WU JING

YÖNETİM SANATI

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ÇİNCE ASLINDAN ÇEVİREN: GİRAY FİDAN
DERLEYEN VE NOTLANDIRAN: XIE BAOCHENG

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 5912

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

WU JING
YÖNETİM SANATI

ÖZGÜN ADI
貞觀政要

Authorized translation from the Chinese edition, entitled (《貞觀政要集校》) published by Zhonghua Book Company, Copyright 2003, Xie Baocheng.

This book has been supported by Chinese Fund for Humanities and Social Sciences.

ÇİNCE ASLINDAN ÇEVİREN
PROF. DR. GİRAY FİDAN

DERLEYEN VE NOTLANDIRAN
XIE BAOCHENG

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2021
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
DEFNE ASAL

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM, ARALIK 2023, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-654-3 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-429-653-6 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

WU JING

YÖNETİM SANATI

ÇİNCE ASLINDAN ÇEVİREN: GİRAY FİDAN
DERLEYEN VE NOTLANDIRAN: XIE BAOCHENG

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Sunuş vii
Temel Kavramlar xv
Telaffuz Üzerine xix
Yönetim Sanatı Eserinin Sunulması xxi
Yönetim Sanatı Eserinin Sunulmasına Önsöz xxiii
I. Cilt
1. Bölüm Hükümdarın Yolu 1
2. Bölüm Yönetimin Organizasyonu 12
II. Cilt
3. Bölüm Bilgeleri Kullanmak 33
4. Bölüm Eleştiri Talep Etmek 52
5. Bölüm Eleştirileri Kabul Etmek 58
5. Bölüme Ek: Dürüst Tavsiyeler 69
III. Cilt
6. Bölüm Eski Hükümdar ve Yöneticilerden Ders Almak 91
7. Bölüm Yetkili Kişilerin Seçilmesi Üzerine 96
8. Bölüm Tımar Sistemi Üzerine 110
IV. Cilt
9. Bölüm Veliaht Prens ve Prenslerin Rollerinin Belirlenmesi Üzerine 123
10. Bölüm Öğretmenlere Saygı Göstermek Üzerine 128
11. Bölüm Veliaht Prens ve Prenslere Talimat ve Uyarılar 136
12. Bölüm Veliaht Prense Öğütler 143

V. Cilt
13. Bölüm İnsanlık ve Doğruluk Üzerine 163
14. Bölüm Sadakat ve Doğruluk Üzerine 166
15. Bölüm İyi Evlatlık ve Arkadaşlık Üzerine 177
16. Bölüm Adalet Üzerine 179
17. Bölüm Samimiyet ve Güvenilirlik Üzerine 185
VI. Cilt
18. Bölüm Tutumlu ve Ölçülü Olmak Üzerine 209
19. Bölüm Tevazu ve İtaat 212
20. Bölüm İyilik ve Merhametli Olmak Üzerine 214
21. Bölüm Tercihlere Dikkat Etmek 216
22. Bölüm Konuşmaya Dikkat Etmek 219
23. Bölüm İftira ve Dalkavukluğu Engellemek 222
24. Bölüm Hatalardan Pişman Olmak 227
25. Bölüm Savurganlık ve Pervasızlık Üzerine 230
26. Bölüm Hırs ve Alçaklık Üzerine 238
VII. Cilt
27. Bölüm Ruizme [Konfüçyanizme] Saygı Duymak 245
28. Bölüm Edebiyat ve Tarih Üzerine 250
29. Bölüm Tören ve Müzik Üzerine 253
VIII. Cilt
30. Bölüm Çiftçi Olmak 273
31. Bölüm Cezalar ve Yasalar Üzerine 276
32. Bölüm Af Üzerine 288
33. Bölüm Vergi Üzerine 293
34. Bölüm Hanedanların Yükseliş ve Çöküşü Üzerine 297
IX. Cilt
35. Bölüm Cezalandırıcı Seferler Üzerine 301
36. Bölüm Sınırları Huzura Kavuşturmak Üzerine 318
X. Cilt
37. Bölüm İmparatorun Gezileri Üzerine 329
38. Bölüm Av Üzerine 331
39. Bölüm Felaket ve Talih İşaretleri 335
40. Bölüm Sonuna Kadar Uyanık Olmak 341

Sunuş

Tarih yazımındaki yeteneğiyle öne çıkan bir saray görevlisi olan Wu Jing (669 –749), 8. yüzyılın başında İmparator Taizong (626 – 649), vezirleri ve danışmanları arasındaki konuşmaları derleyip konulara göre ayırdı ve o zamandan beri Doğu Asya'da imparator, hükümdar ve yöneticilerin başvuru kaynağı olan bir eser ortaya çıkmış oldu. Wu Jing'in bu metni 700 ve 720 yılları arasında derlediği ve 729 yılında imparatora sunduğu düşünülmektedir. Bunu yapmasının nedeni Tang Hanedanı'nın (618 – 907) ikinci imparatoru olan Taizong'un idealize edilmiş yönetimini dönemin imparatoruna yol göstermek için kullanmaktı. Annesi İmparator Wu Zetian'in[1] (690 – 705) kargaşayla geçen saltanatından sonra tahta çıkan İmparator Zhongzong'u (saltanatı 705 – 710) yönlendirdiği ancak metnin son halini bir sonraki İmparator Xuanzong (712 – 756) için hazırladığı düşünülmektedir. Xuanzong onu ikaz edip yönlendirmeye çalışan vezir ve danışmanları uzaklaştırmaya başladığı için Taizong'un ideal kabul edilen saltanatıyla ilgili *Yönetim Sanatı* eserini hazırlayıp sunmuştur. Eser yönetimle ilgili çok geniş bir yelpazedeki konuları içermektedir. Wu Jing ulaşabildiği bütün tarihî kayıtlardan faydalanmış, 40 bölümde bu konuları bütün ayrıntılarıyla

1 Wu Zetian (624 – 705), 690 – 705 tarihleri arasında imparator olmuştur. Çin tarihinde imparator olan tek kadındır.

aktarmıştır. Eser 10 cilt ve toplam 40 bölümden oluşmaktadır, ayrıca Wu Jing'in yazdığı açıklayıcı bir önsöz de bulunmaktadır. Bütün bu bölümler Ortaçağ'da Çin'de yönetimin en idealize edilmiş modelini ortaya koymaktadır. *Yönetim Sanatı* eseri yazılmasının üzerinden geçen yaklaşık 1300 yılda Batı ve İslam dünyasındaki benzerleri gibi Doğu Asya'da yönetim konusunda en uzun süre okunan ve model kabul edilen eserdir.[1] Wu Jing bu eseriyle daha sonraki hanedanlarda da bir model haline gelecek olan siyaset ve yöneticileri yetiştirme ve yönlendirme konusunda eserlerin de ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. *Yönetim Sanatı* oldukça farklı anlatım tarzıyla Çin'in antik dönem eserlerinden de ayrılmaktadır. Çin tarihi boyunca genellikle antik çağlarda ideal olarak kabul edilen yönetimlere referanslar ve dönemin eserleri öne çıkmaktadır ancak *Yönetim Sanatı* çok daha yakın bir zamanda ortaya çıkan Taizong'un ideal yönetimi üzerine yazılmıştır.[2]

Saltanatından sonra Taizong[3] olarak adlandırılan Li Shimin[4] 598 yılında doğdu. Babası sonradan imparator ve Tang Hanedanı'nın kurucusu olan Li Yuan'in (566 – 635) ikinci oğluydu. Sui Hanedanı (581 – 618) döneminde üst düzey bir general olarak görev yapmıştır. Sui Hanedan ailesiyle akraba olan Li Yuan, Sui Hanedanı'nın sonunda isyan etmiş ve başkent Chang'an'ı ele geçirerek 618 yılında kendi hanedanı olan Tang'ı kurmuştur. 618 – 626 yılları arasında tahtta kalmış ve ölümünden sonra kendisine Gaozu ismi verilmiştir.

İmparator Gaozu, Sui Hanedanını ortadan kaldırmayı başarıp tahta geçmiş ve kendi hanedanını kurmuştur. Gaozu ve ondan sonra gelen Taizong, Sui Hanedanından kalan

1 Taizong yönetiminin Batı dünyasında da önemli etkileri olmuştur. Bkz.: Hilde De Weerdt (2022): "Modelling Tang Emperor Taizong and Chinese Governance in the Eighteenth-Century German-Speaking World", Global Intellectual History.

2 Wu Jing, *The Essentials of Governance* (Cambridge University Press, 2021), xv–xx.

3 Çin imparatorları birden fazla isimle anılırlardı. Ölümlerinden sonra "Tapınak İsmi" denen isimleri kullanılırdı.

4 Li Shimin, İmparator Taizong'un gerçek/kişisel ismidir.

Chang'an şehri ve ikinci başkent olan Luoyang'da bulunan saray ve binaları kullanmaya devam etmişlerdir. Sui Hanedanından kalan merkezî yönetim ve yönetim yapısını korumuşlar, ayrıca 618 yılında gerçekleşen hanedan değişikliğinden sonra da Sui Hanedanı döneminin önde gelen vezir ve danışmanlarını Tang döneminde de önemli görevlere getirmişlerdir. Sui'den Tang'a yönetim yapısı anlamında bir devamlılık söz konusudur. Sui Hanedanı, özellikle de Sui İmparatoru Yang eserde sıkça kötü yönetime örnek bir figür olarak anılmaktadır.[1]

Xuanwu Kapısı Olayı

İmparator Gaozu, Tang Hanedanını kurup Çin'i kontrol altına aldıktan ve ülkede istikrarı sağladıktan sonra imparatorun en büyük oğlu ve veliaht prens olan Li Jiancheng[2] ve en küçük kardeşleri Li Yuanji[3] ile diğer tarafta Li Shimin [Taizong] arasında bir güç mücadelesi başlamıştır. Hem Li Jiancheng hem de Li Yuanji tarih kayıtlarında kötü figürler

1 Jing, *The Essentials of Governance*, xxi.

2 Li Jiancheng (589 – 626) Li Yuan'in [İmparator Gaozu] en büyük oğlu ve veliaht prensi. 617 yılında babası Li Yuan Sui Hanedanına karşı ayaklanmıştı. Li Jiancheng ve kardeşi Li Yuanji'yi Taiyuan'de onu desteklemeleri için bırakmış ve orada bulunan ordunun başına geçirmiştir. Li Yuan, Sui İmparatoru Yang'ın torunu Dai Prensi You'yu İmparator Gong adıyla tahta geçirmiştir. İmparator Gong, Li Yuan'e Tang Prensi unvanını vermiştir. Li Jiancheng da Tang Prensi'nin oğlu olarak kendi yöneticilerini atamıştır. 618 yılında Li Yuan imparator olunca veliaht prens ilan edilmiştir. Kardeşi Li Yuanji ile birlikte Li Shimin'i öldürmeye çalışmış, 626 yılında yaşanan "Xuanwu Kapısı Olayı"nda Li Shimin tarafından öldürülmüştür.

3 Li Yuanji (603 – 626) Li Yuan'in (İmparator Gaozu) dördüncü oğludur. Li Yuan, Sui Hanedanına karşı ayaklandığında Taiyuan Şehri'ni koruması için onu geride bırakmıştır. Tang Hanedanının kurulmasından sonra Qi Prensi unvanını almış ve 619 yılında Taiyuan'den ayrılıp Chang'an'a gitmiştir. Daha sonra ağabeyi Li Jiancheng ile işbirliği yaparak kardeşleri Li Shimin'i (sonradan İmparator Taizong) öldürmeye çalışmıştır. 626 yılında "Xuanwu Kapısı Olayı" sırasında öldürülmüştür.

olarak resmedilmektedir. Bu kayıtlara göre Li Yuanji ava düşkün, savaşlarda hilekâr ve sadist, veliaht prens Li Jiancheng da vahşi ve sarhoş olarak betimlenmektedir. Ancak bu kayıtların sonradan bilerek çarpıtılmış olabileceği düşünülmektedir. 621 yılında Li Shimin savaşlardaki zaferleri ve başarılarıyla büyük itibar kazanmıştır. Bu sırada veliaht prens kuzey bölgelerinde Göktürklerin[1] bulunduğu bölgelerin komutasından sorumluydu ve Li Shimin kadar başarılı olamamıştı. Aynı yıl İmparator Gaozu, Li Shimin'i imparatorluktaki bütün soyluların üzerinde bir makama getirerek doğu düzlüklerini kontrol edeceği Luoyang Şehri'ne komutan yapmıştır. Li Shimin hemen bütün sadık adamlarını etrafına toplamış, kuzeydoğuda düşmanları yenilgiye uğratıp başarı kazanmış ve veliaht prensin pozisyonunu tehdit eder bir hale gelmiştir.

Li Shimin ayrıca veliaht prensi başka yollarla da zorlamaktadır. 621 yılında kendi Edebiyat Akademisi'ni[2] kurmuştur. Bu da Li Shimin'in de tahta talip olduğunu göstermektedir. Li Jiancheng bütün bunlar nedeniyle Li Shimin'in etkisini azaltabilmek için etrafındaki önemli kişileri farklı yerlere tayin etmiştir. Li Jiancheng bu sırada başkent Chang'an'daki gücünü artırmak için veliaht prensin Doğu Sarayı'nda 2000 kişilik yeni bir güç oluşturmuştur. Li Yuanji de İmparator Gaozu'nun haremindeki birçok kadının desteğini almıştır. Li Shimin sürekli başkent dışında seferlerde olduğu için ne başkent Chang'an'da, ne de sarayda desteğe sahiptir. Ancak Luoyang Şehri'nde askeri ve sivil yöneticilerin desteğini kazanmıştır.

Başlangıçta veliaht prensin stratejisi işe yaramıştır. Ancak 624 yılında daha önce veliaht prensin Doğu Sarayı'nda muha-

1 Tujue (Wade-Giles transkripsiyon sistemine göre "T'u-chüeh" şeklinde yazılır), Göktürkler ya da Kadim Türkler. Göktürklerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Taşağıl *Gök-Türkler I-II-III*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003; İsenbike Togan, Gülnar Kara, Cahide Baysal, Çin Kaynaklarında Türkler – Eski *T'ang Tarihi (Chiu T'ang-Shu)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006.

2 Edebiyat Akademisi'ni İmparator Taizong, Qin prensiyken kurmuş, her yerden âlimleri buraya getirmiş ve yetenekli kişileri istihdam etmiştir.

fız olan Yang Wengan[1] isyan etmiştir. Yang Wengan'ın veliaht prens adına isyan ettiği ve İmparator Gaozu yazlık saraydayken veliaht prensi tahta geçirmek için bunu yaptığı düşünülmüştür. İsyan duyulunca veliaht prens, isyan edip tahtı ele geçirmek gibi bir amacının olmadığını söyleyerek imparatordan af dilemiştir. Buna rağmen Yang Wengan isyan edince İmparator Gaozu, Li Shimin'e veliaht prensliği ona vereceğini söyleyerek Yang Wengan'ın üzerine göndermiştir. Li Shimin'in kuvvetleri ulaşmadan Yang Wengan kendi adamları tarafından öldürülmüştür. Bu sırada veliaht prensin destekçileri Li Yuanji, haremdeki kadınlar ve Başvezir Feng Deyi[2] olayın üzerini kapatmayı başarmış ve veliaht prens Li Jiancheng tekrar Chang'an'a veliaht prens olarak gönderilmiştir. Tarihçiler bu olayı Li Jiancheng'ın planlayıp planlamadığı konusuna şüpheyle yaklaşır. Bazıları da bu olayın Li Shimin ve taraftarlarınca planlandığını düşünmektedir.

İmparator Gaozu oğulları arasındaki mücadele ve gerginliği azaltmaya çabalamaktadır. Li Jiancheng ve Li Shimin'in birbirlerini doğrudan görmelerini engellemeye çalışmış ve aralarındaki husumeti bitirmek için uğraşmıştır. Ancak iki taraf da mücadeleye devam etmiş, imparatoru etkilemek için bütün gücüyle çalışmıştır. İmparator Gaozu'nun da iki tarafa karşı sürekli değişen bir tavır aldığı görülmektedir.

626 yılında Li Shimin, kardeşleri Li Jiancheng ve Li Yuanji'nin kendisine üstünlük kurmaya başladığını ve etrafındaki önemli kişileri bertaraf ettiklerini görmektedir. Yang Wengan olayından sonra İmparator Gaozu, Li Shimin'i huzura çağırmış ve niyetini bildiğini ancak kendisine destek vermeyeceğini söylemiştir. Li Shimin'in en önemli danışmanları Fang

1 (? – 624) Veliaht prens Li Jiancheng'ın korumalarındandır. 624 yılında öldürülmüştür.

2 (568 – 627). Feng Lun olarak da bilinir. Sui Hanedanının son döneminde enderun kâtibidir. Yu Shinan'ın güvenini kazanmıştır. Taizong zamanında ve daha sonra Tang Hanedanı döneminde üst düzey yöneticilik yapmıştır. Taizong'un saltanatında saray sekreterliği sağ yardımcısı olarak görev yapmıştır.

Xuanling[1] ve Du Ruhui,[2] kardeşlerinin çabalarıyla uzaklaştırılmıştı. Li Shimin'in generali Yuchi Jingde,[3] kardeşlerinin gönderdiği suikastçıların elinden zor kurtulmuştu. 626 yılında Göktürkler sınırları işgal ettiğinde Li Yuanji, Li Jiancheng'ın tavsiyesiyle onlara karşı koymak için Li Shimin'in yanındaki birçok generali de alarak sefere çıktı. İki kardeş, Li Shimin'in çevresindekilere büyük çıkarlar vaat ederek onları yanlarına çekmeye çalıştılar. İmparator Gaozu'nun bu konuda hiçbir şey yapmadığı anlaşılmaktadır.

Uzun bir süre boyunca Li Shimin'in etrafındaki en etkili kişilerin onu kardeşlerine karşı sert bir cevap vermek için ikna etmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Buna rağmen Li Shimin onlara karşı harekete geçmek için acele etmemiş, yerel askerî elitlerle ilişkilerini güçlendirmiş, Luoyang şehrine bin kişilik bir kuvvet yerleştirmiştir. Luoyang şehrini kendisi için bir sığınak ve kardeşlerine karşı bir güç merkezi olarak kullanmayı planladığı anlaşılmaktadır.

---

1 (579 – 648). Erken Tang Hanedanı döneminin ünlü başveziri. Weibei'de Li Shimin'in saflarına katıldıktan sonra onun en iyi danışmanlarından olmuştur. 626 yılında "Xuanwu Kapısı Olayı"na katılmıştır. Li Shimin tahta geçtikten sonra saray sekretaryası başı olarak atanmıştır. Zhenguan 3. Yılın [629] 2. ayında saray sekreterliği sol yardımcısı, Zhenguan 11. Yılda [637] Liang beyi unvanını almış, Zhenguan 16. yılın [642] 7. ayında bayındırlık veziri olmuş, siyaset ve hanedan işlerini yönetmeye devam etmiştir. Zhenguan 22. Yılda [648] hastalanarak ölmüştür. Fang Xuanling stratejide ustaydı ama kararsızdı, Du Ruhui ise onun tam tersine stratejide iyi değildi ama çok kararlıydı. Bu nedenle ikisinin birlikteliğine "Fang plan yapar Du uygular" denmişti. Sonraki nesiller onun ve Du Ruhui'nin soyadlarını birleştirerek iyi yöneticiliği ifade eden "Fangdu" kelimesini türetmiştir.

2 585 – 630 yılları arasında yaşamıştır. Taizong'un imparator olmasına yardım etmiştir. Harbiye veziri, sağ yardımcı gibi görevlerde bulunmuştur. Fang Xuanling ile birlikte Zhenguan saltanatının yönetimini yürütmüş ünlü başvezir. Cai Beyi unvanını almıştır. 46 yaşında ölmüştür.

3 (585 – 658). Erken Tang döneminin en önde gelen generallerindendir. Lingyan Kulesi'nde resimleri yapılan 24 büyük yöneticiden biridir. 626 yılında "Xuanwu Kapısı Olayı"nda Li Shimin'in tahtı ele geçirmesine destek olmuştur. Jingzhou Bölgesi Ordu Başkomutanı gibi görevlerde bulunmuştur. [Çin geleneksel inancında Yuchi Jingde ve Qin Shubao kapıların iki tarafına asılan resimler üzerinde bulunurlar ve bu resimlerin insanları kötü ruhlardan koruduğuna inanılır. (ç.n.)

Li Shimin'i sonunda kardeşlerine karşı harekete geçmeye iten şey ise casuslarından birinin getirdiği bir bilgi olmuştur. Li Yuanji, Doğu Göktürklere karşı sefere çıkacağı sırada uğurlama töreninde suikast yapılacağı bilgisini almıştır. Bunun üzerine Li Shimin, en yakın danışmanları Fang Xuanling ve Du Ruhui ile gizli bir toplantı yapmıştır. Fang Xuanling ve Du Ruhui, Daoist münzeviler kılığına girerek gizlice toplantının yapıldığı yere gelmişlerdir. Li Shimin ayrıca Xuanwu Kapısı'ndaki imparatorluk muhafızlarının başını da ikna etmiştir.

Altıncı ayın üçüncü gününde Li Shimin kardeşlerini haremdeki kadınlarla uygunsuz ilişkiler içinde olmakla suçladı. İmparator Gaozu, bu suçlamanın hemen araştırılması için emir verdi. Gaozu'nun cariyelerinden biri bu haberi alınca iki kardeşe haber verdi ve bizzat imparatora çıkarak kendilerini savunmaları gerektiğini söyledi. O sırada Li Shimin, Xuanwu Kapısı yakınında 12 sadık adamıyla pusu kurmuştu. İki kardeş Xuanwu Kapısı'na yaklaşınca saldırı başladı. Li Shimin, Li Jiancheng'ı öldürdü ve Li Yuanji de Yuchi Jingde tarafından öldürüldü. İki kardeşin adamları daha sonra kapıya saldırdı ancak kapının üzerinde iki kardeşin kesilmiş kafalarını görünce saldırıyı durdurdular. Hemen sonra Li Shimin, Yuchi Jingde'yı o sırada sarayın içinde gölde bir teknede gezinti yapmakta olan İmparator Gaozu'ya haber vermesi için göndermiştir. Saraydan içeri silahlarıyla giren Yuchi Jingde –ki normalde silahla saraya girmenin cezası idamdır– imparatora iki oğlunun öldüğü bilgisini vermiştir. Li Shimin böylece babasına geride kalan tek oğul olarak kontrolü ele geçirdiğini göstermiştir. Xuanwu Kapısı olayından üç gün sonra Li Shimin veliaht prens yapılmış ve yönetimi babasından devralmıştır. Aynı yılın sekizinci ayının dokuzuncu gününde muhtemelen baskıyla Gaozu tahttan feragat etmiş ve Li Shimin Tang Hanedanı'nın ikinci imparatoru olarak tahta çıkmıştır. Tahttan çekilmesinin ardından Gaozu bazı törenler dışında hiç sarayından çıkmamıştır. 626 yılından sonra baba oğul arasındaki ilişkiler hakkında çok az bilgi bulunmaktadır ama anlaşılan ilişkileri hiçbir zaman düzelmemiştir. Gaozu'nun

yaşadığı Tai'an Sarayı, Li Shimin'in sarayına çok yakın olmasına rağmen babasını çok uzun süre ziyaret etmemiştir. Li Shimin yazlık sarayına gittiğinde babası Gaozu'yu çok sıcaklarda Chang'an'da bırakmıştır. Bir süre sonra Li Shimin babasını yazlık saraya davet etmiş ancak Gaozu bu teklifi reddetmiştir. Li Shimin daha sonra babası için sarayın kuzeybatısında yazlık Daming Sarayı'nı yaptırmış ama saray inşa halindeyken babası hastalanmış ve 635 yılının beşinci ayında ölmüştür. Li Shimin'in babası için yaptırdığı anıt mezarın karısı için yaptırdığından daha küçük olduğu bilinmektedir.

649 yılında ölen Li Shimin [Taizong] hiç şüphesiz Asya ve dünya tarihinin en önemli yöneticilerinden biridir ve 23 yıllık saltanatı hem Asya hem de dünya tarihi açısından çok önemlidir. Taizong, ölümünden sonra anıt mezarı olan Zhaoling'e defnedilmiştir.

Çeviri Üzerine

Eserin orijinal ismi olan "Zhenguan Zhengyao" ifadesini "Yönetim Sanatı" olarak çevirmeyi uygun gördük. Metin içinde "Zhenguan" yani Taizong'un saltanat yıllarına verilen isim olan "Doğruluğu Aşikâr Olanın Saltanatı" özgün Çince okunuşu ile "Zhenguan" şeklinde verilmiştir. Çeviri Xie Baocheng'ın derlemesi ve notlandırmalarına göre yapılmıştır. Ayrıca Pian Yuqian'in notlandırmalarından da faydalanılmıştır. Çeviri sürecinde desteklerini esirgemeyen Wang Ruiling'e, Tang Guozhong'a ve Prof. Dr. İlhan Erdem'e teşekkür ederim.

Giray Fidan, Ankara - 2022

Temel Kavramlar[1]

Gök [Tian, 天**]:** Antik dönem Çin felsefesinin temel kavramlarındandır. Üç farklı anlamı ifade edebilir; birincisi fiziksel olarak Gök ve insanlar dışında doğanın tamamı. İkincisi evrendeki her şeyi kontrol eden ruhani varlık. Üçüncüsü her şey ve bütün varlıklar tarafından gözlemlenebilen ve insan doğası, ahlak, sosyal ve siyasi düzenin temeli olan evrensel kurallar.

Göğün Oğlu [Tian Zi, 天子**]:** İmparator veya hükümdar anlamına gelir. Antik çağlarda hükümdarın dünyayı Gök'ten aldığı yetkiyle yönettiğine inanılırdı. Bu kavram hükümdarın yönetiminin meşruiyet ve kutsallığının kaynağıdır.

Göğün Altı [Tian Xia, 天下**]:** Dünya, göğün altında bulunan her şey. İmparatorun [Göğün Oğlu] yönettiği toprakları ifade eder. Kavramın bu ilk anlamı daha sonra bütün ülke ve dünyanın tamamı olarak genişlemiştir.

Göğün Dao'su [Tian Dao, 天道**]:** Gök ve Yer arasındaki her şeyin varlığını ve dönü-şümünü sağlayan şeydir. Ayrıca astronomi ile ilgili bir boyutu da vardır.

Dört Deniz [四海]**:** Çin'in toprakları veya bütün dünya anlamlarına gelir. Antik dönemde Çin'de ülkenin etrafında dört

1 Temel kavramlar bölümü için Çin felsefe sözlüklerinden yararlanılmıştır.

deniz bulunduğu düşünülüyordu – Doğu, Batı, Kuzey ve Güney denizleri. Kavram, Antikçağ'da Çin'in Dokuz Bölgesi'nin Göğün Altı'nın merkezinde olduğunu ve etrafının denizlerle çevrelendiğini ifade etmektedir.

Huaxia (Çin) [华夏]: Merkez Düzlüklerde [Huanghe Nehri'nin orta ve alt bölgeleri] yaşayanların kendilerini tanımlamak için kullandıkları bir kavramdır. Huaxia [halkı] ortak kimlik, yaşam biçimi, dil ve kültürü işaret etmektedir. Qin Hanedanı zamanında oturan kimlik, Han Hanedanı sonrasında "Han"lar olarak yerleşmiştir. Han daha sonra Huaxia'ya alternatif bir isim olarak kullanılmıştır. Huaxia kavramı daha sonra Çin'in tamamı için de kullanılmıştır.

Merkez Devlet / Ülke (Zhongguo, Çin) [中国]: En eski anlamı Huaxia'ların yaşadığı bölgedir. Kavram özgün olarak bölge ve kültürü birlikte ifade etmektedir. Huaxia'lar ilk beylik ve devletlerini bu bölgede kurmuşlardır. Bu bölgenin dünyanın merkezinde olduğu düşünüldüğü için Zhongguo – Merkez Devlet veya ülke ve etrafındaki bölgeler kastedilmektedir. Modern zamanlardan itibaren Zhongguo, bütün Çin topraklarını ve egemenliğini ifade etmek için kullanılan bir kavram olmuştur.

Merkezdeki Çiçek (Zhonghua, Çin) [中华]: "Merkez Devlet" ve "Huaxia"nın bir araya gelmesiyle oluşan birleşik kelimenin kısaltmasıdır. "Hua" çiçek demektir ve muhteşem bir kültür anlamına gelen bir benzetmedir. Huaxia'ların ataları devletlerini orta ve aşağı Sarı Nehir bölgelerinde kurmuşlardır ve bu bölgeyi dünyanın merkezi olarak tahayyül etmişlerdir. Burada zengin bir kültür vardır ve bu nedenle "Merkezdeki Çiçek" anlamına gelen "Zhonghua" adı verilmiştir. "Zhonghua" kavramı modern anlamda da Çin ve Çin Kültürü için kullanılan bir kavramdır.

Dao (Tao) [道]: İlk anlamı insanların takip ettiği "Yol"dur. Diğer üç anlamının ilki şeylerin takip ettikleri doğal rota ve istikametleridir; gök cisimlerinin takip ettiği yol anlamında da kullanılır. İkinci anlamı şeylerin evrensel kalıplarıdır. Üçüncü anlamı şeylerin ontolojik varlıkları ve insan davranışlarıdır. Çin felsefesindeki farklı gelenekler bu kavrama farklı anlamlar yüklemiştir. Yang Bojun metnin farklı yerlerinde "Dao" için "hakikat" kavramını da kullanmaktadır.

İyilik (İnsanlık) [Ren, 仁]: Ruizm'in en temel kavramlarındandır. Başkalarını sevmek anlamına gelir. Konfüçyüs Ren'in en üstün ahlaki değer olduğunu düşünmüş ve ahlak sisteminin en temel kavramı olarak kabul etmiştir. Ayrıca şefkat ve vicdan; erdem ve saygı; Göğün Altı'ndaki her şeyin birliğini de temsil eder.

İyi Evlat [**Xiao, 孝**]: Ruizm'in en temel değerlerindendir. Kişinin anne babasına fiziksel olarak bakması ve ilgilenmesi anlamına gelmektedir. İkinci anlamı ebeveynlere ve büyüklere karşı gelmemektir. Ruizm'e göre en temel değerlerden olan iyi evlat olma hem ebeveynler ve çocukları arasında, hem de yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkiyi koruma ve güçlendirme anlamında kullanılmaktadır.

Tören [Li, 礼]: Görgü kuralları, tören adabı, yerinde ve uygun davranmak anlamlarına da gelir. Çin felsefesindeki en önemli kavramlardandır. Sosyal ve etik normlara işaret eder. En eski ve ilk anlamı tanrılar ve atalar için yapılan törenlerdir. Zhou Hanedanı döneminde sistematik hale getirilmiş ve farklı sınıftan insanlar için farklı törenler yapılmaya başlamıştır.

Sadakat [Zhong, 忠]: Kişinin görevini yerine getirirken elinden gelenin en iyisini yapması, kişisel çıkar ve hırslarından etkilenmemesi anlamına gelir. Hükümdar yönettiklerine, yönettikleri de hükümdara sadık olmalıdır.

Üst İnsan [**Jun Zi,** 君子]: Kelimenin en eski ve ilk anlamı kişinin sosyal statüsünü açıklamaktadır. Genellikle hükümdar, yönetici veya aristokratlar için kullanılmıştır. Konfüçyüs bu kelimeye ahlaki bir boyut katarak ahlaklı ve erdemli kişi anlamında kullanmıştır. Bu kavramın karşıtı Küçük İnsan'dır.

Küçük İnsan [**Xiao Ren,** 小人]: İlk anlamıyla yönetilenleri kasteder ve kişinin sosyal statüsünü açıklamak için kullanılır. Zaman içinde kelime ahlaki bir boyut da kazanarak Jun Zi – Üst İnsan'ın karşıtı anlamında kullanılmıştır.

Doğruluk [**Yi,** 义]: Kişinin düşünce ve davranışlarının ahlaki değerlere uygun olması anlamına gelir.

Yin Yang [阴阳]: Yin ve Yang'ın temel anlamı şeylerin güneşe göre olan konumlarıdır. Yang güneş alan taraf, Yin de gölgede olan taraf anlamına gelir. Bunun dışında iki geniş an-lamı daha bulunmaktadır: İlki iki karşıt enerji [Qi], ikincisi iki karşıt gücün bir arada var ol-masıdır. Sıcak, aktif, parlak, güçlü olan şeyler Yang; soğuk, pasif, karanlık, zayıf olan şeyler de Yin'dir. Yin ve Yang arasındaki etkileşim her şeyin varlığını ve özelliklerini belirler. Yin ve Yang, Çin düşüncesinde evreni ve içindeki her şeyi açıklamak için kullanılır. Örneğin Gök Yang ve Yer Yin'dir.

Qi [气]: Yaşam gücü veya enerjisi. Fiziksel şeylerin hepsinde bulunan temel güç. Yaşam ve varlığın temeli.

Eylemsizlik [**Wu Wei,** 无为]: Eylemsizlik, eylemin karşıtıdır. Kendini denetleme yoluyla müdahale etme isteğini dizginlemek; her şeyin ve insanların doğasını takip etmek. Eylemsizlik hiçbir şey yapmamak anlamına gelmez, yapılacak şeyi daha akılcı yoldan yapmak demektir.

Ahlak (Erdem) [**De,** 德]: İlk anlamı kişinin davranışlarında ahlaklı olmasıdır. Daha sonraları anlamı, sadece davranışların-

da değil düşünce ve duygularında da ahlaklı olması şeklinde genişlemiştir. Diğer anlamı ise Dao ile bağlantılıdır ve "Dao De" [道德] şeklinde de ifade edilir. "Dao ve Erdem", "Hakikat ve Güç" olarak da çevrilebilir. Bu kavram Ruizm ve Daoizm'de farklı anlamlarda kullanılmıştır. Ruizm'e göre "Dao" ideal veya mükemmel karakter veya hakikat anlamına gelir; ahlak ise davranışlarda ahlaklı olmaya işaret eder.

Güvenilirlik [Xin, 信]: Güvenilir olmak. Kişinin sözüne sadık olması, ancak verdiği sözün de ahlaki değerlerle çelişmemesi gerekir. Ruizm'e göre hem yöneticiler hem de sıradan halk güvenilir olmalıdır.

Telaffuz Üzerine

Kitabın çevirisinde hem Çin'de hem de bütün dünyada standart kabul edilen Çin yazısının Latin harfleriyle transliterasyonu için kullanılan Pinyin sistemi esas alınmıştır. Pinyin sistemi fonetik olarak Türkçe harflerin okunmasına oldukça yakın bir temele dayanmaktadır. Çincenin kendine has sesleri ise bunun istisnası sayılabilir. Aşağıda okurların kitapta geçen Çince isimleri daha kolay telaffuz edebilmesi için bazı örnekler ve en yakın Türkçe karşılıkları verilmiştir.

Pinyin	**Türkçe Okunuş**
Q	Ç
J	C
X	Ş
C	Ts
W	V
Z	Dzı
Zong	Dzong

Chang	Çang
Cao	Tsao
Chi	Ç(ı)r
Zhi	C(ı)r
Zh	C
Zhong	Cung
Shi	Ş(ı)r
Si	Sı
Zi	Zı
Ci	Tsı
Ri	Rı

Örnekler

Taizong	Taidzong
Li Yuan	Li Yüen
Li Chengqian	Li Çıngçien
Xie Baocheng	Şie Baoçıng
Chang'an	Çangan
Zhenguan	Cınguan

Yönetim Sanatı Eserinin Sunulması

Hizmetkârınız Wu Jing der ki: "Son zamanlarda saraydaki memurlar ve eyaletlerdeki sıradan halkın hanedanımızın devlet yönetimini tartıştıklarını gözlemledim. Hepsi şöyle demektedir: 'Siz imparator hazretlerinin bilge anlayışı sayesinde, eğer İmparator Taizong'un emsali takip edilebilirse, uzak Antikçağ yönetimlerinin yöntemlerinde çareler aramanıza gerek kalmadan Barış ve Huzur'u getirmede başarılı olacaksınız.' Biliyoruz ki Göğün Altı'ndaki halkın [siz] imparator hazretlerinden büyük beklentileri vardır. *Değişimler Kitabı*'nda[1] şöyle denir: 'Bilge kişi insanların zihnini harekete geçirir böylece Göğün Altı uyum ve huzur içinde olur.' Şimdi sizin bilge erdeminizin halkın zihnini derinden harekete geçirdiği söylenebilir. Benim naçiz düşünceme göre sivil ve askerî başarılar sahibi İmparator Taizong'un yönetimi en eski zamanlardan bu yana emsalsizdir. Yao, Shun, Yu, Yin Tang, Zhou Hanedanı Hükümdarları Wen ve Wu, Han Hanedanı hükümdarları Wen ve Jing hepsi onun gerisindedir. Bilge kişileri göreve getirmede ve eleştirileri kabul etmedeki mükemmelliği ile ilgili olarak, nesiller boyu aktarılacak öğretileri vardır. Tüm bunlar iyi yönetimi devam ettirmek ve doğru yolu göstermek için kullanılabilir. Bunlar hanedanımızın tarih kayıtlarında parlamakta ve gelecek nesil-

1 Zhou Yi ya da Yi Jing (I Ching) olarak da bilinir. MÖ 10. – MÖ 4. Yüzyıl arasında yazıldığı düşünülen en eski Çin klasiklerindendir. (ç.n.)

ler için bir ayna görevi görmektedir. Küçük yaşlardan beri bir tarihçi olarak görev yaptığım için tüm bunları zihnimde tuttum. Sonra hepsini tek tek kaydettim ki kendilerini İmparator Taizong'a adamış danışmanların başarı ve erdemleri, dürüst sözleri ve inatçı fikirleri, hükümdara öğretme niyetlerinin tamamı nasihatler olarak sonradan gelenlere yararlı olsun. Bütün bu kayıtları 10 ciltte toplam 40 bölüm olarak *Yönetim Sanatı* adıyla derledim. Eseri bu yazı ile birlikte [size] saygılarımla sunuyorum. Umarım bu eser göksel bir ayna gibi asılır ve imparator hazretleri bu eserdeki övgüye değer fikirleri seçip uygular; eserden aldıklarını daha da genişletir ve benzer olaylarla karşılaştığında onu daha da geliştirir. *Değişimler Kitabı*'nda şöyle denmez mi: 'Bir bilge Dao'yu uzun süre uygularsa, Göğün Altı da değişmez mi?' Naçizane ümit ederim ki bunu yorulmadan düşünür ve sürekli uygularsınız. O zaman 'Doğruluğu Aşikâr Olanın Saltanatı'nın[1] muhteşem dönüşümünü elde edebilirsiniz. Geçmişte Yi Yin,[2] Shang Hanedanı İmparatoru Tang[3] kendinden önceki imparatorlar Yao ve Shun[4] kadar iyi olma-

---

1 Zhen, doğruluk; Guan ise görmek anlamındadır. Taizong'un saltanat yıllarına verilen bu isim "Doğruluğunun herkesçe aşikâr olduğu" bir dönemdir ve Türkçeye "Doğruluğu Aşikâr Olanın Saltanatı" olarak çevirmeyi uygun gördük. (ç.n.) Tang Hanedanı İmparatoru Taizong'un 22 yıl süren saltanat yıllarına verilen isim. 626 yılı 6. ayın 4. gününde Li Shimin, üst düzey yöneticiler Yuchi Jingde, Duan Zhixuan, Zhang Sun Wuji ve diğerlerinin yardımıyla "Xuanwu Kapısı Olayı"nı gerçekleştirmiştir. Kendisine karşı işbirliği yapan ağabeyi veliaht prens Li Jiancheng ve küçük kardeşi Li Yuanji öldürülmüş ve babası Li Yuan'i de tahttan feragat etmeye zorlamıştır. Aynı yılın 8. ayında Li Shimin üst düzey memurlar ve generallerin çoğunluğunun desteğiyle imparator olmuştur. Saltanatına "Doğruluğu Aşikâr" adı verilmiştir. Taizong, Tang Hanedanı'nın ikinci imparatorudur. Çin tarihinin en önemli askerlerinden ve siyaset adamlarındandır ve aynı zamanda önemli bir hattat ve şairdir. Tahtta bulunduğu sürede ülkede güvenlik tesis edilmiş, halk huzura kavuşmuş ve ekonomi gelişmiştir. Kendisinden sonra gelen imparatorlara sağlam bir temel bırakmıştır. Sonraki nesiller onun yönetimini "Doğruluğu Aşikâr Yönetim" olarak adlandırmıştır.

2 (MÖ 1600 – 1549). Erken Shang Hanedanı döneminin en önemli yöneticilerindendir.

3 (MÖ 1675 – 1646). Shang Hanedanının kurucusu ve ilk hükümdarıdır.

4 Yao (MÖ 2356 – 2255) ve Shun (MÖ 2294 - 2184) efsanevi hükümdarlardandır. (ç.n.)

dığından utanç duymuştu. Ben de eğer siz imparator hazretleri atalarınızın başarılarını geliştirmezseniz utanç içinde olacağım. Şiirler Kitabı'nda şöyle denir: 'Düşünürüm imparator atamı, sarayda yükseliş ve düşüşünü' ve 'Her zaman atalarını düşün ve erdemini geliştir'. Bu sözler gerçekten atalarınızı saygıyla takdir etmeyi anlatmaktadır. İmparator hazretleri, bunu düşünün. Bu bütün dünyanın iyiliğinedir. Bütün samimiyetimle Mingfu Kapısı'na geldim ve bu yazıyı sizin dikkatlerinize saygılarımla sunuyorum. Saygı ve ihtiyatla arz ederim."

Yönetim Sanatı Eserinin Sunulmasına Önsöz

İmparatorluk Muhafız Kumandanlığı Nazır Yardımcısı,[1] Hanedan Tarihi Derleyicisi,[2] Edebi İlerleme Enstitüsü Âlimi[3] Wu Jing tarafından derlenmiştir.

Tang Hanedanının en iyi vezirleri, Kançılarya Yöneticisi[4] Anyang Beyi ve Saray Sekreteri[5] Hedong Beyi'dir. Hayatları sizin parlak saltanat döneminize denk gelmiş ve vezir olmuşlardır. İmparatorun yolunu saygıyla aydınlatıp yönetime uyumla destek oldular. Hiçbir şeyin eksik olmaması için endişe ettiler ve dört ilkenin [Töre, doğruluk, dürüstlük ve utanç] yayılmamasından endişe ederek, kendilerini tamamen [hanedana] adamak için kendi çıkarlarından vazgeçtiler. Eski emsalleri yücelttiler ve hiçbir zaman bu konularda yetersiz olmadılar. Taizong'un hükümdarlığında yönetimin dönüştürülmesinin mükemmelliği

1 Sarayı korumakla yükümlü muhafızların nazır yardımcısı. (ç.n.)

2 Hanedan tarihinin derlemesinden sorumlu yetkili. (ç.n.)

3 Wude Saltanatı 4. yılda [621] Kançılarya Yöneticiliği altında kurulmuştur. Taizong tahta geçince adı "Edebi İlerleme Enstitüsü" olarak değiştirilmiştir. Yirmi binden fazla kitap bulunurdu. Kitapların düzeltilmesi ve öğrencilere öğretilmesinden sorumlu bir kurumdu.

4 (Kançılarya yöneticisi), Sarayda ve merkezî yönetimdeki en önemli görevlidir. Ayrıca bkz. Togan 2006: 137.

5 (Saray Sekreteri) İmparatorluk belgelerinin derlendiği birim. (ç.n.) Ayrıca bkz. Togan 2006: 138.

çok açıktır ve bu durum en eski zamanlardan beri hiç görülmemiştir. Çağlar boyu aktarılacak öğretiler, temel direktifler ve eleştirileri kabul etme, işte bunlar iyi yönetimi yaymak ve Kusursuz Dao'ya ulaşmak için kullanılabilir. Bu nedenle kayıtları ayrıntılı şekilde incelemem ve Taizong'un yönetiminin ana hatlarını kapsayan yerleşik modeller oluşturmam emredildi. Sonra öğrendiklerimi topladım, tarih kayıtları ile karşılaştırdım, temel ve önemli noktaları seçtim ve genel bir çerçeve oluşturdum. İfadeler içeriği ve edebi anlatımı birleştirmektedir ve asıl maksat kötüyü cezalandırıp iyiyi ön plana çıkarmaktır. İnsan ilişkilerinin ilkeleri tam olarak sergilenmekte, askerî ve siyasi işlerin idaresi de korunmaktadır. Bu çalışma toplamda 40 bölüm ve 10 ciltten oluşmaktadır ve başlığı *Yönetim Sanatı*'dır. Umarım devleti yönetenler bu vesileyle emsalleri ve iyi işleri takip edebilir. O zaman başarı kalıcı hale getirilebilecek ve daha büyük başarılar elde edilebilecektir. Sadece Yao ve Shun'un modellerini nakletmek ve Hükümdar Wen ve Wu'nun temel önermelerini takip etmek yeterli olamaz.

I. Cilt

1. Bölüm
Hükümdarın Yolu

[1] Zhenguan 1. yılda [627][1] İmparator Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Hükümdarlığın temel ilkesi, halkın hayatta kalmasına öncelik vermektir. Bir hükümdarın halkın çıkarlarına zarar vererek kendine fayda sağlaması aç kalınca kendi bacağından et kesip karnını doyurmaya benzer. İnsanın karnı doyar belki ama sonunda ölür. Eğer bir hükümdar Göğün Altı'nı huzura kavuşturmak istiyorsa önce kendini düzeltmelidir. Dünyada bedeni düzgün olup da gölgesi düzgün olmayan kimse yoktur. Üst düzey düzgün yönetilirken alt düzeyde kargaşa olan bir yer de yoktur. Sık sık şunu düşünüyorum: kendine zarar verecek şeyler aslında kendinin dışında olan şeyler değildir. Bütün felaketler kişinin kendi açgözlülüğünden kaynaklanır. Eğer biri lezzetli yemeklere düşkünse, müzik ve kadınların müptelasıysa, bunları ne kadar tutku ile isterse vereceği zarar da o kadar büyük olur. Sadece devletin işlerini aksatmakla kalmaz aynı zamanda halka da zarar verir. Eğer mantıksız sözler de ediyorsa, halkın kafası daha da karışır, dört bir yanda şikâyetler başlar, doğal olarak halk ona karşı gelir ve etrafındakiler de onu terk eder. Ne zaman bunları düşünsem, en ufak bir disiplinsizlik ve ihmale bile müsamaha gösterilmemesi gerektiğini anlıyorum."

1 Kitap boyunca Zhenguan saltanat yıllarının miladi takvimdeki karşılıkları köşeli parantez içerisinde verilmiştir. (ç.n.)

İkaz Memuru[1] Wei Zheng[2] şöyle dedi: "Kadim zamanların bilge hükümdarları önce yakındaki işlerden başladılar ve ancak ondan sonra uzaktaki işlerin hepsini yapabildiler. Chu Beyi Zhuang,[3] Zhan He'yı[4] yanına almıştı, ona ülkeyi [beyliği] yönetmenin esaslarını sordu. Zhan He bu soruya 'kendi ahlak ve karakterini korumaktır' diye cevap verdi. Chu Beyi Zhuang ona tekrar ülkeyi yönetmek için hangi yöntemlere başvurmak gerektiğini sordu, Zhan He şöyle dedi: 'Hükümdarı temiz ve düzgün olan bir ülkede kargaşa olduğu duyulmuş şey değildir.' Hükümdarımız [doğru] anlamıştır, bu kadim bilgelerin anlattıkları ile tamamen aynı doğrultudadır."

[2] Zhenguan 2. yılda [628] İmparator Taizong, Wei Zheng'a şöyle sordu: "'Bilge Hükümdar' ne demektir? 'Akılsız Hükümdar' ne demektir?"

Wei Zheng şöyle cevapladı: "Bilge Hükümdar her taraftan farklı görüşleri dinler. Akılsız Hükümdar sadece bir tarafı dinler ve ona inanır. Onu akılsız yapan şey [etrafındaki bazı vezir ve memurlara] olan kör inancıdır. *Şiirler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Eskiler şöyle demiş: yakacak odun keserken bile mutlaka akıl danış.' Geçmişte Hükümdar Yao ve Shun, Göğün Altı'nı yönetirken dört yöne kapılarını açtılar, yetenekli insanları davet ettiler, gözlerini ve kulaklarını açtılar, durumun

1 İkaz Memuru: İmparatora doğrudan danışmanlık yapan ve ikazda bulunan en itibarlı görev ve unvanlardandır. (ç.n.) Qin Hanedanı döneminde tavsiyelerde bulunmak ve müzakere etmekle görevli bir makam olarak tesis edilmiştir. Sonradan ortadan kaldırılan bu makam Tang Hanedanı başında 5. Derece bir memuriyet olarak yeniden kurulmuştur.

2 (580 – 643) Tang Hanedanı dönemi siyasetçilerindendir. Taizong döneminde İkaz Görevlisi ve Muhteşem Saadetin Sol Büyük Üstadı olarak görev yapmıştır. Zheng Beyi unvanını almıştır. Açıksözlülüğü ve cesaretiyle tanınır ve Çin tarihindeki en ünlü ikaz memurlarındandır. Sui Hanedanı'nın çöküşünde edindiği tecrübeyle Taizong'a doğrudan tavsiye ve ikazlarda bulunmuştur. Sözlerinin büyük bölümü *Yönetim Sanatı*'nda kaydedilmiştir.

3 Doğum tarihi bilinmemektedir, MÖ 591 yılında ölmüştür. MÖ 613 – MÖ 591 yılları arasında yönetimde kalmıştır. (ç.n.)

4 Savaşan Beylikler dönemi (MÖ 475 – MÖ 221) Chu Beyliğinden bir filozof.

bütün yönlerini öğrendiler, her tarafın fikirlerini dinlediler. Bu nedenle Bilge Hükümdar'ın bilmediği hiçbir şey yoktur. Gong Gong ve Gun[1] gibi kötüler onu kandıramaz. Kurnaz ve dalkavuk Küçük İnsanların süslü ve cezbedici sözleri de onu aldatamaz. İmparator Qin Er Shi[2] böyle değildi; sarayından çıkmadı, etrafındaki bilge yöneticileri uzaklaştırdı, halktan da uzaklaştı. Zhao Gao'yu[3] dinledi. Sonra Göğün Altı kargaşaya teslim oldu, halk ona ihanet etti ama o bunların hepsinden habersizdi. Liang Hanedanı İmparatoru Wu,[4] Zhu Yi'ye[5]

---

1 Efsanevi kötü karakterler. Gong Gong: Antik Çin mitolojisinde Çin'in kuzeybatısındaki sellerden sorumlu tanrıdır. Efsaneye göre San İmparator'un kabilesinden Zhuang Xu ile savaşmış, yenilince başını öfkeyle Buzhou Dağı'na vurup Yer ve Gök'ün eğilmesine neden olmuştur. Gun: Antik Çin efsanelerinde Yao'nun yöneticilerinden ve Yu'nün babası. Yao'nun hükümdarlığında büyük bir sel felaketi yaşanmıştır. Gun, seli kontrol etmesi için gönderilmiş ve bentler inşa etse de dokuz yıl seli kontrol altına alamamıştır. Gök Tanrısı'ndan seli durdurmak için tanrısal eşyalar çaldığı için Gök Tanrısı, Zhu Rong'a onu Yu Dağı'nda öldürmesini emretmiştir. Daha sonra sarı bir ayıya dönüşmüş ve Yuyuan Tanrısı olmuştur. Sonraki nesiller Gun'u suyu kontrol eden bir tanrı ve başarısız bir kahraman olarak tanımlamıştır.

2 Qin Hanedanının ikinci imparatoru Hu Hai. MÖ 209 – MÖ 207 yılları arasında tahtta kalmıştır. Qin Shi Huang'ın 26. ve en küçük oğludur. Qin Shi Huang, Sha Qiu'da ölünce harem ağası Zhao Gao ve Başvezir Li Si imparatorun ölmeden önce bıraktığı fermanını değiştirip Hu Hai'ı imparator yaptılar ve Hu Hai'ın ağabeyi olan asıl veliaht Fu Su'yu intihara zorladılar. Hu Hai, Qin Er Shi olarak tahta çıktıktan sonra harem ağası Zhao Gao bütün gücü ele geçirdi. Zalimce yönetmeye başladı. Sonunda MÖ 209 yılında Chen Sheng ve Wu Guang önderliğinde bir köylü ayaklanması başladı. Qin Er Shi, MÖ 207 yılında Zhao Gao tarafından öldürüldüğünde 24 yaşındaydı.

3 (MÖ 258 – MÖ 207). Qin Hanedanı dönemi harem ağası, imparatorun arabalarından sorumlu yetkili. Qin Shi Huang öldükten sonra Li Si ile işbirliği yaptı ve imparatorun fermanını değiştirdi. Qin Shi Huang'ın veliaht prensi Fu Su'yu intihara zorladı. En küçük oğlu Hu Hai'ı imparator yaptı. Saray muhafızları sorumlusu makamına getirildi. Bütün yönetimi ele geçirdi ve kendi çıkarları için acımasız yöntemler kullandı. MÖ 207'de Li Si'yı öldürttü ve Qin Hanedanının başveziri oldu. Daha sonra Hu Hai'ı intihara zorladı ve yerine Zi Ying'i geçirdi. Çok geçmeden Zi Ying tarafından öldürüldü.

4 (464 – 549). Liang Hanedanının kurucusudur. Tahtta kaldığı dönemde oldukça başarılı olmuştur ancak saltanatının son yıllarında "Hou Jing İsyanı" patlak vermiştir. Hou Jing tarafından hapsedilmiş ve açlıktan ölmüştür.

5 (483 – 549). Edebiyat, sanat ve çeşitli oyunlarda ustadır. 20 yaşında dönemin başkenti Jiancheng'a (günümüzde Nanjing) gitmiş ve sınavlarda başarılı olmuştur.

kandı. Hou Jing[1] ordu toplayıp başkenti kuşatana kadar hiçbir şeyden haberi olmadı. Sui Hanedanı İmparatoru Yang,[2] Yu Shiji[3]'ye kandı, her yönden Sui Hanedanı'na karşı süvariler ve piyadeler şehre saldırana kadar hiçbir şeyden haberi olmadı. Bu örneklerden çok açık anlaşılmaktadır ki, bu hükümdarlar farklı fikirlere kulak verseydi, sadık yöneticilerin tavsiyelerine uysalardı, güçlü yöneticiler körleşmez, halkın görüşleri de hükümdara aktarılabilirdi."

İmparator Taizong, Wei Zheng'ın bu sözlerini takdir etti.

[3] Zhenguan'ın 10. yılında [636] İmparator Taizong çevresindeki vezirlere şunu sordu: "Bir hükümdar için bir şeyi kurmak mı yoksa var olanı devam ettirmek mi zordur?"

Saray Sekreterliği Sol Yardımcısı[4] Fang Xuanling şöyle cevap verdi: "Gök ve Yer kargaşa içindeyken [devletin kuruluş aşamasında] her yerde kahramanlar ortaya çıkar, şehirleri kuşatıp düşmanı teslim almak zafer kazanıp düşmana boyun eğdirmek gerekir. Bu açıdan bakıldığında, bir işi başlatmak zordur." Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Hükümdarların yükselişi, bir önceki hanedanın kargaşa ve düşüşte olduğu zamanlarda mümkün olur. Beceriksiz ve vicdansız yöneticileri devirebilirse, halk da memnuniyetle onu destekleyecektir ve herkes onun etrafında toplanacaktır. Gök onu onaylamıştır ve halkın ona bağlılık sözü vermesi de zor olmayacaktır. Ancak bunu başar-

1 (503 – 552). Doğu Wei Hanedanı generallerinden. Doğu Wei Hanedanı zamanında saray sekreterliği sol yardımcılığı, bayındırlık nazırlığı, kamu eğitim nazırlığı gibi görevler yapmıştır.

2 569 – 618 yılları arasında yaşamış Sui Hanedanının ikinci imparatorudur. (ç.n.)

3 (? – 618) Yönetici, şair ve hattat. Chen Hanedanında yöneticilik yaptı. 589 yılında Sui kuvvetleri Chen Hanedanını ele geçirdi. Sui döneminde alt düzey memuriyetler yaptı. Sui İmparatoru Yang tahta çıktıktan sonra üst düzey yöneticilikler yaptı. Sui İmparatoru Yang, Yuwen Huaji tarafından öldürüldükten sonra idam edilmiştir.

4 Qin Shi Huang zamanında tesis edilmiş unvan; saray sekreteryasının başıdır. Tang Hanedanı döneminde tek bir yönetici değil sağ ve sol olarak iki yönetici atanmaya başlanmıştır. Fang Xuanling bu görevi yaklaşık yirmi yıl boyunca devam ettirmiştir. (ç.n.)

dıktan sonra amaçları, çıkarları ve kibri dizginlenemez hale gelir. Halk huzur ister ancak halka bitmez tükenmez angaryalar dayatılırsa sıradan insanlar heba olup gider ve abartılı hedefler hiç bitmez. Devletin gerilemesi ve çöküşü bundan kaynaklanmıştır. Bu açıdan bakılırsa var olanı devam ettirmek zordur."

İmparator Taizong şöyle dedi: "Göğün Altı'na huzur getirmemin en başından beri Fang Xuanling benimle birliktedir, büyük zorluklara katlandı, defalarca ölümden döndü, bu nedenle bir şeyi kurmanın ve başlatmanın zorluklarını bilir. Wei Zheng şimdi ülkeyi yönetmemde bana yardımcı olmaktadır, kibir ve kontrolsüzlük belirtilerinin ortaya çıkması halinde kaçınılmaz olarak tehlikeli bir duruma düşüleceğinden endişe etmektedir ki bu nedenle var olanı devam ettirmenin zorluğunu bilmektedir. Bugün bir şeyi başlatmaktaki zorluklar artık geçmişte kalmıştır ancak var olanı korumanın zorluğuna gelince bunu hep birlikte düşünmeli ve özen göstermeliyiz."

[4] Zhenguan 11. yılda [637] Wei Zheng, Taizong'a şunları yazdı:

"En eski zamanlardan beri Nehir Atlası'nı[1] elde eden ya da tahtın vârisi olup da medeni yönetimi koruyup sürdürenlerin, en iyi kahramanları kontrol eden ve yönetenlerin, güneye bakarak oturan ve halkı yönetenlerin[2] hepsinin istediği, erdemlerinin Gök ve Yer gibi sınırsız, başarılarının güneş ve ay gibi parlak olması, hükümranlıklarının yüz nesil sürmesi ve tahtlarının da sonsuza kadar nesilden nesile devam etmesidir. Ancak çok azı bunu başarabilmiştir. Yenilgi ve yıkım acımasızca birbirini izlemiştir. Bunun sebebi nedir? Sebebini aradığımızda bunun Dao'yu kaybetmele-

1 Bir tür göksel plan anlamına gelir, bu planın uygulanmasıyla yükseliş yaşanır. Buradaki anlamı Gök'ün emrini alıp hanedan kurmak veya tahta çıkıp hanedanı devam ettirmektir. Geleneklere göre Fuxi'den (insanlığın ortaya çıkışındaki efsanevi karakterlerden ve Çin tarihinin başlangıcındaki Üç Hükümdardan biri) beri Luoyang Şehri'nin kuzey doğusunda ejderha başlı ve at gövdeli efsanevi canlılar ortaya çıkmış ve "Nehir Atlası"nı Fuxi'ye vermişlerdir. "Nehir Atlası" ifadesi imparator veya hükümdarın saltanatına işaret etmektedir. (ç.n.)

2 Güneye bakarak oturan imparatordur. (ç.n.)

rinden kaynaklandığını görürüz. 'Yin'in aynası uzakta değildir'.[1] Geçmişte Sui Hanedanı dünyayı güçlü ve büyük ordusuyla birleştirmiştir. Otuz yılı aşkın bir süre, etkileri on bin li[2] öteye bile ulaşmış ve hükümlerini farklı geleneklere sahip insanlara uygulatmışlardır. Çok kısa bir sürede hepsini kaybetmişler ve ellerindeki her şeye başkaları sahip olmuştur. Sui Hanedanı imparatoru Yang, Göğün Altı'nın huzurlu olmasını istemez miydi? O, Xia Hanedanının son imparatoru Jie[3] gibi bilerek zalimlik yapmadı. Ülkesinin yıkılmasını ister miydi? Zenginlik ve gücüne güvenmiş, gelecekteki felaketleri öngörememişti. Kendi arzularını tatmin etme peşinde koştu. Göğün Altı'ndaki her şeyi kendi istekleri için kullandı. Bütün ülkeden güzel kızları topladı, en uzak yerlerde hazineler aradı. Sarayları süsleyip donattı, yeni binalar inşa etti. Mevsime bakılmaksızın [halkı] zorla çalıştırmaya devam etti ve silahlar elden hiç bırakılmadı, savaşlar hiç eksik olmadı. Dışarıdan sert ve ciddi görünüyordu ama içi kin ve kıskançlık doluydu. İftiracılar ve kötüler her zaman onun desteğini aldı ancak sadık ve dürüst olanlar hayatlarını bile zor korudu. Yukarıdakiler ve aşağıdakiler birbirlerini karanlığa gömdü. Hükümdar ve onun yöneticileri farklı yollar izlediler. Halk bu hayata katlanamadı ve ülke parçalandı. Böylece bütün ülkeyi yöneten imparator sıradan bir adamın elinde yok oldu. Oğulları ve torunları yok edildi ve bütün dünya onun bu durumuna küçümsemeyle güldü. Bu çok acınası bir şey değil midir?

Bilge bir hükümdar fırsatı değerlendirdi, zayıflamış ve tehlike altındaki ülkeyi kurtardı. 'Dünyanın sekiz sütunu'[4] devrilmişti. Onları yeniden ayağa kaldırdı. Dört ilkeyi yeniden bir araya getirdi. Bir yıl içinde uzak yakın her yerde huzur hüküm sürmeye başladı. Şiddet ve cinayetleri ortadan kaldırmak için

1 *Şiirler Kitabı*'ndan alıntıdır: Geçmişten çıkarılacak dersler gözümüzün önündedir anlamına gelir. Xia Hanedanının yıkılışı sonradan gelen Shang Hanedanına ders olmuştur. (ç.n.)

2 Bir li yaklaşık 500 metredir. (ç.n.)

3 (MÖ 1728 – 1675). Xia Hanedanının son hükümdarı. Hanedanın yıkılmasına neden olmuş zalim bir hükümdar olarak bilinir.

4 Efsanelere göre dünyayı ayakta tutan sekiz sütun. (ç.n.)

yüz yıl geçmesine gerek yoktu.[1] Artık tüm saraylar, bahçeler ve konaklar sizin ikametgâhlarınız oldu. Bütün muhteşem ve bulunmaz hazineler sizin mülkünüzdür. Güzel ve zarif kadınlar hizmetinizdedir. Çin'in tamamı sizin hizmetkârınızdır. Sui Hanedanının nasıl kaybettiğini ve bizim nasıl kazandığımızı düşünürseniz işte o zaman neden sürekli ihtiyatlı olmanız ve şanınıza güvenmemeniz gerektiğini anlarsınız. Geyik Terası'ndaki kıymetli elbiseleri yakmalı,[2] Epang Sarayı'ndaki[3] geniş salonları yıkmalısınız. Gösterişli konaklarda tehlike ve yıkımdan korkun ve mütevazı yerlerde güven ve huzurla yaşamayı düşünün. Ancak o zaman manevi dönüşüm gerçekleşebilir ve eylemsizlik[4] ile yönetilebilir. Bu erdemin en üst aşamasıdır.

Zaten yapılmış olan bu şeyleri yok etmez ve olduğu gibi muhafaza ederseniz, acil ihtiyaç olmayan şeylerden kurtulur ve kesintiler yaparsanız, sinameki sütunların arasına sazdan çatılar serpiştirirseniz veya yeşim taşından basamakları topraktan merdivenlerle harmanlarsanız, insanları yapmaktan mutlu oldukları işlerde çalıştırır ve güçlerini tüketmekten kaçınırsanız, orada yaşayanların rahatlarını düşünürseniz, işte ancak o zaman sayısız insan size destek olmaktan mutluluk duyacak, herkes size bakacak ve size uyacaktır. Bu da erdemin ikinci en yüksek şeklidir.

Eğer bunun farkında değilseniz ve sonuçlarına aldırış etmiyorsanız, o zaman ülkeyi inşa etmenin ne kadar zor olduğunu unutur, Göğün Emri'ni hafife almış olursunuz. Meşeden çatı kirişlerinin dürüst sadeliğini ihmal edip işlemeli duvarların gösterişli güzelliğinin peşine düşersiniz. Mevcut temelin üzerine inşa ederek onu büyütürsünüz. Zaten sahip olduklarınıza

---

1 Konfüçyüs *Konuşmalar*: 13.11'e atıf yapılmaktadır: Konfüçyüs der ki: "'İyi insanlar bir beyliği kesintisiz olarak yüz yıl yönetseler, zalimliğin üstesinden gelinir, cinayetler önlenirdi' sözü ne kadar da doğrudur!"

2 Shang Hanedanının son hükümdarı Zhou tarafından inşa ettirilen devasa teras. Zhou Hükümdarı Wu'nun ordularına yenilince burada intihar etmiştir.

3 Qin Hanedanının ilk imparatoru Qin Shi Huang zamanında, MÖ 212 yılında inşasına başlanan devasa saray. Qin Hanedanı yıkıldığında henüz inşası tamamlanmamıştı.

4 Bkz. Temel Kavramlar.

ekleyerek onu süslersiniz. Neyin yeterli olduğunu ve ne zaman duracağınızı bilmeden sürekli genişletirsiniz. Halk bunda hükümdarın erdemini görmeyecek ve sadece zorla çalıştırılacağını düşünecektir. İşte bu erdemin en düşük halidir.

Bu 'ateşi söndürmek için odun getirmeye'[1] veya 'kaynayan suyu alıp tekrar kaynayan suya dökmeye'[2] benzer. Bu kargaşanın yerine zorbalık getirmektir ki bu da kargaşa ile aynı yoldur. Bunun nasıl sonuçlanacağını da hiç kimse öngöremez. Öyleyse gelecek nesillerin beklentisi ne olabilir? Eğer görünürde bir umut yoksa halk kin duyacaktır ve halk kin duyarsa tanrılar da kızgın olurlar ve tanrılar kızgın olduğunda felaketler kaçınılmazdır. Felaketler meydana gelirse kesinlikle kargaşa çıkar. Eğer kargaşa çıkarsa kendilerini ve itibarlarını olduğu gibi koruyabileceklerin sayısı çok az olacaktır. Göğün Emri ile hanedanın değişmesinden sonra hükümranlığınız bolluk içinde yedi yüz yıl[3] devam edebilir. Onu torunlarınıza aktarmanız ve on bin nesil boyunca devam etmesi zor elde edilip kolay kaybedilen bir şeydir ki buna çok dikkat etmelisiniz!"

Aynı ay Wei Zheng tekrar bir yazı yazdı:

"Bir ağacın büyümesi isteniyorsa önce köklerinin sağlamlaştırılması gerektiğini duydum. Bir akarsu çok uzaklara kadar aksın isteniyorsa önce kaynağında dibinin taranması ve düzeltilmesi gerekir. Ülkede huzur ve güven olsun isteniyorsa o zaman erdem ve doğruluk olmalıdır. Kaynak yeteri kadar derin değilse akarsu uzağa akamaz, kökleri sağlam değilse ağaç büyüyemez, erdem yeterli değilse ülkede huzur ve güven olmaz. Ben bu aptallığımla bunları biliyorsam, bilge bir kişi bunları nasıl bilmez! Hükümdar elinde tuttuğu gücün ağırlığını yüklenir ve Gök ile Yer arasında üstün bir yerdedir. O, Göğün en yüksek mertebesine yükselir ve sonsuz mutluluğa erişir. Güven ve huzur içinde yaşarken tehlikeyi

---

1 *Han Feizi* adlı eserde geçer. Yanlış yöntemlerle felaketi daha da büyütmek anlamına gelir.

2 *San Guo Zhi*, *Üç Devletin Kayıtları* adlı eserden alıntı. Sorunu çözmeyecek geçici yöntemler kullanmak anlamına gelir.

3 Ülkenin uzun süre yönetilmesi anlamında kullanılır.

aklından çıkarırsa, savurganlığa karşı çıkmazsa, kişisel nitelikleri açık ve dürüst değilse, duygu ve arzularını kontrol edemiyorsa, bu kökleri kesilmiş bir ağacın büyümesini veya kaynağı kurumuş bir akarsunun uzaklara akmasını beklemek gibidir.

Büyük Emri[1] alan istisnasız bütün hükümdarlar büyük belalarla karşılaştıklarında bile gerçek Dao'yu sergilerler ancak ne zaman ki bazı başarılar elde ederler işte o zaman erdemleri azalmaya başlar. Birçoğu iyi başlangıçlar yapmıştır ama şüphesiz çok azı son ile başa çıkabilmiştir. Ele geçirmek kolay ama elde tutmak zor olabilir mi? Nasıl olur da geçmişte ele geçirmeyi başaran çok güce sahipken sonra [Göğün Altı'nı] elde tutmak için yeterli güce sahip olmaz? Zor durumdayken astlarına samimiyetle davranır. Ancak ne zamanki hedeflerine ulaşır, işte o zaman kendini sınırlamadan her şeye hükmetmek isteyecektir. Eğer tam bir samimiyetle yönetirse kuzey ve güneydeki uzak kabileler bile tek vücut olup ona bağlanacaklar ama eğer kibire kapılıp hükmederse kendi kanından canından olanlar bile ona karşı sadece yoldan geçen kişiler gibi olacaktır. Onları katı cezalarla yönetse ve şiddetli bir öfkeyle saygıyla karışık bir korku da yaratsa, en sonunda bir çıkış yolu bulurlar ve iyiliği benimsemezler. Dıştan saygılı gibi görünürler ama aslında içlerinden boyun eğmezler. Kin, meselenin büyük ya da küçük olması ile ilgili değildir. Aslında korkulması gereken insanların kendisidir. Bir hükümdar halkın gemiyi yüzer durumda tutup tutmayacağına ya da devirip devirmeyeceğine çok dikkat etmelidir.[2] Dizginleri çürümüş bir arabanın hız yapması görmezden gelinebilir mi?

Hükümdar arzu edilen bir şey gördüğünde, sahip olduklarından memnuniyetini hatırlayarak kendini kontrol etmelidir. İnşa işlerine girecekse, ne zaman duracağını bilmeli ve halkın huzurunu bozmamalıdır. Yüce ama güvencesiz konumunun bilincinde olursa, tevazuyu hatırlayarak kendini disipline edebilir. Mağrurlaşmaktan korktuğunda büyük nehirlerin ve denizlerin sayısız

1 Göğün Emri anlamına gelir ve imparatorun tahta çıkmasını işaret eder.

2 *Xunzi* adlı eserden alıntı: "Halk suya benzer, gemiyi yüzdüren de batıran da halktır."

akarsuyu nasıl içlerine aldıklarını hatırlamalıdır. Avda eğlenirken 'üç tarafı kapalı'yı[1] düşünerek fazla avlanmamalı ve bunu hep uygulamalıdır. Tembellik konusunda endişelendiğinde, saltanatının başında ihtiyatlı ve sonuna kadar da saygılı olmayı hatırlamalıdır. Aldatılma ve engellenme konusunda endişelendiğinde, altındakilerin öğütlerini açık fikirlilikle kabul etmeyi hatırlamalıdır. İftira ve ihanetten endişe ettiğinde, kendini düzelterek etrafında kötülük yapanları kovmayı hatırlamalıdır. Lütuflar bahşettiğinde, mutlu olduğu anlarda uygunsuz ödüller vermemesi gerektiğini hatırlamalıdır. Ceza verirken, öfkeyle aşırı cezalar vermemesi gerektiğini hatırlamalıdır. Hükümdar yukarıda bahsedilen bu on düşünceyi birleştirebilir ve 'Dokuz Erdem'[2] geliştirebilirse, yetenekli kişileri seçip onları kullanabilirse, iyi olanı seçip onun arkasından gidebilirse, o zaman bilge olanlar bütün güçleriyle strateji geliştirecek, cesurlar bütün güçleriyle çabalayacak, iyiler iyiliği yayacak ve güvenilir olanlar da sadakatlerini göstereceklerdir. Sivil ve askerî yeteneklere sahip olanların hepsi onun yanına akın edecek ve hükümdar için hiçbir sorun kalmayacaktır. Böylelikle kendini gezilere verebilir, Kızıl Çam Bilgesi ve Hükümdar Qiao[3] kadar uzun yaşayabilir. Şarkı söyleyip enstrüman çalabilir, ellerini arkasında kavuşturup bekleyebilir.[4] Shun gibi elbisesinin kollarını sarkıtıp ellerini kavuşturabilir. Tek bir söz bile etmeden ahlaki dönüşümü gerçekleştirebilir. Öyleyse eylemsizliğin büyük Dao'suna zarar verme pahasına bir hükümdarın astlarının yapacağı işlere karışıp zihnini rahatsız etmesine ne gerek vardır!"

Taizong bizzat kendi elleriyle yazarak bu yazıya cevap verdi:

"Sayısız yazını okudum. Gerçekten yazıların en yüksek sadakat ve samimiyeti ifade ediyor ve hepsi de çok isabetli. Onları

1 İki açıklaması vardır; birinci "Üç Tarafı Kapalı Töreni"dir. Bir yıl içinde ilkbahar, sonbahar ve kış mevsimlerinde üç kez av yapılmasıdır. Daha önce imparator her mevsim ava giderdi, bunu azaltmak için böyle bir uygulama başlatılmıştır. Bir diğer açıklaması da "üç tarafı kapalı" bırakıp bir tarafı açık bırakarak kaçabilen hayvanların kaçmasına izin vermektir. Böylece bütün hayvanlar avlanmamış olur.

2 Sadakat, güvenilirlik, saygı, sağlamlık, merhamet, uyum, kesinlik, doğruluk ve itaat.

3 Daoist bir efsaneden alıntıdır, uzun yaşayıp yaşlanmamak anlamına gelir.

4 Efsanevi imparator Shun'un eylemsizlikle yönetmesine atıf. (ç.n.)

incelemek için geç saatlere kadar yorulmadan okudum. Eğer sen devlet işlerine kendini adamamış olsan, samimi tavsiyelerin olmasa, nasıl uzun vadeli ve doğru stratejiler önerir ve benim eksiklerimi düzeltebilirdin? Duydum ki, Jin İmparatoru Wu,[1] Wu Beyliğini ele geçirdikten sonra savurganlığa teslim olmuş ve yönetimle ilgilenmemiş. He Zeng[2] yönetimden çekilirken oğlu Shao'ya[3] şöyle demiştir: 'Ne zaman hükümdar ile görüşsem, o asla devlet işlerinden ya da uzun vadeli planlardan bahsetmez sadece sıradan günlük işlerden bahseder. Bu hükümdarlığını torunlarına miras bırakmanın yolu değildir ancak yine de felaketten kurtulmanız mümkün olabilir.' He Zeng bunu söyledikten sonra kendi torunlarını işaret ederek şöyle devam etmiş: 'Bu nesil kesinlikle kargaşa ve ölüm görecek.' Gerçekten de He Zeng'ın torunu Rui[4] ağır bir ceza olarak Sima Yue[5] tarafından vahşice öldürülmüştür. Önceki tarihçiler He Zeng'ı öngörüleri sebebiyle övmüşlerdir. Ben farklı düşünüyorum. He Zeng'ın sadakatsizliği ciddi bir suçtur. Bir yetkili olarak hükümdarın huzurunda sadakat göstermeye dikkat etmeli ve görevinden çekilirken de hataları engellemeye, iyi olanı teşvik etmeye ve kötü olanları da düzeltmeye çalışmalıydı. Hükümdar ve yetki verdikleri ancak bu şekilde birlikte yönetebilirler. He Zeng devletin en üst makamına gelmişti. Rütbesi ve makamı önemliydi. Açıkça konuşmalı ve zamanında yardımcı olacak politikalar önererek dürüst olmalıydı. Ancak o görevini bıraktıktan sonra hükümdarın arkasından konuştu ama huzurdayken hiçbir itirazda bulunmamıştı. Buna bilgelik muamelesi yapmak kesinlikle büyük bir hatadır! Ülke tehlikedeyken ellerini kavuşturup kenardan izleyen kişi ne işe yarar?[6] Bu yazdıkların kendi hatala-

---

1. 236 – 290 yılları arasında yaşamıştır. Jin Hanedanının ilk imparatorudur.
2. (199 – 278). Batı Jin Hanedanının önemli vezirlerdendir.
3. 236 – 301 yılları arasında yaşamıştır. He Zeng'ın ikinci oğludur.
4. He Zeng'ın torunudur. Dedesi ve babasından miras aldığı üst düzey görevleri devam ettirmiştir. Sima Yue tarafından öldürülmüştür.
   (? – 311) Jin Hanedanı prenslerindendir. Jin Hanedanı zamanında taht mücadelesine giren sekiz prensten biridir. (ç.n.)
5. Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 16.1.

rını anlamamı sağladı. Zayıflıklarımı hatırlatması için bu yazını masamın üzerine koyacağım. Bunu hayatımın son yıllarına kadar saklamayı umuyorum. Ömrün akşamında 'Huzur ve İyilik' şarkısının[1] sadece eski zamanlar için değil şimdiki yönetimimiz için de doğru olması beklentisi içindeyim ve yönetimimizde hükümdar ve yöneticilerin 'su ve balık gibi uyumlu' olduğunu düşünüyorum. Öğütlerine yanıt vermekte geç kalırsam, lütfen hiçbir şeyi gizlemeden beni eleştirmeye devam et. Açık fikirlilikle ve sükûnet içinde erdemli sözlerini saygıyla bekliyorum."

[5] Zhenguan 15. yılda [641] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Göğün Altı'nı güvende tutmak kolay mıdır yoksa zor mudur?" Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Bu çok zordur." Taizong şöyle dedi: "Bilge ve yetenekli kişiler göreve getirilip eleştiri ve ikazları kabul edilirse bu mümkün olur. Öyleyse neden zor olduğunu söylüyorsun?" Wei Zheng şöyle dedi: "En eski zamanlardan beri hükümdarların bilge kişileri göreve getirdikleri ve onların eleştirilerine açık oldukları sadece endişe ve tehlikede zamanlarında görülmüştür. Hükümdarlar güvenlik ve huzur varken gevşek ve ihmalkâr olur, bu da öneri yapanları korkutur. İşler günden güne kötüleşir ve sonunda tehlike ve yıkım gelir. İşte tam bu nedenle bilgeler güven içindeyken tehlikeden endişe eder. Elbette güven içinde olup da korkmayı bilmek çok zordur!"

2. Bölüm
Yönetimin Organizasyonu

[6] Zhenguan 1. yılda [627] Taizong, Xiao Yu'ye[2] şöyle dedi: "Gençken okçuluğa düşkündüm ve okçuluğun incelikle-

1 *Belgeler Kitabı*'nda geçmektedir. Her şeyin huzur içinde olduğunu, hükümdar ve tebasının iyiliğini ifade eder.

2 576 – 648 yılları arasında yaşamıştır. Liang Hanedanı prenslerindendir. Sui ve Tang Hanedanları zamanında üst düzey yönetici olarak görev yapmıştır.

rini bütünüyle öğrendiğimi düşünüyordum. Kısa süre önce on küsur iyi yay aldım ve onları bir ok ve yay ustasına gösterdim. Usta şöyle dedi: 'Bunların hiçbiri iyi değil.' Ben de ona nedenini sordum ve usta şöyle dedi: 'Ağaç düzgün değil ve damarları da bu nedenle yamuk. Yaylar sağlam olsa da bu yaylarla atılan oklar düzgün gitmeyecektir. Bunlar iyi yaylar değil.' Onun ne demek istediğini ancak o zaman anladım. Dört Yönü ele geçirmek için sayısız yay ve ok kullandık. Buna rağmen [ok ve yay kullanmanın] ilkelerini tam olarak anlamamıştım. Göğün Altı'na hükmetmeye başlamamın üzerinden çok zaman geçmedi ama yönetimin ilkelerini kavrayışım ok ve yayın ilkelerini anlamamın da gerisinde. Eğer yay kullanırken [bile] hata yapıyorsam, yönetimde ne kadar hata yaparım?" O andan itibaren Taizong beşinci sınıf[1] ve üstü tüm görevlilerin sırayla Sekreterya'da[2] kalmasını emretti. Taizong onları ne zaman huzuruna kabul etse oturacak bir yer gösterdi ve sohbet etti. Dışarıda olan biteni sordu. Halkın sorunlarını anlamaya, yönetim ve eğitimin başarı ve başarısızlıklarına aşina olmaya çalıştı.

[7] Zhenguan 1. yılda [627] Taizong, Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı[3] Wang Gui'ye[4] şöyle dedi: "Saray Sekretaryasının hazırladığı fermanlar ile sizinkiler arasında bakış açısında farklılıklar var.[5] Bazen iki farklı yazının çapraz kontrolle

1 Yönetici sınıflandırması. Tang Hanedanı zamanında dokuz sınıf bulunuyordu.

2 Tang dönemindeki en önemli üç kurumdan biridir.

3 "Saray Kapısı Görevlisi" anlamına gelir. Onursal bir unvan iken daha sonra Tang Hanedanı zamanında Nişancı Yardımcısı (Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı) anlamında kullanılmaya başlanmıştır.

4 (570 – 639). Erken Tang dönemi ünlü siyasetçilerinden. Zhenguan 2. yılda [648] nişancı (kançılarya yöneticisi) görevine getirilmiştir. Daha sonra başvezirlerden olmuştur. Fang Xuanling, Wei Zheng ve Du Ruhui ile birlikte dönemin en önemli üst düzey yöneticilerindendir. Önce veliaht prens Li Jiancheng'ın yanında çalışmıştır. Taizong tahta çıkınca onun yanında önemli görevlerde bulunmuştur. Açık ve doğrudan eleştiriler yapan cesur bir yönetici olarak Erken Tang Hanedanı döneminde önemli bir rol oynamıştır.

5 Sekretarya fermanlar ve diğer yazışmaların taslaklarını hazırlamakla görevlidir, sonra da bunlar politika önerilerinde bulunmakla görevli Kançılarya'ya gönderilirdi. (ç.n.)

düzeltilmesi gerekiyor. Sekretarya ve Kançılarya[1] ilk kurulduğunda, bu ikisinin birbirlerini hata yapmaktan korumaları amaçlanmıştı. İnsanların bakış açıları birbirinden farklı olabilir. Neyin doğru neyin yanlış olduğu kamuyu ilgilendiren bir konudur. Bazıları kendi hatalarını duymaktan nefret eder ve kendi eksikliklerini savunur. Onlar hakkında yorum yapıldığında içlerinden kin beslerler. Bazıları da tartışmadan kaçınacaklar ve birbirlerinin eksiklerini örtüp devlet işlerine zarar vereceğini bildikleri halde olduğu gibi devam edeceklerdir. Tek bir memurun duygularını çiğnememek için aniden on binlerce sıradan insana zarar verecek bir mesele ortaya çıkabilir. Bu gerçekten çökmüş bir devletin yönetimidir. Sizin bunu önlemek için çok dikkat etmeniz gerekiyor. Sui Hanedanı zamanında saray ve dışındaki yetkililer, felaketleri ve düzensizliği beraberinde getiren herkesin söylediklerini tekrar ettikleri bir yöntemle yönetiliyordu. Çoğu bunu derinlemesine düşünmedi. O sıralar, herkes felaketin kendilerine gelmeyeceğini düşünüyordu. Yüz yüze geldiklerinde birbirlerini onaylıyor ama sonra birbirlerinin arkasından konuşuyorlardı. Bunun felaketlere yol açacağından habersizlerdi. Daha sonra kargaşa patlak verince hem aileler hem de devlet kaybedildi. Kaçıp hayatlarını kurtarabilenler cezalardan ve idamdan kurtulsalar da birçok zorluk çektiler ve toplumun gözünde rezil oldular. Siz memurlar kişisel çıkarlarınızdan vazgeçmeli ve kamu yararını korumalısınız. Doğru yolda kararlı şekilde yürümeye devam etmeli ve yaptığınız her şeyde karara tartışarak varmalısınız. Asla herkesin birbirinin aynısı sözler edip gök gürültüsünün yankısı gibi olmasına izin vermemelisiniz!"

[8] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong, Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Wang Gui'ye şöyle sordu: "Son zamanlarda hükümdar ve memurlarının ülkeyi yönetmesi antik zamanların gerisinde kalmıştır. Bunun nedeni nedir?" Wang Gui şöyle

1 Sarayla ilgili anlamında da kullanılır.

cevap verdi: "Geçmişte hükümdarlar ve beylerin yönetimi her zaman en yüksek değerler olan saflık ve huzura ulaşmayı hedefliyordu. Sıradan halk nasıl düşünüyorsa onlar da öyle düşünüyordu. Yakın zamanlarda bunun aksine halka zarar vermek pahasına kendi arzularını tatmin etmeye çalıştılar ve görev verdiklerinin hiçbiri klasikleri bilen ehil insanlar değildi. Han Hanedanının başvezirleri[1] arasında klasikleri derinlemesine öğrenmemiş olanı yoktur. Hükümdarın huzurunda eğer bir konuda şüphe olursa çözüm bulmak için klasik metinlerden alıntılar yapılırdı. Sonuç olarak hepsi töreni ve öğretiyi anlamış, barış ve huzur getirmişlerdir. Ancak yakın çağlarda askerî güç ön plana çıkmış, Konfüçyüs öğretileri önemsenmemiş ve zaman zaman sert yasalar yapılıp uygulanmıştır. Ruizm'in ahlaki değerleri yitirildiği için dürüstlük büyük zarar görmüştür." Taizong bu sözlere yürekten katıldı. O andan itibaren, memurlar arasından iyi eğitimli ve devlet yönetiminden anlayanları üst makamlara getirmeye başladı ve sürekli terfi ettirdi.

[9] Zhenguan 3. yılda [629] Taizong etrafındaki üst düzey memurlara şöyle dedi: "Saray Sekreteryası ve Kançılarya çok önemlidir. Buralarda çalışacakları yetenekli kişiler arasından seçiyoruz ve görevleri de gerçekten çok ağır. Eğer fermanlar bir şekilde uygun olmazsa herkes görüş bildirmek için sorumluluk almalıdır. Son zamanlarda sadece benim ruh halime uymaya çalışıp, görüşlerimi dinleyip, ne desem kabul ettiğinizi fark ettim. Beni ikaz eden ya da eleştiren bir kişi bile olmadı. Bu makul müdür? Eğer işiniz sadece ferman ve kararları göndermekse bunu herkes yapabilir! Neden yetenekli insanları seçip sorumlulukları onlara emanet etme zahmetine giriyoruz ki o zaman? Şu andan itibaren, fermanların herhangi bir şekilde uygunsuz olduğundan şüpheleniyorsanız açıkça konuşun. Korkmayın ve bir sorun gördüğünüzde de sessiz kalmayın!"

1 Çin'de İlkbahar Sonbahar Dönemi'nden beri kullanılan bir unvandır ve en üst düzey memur veya yetkili anlamına gelir.

[10] Zhenguan 4. yılda [630] Taizong Xiao Yu'ye şöyle sordu: "Sui Hükümdarı Wen[1] nasıl bir hükümdardı?" Xiao Yu şöyle cevap verdi: "'Kendini dizginledi, konuşma ve davranışlarında adaba uygun hareket etti'[2] çok çalıştı ve yönetime dikkat etti. Tahtına oturup da devlet işlerini konuşmaya başlayınca güneş batana kadar çalışırdı. Beşinci sınıf ve üstü görevlileri oturup onunla devlet meselelerini tartışmaya davet ederdi. Kişisel muhafızları akşam yemeklerini orada yemek zorunda kalırdı. Karakter olarak iyiliksever ve aydınlanmış biri değildi ama gayretli bir hükümdardı." Taizong şöyle dedi: "Onun bir yönünü anlıyor ama diğer yönünü anlamıyorsun. Bu adam karakteri ve doğası gereği çok araştırıyor ama anlayamıyordu. Eğer bir zihin donuksa içgörüsü olmaz ve aşırı merak çoğunlukla şüpheye yol açar. Dahası bir yetime ve dul annesine zorbalık yaparak Göğün Altı'nı ele geçirmiştir.[3] Hizmetindekilerin içten içe ona karşı gelmesi korkusuyla yaşadı. Hiç kimseye güvenmedi ve her konuda kararları kendisi aldı. Bedeni ve ruhunu çok zorlamasına rağmen düzgün şekilde idare edemiyordu. Etrafındaki yetkililer onun niyetlerini anladıkları için dürüstçe konuşmaya cesaret edemedi. Başvezirden en alta kadar onun söylediklerine uymaktan başka bir çareleri yoktu. Benim istediğim bu değildir. Göğün Altı'nın muazzam büyüklüğü ve Dört Deniz içindeki kalabalıklar, sayısız iş ve bütün bunların değişen şartlara göre esnek bir şekilde ele alınması gerektiği düşünülünce bütün bu işleri tartışmaları ve planlamaları için yetkililere ve vezirlere

1 (541 – 604). Babası, Kuzey Zhou Hanedanının kuruluşuna yardım etmiş ve Sui Beyi unvanını almıştır. Babasının yerini almış ve Kuzey Zhou Hanedanında önemli görevlere gelmiştir. Sui Hanedanı kurulduktan sonra Hükümdar Wen sosyal ve ekonomik gelişmelerin önünü açan bir dizi reform yapmıştır. Hayatının ilerleyen yıllarında Buddhizm'e inanmış ve Renshou Sarayı'nı yaptırmıştır. Hükümdar Wen'ın beş oğlu vardı ve en büyüğü olan Yang Yong veliaht prensti. Yang Yong, öğrenmeye istekli, yumuşakbaşlı bir mizaca sahipti ama tutumlu değildi. Daha sonra Hükümdar Wen onu veliahtlıktan azletti ve ikinci oğlu Yang Guang'ı veliaht prens ilan etti.

2 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 12.1.

3 Kuzey Zhou Hanedanı hükümdarı Jing daha dokuz yaşındayken Sui Hükümdarı Wen tarafından tahttan indirilmiştir.

emanet etmeli. Sadece ele alınan konuya uygun şeyler sunulmalı ve uygulanmalıdır. Her gün sayısız işi ele almak ve hepsini tek bir kişinin düşünüp taşınmasıyla kararlaştırmak nasıl mümkün olabilirdi? Dahası, bir kişi bir günde on konuyu ele almaya çalışırsa beşi hedeften şaşacaktır. Haydi diyelim ki hedefi vuranların hepsi yerinde ve iyi kararlardır. Peki ya hedefi ıskalayanlar ne olacak? Günlerden aylara ve aylardan da yıllara bunlar birikecek, hatalar artacaktır, bu durumda devletin çökmesi ne kadar sürer? Yetenekli ve ahlaklı kişileri göreve getirmek ve en üstte hükümdarın gözetimi altında onları kullanmak en iyisidir. Eğer kanunlar ve fermanlar sert ve ciddiyse kim yanlış yapmaya cesaret edebilir?" Sonra tüm yetkililere, kendilerine uygunsuz herhangi bir şey içeren fermanlar verildiğinde hükümdara bunu bildirmelerini emretti. Hükümdarın isteklerine uymak için bunları hızla hayata geçirmemeli ama tahtın hizmetkârları olarak görevlerini yerine getirmek için her türlü çabayı göstermelilerdi.

[11] Zhenguan 5. yılda [631] Taizong etrafındaki üst düzey memurlara şöyle dedi: "Bir ülkeyi yönetmekle bir hastayı tedavi etmek arasında hiçbir fark yoktur. Hasta iyileştiğini hissettiğinde daha fazla bakıma ihtiyacı olduğu zamandır. Eğer bu yapılmazsa ve ani bir şey olursa kesinlikle ölür. Devleti yönetmek de böyledir. Göğün Altı biraz huzur bulunca, özellikle dikkatli olmak gerekir. Eğer Göğün Altı kibirli ve rahatına düşkün olursa, bu kesinlikle yıkıma ve yenilgiye neden olacaktır. Bugün Göğün Altı'nın huzur veya tehlike içinde olması bize bağlıdır. Bu nedenle ben bunu her geçen gün daha da önemsiyor ve endişeleniyorum. İyi yapılmış olan şeylerle bile övünmeye cesaret edemiyorum. Ancak kulaklarımın ve gözlerimin, ellerimin ve ayaklarımın işlevlerini güvenip size emanet ediyorum. Tek bir vücut gibi olduğumuz için güçlü yönlerimizi ve zihinlerimizi birleştirmeliyiz. Çözülmemiş bir mesele varsa düşündüklerinizi hiç çekinmeden sonuna kadar söylemelisiniz. Eğer hükümdar ve memurları birbirlerine güvenmezlerse, tamamen samimi olmazlarsa bu devlet yönetimi için bir felaket olur."

[12] Zhenguan 6. yılda [632] Taizong etrafındaki üst düzey memurlara şöyle dedi: "Eski zamanların hükümdarlarına bakınca, onların tıpkı gündoğumu ve günbatımı gibi yükselip düştüklerini görüyorum. Bunun nedeni kendi zamanlarındaki yönetimlerinde başarı ve başarısızlıklarına kulaklarını ve gözlerini kapamış olmalarıdır. Sadık ve dürüst olanlar konuşmamış, kötüler ve dalkavuklar gün geçtikçe terfi ettirilmişlerdir. Hatalarını görmemeleri yok oluş ve yıkıma yol açmıştır. Ben Dokuz Kapılı[1] bu yerde yaşıyorum ve Göğün Altı'nda olan her şeyi göremiyorum. İşte bu nedenle siz memurları benim gözlerim ve kulaklarım olmanız için görevlendiriyorum. Şimdi Göğün Altı'nda huzur olduğu ve bir sorun yaşanmadığı için hiç kimse dikkatsiz olmasın. 'Halkın sevdiği ve saydığı hükümdar değil midir? Hükümdarın korktuğu halk değil midir?' Göğün Oğlu eğer Dao'ya sahipse insanlar onu hükümdar olarak destekler, eğer Dao'dan yoksun ise insanlar onu terk eder, işte bu gerçekten korkutucu olandır."

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "En eski çağlardan beri tahtlarını kaybeden hükümdarların hepsi güvenlik ve rahat içinde yaşarken tehlikeyi, düzeni sağladıklarında da kargaşayı unuttular. İşte bu nedenle hükümdarlıkları uzun sürmedi. Bugün siz imparator hazretleri bütün zenginliklere sahipsiniz; yakın ve uzak her şey de sakin ve güvenlidir. Zihniniz her zaman Yönetimin Dao'suyla ilgilenir, bir uçurumun eşiğinde ya da ince bir buzun üzerinde yürürmüşçesine dikkatli olursanız o zaman hanedanınız kesintisiz devam edecektir. Dahası şöyle bir kadim söz duydum: 'Hükümdar gemi, halk ise sudur. Gemiyi yüzdüren de batıran da sudur.' İmparator hazretleri halkı korkulacak bir şey olarak kabul ediyor; gerçekten de bunda haklısınız."

[13] Zhenguan 6. yılda [632] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Eskilerden biri şöyle demiştir: 'Kendi gücüyle katkı yapa-

1 İmparatorluk sarayı için kullanılan bir isim. Sıradan insanların giremediği ve göremediği yerdir. Aynı zamanda imparatorun dış dünyadan soyutlanmış bir hayat yaşadığı ve halkın sesini duyamadığı anlamına da gelir.

bilen bir mevkiye gelir. Eğer böyle değilse, o mevkiden ayrılmak gerekir.'[1] Hükümdar ve memurları arasındaki ilişkide devleti kurtarmak için mutlak bir sadakat gerekir. Çalışmalarımda ne zaman Jie'nin, dürüst vezir Guan Longfeng'i[2] [sık sık ikaz ettiği için] öldürmesi veya Han Hanedanı Hükümdarı Jing'in, sadık veziri Chao Cuo'yu[3] idam ettirmesini okusam iç geçirip kitabı okumayı bırakırım. Sizi, yönetime yardımcı olmak için doğruları söylediğiniz veya benim hilafıma konuştuğunuz için pervasızca infaz etmeyecek ya da cezalandırmayacağım. Son zamanlarda divanda aldığımız kararlarda aslında fermanlara aykırı olan bazı noktalar vardı. Siz bunları önemsiz konular olarak gördünüz ve itiraz etmediniz. Fakat bütün büyük sorunlar küçük sorunlardan kaynaklanır ve küçük sorunlar tartışılmazsa hiçbir şey bizi büyük sorunlarla karşılaşmaktan kurtaramaz. Devlet[4] tehlikeye düşerse işte bu nedenle olacaktır. Sui hükümdarı[5] acımasız ve zalimdi. Ölümü sıradan bir adamın elinden oldu. Halktan [onun için] üzülen olmadı. Siz memurlar, Sui ailesinin yok oluşu konu-

---

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 16.1.

2 *Han Shi Wai Zhuan* adlı esere göre Xia Hanedanı İmparatoru Jie, içinde gemilerin yüzebildiği içkiden bir gölet yaptırmıştı. Gölletteki içkinin tortusu on li uzunluğundaydı ve gölletteki içki üç bin kişiye yetebilirdi. Guan Longfeng İmparator Jie'yi tutumlu olması ve değişmesi için uyardı ancak imparator çok öfkelendi ve hapsedilip öldürülmesi emrini verdi.

3 Batı Han Hanedanı zamanında yaşamış, gençliğinde "Yasacılık Okulu"nun öğretilerini benimsemiştir. Veliaht prense hizmet etmiştir. Han Hanedanı İmparatoru Jing döneminde saray tarihçisi görevine getirilmiş daha sonra baş denetçiliğe terfi ettirilmiştir. Birçok kez imparatora merkezi otoritenin güçlendirilmesi, tımarların azaltılması ve tarıma önem verilmesi gerektiğini savunan yazılar yazmıştır. MÖ 154 yılında Chu Beyliğinin de aralarında olduğu yedi beylik "Chao Cuo'yu öldürmek, hükümdarın etrafını temizlemek" bahanesiyle bir isyan başlatmıştır. Chao Cuo ile arası açık olan Yuan Ang imparatora isyanın sebebinin Chao Cuo olduğunu söyleme fırsatını buldu ve beyleri affedip tımarlarını geri verirse çekileceklerini iletti. İmparator tahtını korumak için onu dinledi ve Chao Cuo'yu idam ettirdi.

4 She, Toprak Tanrısı'dır ve Ji de tahıl anlamına gelir ve 5 tahılın tanrısı anlamında kullanılır. Çin hükümdarları ve vassalları Antikçağ'dan itibaren bu tanrılara kurbanlar sunmuştur. Ülkede huzur, barış ve iyi hasatlar için bu kurban törenleri yapılır. Bu kavram daha sonra "devlet" anlamını kazanmıştır.

5 İmparator Yang'ı kastetmektedir.

sunda benim için kafa patlatıyorsunuz, ben de sizin iyiliğiniz için Guan Longfeng ve Chao Cuo'nun öldürülmelerini düşünüyorum. Hükümdar ve maiyetinin birbirlerini güvende ve tek parça tutmayı başarmaları kuşkusuz çok iyi bir şeydir!"

[14] Zhenguan 4. yılda [630] Taizong ve Saray Kütüphanesi İdarecisi[1] Wei Zheng antik çağlardan beri yönetimlerin başarı ve başarısızlıklarını konuşuyorlardı. Taizong şöyle dedi: "Bugün büyük kargaşanın ardından[2] hemen düzeni sağlayamayız." Wei Zheng şöyle dedi: "Öyle değil. İnsanlar ne zaman tehlike ve zorluk içinde olurlarsa o zaman ölüm konusunda endişelenirler. Ölümden endişe ettiklerinde düzeni isterler. Düzen istediklerinde onlara ahlakı öğretmek kolaydır, bu da büyük bir kargaşadan sonra onlara ahlakı öğretmenin aç insanlara yemek yedirmek kadar kolay olduğu anlamına gelir." Taizong şöyle dedi: "İyi bir adamın ülkeyi düzeltmesi yüz yıl sürer, ancak bu sayede zalimlik ve cinayetler son bulur. Büyük kargaşadan sonra düzen kurarken bunun kısa sürede gerçekleşmesini bekleyebilir miyiz?" Wei Zheng şöyle dedi: "Bu sıradan insanlar için geçerlidir. Bilgeliğe sahip olanlar için geçerli değildir. Eğer böyle biri ahlaki dönüşümü teşvik ederse, işte o zaman yukarıdakiler ve aşağıdakiler aynı düşünecek ve halk da tıpkı bir sesin yankısı gibi onlara uyacaktır. Bu telaşsız ama hızla olacaktır ve bir yıl içinde gerçekleşmesi mümkündür. Gerçekten de bu o kadar zor değildir ve üç yılda bunun gerçekleştirilmesi bile aslında geç sayılır." Taizong onun söylediklerine katıldı. Feng Deyi ve diğerleri şöyle dedi: "Üç Hanedandan [Xia, Shang ve Zhou] sonra insanlar yavaş yavaş yozlaştı ve dürüstlüklerini kaybetti, bu nedenle Qin Hanedanı kanunları ve Han Hanedanı da despotluğu kullandı. İkisi de düzeni sağlamayı amaçlıyorlardı ama

1 Resmî unvan. Devletin önemli yazılarından sorumluydu. Doğu Han Hanedanı imparatoru Yan Xi'nin 2. yılında [MS 159] kurulmuştur. Başlangıçta saray sekreteryası ile benzer işleri yapan kurumda sonraki yüzyıllarda daha çok arşivler ve editoryal konularda çalışmalar yürütülmüştür.

2 Sui Hanedanının yıkılışını kastetmektedir.

başaramadılar. Bu onların düzeni kurmayı istememelerinden mi kaynaklanıyordu? Eğer Wei Zheng'ın söylediklerine inanırsanız korkarız ki ülke kargaşaya sürüklenecektir." Wei Zheng şöyle dedi: "Beş İmparator ve Üç Hükümdar[1] önce insanları değiştirip sonra düzen kurmadılar mı? İmparatorun Dao'sunu uygulayanlar imparator, hükümdarın Dao'sunu uygulayanlar hükümdar kabul edildi. Bu onların kendi zamanlarının koşullarına göre nasıl bir düzen sağladıkları ve ahlaki dönüşümü nasıl sağladıklarına bağlıydı. Eğer tarih kayıtlarını incelerseniz bunu göreceksiniz. Geçmişte Sarı İmparator,[2] Chi You[3] ile yetmişten fazla savaş yaptı ve bu büyük bir kargaşaya neden oldu. Zafer kazandıktan hemen sonra [Sarı İmparator] barış ve huzur getirdi. Dokuz Li[4] erdemi kargaşaya çevirdiğinde Zhuan Xu[5] onlara savaş açtı ve onları yendikten sonra düzeni geri getirmekte başarısızlık yaşamadı. Xia Hükümdarı Jie zalimce hüküm sürdü ve Tang [Shang Hanedanının kurucusu] onu kovup barış ve huzuru getirdi. Shang Hanedanı Hükümdarı Zhou[6]

1 Efsanevi hükümdar ve imparatorlar. Beş İmparator: Sarı İmparator, Zhuanxu, Dichao, Yao ve Shun. Üç Hükümdar: Xia, Shang ve Zhou Hanedanı hükümdarları.

2 Sarı İmparator. Çin ulusunun efsanevi atası ve Beş İmparatorun ilkidir.

3 İmparator Yan'in torunu. Sarı İmparator'a karşı savaştı ve yakalanıp öldürüldü.

4 Doğu Yi'leri olarak da bilinir. Doğudaki efsanevi halklardandır. Sarı Nehir'in orta ve aşağı bölgelerinde yaşamış bir kabileler birliğiydi. Dokuz kabileden oluşan bu birliğin başında Chi You vardı.

5 Efsaneye göre Sarı İmparator'un torunudur. Zeki ve becerikliydi ve halk tarafından çok seviliyordu. 20 yaşında yönetime geldi. O dönemde Dokuz Li'ler Sarı İmparator tarafından fethedilseler de eski âdetleri olan büyücülüğü devam ettiriyor, hayalet ve ruhlara tapıyorlardı. Zhuan Xu tahta geçtikten sonra bunları yasakladı ve Dokuz Li'lerin Sarı İmparator'un öğretilerini devam ettirmelerini emretti. Kabileler arasındaki birliği teşvik etti ve tarıma önem verdi.

6 (? – MÖ 1046). Shang Hanedanının son hükümdarı. Doğu Yi'lerini kontrol altına aldı. Merkez Düzlüğün [Çin] kültürünün Yangtze ve Huai nehirleri bölgelerine yayılmasını sağladı. Zalim yönetimi, içki ve kadınlara düşkünlüğü sebebiyle halk memnun değildi. Zhou Hükümdarı Wu fırsattan yararlanarak Shang'a saldırdı. Muye Savaşı'nda (MÖ 1046) Hükümdar Zhou'nun ordusunda sıradan halk ve köleler vardı ve hepsi hükümdardan nefret ediyordu. Savaş alanında Zhou'ya karşı geldiler. Bu fırsattan yararlanan Hükümdar Wu'nun ordusu saldırıya geçip Shang Başkenti Chaoge'yı ele geçirdi. Her şeyin bittiğini anlayan Hükümdar Zhou kendini yakarak intihar etti ve Shang Hanedanı yıkıldı.

zalimce hüküm sürdü ve Hükümdar Wu[1] ona karşı savaştı. Hükümdar Cheng[2] huzur ve barışı getirdi. Eğer insanlar sürekli kötüye gidiyor, hiçbir zaman saflık ve dürüstlüğe dönmüyorlar derseniz, bu durumda şimdiye kadar hepsinin hayaletler ve iblisler haline gelmiş olması gerekirdi. Öyleyse onları ahlaki olarak dönüştürmek nasıl mümkün olabilir?" Feng Deyi ve diğerlerinin bu sözlere itiraz etmeleri mümkün değildi. Yine de fikirlerinin uygulanabilir olmadığını düşünüyorlardı.

Taizong sürekli ve yorulmadan çaba gösterdi. Birkaç yıl içinde bütün ülkeye huzur geldi ve Göktürkler yenildi. Sonra yetkililere şöyle dedi: "Zhenguan Saltanatının başlangıcında, insanlar İmparatorun Dao'sunun veya Hükümdarın Dao'sunun uygulanmasının kesinlikle mümkün olmadığını söylüyorlardı. Bu konuda beni teşvik eden sadece Wei Zheng'dı. Onun sözlerine uydum ve sadece birkaç yıl içinde Çin'de[3] huzuru sağladım hatta uzaktaki yabancı halklar bile boyun eğdi. Göktürkler antik çağlardan beri Merkez Devlet'in [Çin'in] güçlü düşmanları olmuşlardır. Bugün onların kabile liderleri kılıçlarını kuşanmış ve benim muhafızım olmuştur. Hepsi bizim kıyafetlerimizi giymektedir. Bu noktaya ulaşmamızı sağlayan Wei Zheng'ın çabalarıdır." Wei Zheng'a dönüp şöyle dedi: "Yeşim taşı güzeldir ama sıradan bir taşın içindeyken onu oradan kesip çıkaracak, cilalayacak bir usta olmazsa diğer taşlardan bir farkı yoktur. Ancak iyi bir usta ile karşılaşırsa işte o zaman on bin nesil varlığını sürdürecek bir hazineye dönüşür. Ben yeşim taşı gibi güzel niteliklerden yoksun olsam da sen beni yonttun ve parlattın. Beni iyilik ve doğruluğa yönelttin. Dao ve Erdem ile büyütüp aydınlattın ve böylece bu noktaya geldim; bunlar senin sayendedir. Sen gerçekten de iyi bir usta olarak görülmeyi hak ediyorsun."

---

1 Zhou Hanedanının kurucusu ve ilk hükümdarı. Shang Hükümdarı Zhao'yu yenip Zhou Hanedanını kurmuştur.

2 Zhou Hükümdarı Wu'nun oğlu ve Zhou Hanedanının ikinci hükümdarıdır.

3 Huaxia [Çin] bkz. Temel Kavramlar.

[15] Zhenguan 9. yılda [635] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Geçmişte başkent bölgesini henüz huzura kavuşturmamışken saraydaki her avlu güzel kadınlar ve değerli eşyalarla doluydu. İmparator Yang için bunlar yetmemiş ve halktan bitmez tükenmez taleplerde bulunmuştu. Aynı zamanda doğu ve batıya seferler düzenleyerek askerleri tüketti. Halk buna dayanamadı ve bu da zamanla yıkıma yol açtı. Bütün bunları kendi gözlerimle gördüm. Bu nedenle şafaktan alacakaranlığa dinlenmeden çalışıyorum; tek amacım Göğün Altı'na huzur getirmektir. Böylece halkın zorla çalıştırılması kalktı, hasatlar bollaştı. Halk artık güven ve mutluluk içinde. Ülkeyi yönetmek ağaç dikmek gibidir. Kökle gövde rahatsız edilmezse dallar ve yapraklar gür ve çok olur. Hükümdar barış ve huzuru sağlayabiliyorsa halk nasıl güvende ve mutlu olmaz ki?"

[16] Zhenguan 8. yılda [634] Taizong, Fang Xuanling ve diğerlerine söyle dedi: "İçinde yaşadığımız saray Sui İmparatoru Wen tarafından yaptırılmıştır. Kırk yıldan uzun bir süredir çok az hasar oluşmuştur. Chenggan Sarayı İmparator Yang tarafından yaptırılmıştır. Zanaatkârlar yeni ve tuhaf bir şey yapmaya çalışmışlardır. Çok yakın zamanda inşa edilmiş olmasına rağmen çok hasar görmüştür, kırık dökük çok yeri vardır. Şimdi değişiklikler yapılıyor, farklı fikirler olması isteniyor, yine de sonuç aynı olacak diye endişe ediliyor." Wei Zheng şöyle dedi: "Geçmişte Wei Beyi Wen[1] döneminde vergilerden elde edilen gelir iki katına çıkarıldı. Biri tebrik gönderdi ve Wei Beyi Wen şöyle cevap verdi: 'Nüfus artmadı ancak yıllık vergi geliri ikiye katlandı. Bunun nedeni daha fazla vergi toplanmasıdır. Bunu deri işlemekle karşılaştırın. Büyük olursa deri ince olur, küçük olursa da kalın. İnsanları yönetmek de aynı şeydir. Böylece Wei Beyliği iyi yönetilmiştir.' Şimdi bunu düşününce, imparator hazretlerinin yönetiminde bütün yabancı halklar boyun

(? – MÖ 396). Savaşan Beylikler döneminde (MÖ 475 – MÖ 220) Wei Beyliği'nin kurucusu ve ilk beyidir.

eğdi ve Göğün Altı artık huzur buldu. Tek yapmanız gereken mevcut yönetim Dao'sunu devam ettirmek ve böylece [derinin] kalınlığını korumaktır."

[17] Zhenguan 8. yılda [634] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Yönetimin esası, temel olanı korumaya kendini adamaktır. Eğer Çin huzur içinde değilse uzaktaki halklar bize katılsa bile bunun ne yararı olur? Ben sizinle birlikte Göğün Altı'nı yönetiyorum. Çin'i huzur ve düzene kavuşturduk, dört yöne huzur getirdik; bunlar sizin mutlak sadakatiniz ve samimiyetiniz sayesinde oldu, böylece birçok başarı elde ettik. Bundan gerçekten çok memnunum. Barış ve huzur içinde olsak da tehlikeyi unutamam, bu da korkutucudur. İmparator Yang tahtı ele geçirdiğinde Göğün Altı'nın refah içinde olduğunu gördüm. Ama o erdemi terk etti ve askerî gücünü tüketti ve bu da düşüşüne neden oldu. İllig Kağan[1] son zamanlarda güçlü ve büyük olarak anılmayı hak etmektedir ancak hırsları arttıkça felaket ve yıkım onu esir aldı ve sonunda büyüklüğünü kaybedip benim vezirim oldu. Yehu Kağan[2] da güçlü ve yüceydi. Zenginlik ve asaletine o kadar güveniyordu ki 'evlilik ittifakı'[3] için elçiler gönderdi. Dao'yu kaybetmişti, hatalarında ısrar etti

1 İl ya da İllig Kağan (? – 634) Doğu Göktürk Kağanı. 626 yılında Chang'an'a sefer düzenlemiş, Wei Nehri kıyısında Taizong ile bir anlaşma yapmıştır. 629 yılında Taizong'un gönderdiği Li Jing ve Xueyuantuo Kağan komutasında bir ordu İllig Kağan'ı yendi. İllig Kağan Chang'an'a getirildi. Taizong ona toprak ve generallik unvanı verdi. 634'te Chang'an'da öldü ve cenazesi Göktürk geleneklerine göre defnedildi. Ölümünden sonra "Doğruluk Sahibi Hükümdar" unvanı verildi.

2 Ye Hu Ke Han. Zhenguan 13. yılda [639] Yi Pi Duo Le Kağan Beş Nu Shi Bi kabilesiyle anlaşarak kargaşa çıkardı. Beş Nu Shi Bi'nin lideri Yong Li Xi Shi'ın kardeşi Jia Na'nın oğlu Bo Bu Teqin (Tegin) Kağan oldu ve Yi Pi Sha Bo Luo Ye Kağan adını aldı. Batı Göktürkleri en güçlü oldukları dönemde yönetmiştir. Yi Pi Sha Bo Luo Ye Kağan tahta geçtikten sonra Tang Hanedanına birçok kez elçiler gönderdi, dostane ilişkiler kurdu.

3 İki farklı halk ve yönetim arasında evliliğe dayalı olarak oluşturulan ittifak. Burada Tang Hanedanı ve Göktürkler arasındaki evlilik ittifakı kastedilmektedir. Çin tarihi boyunca Çin İmparatorlarının kızlarını, akrabalarını ya da saraydan kadınları komşu ülkelerin yöneticileriyle evlendirerek kurdukları bu ittifak ilişkisi ilk kez Han hanedanı zamanında Hunlarla başlamıştır.

ve bu da kendi yenilgisiyle yıkımına neden oldu. Oğlu tahta geçtikten sonra şüphe ve kıskançlığa kapıldı. Kitleler ayaklandı, kendi kanından olanlar bile ondan uzaklaştı. Tahtı devrildi ve hanedanı sona erdi. Bu zamanda Yao, Shun, Yu ve Tang'ın erdemli niteliklerine özenmem mümkün değil ama gözümün önündeki bu kişiler benim için bir uyarı ve endişe kaynağı! Sizin desteğinizle başarılı olduk. Başarılarımızı korumaya özen göstermeliyiz ki çağlar boyu dayanabilsinler. Bu amaç için elimizden geleni yapmalıyız. Yanlış yapılan bir şey görünce bunu açıkça söylemelisiniz. Hükümdar ve maiyetindeki yetkililer aynı fikirde ise iyi bir yönetim nasıl olur da hüküm sürmez?"

Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng şöyle cevap verdi: "İmparator hazretleri Göğün Altı'na düzen getirdi ve huzura kavuşturdu. Bu artık başarılmıştır. Bununla birlikte ne zaman bu olağanüstü nimetleri düşünsem çok güçlü bir korku ve tehlike hissiyle doluyorum. Antik çağlardan beri hiçbir zaman aşırı ihtiyat şimdiki kadar acil bir ihtiyaç olmamıştır. Astların her zaman üstlerinin tercihlerine göre hareket edeceklerini duydum. Doğru emirler zayıf ve korkaklara bile dürüst olmaları için ilham verebilir."

[18] Taizong, Tuo She'dan[1] bir elçiye şöyle sordu: "Tuo She ordusunun şu anki büyüklüğü nedir?" Elçi şöyle cevap verdi: "4000 küsur adam, eskiden 40.000'den fazlaydı." Taizong oradaki yetkililere şöyle dedi: "Duydum ki Persler inciyi seviyor, güzel bir inci ele geçirirlerse bedenlerine bastırarak saklıyorlarmış." Yetkililerin hepsi birden şöyle dedi: "Servete göz dikmek kendine zarar vermektir ve gerçekten de gülünçtür." Taizong şöyle dedi: "Perslere gülmeyin. Zamanımızın yetkilileri servet peşinde koşarak kendi hayatlarını tehlikeye atıyorlar ve onlar öldükten sonra da bu leke çocukları ve torunlarını utandıracak. Öyleyse bunun Perslerin incileri çok sevmesinden ne farkı var!

Tuo Ba Chi Ci. Tangut'ların lideri. Önce Tuyuhun'lara bağlıydılar. Zhenguan 4. yılda [630] Doğu Göktürkler yıkılınca Tang Hanedanına tabi oldular.

İmparatorlar ve hükümdarlar da aynıdır. Tutkularını tatmin etme ve sınırsız zevkler peşinde sefahate dalarlar, idari sorumlulukların çoğunu ihmal eder ve geceleri dışarıda geçirirler. Böyle davrandıklarında yıkım kaçınılmazdır. Sui İmparatoru Yang müsrif ve ölçüsüzdü ama kendini bilge sanıyordu. Sıradan bir adamın ellerinde öldü ve bu da gerçekten gülünç olarak adlandırılmayı hak ediyor." Wei Zheng şöyle dedi: "Lu Beyi Ai'ın Konfüçyüs'e şöyle demiş olduğunu duydum: 'Bir adam o kadar unutkandı ki yeni bir eve taşınırken karısını unuttu.' Konfüçyüs şöyle dedi: 'Bundan daha unutkan olanlar var. Bana göre hükümdar Jie ve Zhou kendilerini unuttular.'" Taizong şöyle dedi: "Ben ve siz yetkililer başkalarına gülmeyi biliyoruz. Öyleyse birlik olalım ve birbirimize karşı dürüst olup destekleyelim ki başkaları bize gülmesin."

[19] Zhenguan 9. yılda [635] Taizong yanındaki yetkililere şunları söyledi: "İmparator ve hükümdar olarak hüküm sürenlerin aldıkları hediyeler konusunda dikkatli olmaları gerekir. Şahinler ve av köpekleri, eyerler ve atlar, kadınlar, şarkılar ya da özel lezzetler arzulasaydım hemen gelmeye başlarlardı. Bu tür şeyler insan doğasına kalıcı olarak zarar verir. Memur ve yetkililerin kötü dalkavuklar mı yoksa sadık ve dürüst mü olacakları da mevcut hükümdarın tercihlerine bağlıdır. Eğer göreve getirecek akıllı kişiler bulamazsa yıkımdan kaçınamaz."

Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng şöyle dedi: "Duydum ki Qi Beyi Wei,[1] Chunyu Kun'a[2] şöyle sormuş: 'Benim sevdiklerim ile Antikçağın bilge imparator ve hükümdarlarının sevdikleri aynı değil midir?" Chunyu Kun şöyle demiş: 'Antikçağın bilge imparator ve hükümdarlarının sevdikleri dört şey vardı. Bugün siz imparator hazretlerinin sevdiği sadece üç şey vardır. Eskiler güzel kadınları severdi ki, siz de seviyorsunuz. Onlar atları severdi ki, siz de seviyorsunuz. Onlar lezzetli yemekleri severdi

1 MÖ 378 – MÖ 320 yılları arasında yaşamıştır. (ç.n.)

2 MÖ 4. yüzyılda yaşamış Ruist filozof ve yönetici. (ç.n.)

ki, siz de seviyorsunuz. Aynı olmayan tek bir şey var: Eskiler bilgeleri severdi ama siz imparator hazretlerinin tek sevmediği şey bilge kişilerdir.' Qi Beyi Wei şöyle dedi: 'Sevebileceğim bilge biri yok.' Chunyu Kun şöyle dedi: 'Antikçağda Xi Shi ve Mao Qing gibi güzel kadınlar vardı, ejderha ciğeri ve leopar yemeği gibi az bulunan lezzetler vardı. Uçan Tavşan ve Yeşil Kulak adında iyi atlar vardı. Bunların hiçbiri bugün yok; yine de imparator hazretlerinin lezzetli yemekler için mutfakları, güzel kadınlar için haremleri ve atlar için de ahırları var. İmparatorumuz bugün hiç bilge olmadığına inanıyor. Merak ediyorum eski zamanların bilgelerinin sizinle tanışma şansı olur muydu?'"

Taizong onun söylediklerine hak verdi.

[20] Zhenguan 10. yılda [636] Taizong yanındaki yetkililere şunları şöyledi: "'Aylık Nizamlar'[1] ne zamandan beri vardır?" Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng şöyle cevap verdi: "'Aylık Nizamlar', *Törenler Kitabı*'nda[2] Lü Buwei'den[3] beri vardır." Taizong şöyle dedi: "Ancak yönetimde yalnızca 'Aylık Nizamlar'a güvenilecek olsaydı, iyi ve kötü şeyler kaydedilmiş olur muydu?" Wei Zheng şöyle devam etti: "Qin ve Han Hanedanlarından beri, bilge hükümdarlar birçok durumda 'Aylık Nizamlar'a güvendiler. Ancak sadece 'Aylık Nizamlar'a güvenilirse iyi sonuçlar elde edilemez. Eskiler insanları iyi olmaya teşvik etmek için öğretiler ortaya koydu. Yaptıkları şeylerde mevsimlere uymak istiyorlardı ancak yine de iyi ve kötü her zaman buna göre gerçekleşmeyebilir." Taizong sözlerine şöyle devam etti: "'Aylık Nizamlar' Qin Hanedanı zamanında ortaya çıktıysa neden Üç Hükümdar ve Beş İmparator gibi bilge hükümdarlar bunları uygulamamıştır?" Wei Zheng şöyle dedi: "'Aylık Nizamlar'ın hesaplanması çok eski zamanlarda başlamıştır. Bu nedenle *Belgeler Kitabı*'nda şöyle denir:

---

1 *Törenler Kitabı*'nda bir bölüm.

2 Sosyal normlar, törenler ve yönetimi anlatan klasik eser. (ç.n.)

3 MÖ 290 – MÖ 235, Savaşan Beylikler döneminde Qin Beyliğinden bir tüccar ve yöneticidir. (ç.n.)

'Takvimi halka bildirin.' Lü Buwei eski 'Aylık Nizamlar'ı revize etmiştir. Bunlar Qin Hanedanı döneminde yapılmaya başlanmamıştır." Taizong şöyle dedi: "Son okumalarımda karşılaştığım bütün iyi eylemleri hiç tereddüt etmeden hayata geçirdim. Hiçbir sorun olmadı. Ancak insanları bir mevkiye getirmeye gelince, iyi ve kötüyü ayırt etmek zordur. İnsanları anlamak hiç de kolay bir şey değildir. Son zamanlarda sizi ve birkaç başka kişiyi görevlere atadım. Öyleyse neden mevcut yönetimimizin durumu Han İmparatorları Wen ve Jing'in zamanlarına denk değildir?"

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "İmparator hazretleri yönetimdeki düşüncelerinde ve biz hizmetkârlarına görevleri dağıtmakta eskileri geride bırakmıştır. Bunun tek nedeni sizin yetki verdiklerinizin vasat ve beceriksiz olmaları ve imparator hazretlerinin emanet ettikleri görevleri hakkıyla yerine getirememeleridir. Ancak yabancı kabilelerin bize boyun eğdiklerini ve Göğün Altı'nda huzur olduğunu düşünürsek Antikçağ'dan beri bu dönemle karşılaştırılabilecek kadar iyi bir dönem hiç olmamıştır. Han hanedanı imparatorları Wen ve Jing ise sizin bilge erdeminizle karşılaştırılamazlar bile. Antikçağ hükümdarlarının yönetimlerinden beri yönetenlerin amacı Yao ve Shun'u yakalamak ve onları geçmektir. Göğün Altı'na huzur getirdikten sonra iyi sonuçlar elde edemediler. Yetki verilip göreve getirilenler başlangıçta görevlerine gönül ve ruh katmak ister. Ancak zenginlik ve şan elde edince yalnızca makam ve mevkilerini korumayı düşünürler. Eğer bunun tersine hükümdar ve görev verdikleri tembel veya ihmalkâr olmasa Göğün Altı mutlaka huzur içinde olurdu!"

Taizong şöyle dedi: "Çok doğru! Gerçekten de söylediğin gibi."

[21] Zhenguan 16. yılda [624] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Bazen hükümdar yukarıdan düzensizliğe neden olurken, memurlar aşağıdan düzen sağlar. Bazen memurlar aşağıdan düzensizliğe neden olurken hükümdar yukarıdan düzeni sağlar. İki durum aynı anda gerçekleşecek olsaydı, hangisi daha

ciddi bir sorun olurdu?" Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Eğer hükümdarın zihni düzen içindeyse, aşağıdakilerin hatalarını kolayca fark eder. Eğer bir kişiyi idam etmek diğer yüz kişiyi harekete geçirirse, hiçbiri imparator hazretlerine karşı gelmeye ve elinden gelenin en iyisini yapmamaya cesaret edemez. Tahtta zalim bir hükümdar varsa ve sadık kişilerin ikazları dikkate alınmazsa, o zaman Baili Xi[1] ve Wu Zixu[2] gibi adamlar bile onu felaketten kurtaramayacak ve yıkım kaçınılmaz olacaktır." Taizong şöyle dedi: "Eğer durum her zaman böyleyse o zaman Kuzey Qi Hanedanının zalim [kurucu] imparatoru Wen Xuan'ın[3] yönetimi altında, Yang Yin[4] nasıl oldu da doğru yolda bir düzen yaratabildi?" Wei Zheng şöyle dedi: "Yang Yin zalim hükümdarın hatalarını düzelterek, halkı rahatlatarak ve iyi bir düzen kurarak bunu yaptı. Ancak bu şekilde kargaşayı engelledi ama büyük bedeller ödendi. Bu, sert ama aydınlanmış bir hükümdar ile kanunlardan korkan, dürüstçe ikazlarda bulunan ve güvenilir yöneticilerle kıyaslanamaz."

[22] Zhenguan 19. yılda [645] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Antik çağlardan beri gelmiş geçmiş imparator ve hükümdarları okurken birçoğunun kibir ve kendini beğenmişlik nedeniyle yenilgiye uğradığını gördüm. Bunu görmek için çok eskilere gitmeye de gerek yok. Jin Hanedanı İmparatoru Wu ve Sui İmparatoru Wen, Chen Hanedanını yendikten sonra o kadar kibirli, savurgan ve kendini beğenmiş hale gelmişler ki vezirleri onlara bir şey söylemeye cesaret edemez olmuşlar; yönetimde dağınıklık ve düzensizlik hâkim olmuş. Göktürkleri kontrol altına almamız ve Goguryeo'luları [Korelileri][5] yenmemizden

1 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Savaşan Beylikler döneminde yedi yıldan uzun bir süre Qin Beyliğinin başvezirliğini yapmıştır.

2 (? – MÖ 484). Savaşan Beylikler döneminde Wu Beyliğinden bir general ve yöneticidir.

3 (526 – 559). Gao Huan'ın ikinci oğludur. Zalimliği ile ünlü bir imparatordur.

4 (511 – 560). Kuzey Qi Hanedanının önemli yöneticilerindendir.

5 Goguryeo veya Koguryo. Tang Hanedanı döneminde Kore'nin kuzeyine hâkim olan hanedan.

ve Tiele'ları[1] ilhak etmemizden beri çölleri vilayet ve ilçelere dönüştürdük. Yi ve Di'ler[2] çok uzaklardan bize tabi oldular ve itibarımız, manevi etkimiz daha da genişledi. Kibirli veya kendini beğenmiş olma korkusuyla kendimi sürekli kontrol altında tutuyorum. Sadece akşamları yemek yiyorum ve şafak sökene kadar oturuyorum. Göreve getirdiklerimin yönetime uygulanabilecek öğütlerini ve samimi ikazlarını her zaman aklımda tutuyorum. Benim gözümde siz öğretmenlerim ve arkadaşlarımsınız. Böylece, belki de çağımıza barış ve uyum getirebiliriz."

[23] Zhenguan 3. yılda [629] imparator Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Antikçağ'da ülkeyi iyi yönetenler önce kendilerine çekidüzen verdi. Kendilerine çekidüzen vermek için önce etraflarındakileri özenle seçmeleri gerekiyordu. Etraflarındaki kişiler dürüst ve doğruysa kendileri de dürüst ve doğru olabilirlerdi. Kendileri dürüst ve doğru olurlarsa emir vermelerine gerek kalmadan onlara herkes itaat ederdi. Ama etraflarındaki kişiler dürüst ve doğru değilse kendileri de olamazlardı. Bu durumda da emir bile verseler emirlere itaat edilmezdi. Bu nedenle Shun, Yu'yü şu sözlerle uyarmıştı: 'Memurlarım siz benim arkadaşlarım olmalısınız! Ah arkadaşlarım siz benim memurlarım olmalısınız!' Zhou Beyi de Hükümdar Cheng'a şöyle demişti: 'Çocuğum, gruplaşmalara dikkat et!' Bu iki söz de yakın çevre ile ilgilenmeyi teşvik etmektedir. Son yıllarda, divana gittiğimde

1 Çin tarihinde kuzey bölgelerde yaşamış bir halk. Han Hanedanı zamanında Dingling, Kuzey Wei Hanedanı zamanında Chilei ya da Tiele adlarıyla anılmıştır. Sui Hanedanı döneminde Göktürklerin yönetimi dışında kalan Türkler için kullanılan genel bir isimdi. 605 – 611 yıllarında Qibin ve Xueyantuo'lar liderliğinde bir birlik kurmuşlardır. Tang Hanedanı döneminde çölün kuzeyinde (Günümüzde İç Moğolistan Bölgesinin kuzeyinde) Xue Yuantuo'lar ve Huihi'ler en güçlü kabilelerdi. Birlikte bir kağanlık kurdular. Xue Yuantuo'ların lideri Yi Nan kağan oldu ve Tang Hanedanı tarafından unvan verildi. Tang Hanedanının Doğu Göktürkleri yıkmasına yardım etti. 646 yılında Tang Hanedanı Xue Yuantuo kağanlığını ortadan kaldırdı.

2 Antik Çin'de doğuda bulunan yabancı halklara Yi, kuzeyde bulunan yabancı halklara da Di adı verilirdi. [Huaxia] Çin'de yaşayanlar dışındaki halklara verilen genel isimdir.

ya da rahatlamak için bahçelerde gezdiğimde Wei Zheng ve Yu Shinan'ı[1] her zaman yanımda olmaları için çağırdım. Bazen yönetimle ilgili planlar yaptık ve tartıştık ya da klasik eserler üzerine konuştuk. Duyduğum aydınlatıcı şeyler sadece bana fayda sağlamakla kalmadı aynı zamanda devlet için kalıcı huzurun yolunu açtıkları bile söylenebilir."

[24] Taizong tahta ilk çıktığında don ve kuraklık tahıl fiyatlarının yükselmesine neden olmuştu. Üstelik Göktürkler ülkeyi işgal ve taciz ederek, şehirlerde ve ilçelerde tedirginliğe neden olmuştu. İmparator halk için endişeleniyordu ve bütün gücüyle yönetime odaklanmıştı. Tutumlu ve ölçülü olmayı teşvik etti, lütuf ve nezaketi yaydı. O sırada başkent bölgesinden Hedong, Henan ve Longyou'ya[2] kadar mahsul kayıpları çok şiddetliydi ve bir pi[3] ipekle ancak bir dou[4] tahıl alınabiliyordu. Halk yiyecek aramak için doğu ve batıya gidiyordu ama herkes durumu uysalca kabullenmişti ve hiçbiri şikâyet etmiyordu. Zhenguan 3. yılda [629] hasat çok boldu ve herkes evine döndü. Şaşırtıcı bir şekilde tek bir kişi bile başka bir yere kaçmamıştı çünkü Taizong onların kalbini kazanmıştı. Bütün bunların yanında, ikazları dinledi ve klasik eserlere bağlı hareket etti. Âlimleri bulup getirmek için çaba harcadı ve kendini doğru kişileri seçip göreve getirmeye adadı. Uzun zamandır devam eden suistimalleri ortadan kaldırdı ve kurumları ayağa kaldırdı. Her durumda en iyiyi uyguladı. Daha önce, Veliaht Prens Li Jiancheng ve Prens Li Yuanji bin kişilik bir kuvvetle Taizong'a zarar vermek için bir komplo kurmuşlardı.[5] Bu olayı çözdükten sonra Taizong komploya katılanlardan bazılarını yanına aldı. Açık görüşlü ve cömertti, asla şüpheci ya da kapalı değildi.

---

1 558 – 638 yılları arasında yaşamış hattat ve yönetici. (ç.n.)

2 Tang Hanedanı zamanında kurulmuş garnizon kasabalar. Hedong: Günümüzde Shanxi eyaleti sınırları içindedir. Henan: Günümüzde Henan Eyaleti Kaifeng şehri. Longyou: Günümüzde Qinghai Eyaleti Ledu.

3 Bir pi 4 zhang'a eşittir. Yaklaşık 13.3 metre. (ç.n.)

4 Bir dou yaklaşık 7 kg'dır. (ç.n.)

5 626 yılında gerçekleşen Xuanwu Kapısı Olayı 25. kısımda anlatılmaktadır. (ç.n.)

ve Tiele'ları[1] ilhak etmemizden beri çölleri vilayet ve ilçelere dönüştürdük. Yi ve Di'ler[2] çok uzaklardan bize tabi oldular ve itibarımız, manevi etkimiz daha da genişledi. Kibirli veya kendini beğenmiş olma korkusuyla kendimi sürekli kontrol altında tutuyorum. Sadece akşamları yemek yiyorum ve şafak sökene kadar oturuyorum. Göreve getirdiklerimin yönetime uygulanabilecek öğütlerini ve samimi ikazlarını her zaman aklımda tutuyorum. Benim gözümde siz öğretmenlerim ve arkadaşlarımsınız. Böylece, belki de çağımıza barış ve uyum getirebiliriz."

[23] Zhenguan 3. yılda [629] imparator Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Antikçağ'da ülkeyi iyi yönetenler önce kendilerine çekidüzen verdi. Kendilerine çekidüzen vermek için önce etraflarındakileri özenle seçmeleri gerekiyordu. Etraflarındaki kişiler dürüst ve doğruysa kendileri de dürüst ve doğru olabilirlerdi. Kendileri dürüst ve doğru olurlarsa emir vermelerine gerek kalmadan onlara herkes itaat ederdi. Ama etraflarındaki kişiler dürüst ve doğru değilse kendileri de olamazlardı. Bu durumda da emir bile verseler emirlere itaat edilmezdi. Bu nedenle Shun, Yu'yü şu sözlerle uyarmıştı: 'Memurlarım siz benim arkadaşlarım olmalısınız! Ah arkadaşlarım siz benim memurlarım olmalısınız!' Zhou Beyi de Hükümdar Cheng'a şöyle demişti: 'Çocuğum, gruplaşmalara dikkat et!' Bu iki söz de yakın çevre ile ilgilenmeyi teşvik etmektedir. Son yıllarda, divana gittiğimde

1 Çin tarihinde kuzey bölgelerde yaşamış bir halk. Han Hanedanı zamanında Dingling, Kuzey Wei Hanedanı zamanında Chilei ya da Tiele adlarıyla anılmıştır. Sui Hanedanı döneminde Göktürklerin yönetimi dışında kalan Türkler için kullanılan genel bir isimdi. 605 – 611 yıllarında Qibin ve Xueyantuo'lar liderliğinde bir birlik kurmuşlardır. Tang Hanedanı döneminde çölün kuzeyinde (Günümüzde İç Moğolistan Bölgesinin kuzeyinde) Xue Yuantuo'lar ve Huihi'ler en güçlü kabilelerdi. Birlikte bir kağanlık kurdular. Xue Yuantuo'ların lideri Yi Nan kağan oldu ve Tang Hanedanı tarafından unvan verildi. Tang Hanedanının Doğu Göktürkleri yıkmasına yardım etti. 646 yılında Tang Hanedanı Xue Yuantuo kağanlığını ortadan kaldırdı.

2 Antik Çin'de doğuda bulunan yabancı halklara Yi, kuzeyde bulunan yabancı halklara da Di adı verilirdi. [Huaxia] Çin'de yaşayanlar dışındaki halklara verilen genel isimdir.

ya da rahatlamak için bahçelerde gezdiğimde Wei Zheng ve Yu Shinan'ı[1] her zaman yanımda olmaları için çağırdım. Bazen yönetimle ilgili planlar yaptık ve tartıştık ya da klasik eserler üzerine konuştuk. Duyduğum aydınlatıcı şeyler sadece bana fayda sağlamakla kalmadı aynı zamanda devlet için kalıcı huzurun yolunu açtıkları bile söylenebilir."

[24] Taizong tahta ilk çıktığında don ve kuraklık tahıl fiyatlarının yükselmesine neden olmuştu. Üstelik Göktürkler ülkeyi işgal ve taciz ederek, şehirlerde ve ilçelerde tedirginliğe neden olmuştu. İmparator halk için endişeleniyordu ve bütün gücüyle yönetime odaklanmıştı. Tutumlu ve ölçülü olmayı teşvik etti, lütuf ve nezaketi yaydı. O sırada başkent bölgesinden Hedong, Henan ve Longyou'ya[2] kadar mahsul kayıpları çok şiddetliydi ve bir pi[3] ipekle ancak bir dou[4] tahıl alınabiliyordu. Halk yiyecek aramak için doğu ve batıya gidiyordu ama herkes durumu uysalca kabullenmişti ve hiçbiri şikâyet etmiyordu. Zhenguan 3. yılda [629] hasat çok boldu ve herkes evine döndü. Şaşırtıcı bir şekilde tek bir kişi bile başka bir yere kaçmamıştı çünkü Taizong onların kalbini kazanmıştı. Bütün bunların yanında, ikazları dinledi ve klasik eserlere bağlı hareket etti. Âlimleri bulup getirmek için çaba harcadı ve kendini doğru kişileri seçip göreve getirmeye adadı. Uzun zamandır devam eden suistimalleri ortadan kaldırdı ve kurumları ayağa kaldırdı. Her durumda en iyiyi uyguladı. Daha önce, Veliaht Prens Li Jiancheng ve Prens Li Yuanji bin kişilik bir kuvvetle Taizong'a zarar vermek için bir komplo kurmuşlardı.[5] Bu olayı çözdükten sonra Taizong komploya katılanlardan bazılarını yanına aldı. Açık görüşlü ve cömertti, asla şüpheci ya da kapalı değildi.

1 558 – 638 yılları arasında yaşamış hattat ve yönetici. (ç.n.)

2 Tang Hanedanı zamanında kurulmuş garnizon kasabalar. Hedong: Günümüzde Shanxi eyaleti sınırları içindedir. Henan: Günümüzde Henan Eyaleti Kaifeng şehri. Longyou: Günümüzde Qinghai Eyaleti Ledu.

3 Bir pi 4 zhang'a eşittir. Yaklaşık 13.3 metre. (ç.n.)

4 Bir dou yaklaşık 7 kg'dır. (ç.n.)

5 626 yılında gerçekleşen Xuanwu Kapısı Olayı 25. kısımda anlatılmaktadır. (ç.n.)

Çağı onu büyük konularda kararlar veren ve hükümdarlığın özünü somutlaştırabilen biri olarak kaydetti. Ancak yetkililer arasındaki hırs, açgözlülük ve yozlaşmadan derinden nefret etti ve maddi çıkar karşılığında kanunları uygulamayanlara merhamet etmedi. Başkentte rüşvet alarak kanunu çiğneyen bütün memurların resmî olarak saraya bildirilmesini istedi ve işledikleri suça göre kanunlar çerçevesinde işlem yapıldı. Bu nedenle yetkililer ve memurların çoğu hiç suç işlemediler ve kendilerini işlerine adadılar. Prens ve prenseslerin ailelerini öyle kontrol etti ve yönetti ki otoriter ve sinsi büyük ailelerin hepsi onun heybetinden korkarak köşelerine çekildi. Hiçbiri sıradan insanlara zulmetmeye cesaret edemedi. Tacirler kırsal bölgelere rahatça seyahat edebiliyordu çünkü artık eşkıya ve haydut kalmamıştı ve hapishaneler sürekli boştu. Meralar atlar ve sığırlarla doluydu ve kapıları kapatılmıyordu. Dahası hasat boldu ve üç dört paraya bir dou tahıl alınabiliyordu. Başkentten Lingnan'a, Shandong'dan Büyük Deniz'e[1] giden yolcular yol boyunca kolaylıkla tedarik edebilecekleri için yanlarında erzak götürmeye gerek duymazlardı. Shandong'daki köylerden geçenler her zaman cömert bir misafirperverlik ile karşılanır ve hatta bazen oradan ayrılırken hediyeler verilerek uğurlanırdı. Bunların hiçbiri antik çağlarda gerçekleşmiş şeyler değildi.

1 Doğu Çin Denizi kastedilmektedir.

II. Cilt

3. Bölüm
Bilgeleri Kullanmak

[25] Fang Xuanling, Qiuzhou'daki Linzi'dandır. İlk başta Sui Hanedanı zamanında Xicheng ilçesi bölgesinin asayişinden sorumlu olarak görev yapmıştı. Bir suçlama sebebiyle görevinden alınınca Shangjun'e taşınmıştı. İmparator Taizong[1] [Qin Prensi iken] Wei Nehri'nin Kuzeyini[2] fethetmekteydi. Fang Xuanling onu görmek için atını kamçılayarak hızla onun kampına gitmişti. Taizong onu görür görmez sanki çok eskiden beri birbirlerini tanıyorlarmış gibi hissetmişti. Onu Wei Nehri'nin Kuzeyi [bölgesi] ve çevresi için askerî sekreter olarak görevlendirmişti. Fang Xuanling onu takdir eden ve kıymetini bilen biriyle karşılaştığı için bütün gücüyle çalışmıştı. O zamanlar bir ayaklanma bastırıldığında çoğu kişinin zengin ganimetler için rekabet etmeleri çok yaygındı. Fang Xuanling önce belli kişileri toplayacak ve sonra Taizong'un kampında onları görevlendirecekti. Aralarında stratejistler ve cesur generaller vardı. Ellerinden geleni yapsınlar diye sessizce onlarla kişisel bağlar kurmuştu. Daha sonra Qin Prensi'nin sekreter-

1 Taizong gerçek adı Li Shimin olan Tang Hanedanının ikinci imparatoruna öldükten sonra verilen Tapınak İsmidir. İmparator olmadan önceki unvanı Qin Prensi'dir. Wu Jing saygıdan henüz imparator olmadığı veya veliaht prens olarak belirlenmediği dönemler için de ondan Taizong olarak bahsetmektedir. (ç.n.)

2 Wei Nehri'nin kuzeyi. Wei Nehri, Sarı Nehir'in en büyük koludur.

liği görevine yükseldi ve aynı zamanda Sha'andong bölgesi personel değerlendirme yöneticisi olarak atandı.

Fang Xuanling kayıt tutucu olarak on yıldan uzun süre Qin Prensi'ne hizmet etti. Li Jiancheng, sonradan veliaht prensi olmuş ve ölümünden sonra Yin [Gizli] Prensi unvanı verilmiş, Li Yuanji'ye de ölümünden sonra Ci [Suikastçı] Prensi unvanı verilmiştir. İkisi de Fang Xuanling ve Du Ruhui'ye Taizong'un iyi davranmasına şiddetle karşı çıkmışlardı. İmparator Gaozu'ya onlar hakkında kötü şeyler anlattılar. Böylece hem o hem de Du Ruhui sürüldüler. Veliaht prens isyan etmek üzereyken Taizong, Fang Xuanling ve Du Ruhui'yi danışmak için yanına çağırdı. Daoist keşiş kıyafetleri giyerek gizlice onları odasına getirtti. İsyan bastırıldıktan ve Taizong İlkbahar Sarayı'na geçtikten sonra onu Veliaht Prens'in sağ danışmanı olarak atadı. Zhenguan 1. yılda [627] saray sekreteryası başkanı oldu. Zhenguan 3. yılda [629] saray sekreterliği sol yardımcılığına ve hanedan tarihi baş derleyicisi görevlerine getirilip 1300 hanelik bir tımar verildi ve Liang Beyi unvanını aldı.

Artık bütün bürokrasiden sorumluydu. Gece gündüz ciddiyetle ve en ufak bir yanlışlık bile olmaması için elinden geleni yaparak dürüstçe, bütün gücüyle çalıştı. Başkalarının başarılarını öğrenince sanki kendi başarısı gibi sevinirdi. İdari işlerle ilgili çok net bir anlayışa sahipti. Yasal düzenlemeleri edebi bir incelikle süsledi, yumuşak ve adil olmayı amaçladı. Göreve getirdiklerinden mükemmel olmalarını talep etmedi ve onları kendi güçlü yönleriyle karşılaştırmadı. Alt seviyedekileri dışlamadan herkese yeteneğine göre görev verir ve değerlendirirdi. Onun gerçekten iyi bir yönetici olduğu kaydedilmiştir. Zhenguan 13. yılda [639] Veliaht Prens'in öğretmeni oldu. Fang Xuanling on beş yıldır yöneticilik yaptığını ileterek defalarca istifasını dilekçeler ile sundu. İmparator özel bir fermanla istifasını reddetti. Zhenguan 16. yılda [642] bayındırlık veziri olarak atandı. Saray işlerini denetlemeye ve aynı zamanda hanedan tarihi baş derleyicisi görevlerine devam etti. Fang Xuanling bir kez daha yaşını gerekçe göstererek emekli olmayı talep edince Taizong bir elçiyle

mesaj gönderdi: "Uzun süre ülkeye vezir olarak hizmet ettin. Aniden iyi bir veziri kaybedersem bu benim için iki elimi kaybetmek gibi olur. Eğer gücün kuvvetin yerindeyse bu emekliliğe gerek yoktur. Ne zaman ki sağlığının bozulduğunu hissedersin o zaman bir dilekçe daha sunarsın." Fang Xuanling hemen emeklilik isteğini geri çekti. Taizong ayrıca kendisi için "Güçlü Anka Kuşu" adında bir rapsodi besteledi. Bu şarkı hanedanı kurmanın zorluklarını, bu zor görevde yanında olanların ve hatalarını düzeltenlerin yardımlarını anlatıyordu. Bunu Fang Xuanling'e hediye etti. Fang Xuanling bundan çok memnun oldu.

[26] Du Ruhui başkentteki Wannian'dendi. Wude Saltanatının[1] başında Qin Prensi'nin askerî hizmetler biriminin yöneticisiydi. Kısa bir süre sonra Shaanzhou bölge komutanlığı görevine atandı. O zamanlar Qin Prensi'nin hizmetinde birçok büyük adam vardı. Birçoğu Taizong istememesine rağmen başka görevlere gönderildiler. Fang Xuanling şöyle dedi: "Belki de başlarda burada olan birçok görevlinin gitmesinden pişman olmamak gerekir. Du Ruhui zeki ve bilgilidir. Bir prense yardım edebilme yeteneğine sahiptir. Eğer elinizdekiyle yetinirseniz sadece bir Prens olarak kalacaksanız onun size bir faydası olmaz. Ancak eğer Dört Yöne de hâkim olmak isterseniz, o olmazsa bunu yapamazsınız." O andan itibaren Taizong ona daha fazla nezaket ve saygı gösterdi ve hırslarını ona emanet etti. Daha sonra saraydan kendi maiyetine alınmasını istedi ve onunla düzenli olarak stratejik meseleleri tartıştı. Bu dönemde ordu ve devlet birçok zorlukla karşı karşıyaydı. Bunları, çağdaşlarının derin hayranlığını kazanan bir çeviklikle analiz etti. Göksel Strateji'nin oluşturulmasına katkıda bulundu. Edebiyat Akademisi'nde âlim oldu. Veliaht Prens Li Jiancheng'ın yenilgisinde Du Ruhui ve Fang Xuanling'in katkıları birincil önemdeydi. Daha sonra Veliaht Prens'in sağ danışmanı görevine getirildi. Kısa bir süre sonra savaş veziri oldu ve 1300 hanelik bir tımarla Cai Beyi unvanı

1 Taizong'un babası İmparator Gaozu'nun (Li Yuan) 618 – 626 yılları arasında süren saltanat yıllarına verilen isim.

verildi. Zhenguan 2. yılda [628] Kançılarya yönetici vekili oldu. Zhenguan 3. yılda [629] saray sekreterliği sağ yardımcılığına ve personel vezirliği yöneticiğine atandı. Fang Xuanling ile birlikte saray işlerini denetlemeye devam etti. Merkezî yönetimin düzenleme, ferman ve törenlere ilişkin tüm meseleleri bu iki adam tarafından kararlaştırılmıştır. Kendi zamanlarında büyük beğeni toplayan bu iki adam "Fang Du"[1] olarak anılmışlardır.

[27] Wei Zheng, Julu'dandı ama ailesiyle Xiangzhou'daki Linhuang'a taşınmıştı. Wude'nın saltanatının sonunda Veliaht Prens'in kütüphanecisi olmuştu. Taizong ve o zamanki veliaht prens Li Jiancheng'ın gizlice birbirlerini devirmek için çalıştıklarını fark edince, Li Jiancheng'ı bir an önce buna hazırlık yapması için defalarca uyarmıştı. Taizong o zamanki veliaht prensi öldürdükten sonra Wei Zheng'ı çağırdı ve onu suçlayarak şöyle dedi: "Neden biz kardeşleri birbirinden uzaklaştırdın?" Oradakilerin hepsi bu söz üzerine çok korkmuşlardı. Ancak Wei Zheng gayet sakince ve kendine hâkim olarak şöyle cevap verdi: "Veliaht prens benim sözümü dinlemiş olsaydı bugünkü felaket gerçekleşmemiş olurdu." Bunu duyunca Taizong'un yüz ifadesi ciddileşti. Onu cömertçe ödüllendirdi ve ikaz görevlisi olarak atadı. Devlet idaresi hakkında sorular sormak için onu sık sık odasına çağırırdı. Wei Zheng yönetim konusunda olağanüstü bir yeteneğe sahipti. Asla boyun eğmeyen, kararlı bir karakteri vardı. Taizong onunla ne zaman konuşsa bundan çok memnun oldu. Wei Zheng kendisini takdir eden bir hükümdarın yanında olmaktan çok memnundu ve kendini ona hizmet etmeye adadı. Taizong bir keresinde onu şöyle övmüştü: "Sen beni iki yüz küsur kez ikaz ettin ve ben her zaman bundan memnuniyet duydum. Bu hanedana sadakatinden ve bağlılığındandır." Zhenguan 3. yılda [629] saray siyaset müzakereleri katılımcısı unvanıyla saray kütüphanesi idarecisi görevine getirildi. Dikkatli ve ileri görüşlü planlarının katkısı büyük olmuş-

1 Fang Xuanling ve Du Ruhui'nin soyadlarının birleşmiş hali. (ç.n.)

tur. Taizong bir keresinde ona şöyle demiştir: "Senin suçun Guan Zhong'un[1] attığı okun Qi prensinin kemerinin tokasına çarpmasından daha ağırdır ama ben sana Guan Zhong'a verilenlerden daha büyük sorumluluklar verdim.[2] Hükümdar ile üst düzey memur arasındaki ilişkilerde son zamanlardakilerin hiçbiri, bizim aramızdaki ilişkiye benzemiyor." Zhenguan 6. yılda [632] Taizong en yakın danışmanlarıyla bir ziyafet için Jiu Cheng Sarayı'na gitti. Burada Zhang Sun Wuji[3] şöyle dedi: "Wang Gui ve Wei Zheng eski veliaht prensin hizmetindeyken onları düşman olarak görüyordum. Bugün onlarla bir ziyafette olacağım aklımın ucundan bile geçmezdi." Taizong şöyle dedi: "Geçmişte Wei Zheng gerçekten bizim düşmanımızdı ancak hizmet ettiği kişilere olan bağlılığı övgüye değer. Şimdi ben onu göreve getirdim çünkü o tarihimizin büyükleriyle bile kıyasla-

1 Guanzi (? – MÖ 645) İlkbahar Sonbahar Dönemi'nin en önemli askeri stratejistlerinden, felsefecilerinden ve yöneticilerindendir. Guanzi ayrıca kendi adıyla anılan Çin tarihinin en eski felsefi metinlerinden birini de kaleme almıştır. (ç.n.)

2 İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde Guan Zhong'un, Qi Prensi Xiao Bai'ın kemer tokasını vurması olayına atıf. MÖ 686'da Qi Beyliği'nde çıkan kargaşada bey öldürülmüştü. Prens Qi de bir an önce beyliğe dönüp tahta çıkmaya çalışıyordu. Guan Zhong bir başkasının tahta çıkmasını istediği için yolda Qi Prensi'ne ok attı ama ok prensin kemer tokasına isabet etti. Prens ölü taklidi yaptı ve daha sonra beyliğe dönüp tahtı ele geçirdi. Sonradan tarihteki ünlü Qi Beyi Huan olmuştur. Tahtı ele geçirdikten sonra Guan Zhong'u öldürmek istedi ama tahta çıkmasını sağlayan dönemin ünlü tüccarı ve siyasetçisi Bao Shuya onu engelledi ve Guan Zhong'un büyük bir yetenek olduğunu, kinini bir kenara bırakması gerektiğini söyledi. Bunun üzerine bey Guan Zhong'u çağırdı ve beyliğin yönetimini ona bıraktı.

3 (? – 659). Erken Tang Hanedanı döneminin önemli yöneticilerindendir. İmparatoriçe Zhang Sun'un ağabeyi ve Taizong'un kayınbiraderidir. Atalarının Xian Bei'lerin Tuoba'larından olduğu. (Wade Giles: T'o-ba, Tabgaç. Bkz. Togan 2006:144). Daha sonra soyadlarını Zhang Sun olarak değiştirmişlerdir. Sui Hanedanı döneminde ünlü bir generaldi. Asker bir aileden geliyordu. Okumayı sever, iyi plan yapardı. Çocukluğundan beri Taizong ile çok yakın olmuştu. Taiyuan'deki isyandan itibaren Taizong'un seferlerine katıldı ve onun sırdaşı oldu. Xuanwu Kapısı Olayı'nın planlayıcılarından biriydi. Taizong döneminde saray sekreterliği sağ yardımcılığı, bayındırlık nazırlığı, kamu eğitimi nazırlığı gibi görevler yaptı. İmparator Gaozong'un saltanatı sırasında imparatoriçe Wu Zetian'in iktidarına karşı çıktı ve ihanetle suçlandı. Ailesinin tamamı ya öldürüldü ya da sürgüne gönderildi. Kendisi de sürgüne gönderildi ve kısa bir süre sonra da intihara mecbur kaldı. Zhang Sun Wuji Sui Tarihi dâhil birçok eserin kurtarılmasında büyük çabalar harcamıştır.

nabilir. Wei Zheng'a büyük saygı duyuyorum çünkü o ısrarla bize sert eleştiriler getiriyor ve benim hata yapmama izin vermeyecek." Wei Zheng iki kez eğildi[1] ve şöyle dedi: "Konuşmaya cüret ediyorum çünkü imparator hazretleri beni konuşmaya teşvik ediyor. İmparator hazretleri sözlerimi kabul etmezse, otoritenize karşı gelmeye ve konuşmaya cesaret edemem." Taizong çok memnun oldu ve her birine 150.000 para verildi.

Zhenguan 7. yılda [633] Wei Zheng, Kançılarya yöneticisi olarak Wang Gui'nin yerini aldı ve Zheng Beyi unvanı verildi. Daha sonra, hastalık nedeniyle asli görevlerinden azledilmesini ve [maaşının dayandığı] itibari unvanını korumayı talep etti. Taizong şöyle dedi: "Seni düşman olarak esir aldık sonra esirlerin arasından seçerek kilit mevkileri sana emanet ettik. Ne zaman bir hatamı görsen beni ikaz ettin. Sen altının yerin altındayken hiçbir değeri olmadığını bilirsin! İyi bir usta altını alır işler. İşte bu değerlidir. Kendimi bu altına ve seni de ustaya benzetiyorum. Hasta olabilirsin ama henüz gençsin, güçten düşmedin. Bu isteğin gerçekleşmesine nasıl izin verebilirim?" Wei Zheng bu konuşmadan sonra bu istekten vazgeçti. Daha sonra tekrar ısrarla görevden ayrılmayı istedi. Taizong onu Kançılarya yöneticiliği görevinden almayı kabul etti ancak Kançılarya işlerini denetlemeye devam etmesi koşuluyla. Zhenguan 12. yılda [638] Taizong bütün üst düzey yetkilileri torununun doğumunu kutlamak için bir ziyafete davet etti. İmparator çok sevinçliydi ve etrafındakilere şöyle dedi: "Göğün Altı'na düzen ve huzur getirmemde bana yardım edenler arasında, Zhenguan [Doğruluğu Aşikâr Olanın Saltanatı] zamanından önce Fang Xuanling en çok katkı sağlayandır. Zhenguan Devri'nin başlamasından sonra bana azami özveriyle hizmet eden Wei Zheng'dir. Beni sadakatle ikaz etmiş, ülkeye ve halkına fayda sağlamış ve bugünkü başarıya ulaşmama yardım etmiştir ve Göğün Altı'nda övgüyü hak edenlerden olmuştur. Geçmişin seçkin yöneticilerinden bunlara eklenecek bir şey yoktur." Bunu söyledikten sonra belindeki kılıçları bizzat çıkardı ve yanındaki iki adama uzattı.

1 Ciddiyet ve bağlılığı ifade etmek için iki kez eğilip selamlamak. (ç.n.)

Prens sıradan bir adama indirgendiğinde Li Chengqian[1] İlkbahar Sarayı'ndaydı[2] ve erdeme önem vermiyordu. Wei Prensi Li Tai[3]'ın elde ettiği cömert lütuflar saray içindeki ve dışındaki yetkililer arasında tartışmalara yol açıyordu. Taizong bunu duyunca rahatsız oldu ve etrafındakilere şöyle dedi: "Bugün sarayda hizmet edenler arasında hiç kimse Wei Zheng'dan daha sadık ve dürüst değildir. Onu veliaht prense yol göstermesi için göndereceğim ve böylece Göğün Altı'ndaki beklentilere [veliaht prensin unvanının elinden alınmasına ilişkin beklentiler] bir son verilmiş olacak." Wei Zheng, Zhenguan 17. yılda [643] Veliaht Prens'in büyük öğretmeni olarak atandı ve daha önce olduğu gibi kançılaryayı denetlemeye devam etti. Wei Zheng hasta olduğunu söyleyince Taizong şöyle dedi: "Veliaht prens Atalar Tapınağı ve [devletin][4] temelidir; dolayısıyla bir öğret-

1 Taizong'un en büyük oğlu ve veliaht prensti. 619 yılında doğdu ve babası Taizong 626 yılında tahta çıktıktan sonra sekiz yaşında veliaht prens yapıldı. Küçük yaşlardan itibaren çok iyi bir muhakeme yeteneği olduğu düşünülmektedir. Ayağında bir hastalık vardı. 635'te dedesi Gaozu öldüğünde babası Taizong 45 gün yas tuttu ve bu sürede devletin yönetimini Li Chengqian devam ettirdi. Li Chengqian Göktürklere hayrandı. Onlar gibi konuşur, onlar gibi giyinir ve onlar gibi davranırdı. Li Chengqian, dönemine göre uygunsuz sayılan bir ilişkisi olması, ayrıca sihir ve büyüyle uğraşması gibi sebeplerle babası Taizong'un gözünden düştü. Taizong bunları duyunca hemen bunlardan sorumlu olan herkesi idam ettirdi. Bütün bunların arkasında kardeşi Li Tai'ın olduğunu düşünen Li Chengqian üzüntüsünden aylarca veliaht prens olarak törenlere katılmadı. Bu sırada Li Tai veliaht prens olmak için uğraşmaktaydı. 643 yılında Li Chengqian babasına karşı isyan girişimi sonrası veliaht prenslikten azledildi. Bu olayda diğer oğlu Li Tai'ın da etkisi olduğunu anlayan Taizong, İmparatoriçe Zhang Sun Wuji'den olan bir başka oğlu Li Zhi'ı veliaht prens ilan etti. 643 yılında Taizong hem Li Chengqian'i hem de Li Tai'ı sürgüne gönderdi. Li Chengqian 645 yılında öldü ve Taizong cenaze merasiminin bey unvanına göre yapılmasını emretti. (ç.n.)

2 Veliaht prensin sarayı.

3 (618 – 652). Taizong'un dördüncü oğludur. Taizong, en büyük oğlu Li Chengqian'i veliaht prens yapmıştı fakat daha sonra dördüncü oğlu Li Tai, Taizong'un gözdesi oldu. Bu nedenle Li Chengqian, Li Tai'ı öldürmeye çalıştı fakat başarılı olamadı ve sıradan bir adam statüsüne indirilip veliahtlıktan azledildi. Taizong ölümünden sonra kardeşlerin birbirini katletmemesi için Li Tai'ı veliaht prens yapmadı ve dokuzuncu oğlu olan Li Zhi'yı (sonradan Gaozong) veliaht prens olarak atadı.

4 Ata Tapınağı: Toprak Tanrısı ve tahılların dayanağı. İki kavramın birleşmiş halidir ve devlet, hanedan, ülke anlamlarına gelir.

mene ihtiyacı var. Bu nedenle ona yardım etmesi için dürüst bir adam seçtim. Hastalıktan mustarip olduğunu biliyorum. Hasta yatağından da onunla ilgilenebilirsin." Wei Zheng görevi kabul etti. Hastalığı daha da ağırlaştı.

Wei Zheng'ın evinde daha önce bir ana salon yoktu. Taizong o sırada sarayında küçük bir salon inşa ettirmek istemişti ve orası için ayrılan malzemeyi Wei Zheng'ın evine bir salon inşa etmek için yönlendirdi. Salon beş gün içinde tamamlandı. Hediye olarak bir imparatorluk elçisiyle ona sade bir yorgan ve yatak gönderdi. Birkaç gün sonra Wei Zheng öldü. Taizong bizzat onun yasını tutmaya gitti ve ona onursal bayındırlık veziri unvanını ve ölümünden sonra da "Kültürlü ve Doğru" adını verdi. Taizong bizzat cenaze için yazı yazdı ve mezarına da taşa kazınması için bir kitabe kaleme aldı. Ailesine 900 hanelik bir tımar verildi.

Daha sonra Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Bronz bir aynaya bakarak elbiselerimi düzeltebilirim. Geçmişi ayna yaparsak da yükseliş ve düşüş önceden söylenebilir. Bir insanı ayna yaparsak başarı ve başarısızlıkları görebiliriz. Ben bu üç ayna ile kendimi hata yapmaktan kurtarıyorum. Wei Zheng öldü ve ben o aynalardan birini kaybettim!" Uzun süre ağladı. Sonra şöyle emretti: "Geçmişte sadece Wei Zheng, hem de defalarca başarısızlıkları ortaya koydu. Onun ölümünden sonra hatalarıma işaret eden olmamıştır. Sadece geçmişte hata yapıp şimdi hiç hata yapmıyor olamam. Bunun nedeni, yetki ve görev verdiklerimin artık uysal olmaları ve bana karşı gelmeye cesaret edememeleridir. İşte bu nedenle dışarıdan tavsiyeler almanın ve karışıklıkları çözmenin bir yolunu arıyorum. Uygulanamayacak sözlere bile müsamaha göstereceğim ama maiyetimdekiler konuşmazsa bu kimin suçu olacak? Şu andan itibaren hepiniz samimiyetinizi göstermelisiniz. Doğru ve yanlış söz konusu olduğunda çekinmeden açık konuşun."

[28] Wang Gui, Taiyuan'deki Qi'dendi. Wude saltanatı sırasında Veliaht Prens Li Jiancheng ile arkadaş oldu ve çok saygı gördü. Daha sonra bir komploya karıştığı için Xizhou'ya sürgün

edildi. Li Jiancheng öldürüldükten ve Taizong tahta geçtikten sonra ikaz memuru olarak atandı. Dürüstçe ve mutlak sadakatle hizmet etti ve birçok eleştiride bulundu. Mühürlü ve kapalı bir yazı nedeniyle Wang Gui o kadar kesin bir şekilde itiraz etti ki Taizong şöyle dedi: "Ne zaman itiraz etsen bana hatamı gösteriyorsun. En eski zamanlardan beri bütün hükümdarlar devletin kalıcı huzur ve barış içinde olmasını dilediler. Bunu dilemelerine rağmen başaramamalarının nedeni kendi hatalarından habersiz olmaları veya hatalarını bilmelerine rağmen düzeltmemeleriydi. Şimdi ben bir hata yaparsam açıkça konuş. Yanlış olduğunu işittiğimde onu düzeltebilirim. Böylece devletin güvende olmayacağından endişelenmeme gerek kalmaz." Taizong ayrıca Wang Gui'ye şöyle dedi: "Benim ikaz memurum olarak kaldığın sürece hiçbir yanlış yapmayacağımdan eminim."

Ona daha da cömert davranmaya başladı. Zhenguan 1. yılda [627] Kançılarya yöneticisi yardımcısı, devlet işleri belirleme katılımcısı ve Veliaht Prens'in sağ danışmanı oldu. Zhenguan 2. yılda [628] Kançılarya yöneticisi oldu. O sırada Fang Xuanling, Wei Zheng, Li Jing,[1] Wen Yanbo,[2] Dai Zhou,[3] Wang Gui, devletin idaresini birlikte denetlediler.

---

1 (571 – 649). Sui Hanedanı Daye Salatanatının son yıllarında Mayi Bölgesi'nin yöneticisiydi. Taiyuan Naibi Li Yuan (Sonradan Gaozu) ile arası açıktı. Li Yuan daha sonra Chang'an'ı ele geçirdi ve Li Jing'i idam etmek istedi. Li Shimin (Taizong) araya girdi ve Li Jing'i ölümden kurtardı. Sonra onu yanına aldı. Zhenguan 3. yılda [629] Daizhou bölgesi ordu başkomutanı, ardından da Dingxiang bölgesi ordu başkomutanı görevine getirilmiş, altı başkomutanlığı bir araya getirip Doğu Göktürklerle savaşmıştır. 630 yılında başarılarından dolayı sağ yardımcı unvanı verilmiştir. 634 yılında ayağındaki bir rahatsızlık nedeniyle görevlerini bırakmıştır. Çok geçmeden Tuyuhunlar Tang'ı taciz etmeye başlayınca 64 yaşında gönüllü olarak onlara karşı mücadeleye katılmak istemiş ve Xihai bölgesi ordu başkomutanı olarak batıdaki Tuyuhunlara karşı saldırıya geçmiş ve ertesi yıl zafer kazanmıştır. Zhenguan 11. yılda [637] Wei Beyi unvanı verildi. Zhenguan 23. yılda [649] öldü.

2 (575 – 637). Erken Tang dönemi başveziri. Wen Yanbo kültürlü bir ailedendi. Zhenguan 4. yılda [630] saray sekreteryasının başı görevine getirildi. 636 yılında saray sekreterliği sağ yardımcılığı görevine getirildi. 637 yılında "ülke için endişelenmekten" 64 yaşında öldü.

3 Doğum tarihi bilinmemektedir, 633 yılında ölmüştür. Sui Hanedanının son dönemi ve daha sonra Taizong döneminde önemli görevlerde bulunmuştur.

Bir keresinde, bir ziyafette Taizong, Wang Gui'ye şöyle dedi: "İnsanları iyi tanıyorsun ve mükemmel bir konuşmacısın. Fang Xuanling'den başlayarak herkese bir puan ver. Ayrıca kendi bilgeliğini de değerlendir, diğerlerininkiyle karşılaştır." Wang Gui şöyle cevap verdi: "Yönetimimize özenle hizmet etmek ve hiçbir şeyi yarım bırakmamak konusunda Fang Xuanling ile boy ölçüşemem. Hükümdarımızın Yao ve Shun'dan geri kalacağından endişe ederek sürekli ikazlarda bulunan Wei Zheng ile de boy ölçüşemem. Hem sivil hem de askerî alanda çok yetenekli olan ve saraydan uzakta bir general, saraydayken de bir vezir gibi davranan Li Jing ile de boy ölçüşemem. Siyasi savların detayı ve netliği ile imparatorluk fermanları ve emirlerinin bütünlüğü açısından Wen Yanbo ile boy ölçüşemem. Karmaşık ve acil meseleleri halletmede ve işlerin yapılmasını sağlamada Dai Zhou'nun gerisinde kalırım. Usulsüzlükleri ortadan kaldırmak ve dürüstlüğü teşvik etmek, kötülükten nefret etmek ve iyiliği sevmek konusunda ise onlardan biraz daha öndeyim." İmparator Taizong, Wang Gui'nin bu sözlerini onayladı. Diğerleri de kendi düşüncelerini tam olarak ifade ettiklerini düşündüler ve bunu kesin bir ifade olarak gördüler.

[29] Li Jing, Başkent'teki [Chang'an] Sanyuan'dendi. Daye'nin Saltanatının[1] sonunda Mayi'de vali yardımcısı olmuştu. İmparator Gaozu zamanında naip oldu. Gaozu'nun dört bir yöne hükmetme isteğini fark etmişti. Bu nedenle savunmasını tahkim etti. Ayaklanmayı saraya bildirmek için Jiangdu'ya[2] gitti. Chang'an'a ulaştığında yol kapalı olduğundan orada durmak zorunda kaldı. Gaozu başkenti aldı ve Li Jing tutuklandı. İdam edileceği sırada şöyle haykırdı: "Siz şiddet ve kargaşaya bir son vermek için doğruluktan yana bir ordu kurdunuz. Şimdi kişisel intikam için bir subay idam ederek büyük işlerin peşinden gitmekten vazgeçmeyi mi yeğliyorsunuz?" Taizong da onun

1 Daye Saltanatı (605 – 618) Sui İmparatoru Yang'ın saltanat yıllarına verilen isim.

2 Günümüzde Jiangsu eyaletinde Yangzhou şehrinin kuzeyi.

bağışlanması için ricada bulununca Gaozu onu serbest bıraktı. Wude'nın saltanatında Xiao Xian[1] ve Fu Gongshi[2] isyanlarını başarıyla bastırdığı için Yangzhou bölgesi başkomutan yardımcılığı görevine getirildi. Taizong tahta çıkınca çağrıldı ve cezalar veziri olarak atandı. Zhenguan 2. yılda [628] diğer unvanlarını koruyarak sekreterya başkanı oldu. Zhenguan 3. yılda [629] savaş veziri ve aynı zamanda Daizhou bölgesi ordu başkomutanı oldu. Göktürklerin işgali altındaki Dingxiang şehrine saldırmak için ilerledi ve onları yendi. Göktürk boylarının hepsi çölün kuzeyine[3] gitti. Sui prensi Qi'nin oğlu Yang Zhengdao'yu ve Sui İmparatoru Yang'ın karısı İmparatoriçe Xiao'yu yakaladı ve Chang'an'a gönderdi. Tuli Kağan[4] teslim olmaya geldi. Sadece İllig Kağan kaçmayı başardı. Taizong ona şunları söyledi: "Geçmişte Li Ling[5] 5000 piyadelik bir orduya komuta etmesine rağmen Hunlara [Xiong Nu (Hsiung-nu)] teslim olmuştu. Yine de adı tarih kayıtlarına geçmiştir. Sen 3000 hafif süvariyle düşman alanının derinlerine girdin ve Dingxiang şehrini geri aldın. Kuzey Di'leri[6] [Kabileleri] için böyle şok edici bir sarsıntı daha

---

1 583 – 621 yılları arasında yaşamıştır ve Liang Hanedanı soyundan gelmektedir. Sui Hanedanının son zamanlarında isyan etmiş ve Liang Hanedanını yeniden kurmaya çalışıp başarılı olmuştur. 621'de Tang ordusu tarafından yenilgiye uğratılmış ve başkente getirilmiştir. İmparator Gaozu'nun emriyle idam edilmiştir.

2 Doğum tarihi bilinmemektedir, 624 yılında ölmüştür. Sui Hanedanının çöküşünde bir isyancı olarak ortaya çıkmıştır. 623'te Tang Hanedanına tabi olmuş, 624'te kendini imparator ilan edip isyan etmiş, sonra yakalanıp idam edilmiştir.

3 Moğolistan bölgesinde bulunan çölün kuzeyine verilen eski isim.

4 Ashina Shibobi: 602 – 632 yılları arasında yaşamış, 611 – 631 yılları arasında kağan olmuştur. Sui Hanedanının yıkılmasından sonra amcası İllig Kağan ile birlikte Tang Hanedanına karşı bir saldırıya katılmıştır. 624 yılı ağustos ayında Tang ordularıyla savaştılar. Taizong daha sonra barış için Tuli Kağan ile görüştü. 628 yılında Taizong'dan İllig Kağan'a karşı savaşmak için yardım istedi. Ertesi yıl tamamen Tang Hanedanı başkenti Chang'an'a gelip yerleşti ve 700 hanelik bir tımar verilerek general yapıldı.

5 Doğum tarihi bilinmemektedir, MÖ 74 yılında ölmüştür. Han Hanedanı döneminin generallerindendir. MÖ 99 yılındaki bir sefer sırasında Hunlara sığınmıştır.

6 Antikçağ'da Huaxia'ların kuzeyde yaşayan halklara verdiği genel isim. Zhou hanedanı döneminden itibaren Zhou topraklarında yaşayanlar kendilerini Huaxia olarak tanımlamışlardır. Dört yönde yaşayan diğer halkları doğuda Yi'ler, güneyde Man'lar, batıda Rong'lar ve kuzeyde Di'ler olarak adlandırmışlardır.

önce görülmemiş bir şeydir. Bu geçtiğimiz yıllarda Wei Nehri'ndeki karşılaşmayı telafi etmiştir."[1] Bu başarısından dolayı Li Jing, Dai Beyi ilan edildi. O andan itibaren İllig Kağan büyük bir korkuya kapıldı. Zhenguan 4. yılda [630] Demir Dağı'na çekildi ve saraya elçiler gönderdi. Suçlu olduğunu kabul edip tüm topraklarının [bize] tabi olmasını talep etti. Li Jing daha sonra Dingxiang bölgesi ordu başkomutanlığına atandı ve İllig Kağan'ı teslim almaya gitti. İllig görünüşte boyun eğmeyi teklif etmiş olsa da içinde sadakatsizlik vardı. İmparator, Devlet Merasimleri Saray Başveziri Tang Jian'i[2] ve Gelirler Veziri General An Xiuren'i[3] meseleyi aydınlatmaları için gönderdi. Li Jing, General Yardımcısı Gong Jin'e[4] şöyle dedi: "Onları oraya gönderdikten sonra düşman kesinlikle rahatlayacaktır. O halde birliklerimize önderlik edecek bir süvari kuvveti seçelim ve yanlarına yirmi

1 Wude Saltanatının 9. yılının 8. ayında [626] Taizong tahta çıkmak üzereyken, İllig aniden Chang'an'a saldırmış ve Wei Nehri'ndeki Bian Köprüsü'nün kuzeyine gelmiştir. Tang Hanedanı henüz yeni istikrara kavuşmaya başladığı için karşı tarafa para ve mal teklif edilmiştir. Taizong'un bizzat şehirden çıkıp İllig ile Bian Köprüsü'nde bir anlaşma yapmasının ardından Göktürk ordusu geri çekilmiştir. Bu olay Taizong için bir utanç olmuştur. Taizong'a göre Li Jing'in 3000 hafif atlı ile Göktürkleri yenmesi bu utancın intikamı için yeterliydi. Bkz. 247. Kısım.

2 (579 – 656). Tıpkı Li Shimin'in (Taizong) ailesi gibi Kuzey Qi Hanedanının önemli yöneticilerden ve Li Yuan'in arkadaşıdır. Li Yuan ile birlikte isyan etmiş, onun en önemli yöneticilerinden olmuştur. Taizong zamanında gelirler veziri görevine getirilmiştir.

3 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Soğd tüccar. An Xinggui ve An Xiuren iki kardeş Tang Hanedanının Liangzhou'yu ve Hexi Koridoru'nu kontrol altına almasına yardım etmiştir. Tang Hanedanı ile işbirliği yapan Soğd An Ülkesi'nin soyundan gelmektedirler. İllig Kağan'ın yenilmesinden sonra barış görüşmeleri ve Tang Hanedanına bağlılıklarını bildirmek için elçiler göndermiştir. Li Shimin (Taizong) Göktürk elçilerini çok iyi karşılamış, daha sonra Tang Jian ve o sırada general olan An Xiuren'i elçi olarak Göktürklere göndermiştir. İllig Kağan böylece rahatlamıştır.

4 (594 – 632). Başlangıçta Wang Shichong zamanında Huzhou vali yardımcısı görevinde bulunmuştur. Wude 1. yılda [618] general yapılmıştır. Daha sonra Li Jing'in Göktürkere saldırısında yardım edip İllig Kağan'ı yakalamıştır. Başarılarından dolayı Zou Beyi unvanı verilmiştir. Xiangzhou askerî valisi görevindeyken 29 yaşında hastalanıp ölmüştür. Dönemin geleneklerine göre belirli bir sürede gözyaşı dökülmemesi gerekmesine rağmen Taizong onun ölümünün ardından ağlamıştır.

günlük erzak alsınlar sonra da kuvvetlerimiz onlarla birlikte Baidao'dan saldırıya geçer." Gongjin şöyle cevap verdi: "Teslim oldular, biz de kabul ettik ve şimdi de oraya birilerini gönderdik. Şimdilik saldırmamalıyız." Li Jing şöyle dedi: "Bu saldırı için çok iyi bir fırsat, bunu kaçıramayız." Daha sonra hızla orduya komuta etti. Yin Dağı'na vardıklarında binden fazla çadırdan oluşan bir düşman keşif birliğiyle karşılaştılar. Hepsini esir aldılar ve ordunun peşi sıra götürdüler. İllig elçileri görünce çok sevinmiş, bir ordunun geleceğini tahmin etmemişti. Li Jing'in ordusunun öncüleri zayıf görüş mesafesinden faydalandılar. İllig'in karargâhına yedi li kadar yaklaştıklarında ancak fark edilmişlerdi. İllig'in ordusunu düzene sokacak zamanı yoktu. Tek başına bir ata binip yanında hiç koruması olmadan kaçtı ve düşman kuvvetleri de dağıldı. Sui Prensesi Yicheng[1] da dâhil on binden fazla insan öldü, yüz binden fazla kadın ve erkek esir alındı. Sınır, Yin Dağı'ndan kuzeyde Büyük Çöl'e doğru genişletildi ve İllig'in devleti yok edildi. İllig daha sonra başka bir kabile tarafından yakalandı ve tüm tebaası teslim oldu.

Taizong çok memnun oldu ve maiyetindekilere şöyle dedi: "Duydum ki hükümdar zora düşünce vezirleri de aşağılanır. Hükümdar aşağılanırsa vezirleri ölür. Geçmişte hanedanım kurulurken Göktürkler çok güçlüydü. Önceki imparator sıradan halka merhametinden İllig'in vassalı olmayı kabul edip boyun eğdi. Ben bu nedenle her zaman çok acı çektim. Hunları[2] yok etmeye kararlıydım. Ne rahat oturabildim ne de yemeklerden tat alabildim. Şimdi ordumun sadece bir kısmını geçici olarak seferber etmeme rağmen gittiğimiz her yerde

1 (? – 630). Sui ailesindendir. 599 yılında Göktürklerle iyi ilişkiler kurmak için Qi Min Kağan ile evlendirilmiştir. Qi Min Kağan öldükten sonra Shi Bi Kağan ile evlenmiştir. Daha sonra Chu Luo Kağan ve İllig Kağan ile evlenmiştir (hatun olmuştur). Tang Hanedanı kurulduktan sonra Sui Hanedanının intikamını almak için İllig Kağan'dan Tang Hanedanı'na saldırmasını istemiştir.

2 İmparator Göktürkleri kastetmektedir. Eser içinde birçok yerde Göktürkler için Hunlar ifadesi geçmektedir. Bu durum Tang yöneticilerinin Hunlar ve Göktürkler arasında bir devamlılık ilişkisi olduğunu düşündüklerini göstermektedir. (ç.n.)

galip geldik. Chan Yu[1] boyun eğdi. Bu utanç artık temizlendi!" Tüm yetkililer hep bir ağızdan: "Çok Yaşa!" diye bağırdı. Li Jing'e Muhteşem Saadetin Büyük Üstadı[2] unvanı verildi. Saray sekreterliği sağ yardımcılığına atandı ve 500 hanelik bir tımar verildi. Ayrıca Xihai bölgesi ordu komutanı oldu. Bu unvanlarla Tuyuhunlar'a[3] karşı harekât yaptı ve onları bozguna uğrattı. Unvanı Wei Beyi olarak değiştirildi. Li Jing'in karısı ölünce, imparatorluk emriyle Han Hanedanı döneminin Wei ve Huo örneklerine göre mezarını inşa ettirmesine izin verildi. Göktürklerin topraklarındaki Demir Dağı'na ve Tuyuhun topraklarındaki Jishi Dağı'na benzer taşlar ile başarıları anlatıldı.

[30] Yu Shinan, Kuaiji'deki Yuyao'dandı. Zhenguan saltanatının başında Taizong onu onur konuğu olarak getirdi. Daha sonra birçok yetenekli adam yetiştiren Edebiyat Akademisi'ni açtı. Herkes Yu Shinan'ı önde gelen bir edebi şahsiyet olarak kabul etti. Kayıt sorumlusu[4] görevine de atandı; Fang Xuanling ile birlikte bütün resmî yazışmalardan sorumluydu. Bir keresinde o sıralar henüz yazıya geçirilmemiş olan *Kadın Biyografileri*'ni[5] yazması emredildi. Yu Shinan tek bir hata bile yapmadan hepsini hafızasından hatasız şekilde yazdı. Zhenguan 7. yılda [633] saray kütüphanesi idarecisi oldu. Taizong'un boş vakti olunca onu tartışmaya davet eder, klasikleri ve tarihî metinleri birlikte yorumlarlardı. Yu Shinan kıyafetlerinin için-

1 Göktürklerde kullanılan Kağan yerine geçmişe atıfla Hunlara ait bir unvan olan Chan Yu, Göktürk Kağanı için kullanılmıştır. (ç.n.)

2 Tang hanedanı döneminde kullanılan bir unvandır.

3 Tarihte Çin'in kuzeybatısında yaşamış halklardan. 4. yüzyılın başından itibaren Liaodong bölgesinden çıkmışlar ve batıya Yin Dağı bölgesine hâkim olmuşlardır. 313 yılında güney ve batı yönlerine genişleyerek günümüzde Gannan (Sichuan kuzey batısı) ve Qinghai bölgelerine hâkim olmuşlardır. Tuyuhun'un torunu Ye Yan (329 – 351) bir hanedan kurmuş ve dedesinin ismini soyadları ve aynı zamanda hanedanın ve ülkenin adı yapmıştır. Tuyuhunlar yaklaşık 300 yıl varlıklarını sürdürmüşlerdir.

4 Hükümdarlar, beyler ve generallerin kayıtlarından sorumlu memur.

5 Han Hanedanı döneminin ünlü bilginlerinden Liu Xiang'ın yazdığı eser.

de ayakta duramayacak kadar çelimsiz ve kırılgan görünse de çok güçlü bir iradesi vardı. Antikçağ'ın bilge hükümdarlarının başarı ve başarısızlıklarını tartışırlarken her zaman ahlaki örnekler bulur, böylece çok katkı yapardı. İmparator Gaozu ölünce, Taizong'un yası tören kurallarının çok ötesine geçti ve kederden bitkin düştü. Uzun süre bütün devlet işlerini bıraktı. Sivil ve askerî yöneticilerin talimat alacağı kimse yoktu. Ancak Yu Shinan ne zaman saraya gelse Taizong onu hep çok iyi karşıladı ve ona nazik davrandı.

Taizong bir keresinde etrafındakilere şöyle dedi: "Boş zamanlarımda genellikle Yu Shinan ile geçmişteki ve şimdiki meseleleri tartışırız. Ne zaman iyi bir şey söylesem Yu Shinan memnun olur. Yanlış bir şey söylersem hayal kırıklığına uğrar. Geçenlerde eğlence için bir şiir yazdım. Oldukça anlamsızdı. Yu Shinan şu eleştiriyle yazılı olarak yanıt verdi: 'İmparator hazretlerinin şiiri çok gösterişli ancak özünde yanlış. Aşağıdakiler her zaman hükümdarın yaptıklarını takip eder. Bu şiirler okunmaya başlanırsa bunun bir moda haline gelmesinden endişe ediyorum. Bu ülkenin faydasına değildir. Eğer benzer şiirler yazılması için emir verirseniz kimse karşı gelmeye cesaret edemez. Ancak bundan sonra devam edecekse ölümü bile göze alıp bu emre itaat edilmeyecektir.' Bu gerçekten de çok içten bir cevaptı. Onu bu nedenle övüyorum. Eğer hepiniz Yu Shinan gibi olsaydınız, ülke yönetiminden endişe etmeme gerek kalmazdı." Sonra ona 150 duan[1] ipek verdi.

Taizong Yu Shinan'ı beş şeyde mükemmel olduğu için övdü: Birincisi ahlaklı davranışlar, ikincisi doğruluk, üçüncüsü bilgelik, dördüncüsü iyi konuşma ve beşincisi güzel yazı. O ölünce Taizong ikamet ettiği yerden ayrılıp bir başka yerde onun için ağladı, yasını tuttu ve ağıt yaktı. Cenaze masrafları devlet tarafından karşılandı, Taizong ayrıca Doğu Bahçesi'ndeki gizli tabutu[2] da verdi. Kendisine törenler veziri rütbesi ve

1 Duan parça, tane veya top anlamlarına gelir. (ç.n.)

2 İmparator tarafından hanedan mensupları ve seçkin memurlar için verilen ve ölümlerinin ardından kullanılan tabut.

ölümünden sonra "Kültürlü ve Erdemli" adı verildi. Taizong, Wei Prensi Li Tai'a kendi elleriyle şöyle yazdı: "Yu Shinan ve ben adetâ tek bir beden gibiydik. Eksiklerimi gidermekte bir kere bile başarısız olmadı. O gerçekten zamanımızın seçkin bir devlet adamı ve insan ilişkileri için bir modeldi. Küçük bir iyilik yapsam bu iyiliği tamamlayan o olurdu. Küçük bir hatam olsa o her zaman korkmadan nasihat ederdi. O artık yok ve şimdi ne Shiqu'de ne de Dongguan'da [saray kütüphanelerinde] onun gibisi var. Acımı tarif etmek imkânsız!" Kısa bir süre sonra Taizong, geçmişteki düzen ve düzensizliği anlatan bir şiir yazdı. Şiiri yazıp bitirdikten sonra iç geçirip şöyle dedi: "Zhong Ziqi[1] öldükten sonra arkadaşı guqin[2] çalmayı bıraktı. Benim bu şiirimi şimdi kime göstereceğiz?" Daha sonra İmparatorluk Günlüğü Yazarı[3] Chu Suiliang'a[4] Yas Salonu'na gidip şiiri okumasını ve ardından [bir sunu olarak] yakmasını emretti. İşte böyle bir acı çekiyordu. Ayrıca Yu Shinan'ın, Lingyan Kulesi'nde[5] tasvir edilen yirmi dört adam arasında Fang Xuanling, Zhang Sun Wuji, Du Ruhui ve Li Jing'in yanına resminin yapılmasını da emretmişti.

[31] Li Ji, Caozhou'daki Lihu'dandı. Aslında soyadı Xu idi. Önce sağ muhafızların baş generali [İmparatorluk Muhafızları] Li Mi'nin[6] hizmetindeydi.

---

1 İlkbahar Sonbahar Dönemi'nden ünlü bir "guqin" sanatçısı.

2 Kanuna benzer bir Çin enstrümanı. (ç.n.)

3 İmparatorluk Günlüğü Yazarı. Tang döneminde imparatorun söylediklerini ve yaptıklarını kaydetmekten sorumlu görevli. Ayrıca bkz. Togan 2006: 307.

4 596 – 658 yılları arasında yaşamış hattat, tarihçi ve yönetici.

5 Tang Hanedanı döneminde sarayın içinde bulunan bir yapıdır. 643 yılında Taizong başarılarında emeği olan 24 önemli devlet adamının burada resimlerini yaptırmıştır.

6 (582 – 618). Sui Hanedanının sonunda Wangang İsyanı'nın lideri. Puyang'da bir şehir kurdu ve asker topladı ve şehri Wagang Ordusu'nun merkezi haline getirdi. Sui Hanedanının ordusu defalarca bu şehre saldırdı ama başarılı olamadı. 617 yılında Li Mi liderliği aldı ve Wei Beyi unvanını aldı. Daha sonra Wang Shichong ile yaptığı savaşı kaybedip Tang Hanedanı'na teslim oldu ve idam edildi.

Li Mi daha sonra Wang Shichong'a[1] yenildi. Askerlerini teslim olmaya yönlendirdi ama Li Mi'nin topraklarında on bölgeyi elinde tuttu. Wude 2. yılda [619] Vali Yardımcısı[2] Guo Xiaoke'ya[3] şunları söyledi: "Wei Beyi [Li Mi'yi kastetmektedir] zaten Büyük Tang Hanedanı'na boyun eğdi. Şimdi bu topraklar ve halkı Wei Beyi'ne aittir. Onları Tang Tahtına sunacak olsaydım kendi adıma bir çıkar talep etmek için beyimin yenilgisinden yararlanmış olur, böylece zenginlik ve unvana kavuşurdum ki bu yapmaktan utanacağım bir şey olurdu. Mevcut koşullar altında vilayet ve ilçeleri hakkında sivil ve ordu nüfusuyla ilgili bir rapor derleyip hepsini Wei Beyi'ne göndermem uygun olur ki böylece bizzat bu toprakları sunabilir. O zaman Wei Beyi lütufları hak etmiş olur. Böylesi daha uygun değil mi?" Daha sonra raporu Li Mi'ye teslim etmesi için bir elçi gönderdi. Elçi varınca, Gaozu kendisine bir bilgi verilmediğini sadece Li Mi'ye bir mektup gönderildiğini öğrendi. Bunu bir suç saydı ancak elçi, Li Ji'nin niyetini Gaozu'ya anlatınca imparator memnuniyet duyarak şöyle dedi: "Bunu yaparak Li Ji gerçekten sadık bir hizmetkâr olduğunu kanıtladı." Onu Lizhou bölge başkomutanlığına terfi ettirdi, ona kendi [Li] soyadını verdi ve onu hanedan ailesinin ana koluna kabul etti. Babası Li Gai'a Jiyin Prensi unvanını verdi. Xu Gai bu unvanı kesin olarak reddedince ona Shu Beyi unvanını verdi ve siyaset danışmanı olarak görevlendirdi. Kısa bir süre sonra Li Ji, sağ muhafızların generali olarak atandı.

---

1 (? – 621). 618 yılında Sui İmparatoru Yang, Yuwen Huaji tarafından öldürülünce o ve Yuan Wendu, Yang Dong'u imparator ilan ettiler. Li Mi'yi yendi. 619 yılında Yang Dong'u taht'tan indirip kendisini imparator ilan etti ve Henan'ın kuzeyinde Zheng Hanedanını kurdu. Çok zalim olduğu için halk kaçtı ve birçok generali de Tang Hanedanına katıldı. 621 yılında Li Shimin (Taizong) ile savaştı ve kaybedip teslim oldu. Tang Hanedanı onu ve ailesini Sichuan'a gönderdi; orada intikam almak isteyen düşmanları tarafından öldürüldü.

2 Tang döneminde vali yardımcılığı görevi.

3 (? – 648). Sui Hanedanının sonunda yüzlerce insanın Li Mi'ye katılmasını sağlamıştı. Li Mi, Tang Hanedanına yenilince Chang'an'a teslim olmaya gitti. Yangzhi Beyi unvanı verildi. Birçok görev aldı. Qiuci'ya saldırdı ve şehri ele geçirdi ve naip oldu. Daha sonra Qiuci'nın baş veziri Na Li tarafından öldürüldü.

Li Mi isyan edip idam edilince Li Ji, beyi için kurallara göre yas tuttu. Cenazesinin defnedilmesi için dilekçe verdi. Gaozu daha sonra naaşını geri verdi. Li Ji'nin tüm ordusu yas üniformaları giyerek Li Mi'nin naaşını Liyang Dağı'nda büyük bir törenle gömdü. Tören bittikten sonra askerler yas üniformalarını değiştirip dağıldı. Sarayda ve eyaletlerde herkes bunun doğru bir iş olduğunu düşündü. Li Ji daha sonra Dou Jiande'nın[1] saldırısına uğrayıp yenildiğinde başkente kaçmayı başardı. Taizong ile Wang Shichong ve Dou Jiande'ya karşı sefere çıktı ve onları yendi. Zhenguan 1. yılda [627] Binghzou başkomutanlığına atandı. Emirlerine eksiksiz uyuldu ve yetenekli bir yönetici olarak kabul edildi. Bütün bunlar Göktürklerin gözünü daha da korkutmuştu. Taizong bir defasında etrafındakilere şunları söyledi: "Sui İmparatoru Yang, sınırları korumak için bilge kişileri nasıl dikkatlice seçeceğini anlayamadı. O sadece uzaklara büyük surlar inşa etmeyi ve Göktürklerden korunmak için geniş bir alana asker yerleştirmeyi biliyordu. İşte duyguları ve bilgisi bu kadar karışıktı. Li Ji'yi Bingzhou'ya atadım. Böylece Göktürkleri korkutarak kaçırmayı ve sınırlarda huzuru sağlamayı başardım. Bu, binlerce li uzunluğundaki duvarlardan daha değerli değil mi?" Daha sonra Bingzhou, Üstün Bölge Komutanlığı olarak yeniden sınıflandırıldı ve Li Ji vali yardımcısı oldu. Ying Beyi unvanını aldı. On altı yıl Bingzhou'da kaldı.

Sonra [saraya] çağrıldı ve savaş veziri olarak atandı. O sırada Li Ji hastalandı. Bir eczacı kanıtlanmış bir reçete ile hastalığının yanmış insan bıyığı külleriyle tedavi edilebileceğini söyledi. Taizong, Li Ji'ye ilaç hazırlanabilmesi için kendi bıyığını kesip verdi. Taizong bıyığını keserken Li Ji bütün kanı yüzünde toplanana kadar eğilmiş vaziyette durdu ve minnettarlığını ifade etmek için ağladı. Taizong şöyle dedi: "Bunu devletin iyiliği için yapıyorum. Minnettar olmana gerek yok." Zhenguan 17. yılda [643] Gaozong [Li Ji] veliaht prens olarak İlkbahar Sarayı'nda

1 (573 – 621). Sui İmparatoru Yang'a isyan eden bir köylü isyancıdır. Kendi hanedanını kurmaya çalışırken Tang Hanedanı tarafından yenilmiş ve ortadan kaldırılmıştır.

ikamet ederken yönetici sorumlulukları da devam ediyordu ve aynı zamanda Veliaht Prens'in hanesi işlerinden sorumlu olarak atanmıştı. Bir ziyafet sırasında Taizong, Li Ji'ye döndü ve şöyle dedi: "Küçük oğlumu birine emanet etmek istiyorum ve senden daha uygun birini düşünemiyorum. Geçmişte Li Mi'yi terk etmedin. Şimdi bana da sırtını dönmeyeceksin!" Li Ji ona gözyaşları içinde teşekkür etti ve [sadakatini göstermek için] kanayana kadar parmaklarını ısırdı. Çok içip sarhoş olunca [sızınca] Taizong üzerine imparator cübbesini örttü. İşte [Taizong] ona bu kadar güveniyordu.

Li Ji, ne zaman sefere çıksa dikkatli bir planlama yapmış olmasına güvenir, düşmanla karşılaşınca değişikliklere hemen tepki verir ve koşullara göre hareket ederdi. Zhenguan Saltanatı boyunca Göktürklerin İllig'ine ve Xue Yantuo'lara,[1] Goguryeolulara [Kore] ve diğerlerine karşı seferlere çıktı ve hepsini mağlup etti. Taizong şöyle dedi: "Li Jing ve Li Ji, bu ikisine Han, Bai veya Wei[2] bile yetişemez!"

[32] Ma Zhou, Chiping'deki Bozhou'dandı. Zhenguan 5. yılda [631] başkente vardığında Komutan Chang He'nın evinde kaldı. O sıralarda Taizong bürokrasiden başarı ve başarısızlıklarla ilgili yazılar sunmasını istiyordu. Ma Zhou, Chang He'ya yirmiden fazla madde iletti ve bunları yazmasını söyledi. Söylediği her madde Taizong'un fikirleriyle uyumluydu. Taizong bu yeteneğe hayran kaldı ve Chang He'ya yazı hakkında sorular sordu. Chang He şöyle dedi: "Bunlar benim fikirlerim değil. Evimde misafir olan Ma Zhou'nun fikirleridir." Aynı gün Taizong onu çağırdı. Ma Zhou görüşmeye gelmeden önce onu teşvik etmek için dört elçi gönderdi. Onu huzura kabul ettikten

1 Sui ve Tang Hanedanları döneminde Çin'in kuzeyinde yaşayan ve Tie Le'ların bir kolu olan göçebe bir halk.

2 Han Xin: doğum tarihi bilinmemektedir, MÖ 196 yılında ölmüştür. Han Hanedanının erken dönem stratejistlerindendir. Bai Qi: doğum tarihi bilinmemektedir, MÖ 196 yılında ölmüştür. Qin Hanedanının önemli yöneticilerindendir. Wei: doğum tarihi bilinmemektedir, MÖ 106 yılında ölmüştür. Han Hanedanının yöneticilerindendir.

sonra aralarında geçen konuşmadan çok memnun oldu. Onu kançılaryada yardımcı ve soruşturmacı olarak atadı ve ardından sekretaryada taslakçılığa terfi ettirdi. Ma Zhou, konuşma yapmakta çok hünerliydi. Mükemmel yazı yazıyordu ve derin bir kavrayışa sahipti. Bu nedenle her hareketi isabetliydi.

Taizong onun hakkında şunları söyledi: "Ma Zhou'yu bir süre görmesem özlerim." Zhenguan 18. yılda [644] saray sekretaryası başkanlığına ve Veliaht Prens'in sol danışmanlığına atandı. Ma Zhou her iki sarayda [İmparator ve Veliaht Prens'in sarayları] da görev yapıyordu. Bütün işleri adil bir şekilde ele aldı ve çağdaşlarının övgüsünü kazandı. Diğer görevlerinin yanında personel vezirliğine terfi ettirildi. Taizong bir keresinde etrafındakilere şöyle dedi: "Ma Zhou keskin bir kavrayışa ve dürüst bir karaktere sahip. Başkalarını değerlendirirken açık-yüreklilikle konuşur. Son zamanlarda [onun tavsiyesi üzerine] göreve getirdiklerimin çoğu beklentilerimi karşıladı. Sadakat gösterdi ve kendini bana adadı. Muhakkak ki bu adama güvenerek, birlikte müreffeh bir yönetim oluşturabiliriz."

4. Bölüm
Eleştiri Talep Etmek

[33] Taizong'un görünüşü o kadar sertti ki onu gören herkes soğukkanlılığını kaybederdi. Taizong bunun farkına varınca huzura birilerini kabul ettiğinde yüz ifadesini değiştirmeye başladı. Böylece onların itirazlarını duymayı ve yönetimin artı ve eksilerini öğrenmeyi umuyordu. Zhenguan 1. yılda üst düzey yetkililere şunları söyledi: "Biri kendi yansımasını görmek isterse, parlak bir aynaya ihtiyacı vardır. Bir hükümdar, kusurlarını anlamak isterse, sadık memurlara itimat eder. Bir hükümdar kendini çok akıllı görürse, yetkililer meseleleri düzeltmeye yardım etmeyeceklerdir. Bu şartlar altında istese bile tehlikeden veya felaketten nasıl kaçınabilir? Aynı nedenle, bir hükümdar devletinin kontrolünü kaybederse, yetkililer kendi başlarına

hanedanı ayakta tutamaz. Sui İmparatoru Yang'ın durumu böyledir. Vezirleri onun şiddetli ve zalim davranışları karşısında ağızlarını açmadı. Böylece ölümüne yol açacak hatalarını asla göremedi. Yu Shiji ve diğer Sui vezirleri de daha sonra idam edildi. Bunlar çok eski olaylar değildir. Siz, yönetiminin fayda sağlamadığı her durumda dürüstçe konuşmalı ve ikaz etmelisiniz."

[34] Zhenguan 1. yılda [627] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Kötüleri göreve getiren dürüst bir hükümdar düzenli bir yönetim kuramaz. Kötü bir hükümdara hizmet eden dürüst yetkili ve memurlar düzenli bir yönetim oluşturamazlar. Sadece hükümdar ve yetkililer balık ve su gibi uyumlu olduğunda ülke barış ve huzur içinde olur. Ben en zeki değilim ama neyse ki siz sık sık yardımıma geliyorsunuz. Göğün Altı'na kalıcı barış ve huzuru getirmek için açıksözlülüğünüze ve önerilerinize güveniyorum." İkaz Memuru Wang Gui şöyle cevap verdi: "Duydum ki ahşap şaküle göre düzleştirilir. Hükümdar bilgeliğe ikazlarla ulaşır. Antikçağ'ın bilge hükümdarlarının yanında her zaman yedi ikaz memuru olurdu. Eğer sözlerine uyulmazsa [ikaz etmeye devam ederler] ve birbiri ardına ölene kadar buna devam ederlerdi. Eğer siz imparator hazretleri zihninizi açar bizim mütevazı fikirlerimizi kabul ederseniz ve eğer göreve getirdikleriniz divanda konuşma özgürlüğü ayrıcalığına sahip olurlarsa o zaman mütevazı fikirlerini tam olarak dile getirmeye istekli olacaklardır." Taizong onun sözlerini övdü ve o andan itibaren divanda devlet meselelerini tartışırken ikaz memurlarının da katılmasını ve meselelerle ilgili bilgilendirilmelerini emretti. Bir mesele hakkında konuşurlarsa sözleri adil şekilde kabul edilecekti.

[35] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Bilge bir hükümdar, eksikliklerini göz önünde bulundurarak daha da iyi olur. Akılsız bir hükümdar onları koruyarak hep bir aptal olarak kalır. Sui İmparatoru Yang kendine hayrandı, eksikliklerinin üstünü örttü ve bütün eleştirilere karşı çıktı. Ona karşı durmak gerçekten zordu. Bu nedenle belki de Yu

Shiji dürüstçe konuşmaya cesaret edemeyerek aslında ciddi bir suç işlememiştir. Geçmişte Ji Zi[1] [Shang Hanedanı'nın acımasız imparatoru Zhou'yu] ikaz etmişti ve sonra kendini korumak için deli numarası yapmıştı. Yine de Konfüçyüs onun iyiliğini övmüştür [Konuştukları için diğerleri hapsedildikten sonra bile itiraz etmeye cesaret ettiği için]. Fakat acaba İmparator Yang öldürüldüğünde Yu Shiji de onu takip etmeli miydi?"

Du Ruhui şöyle cevap verdi: "Bir imparatorun onu ikaz eden memurları varsa ahlaktan yoksun bile olsa Göğün Altı'nı kaybetmez. Konfüçyüs şöyle demiştir: 'Katip Yu[2] ne kadar da dürüsttür! Topraklarımızda ahlak hâkim olduğunda bir ok gibi dosdoğru konuştu. Topraklarımızda ahlak yokken yine bir ok gibi dosdoğru konuştu.' Yu Shiji, nasıl olur da İmparator Yang'ın Dao'yu kaybetmesine ve eleştiri kabul etmemesine ağzını açıp tek kelime bile etmedi! Sessizce önemli makamında kaldı ve makamını bırakmayı, emekli olmayı düşünmedi. Bu, Ji Zi'nın deli numarası yapıp ayrılmasından prensipte çok farklıdır. Geçmişte İmparator Hui[3] ve İmparatoriçe Jia,[4] Veliaht Prens Minhua'nın[5] unvanını geri almak istediklerinde Bayındırlık Veziri Zhang Hua[6] hiçbir direniş gösteremedi ancak planlarına uyarak beladan kaçındı. Zhao Prensi Sima Lun[7] imparatoriçeyi devirmek için bir ordu topladı ve Zhang Hua'yı yakalamak için bir elçi gönderdi. Hua şöyle dedi: 'Veliaht prens tahttan indirilmek üzereyken hiçbir şey söylemedim değil. Sözlerim o zaman

---

1 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Yarı efsanevi bir karakterdir.

2 İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde Wei Beyliği'nin önemli yöneticilerindendir. Açıksözlülüğü ile ünlüdür.

3 (259 – 307). Jin Hanedanının ikinci imparatoru. (ç.n.)

4 (257 – 300). Asıl adı Jia Nanfeng'dir. Jin Hanedanı zamanında yaşanan "8 Prens Savaşı"nın taht kavgaları ve iç karışıklıkların yolunu açmıştır.

5 Sima Yu 278 – 300 yılları arasında yaşamıştır. Batı Jin Hanedanı'nın kurucusu Sima Yan'in torunudur. Hanedanın ikinci imparatoru Sima Ai'ın oğludur. 290 yılında Sima Yan ölünce Sima Ai tahta geçmiştir. Sima Yu veliaht prens ilan edilmiştir. Daha sonra İmparatoriçe Jia tarafından veliahtlıktan azledilmiştir.

6 (232 – 300). Jin Hanedanı döneminin şair ve siyasetçilerindendir.

7 Doğum tarihi bilinmemektedir, 301 yılında ölmüştür. Jin Hanedanı tahtında kısa bir süre kalmıştır; tarihçiler tahtı gaspettiğini var sayar.

dikkate alınmadı.' Elçi şöyle cevapladı: 'Sen Üç Bey'den birisin. Veliaht gerekçesiz olarak görevden alındığında ve sözlerin dikkate alınmadığında neden yönetimden çekilmedin?' Zhang Hua buna yanıt vermedi ve idam edildi. Ailesinin üç kuşağı da yok edildi. Eskiler şöyle der: 'Devlet yıkım tehdidi altındayken destek vermeyen yönetici ne işe yarar?' ve bu nedenle 'Üst İnsan tehlikede bile ilkelerinden vazgeçmez.' Zhang Hua ikazlarını dürüstçe yapmadı, itiraz etmedi ve dilbazlığı da onu kurtaramadı. Üst düzey bir memurun hükümdarına borçlu olduğu dürüstlüğü çoktan kaybetmişti. Yu Shiji, konuşabileceği bir yerde yüksek bir konumdaydı. Yine de tek bir itirazda bile bulunmadı ve gerçekten de ölümü hak etti."

Taizong şöyle dedi: "Çok doğru. Kendini güvende ve ülkeyi huzur içinde tutabilmek için bir hükümdarın sadık yardımcıları olmalı. İmparator Yang'ın sadık görevlileri olmaması, kendi hatalarına dikkat etmemesi yüzünden felaketlerin geldiği açıktır. Yetkililer hiç itiraz etmez, eylemleri hatalı olduğunda bile imparatoru her fırsatta överek onu yatıştırırlarsa, hükümdar yanlış yönlendirilecek, memurlar daha dalkavuk olacak ve son yaklaşacaktır. Bundan böyle niyetim, yukarıda hükümdarın ve aşağıda memurların her birinin son derece adil olmasını, birbirlerinin hatalarından ders almalarını ve böylece iyi yönetimi mükemmelleştirmelerini sağlamaktır. Beyler, hepiniz sadakatle hizmet etmeli ve hatalarımı düzeltmeye çalışmalısınız. Doğru söz söylemekle veya fikirlerime karşı çıkmakla asla gazabıma uğramayacaksınız."

[36] Zhenguan 5. yılda [631] İmparator Taizong Fang Xuanling ve diğerlerine hitap etti: "Geçmişteki imparator ve hükümdarlar genellikle sevinç ve öfke gibi duygularının dizginlerini serbest bıraktılar. Memnun olduklarında liyakatsizlere rastgele mükâfat veriyor, kızgın olduklarında ise rastgele masumları öldürüyorlardı. İşte Göğün Altı'nda kargaşa ve düzensizlik bu nedenle olmuştur. Son zamanlarda bunu gece gündüz düşünüyorum. Beyler, sizin her zaman hiçbir kısıtlama

olmadan itiraz etmenizi istiyorum. Siz de başkalarından gelen eleştirileri kabul etmelisiniz. Başkalarının sözleri sizin görüşlerinize uymadığı için kusurlarınızı gizlemek ve eleştirileri reddetmek nasıl doğru olabilir! Eleştiriyi kendin kabul edemezsen, başkalarını nasıl eleştirebilirsin?"

[37] Zhenguan 8. yılda [634] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Boş zamanlarımda genellikle sessizce oturup içgözlem yapıyorum. Her zaman yukarıda Göğün isteğine uymamaktan ve aşağıda halkı gücendirmekten korkuyorum. Sadece, dışarıdaki dünyayı duyup görebilmek ve aşağıdakiler arasında herhangi bir hınç olmaması için dürüst insanların ikazlarını duymayı arzuluyorum. Ancak son zamanlarda fark ettim ki, tahta rapor vermek için gelenler çoğu zaman öyle bir korku içindeler ki konuşmaları tutarsız. Olağan olayları bildirirken duyguları zaten bu durumdaysa, itiraz etmek istediklerinde hükümdarlarına karşı durmaktan korkuyor olmalılar. Bu nedenle biri beni ikaz ettiğinde, sunulanlar beni memnun etmese bile alınmam. Onları azarlarsam, çok korkar ve dehşete düşerler. O zaman nasıl tekrar konuşmaya istekli olabilirler ki?"

[38] Zhenguan 15. yılda [641] Taizong, Wei Zheng'a şöyle sordu: "Neden son zamanlarda saray yetkililerinden hiçbiri meseleleri tartışmıyor?" Wei Zheng şöyle cevap verdi: "İmparator hazretleri itirazları çekincesiz kabul ederse, o zaman gerçekten konuşanlar olacaktır. Ancak eskilerin dediği gibi 'Güven kazanmadan ikaz edenler suçlanır. Güven olup da ikaz etmemek de görevini yapmadan maaş almak demektir.' Bununla birlikte her insanın yetenekleri farklıdır. Zayıf bir insan, yüreğinde sadakat olsa bile sesini yükseltemez. Saraydan uzak bir kişi, sözlerine güvenilmeyeceği korkusuyla konuşamayacaktır. Zenginliğe göz dikmiş biri kişisel çıkarları için konuşmaya cesaret edemez. Bu nedenle hepsi susuyor ve zamana bırakıyorlar." Taizong şöyle dedi: "Söylediğin doğru. Bir yetkili itiraz ederken içinden ölümden korktuğunu sürekli olarak düşünüyorum. Bu

tıpkı kaynayan bir kazana doğru yürümek veya keskin bir bıçağa bakmak gibidir. Bu da sadık yetkililerin tam bir dürüstlük sergilemek istememelerinden değil. Tam dürüstlük çok zordur. İşte bu nedenle Yu dürüst sözleri onurlandırdı. Ben de şimdi kendimi dürüst eleştirilere açıyorum. Siz beyler artık korkunun sizi konuşmaktan alıkoymasına izin vermemelisiniz!"

[39] Zhenguan 16. yılda [642] Taizong, Fang Xuanling ve diğerlerine şöyle dedi: "Kendini bilmek gerçekten çok zordur! Örneğin metin yazan âlimler ve iyi zanaatkârlar kendilerinin üstün olduğuna ve hiç kimsenin onlarla boy ölçüşemeyeceğine inanırlar. Ancak ünlü zanaatkârlar ve ünlü yazarlar onları eleştirdiğinde garip ifadeler ve kusurlar ortaya çıkar. Buradan hareketle bir hükümdarın hatalarını görmesi için memurlarının itiraz ve ikazlarına ihtiyacı olduğu sonucuna varırız. Her gün karar verilmesi gereken sayısız mesele vardır. Eğer bir kişi –çok çalışkan da olsa– hepsine karar vermeye kalkarsa, bu meselelerin hepsi nasıl iyi bir çözüme kavuşabilirdi? Wei Zheng'ın ortaya çıkan herhangi bir soruna dair nasıl itiraz ettiğini sık sık hatırlarım. Pek çok durumda, parlak bir aynadaki yansımanın her iyi ve kötü noktayı gösterdiği kadar net bir şekilde kusurlarıma odaklanırdı." Ardından kadehini Fang Xuanling ve diğerlerini cesaretlendirmek için kaldırdı.

[40] Zhenguan 17. yılda [643] Taizong İkaz Memuru Chu Suiliang'a şöyle sordu: "Geçmişte Shun cilalı kaplar yaptırmıştı ve Yu, kurban törenleri için kaplar oydurmuştu. O sırada on küsur kişi buna itiraz etti. Yemek için kaplar konusunda bu kadar şiddetle itiraz etmek neden gerekliydi?" Chu Suiliang şöyle cevapladı: "Kap yapmak tarımda çalışmayı aksattı ve iyi kumaşlar da kadınların çalışmasını engelledi. İsraf başlayınca yıkıma giden bir süreci başlatır. Bu, boyanmış kaplarla bitmeyecekti. Sonra onları daha değerli kılmak için metaller kullanılmaya başlanacaktı ve elbette metallerle de bitmeyecek sonra yeşim taşından kaplar yapılacaktı. İşte bu nedenle itiraz edenler

bu ağır ağır ilerleyecek sürece dikkat çekmek zorundaydılar. Süreç tamamlanınca artık itiraz etmenin bir anlamı kalmayacaktı." Taizong şöyle dedi: "Sözlerin çok isabetli. Ne zaman uygunsuz bir şey yapsam, ister bu sürecin erken bir aşamasında olsun, isterse sona yaklaşırken, mutlaka itiraz etmelisin. Son zamanlarda geçmiş hanedanların tarihini okuyorum. Bazen bir yetkili itiraz ettiğinde, hükümdar 'bu zaten yapıldı' veya 'buna zaten izin verildi' yanıtını vermiş ancak sonuçta yapılanlar ne durdurulmuş ne de herhangi bir değişiklik yapılmış. Bu şekilde felaket her an gelebilir."

5. Bölüm
Eleştirileri Kabul Etmek

[41] Zhenguan 1. yılında İmparator Taizong ve Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Wang Gui bir ziyafette sohbet ediyorlardı ve yanlarında bir saray hanımı vardı. Kadın, Lujiang Prensi Yuan'in[1] cariyesiydi. Yuan yenildikten sonra saraya getirilmişti. Taizong onu göstererek Wang Gui'ye şöyle dedi: "Lujiang prensi yoldan çıkmış. Kocasını öldürüp onu evine aldı. Böyle bir gaddarlıkla ancak yok olabilir!" Wang Gui oturduğu yerden kalktı ve şöyle dedi: "İmparator hazretleri onun Lujiang Prensi tarafından yakalanmasını doğru mu yoksa yanlış mı buluyor?" Taizong şöyle cevap verdi: "Bir adamı öldürmeye ve karısını alıkoymaya nasıl cüret edilir! O halde neden bana bunun doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu soruyorsun?" Wang Gui şöyle dedi: "*Guanzi*'dan şunu öğrendim [okudum] Qi Beyi Huan, Guo Beyliğine gitti ve oradaki büyüklere şöyle sordu: 'Guo Beyliği neden yok oldu?' Büyükler şöyle cevap verdi: 'Çünkü beyliğin hükümdarı iyiliği onayladı ve kötülükten nefret etti.' Qi Beyi Huan şöyle dedi: 'Söylediğiniz gibiyse o bilge bir hükümdarmış. Öyleyse neden yok oldu?' Büyükler

1 586 – 626 yılları arasında yaşamıştır. İmparator Gaozu'nun yeğenidir.

cevap verdi: 'Öyle değildi. Guo Beyliğinin hükümdarı iyiliği onayladı ama iyileri göreve getiremedi. Kötü insanlardan nefret ederdi ama onlardan kurtulamadı. İşte bu nedenle yok oldu.' Şimdi bu kadın sizin etrafınızdadır. Bence içinizden prensin yaptığının doğru olduğuna inanıyorsunuz. Eğer imparator hazretleri bunun yanlış olduğunu düşünüyorsa, o zaman kötünün farkındasınız ama ondan kurtulamıyorsunuz demektir." Taizong çok memnun oldu. Bu sözleri mükemmel diyerek övdü ve kadının hemen ailesinin yanına gönderilmesini emretti.

[42] Zhenguan 3. yılda [629] Taizong, Bayındırlık Veziri Pei Ji'ye [1] şöyle dedi: "Son zamanlarda saraya çok sayıda yazı gönderildi. Bunların hepsini odalarımın duvarlarına yapıştırdım ve girip çıkarken bu yazıları düşündüm. Onlar üzerinde yorulmadan çalışmamın sebebi, yetkililerimin duygularının hakkını tam anlamıyla vermek istememdir. Yönetimin ilkelerini düşünmeye başlayınca, genellikle gece yarısına yakın bir zamanda ancak uykuya dalıyorum. Umarım siz [yetkililer] de endişelerimi gidermek için yorulmadan zihinlerinizi kullanırsınız."

[43] Zhenguan 4. yılda [630] bir imparatorluk avına hazırlık için Luoyang Sarayı'ndaki Qianyuan Salonu'nu onarmak üzere askerlerin seferber edilmesi için bir ferman yayınlandı. Denetleme Sekreteri Zhang Xuansu[2] şöyle bir yazı yazdı: "İmparator hazretlerinin bilgeliği her şeyi kapsar ve Dört Deniz'deki her şey size aittir. Verilen emirler ne olursa olsun, her zaman uygulanır. Arzularınız ne olursa olsun, her zaman yerine getirilir. Mütevazı hizmetkârınız, Qin Shi Huang'ın[3] yönetimini düşünüyor. Zhou hanedanının mirasını devraldı

1 (570 – 629). Sui ve Tang Hanedanı dönemlerinde yöneticilik yapmıştır. Tang Hanedanı'nın kuruluşunda Li Yuan'e en çok destek verenlerdendir.

2 Doğum tarihi bilinmemektedir, 664 yılında ölmüştür. Sui ve Tang hanedanları dönemlerinde yöneticilik yapmıştır.

3 Qin Hanedanının ilk imparatoru. Çin'i tarihte ilk kez birleştiren imparatordur. (ç.n.)

ve altı beyliğin[1] zenginliklerine güvendi. Bunları sayısız nesillere aktarmayı amaçlıyordu. Hepsi oğlu zamanında sona erdi. Bunun nedenleri de şehvet düşkünlüğü, arzularının peşinden gitmesi, Gök'e karşı gelmesi ve halka zarar vermesidir. Bundan anlıyoruz ki Göğün Altı zorla elde edilemez ve ruhlara da güvenilemez. Sonsuza kadar var olabilmek için sadece tutumluluğu teşvik etmemiz, vergileri azaltmamız ve çürüme belirtilerine karşı uyanık olmamız gerekiyor. Bugün, çok sayıda hükümdarın ardından, bir çürümeyi miras alıyoruz ve arzularımızı tören kurallarına göre dizginlemeliyiz. İmparator hazretleri önce kendinden başlamalıdır. Doğu başkentine [Luoyang şehri] ziyaretiniz planlanmadan önce onarım emri verdiniz. Prensler de şimdi tımarlarından ayrıldılar ve ayrıca inşaatla uğraşmaları gerekecek. Yorgun düşmüş halktan bu kadar çok inşaat işi nasıl beklenir? Bunun olmamasını gerektiren birinci neden budur.

İmparator hazretleri, Doğu başkentini ilk kez kontrol altına aldığınızda, çok katlı kulelerin ve geniş sarayların yıkılmasını emrettiniz. Göğün Altı [herkes] sevinç ve hayranlıkla bunu destekledi. Bu sefahatten ilk nefret eden sizdiniz, şimdiyse [bu sefahati] süsleyip devam ettirmek istiyorsunuz! Bunun olmamasını gerektiren ikinci neden budur.

Birkaç kez Doğu başkentine ziyaretinizin haberini aldık ama henüz ziyareti gerçekleştirmediniz. Bu acil bir konu değil. Daha çok savurgan harcamalara neden olacak boşa emektir. Devlet yıllardır gelir biriktirmemiştir. Böyle bir zamanda iki başkent ne işe yarar? Zorla çalıştırma artınca kızgınlık da artacaktır. Bunun olmamasını gerektiren üçüncü neden budur.

Son zamanlardaki iç çekişmelerden sonra halkın elinde avucunda bir şey kalmadı. Gök'ün lütfuyla hâlâ hayattalar ancak açlık ve soğuk hâlâ çok şiddetli ve geçim kaynakları henüz güvende değil. Halk hâlâ kendini toparlayabilmiş değil. O zaman neden henüz ziyaret etmediğiniz bir başkenti imar etti-

1 Qin dışındaki altı beylik kastedilmektedir.

riyor, halkın enerjisini boşa harcıyorsunuz? Bunun olmamasını gerektiren dördüncü neden budur.

Geçmişte, Han Hanedanı İmparatoru Gaozu, Luoyang'ı başkent yapmak üzereyken, Lou Jing'in[1] yaptığı bir konuşma aynı gün batıya dönmesine neden oldu. Elbette bunun nedeni konumu merkezî olmasına, haraç ve vergiler eşit olarak elde edilmesine rağmen, buranın [Luoyang] Geçitler Arasındaki Bölge kadar stratejik bir yer olmadığını fark etmesiydi! İmparator hazretleri halkın kaderini değiştirdi ve yozlaşmış gelenekleri tersine çevirdi ancak henüz çok az zaman geçti, saf ve uyumlu bir duruma gelinmedi. Bu durumda nasıl doğuya seyahat edebilirsiniz! Bunun olmamasını gerektiren beşinci neden budur.

Sui Hanesi bu sarayı ilk yaptığında sarayın sütunlarının devasa olduğunu görmüştüm. Yakınlarda uzun ağaçlar olmadığı için [inşada kullanılan] bu ağaçlar Yuzhang'dan getiriliyordu. Bir tanesini taşımak için iki bin kişi gerekiyordu. Altına göbekleri dökme demirden yapılmış tekerlekler yerleştirdiler. Tekerleklerin ortasında tahta göbekler kullansalardı, hareket ettikleri anda alev alırdı. Bir sütunun tahmini maliyeti on binlerdi. Diğer maliyetler ise bunun birkaç katıydı. Epang Sarayı'nın tamamlanmasının ardından Qin halkının ve Zhanghua Sarayı bittiğinde de Chu halkının dağıldığını duydum. Qianyuan Sarayı'ndaki çalışmalar tamamlandıktan sonra Sui halkı dağıldı. Şimdi, imparator hazretlerinin bugünkü kapasitesi Sui'ninkiyle kıyaslanabilir mi? Sui'nin yoksulluğunu miras aldınız ve zor durumdaki halka büyük bir yük yüklüyorsunuz. Hesaplanamayacak kadar çok kaynak harcayarak eski hükümdarların yanlış uygulamalarına devam etmiş olursunuz. Bu açıdan, Sui İmparatoru Yang'dan çok daha kötü bir duruma düşmenizden korkuyorum. İmparator hazretlerinin bunu dikkate alacağını ve You Yu'nün[2] Qin Beyi Mu'ya gülmesi gibi kendine güldürmeyeceğini ümit ediyorum. Bu, Göğün Altı'na iyi talih getirecektir."

1 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Han Hanedanı döneminde yaşamıştır.

2 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde yaşamıştır.

Taizong, Zhang Xuansu'ya şöyle dedi: "Beni İmparator Yang kadar bile görmüyorsan o zaman Jie ve Zhou ile bile nasıl karşılaştırılabilirim?" [Zhang Xuansu] Şöyle cevap verdi: "Eğer bu saray önünde sonunda yeniden inşa edilecekse söylendiği gibi 'kargaşaya giden yolu izleyecek'tir." Taizong iç geçirerek şöyle dedi: "Böyle düşünmediğim için durum bu noktaya geldi." Sonra Fang Xuanling'e döndü ve şöyle dedi: "Xuansu bu yazıyı sunduğuna göre, Luoyang'ı gerçekten yeniden inşa etmemeliyiz. Daha sonra oraya gitmem gerekirse, dışarıda otursam bile bunun ne zorluğu olacak? Tüm çalışmalar derhal durdurulsun. Bununla birlikte, Antikçağ'dan beri, bir astın üstüne karşı dik durması hiç kolay olmamıştır. Eğer sadakati ve dürüstlüğü olmasaydı Xuansu böyle davranabilir miydi? İşte bu nedenle birçok kişinin rızası, tek bir yetkilinin açıksözlü ikazlarından daha az değerlidir. Ona 500 pi ipek verin. Wei Zheng hayranlıkla iç geçirdi: "Zhang, imparatorun fikrini değiştirecek güce sahipti. İnsancıl bir adamın sözlerinin büyük faydalar sağladığını söyleyebiliriz."

[44] Taizong'un çok sevdiği bir atı vardı. Onu her zaman sarayda beslerdi. Ancak sağlığı yerindeyken aniden öldü. Taizong, atı beslemekten sorumlu görevliye çok kızdı ve onu idam ettirmek istedi. İmparatoriçe buna itiraz etti: "Geçmişte Qi Beyi Jing[1] atı ölünce bir adamı idam etmek istedi. Yan Zi[2] at bakıcısının suçlarının yazılmasını istedi: 'İlk suçu baktığı atın ölmesi. İkinci suçu hükümdarımızın bir atın ölümü için bir adamı idam ettirmesine neden olmak. Halk bunu öğrenince kesinlikle hükümdara öfke duyacaktır. Üçüncü suçu ise diğer beyler bu olayı duyunca artık bizim beyliğimizi ciddiye almayacaklardır.' Bey bunları duyunca adamı bağışladı. İmparator hazretleri bu olayı mutlaka okumuş olmalı. Nasıl olur da unutursunuz bunu!"

1 Doğum tarihi bilinmemektedir, MÖ 490'da ölmüştür. İlkbahar Sonbahar Dönemi'nin önemli gücü Qi Beyliğinin beyidir.

2 Doğum tarihi bilinmemektedir, MÖ 500'de ölmüştür. Qi Beyliği yöneticilerindendir.

Taizong fikrini değiştirdi. Ayrıca Fang Xuanling'e şunları söyledi: "İmparatoriçe beni birçok konuda aydınlatıyor. Bu çok büyük fayda sağlıyor."

[45] Zhenguan 6. yılda [632] Baş Denetçi[1] Wei Ting[2] Saray Sekretaryası Baş Yardımcısı Du Zhenglun,[3] Saray Kütüphanesi İdareci Yardımcısı Yu Shinan ve Editorya Başkanı[4] Yao Silian'ın[5] birlikte gönderdikleri bir yazı üzerine Taizong hepsini huzura çağırdı ve şöyle dedi: "En eski zamanlardan bugüne hükümdarına sadık olan memurları okuyorum. Bilge bir hükümdarla karşılaştıklarında tam bir samimiyetle ikaz ve itiraz edebilmişler. Örneğin Guan Longfeng ve Bi Gan[6] ailelerinin idamlarını engelleyememişler. Hükümdar olmak kolay değil ama memur olmak çok daha zordur. Ayrıca, bir ejderha evcilleştirilebilir ama boynunun altında, dokunanı öldürmesine neden olacak ters pulları olduğunu da duydum[7] [hükümdarın da ters pulları vardır]. Beyler, bu pullara dokunmaktan çekinmeyin, yazılarınızı yazın. Her zaman böyle davranabilirseniz, hanedanımızın düşüşünden endişelenmek için hiçbir neden olmayacak. Beyler, ne demek istediğinizi sürekli olarak düşünüyorum ve bir an olsun bile aklımdan çıkaramıyorum. Bunu kutlamak için bir ziyafet düzenleyeceğim." Ayrıca her birini mevkisine göre ipek kumaşlar vererek ödüllendirdi.

[46] İmparatorluk Törenleri Başveziri Wei Ting bir keresinde başarı ve başarısızlıkları tartışan bir yazı sunmuştu. Taizong

1 Qin Hanedanı döneminde tesis edilmiş bir unvan. Bütün memurları denetlemekten sorumludur. Hanedanın önemli planlarını yapar, fermanlar ve emirlerle ilgilenir.

2 590 – 647 yılları arasında yaşamıştır.

3 Doğum tarihi bilinememektedir. 658 yılında ölmüştür. Sui ve Tang dönemlerinin önemli yöneticilerindendir.

4 Tang Hanedanı döneminde tarih kayıtlarından sorumlu bir makamdır.

5 557 – 637 yılları arasında yaşamış tarihçi ve yönetici.

6 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Shang Hanedanı döneminin önemli yöneticilerindendir.

7 Ejderhanın ters pulları. İmparator kastedilmektedir.

ona şu yazılı yanıtı verdi: "Gönderdiğiniz görüşler çok dürüst ve tutarlıydı. Bunu çok güven verici buldum. Geçmişte, Qi tehdit altındayken, Yiwu[1] [Qi Beyi Huan'ın] [saç] tokasını okla vurma suçunu işledi. Pucheng Savaşı[2] sırasında Po Di[3] [Jin Beyi Wen'ın] elbisesinin kolunu kesti. Ancak, Xiaobai[4] [Qi Beyi Huan] Guan Zhong'u ikiyüzlü olarak görmedi ve Chong'er [Jin Beyi Wen] Po Di'ye eskisi gibi davrandı. Bunun nedeni o adamların kendi hükümdarlarının peşinden gitmemesiydi. Niyetleri iki efendiye hizmet etmemekti. Sadakatinin derinliği yazından anlaşılabiliyor. Bunu koruyabilirsen, sonsuza kadar iyi şöhretini [ismini] koruyabilirsin. Bunu ihmal etsen ne kadar yazık olurdu. Sonuna kadar sabretmeni ve gelecek nesiller için bir model oluşturmanı öneririm. Gelecek nesillerin dönüp bugüne bakmaları, bizim dönüp Antikçağ'a bakmamıza benzeyecek. Bu çok güzel değil mi? Hata ve kusurlarımı yakın zamanda söyleyen kimse olmadı. Bu nedenle dürüst ve hikmetli sözlerin sık sık bana iletilmesi zihnimi açacak. Bunun düşüncelerimi ne kadar geliştireceğini anlatmak için kelimeler yetersiz!"

[47] Zhenguan 7. yılda [633] Taizong, Jiucheng Sarayı'nı ziyaret etmek üzereyken Siyaset Danışmanı Yao Silian bir itirazda bulundu: "İmparator hazretleri semanın[5] zirvesinde oturuyor, halka huzur veriyor ve onları besliyor. Arzularının iyiliği takip etmesi gerekir, iyiliğin arzuların peşinden sürüklenmesi değil. Bu, Qin Shi Huang'ın, Han Hanedanının ilk imparatoru Wu'nun [Han İmparatoru Wu], saraydan ayrılıp seyahate çıkması gibidir. Bunu Yao, Shun, Yu veya Tang yapmamıştı." Sözleri çok keskindi. Taizong şöyle açıkladı: "Sıcak havalarda

1 [Guan Zhong] Bkz. Guanzi.

2 MÖ 697 – MÖ 628 yılları arasında yaşamış olan Jin Beyi Wen. Gerçek adı Chong'er'dır. Tahta geçmeden önce uzun süre sürgünde yaşamıştır. Birçok efsanede adı geçer. Pu şehrinde Jin Ordusu tarafından kuşatılmıştır.

3 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Chong'er [Jin Beyi Wen] ile birlikte Pu şehrine çekilmiştir.

4 İlkbahar Sonbahar Dönemi Qi Beyliğinin 15. beyidir. Qi Beyi Huan.

5 Bir yıldız ismidir ve saray kastedilmektedir.

aniden kötüleşen bir rahatsızlığım var. Kesinlikle keyif için seyahat etmiyorum ve düşünceni takdir ediyorum." Sonra ona 50 duan ipek verdi.

[48] Zhenguan 3. yılda [629] Li Daliang[1] Liangzhou bölgesi kumandanı iken bir müfettiş[2] oraya gitmiş ve onu orada gördüğü nadir bir şahini sunmaya ikna etmişti. Li Daliang gizli bir rapor sundu ve raporda şunları yazdı: "İmparator hazretleri uzun süre önce avı bırakmıştır. Yine de müfettiş bir şahin talep etti. İmparator hazretlerinin niyeti gerçekten buysa, geçmiş emirlerinize çok ters düşmektedir. Eğer müfettiş kendi arzusuna göre hareket ediyorsa o doğru adam değildir."

Taizong şu sözlerin olduğu bir yazıyla karşılık verdi: "Sivil ve askerî erdemlere eşit derecede sahip olduğun ve niyetin saf olduğu için sana çok önemli bir görev olan sınır yönetimini emanet ettim. Yerel yönetimdeki hizmetlerin sayesinde itibarın daha da arttı ve yayıldı. İstirahat ederken bile sadakatle hizmetin aklımdadır. Müfettiş şahin isteyince buna razı olmadın. Geçmişten örnekle bugünü açıkladın ve uzaklardan samimi ve dürüst sözler söyledin. Büyük bir samimiyetle yüreğini ortaya koydun. Raporunu okurken kendimi tutamayıp hayranlıkla iç geçirdim. Senin gibi yetkililer var olduğu sürece endişelenmeme gerek yok! Bu dürüstlüğünü hiç değişmeden korumalısın. *Şiirler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Sessizce ve dürüstçe vazifeni yerine getir. Böylece ruhlar seni dinler ve sana muhteşem bir mutluluk bahşeder.' Derler ki eskilerin bir sözü bin altın değerindedir. Senin sözlerin de çok değerlidir. Şimdi sana altından yapılmış bir matara ve kâse hediye ediyorum. Bunlar bin altın ağırlığında olmasa da benim şahsen kullandığım eşyalardır. Sen doğru ve dürüstlükte kararlısın. Bulunduğun görevde layıkıyla senden beklenenleri yerine getiriyorsun. Sana önemli bir görev vererek önemli bir sorum-

1 584 – 645 yılları arasında yaşamış bir general.

2 Tang Hanedanı zamanında sarayı temsil ederdi.

luluk yükledim. Resmî işlerden vakit buldukça biraz okuma yapmalısın. Onun için sana Xun Yue[1]'nin *Han Günlükleri*[2] eserini gönderiyorum. Bu kitap anlatım açısından kısa ve öz ancak savlar açısından geniş ve derindir. Bu kitap yönetim sistemini tamamen somutlaştırmakta, hükümdar ve memuru arasındaki ilişkinin önemini anlatmaktadır. Şimdi onu sana veriyorum ve okuyup incelemeni istiyorum."

[49] Zhenguan 8. yılda [634] Shan Bölgesi Vali Yardımcısı Huangfu Decan[3] imparatorluk iradesine karşı gelen bir yazı sundu. Taizong bu yazıyı alaycı ve iftiracı olarak değerlendirdi. Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng şöyle yorumladı: "Geçmişte Jia Yi'nin[4] Han Hanedanı İmparatoru Wen'a[5] yazdığı yazı şöyleydi: 'Beni acıyla ağlatan bir şey ve derin derin iç geçirmeme neden olan altı şey var'. Antikçağ'dan beri hükümdara yazılan yazıların çoğu açık ve nettir. Açıksözlü olmasalar hükümdarın zihnini meşgul edemezlerdi. Açıksözlülük alay veya iftira gibi görünebilir. Bu sözlerin kabul edilebilir olup olmadığını yalnızca imparator hazretleri söyleyebilir."

Taizong şöyle dedi: "Senden başkası böyle şeyler söyleyemez." Huangfu Decan'a 20 duan ipek verilmesini emretti.

[50] Zhenguan saltanatı sırasında elçiler Batı Bölgesi'ne[6] Yehu'yu kağan yapmak için gönderildi. Dönmeden önce, çeşitli ülkelerden at almaları için yanlarında büyük miktarlarda altın ve ipek taşımaları emredilmişti. Wei Zheng buna karşı çıktı: "Şimdi bir kağanı tahta çıkarmak ve kağan ilan etmek için elçiler gönderdik. Ancak daha kağan ilan edilme-

1 148 – 209 yılları arasında Doğu Han Hanedanı zamanında yaşamış tarihçi ve yönetici.

2 Kitap ismi. 13 ciltten oluşur.

3 Kaynaklarda hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

4 MÖ 200 – MÖ 169 yılları arasında yaşamış yazar, şair ve yönetici.

5 MÖ 203 – MÖ 157 yılları arasında yaşamış Han Hanedanı imparatoru.

6 Batı Bölgeleri. Han Hanedanından itibaren günümüzde Gansu, Yumenguan'ın batısında bulunan bölgelere verilen genel isim.

den ve tahta çıkmadan, at satın almak için diyar diyar gezip pazarlarda at arıyoruz. Amacımızın kağanı tahta çıkarıp kağanlığını ilan etmek değil şehir şehir gezip at satın almak olduğunu zannedecekler. Bu durumda kağanı tahta çıkarmış olsak da bize minnet duymayacaktır. Eğer [onu kağan yapmakta] başarısız olursak da derin bir kin duyması için bir sebep yaratmış olacağız. Diğer yabancı halklar bunu duyunca 'Merkez Devleti' [Çin] ciddiye almayacaklar. Ancak eğer onların topraklarına barış ve huzur getirebilirsek [zaten] istemesek de o topraklardan atlar bize getirilecektir. Geçmişte birisi, Han Hanedanı İmparatoru Wen'a günde bin li koşan bir at[1] sunmuştu. İmparator şöyle demişti: 'Bir tören gezisinde[2] bir günde otuz [li], bir askerî seferde bir günde elli [li] İmparatorluk Arabası'nın[3] arkasında ve önünde gidebilir ancak. Öyleyse günde bin li koşabilen bir ata tek başıma binsem nereye gidebilirdim?' Sonra atı ona sunan kişinin seyahat masraflarını karşıladı ve evine dönmesini sağladı. Han Hanedanı İmparatoru Guang Wu'nun[4] saltanatı zamanında da birisi ona bin li koşan bir at ve mücevherli bir kılıç sunmuştu. At Davul Arabası'nı[5] çekmekte kullanıldı ve kılıç da bir süvariye verildi. Şimdi siz imparator hazretleri üstlendiği her şeyde, Antikçağ'ın üç bilge hükümdarını geçmeyi hedefliyorsunuz. Elbette bu konuda İmparator Wen ve Guang Wu'nun gerisinde kalmak istemezsiniz! Yine, Wei Hanedanı İmparatoru Wen[6] Batı Bölgeleri'nden büyük inciler satın almak istediğinde Su Ze[7] şöyle demişti: 'İmparator Dört Deniz'deki herkese fayda sağladığında bu gibi şeyler kendi-

1 İyi koşan atlar için kullanılan bir terim. (ç.n.)
2 İmparatorun kurban törenlerini de kapsayan gezilerine verilen isim.
3 İmparatorun arabasına verilen isim. İmparator anlamında da kullanılır.
4 MÖ 5 – MÖ 57 yılları arasında yaşamış Han Hanedanı imparatoru.
5 Antik dönemde üzerinde davulların olduğu, emir vermek ve orduyu yönlendirmek için kullanılan bir yöntem ve araç. (ç.n.)
6 187 – 226 yılları arasında yaşamış Wei Hükümdarı. Asıl adı Cao Pi'dir.
7 Doğum tarihi bilinmemektedir. 223 yılında ölmüştür. Doğu Han Hanedanının son döneminde doğmuş önemli yöneticilerdendir.

liğinden gelecektir. Aranan şeylerde büyük bir değer olmaz.' Eğer siz imparator hazretleri Han Hanedanı İmparatoru Wen'ın bu iyi öğretisinden ilham almıyorsanız, Su Ze'nın bu doğru sözlerinden de mi ürkmüyorsunuz?"

Taizong derhal görevin durdurulmasını emretti.

[51] Zhenguan 17. yılda [643] Veliaht Prens'in Sağ Danışmanı Gao Jifu[1] başarı ve başarısızlıkları tartıştığı bir yazı sundu. İmparator ona özel bir hediye olarak bir damla taş[2] verdi ve şöyle dedi: "Tedavi edici taşlar gibi sözler[3] söyledin. Bu nedenle sana bu ilaçla karşılık veriyorum."

[52] Zhenguan 18. yılda [644] Taizong, Zhang Sun Wuji ve diğerlerine şöyle dedi: "Yetkililer hükümdarın karşısında genellikle itaatkârlar ve karşı çıkmaya cesaret edemiyorlar. Tatlı sözlerle hükümdarı hoş tutuyorlar. Soru sorduğumda geri durmayın. Sırayla benim kusur ve hatalarımdan bahsedeceksiniz."

Zhang Sun Wuji, Tang Jian ve diğerleri şöyle dediler: "Siz imparator hazretleri, bilgece dönüşüm yoluyla barış ve huzuru sağladınız. Gördüğümüz kadarıyla bir başarısızlık yoktur." Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Liu Ji[4] şöyle dedi: "İmparator hazretlerinin kargaşaya bir son verip hanedanı kurması Antikçağ'daki başarılara eşittir. Tıpkı Zhang Sun Wuji ve diğerlerinin söyledikleri gibi. Ancak son zamanlarda insanlar sizin rızanıza uymayan sözler söyleyince ya da bizzat sorguya çekilince utanç içinde geri çekilmektedirler. Korkarım ki bu ikaz ve itirazı teşvik etmenin yolu değildir."

İmparator Taizong şöyle dedi: "Bu doğru. Seni dinleyeceğim ve bu hatayı düzelteceğim."

---

1 596 – 654 yılları arasında yaşamıştır.

2 Mağaralardaki damlataşlar antik dönemden beri ilaç yapımında kullanılırdı.

3 İlaç gibi gelen içten ve dürüst sözler kastedilmektedir.

4 Doğum tarihi bilinmemektedir. 646 yılında ölmüştür. Taizong zamanının önemli yöneticilerindendir. 646 yılında Taizong'un ölümünden sonra yönetimi ele geçirmek istemekle suçlanmış ve imparator intihar etmesini emretmiştir.

[53] Taizong bir keresinde çok öfkelendi ve Batı Bahçesi Yöneticisi[1] Mu Yu'nün[2] sarayda kellesinin vurulmasını emretti. Gaozong o sırada veliaht prensiydi ve hemen bir itiraz sunarak imparatora karşı çıktı. Sonradan Taizong'un öfkesi geçti. Kamu Eğitim Veziri Zhang Sun Wuji şöyle dedi: "Antik çağlardan beri veliaht prensler itiraz ettiklerinde uygun zamanda ve uygun anlarda konuşmuşlardır. Bugün siz imparator hazretleri çok öfkeliyken veliaht prens sizinle karşı karşıya geldi. Bu gerçekten de daha önce hiç görülmemiş bir şeydir."
Taizong şöyle dedi: "İnsanlar uzun süre birlikte olduklarında birbirlerinin alışkanlıklarını benimsemeleri doğaldır. Göğün Altı'nın sorumluluğunu üstlendiğimden beri dürüst eleştirileri açık bir zihinle karşılamaktayım. Wei Zheng gece gündüz beni ikaz etmiştir. Wei Zheng'ın ölümünden bu yana Liu Ji, Cen Wenben,[3] Ma Zhou ve Chu Suiliang onun görevini devam ettirdiler. Veliaht prens küçükken dizimde otururdu. Sık sık benim itiraz ve ikazlardan memnun olduğumu gördü. Bu onun için doğal hale geldi. Bugünkü itirazı bundandır."

5. Bölüme Ek: Dürüst Tavsiyeler

[54] Zhenguan 2. yılda [628] Sui Hanedanı zamanında Hanedan Yazı İşleri Sorumlusu[4] Zheng Renji'nin kızı[5] on altı, on yedi yaşlarındaydı ve dönemin en güzeliydi. İmparatoriçe Wen De[6] onu gördükten sonra hareme cariye olarak almak iste-

1 İmparatorluğun bahçelerinden sorumlu yönetici.
2 Batı Bahçesi yöneticisi. Hayatı hakkında hiçbir bilgi yoktur.
3 595 – 645 yılları arasında yaşamış Tang Hanedanının üst düzey yöneticilerinden.
4 Fermanlar, emirler ve imparatorluk mühründen sorumludur.
5 Hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)
6 İmparatoriçe Zhang Sun. 601– 636 yılları arasında yaşamıştır. Üst düzey bir ailedendir. Babası Zhang Sun Cheng, Sui dönemi generallerindendir. Çocukluğundan itibaren okumaya, öğrenmeye meraklıdır ve görgü kurallarını çok iyi öğrenmiştir. 13 yaşında Li Shimin ile evlenmiştir. Tang Hanedanının kurulmasından sonra Qin Beyi'nin hanımı unvanını almıştır. Li Shimin tahta çıkınca imparatoriçe olmuştur.

di. Taizong onu Güzelliğin Hanımı[1] görevine getirerek saraya aldı. Ferman yazılmıştı ama fermanı götürecek haberci henüz hareket etmemişti.

Wei Zheng bu kızın zaten Lu ailesinden biriyle nişanlı olduğunu duyunca telaş içinde şöyle dedi: "İmparator hazretleri halkın babası, anasıdır; halkı sever ve korur. Halkı endişelendirecek şeylerden uzak durup onları mutlu edecek şeylere yönelmelidir. Antikçağ'dan beri doğru yolda olan hükümdarlar, kendi isteklerini halkın isteklerinden ayrı tutmayanlardır. Hükümdar saraylarda yaşarken halkın da evlerinde huzur içinde yaşamalarını sağlar. [Hükümdar] yağlı etler ve iyi tahıllar yerken halkın da aç kalmamasını sağlamalıdır. [Hükümdar] cariyeler alırken halkın da aile kurup mutlu olmasına izin vermelidir. Bu hükümdar olmanın yoludur. Zheng ailesinin kızı başkasıyla nişanlı. İmparator hazretleri onu aldığında bu konuyu düşünmedi, hatta soruşturmadı. Halk bunu duyarsa, hükümdarı nasıl babası, anası olarak kabul etmeye devam eder? Sadece söylentiler duymuş olsam da imparator hazretlerinin bilge erdemine zarar vereceği için bu sözlerimi gizlemiyorum. Hükümdarın her hareketi [resmî tarihçi] tarafından kaydedilir. Umarım imparator hazretleri söylediklerimi dikkate alır ve özen gösterir."

Taizong bu sözleri duyunca çok şaşırdı. Bizzat bir ferman yazdı. Kendini suçladı ve hemen elçileri durdurup kadını daha önce nişanlandığı kişinin yanına gönderdi.

Saray Sekreterliği Sol Yardımcısı Fang Xuanling, Saray Sekretaryası Başkanı Wen Yanbo, Törenler Veziri Wang Gui, Baş Denetçi Wei Ting ve diğerlerinin hepsi şunları söylediler: "Bu kadının Lu ailesine verildiğine dair kesin bir kanıt yoktur. Tören zaten yapıldığından yarı yolda vazgeçilmesi mümkün değildir."

Lu soyadlı kişi buna karşı şunları ifade etti: "Babam hayattayken, Zheng ailesiyle birbirimize gider gelirdik. Birbirimize hediyeler de verdik ancak başlangıçta evlilik ve akrabalık

1 Gözde cariyelere verilen unvan.

ilişkimiz yoktu." Sonra şöyle devam etti: "Dışarıdaki insanlar gerçeği bilmiyor, sadece budalaca tahmin yürütüyorlar."

Vezirler [Taizong'u] devam etmesi için ikna ettiler. Taizong şaşkındı ve anlayamamıştı. Wei Zheng'a soruldu: "Vezirler benim isteğime uyuyorlar, Lu soyadlı kişi neden bu kadar şiddetle savunuyor?"

Wei Zheng şöyle yanıtladı: "Bana göre ne düşündüğü anlaşılabilir. Siz imparator hazretlerini [babanız] Ulu İmparator[1] ile aynı görüyor."

Taizong şöyle sordu: "Bunun anlamı nedir?"

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Ulu İmparator başkenti huzura kavuşturduğu sırada Xin Chujian'in[2] karısını aldı. Xin Chujian o sırada veliaht prensin hizmetkârlığını yapıyordu. Ulu İmparator bunu duyunca mutsuz oldu. Onu Doğu Sarayı'ndan alıp Wannian İlçesi'ne yönetici olarak atadı. Xin Chujian çok korkmuştu. Canını koruyamayacağını düşünüyordu. Lu Shuang[3] imparator hazretlerinin evlenmelerine izin vereceğini ancak daha sonra gizlice cezalandırılacağını düşünüyor. İşte bu nedenle defalarca açıklama yapıyor. Bunda şaşılacak bir şey yoktur. "

Taizong gülerek şöyle dedi: "Başkalarının fikirleri böyle olabilir ama benim sözlerim de inandırıcı gelmiyor. "

Sonra Taizong bir ferman yayınladı: "Zheng ailesinin kızının önceden bir başkasının davetini kabul ettiğini duydum. Daha önce yazdığım yazıda bu konunun ayrıntılarından haberdar değildim. Bu benim ve ilgili birimlerin hatasıdır. Saraya Güzelliğin Hanımı olarak alınması bu fermanla iptal edilmiştir." İnsanlar Taizong'un bu yaptığını öve öve bitiremediler.

[55] Zhenguan 3. yılda [629] Guanzhong'dakileri iki yıl vergilendirmeden ve Guandong'dakileri de bir yıl angaryadan

---

1 İmparator Gaozu, Taizong lehine tahttan çekildikten sonra ona "Ulu İmparator" unvanı verildi.

2 Gaozong zamanında veliaht prensin hizmetçisiydi.

3 539 – 591 yılları arasında yaşamıştır. Zheng Renji'nin kızının nişanlısı.

muaf tutan bir ferman yayınladı. Çok geçmeden bir başka fermanda şunlar söylendi: Zaten vergi veren ve angaryalara devam edenler yaptıkları işe ve ödemelerine devam edeceklerdir. Gelecek sene tekrar hesaplama yapılacaktır.

Denetleme Sekreteri Wei Zheng şöyle bir yazı yazdı: "8. ayın 9. gününde yazdığınız fermanı okudum. Bütün ülkeyi bir yıl boyunca angaryadan muaf tutuyorsunuz. Halk bu haberi duyunca genç yaşlı birbirlerini şarkılar söyleyerek ve dans ederek kutladı. Sonra bir ferman daha olduğunu duydular: Angaryalarda çalışanların sürelerini doldurmaları, vergilerin kalan kısmının da ödenmesi ve gelecek yıl yeniden hesaplama yapılması. Yollardaki bütün insanlar [bütün ülke] büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Bu gerçekten sıradan halka eşit davranmaktır. Ancak halk hanedanın niyetini başta anlamamıştır. Dahası yiyecek ve giyecek sıkıntıları vardır. Günlük ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaktadırlar. Hanedanın eski politikalarından pişman olduğunu zannetmişlerdir ve bunun bir kararsızlık olduğunu düşünmektedirler. Duyduğuma göre Gök iyilikseverlere, halk da güvendiklerine yardım eder. İmparator hazretleri, değerli tahtı devraldınız ve sayısız insan sizin erdeminizi izlemektedir. Eğer fermanınızda değişiklik yaparsanız, bütün ülke bundan şüphe duyacaktır. Ülkenin en büyük tehlikede olduğu zamanda bile böyle yapılmamalıdır. Ülke huzur içindeyken bunu yapmaksa hiç düşünülmemelidir! İmparator hazretleri adına bunu düşünenler, bunun zenginliğe küçük bir katkısı olacağını düşünenlerdir, ancak erdem ve doğruluk bundan büyük zarar görecektir. Ben gerçekten dar görüşlü biriyim ancak imparator hazretleri için üzülüyorum. İmparator hazretlerinin görüşlerimi dikkate almasını, artı ve eksileri tartmasını umuyorum. Suçumun cezasını çekmeye de hazırım."

Askere Alma Yetkilisi[1] Saray Sekreterliği Sağ Yardımcısı[2] Feng Deyi ve diğerleri 18 yaşından büyük olanların orduya

1 Tang Hanedanı döneminde askere almada seçme işlemini yapan görevli. Tang Hanedanının başında 18 yaşından büyük olanlar askere alınırdı.

2 Qin Hanedanı zamanında tesis edilmiştir.

alınmasını savundular. [Taizong] üç dört kez yazı yazdı ancak [Wei Zheng] bunun uygulanamayacağı cevabını verdi.

Feng Deyi yeniden bir yazı yazdı ve şöyle dedi: "Bugün Asker Seçicilerin söylediklerini duydum. Küçük olanlar arasında da çok güçlü olanlar vardır."

Taizong çok sinirlendi ve şöyle bir emir verdi: "Yetişkin olanlar, 18 yaşını doldurmamış olsalar da eğer güçleri yerindeyse orduya alınsınlar." Wei Zheng yine bu görüşe katılmadı ve fermanı imzalamayı reddetti.

Taizong, Wei Zheng ve Wang Gui'yi yanına çağırdı. Çok sert bir ifadeyle şunları söyledi: "Eğer yetişkin olanlar arasında zayıf olanlar varsa elbette bunlar orduya kabul edilmez. Eğer fiziksel olarak güçlüyseler orduya alabilirsiniz. Bunun size ne zararı olabilir? Neden bu kadar inat ediyorsunuz gerçekten anlayamıyorum!"

Wei Zheng ciddiyetle cevap verdi: "Duydum ki, eğer bir göleti boşaltıp balık tutmaya çalışırsanız balıkları tutarsınız ama gelecek seneye balık kalmaz. Avlanmak için ormanı yakarsanız mutlaka vahşi hayvanları yakalarsınız ama gelecek seneye hayvan kalmaz. Eğer yetişkin olmayanları orduya alırsak elinden iş gelen kim kalır geride? Dahası son yıllarda kuşatma savaşlarında başarı elde edilemedi. Bu asker sayısının az olmasından değil askerlerin mücadele azimlerinin eksikliğindendi. Eğer daha fazla asker alınırsa bunlar çeşitli işlerde çalıştırılacaktır. Asker sayısı fazla olsa da sonuçta hiçbir faydası olmayacaktır. Eğer sağlıklı yetişkinleri özenle seçer, onlara hak ettikleri şekilde davranırsak hepsinin cesareti yüz kat artacaktır. O zaman neden bu kadar fazla askere ihtiyaç duyulsun? İmparator hazretleri hep şöyle der: Ben hükümdarım, insanlara dürüst davranırım. Böylece memurlarım ve halk da ikiyüzlü davranmaz. Ancak imparator hazretlerinin tahta çıkmasından bu yana birkaç büyük olay yaşanmıştır. Bu durumda insanların güveni nasıl kazanılabilir?"

Şaşkına dönen Taizong şöyle dedi: "Kötü niyetli bir şey söyledin. Bu ne anlama geliyor?"

Wei Zheng şöyle dedi: "İmparator hazretleri ilk tahta çıktığında bir ferman yayınladı: 'Geçmiş vergilerin tümüne muafiyet getirilmiştir.' Sonra derhal yetkili birimlerin bunu listeleyerek duyurmasını emrettiniz. Ancak Qin Prensi'nin topladığı vergiler ve mülk, resmî mülklere dâhil değildir. İmparator hazretleri Qin Prensliğinden Göğün Oğlu olmaya geçmiştir. Qin Prensi'ne ait olan mülkler resmî mülk olarak kabul edilmez, onlar kabul edilmeyecekse ne resmî mülk olarak kabul edilebilir ki? Başka bir örnek ise Guanzhong'un iki yıl Guanwai'ın da bir yıl vergiden muaf tutulmasıdır. Halk imparatorun bu lütfunu duyunca çok sevinmiştir. Ancak daha sonra bir ferman daha yayınlanmıştır: 'Bu yıl halkın çoğunluğu angaryada çalışmıştır. Bu yıldan itibaren angaryalar imparatorun lütfuna dâhil olmayacaktır. Zaten angaryada çalışan ve vergi ödeyenler bu yıl devam edecek, muafiyetler gelecek yıl başlayacaktır.' Muafiyet haberi duyulmuş ancak yine de vergi toplamaya devam edilmiştir. Halk bunu çok tuhaf bulmuştur. Vergi alınmaya devam edilirken askere alma da başlamıştır. Gelecek yıl başlayacağının söylenmesine halk güvenebilir mi? Ayrıca valiler ve kaymakamlar yönetimden sorumludur. Her yıl nüfusu denetlerler ve vergi toplarlar. Bu işlerin hepsini onlar yapacaktır. Askere almaya gelince onların hile yaptıklarından şüphelenilmektedir. Bu şekilde güvenilir olmak çok zor değil midir?"

Taizong şunları söyledi: "Sonsuz bir inada sahip olduğunu görüyorum. Bu konuyu anlamadığından şüpheleniyordum. Bugün bahsettiğin [halkın] güven kaybı meselesi ile ilgili olarak, ben halkın durumunu bilmiyordum. Bunu ciddi olarak düşünmedim. Bu önemli bir hatadır. Böyle hatalar yapılırsa ülke nasıl yönetilebilir?" Sonra askere almayı emir verip durdurdu. Wei Zheng'a altın bir kap, Wang Gui'ye 50 pi[1] ipek verdi.

[56] Zhenguan 5. yılda [631] Denetçi Quan Wanji[2] ve Denetçi Li Renfa[3] başkalarının gizliliğini ifşa ettikleri için defalarca

1 Bir top veya rulo anlamına gelir. (ç.n.)

2 Doğum tarihi bilinmemektedir. 643 yılında ölmüştür.

3 Hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

Taizong tarafından çağrıldı. İstedikleri gibi vezirleri suçladılar, çekinmeden imparatoru kandırdılar. İmparatoru çok kızdırdılar ve yetkililerin paniğe kapılmasına neden oldular. İçerideki ve dışarıdaki herkes onların yanlış yaptığını biliyordu ancak hiç kimse Taizong'la bu konuda konuşmaya cesaret edemedi.

Denetleme Sekreteri Wei Zheng, Taizong'a ciddi bir yazı yazdı: "Quan Wanji ve Li Renfa ikisi de Küçük İnsanlardır, genel durumu bilmiyorlar, dolap çevirmenin ve iftiranın doğru olduğunu düşünüyorlar. Başkalarının sırlarını ifşa etmeyi dürüstlük olarak görüyorlar. Suçladıkları insanlar masumdur, imparator hazretleri onların hatalarını örtmektedir, onlar ne söylerse inanmaktadır. Kötü planlarına devam etmelerine neden olmaktadır. Üsttekileri kandırmışlar alttakilerden gizlemişler ve dürüst konuştukları izlenimini vermişlerdir. Fang Xuanling'i suçlamış, Zhang Liang'ı[1] görevden aldırmışlardır. Divandakileri görevden aldırmaları mümkün olmamış, boşu boşuna imparator hazretlerinin itibarına ve bilgeliğine zarar vermişlerdir. Yolda yürüyen herkes [bu konuyu] eleştiriyor ve konuşuyor. Ben imparator hazretlerinin niyetini biliyorum. Bu iki kişinin öngörülü ve düşünceli olmadıklarını, ülkenin ciddi işlerinde görevlendirilemeyeceklerini biliyor. Onları bu şekilde görevlendirmek yetkilileri kışkırtabilir. Ancak eğer yakınınızdaki bu dürüst olmayan insanlara güvenirseniz, Küçük İnsanları kullanarak vezirlerle ilgili planlar yapamazsınız. Ayrıca vezirler ikiyüzlü ve aldatıcı işler yapmamışlardır. Bu sadece onların ahlaktan uzaklaşmalarına neden olacaktır. Fang Xuanling ve Zhang Liang gibi vezirler bile kendilerini savunamamaktadırlar. Durum böyleyken imparatordan uzak olan alt düzeydekilerden kim kendini bu iftira ve zorbalıklara karşı koruyabilir? Kulunuz [ben] imparator hazretlerinin bu konuyu yeniden düşüneceğini umuyorum. Bu iki kişi göreve getirildiğinden beri ülke için faydalı bir iş yapılacağı zaman vezirler savaş baltasıyla

1 Doğum tarihi bilinmemektedir. 646 yılında ölmüştür. General ve yönetici. Büyücülükle suçlanmış ve 646 yılında idam edilmiştir.

sadakatsizlik suçundan cezalandırılmaya hazırdır. İmparator hazretleri bilgelik ve erdemini yükseltmek için bilge kişileri göreve getirememekte, iftiracıları göreve getirerek itibarına zarar vermektedir."

Taizong, Wei Zheng'ın tavsiyesini memnuniyetle kabul etti ve onu 500 pi ipekle ödüllendirdi. Daha sonra Quan Wanji'nin kötülükleri yavaş yavaş ortaya çıktı. Li Renfa görevden alındı. Quan Wanji, Lianzhou'ya savaş arabası kumandanı olarak atandı. Saraydaki yüzlerce görevli bunun üzerine birbirlerini [sevinçle] kutladılar.

[57] Zhenguan 6. yılda [632] birisi Saray Sekreteri Sağ Yardımcısı Wei Zheng'ın akrabalarını kolladığını söyledi. Taizong bu konuyu araştırması için Baş Denetçi Wen Yanbo'yu gönderdi. Bunu söyleyen kişinin gerçekleri çarpıttığı ortaya çıktı. Wen Yanbo bir yazı yazdı: Wei Zheng bir kişi tarafından suçlanmıştır ve suçlandığı konuda herhangi bir kanıt bulunamamıştır. Taizong, Wen Yanbo'ya Wei Zheng'a şunları söylemesini emretti: "Bana yüzlerce konuda ikazda bulundun. Ben ise bu kadar küçük bir mesele yüzünden bütün iyi yönlerini göz ardı edebildim. Ancak bugünden sonra sen de davranışlarını ve sözlerini denetlemelisin."

Birkaç gün sonra Taizong, Wei Zheng'a şöyle sordu: "Bu iki gündür dışarıdasın. Yanlış bir şeyler duydun mu?"

Wei Zheng şöyle dedi: "Önceki gün Wen Yanbo bana sizin sözlerinizi iletti: 'Sen de davranışlarını ve sözlerini denetlemelisin.' Bu söz çok yanlıştır. Duydum ki hükümdar ve vezirleri aynı zihniyette ve yekvücut olmalıdır. Haksız yere suçlanıp da davranış ve sözleri denetlemek gerektiğini ise hiç duymadım. Eğer hükümdar ve vezir, yukarısı ve aşağısı arasında bu yol izlenirse hanedanın yükselişi ve düşüşü önceden kestirilemez."

Taizong onun sözlerini dinledikten sonra aniden yüzünün rengi değişti ve şöyle dedi: "O sözleri söyledikten hemen sonra

pişman oldum. Gerçekten de bunları söylemem yanlıştı. Sen de bu nedenle geride durmamalısın."

Wei Zheng onun önünde saygıyla eğilip şöyle dedi: "Ben hayatımı hanedana adadım. Doğru işler yapmak için uğraşıyorum ve yanlış işler yapmaya cesaret edemem. Ancak umarım imparator hazretleri benim iyi bir vezir olmama izin verir ama sadık bir vezir olmama izin vermez."

Taizong şöyle sordu: "Sadık bir vezir ile iyi bir vezir arasında ne fark vardır?"

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "İyi bir vezir iyi bir üne kavuşmak ister, hükümdar da onu över, oğulları ve torunlarına bunu miras bırakır. Sonsuz nimetlere mazhar olur. Ancak sadık vezir kendini feda eder, hükümdarı kötülüğe sürükler, hem ülkesini hem de ailesini felakete sürükler ve ondan geriye boş bir isimden başka bir şey kalmaz. Bu açıdan bakılınca iyi vezir ve sadık vezir birbirlerinden çok farklıdır."

Taizong şöyle dedi: "Eğer söylediklerini ihlal etmezsen kesinlikle ülkenin yükselişi ve çöküşü konularındaki temel planları unutmam." Sonra Wei Zheng'a 200 pi ipek verdi.

[58] Zhenguan 6. yılda [632] Hunlar zaptedilmişti.[1] Uzaklardaki Yi'ler saraya hediye getiriyor, her gün uğurlu işaretler görülüyor ve tahıl hasadı her yıl daha da iyiye gidiyordu. Yerel yetkililer Büyük Tören'i[2] yapmak için Taizong'a yazı yazıyordu. Vezirler hiç durmadan onu övüyordu. Onlara göre fırsat kaçırılmamalı, Gök'ün isteğine uyulmalı ve tören hemen yapılmalıydı. Hatta vezirler biraz geç kalındığını düşünüyorlardı. Sadece Wei Zheng bunun uygun olmadığını düşünüyordu.

Taizong şöyle dedi: "Senin fikrini dinlemek istiyorum. Başarım büyük değil mi?"

Wei Zheng yanıtladı: "Çok büyüktür."

Taizong tekrar sordu: "İyiliğim ve erdemim yeterli değil mi?"

1 Xiongnu. Doğu Göktürkleri kastetmektedir.

2 Çin'de antik dönemden itibaren imparatorların gök ve yer için yaptıkları törenler.

Wei Zheng cevap verdi: "Fazlasıyla."

Taizong şöyle sordu: "Bütün ülke istikrara kavuşmadı mı?"

Wei Zheng yanıtladı: "Kavuşmuştur."

Taizong tekrar sordu: "Uzaktaki yabancılar bize hayran değil mi?"

Wei Zheng yanıtladı: "Hayranlar."

Taizong tekrar sordu: "Uğurlu işaretler görülmedi mi?"

Wei Zheng yanıtladı: "Görüldü."

Taizong tekrar sordu: "İyi bir tahıl hasadı olmadı mı?"

Wei Zheng yanıtladı: "Oldu."

Taizong şöyle sordu: "Madem öyle neden Büyük Tören yapılmasın?"

Wei Zheng şöyle cevapladı: "İmparator hazretlerinin başarısı büyüktür ancak halk henüz lütuflarını hissetmemiştir. Erdeminiz çoktur ancak henüz her yere yayılmamıştır. Bütün ülke huzura kavuşmuştur ancak büyük işler başarmak için henüz yeterli güç yoktur. Uzaklardaki yabancı halklar bize tabi olmuşlardır ancak onların bütün isteklerini yerine getirmemiz mümkün değildir. Uğurlu işaretler görülmüştür ancak cezalar hâlâ çok serttir. Hasat iyi olmuştur ancak depolarımız henüz dolmamıştır. Bana göre bu sebeplerle Büyük Tören yapılmamalıdır. Uzak tarihten bir örnek vermeyeceğim: Uzun süren acılardan bıkmış bir insan artık acılara dayanamaz; tedavi olup hastalıktan kurtulmuş olsa da zayıflayıp bir deri bir kemik kalmışsa ona bir dan[1] pirinci 100 li taşıtmak isterseniz bunu yapamayacaktır. Sui döneminin kargaşasının üzerinden daha on yıl geçmemiştir. İmparator hazretleri iyi bir doktor gibi halkın acısını dindirdi. Huzur getirdi ancak ülke henüz yeteri kadar zenginleşmemiştir. Bu durumda Gök ve Yer'e kurbanlar sunmak bana göre doğru değildir. Üstelik imparator hazretleri Doğu'da [Taishan][2] bu töreni yapacaktır. Her ülkeden en uzak mesafelerden bile seçkin misafirler gelecektir. Şimdi Yi ve Luo'nun[3] doğusundan Doğu

1 Bir dan 10 dou'ya eşittir. Yaklaşık 70 kg. (ç.n.)

2 Doğuya doğru gidip Tai Dağı'nda (Taishan) tören yapmak kastedilmektedir.

3 Yi ve Luo nehirleri.

Denizi ve Taishan'a kadar her yer bataklıktır. Buralarda tek bir yerleşim bile yoktur. Kuşların sesi bile duyulmaz, yollar ıssızdır. Giriş ve çıkış çok zordur. Rong ve Di'ler buraya nasıl çağrılır? Gelirlerse bizim zayıflığımızı görmezler mi? Maddi mükâfatlar vermek uzaklardan gelen misafirlerin arzularını tatmin etmeyecektir. Birkaç yıldır angarya ve vergi muafiyeti vardır. Halk yine de emeğinin karşılığını alamamaktadır. Eğer sel ya da kuraklık gibi bir felaket yaşanırsa, rüzgâr ve yağmurda bir değişiklik olursa halk bizi suçlayacaktır. O zaman pişman olunsa bile çok geç olacaktır. Bunlar benim kendimi savunmak için söylediğim şeyler değildir. Halk da böyle düşünecektir."

Taizong, Wei Zheng'ı bu görüşleri için övdü ve Büyük Tören'i iptal etti.

[59] Zhenguan 7. yılda [633] Shu Prensi'nin[1] cariyesinin babası Yang Yu[2] sarayın girilmesi yasak bölümünde bir hizmetçiyi kovalamıştı. Cezalar Sorumlusu Xue Renfang[3] onun yakalanıp sorgulanmasını istedi ama henüz işlem yapmaya başlamamıştı. Yang Yu'nün oğlu Bin Boğalar'dandı.[4] Sarayda şunları söyledi: "Beşinci Sınıf üstü memurlar eğer isyana kalkışmamışlarsa yakalanıp hapse atılamaz. Babam hanedanın akrabasıdır. Xue Renfang bilerek sorunu karmaşık hale getirmektedir. Karar vermeyerek geciktirmektedir."

Taizong olayı duyunca çok öfkelenerek şöyle dedi: "Biliyorum o benim akrabam ve yine de bilerek işleri zorlaştırdı!" Hemen Xue Renfang'a yüz sopa cezası verdi ve onu görevden aldı.

---

1 619 – 653 yılları arasında yaşamıştır. Gerçek adı Li Ke'dir. Taizong'un altıncı oğludur. Li Chengqian veliaht prenslikten azledilip diğer kardeşi Li Tai da sürgüne yollanınca veliaht prenslik için en önemli aday olmuştur. Ancak küçük kardeşi Li Zhi veliaht prens olarak atanmıştır. 653'te kardeşi Li Zhi'a [İmparator Gaozong] karşı komplo kurmakla suçlanmış ve imparator intihar etmesini istemiştir.

2 Hayatı hakkında bilgi yoktur. (ç.n.)

3 Hayatı hakkında bilgi yoktur. (ç.n.)

4 İmparatorun muhafızlarına verilen unvan. (ç.n.)

Wei Zheng öne çıkıp şöyle söyledi: "Şehir duvarlarının yakınındaki tilkiler ve kutsal mekânlardaki fareler, önemsiz küçük hayvanlardır ama onlardan kurtulmak hiç kolay değildir. Aile üyeleri ve akrabaların yönetilmesi de zordur. Han ve Jin Hanedanlarından beri kontrol edilememişlerdir. Wude Saltanatı sırasında birçok hanedan akrabası kibirli ve disiplinsizdi. İmparator hazretleri tahta çıktıktan sonra ancak kendilerine biraz çekidüzen verdiler. Xue Renfang bir memurdur, yasaları uygulamaktadır, nasıl olur da onu cezalandırır ve akrabalarınızın ondan intikam almasını sağlarsınız? Bu bir emsal haline gelirse, bundan sonra böyle olaylar artacaktır. Sonradan pişman olsanız da artık çok geç olacaktır. Antikçağ'dan beri akrabaların kibrini yasaklayabilecek tek kişi imparator hazretleridir. Beklenmeyen sorunlara hazırlık ülke yönetiminde sıradan bir şeydir. Nehir suyu taşmadan nasıl olur da sizi koruyacak setleri yıkarsınız? Ben bu yaklaşımın yanlış olduğunu düşünüyorum."

Taizong şöyle dedi: "Dediğin gibi gerçekten önceden dikkatlice düşünmedim. Ancak Xue Renfang keyfi olarak onu alıkoydu ve bunu bildirmedi. Bu haddini aşmaktı. Ağır bir suç sayılmaz, hafif bir ceza verilmeliydi." Bu nedenle Xue Renfang'a 20 sopa vurulmasını ve görevinden alınmamasını emretti.

[60] Zhenguan 8. yılda [634] Sol Yardımcı Fang Xuanling, Sağ Yardımcı Gao Shilian,[1] yolda Hanedan İnşaat Sorumlusu Dou Desu'yu[2] gördüler. Ona sarayın kuzey kapısı[3]nda ne inşa edildiğini sordular. Dou Desu bu olayı Taizong'a bildirdi. Bu nedenle Taizong, Fang Xuanling'e şunları söyledi: "Senin kendi işlerine bakman yeterli. Kuzey kapısındaki inşanın seninle ne ilgisi var?" Fang Xuanling ve diğerleri diz çöküp özür dilediler.

1 576 – 647 yılları arasında yaşamıştır. İmparatoriçe Zhang Sun'un amcası ve Taizong'un en güvendiği danışmanlarındandır.

2 576 – 647 yılları arasında yaşamıştır. İmparatoriçe Zhang Sun ve Zhang Sun Wuji'nin dayısıdır.

3 İmparatorluk sarayının kuzey kapısı. Xuanwu Kapısı.

Wei Zheng öne çıkıp şunları söyledi: "İmparator hazretlerinin Fang Xuanling ve Gao Shilian'i neden sorumlu tuttuğunu ve onların da neden özür dilediklerini anlayamadım. Fang Xuanling üst düzey bir yetkilidir, imparator hazretlerinin eli, ayağı, kulağı ve gözüdür. Sarayın içinde bir inşaat varsa bundan nasıl haberi olmaz? İmparator hazretleri onu yetkili birime sormaktan dolayı suçladı ve [ben] kulunuz bunu da anlayamadı. İnşa faaliyeti faydalı mıdır yoksa zararlı mı? Çalışan insan sayısı az mıdır yoksa fazla mı? Eğer imparator hazretleri iyi olduğunu düşünüyorsa mutlaka kısa sürede bitirilmesi için yardım edilmelidir. İnşaat zaten başlamıştır. İmparator hazretleri [belki de] durdurmayı ister. Hükümdar vezirleri görevlendirir ve vezirler de doğru yolda hükümdara hizmet ederler. Fang Xuanling ve diğerlerinin soru sormalarında bir kusur yoktur ama imparator hazretleri onları suçlamaktadır. Kulunuz bunun nedenini anlayamamıştır. Fang Xuanling sorumluluğunu yerine getirmeye çalışıyor. Onun neden sizden af dilediğini de anlayamıyorum."

Taizong [onun sözlerini] dinledikten sonra çok utandı.

[61] Zhenguan 8. yılda [634] Guizhou Askeri Valisi Li Hongjie[1] dürüstlüğü ve ihtiyatlı olması ile ünlüydü. O öldükten sonra ailesi mücevherlerini sattı. Taizong bu olayı duyunca divanda şöyle dedi: "Onun hayatı boyunca dürüst ve temiz olduğunu söylediler. Şimdi ise [ailesi mücevherleri satıyor]. Onu öneren kişi masum olabilir mi? Bu işin peşini sakın bırakmayın ve ortaya çıkarın."

Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng fırsattan istifade ederek Taizong'a şöyle dedi: "İmparator hazretleri o kişinin yöneticiliğinde açık olmayan yanlar olduğunu söyledi ancak onun [rüşvet] aldığını da gösteremedi. Şimdi ailesinin mücevher sattığını duydunuz, onu öneren kişiyi suçluyorsunuz. Kulunuz imparator hazretlerinin ne demek istediğini anlayamıyor. Hanedan kurulduğundan beri hanedana sadık olmuştur, temiz ve dürüsttür, ısrarla

1 Wude döneminde orduya girmiştir. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. (ç.n.)

bu özelliklerini devam ettirmiştir. Böyle sadece iki kişi vardır: Qu Tutong[1] ve Zhang Daoyuan.[2] Qu Tutong'un üç oğlu başkente sınava gelmiştir. Sadece sıska bir atı vardı. Zhang Daoyuan'in oğlu o kadar fakirdi ki hayatını idame ettirmekte zorlanıyordu. İmparator hazretlerinin onlar hakkında tek bir kelime ettiğini bile duymadım. Li Hongjie hanedan için başarılar kazanmıştır, birçok ödüllere layık görülmüştür. Görevdeyken ya da öldükten sonra uygunsuz bir işi olduğuna dair bir şey çıkmamıştır. Halka zarar vermemiştir. Şimdi karısı mücevherleri satıyorsa bu bir suç sayılmaz. Başsağlığı dilenmemiştir, hakkında bir şüphe yoktur, onu tavsiye edenleri bile suçlamak iyi bir şey değildir. Benim düşüncelerimle hareket etmek mutlaka iyi olamaz ama korkarım ki bu durumu duyanlar bunu konuşacaklardır."

Taizong ellerini birbirine vurarak şöyle dedi: "Acele edip derinlemesine düşünmedim ve böyle sözler ettim. Şimdi böyle konuşmamam gerektiğini anladım. Li Hongjie'nin ailesinin mücevherleri satması meselesini takip etmeyin. Qu Tutong ve Zhang Daoyuan'in oğullarına da birer memuriyet verilsin."

[62] Zhenguan 9. yılda [635] Kuzey Fan[3] topraklarından Tang Hanedanına bağlı biri Taizong'a şöyle dedi: "Göktürk topraklarında çok kar yağdı, insanlar aç, koyunlar ve atlar öldü. Orada yaşayan 'Merkez Devlet' [Çin] insanları dağlara soygunculuk yapmaya çıktı. Halkın durumu çok kötü."

Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Geçmiş hükümdarların iyilik ve doğruluklarını inceledim. İyi yöneticiler olursa iyi bir yönetim olur. Zalim bir yönetim ve Küçük İnsanlar göreve getirilirse başarısızlık ve yıkım gelir. Göktürklerin hükümdarı güvenilirdir, bunu hepimiz gördük. Muhtemelen arzu edilen sadakat ve dürüstlük oluşturulamamıştır. İllig Kağan halkı umursamıyor

1 557 – 628 yılları arasında yaşamıştır. Sui ve Tang Hanedanları dönemlerinde generaldir. Lingyan Kulesi'nde resmi olan, Tang Hanedanının kuruluşu için onurlandırılan 24 yetkiliden biridir.

2 Doğum tarihi bilinmemektedir. 624 yılında ölmüştür.

3 Göktürk ülkesinin kuzeyi kastedilmektedir.

ve pervasızca hareket ediyor. Onların durumundan bunu çıkarıyorum. Nasıl uzun bir süre yönetmeye devam edebilir ki?"

Wei Zheng öne çıkıp şunları söyledi: "Geçmişte Wei Beyi Wen, Li Ke'ya[1] şöyle sormuştu: 'Beylikler arasında ilk hangisi yok olacak?' Li Ke şöyle cevap vermişti: 'Wu Beyliği.' Wei Beyi Wen tekrar sordu: 'Neden?' Li Ke şöyle cevap verdi: 'Her savaştan zaferle çıktılar, sürekli kazandılar, beyleri kibirlendi, savaşa devam etti, halk yoruldu. Yok olmamaları mümkün mü?' Jie Li [Kağan] Sui Hanedanının sonunda 'Merkez Devlet'teki [Çin] kargaşadan yararlanıp iç bölgeleri istila etmişti, bugün de hâlâ vazgeçmiş değil. İşte bu onların mutlak yok oluşlarının nedenidir."

Taizong, Wei Zheng'ın haklı olduğunu düşündü.

[63] Zhenguan 10. yılda [636] Yue Prensi Li Tai,[2] İmparatoriçe Zhang Sun'dan doğan, veliaht Prens Li Chengqian'in küçük erkek kardeşi, üstün zekâlı biriydi. Taizong onu çok severdi. Taizong'un karşısında onunla ilgili söylentilerden bahsedildi. Üçüncü Sınıf üstü kişilerin Yue Prensi'ni küçümsediği söylendi. Wei Zheng ve diğerlerini karalamak isteyenler böyle söylentiler yayıyorlardı. Taizong çok öfkelendi.

Taizong hemen ana salona gitti. Üçüncü Sınıf üstü bütün yetkilileri topladı ve otururken öfkeyle şöyle dedi: "Sizinle konuşacaklarım var. Eskiden Göğün Oğlu [imparator] Göğün Oğlu'ydu. Bugünün Göğün Oğlu gerçekten de Göğün Oğlu mudur? Eskiden imparatorun oğlu imparatorun oğluydu, bugün imparatorun oğlu, imparatorun oğlu [olarak görülüyor] mu? Sui Hanedanının vassalları, üst düzey yetkilileri bile

1 Li Kui olarak da bilinir. MÖ 455 – MÖ 395 yılları arasında yaşamış Wei Beyi'nin yöneticilerinden.

2 Li Tai. 618 – 652 yılları arasında yaşamıştır. Taizong'un dördüncü oğludur. Önce Yue Prensi daha sonra da Wei Prensi unvanlarını almıştır. Veliaht Prens Li Chengqian'i babasına karşı isyana sürüklemiştir. Babası tarafından sevilen Li Tai, Li Chengqian'den sonra veliaht yapılacakken Li Chengqian'i isyana sürüklediği anlaşılınca onun yerine kardeşi Li Zhi veliaht prens yapılmıştır. Sürgüne gönderilmiş ve orada ölmüştür.

[Sui'nin] zorbalıklarından kurtulamamışlardır. Oğullarının kibirli ve zorba olmalarına izin vermedim. Siz de rahat içindesiniz ve onları küçük görüyorsunuz. Onları şımartıyor olsam size zorbalık edemezler miydi?" Fang Xuanling ve diğerleri korkudan titriyorlardı. Hepsi eğilip özür diledi.

Wei Zheng ciddiyetle şöyle [ikazda bulunarak] konuştu: "Bugün saraydaki vezirlerden Yue Prensi'ni küçümseyen hiç kimse yoktur. Ancak kurallara göre vezirler ve oğullarınız aynı statüdedir. Guliang Zhuan'da[1] şöyle denir: Hükümdarın yanındakiler tevazu sahibi olsa da prenslerin üzerindedir. Eğer prensler halk için görevlendiriyorsa halk için görevlidirler. Vezirler ise prenslere eşit statüdedir. Şimdi Üçüncü Sınıf üstü tüm vezirler olarak, bizler imparatorun vezirleriyiz, imparatorun saygıyla yaklaştığı kişileriz. Bazı hataları olsa bile Yue Prensi nasıl olur da onlara istediği gibi hakaret ve eziyet eder? Ülkede adaletin bozuk olduğu bir zamanda olsak söyleyecek bir sözüm olmazdı. Ancak şimdi bilgelik ve aydınlık çağında Yue Prensi vezirlere nasıl böyle davranabilir? Üstelik Sui Hanedanı İmparatoru Gaozu[2] törenden ve doğruluktan anlamazdı. Prensleri çok severdi ve onlar da adaba uymayan işler yaparlardı ama çok geçmeden suçlarından dolayı devrildiler. Bunda öykünecek ne vardır?"

Taizong bu sözleri dinledikten sonra yüzünde sevinçli bir ifadeyle vezirlere şöyle dedi: "Söylediklerinizi mantıklı, bunları reddedemem. Benim söylediklerim kişisel sevgimdendir. Wei Zheng ise hanedanın kanunlarından bahsetmektedir. Az önce öfkeden kendimi kaybettim. Wei Zheng'ın söylediklerini dinledikten sonra mantıksız hareket ettiğimi anladım. Hükümdarlar canlarının istediği gibi konuşmamalı!"

Sonra Fang Xuanling ve diğerlerini şiddetle azarladı. Wei Zheng'ı ise bin pi ipekle ödüllendirdi.

[64] Zhenguan 10. yılda [636] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Geçmişten beri veliaht prensine bir öğret-

1 Çin tarihinin önemli klasiklerindendir. Guliang adlı bir yazar tarafından yazıldığı düşünülmektedir. (ç.n.)

2 541 – 604 yılları arasında yaşamıştır. Sui Hanedanını kuran imparatordur.

men seçmek çok zordur. Zhou Hükümdarı Cheng[1] [henüz] çocukken tahta çıktı; Zhou Gong[2] ve Zhao Gong[3] adında öğretmenleri vardı. Etrafında bilgeler vardı, bu kişiler sayesinde iyilik ve erdem artıyor, ülke huzura kavuşuyordu. İşte bu nedenle ona Bilge Hükümdar denmiştir. Qin Hanedanı zamanında Hu Hai, Qin Shi Huang tarafından çok seviliyordu ve Gao Zhao onun öğretmeni olarak atanmıştı. Ona cezaları ve yasaları öğretti. Hu Hai imparator olduktan sonra yöneticileri öldürdü, akrabalarını sakat bıraktı, durmadan zalimlik yaptı ve çok kısa bir süre sonra da hanedan yıkıldı. Bu nedenle denir ki insanın iyi veya kötü olması gerçekten de yakınındaki insanların etkisine bağlıdır. Ben gençken sadece Chai Shao[4] ve Dou Dan[5] ile irtibatım vardı. Açıksözlü, samimi ve bilgili sayılmazlardı ama değerli tahta çıkıp da Göğün Altı'nı yönetmeye başlayınca, Yao veya Shun gibi bilge olamasam da Sun Hao[6] ve Gao Wei[7] gibi zalim de olmadım. Bu bakış açısıyla bir kişinin karakteri etrafındakilerin kusurlarından etkilenmez. Bunun sebebi nedir?"

Wei Zheng şunları söyledi: "Ortalama bir bilgeliğe sahip kişi iyi bir insan olabilir ama kötülük de yapabilir. Ancak bilgeliği yüksek olanlar başkalarından olumsuz etkilenmezler. İmparator hazretleri Göğün Emri'ni almıştır, halkın hayatını huzura kavuşturmak için kargaşaya son vermiştir. Yönetime düzen getirmiş, barış ve huzuru sağlamıştır. Chai Shao ve Dou Dan gibileri imparator hazretlerinin bilge erdemini nasıl etkileyebilir? Ancak klasiklerde şöyle denir: 'Müstehcen Zheng

1 MÖ 1055 – MÖ 1021 yılları arasında yaşamıştır. Zhou Hanedanının ikinci hükümdarıdır.

2 Zhou Beyi. Zhou Hanedanı üyesi ve ağabeyi Zhou Hükümdarı Wu'nun destekçisi.

3 Zhou Hükümdarı Wen'ın oğlu. Zhou Hükümdarı Wu'nun kardeşi.

4 588 – 638 yılları arasında yaşamıştır. Gaozu ve Taizong dönemlerinin önemli generalidir.

5 580 – 648 yılları arasında yaşamıştır.

6 243 – 284 yılları arasında yaşamıştır. Doğu Wu Devletinin son hükümdarı.

7 556 – 577 yılları arasında yaşamıştır. Kuzey Qi Hanedanının son hükümdarı.

müziklerinden[1] ve dalkavuklardan uzak dur.' Özellikle yakındakiler konusunda dikkatli olunmalıdır. "

Taizong şöyle dedi: "Çok iyi konuştun."

[65] Zhenguan 11. yılda [637] ilgili birimler Li Jing'in usulsüzlüklerini yazmıştı. Taizong yanlış kişileri tavsiye ettikleri için Wei Zheng ve diğerlerini suçladı. Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Kulunuz sizin her sorgulamanızda, tavsiye edilen kişilerin iyi ve kötü yönlerini anlatmaya çalışarak elinden gelenin en iyisini yapmıştır. Li Jing bilgilidir ve ikaz edebilecek kadar da cesurdur. Bunlar onun iyi yönleridir. Zevk, sefa ve zenginliği sever ki bunlar da kötü yönleridir. Li Jing şimdi başkaları için yazılar yazıyor ve insanlara *Han Tarihi*'ni[2] okumayı öğretiyor. Böylece ilişki kurup çıkar elde ediyor. Bu vezirler ve diğerlerinin anlattıklarıyla tamamen aynı değil mi? İmparator hazretleri onun iyi yönlerini kullanmadı, sadece kötü yönlerini gördü. Yetkililerin kendisinden bir şeyler saklayarak kandırdıklarını düşündü. Bu gerçekten de yetkililerin gönlünü rahatlatacak bir şey değildir."

Taizong bu görüşü kabul etti.

[66] Zhenguan 11. yılda [637] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Bir süre önce Huaizhou'ya gittim, orada biri bana bir yazı sundu: 'Neden hep Shandonglular saraydaki inşaat işlerine gönderiliyor? Şimdinin angaryaları Sui Hanedanı zamanındakinden daha az değil. Huaizhou, Luozhou'da halk perişan halde ama yine de sık sık av gezileri yapılıyor, ne kadar savurgan bir hükümdar. Şimdi yine Huaizhou'da av gezisi var. Öyle görünüyor ki sadık ve samimi ikazlar Luoyang'a ulaşmıyor.' Dört mevsim devam eden av gezileri aslında imparatorun normal düzenidir. Bu sefer Huaizhou'ya gitmem halkı hiç rahatsız etmedi. İkaz yazısı yazmanın kuralları vardır. Memurların

1 İlkbahar Sonbahar ve Savaşan Beylikler dönemi Zheng Beyliği'nin müzikleri kastedilmektedir. Bu tarz müzik Antikçağ'dan beri müstehcen kabul edilmiştir ve Konfüçyüs'ün müzik anlayışından çok farklıdır. Bu nedenle Ruizm'de ahlaksız bulunan ve reddedilen bir müzik türüdür.

2 Han Shu. Ban Gu tarafından yazılmış tarih kitabı. (ç.n.)

söyleyecek sözleri olursa hükümdar da bunları duyduktan sonra gerekeni yapar. Ancak iftiranın lanet etmekten farkı yoktur."

Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng şunları söyledi: "Ülkede dosdoğru söz söyleme yolu açılmıştır. Pek çok insan bu nedenle yazı yazmaktadır. İmparator hazretleri bu yazıları bizzat okumaktadır. Memurlarının bu yazıları tartışmasını ve bunlardan bir şeyler öğrenilmesini istemektedir. Bu nedenle insanlar sorunları yazmaktadır. Memurların hükümdara ikazlarında kelimeler doğru kullanılmalıdır. Han Hanedanı İmparatoru Yuan[1] ata tapınağında içki ile sunu yapacaktı, yan kapıdan çıkmayı planladı ve sonra saltanat kayığıyla karşı kıyıya geçecekti. Baş Denetçi Xue Guangde[2] imparatorun arabasının önünde durdu ve başlığını çıkarıp şöyle dedi: 'Köprüden geçmelisiniz. İmparator hazretleri vezirinin tavsiyesini dinlemezse, veziriniz kendini [boğazını keserek] öldürecek. Kanı arabanın tekerleklerini kirletecek ve imparator hazretleri ancak o zaman ata tapınağına girebilecek.' İmparator Yuan buna çok üzüldü. Muhteşem Saadetin Üstadı[3] Zhang Meng[4] öne çıkıp şöyle dedi: 'Hükümdarımız bilgedir bu nedenle memurlar doğrudan konuşmaya cesaret etmektedirler. Saltanat kayığına binmek gerçekten tehlikelidir. Köprüden geçmek daha güvenlidir. Bilge hükümdarlar kendilerini tehlikeye atmaz. Xue Guangde'nın söylediği uygulanmalıdır.' İmparator Yuan onu dinledikten sonra şöyle dedi: 'Birine yol gösterme şekli böyle mi olmalı?' Sonra köprüden geçti. Bu açıdan bakıldığında Zhang Meng açıksözlü bir vezir olarak kabul edilebilir."

Taizong bunu duyunca çok mutlu oldu.

[67] Zhenguan 12. yılda [638] Taizong, Wei Zheng'a şunları söyledi: "Son zamanlarda yönetimin başarı ve başarısızlıkları geçmişle karşılaştırıldığında nasıldır?"

---

1 MÖ 75 – MÖ 33 yılları arasında yaşamıştır. Ruizm'i [Konfüçyanizm] devlet yönetiminin temeli haline getirmiştir. (ç.n.)

2 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Batı Han Hanedanı dönemi İmparatoru Xuan döneminde MÖ 74 – MÖ 48 yılları arasında yaşamış Ruist bir âlim.

3 Onursal bir unvandır.

4 Hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Eğer hanedanın itibarına bakarsak, uzaklardaki yabancılar buraya haraç vermeye gelmektedir. Zhenguan'ın ilk yıllarıyla karşılaştırılınca gerçekten de oldukça farklıdır. Eğer erdem ve doğruluk, halkın memnuniyeti açısından bakarsak Zhenguan'ın ilk yıllarından geridedir."

Taizong şöyle dedi: "Uzaklardaki Yi'ler bize tabi oldular. Bu mutlaka erdem ve doğruluğun bir sonucu olmalıdır. Eskinin başarısı nasıl şimdikinden fazla olur?"

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Geçmişte dört yön henüz huzura kavuşmamıştı. İmparator hazretlerinin zihninde her zaman erdem, iyilik ve doğruluk vardı. Daha sonra huzur tesis edilince imparator hazretleri yavaş yavaş kibir ve savurganlığa kapıldı. Bu nedenle şimdinin başarılarıyla refah tesis edilmiş olsa da başlangıçtaki kadar iyi değildir."

Taizong tekrar şöyle sordu: "Benim yaptıklarımda geçmiş yıllarla karşılaştırınca hangi farklar var?"

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Zhenguan Saltanatının başlarında imparator hazretleri insanların dosdoğru konuşmamasından korkardı. Vezirlerin cesurca ikazları yol gösterirdi. Üç yıl sonra [bile] insanların ikazlarını seve seve benimsediniz. Son bir iki yıldır açıksözlü insanların ikazlarından hoşlanmamaya başladınız. İkazları zorlukla dinleseniz de aslında içiniz rahat değil. Yüzünüzden sıkıntı çektiğiniz anlaşılıyor."

Taizong şöyle dedi: "Mesela ne gibi konularda?"

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "İmparator hazretleri tahta ilk çıktığında, bir ölüm cezası uygulanacaktı. Sun Fujia[1] ikazda bulundu: 'Kanuna göre idam edilmemelidir.' İmparator hazretleri onu bir milyon değerindeki Lanling Prensesi Bahçesi[2] ile ödüllendirdi. O sırada birileri şöyle demişti: 'Sun Fujia'nın ikazı sıradan ve önemsiz bir meseledir. İmparator hazretleri ona çok cömert davrandı.' Siz şöyle cevap verdiniz: 'Tahta geçtiğimden beri beni ikaz eden hiç kimse olmadı bu nedenle ona cömert davranmak

1 Doğum tarihi bilinmemektedir. 658 yılında ölmüştür. Tang dönemi yöneticilerindendir.

2 Taizong'un kızıdır. (ç.n.)

istedim.' Bu herkesi ikaz etmesi için teşvik etmektir. Xuzhou'nun Gelirler Sorumlusu[1] Liu Xiong[2] Sui [Hanedanı] zamanında kendi kendine rütbesini yükseltmişti. İmparator hazretleri teslim olmasını istedi. Eğer teslim olmazsa onu suçlu sayacaktı. Ancak o yaptığının doğru olduğunu söyleyip teslim olmayı reddetti. Adli İncelemeler Görevlisi'nin[3] yaptığı teftiş sonucunda Liu Xiong'un sahtekârlık yaptığı ispatlandı; ölüme mahkûm edilecekti. Adli İnceleme Başkan Yardımcısı Dai Zhou yasaya göre ancak hapsedilebileceğini söyledi. İmparator hazretleri şöyle dedi: 'Kararımı verdim: Ölüm cezasına çarptırılacak.' Dai Zhou şöyle dedi: 'İmparator hazretleri benim görüşüme katılmıyor. Bu konu adli birime havale edilsin. Liu Xiong'a ölüm cezası verilmemeli ve işkence edilmemeli.' İmparator hazretlerinin öfkeden [yüzünün] rengi değişti. Liu Xiong'u mutlaka ölüm cezasına çarptıracaktı [ancak] Dai Zhou geri adım atmadı. Bu şekilde dört beş kez daha tartıştılar ve imparator hazretleri sonunda Liu Xiong'un ölüm cezasını affetti. Adli birime şunları söyledi: 'Eğer hepiniz Dai Zhou gibi kanunları korursanız, ölüm cezasının yersiz şekilde uygulanmasından endişe etmeme gerek kalır mı?' Bu mutlulukla ikaz kabul ettiğiniz örneklerden biridir. Geçmişte Shanxian bölgesinde İlçe Yöneticisi Yardımcısı Huang Fude imparatorun bir emrini ihlal etti. İmparator onun iftiraya uğradığını düşünüyordu. Bununla ilgili bir yazı yazdım. İmparator hazretlerinin bu konuda dikkatli olmasını söyledim. İmparator hazretleri benim sözlerime uydu ve onu 20 duan [ipekle] ödüllendirdi. Fakat içi rahat değildi. Bu ikazları zor kabul etmenizin bir örneğidir."

Taizong şöyle dedi: "Söylediğin gibi, senin dışında böyle konuşan tek bir kişi bile yoktur. İnsanlar farkında olmayabilir. Bunları söylemeden önce fikirlerimin değişmeyeceğini düşünebilirler. Senin sözlerini dinledikten sonra insanı hayrete düşürecek kadar büyük hatalar yaptığımı fark ettim. Böyle sadık ve dürüst olduğun sürece kesinlikle senin sözlerine karşı çıkmayacağım."

---

1 Gelirlerden sorumlu alt düzey memur.

2 Hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

3 Merkezi cezalar biriminde cezalandırmalardan sorumlu memur.

[68] Zhenguan 12. yılda [638] Taizong doğuya bir seyahat yaptı ve Luoyang'a vardı, Xianren Sarayı'nda konakladı ve saray işlerinden sorumlu her düzeydeki sorumlu görevlileri cezalandırdı.

Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng öne çıkıp şöyle dedi: "İmparator hazretleri bugün Luoyang'ı teftiş ediyor, çünkü burası için geçmişte savaşmıştı. Bugün ise burası artık huzura kavuşmuştur. Bu nedenle buradaki halka ve yaşlılara lütuflar ihsan etmek istiyor. Şehrin içindeki halk henüz imparator hazretlerinin lütuflarına mazhar olamamıştır ve saraydaki görevliler de cezalandırılmıştır. Bazıları sundukları şeyler zarif olmadığı için bazıları da özel şeyler sunmadıkları için cezalandırılmışlardır. Bu, memnun olmayı bilmeden savurgan bir hayat peşinde olmanın göstergesidir. Bu, imparator hazretlerinin bu seyahatinin asıl amacı olan teftişe aykırıdır, [bu durumda] halk nasıl umutlanabilir? Sui Hanedanı İmparatoru Yang, teftiş için seyahate çıktığında güzel yemekler hazırlanmasını emrederdi. Çok sayıda güzel yiyecek hazırlamayanlar cezalandırılırdı. Üstler neyi çok severse alttakiler onların sevdiği şeyleri abartarak yapmak zorunda kalır. Aralarındaki rekabette sınır olmaz ve bu gidiş ülkenin yıkımına yol açar. Bunlar sadece tarih kayıtlarında değildir. İmparator hazretleri de kendi gözleriyle bu durumu görmüştür: Sui Hanedanı İmparatoru Yang, Dao'ya sahip değildi. İşte bu nedenle Gök onun yerine imparator hazretlerini getirmiştir. İmparator hazretleri tedbirli ve tutumlu olmalıdır, geçmiş örnekleri çocuklarınıza ve torunlarınıza öğretmelisiniz. Bugünün fikirleri nasıl olur da diğerlerinin altında kalır? İmparator hazretleri memnun olurlarsa, bugün verilenler şüphesiz yeterli olacaktır. Eğer imparator hazretleri memnun olmazsa bugünden on bin kat daha iyi durumda da olunsa bu tatmin etmeyecektir."

Taizong bunları duyunca çok şaşırdı ve şöyle dedi: "Eğer sen söylemeseydin bunları duyamazdım. Şu andan itibaren bu tür şeyler bir daha olmayacak."

III. Cilt

6. Bölüm
Eski Hükümdar ve Yöneticilerden Ders Almak

[69] Zhenguan 3. yılda [629] İmparator Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Hükümdar ve memurları birlikte düzeni sağlar ve huzur getirirler. Bir hükümdar sadakatli itirazları kabul ederse ve memurlar da samimi eleştirilerde bulunursa, ancak o zaman hükümdar ve memurları uyumlu olur. Antikçağ'dan beri en önemli şey budur. Ancak eğer hükümdar kendini akıllı zanneder ve memurları da onu uyarmazsa, tehlike ve ardından felaket kaçınılmaz olacaktır. Bir hükümdar devleti kaybettikten sonra, memurlar da ailelerini tek başlarına koruyamaz. Sui İmparatoru Yang zalimdi. Memurları hatalarını duymaması için ağızlarını kapalı tuttu. Sonuç olarak devrildi. Yu Shiji ve diğerleri kısa bir süre sonra idam edildiler. Bu olayların üzerinden henüz çok zaman geçmemiştir. Ben ve siz dikkatli davranıp gelecek nesillerin alay konusu olmamalıyız!"

[70] Zhenguan 4. yılda [630] Taizong, Sui Hanedanı zamanında hapishanedeki mahkûmların durumunu tartışıyordu. Wei Zheng ona şöyle dedi: "Geçmişte Sui Hanedanının sarayında görev yaparken, bir keresinde bir haydut ayaklanması çıktığını duydum, İmparator Yang, Yu Shicheng'a[1] haydutları

1 Sui Hanedanı dönemi generali. Daha sonra Tang'a tabi olmuştur.

yakalayıp kovma emrini verdi. Kimden şüphelendiyse ağır işkenceler yaptırdı. İşkence altında 2000'den fazla tutsak haydut olduklarını itiraf etti. İmparator Yang, hepsinin aynı gün başlarının kesilmesini emretti. Bunu çok tuhaf bulan Saray Adli İnceleme Görevlisi Zhang Yuanji[1] durumu araştırdı. Ayaklanmanın olduğu gün altı ya da yedi tutuklunun önce başka yerlerde hapsedildiğini ve sonra serbest bırakıldığını tespit etti. Bunlar da sorguya çekildi. Acıya dayanamayarak haydut olmadıkları halde öyle olduklarını söylediler. Zhang Yuanji bu nedenle araştırmaya devam etti ve 2000 tutukludan sadece 9'unun nerede olduğunun belirsiz olduğunu buldu. Yetkililerden bazıları koşullara aşinaydı ve bu dokuz esirden dördünün haydut olmadığını biliyorlardı. Sorumlu yetkililer, İmparator Yang'ın infaz emri verdiğini bildikleri için dilekçe vermediler. Tüm şüpheliler öldürüldü."

Taizong şöyle dedi: "İmparator Yang sadece Dao'yu kaybetmekle kalmadı aynı zamanda memurları da ona yürekten hizmet etmedi. İdam korkusu olmadan karşı çıkmalıydılar. Elbette onun lütfunu kazanmak için ona dalkavukluk etmemeliydiler. Hükümdar ve memurları böyle olursa nasıl yenilmesinler ki? Ben sizin yardımınıza güveniyorum. Hapishaneleri boşaltalım. İsteğim, iyi bir başlangıç yapmaktır. Bunu devam ettirelim ki bugün başlattığımız şey sonsuz olsun!"

[71] Zhenguan 6. yılda [632] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Zhou ve Qin Hanedanları Göğün Altı'nı ilk ele geçirdiklerinde birbirlerinden çok farklı değildi. Ancak Zhou sadece iyi şeyler yapmaya odaklandı. Çalıştılar ve erdemli oldular. Böylece 800 yıl boyunca temellerini koruyabildiler. Buna karşılık Qin Hanedanı, savurganlık ve ağır cezaların uygulanmasını destekledi. Bu, iki nesilde ortadan kalkmalarına neden oldu. İyi şeyler yapanlar uzun süre ayakta kalırken kötü şeyler yapanlar kısa zamanda çökmüyorlar mı? Ayrıca duydum ki sıradan bir

1 Sui dönemi yöneticilerinden.

adam İmparator Jie ve Zhou ile karşılaştırılırsa kendini aşağılanmış hisseder. Bir imparator da sıradan insanlar olan Yan[1] ve Min[2] ile karşılaştırılırsa kendini onurlandırılmış hisseder. İmparatorlar ve hükümdarlar bundan utanç duymalıdır. Ben bunu bir ders olarak görüyorum ve [Yan ve Min] kadar olamayıp insanları kendime güldürmekten endişe ediyorum."

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Duydum ki Lu Beyi Ai[3] Konfüçyüs'e şöyle demiş: 'Bir adam o kadar unutkandı ki yeni bir eve taşınırken karısını unuttu.' Konfüçyüs şöyle cevap vermiş: 'Bundan daha unutkan olanlar var. Bana göre hükümdar Jie ve Zhou kendilerini unuttular.' Umarım imparator hazretleri bu konuda kafa yorar ve gelecek nesiller için alay konusu olmaktan kaçınırlar!"

[72] Zhenguan 14. yılda [640] Gaochang'ın[4] ele geçirilmesi vesilesiyle Taizong, yetkilileri Liangyi Sarayı'nda bir ziyafete davet etti. Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Gaochang vassallık ilkelerini ihlal etmemiş olsa böyle mahvolur muydu? Bu hükümdarlığı [ülkeyi] yendim ama derin bir korku içindeyim. Kendimizi savunmak için kibir ve sefahatten sakınmalıyız. Hatalarımı düzeltmek için sadık tavsiyeleri kabul etmeliyim. Kötü yetkilileri görevden almalı ve bilgeleri göreve getirmeliyiz. Üst İnsanları, Küçük İnsanların iddialarına göre yargılamamalıyız. Bu ilkelere ihtiyatla uyarsak, barışı elde etmeyi arzulayabiliriz."

Wei Zheng öne çıktı ve şöyle dedi: "Antikçağ'dan beri imparatorların ve hükümdarların kargaşayı ortadan kaldırıp bir hanedan kurduklarında dikkatli ve uyanık olmaları gerektiğini gözlemledim. Ot biçen sıradan insanlardan [bile] fikir aldılar. Sadık ve dürüst tavsiyelere uydular. Göğün Altı'na

1 Yan Hui MÖ 523 – MÖ 490 yılları arasında yaşamıştır. Konfüçyüs'ün öğrencilerindendir.

2 Min Sun veya Min Ziqian MÖ 536 – MÖ 487 yılları arasında yaşamıştır. Konfüçyüs'ün öğrencilerindendir.

3 MÖ 508 – MÖ 468 yılları arasında yaşamıştır. İlkbahar Sonbahar Dönemi Lu Beyliğinin beyidir.

4 Batı Bölgelerinde bulunan tarihi bir ülke. Qocho veya Karakoca olarak da bilinir.

huzur geldikten sonra ise heveslerine teslim oldular. Dalkavukluktan zevk alıyor, sadık itirazlara içerliyorlardı. Zhang Liang[1] Han Hükümdarına stratejik tavsiyelerde bulunan bir yetkiliydi. Gaozu imparator olunca, imparatoriçeden olan en büyük oğlunu azledip bir cariyeden olan oğlunu yerine geçirmeyi planladı. Zhang Liang [bunun üzerine] 'Bu mesele hitabet becerileri ile tartışılabilecek bir mesele değildir,' dedi ve daha fazla konuşmaya cesaret edemedi. Siz imparator hazretlerinin erdemleri Han Hanedanı İmparatoru Gaozu'yu bile geride bırakıyor. On beş yıldır tahttasınız ve erdemlerinizin ışığı her yeri kaplıyor. Şimdi Gaochang'ı huzura kavuşturduğunuza göre endişeniz artık bu istikrarın devam etmesidir. Sadık ve erdemli olanlara görev vermek ve samimi eleştiriler için bir yol açmak istiyorsunuz. Bütün bunlar Göğün Altı'na iyi talih getirecektir. Geçmişte Qi Beyi Huan ve Guan Zhong [Guanzi], Bao Shuya[2] ve Ning Qi,[3] bu dört adam birlikte içki içiyorlardı. Bey Huan, Bao Shuya'ya şöyle dedi: 'Neden ayağa kalkıp uzun ömrüme kadeh kaldırmıyorsun?' Bao Shuya kadehini alıp ayağa kalktı ve şöyle dedi: 'Efendim [bey olmadan önce] Ju[4] sürgünündeki günlerinizi asla unutmayın; Guan Zhong da [danışmanınız olmadan önce] Lu Beyliği'nde yakalanmasını asla unutmasın. Ning Qi [onu göreve getirmeden önce] arabanızın altından öküzleri beslediği zamanları asla unutmasın.' Bey Huan oturduğu yerden kalktı ve teşekkür ederek şöyle dedi: 'Ben ve iki yöneticim bu sözlerini unutmazsak devlet asla tehlikeye düşmez.'"

Taizong, Wei Zheng'a şöyle dedi: "Sıradan insanların kıyafetlerini giydiğim zamanları asla unutmayacağım. Sen de Bao Shuya'nın nasıl bir adam olduğunu asla unutmamalısın."

---

1 Zhang Zifang olarak da bilinir. Batı Han Hanedanı erken döneminin önemli askeri stratejistlerindendir.

2 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 644 yılında ölmüştür. Qi Beyi Huan'ın yöneticilerindendir.

3 Wei beyliğindendir. Qi Beyi Huan zamanında Qi Beyliği yöneticilerindendir.

4 İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde Qi Beyliğine bağlı bir şehir. MÖ 686 yılının yazında Qi Beyi Huan, Bao Shuya'nın korumasında burada kargaşadan kendini korumuştur.

[73] Zhenguan 15. yılda [641] Taizong, Wei Zheng'a şöyle sordu: "Yönetim için kendimi disipline ediyor ve geçmişin kahramanlarını örnek alıyorum. Her zaman önemli saydığım dört şeye: erdemli şeyler yapmaya, iyiliğe, başarı kazanmaya ve insanlara fayda sağlamaya kendimi adamaya talibim. İnsanın kendini görememesi bir acıdır. Bilmiyorum bu yaptıklarım nasıldır?"

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "İmparator hazretleri erdem, iyilik, başarı ve insanlara faydalı olma ilkelerini uyguluyor. Böylece içerideki kargaşayı bitirdiniz ve dışarıda da Rong ve Di'lerden kurtuldunuz. Bunlar imparator hazretlerinin başarılarıdır. İnsanları, her biri kendi geçim kaynağına sahip olacak şekilde yerleştirdiniz. İmparator hazretlerinin [insanlara sağladığı] fayda budur. Bundan başarının ve yararın üstün olduğunu görebiliriz. Erdem ve iyiliğe gelince, imparator hazretlerinin durmadan çabalayacağını umuyorum. O zaman bunlara da mutlaka ulaşılacaktır."

[74] Zhenguan 17. yılda [643] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Antik çağlardan beri kurucu hükümdarların oğulları ve torunları [tahta geçince] genellikle kargaşa çıktı. Bunun nedeni nedir?" Bayındırlık Veziri Fang Xuanling şöyle dedi: "Bunun nedeni genç yöneticilerin sarayda doğup büyümeleridir. Küçük yaşlardan itibaren zenginlik ve lüks içinde yaşıyor ve insanların dünyasının gerçekleri ve aldatmacalarını anlamıyorlar. Ülke yönetiminde düzen ve kargaşa arasındaki farkı bilmiyorlar. Bu nedenle de onlar yönetirken genellikle kargaşa oluyor."

Taizong şöyle dedi: "Sana göre bundan [tamamen] hükümdar sorumlu ancak bana göre bundan yetkililer ve memurlar sorumludur. Çünkü liyakat sahibi yetkili ve memurların oğulları çoğu zaman yetenek ve iyi davranışlara sahip değillerdir. Büyükbabaları ve babaları sayesinde yönetimde önemli görevlerde bulunuyorlar. Erdem ve doğruluktan uzak kalıp israf ve savurganlığa yöneliyorlar. Eğer bir hükümdar genç ve zayıfsa, yetkililer ve memurlar yeteneksizse, tehlikedeyken devleti [ülkeyi] istikrara kavuşturacak kimse yoktur. Bu kaçınılmaz olarak

kargaşaya yol açar. Sui İmparatoru Yang, Yu Wenshu'nun[1] tahta çıkmadan önceki başarılarını hatırladı ve [onun oğlu] Yuwen Huaji'yi[2] önemli bir makama getirdi. Huaji bu lütfun karşılığını nasıl vereceğini düşünmedi; aksine isyan edip İmparator Yang'ı öldürdü. Bu elbette ki yetkilinin hatasıdır. Sizden oğullarınızı hadlerini aşmamaları ve hata yapmamaları konusunda uyarmanızı istemek için bunları söylüyorum. Bu, aile ve devlet için bir kutlama [gibi] olacaktır." Taizong şöyle devam etti: "Huaji ve Yang Xuangan[3] büyük cömertlikle lütuflar almış kıdemli Sui yetkililerinin torunlarıydı. Ancak ikisi de isyan etti. Peki bunun nedeni nedir?" Cen Wenben şöyle cevap verdi: "Sadece Üst İnsanlar erdemi bilir. Xuangan ve Huaji, ikisi de Küçük İnsanlardır. Eskilerin Üst İnsana değer verip Küçük İnsanları küçümsemelerinin nedeni budur." Taizong şöyle dedi: "Gerçekten öyle."

7. Bölüm
Yetkili Kişilerin Seçilmesi Üzerine

[75] Zhenguan 1. yılda [627] İmparator Taizong diğerlerine şöyle dedi: "Yönetimin temeli bana göre muhakeme yapabilmektir. Yeteneği ölçmek ve ona göre görev vermek bir gözlemleme sürecidir. Bu nedenle *Belgeler Kitabı*'nda[4] şöyle denir:

---

1 Doğum tarihi bilinmemektedir. 616 yılında ölmüştür. Xian Bei soylularındandır.

2 Yu Wenshu'nun oğludur. Doğum tarihi bilinmemektedir. Sui Hanedanı generallerindendir. 618 yılında isyan edip Sui imparatoru Yang'ı öldürmüş onun yeğeni Yang Hao'yu tahta geçirmiştir. Li Mi ve Li Shentong tarafından yenilmiştir. Daha sonra Yang Hao'yu da zehirleyerek kendisini imparator ilan etmiştir. 619 yılında yakalanıp öldürülmüştür.

3 Yang Xuangan. Doğum tarihi bilinmemektedir. 613 yılında ölmüştür. Sui Hanedanı döneminin güçlü yöneticilerinden Yang Su'nun oğludur. 613 yılında Sui İmparatoru Yang Goguryeo'da seferdeyken isyan etmiş ve başkent Luoyang'a saldırmıştır ancak kısa sürede isyan bastırılmış ve erkek kardeşi Yang Jishan'dan kendisini öldürmesini istemiştir.

4 *Shang Shu* veya *Belgeler Kitabı* (*Shu Jing*). En eski zamanlardan Batı Zhou Hanedanının ortasına kadar önemli hükümdar ve yöneticilerin sözlerini içeren, Çin'de siyaset felsefesinin kaynak metinlerindendir. Çin'in en önemli beş klasiği arasında yer almaktadır. (ç.n.)

'Yetki verirken bilge olanları seç' ve 'Bütün kadronun tam olması gerekmeyebilir, uygun olan kişileri seçmek yeterlidir.' Sayıları az da olsa iyi kişileri seçmek yeterlidir. Eğer iyi değillerse kalabalığın ne faydası olur? Eskiler de yeteneklileri seçmekle, yeteneksizleri seçmek arasında bir karşılaştırma olarak şu örneği verdiler: Yere çizilen ekmek yenemez. *Şiirler Kitabı*'nda[1] şöyle denir: 'Stratejistlerin sayısı çoksa, onları kullanmak başarıya ulaştırmaz.' Konfüçyüs de şöyle demiştir: 'Halktan yüksek vergiler toplar. Emrindeki memurların da her biri sadece tek iş yapar. Bunun neresi tutumluluk?'[2] Ayrıca *Tarihçinin Kayıtları*'nda[3] şöyle denir: 'Bin koyun postu bir samurun yarım kürkü kadar bile değerli değildir.' Bunlar klasiklerde geçen sözlerdir. Bunları tek tek ayrıntılarıyla anlatamam. Mevcut ihtiyaç, daha fazla görevi birleştirmek ve görevlilerin sayılarını en aza indirmektir. Böylece her biri kendi sorumluluklarını bilecek ve eylemsizlikle yönetebileceğiz. Siz görevlilerin sayısını belirlemeden önce bu ilkeyi dikkatlice değerlendirebilirsiniz."

Sonuç olarak Fang Xuanling ve diğerleri sivil ve askerî yetkililerin sayısını toplam 640 olarak belirlediler. Taizong bunu uygun bulduktan sonra Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Bundan sonra müzisyenler ve diğer becerilere sahip olanlara, sanatları eskileri geride bıraksa bile sadece para ve ipek ödülü verebiliriz ancak bir makam vermeyeceğiz. Hiyerarşik olmayan atamalara izin verilmeyecek. Böylece atananların sarayın bilge Üst İnsanları ile yan yana durmalarının, oturmalarının ve onlarla birlikte yemek yemelerinin, soylularımızın aşağılanmış hissetmelerinin önüne geçilmiş olacak."

[76] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Her gece halkın meselelerini uzun uzun düşünüyorum. Bazen gece yarısına kadar uyuyamıyorum. Komutanların[4] ve

1 Çin şiirinin bilinen eski örneklerini barındıran ve MÖ 11. yüzyıla tarihlenen klasik eser.(ç.n.)

2 Konfüçyüs, *Konuşmalar* 3.22.

3 MÖ 94 yılında büyük tarihçi Sima Qian tarafından tamamlanan ve o güne kadarki bütün Çin tarihini kapsayan tarih kitabı. (ç.n.)

4 Askerî vali veya bölge komutanı.

valilerin halkı doyurup doyuramadıklarından endişe ediyorum. Bu nedenle isimlerini rüzgâr paravanı[1] üzerine yazdım. Yatarken veya otururken isimlerini her zaman görebiliyorum. Kim görevini layıkıyla yerine getiriyorsa altında detayları da bulunuyor. Sarayın derinliklerinde yaşıyorum, çok uzağı görüp duyamıyorum. Komutanlara ve valilere güveniyorum. Kargaşa ve düzen aslında onlara bağlıdır. O nedenle doğru adamları bulmak çok önemlidir."

[77] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong, Saray Sekreterliği Sağ Yardımcısı Feng Deyi'ye şöyle dedi: "Huzur ve barışa ulaşmanın temeli doğru kişileri bulmakta yatar. Bir süredir senden bilge kişiler tavsiye etmeni istedim ama hiç kimseyi tavsiye etmedin. Göğün Altı'nın sorumluluğu ağır. Endişe ve sıkıntılarımı paylaşmalısın. Eğer konuşmazsan ben kime güveneceğim?" Feng Deyi şöyle cevap verdi: "Aptal olabilirim ancak durumu olduğundan farklı tanımlamaya cesaret edebilir miyim? Gerçekten de yakın zamanda olağanüstü yeteneklere sahip tek bir kişi bile görmedim."

Taizong şöyle dedi: "Eski çağların Bilge Hükümdarları insanları alet gibi kullanırlardı [her birinin güçlü taraflarını kullanırlardı], başka bir çağdan yetenekli kişileri [isteseler de] kullanamazlardı ancak bütün memurlarını içinde yaşadıkları çağdakiler arasından seçtiler. Fu Yue'yi[2] ya da Lü Shang'ı[3]

1 Üzerinde genellikle resimler ve yazılar olan bir tür paravan. Çin kültüründe kullanılan geleneksel bir tür mobilyadır. Genellikle ahşap veya bambudan yapılan bu eşya bir odayı bölme veya bir alanı gizleme ve rüzgârı kesme amacıyla kullanılır. Çin evlerinde veya tapınaklarda iç mekânlarda bulunur ve dekoratif bir öğe olarak da kullanılabilir. (ç.n.)

2 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Shang Hanedanı döneminin önemli yöneticilerinden efsanevi bir isimdir.

3 Jiang Ziya. Jiang Ziya MÖ 11. Yüzyılda yaşamış önemli bir yöneticidir. Zhou Hükümdarı Wen ve Wu'ya Shang Hanedanını ortadan kaldırmalarında yardım etmiş ve Zhou Hanedanının kurulmasına destek olmuştur. Qi Beyi olduktan sonra Zhou hükümdarı Wen ve Wu ile siyaset, askerlik gibi konularda yaptıkları konuşmalar "Altı Gizli Öğreti" (Liu Tao) olarak derlenmiştir ve strateji alanındaki en önemli çalışmalardan biri olarak kabul edilmektedir.

rüyamda görmeyi mi bekleyeyim yönetim için? Ayrıca hiçbir çağ bilgelerden yoksun değildir. Tek sorun bizim onları bilmememizdir!" Feng Deyi utanarak huzurdan ayrıldı.

[78] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong, Fang Xuanling ve Du Ruhui'ye şöyle dedi: "Siz beyler saray sekreter yardımcılarısınız; beni ilgilendiren ve rahatsız eden konularda bana yardımcı olmalı, gözlerinizi, kulaklarınızı dört açmalı ve bilge görüşlerinizi iletmelisiniz. Son zamanlarda her gün yüzlerce şikâyet dilekçesiyle uğraştığınızı duydum. Bunun sonucunda eğer [diğer] raporları okumak için zamanınız kalmıyorsa, bana bilge kişileri arayıp bulmamda nasıl yardımcı olabilirsiniz?" Daha sonra imparator saray sekretaryasındaki tüm küçük işlerin sol ve sağ yardımcılara verilmesini emretti. Sadece tahta sunulacak olan adaletsizlikler veya çözülemeyen konuların saray sekretaryası yardımcılarına havale edilmesini istedi.

[79] Zhenguan 3. yılda [629] Taizong, Personel Veziri[1] Du Ruhui'ye şöyle dedi: "Son zamanlarda personel vezirliğinin görev alma şartlarında tek kıstasın konuşma ve yazma olduğunu gözlemledim. Erdemli davranışlar dikkate alınmıyor. Yıllar sonra bunun sakıncaları ortaya çıkacaktır. O zaman cezaları ağırlaştırsak bile halk [çoktan] bunun olumsuz sonuçlarına katlanmış olacaktır. İyi insanlar nasıl bulunacak?" Du Ruhui şöyle cevap verdi: "Han Hanedanı döneminde köylerde [iyi insan] arandı, valilikler onları bulup önerdi ve ancak o zaman göreve alındılar. İşte bu nedenle o döneme 'âlim kalabalığı' adı verildi. Bugün her yıl sayıları binleri bulan seçmeler yapılıyor. Adaylar samimiyet ifadeleriyle zarif sözlerle konuşuyorlar. Bu nedenle onları tam olarak değerlendirmek mümkün değil. Seçme görevlileri onlara hiyerarşide bir derece vermekten başka bir şey yapamazlar. İnceleme ve seçme ilkeleri aslında hâlâ kesin

1 Altı vezirlik içinde en önemlisidir. Bütün görevlendirme ve görevden almalara karar veren vezirlik. (ç.n.)

olmaktan uzak. İşte bu nedenle yetenekli ve iyi olanlarını göreve alamıyoruz."

Taizong her valiliğe adayları çağırmalarını emredip Han Hanedanı döneminin modelini benimseyecekti ancak miras unvanlarla devam etmek isteyen soylularla karşı karşıya kaldı ve bundan vazgeçti.

[80] Zhenguan 6. yılda [632] Taizong, Wei Zheng'a şöyle dedi: "Eskiler bir hükümdarın yetkilileri, onları getireceği [resmî] göreve göre seçmesi gerektiğini söyler. Hiç kimse aceleyle seçip göreve getirilmemelidir. Bugün [bütün] dünya yaptıklarımı izlemektedir. Ne söylesem bütün dünya beni dinlemektedir. Doğru kişileri göreve getirmede başarılı olursak, iyi insanlar cesaretlenecektir. Hata eder ve kötü insanları göreve getirirsek, kötüler makam için itiş kakışa başlayacaklardır. Ödüller çabaya göre olursa başarısız olanlar kendiliğinden bırakıp gideceklerdir. Eğer cezalar suçlara uygun olursa, kötülük yapmaya niyetli olanları caydıracaktır. Bu nedenle, ödül ve cezalar hafife alınmamalı ve göreve getirmeden önce seçmede dikkatli olunmalı."

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "İnsanları tanıma görevi en eski zamanlardan beri çok zordur. Bu nedenle terfilere karar vermek için başarılarını, iyi ve kötü davranışlarını değerlendiriyoruz. Birini göreve getirirken onların verimleri hakkında bilgi sahibi olmak zorundayız. İyi olacaklarını biliyorsak onları görevlendiriyoruz. Bu tür insanlar yapılacak işlere katkıda bulunamasalar bile, bunun nedeni sadece yetenek ve güçlerinin yetersiz olmasıdır ve ciddi bir zarara neden olmazlar. Eğer yanlışlıkla kötü birini göreve getirirsek ve makamlarını kötüye kullanırlarsa verecekleri zarar çok büyük olacaktır. Ancak kargaşa zamanında sadece yeteneğe bakılır ve davranışlar önemsenmez. Barış ve huzur zamanlarında adayların hem yetenekli hem de iyi davranışlara sahip olmasını talep etmeliyiz."

[81] Zhenguan 11. yılda [637] Denetçi Ma Zhou bir yazı sundu: "Göğün Altı'nı yönetmeye İnsan'dan başlanır. Eğer

halk memnun edilmek isteniyorsa bunu yapmanın yolu valiler ve bölgesel yöneticilerden geçer. Bölgesel yöneticilerin sayısı artınca hepsinin bilge olmasını beklemek mümkün değildir. Ancak her vilayette dürüst bir vali olursa işte o zaman bütün vilayet huzur içinde olacaktır. Ülkedeki bütün valiler imparatorun isteklerine uyarsa işte o zaman siz imparator hazretleri sarayda ellerini kavuşturup [rahatça oturabilir], halkın huzurundan endişe duymaz. Antik çağlardan beri tüm valiler ve bölgesel yöneticiler, bilgelikleri ve erdemleri nedeniyle en iyiler arasından seçilirdi. Bunlardan herhangi biri vezirliğe terfi ettirilmek istenirse, önce onları kitleleri yönetme konusunda sınamak gerekir. Bazıları valiliklerden merkeze gelebilir ve oradan kamu eğitim veziri veya savunma veziri[1] olarak terfi ettirilebilirler. Saray sadece merkezdeki yetkililere önem vermemeli, yerel yönetimlerdeki yöneticiler de önemsenmeli ve seçme yöntemleri göz ardı edilmemelidir. Halkın henüz huzura [tam olarak] kavuşamamasının nedeni bu olabilir."

Taizong etrafındakilere şöyle dedi: "Valileri kendim seçmeliyim. Yerel yöneticileri seçmek içinse başkentten 5. sınıf ve üzeri yetkililer görevlendirin, onlar adayları önersin."

[82] Zhenguan 11. yılda [637] Sekretarya Denetçisi Liu Ji, sol ve sağ yardımcıların seçilmesine özellikle dikkat edilmesi gerektiğine inandığı için şöyle bir yazı yazdı:

"Başkâtiplikte sayısız sorunla karşı karşıya olunduğunun farkındayım; burası yönetimin başlangıç noktasıdır. Burası için insan aramak ve atamak gerçekten çok zordur. İşte bu nedenle 'Sekiz Yönetici'[2] Wenchang[3] [takımyıldızı] ile karşılaştırılmaktadır ve iki yardımcı da savaş arabasının aksına benzetilir. Birim-

1 Qin Hanedanı döneminden itibaren ülkede askerî işlerle ilgilenen en üst seviyedeki yetkili.

2 Merkezî yönetimde bulunan en üst düzey sekiz yetkili. Farklı hanedan dönemlerinde farklı görevlerdeki yetkilileri kapsamaktadır. Sui ve Tang Hanedanları dönemlerinde sol ve sağ yardımcılar ile altı vezirliği kapsar. (ç.n.)

3 Daoizmde tanrısal bir figürdür. Gökyüzünde altı yıldızdan oluşan bir takımyıldız ile sembolize edilir.

lerin başındakilere gelince onların karşılıkları gökyüzündeki bütün takımyıldızlardır. Ancak görevlerine uygun değillerse, sadece bir boşluğu doldurdukları için alay konusu olacaklardır. Bir süredir başkâtiplikten gelen fermanların durdurulduğunu ve dava dosyalarının akışının tıkandığını gözlemliyorum. Gerçekten yeteneksiz olabilirim ama bunun nedenini açıklamak için yalvarıyorum.

Zhenguan Saltanatının başlangıcında bir yöneticimiz ve yardımcısı vardı. Birimdeki görevler çok çeşitliydi ve işler bugünkünün iki katıydı. Ancak Sol Yardımcı Dai Zhou ve Sağ Yardımcı Wei Zheng ikisi de çalışanların sorunlarını anlıyordu. Düzgünlük ve doğruluk onların doğasında vardı ve araştırılması gereken herhangi bir konu olduğunda, bundan asla çekinmezlerdi. Bu nedenle, siz imparator hazretleri onlara ilginizi bahşetmiştiniz ve her şey doğal akışı içindeydi. Sonuç olarak hiçbir yetkili görevini ihmal etmedi. Sonra Du Zhenglun sağ yardımcı görevini üstlendi; astlarına karşı çok sertti. Yakın zamanlarda düzenlemeler artık uygulanmamaya başlandı. Bu da tamamen sorumluların başarıları ya da hanedan ailesine yakınlıkları dolayısıyla atanmalarından kaynaklanıyor. Üstlenmeleri gereken sorumlulukları yerine getiremiyorlar ve güçlerini de birbirlerini yıkmak için kullanıyorlar. Sıradan görevlerde bulunanların hiçbiri artık adalet yolunu izlemiyor. Güçlü iradeli olmayı arzu etseler bile, uzun zamandır dedikodu ve iftiralar nedeniyle korkuyorlar. Bu nedenle, bir yönetici bir karar verirken sadece üstlerine danışmakla ilgileniyor. Vezirlerin sadakatleri sarsılıyor ve nihai kararlar veremiyorlar. Bazıları yanlışları tahta bildirmekten korkuyor ve bilerek meseleleri sürüncemede bırakıyorlar. Bazı meseleler tamamen bittiği halde astlarına tekrar kontrol etmelerini emrediyorlar. Resmî belgelerin bir son teslim tarihi yok ve geç cevaplar için bir kınama yapılmamakta. Bir davanın sonuçlanması yıllar sürmekte. Bazı durumlarda, üstleri memnun etmek için gerçek koşullar gizlenirken, diğerlerinde eleştiriden kaçınmak için gerçek nedenlerin üstü örtülmekte. Görevliler, gerçeği incele-

meden davaları bitmiş birer işe dönüştürmekte. Vezirler neyin doğru neyin yanlış olduğuna bakmaksızın, kamu görevlerini yerine getirmenin bir yolu olarak dalkavukluğu benimsemekteler. Bütün seviyelerde [görevliler] diğerlerine göz yummakta ve suç ortağı olmakta.

Ayrıca yetenekli olanları göreve getirmek için çok insan arasından seçim yapılmakta. Yeteneksiz olanlar tavsiye edilmemeli. Bu, insanların Gök'ün işlerini yönetmesidir ki bu görevlere gelişigüzel atamalar yapılmamalı! Hanedanın akrabaları ve diğer en yüksek onura layık görülenleri ise özel ayrıcalıklar ile onurlandırmak yeterli olacaktır. Yaşı ilerlemiş veya yaşlılığa yaklaşanlar, yetkileri azaldıkça hastalıkları çoğalanlar, çağın ihtiyaçlarına zaten katkıda bulunamayacakları için emekliliklerini ayarlamakta fayda vardır. Bilgelerin yolunu kesmelerine daha uzun süre izin verilmesi kesinlikle kabul edilemez. Bu suistimalleri önlemek, daha sıkı ve daha basit yöntemler uygulamamızı sağlayacaktır. Saray sekreterliği sol ve sağ yardımcılıklarına ve onların da sol ve sağ yardımcılıklarına doğru kişileri atayarak, standartlar yükseltilmiş ve avantaj sağlanmış olacaktır. Bu kesinlikle sadece engellenen iletişim konusunu çözmekle ilgili değildir!"

Bu yazının sunulmasından kısa bir süre sonra Liu Ji saray sekretaryası sol yardımcılığına atandı.

[83] Zhenguan 13. yılda [639] Taizong etrafındakilere şunları söyledi: "Duydum ki barış ve huzurun ardından büyük bir kargaşa gelir ve büyük bir kargaşanın ardından da barış ve huzur gelir. Büyük kargaşanın geride kalması, barış ve huzurun gelmesinin işaretidir. Göğün Altı'nı huzura kavuşturabilirsem [bundan sonraki] en önemli mesele yeteneklileri göreve getirmektir. Beyler siz bilge olanları tanımadığınız için ben de onların hiçbirini tanıyamadım. Günler geçiyor ve yetenekli insanları kazanacak bir yöntemden yoksunuz. Diyelim ki insanlara kendilerini göstermelerini emrettik, bu meseleye olumlu bir katkı sağlar mı?"

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "İnsanları tanıyan akıllı, kendini tanıyan ise aydınlanmıştır. İnsanları tanımak zaten çok zordur ve kendini tanımak da gerçekten kolay değildir. Ayrıca aptal ve akılsız insanlar, yeteneklerini abartarak iyi insanlara saldırırlar. Korkarım ki rekabet alışkanlıklarında uzun vadeli bir bozulmaya neden olacağız. İnsanlara kendilerini göstermeleri emredilemez."

[84] Zhenguan 14. yılda Wei Zheng şöyle bir yazı yazdı: "Duydum ki [kendi] yetkililerini tanımakta hükümdardan daha iyisi yoktur. Oğullarını tanımakta babadan daha iyisi yoktur. Eğer bir baba oğullarını tanımıyorsa, ailesini uyum içinde yaşatması mümkün değildir. Eğer bir hükümdar yetki verdiklerini tanımıyorsa ülkeyi birleştirmesi mümkün değildir. Ülke barış içindeyse ve hükümdar sarayda erdemi geliştiriyorsa kesinlikle sadık ve yeteneklilerin ona destek olmasına güvenmektedir. Erdemliler görevde olursa her yaptığımızın sağlam sonuçları olacak ve eylemsizlikle dönüşüm gerçekleşecektir. Bu nedenle Yao, Shun, Wen ve Wu[1] erken tarih kayıtlarında övülmüşlerdir. Bunlar bilge hükümdarlardır ve sarayları âlimlerle doludur. Sekiz Bilgin'in[2] başarıları, Zhou Beyi ve Shao Beyi'nin ünleri parlaktı. Bunun nedeni Dört Tepe,[3] Dokuz Memur,[4] Beş Yetkili[5] ve On Yetenekli'nin[6] o çağda yaşamış olması ve şimdi onların benzerlerinin bulunmaması mıdır? Belirleyici olan onlar gibilerini arayıp aramamaktır!

Neden böyle diyorum? Güzel yeşim taşları ve parlak inciler, tavus kuşları ve balıkçılların tüyleri, Fergana Atları[7] ve Xilü Köpekleri,[8] bu şeylerin [bazılarının] ya bacakları yoktur ya da

1 Efsanevi imparator ve hükümdarlar. (ç.n.)
2 Antik efsanelerde geçen sekiz yetenekli karakter.
3 Efsanevi dört beyi ifade eden bir mecaz.
4 Shun'un tesis ettiği dokuz üst düzey memuriyet.
5 Shun'un tesis ettiği beş üst düzey yetkili makamı.
6 Zhou Hükümdarı Wu'ya destek olan on yetenekli kişi.
7 Fergana bölgesinde yetişen iyi atlara verilen isim.
8 Batı Yi'lerine has köpeklere verilen isim. Tibet Mastifi.

duygudan yoksundurlar. Bunlar çok uzaklarda, en az on bin li'lik bir yolculukla ulaşılabilecek yerlerde olan şeylerdir. Bunlar ancak isim ve özellikleri tekrar tekrar tercüme edildikten sonra imparatora sunulur; [bu sırada] durmadan yollarda taşınmaya devam edilirler. Neden? Çünkü bu şeyler Merkez Devlet'te [Çin] çok sevilmektedir. Devlet hizmetine girenler, hükümdarları tarafından onurlandırılmayı umanlar ve o hükümdardan bir ücret alarak geçinenler için de böyledir. Eğer onları iyilikle yönetirseniz neden buraya gelmek için yola çıkmasınlar ki? İnanıyorum ki onlara Long Feng ve Bi Gan gibi sadık davranırsanız onlar da Zeng Shen[1] ve Zi Qian[2] gibi iyi evlatlar olacaklardır. Güvenilir olduklarına inanırsanız Wei Sheng[3] ve Zhan Qin[4] gibi olacaklardır. Dürüst olduklarına inanırsanız Bo Yi ve Shu Qi[5] gibi olacaklardır.

Ancak bugün memurlar arasında çok az insan dürüst, lekesiz ve yeteneklidir; bunun nedeni de muhtemelen onlardan taleplerimizde titizlenmememiz veya verimlerini nasıl artıracağımıza yeterince odaklanmamamızdır. Onları dürüstlük ve sadakate teşvik edersek ve yüksek hedefler koyarsak hepsi görev bilincine sahip olacak ve görevlerine uygun hareket edeceklerdir. Yüksek itibara sahip olduklarında kimi terfi ettirdiklerini gözlemliyoruz. Zenginlik elde ettiklerinde kime fayda sağladıklarına bakıyoruz. Boş zamanlarında nelerden hoşlandıklarına bakıyoruz. Yakınlaştığımızda ne konuştuklarına dikkat ederiz. Yoksulluk çektiklerinde neyi kabul etmediklerini kontrol ederiz ve düşük bir makamdayken ne yapmadıklarını

1 MÖ 505 – MÖ 435 yılları arasında yaşamıştır. Filozof ve Konfüçyüs'ün öğrencilerindendir.

2 Bkz. Min Sun.

3 Çin tarihinde aşkı için ölen ve kayıtlarda geçen ilk kişidir. Zhuangzi Metinlerinde ve Tarihçinin Kayıtları eserlerinde de ismi geçmektedir.

4 MÖ 720 – MÖ 621 yılları arasında yaşamıştır. Antik dönem yöneticilerindendir. Liu Xiahui olarak da bilinir.

5 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Shang Hanedanının son döneminde Zhou Hanedanının kuruluşu zamanında yaşamışlardır. Ahlakları ve erdemleriyle tanınırlar. İkisi de iyi evlatlık ve ahlaka uymadığını düşünerek tahta çıkmayı reddetmiştir.

tespit ederiz. Niteliklerine bakarak onları işe alıyor ve onlara görev vermek için yeteneklerini değerlendiriyoruz. Öne çıkanları göreve getirir, yetersiz kalanları reddederiz. Onların Altı Doğru[1] aracılığıyla ilerlemelerini ve Altı Kötü'den[2] kurtulmalarını sağlarsak, verimlerini artırmak için hiçbir zorlamaya ihtiyaç olmaz ve söylenmeden görevlerini yerine getirirler.

İşte bu nedenle *İkna Bahçesi*'nde[3] şöyle denir: 'Bir memurun davranışlarında Altı Doğru ve Altı Kötü olur. Altı Doğru'yu yaparsa onurlandırılır; Altı Kötü'yü yaparsa da hakarete uğrar. Altı Doğru neye denir? Birincisi: bitkinin filizleri ortaya çıkmadan, işaretler ortaya çıkmadan, hayatta kalma ve yok olma ihtimallerini, başarı ve başarısızlığın esaslarını tek başına ve net olarak görmek, sorunları gerçekleşmeden önce önlemek ve hükümdarın onurla ayakta durmasını sağlamaktır. İşte böyle biri Bilge Memur'dur. İkincisi: açık fikirli olmak ve tüm alternatifleri değerlendirmek, her güne uygun bir politika ile hazır olmak, hükümdarı adaleti ve doğruluğu uygulamaya ikna etmek, onu uzun vadeli planlardan haberdar etmek, erdemlerini iyileştirmeye teşvik etmek ve kendi hatalarına karşı korumaktır. İşte böyle biri İyi Memur'dur. Üçüncüsü: erken kalkmak ve geç vakitlere kadar çalışmak, sürekli bilgeleri desteklemek, hükümdarı teşvik etmek için sık sık geçmişin olaylarını hatırlamaktır. İşte böyle biri Sadık Memur'dur. Dördüncüsü: Başarıyı ve başarısızlığı ayırt etmek ve felaketi talihe dönüştürmek için erken önlem almak, boşlukları tıkamak ve sızıntıları durdurmak ve hükümdarı her zaman endişelerden uzak tutmaktır. İşte böyle biri Akıllı Memur'dur. Beşincisi: medeniyeti savunmak ve hukuku korumak, görevlerinde yetkin memurlar atamak, hediye kabul etmemek, ödül ve iyilikleri reddetmek, yeme ve içmede

1 Bilge Memur, İyi Memur, Sadık Memur, Akıllı Memur, Doğru [erdemli] Memur, Dürüst Memur.

2 Rol Yapan Memur, Dalkavuk Memur, Hain Memur, İftiracı Memur, Haydut Memur, Yıkılacak Devletin Memuru.

3 Qin Hanedanı öncesi dönemle ilgili anekdotların anlatıldığı bir eserdir. MÖ 77 – MÖ 6 yılları arasında yaşamış tarihçi, şair ve yönetici Liu Xiang tarafından derlenmiş ve notlandırılmıştır.

tutumlu olmaktır. İşte böyle biri Doğru [erdemli] Memur'dur. Altıncısı: ülke kargaşa içinde ve tehlikedeyken hoşgörülü davranmamak, hükümdarın hatalarını onun huzurunda açıkça dile getirmektir. İşte böyle bir kişi Dürüst Memur'dur. Altı Doğru ile kastedilen bunlardır.

Altı Kötü neye denir? Birincisi: makamında rahat olmak ve kazançlar konusunda açgözlü olmak, ortak kaygılar için kendini zorlamamak, duruma göre batmak veya yüzmek ve sağı solu gözlemleyerek hareket etmektir. İşte böyle biri Rol Yapan Memur'dur. İkincisi: hükümdarın her söylediğini tasvip etmek, her yaptığına müsaade etmek ve gizlice hükümdarın nelerden yana olduğunu öğrenip onları takdim etmektir. Böylece hükümdarın kulaklarını ve gözlerini kamaştırmak, kendini sevdirmek ve iltifat etmek için bütün imkânları kullanmak, zevk peşinde koşan hükümdarın peşine takılıp, arkasından gelecek tehlikeleri görmezden gelmektir. İşte böyle biri Dalkavuk Memur'dur. Üçüncüsü: içi kötü ama dıştan endişeli görünen, pohpohlayan, dürüstlüğü küçümseyip bilgelikten nefret eden, sürekli birilerini önererek onların erdemlerini öne çıkarıp kusurlarına kalkan olan, yolundan çekilmesini istediklerinin hatalarını teşhir ve erdemlerini örtbas eden, hükümdarın mükâfatını ve cezasını uygun görmeyen ve emirlerini yerine getirmemek için manevralar yapandır. İşte böylelerine Hain Memur denir. Dördüncüsü: zekâsıyla yanlışları güzel göstermeyi, konuşma yeteneğiyle kandırmayı, canından kanından olanları bile birbirine yabancılaştırmayı ve dışarıdan sarayda kargaşa çıkarmayı başarandır. İşte böylelerine de İftiracı Memur denir. Beşincisi: gücü elde etmek için koşulların kontrolünü ele geçiren, zayıflara güç veren, kendi çıkarı için yandaşlarını bir araya getiren, hükümdarın adını kullanarak yanlış işler yapan ve kendini övdürenlere de Haydut Memur denir. Altıncısı: süslü sözlerle hükümdarı yanlışa yönlendirip doğruluktan sapmasına neden olan, hükümdarın algılarını bozmak için klikler oluşturan ve siyahı beyazdan, doğruyu yanlıştan ayırmasını imkânsız hale getiren, hükümdarın kötü şöhretine neden olup sınırların içinde

ve dışında herkesin diline düşürendir. İşte böylelerine Yıkılacak Devletin Memuru denir. Altı Kötü ile kastedilen bunlardır.

Bilge memur, işleri Altı Doğru'nun Dao'suna göre ele alır ve Altı Kötü'nün sanatlarını uygulamaz. Böylece yukarısı [imparator] huzur içindedir ve alttakiler [aşağıdakiler] de düzene girer. Hayattayken sevilmesi, ölümünden sonra hatırlanması memurun sanatındandır. *Törenler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Terazi doğru asıldığında [kandırarak] hafife ağır denemez. Mürekkepli ip[1] doğru ise eğriye doğru denemez. Açıları doğruysa kareye yuvarlak denemez. Üst İnsan kurallara uyarsa kimse onu kötü planlarla aldatamaz.' İşte bu nedenle bir memurun niyeti kötüyse bunu anlamak zor değildir. Üstelik eğer memurlar törenler ve kurallar ile idare edilirse [böylece] iyi şeyler yapanlar mükâfatlandırılır ve bozguncular da cezalandırılır. Böyle olursa kim beklentileri karşılamamaya cesaret edebilir? Kim elinden geleni yapmamaya cesaret edebilir?

On yıldan uzun süredir devlet, dürüst ve doğruları teşvik etmeye ve ahlaksızlardan kurtulmaya çalışmaktadır. Bu meseleyle ilgili duyduğumuz retorikten ibarettir; böyle kişileri henüz görmüş değiliz. Neden? Belki de bunu tartışmak doğru, buna göre hareket etmeye çalışmak yanlıştır. Bunu tartışmak doğruysa bunun çıkış noktası adaletli olmaktır. Doğru yapılmazsa o zaman yanlış bir yola girilmiştir. Doğru ve yanlış birbirine karıştığında iyi ve kötü karşı karşıya gelir. Sevilen kişiler suç işlerlerse cezalandırılmıyorlar, nefret edilenler ise suçsuz da olsalar cezadan kaçamıyorlar. 'Eğer bir insanı seviyorsan, onun uzun ömürlü olmasını, eğer bir insandan nefret ediyorsan da bir an önce ölmesini dilersin'[2] dedikleri şey budur. Bazı durumlarda, küçük bir nefret nedeniyle övgüye değer, büyük ve iyi işler göz ardı edilir. Ya da küçük hatalar nedeniyle büyük başarılar göz ardı edilir. 'Başarı olmadan hükümdardan mükâfat beklenmez, suç işleyince hükümdarın cezasından kaçılamaz'

1 Marangozların düzgün çizgi çekmek için kullandığı bir yöntem. Bir mecazdır ve kaideler için kullanılır. (ç.n.)

2 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 12.10.

dedikleri budur. Ödüller iyi işleri teşvik etmiyorsa ve cezalar da suçu ortadan kaldırmak için değilse doğru ile yanlışın ayırt edilmesini beklemek imkânsızdır! Mükâfatlandırırken saraydan uzak olanları göz ardı etmez, cezaları verirken aileden olanlar ve yüksek mevkidekiler için muafiyetler yaratmazsanız, adaleti, insanlığı ve doğruluğu ölçüt olarak benimserseniz, mevki ve makamları gerçekleri kontrol ederek atama yapar ve ona göre iş beklerseniz, o zaman doğru ve yanlış belirsizleşmez, iyi ve kötü ayırt edilebilir. Bundan sonra gerçekten yetenekli olanları seçer ve görünüşe önem vermezsiniz. Samimi ve sadık olanları göreve getirir, yüzeysel olanlara görev vermezsiniz. Böylece hiç konuşmadan dönüşümü gerçekleştirir ve bir yıl içinde sonucu görebilirsiniz! Eğer sadece güzel sırmalı kumaşları sever, insanlar için memur seçmezseniz, sözlerinizde adalet der ancak gerçekte adil olmazsanız, kusurlarını bilmeden [bir kişiye] iyilik yaparsanız, başarıları unutup kinle hareket ederseniz, duygularınızın etkisinde kalıp kötüleri etrafınızda tutarsanız, doğru yola sırtınızı dönüp sadık ve iyi olanları [etrafınızdan] uzaklaştırırsanız, işte o zaman gece gündüz çalışıp kafa patlatsanız da mükemmel bir düzen kurma ümidiniz asla gerçekleşmez."

Yazı sunulduktan sonra Taizong büyük bir memnuniyetle [yazılanları] onayladı.

[85] Zhenguan 21. yılda [647] Taizong, Cuiwei Sarayı'ndayken,[1] Devlet Tarım Sorumlusu[2] Li Wei'i gelirler veziri [3] görevine atadı. Fang Xuanling o sırada başkent yöneticisi olarak görev yapıyordu. Başkentten biri gelince Taizong şöyle sordu: "Fang Xuanling Li Wei'in terfi ettiğini duyunca ne tepki verdi?" Gelen kişi şöyle cevap verdi: "Sadece 'Li Wei'in gür bıyıkları ve sakalları var' dedi. Başka bir şey söylemedi." Bunu duyunca imparator Li Wei'i [vezirlikten alıp] Luozhou valiliğine atadı.

1 Başkent Chang'an'ın güneyinde bulunan Zhongnan Dağları'nda bir saray.

2 Başlangıçta tarım üretimi ve tarımdan alınan vergilerden sorumlu bir makamdı. Daha sonra sorumluluk alanı daralmıştır.

3 Tang dönemindeki altı vezirlikten biri. Bütün ülkenin bütçe ve denetimini yapar.

8. Bölüm
Tımar Sistemi[1] Üzerine

[86] Zhenguan 1. yılda [627] Saray Sekreteri Fang Xuanling, Xing beyi yapıldı, Savaş Veziri Du Ruhui, Cai beyi ve Personel Veziri Zhang Sun Wuji de Qi beyi yapıldı. Her biri 1300 haneden elde edilen önemli miktardaki vergi geliriyle birinci sınıfa yerleştirildiler. Huai'an Prensi imparatorun amcası Shen Tong[2] bir yazı sundu: "Doğruluğun Sancağı[3] ilk kaldırıldığında askerlerin başında ilk giden bendim. Şimdi Fang Xuanling, Du Ruhui ve diğerleri, hepsi yazı fırçası adamları ama hepsi en önde. Bunu kabul edemiyorum."

İmparator Taizong'un cevabı şöyle oldu: "Ödüller ve cezalar ülke için en büyük öneme sahip meselelerdir. Ödüller yapılan işe uyuyorsa, başarılan olmayanlar kendi istekleriyle geri çekilirler. Cezalar suça uyuyorsa, kötülük yapanlar korkuya kapılacaktır. Dolayısıyla, ödül ve cezaları hafife almamam gerektiğini biliyorum. Eğer şimdi ödüllendirmeleri başarılara göre uygularsak, Fang Xuanling ve diğerleri askerî seferler planlama ve toprak ve tahıl tanımlarının sunaklarını yerleştirmede başarılı oldular. İşte bunun için Han Hanedanı zamanında Xiao He[4] [savaş meydanında] ata binip ter dökmemesine rağmen birinci sıradaydı. Çünkü yol gösterdi ve savaş arabalarının hızını artırdı [savaşa yön verdi]. Amcamız hanedana en yakın olandır ve ben gerçekten de ondan bir şey esirgemiyorum ancak sırf aile bağları sebebiyle amcamı başarılı memurlarla aynı şekilde ödüllendiremezdim."

Başarılı hizmetleri olan memurlar birbirlerine şöyle dediler: "İmparator hazretleri bu mutlak adaleti nedeniyle özel olarak akrabalarına bir lütufta bulunmaz. Yanlış suçlamalarda bulun-

1 Feodal sistem, ikta ve tımar sistemi benzeri Çin'e has bir yapıdır. (ç.n.)

2 Li Shentong. Doğum tarihi bilinmemektedir. 630 yılında ölmüştür. İmparator Gaozu'nun kardeşidir.

3 Doğruluk ve adalet için savaşan ordunun bayrağı veya sancağı. (ç.n.)

4 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 193 yılında ölmüştür. Han Hanedanı İmparatoru Liu Bang'a yardım etmiş ve Hanedanın en önemli yöneticilerinden biri olmuştur.

mamalıyız." İlk zamanlarda Gaozu, imparatorluk ailesinin kayıtlarına dayanarak iki ya da üç kuşaktan onlarca kuzene unvan ve tımarlar vermişti. Bunun üzerine Taizong bütün yetkililere şöyle dedi: "İki Han Hanedanında [Han Hanedanının iki dönemi] sadece oğullar ve kardeşlere tımar verilmiştir. Daha uzak akrabaların hiçbirine, eğer Liu Jia[1] ve Liu Ze[2] gibi bir başarıları yoksa unvan ve tımar verilmemiştir. Herkese tımar vermek ve [bu yolla] daha fazla zorla çalıştırmaya neden olmak kendi akrabalarının geçimini sağlamak için sıradan halka zahmet ve acı çektirmek demektir." Bunun üzerine hanedanla akrabalığı olanlardan bir başarısı olmayanların tımarları ve prenslik unvanları geri alındı ve hepsi bey seviyesine indirildi.

[87] Zhenguan 11. yılda [637] Taizong, Zhou Hanedanı örneğinde genç nesillere tımar vererek hanedanın 800 yıl sürmesi ve Qin Hanedanının ise yerel beyleri devam ettirmeyerek sadece iki nesilde yok olmasından yola çıkarak, İmparatoriçe Lü'nün[3] Han Hanedanını ele geçirmeye çalışması ancak sonunda Liu Hanesinden[4] gelenlerin desteğiyle istikrarı yeniden sağlamasını, hanedan ailesinden gelenleri ve yetenekli yöneticileri ödüllendirerek gelecek nesillerin hüküm sürmesinin sağlanabileceğini düşündü. Yeni nesilden Li Yuanjing ve Li Ke'nın [Shu Prensi] da aralarında bulunduğu 21 kişiye tımar ve unvan verdi. Yine başarılı yetkililerden Bayındırlık Veziri ve Zhaozhou Valisi Zhangsun Wuji'ye ve Saray Sekreterliği Sol Yardımcısı ve Songzhou Valisi Fang Xuanling'in de aralarında olduğu 11 kişiye unvan ve tımar verdi. Törenler Vezir Yardımcısı Li Baiyao[5] akrabalara tımar verilmesine itiraz eden bir yazı sundu:

---

1 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 196'da ölmüştür.

2 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 178'de ölmüştür.

3 MÖ 241 – MÖ 180 yılları arasında yaşamıştır. Liu Bang imparator olduktan sonra onu imparatoriçe yapmıştır. İmparatoriçe olarak farklı soydan gelen prenslerin ortadan kaldırılmasına büyük etkisi olmuştur. Liu Bang ölünce çok küçük yaşta imparator Hui tahta çıkmış imparatoriçe de iktidarı ele geçirmiştir.

4 Liu Soyadlılar veya Liu Hanesi: Han Hanedanı yönetimini ifade eder.

5 565 – 648 yılları arasında yaşamıştır.

"Devleti yönetmenin ve halkı korumanın, hükümdarın kalıcı idari düzenlemeler yapması olduğunu duydum. Hükümdara hürmet etmek ve yukarıdakileri güvende tutmak, insan mizacının büyük ilkesidir. Hanedanlık mirasını güçlendirmek, işleri yoluna koymak için kuralları netleştirmeye çalışmak, bütün zamanlar boyunca değişmeyen ve tüm endişelerde üzerinde hemfikir olunan bir şeydir. Bununla birlikte, zaman aralığında ve devletlerin düzeninde de farklılıklar vardır. Kayıtları uzun süre inceleyenler bunu ayrıntılı olarak tartışmışlardır. Hepsi, Zhou Hanedanının [mukadder] zamanını aştığını ve Qin Hanedanının da ulaşması gereken süreye ulaşamadığını, var oluş ve yok oluşlarının ise aralarındaki yönetim ve devlet sistemlerindeki farklardan kaynaklandığını söylemektedir. Zhou Hanedanı, Xia ve Yin [Shang] Hanedanlarının uzun süren saltanatlarını bir ayna olarak gördükleri için, Sarı İmparator ve Yao'nun kurduğu sağlam temeller ve tıpkı sağlam bir kale gibi taşları üst üste koymalarıyla derin köklere ve sağlam bir temele sahip olmuşlardır. Hanedan ilkeleri gevşetilip vazgeçilebilir olsa da, [tıpkı ağaçlar gibi] dallar ve gövdeler birbirini desteklemiş, böylece ihanet olmamasını ve [hanedanın] ata kültünün kesintiye uğramamasını sağlamıştır. Qin Hanedanı [bunun tersine] antik dönemden alacağı derslere sırtını dönmüş ve eski hükümdarların yolunu [Dao'sunu] reddetmiştir. Hua Dağı'nı kesip [onun stratejik konumuna] güvendiler. Yerel beyleri ortadan kaldırıp valilikler kurdular. Yeni nesil [hanedan ailesinin yeni nesli] tek bir chi'lık[1] tımara bile sahip değildi ve sıradan halkın da merkezi bir yönetim kaygısı yoktu. Bu nedenle bir kişi çığlık atıp isyan başlatınca Qin Hanedanının Yedi Tapınağı[2] [hanedanın kendisi] bir anda çöktü.

Ben, Antikçağ'dan beri hükümdarların her birinin, Göğün Altı'nda egemen olarak hüküm sürmek için yukarıdaki yüce güçlerden yetki aldıkları ve adlarını imparatorların siciline yazdırdıkları kanısındayım. Devleti kurarken birer prens olarak şansları

1 Bir chi yaklaşık 0.3 metredir. (ç.n.)

2 Ata tapınakları ve hanedan kastedilmektedir.

yaver gitti. Derin sorunlar ile karşılaştıklarında bilgelikle yeni bir çağ başlattılar. Hatta evlat edinilen Wei Hanedanı İmparatoru Wu[1] ve askere alınanlarla ilişki kuran Han Hanedanı İmparatoru Gaozu, imparator olmayı ümit etmemişlerdi. Zaten [kaderlerinde olduğundan] isteseler de bu yoldan vazgeçemezlerdi. Davalar artık hanedana getirilmediğinde ve artık gelişme durduğunda Hükümdar Yao'nun şanı dört bir yana ulaşsa da ya da Hükümdar Shun'un yıldızlar gibi yüceliği de olsa, şu kesindir ki onların soyundan gelenler ellerinde tutmaya çalışsalar bile tahtlarını koruyamayacaklardı. Bu hükümdarın duyguları ile ilgili bir şey değildir. Her biri benzersiz erdemlere sahip olan Yao ve Shun bile torunlarına refah getiremediler. Bundan, saltanatların uzunluğunun veya kısalığının kesinlikle Gök'ün zamanlamasına bağlı olacağını ve yönetimin yükseliş veya düşüşünün de insan meseleleriyle ilgili olduğunu biliyoruz. Kâhin, Görkemli Zhou Hanedanının otuz nesil ve 700 yıl süreceğini öngördü. Çöküş en uç noktasına ulaştığında ise Zhou Hükümdarı Wen ve Hükümdar Wu'nun yönetim esasları varlığını sürdürdü. Bu onlara en yüksek gücün verilmesini sembolize eden Kaplumbağa ve Kazan'ın[2] çoktan en karanlık yerlerde olduğunu gösterir. Güneye gidip başkente dönmemek ve baskı altında Doğu Başkenti'ne taşınmak, [Gök'e yapılan] sunuların yetersiz kalması ve dış bölgelerdeki sunakların artık korunamaması. Bu yavaş yavaş düşüşün tımarlarla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Zalim Qin Hükümdarı Qin Shi Huang tahta şanslı bir günde çıkmıştı ancak sonu felaket oldu. Qin Shi Huang'ın erdem ve davranışları Yu ve Tang'dan çok farklıydı; [Qin Shi Huang'dan sonra tahta çıkan] Qin Er Shi'ın yetenekleri de Qi[3] veya Song[4] ile karşılaştırılamazdı. Li Si[5] ve Wang Wan[6] dört

1 Cao Cao olarak da bilinir. 155 – 220 yılları arasında yaşamıştır.

2 Hanedan ve ülke için kullanılan bir mecaz. (ç.n.)

3 Xia Hanedanı Hükümdarı Qi, Xia Hanedanının ikinci hükümdarıdır.

4 Zhou Hükümdarı Cheng. Bkz. Dipnot 265.

5 MÖ 280 – MÖ 208 yılları arasında yaşamıştır. Hattat, filozof ve yöneticidir. Qin Hanedanının iki imparatorunun da başveziridir.

6 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Qin Shi Huang'ın yöneticilerindendir.

bir yanda toprakları genişletti. [Qin Hanedanı Prensleri] Jiang Lü, Zi Ying'in 1000 savaş arabasına sahip oldu. Fakat İmparatorun Oğlu'nun yükselişine engel olamaz ve ejderha yüzlü[1] birinin yeni bir hanedan kurmasına karşı çıkamazlardı!

Kazanç ve kayıp, başarı ve başarısızlık, hepsinin bir nedeni vardır. Yine de bu konularda yazanlar genellikle yerleşik alışkanlıklara bağlı kalırlar. Geçmişte ve şimdi olanları birbirinden ayıramaz, neyin temiz neyin kirli olduğunu anlamazlar. Geçmiş yüz hükümdarın egemenliklerinin son zamanlarını, Üç Hanedanın kanunlarını uygulamak istemektedirler. Göğün Altı'ndaki Beş Bölge'yi[2] yerel beylere [tımar olarak] vermek ve hükümdarın 1000 li'lik alanlarını [beylere] bahşetmek, işte bunlar Shun ve Yu zamanında olduğu gibi düğümler atarak hatırlamaya,[3] Liu ve Cao[4] yasalarını uygulamaya çalışmaktır. Sonuç olarak yasalar ve düzenlemelerin tutarsız olacağı şüphesizdir. Suya düşen kılıcı bulmak için tekneye çentik atmak işe yaramaz,[5] bir müzik aletinin üzerine güzel desenler çizmekle ondan düzgün sesler çıkmaz. Herkesin bildiği sadece: Chu Beyi Zhuang'ın kazanları [iktidarı] istemesi, Jin Beyi Wen'in ölümünden sonra hükümdarlık cenaze töreni talep etmesi[6] ve deh-

1 Han Hanedanı İmparatoru Gaozu kastedilmektedir.

2 Antik dönemde 500 li mesafe bir bölge olarak kabul edilirdi.

3 Antik dönemde düğüm atarak bir şeyi hatırlama yöntemi.

4 Liu Han ve Cao Wei Üç Hanedan [220 – 280] önemli yöneticileri. (ç.n.)

5 Chu Beyliğinden bir kişi ırmağı geçmek için tekneye binmişti. Dikkatsizliği nedeniyle elindeki kılıcı nehre düşürdü. Panik içinde tekneye bulunduğu yeri hatırlamak için bir çentik attı ve şöyle dedi: "Burası kılıcımı düşürdüğüm yer." Tekne karaya yanaştıktan sonra çentiğin olduğu yerin işaret ettiği yöne gidip kılıcını aradı. Çok uzun süre aramasına rağmen kılıcını bulamadı.

6 İktidarı ele geçirmek, Göğün Altı'nı [dünyayı] yönetmek ve tahta çıkma isteği. Efsaneye göre Xia Hanedanı hükümdarı Yu dokuz kazan döktürmüştür; bu dokuz kazan Çin'in dokuz bölgesini temsil etmektedir ve ülkeyi yönetme hakkının sembolüdür. Xia, Shang ve Zhou Hanedanları dönemlerinde dokuz kazan ülkeyi yönetme hakkının bir simgesi olarak nesilden nesile aktarılmıştır. Chu Beyi'nin bunlara sahip olmayı hedeflemesi Zhou Hanedanı'nın yerine geçme ve hükümdar olma isteğini işaret etmektedir. Hükümdar cenazesi. Jin Beyi Wen dönemin hükümdarının huzuruna çıkıp kendisi için bir hükümdar cenazesi talep etmiş ama bu isteği reddedilmiştir.

şet veren ordulardır. Qin prensi Ying beyaz at koşulmuş beyaz bir arabaya binip teslim olmaya giderken hiçbir yerel bey ona yardıma gelmemiştir.[1] Wangyi Sarayı'nda Qin Hanedanının ikinci imparatorunun öldürülmesinden[2] ders alınamadı. Xia Hanedanından sonra Hou Yi'nin Tai Kang'ı devirmesi ve sonra da Han Zhuo tarafından öldürülmesiyle ortaya çıkan felaketler korkunçtur. Wei Hanedanının Gao Guixiang'ının feci ölümü, Shen Hou ve Zeng Goujie'nin ittifak yaparak Zhou Youwang'ı öldürmesi ile aynıdır. Bunların hepsi bölgesel yönetimler ya da beylikler yüzünden değil hükümdarların kendi kafa karışıklıkları ve kendi kendilerini huzurdan yıkıma sürüklemelerinden kaynaklanmıştır.

Ayrıca birkaç nesil sonra hanedan ailesi zayıflar. Bu da yerel beylerin rakip ve düşmana dönüşmesiyle başlar. Farklı gelenek ve yönetimlere sahip haneler ile güçlüler zayıfları ezer ve çoğunluk azınlık üzerinde tahakküm kurar. Sınırda savaşmak için silahlarıyla karşı karşıya gelirler. Hutai seferinde kadınların hepsi açık olan saçlarını bağladı.[3] Yao Ling'in seferlerinden tek bir savaş arabasının tekerleği bile geri dönmedi.[4] Bu kısaca bir örneği anlatmak içindir: geriye kalanlar diğerlerine karşı zafer kazanamaz. Lu Shiheng[5] şaşkınlıkla şunları söyledi: 'Tahta çıkan hükümdar Dokuz Kazanı[6] terk edip kaçsa da, yabancı ve vahşi bir halk başkenti işgal etse de sonunda Göğün Altı huzura kavuşacak, kargaşanın yerini en sonunda huzur ve barış alacaktır.' Bu sözler gerçekten saçmadır! İl ve ilçeler sistemini uygulamak, görevleri bölüştürüp memurları atamak, yetenekli ve erdemli insanları ülke yönetmenin ağır sorumluluğunu üstlenmeleri için kullanmak, yeteneklerine göre onları seçmek

1 Beyaz renk Antikçağ'da cenaze törenlerinde kullanılırdı.

2 Zhao Gao'nun Qin Hanedanının ikinci imparatorunu öldürmesi.

3 Hutai Savaşı'ndaki yenilgiden sonra kadınlar matem tuttuklarını göstermek için saçlarını bağlamışlardır.

4 Savaşan Beylikler döneminde Qin ve Jin Beyliklerinin savaşından Qin Beyliği'nin ordusundan geriye dönen olmamıştır.

5 261– 303 yılları arasında yaşamıştır.

6 Tahta geçmeyip kaçmayı ifade eden bir mecaz.

ve atamak gerekir. Her çağda, görevdeki başarıları sınanabilecek, yönetme yetkisi emanet edilebilecek kişiler olmuştur. O zaman koşullar, Yer'in uğurlu işaretler gösterdiği ve Gök'ün hazinelerini esirgemediği, halkın yönetimi ana babası gibi gördüğü bir noktaya gelebilir. Daha sonra yönetim, yaygın bir netliğe yaklaşır. Cao Yuanshou[1] büyük bir memnuniyetle ilan etmişti: 'Hükümdar sevinçlerini halkla paylaştığında halk da hükümdarın endişeleriyle ilgilenecektir. Hükümdar halkla aynı huzura sahip olduğunda, tehlikede olduğu zamanlarda halk onu kurtaracaktır.' Nasıl olur da [birinci durumda olduğu gibi] aynı huzur ve tehlike duygusunu yerel beyler de paylaşır ya da [ikinci durumda olduğu gibi] bazı konularda farklı kaygıları ve sevinçleri olur? Bu ifade tamamen yanlıştır!

Hükümdarlar ülkelerinde hüküm sürdüklerinde [beylik verilenler] ailelerinin statülerine güvenirler. Seleflerinin başarılarını ve çektikleri zorlukları unutur ve doğal olarak gelen soyluluklarını önemsemezler. Her nesilde şehvet ve sefahatlerini artırırlar, her yaşta kibirlerine kibir, savurganlıklarına savurganlık eklerler, böylece geçici saraylar ve malikâneler Gök'te bulutları delip Samanyolu'na yaklaşır.[2] Halkın gücünü tükenme noktasına kadar kullanırlar. Ya da yerel beyleri göreve başlama törenlerine katılmaları için çağırırlar. Chen Ling'in[3] durumu: o bir hükümdar olarak, memuruyla [aynı kadınla yatarak] adap kurallarını ihlal ettiler ve birlikte [kadının oğlu] Zheng Shu'ya[4] hakaret ettiler. Wei Beyi Xuan'in[5] durumu: o baba olarak oğlu [Xuan Ji] ile aynı kadını paylaştı ve sonunda Shou ve Shuo [beyin torunları] öldürüldü. Bu tür adamların iyi bir tavır sergilediklerini ve iyi bir yönetimi arzuladıklarını iddia etmek gerçekten mümkün müdür? Bütün iç ve dış görevliler saray tarafından seçilirdi. Bunlar da âlimler ve halk arasından

1 Üç Hanedan döneminde yaşamıştır.
2 Çok yüksek binaları kasteden bir mecaz.
3 İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde Chen beyidir.
4 İlkbahar Sonbahar Dönemi yöneticilerindendir.
5 Wei Beyi Xuan. MÖ 718 – MÖ 700 yılları arasında beylik yapmıştır.

seçilerek atamaları yapılırdı. Hepsi bilgili ve yetenekli kişilerce değerlendirilir ve denetlenirdi. Rütbelerine, yaşlarına ve başarılarına göre derecelendirildiler, yükselmeleri değerlendirme puanlarına göre belirlendi. İlerlemeleri ve seçimleriyle ilgili meseleler en büyük endişe kaynağıydı. Birbirlerinin kusurlarını inceleyerek birbirlerini geliştirme ruhları derindi. Bazı durumlarda gelirleri kendi evlerine girmedi. Eşleri ve çocukları resmî binalara gitmediler. Saraydaki yüksek mevkilerine rağmen yemeklerini hazırlamak için ateş yakmadılar ve görevdeyken yalnızca su içtiler. Nanyang Valisi kendini yıpranmış bir beze sardı. Laiwu Kaymakamı [o kadar tutumluydu ki] tenceresinde toz birikirdi. Memur olmak sadece kendi çıkarları için plan yapmaksa, bu adamlar nasıl kusursuz olabilir! Özetle ancak unvan ve maaşın babadan oğula geçmediği hallerde yetenekli kişileri göreve getirmek mümkün olur, halkın sabit bir hükümdarı olmadığında bağlılığı da zayıflar. Akıllı ve aptalın ayırt edebildiği şey budur. Öyleyse nasıl bir yanlış anlama olabilir! Devletlerin yok olması, hükümdarların öldürülmesi, normların kargaşaya sürüklenmesi veya temel yasaların ihlal edilmesi konusuna gelince, iki yüzyıllık İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde barışın hüküm sürdüğü tek bir yıl bile olmamıştır. Song Beyi Xiang, Sui Nehri kıyısında düzenlediği kurban töreninde Zeng Beyi'ni kurban olarak kullanmıştı; Lu Beyliği'nde yollar düz ve geniş olmasına rağmen[1] ahlaksız ilişkilerin yaşandığı toplanmalara sahne olmuştu.[2] Batı Han Hanedanı İmparatorları Ai[3] ve Ping[4] veya İmparatorlar Huan[5] ve Ling[6] dönemlerinde

1 Yolu düz ve geniş ifadesi *Şiirler Kitabı*'nda geçer; Qi Beyi Xiang ve Wen Jiang'ın ahlaksız davranışlarını yeren bir hicivdir.

2 Aslında İlkbahar Sonbahar Dönemi'ndeki "Savaş arabalarının bir araya gelmesi" ifadesindeki gibi beylikler arasındaki dostane toplantıları ifade eder, ancak burada ensest ilişkiler için gizli buluşmalara işaret etmektedir.

3 MÖ 27 – MÖ 1 yılları arasında yaşamıştır.

4 MÖ 9 – MÖ 6 yılları arasında yaşamıştır.

5 Han Hanedanı İmparatoru Huan. MÖ 132 – MÖ 168 yılları arasında yaşamıştır.

6 Han Hanedanı İmparatoru Ling. MÖ 156 – MÖ 189 yılları arasında yaşamıştır.

bile Doğu Han'da düşük rütbeli memurların aşırılığı ve şiddeti kesinlikle bu kadar ileri gitmezdi. Yönetim ilkesi bu tek ifadeyle özetlenebilir.

Naçizane imparator hazretlerinin ülkeyi yönetmenin temel ilkelerini kavradığını kabul ediyorum. Bilgeliği kullanarak zamanın şartlarında gerekeni yaptınız. Sayısız insanı yangından ve boğulmaktan kurtardınız ve âlemi kötü tesirlerden arındırdınız. Bir hanedan kurdunuz ve devamlılığı sağladınız. Gök ve Yer ile erdeminizi inşa ettiniz. Emirler verir, fermanlar çıkarırken her şeyi derinden anlamayı temele alarak konuştunuz. Eşsiz şekilde içsel ve ruhsal sadakati yaydınız ve Antikçağ'ı hiç unutmadınız. Şimdi, beylikler tesis etmek ve beylerle yakın bağları sürdürmek için [soyluluğun] beş derecesini yeniden tesis etmek ve eski düzenlemeleri geri getirmek üzeresiniz. Han ve Wei Hanedanlarından sonra ortaya çıkan yozlaşmış ruhun yolunda gitmediğinizi [naçizane] düşünüyorum. Yao ve Shun'dan beri mükemmel adaletin yolu değişmiştir. Jin ailesi kontrolü kaybettiğinden ve imparatorluğun ilçeleri dağıldığından beri bu daha da artmıştır. Sonraki Wei, zamanın şartlarından yararlandı ve Hua'lar [Çinliler] ve Yi'ler karışık bir şekilde [bir arada] yaşadılar. Buna ek olarak Guan bölgesini aldılar ve Nehri [Sarı Nehir] bir sınır olarak belirleyip Wu ve Chu'yu birbirinden ayırdılar. Metin çalışmaları yapanlar, İttifaklar Okulu'nun sanatlarını incelediler.[1] Askeri sanatları uygulayanlar, silahlara olan bağlılıklarını sınırlarına kadar götürdüler. Sonunda bunu aldatıcı planlar yapmak ve manasız gelenekleri yaymak için bir araca dönüştürdüler. Kaihuang döneminde[2] [imparator] anne tarafına güvenerek hanedanı kurdu. Diğer tüm kahraman liderleri zorladı ve fırsatçı planlara daldı. Sui [Hanedanı] kendini zorlamadan parlak yönetim döngüsünü değiştirdi. Onlarınki [diğer

1 Savaşan Beylikler döneminde ortaya çıkmış İttifaklar Okulu ya da Diplomasi Okulu olarak bilinen felsefe. Bu felsefenin ilk yazılı eseri MÖ 4. yüzyılda yaşamış Guiguzi'nın [Hayaletler Vadisinin Bilgesi] *İkna Sanatı*'dır. (ç.n.)

2 Sui İmparatoru Wen'ın saltanat yıllarına verilen isim. 581 – 600 yılları arasında 19 yıl sürmüştür.

rakiplere] üstün gelme ve [fetih yoluyla] kalıcı olma başarısı değildi. 20 yıldan uzun bir süre boyunca insanlar erdeme şahit olmadı. Daye döneminde [İmparator Tang] İmparator Wen'ın yerine geçtiğinde ahlak kayboldu. Her insan ve her nesne hiçliğe sürüklenmek üzereydi. Gök [İmparator Yang'a] göksel askerî cesareti vermiş ve eşkıyalığı ve yıkımı ortadan kaldırmış olsa da, savaşın prestiji sona ermedi, insanlar çalıştı ama huzur ve refaha ulaşılamadı.

İmparator hazretleri, babanızın bilge cömertliğine saygıyla itaat ettiğinizden ve değerli takvimi belirleyen imparator konumuna geçtiğinizden, iyi bir düzen sağlamak için duygularınız samimiydi ve önceki hükümdarların [saltanatlarını] bir bütün olarak incelediniz. Mükemmel Dao'nun bir adı olmamasına rağmen [bununla ilgili] hangi sözlerin ve işaretlerin kaydedildiğini açıklayarak genel durumu kısaca ortaya koymak gerçekten başarmayı umduğum şeydir. İmparator hazretlerinin ana babasına duyduğu derin sevgi ve saygısı, onlara içten bir şefkat ve özenle yaklaşması, yorulmak nedir bilmeden çalışması tıpkı Büyük Shun gibi iyi bir evlat olduğunu göstermektedir. Bizzat hizmetlilere sorarak babanızın durumunu takip etmeniz, onun yiyeceği yemekleri önceden bizzat tatmanız Zhou Beyi Wen'ın erdemlerini yansıtmaktadır. Soruşturma görevlileri zor davaları bildirdiğinde ya da Başkâtiplik bilgi verdiğinde, davaları büyük küçük ayırt etmeksizin hepsini bizzat incelemektesiniz. Masumları ve suçluları tespit ederek idam cezasını ayak kesme cezasına çeviriyorsunuz. Bu şefkat ve merhamet Yin ve Yang'ın her iki âlemine de yayılmaktadır. Bu tıpkı Büyük Yu'nün bir suçluyu gördüğünde içten içe üzülmesine benzemektedir. Yüz ifadeniz ciddi, konuşmanız samimi. Tevazuyla eleştirileri dinleyip uyguluyorsunuz. Alaycı ve kaba sözlere kulak asmıyor, ot biçenlerin ve çıra toplayanların bile sözlerini kesmiyorsunuz. Bu tıpkı İmparator Yao'nun tevazu içinde ikazlar duymak istemesine benziyor. İmparator hazretleri ahlak ve eğitimi teşvik ediyor, insanları öğrenmeye yönlendiriyor. Hem sınavlarla seçkin kişileri memur olarak belirliyor hem de bilgili âlimleri

vezir yapıyorsunuz. Tıpkı bir bilgenin iyiliğe yönlendirmesi gibi. Yetkililer, sarayın sıcak ve nemli olması, uyumak ve yemek yemek için uygun olmadığı gerekçesiyle ikametgâhınızı daha yüksek ve daha aydınlık bir yere taşımanızı ve oraya küçük bir köşk yaptırmanızı istediler. Sonra on hanenin malları kadar bir miktara iyi evlatlar gibi öne çıkan memurların isteklerini bastırdınız, soğuktan ve sıcaktan etkilenmeyen mütevazı bir konutta huzur buldunuz. Son yıllarda don nedeniyle hasat yetersizdi, Göğün Altı'nda her yerde açlık vardı. Kargaşa patlak verdi. Tahıl ambarları ve depolar boşaldı. Ama bilge duygularınız şefkatliydi ve sonunda tek kişi bile yollara düşmesin diye özenle yardım ettiniz, zor durumda olanların imdadına yetiştiniz. Hâlâ sadece [kazayağı otu ve dağ çayı otu gibi] basit yemekler yiyor, ahşaptan yapılmış müzik aletleri dinliyorsunuz. Sözleriniz hep hüzünlü ve duygulu. Görünüşünüzden anlaşılıyor ki çok zayıflamışsınız. Zhou Beyi [Yueshang Krallığı tarafından Zhou gücüne boyun eğdiklerini ifade etmek için] birkaç kez yapılan çeviriden ve gönderilen hediyelerden çok memnundu. İmparator Yu, Batı Rong'larının[1] iyi bir düzene tabi olmak için gelmelerindeki kendi başarısını övmüştü. İmparator hazretleri, Yi'lerin[2] dört yönden saygıyla size yöneldiklerini ve on bin li'lik [geniş bir] alanda iyiliğe döndüklerini ne zaman görse, düşünmek için geri çekilir ve meseleleri dikkatle ve yoğun bir şekilde ele alır. Uzak diyarlara boyun eğdirmek için Merkez Devlet'e [Çin] haksız yere zahmet vermekten ve bir anın bol meyvelerini korumak için kalıcı büyük itibarı kaybetmekten korkuyorsunuz. Zihniniz meşgul olduğu için eğlence ve seyahate olan ilginiz bitti. Her sabah dîvanı topluyor ve yorulmadan dinliyorsunuz. Her konudan haberdarsınız ve Dao'nuz Göğün Altı'nda her yerde çok etkili. Dîvandan çekildikten sonra önde gelen yetkilileri huzura çağırıyorsunuz. Doğru ve yanlışı tartışarak içinizi döküyorsunuz. Bu [özel tartışmalar] sadece idari konularla ilgilidir, başka

1 Çin'in kuzeybatısında yaşayan göçebe halklar.(ç.n.)

2 Antik dönemde yerleşik bir yaşam devam ettiren Çin'in dışında yaşayan göçebe halklara verilen genel isimlerden. (ç.n.)

konular yoktur. Güneş tepeye çıkınca yetenekli ve bilgili âlimleri çağırıp onlarla klasik metinler üzerine konuşuyorsunuz. Bütün konuşmalarınız saf bir sadeliktedir. Gecenin köründe sanki yorgunluğunuzdan habersizmiş gibi henüz uyumamış oluyorsunuz. Bu dört konuda sizden öncekileri aştınız. Bu, insanlığın ortaya çıkışından bu yana tek kelimeyle benzersiz olduğunuzu gerçekten kanıtlamaktadır. Bu dönüşüm ruhunu büyütebilir ve dört bir yana gösterebilirseniz, bir yıl içinde gerçekten bütün Göğü ve Yeri dolduracaksınız. Yine de saflık engellenmiş halde. Yüzeysellik ve hile ortadan kaldırılmış değil. Bunun nedeni, birdenbire değiştirilmesi çok zor olan geleneklerin uzun süre devam eden doğasıdır. Ahlaki mükemmelliğin tören kabının oyulmasının mükemmelleşmesine, süslemenin yerini kemer sıkma alana, cezalardan vazgeçen öğreti uygulanana ve dağdaki töreni tamamlayana kadar beklemenizi arz ediyorum. Ancak o zaman toprakların idaresi ile ilgili kuralları belirlemeli, tepelerin ve nehirlerin [tımar toprakları olarak] verilmesi konusunda tartışmalar yapmalısınız. Böyle yapmak geç olmaz. *Değişimler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Gök ve Yer şimdi dolu ve şimdi boş. İşte böyle zamanla değişir. Bu insan için de böyle değil midir?' Bunlar gerçekten de güzel sözlerdir."

Saray Sekretaryası Taslakçısı Ma Zhou da bir yazı sundu:

"İmparatorluk hanesi üyeleri ve değerli memurların, sınırları kontrol edecek ve daha sonra yönetebilmeleri için onları torunlarına miras bırakabilecek yerler oluşturmalarını emreden fermanınızı alçakgönüllülükle okudum. Ciddi bir durum olmadıkça, hiçbir şekilde rütbeleri düşürülemez veya görevden alınamazlar. İmparator hazretlerinin onlara tımarlar vermesinin nedeninin, gerçekten onları sevmesi ve onlara değer vermesi olduğunu iddia edecek kadar cesurum. Onların soyundan gelenlerin bu yerleri yönetmeye devam etmelerini dilersiniz, böylece tımarlarının sonu gelmez ve her nesilde görevde kalabilirler.

Bunun nedeni nedir? Yao ve Shun [gibi iyi babaların] Dan Zhu ve Shang Jun gibi [kötü] oğulları yok muydu? Bu, sonraki

zamanlar için daha da doğrudur. Oğlunu babaya göre seçmek isteyen birinin uzun bir yolda başarısız olacağından korkuyorum. Oğullar babalarının görevlerini miras alırlarsa ve on binde bir ihtimal olarak bile kibirli veya sorumsuz olurlarsa, o zaman bunun uğursuz sonuçlarına katlanması gereken sayısız insan ve başarısızlıklarıyla uğraşması gereken bir de hanedan olacaktır. Bir kişi soyundan gelen birini miras aldığı timardan mahrum etmek istiyorsa, Zi Wen'ın durumu ortadadır.[1] Bir kimse, miras almış olabileceği bir timarın soyundan gelen birini mahrum etmek niyetindeyse, o zaman da Luan Yan'ın durumu ortadadır.[2] Böyle birinin gidip orada yaşayan halkı mahvetmesine izin vermektense, zaten ölmüş bir memura yapılan iyiliği ortadan kaldırmak tercih edilir. Bu çok açıktır. Bu nedenle, geçmişte halkı sevenler, sonradan zarar görmelerine neden olmaktadırlar. Onlara [bir karışın içine koyulmuş toprağın hediye edilmesiyle sembolize edilen] bir timar verilmesini, haneler ve kasabalar tahsis edilmesini uygun buluyorum. Bu kişiler yetenekli ve iyi huylu olmalıdır. Onlara ancak kapasitelerine göre görevler vermelisiniz; böylece yetenekleri zayıfsa, hata yapmaktan kaçınabilirler. Geçmişte Han Hanedanı İmparatoru Guangwu'nun[3] değerli memurlarına [yerel yönetimde] görevler vermemesi sayesinde [memurları] ömürlerini doldurabildiler. İmparator hazretlerinin bunun uygunluğunu derinden düşünmesini diliyorum, böylece herkes sizin büyük lütuflarınıza nail olsun; oğullarınız ve torunlarınız sonsuza dek nimetlerden ve iyi talihten yararlansın."

Taizong, her ikisinin de ifadelerini memnuniyetle kabul etti ve sonunda soyundan gelenleri ve değerli yetkilileri babadan oğula geçen valilikle görevlendirmeyi bıraktı.

---

1 İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde yaşamıştır ve başarıları sayesinde torunu daha sonra onun makamını tekrar elde etmiştir.

2 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 556 yılında ölmüştür. Yaptığı kötülükler cezasız kalmış ancak daha sonra torunu bu nedenle makamını elinde tutamamıştır.

3 (MÖ 25 – MÖ 57) yılları arasında yaşamış Han Hanedanı imparatoru. İmparatorluğu yeniden ayağa kaldıran ve birleştiren, Doğu Han Hanedanının kurucusu. (ç.n.)

IV. Cilt

9. Bölüm
Veliaht Prens ve Prenslerin Rollerinin Belirlenmesi Üzerine

[88] Zhenguan 7. yılda [633] Shu Prensi'ne Qizhou başkomutanlığı verildi. İmparator Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Baba ve oğul arasındaki duygu kesinlikle her zaman birbirlerini görmek istemeleridir! Ancak devlet işleriyle aile işleri farklıdır. Oğullarım yerel bölgeleri yönetmek ve böylece [başkent için] koruyucu perdeler olarak hareket etmek için yollarına devam etmeliler. Açgözlülüğü ortadan kaldırmak ve kardeşlerin benden yüz yıl sonra da tehlike, yıkım ve felaketlerle karşı karşıya kalmaması için her birine belli roller vermeliyim."

[89] Zhenguan 11. yılda [637] Denetçi Ma Zhou şunları belirten bir yazı sundu:

"Han ve Jin Hanedanlarından bu yana, prenslerin hepsine uygun olmayan unvanlar ve makamlar verildi ve rolleri önceden belirlenmedi. Bu da onların mahvolmasına neden oldu. Hükümdarlar bunu çok iyi biliyorlardı ancak belirli prenslere olan sevgileri nedeniyle yok oldular. Bu nedenle öndeki arabalar devrilmiş olsa da arkadan gelenler yollarını değiştirmedi. Şimdi, aşırı sevgi ve lütuf içindeki prensler söz konusu olduğunda benim akılsızca endişem, yalnızca bu lütuflar sebebiyle kibir-

li davranmaları değildir. Wei Hanedanı İmparatoru Wu,[1] Chen Si'yı[2] veliaht prens ilan etti ve Wei Hanedanı İmparatoru Wen başarılı olup tahta geçince, hapishanedeymiş gibi onu kapalı yerlerde tuttu. İmparator Wu ona fazla iyilik yaptığı için sonraki imparator doğal olarak ondan korkarak yaşadı. İmparator Wu sevgisiyle aslında Chen Si'nın acı çekmesine neden olmuştu. Ayrıca imparatorun oğulları zenginlik ve asaleti kaybetmekten neden korksun? Onlara çok büyük tımarların gelirleri verilir. Bu tımarlardaki hanelerin sayısı hiç de az değildir. İyi kıyafetleri ve güzel yemekleri vardır. Bunlardan başka neye ihtiyaçları vardır ki? Bunların yanında her yıl sayısız güzel hediyeler de alırlar. Şöyle bir halk deyişi vardır: 'Yoksulun tutumluluğu, zenginin de savurganlığı öğrenmesine gerek yoktur.' Zaten doğal olarak öylelerdir. İmparator hazretleri bilgeliğiyle hanedanı kurdu. Neden sadece şimdiki prenslerin neslini yetiştiresiniz ki? Kalıcı olacak kanunlar için emirler vermeli ve on bin nesil boyunca bunlara uyulmasını sağlamalısınız."

Taizong bu yazıyı okuduktan sonra çok beğendi ve ona 100 duan ipek verdi.

[90] Zhenguan 13. yılda [639] İkaz Memuru Chu Suiliang, her ay Wei Prensi Li Tai'a Veliaht Prens'ten daha fazla şey verildiği için bir uyarı yazısı sundu. Yazı şöyleydi:

"Geçmişte bilgeler tören kurallarını tanımlarken, birinci eşin oğullarını onurlandırdılar ve diğer oğulları ondan düşük olarak görüp [ilk eşten olan oğula] vâris adını verdiler. Onun Dao'su gökkubbeye yükselir. Çok hürmet ve değer görürlerdi. Servetleri sayılamazdı, hükümdarın mal ve zenginliklerini paylaşırlardı. Diğer oğullar mütevazı makamlara sahipti ve onlarla aynı durumda değillerdi. Kıskançlık ve şüphenin kademeli olarak ortaya çıkmasının önlenmesi ve felaketlerin veya kargaşanın ortadan kaldırılmasının nedeni buydu. Eski hükümdarlar,

1 155 – 220 yılları arasında yaşamıştır.
2 192 – 232 yılları arasında yaşamıştır.

yasaları düzenlerken her zaman insan doğasını temel alırlardı. Her hanedanda başka eşlerden de oğullar olacağını biliyorlardı. Bu oğullarını sevseler de onlara olan sevgileri ilk ve asıl eşlerinden olan oğullarına duydukları sevgiyi aşamazdı. Asıl eşin en büyük oğlu, hanedan soyunun vücut bulmuş haliydi ve ona özellikle hürmet edilecek ve yüceltilecekti. Rolleri net olarak belirlemek mümkün olmadığında, yakın yerleştirilenler uzak olarak kabul edildi ve saygı duyulması gerekenler düşük olarak kabul edildi. Sonra hilekâr ve kurnazlar, ortalığı karıştırmak için durumdan yararlandı, özel iyilikler kamu yararına zarar verdi ve bazen devleti kargaşaya sürükledi.

Alçakgönüllülükle, imparator hazretlerinin başarılarının antik çağların başarılarını aştığını ve Dao'nuzun tüm hükümdarlara karşı zafer kazandığını düşünüyorum. Verdiğiniz emirler, çıkardığınız kanunlar, çağımızın kuralları işlevini görmektedir. Herhangi bir günde ilgilenmeniz gereken sayısız işiniz var ve bu işlerin bazıları mükemmel olarak yapılmayabilir. Ben ikaz makamındayım ve sessiz kalmam mümkün değil. Veliaht Prens'in mallarının Wei Prensi için olanlardan daha az olduğunu naçizane gözlemledim. Bu sarayda ve taşrada bilinmektedir ve doğru bulunmamaktadır. *Zuo Zhuan*'da[1] şöyle yazar: 'Evlatlarını seven onlara doğruyu yanlışı öğretmelidir' Sadakat, iyi evlat olma, nezaket, tutumluluk doğru şeylerdir. Ne Han İmparatoriçesi Dou,[2] ne de Han Hanedanı İmparatoru Jing[3] doğru davranış ilkelerini biliyordu. Böylece Liang Prensi Xiao'nun[4] kibirli davranmasına izin verip ona 40'tan fazla şehir ve 300 li'den büyük bahçeyi tımar olarak verdiler. Yaptırdığı saraylar, kuleler ve kapalı yürüyüş yolları sonsuz gibi görünüyordu. Muazzam miktarlarda kaynak biriktirdi. Geliş ve gidişlerinde tıpkı bir imparator gibi alarm veriliyor, yollarda

1 İlkbahar Sonbahar Yıllıkları üzerine yazılmış yorumlardan oluşan klasik bir tarih eseridir. (ç.n.)

2 MÖ 205 – MÖ 135 yılları arasında yaşamıştır.

3 MÖ 188 – MÖ 141 yılları arasında yaşamıştır.

4 MÖ 184 – MÖ 144 yılları arasında yaşamıştır.

tek bir kişi bile kalmıyordu. Yine de isteklerinin yerine geldiğini hiç düşünmedi ve hastalıktan öldü. Han Hanedanı İmparatoru Xuan[1] Huaiyang Prensi Xian'in[2] kibirli davranmasına izin verdi. Neredeyse mahvolacaktı ancak alçakgönüllü ve itaatkâr yetkililerin yardımı sayesinde felaketten kaçınabildi. Şimdi, Wei Prensi kendi karargâhına taşınmak için saraydan yeni ayrıldığından, tören davranış eğitiminin sürekli onun gözünün önünde olması, ona başarı ve yıkımın nedenlerini anlatacak iyi öğretmenler seçilmesi gerekiyor. Ona ölçülülük ve tutumluluğu aktardıktan sonra, metinleri öğrenmeye de teşvik etmelisiniz. Onu sadece sadakat ve iyi evlatlığın gereklerini yerine getirdiğinde ödüllendirmelisiniz. Ona erdemle rehberlik edin ve onu görgü kuralları ile tamamlayın, ancak o zaman iyi bir araç[3] olacaktır. 'Bilgeler kötü söz söylemeden öğretir ve [öğrencilerini] başarıya ulaştırırlar' sözüyle kastedilen şey budur."

Taizong yazdıklarını içtenlikle onayladı ve kabul etti.

[91] Zhenguan 16. yılda [642] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Şu anda ülkenin en acil sorunu nedir? Her biriniz bu konuda bana bir açıklama yapın." Saray Sekreterliği Sağ Yardımcısı Gao Shilian şöyle dedi: "Halkın karnını doyurmak en acil sorundur." Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Liu Ji şöyle dedi: "Dört bir yandaki yabancı halkları teskin etmek en acil sorundur. Saray Sekretaryası Baş Yardımcısı Cen Wenben şöyle dedi: "*Zuo Zhuan*'da şöyle denir: 'Onlara erdem ile rehberlik edin ve bunu tören ile tamamlayın,' doğruluk en acil konudur." İkaz Memuru Chu Suiliang şöyle dedi: "Bugün dört bir yandakilerin hepsi sizin erdeminize bakarak yanlış şeyler yapmaya cesaret edemiyor. Sadece veliaht prens ve prenslerin belirlenmiş rollere sahip olması gerekmektedir. İmparator hazretleri on bin nesil devam edecek, oğulları ve torunlarına kalacak yasalar yapmalıdır. Bugünlerde en acil mesele bu olmalı."

1 MÖ 91 – MÖ 48 yılları arasında yaşamıştır.
2 Han Hanedanı İmparatoru Xuan'in ikinci oğludur.
3 Konfüçyüs'ün *Konuşmalar* eserine atıf yapılmaktadır. (ç.n.)

İmparator Taizong şöyle dedi: "Bu doğru. 50 yaşına gelmek üzereyim ve zaten artık zayıf düştüğümün farkındayım. En büyük oğluma Doğu Sarayı'nda hanedanın değerli eşyalarını koruma görevini verdim,[1] zihnim sürekli bununla meşgul. Onun altında kırktan fazla oğlum farklı makamlarda bulunuyor. Zira antik çağlardan beri ilk eşlerin yetersiz oğulları ve diğer oğulların varlığı hanedanın yıkılmasıyla sonuçlanmadı! Siz beyler, vârisi desteklemek için bana bilge ve erdemli kişiler bulmalısınız. Diğer tüm prensler için de dürüst insanlar bulmalısınız. Dahası, memurlar prenslerine hizmet ederken uzun yıllar görevde kalmamalıdır. Uzun yıllar hizmet ederlerse, ayrılığa yol açacak eğilimleri daha da derinleşir. Uygunsuz planlar ve gayrimeşru hırslar çoğunlukla bundan kaynaklanır. Prenslik müessesesine atanan görevlilerin dört değerlendirmeden[2] daha uzun süre hizmet etmesine izin verilmemelidir."

[92] Zhenguan döneminde imparatorun oğulları çoğu durumda gençliklerinde komutan veya vali olarak atandılar. İkaz Memuru Chu Suiliang bununla ilgili bir yazı sundu:

"Geçmişte Han Hanedanı iki döneminde de halkı bölgelere ayırarak yönetti. Bu bölgelerin dışında, oğullarına da bölgeler verdiler. Toprakları ve mülkü böldüler. Zhou Hanedanı dönemi düzenlemelerini kullandılar. Tang Hanedanının bölge ve ilçeler için düzenlemeleri Qin Hanedanınınkini izlemektedir. İmparatorun oğullarına gençliklerinde valilik görevi verilmektedir. Bu kesinlikle siz imparator hazretlerinin dört bir yanı [hanedan ailesinin] kanından canından olanlarla koruma isteğindendir. Bir bilge olarak, Dao'nuz eskilerin ötesindedir ama benim naçizane düşüncem tam olarak mükemmel değildir.

Neden? Valiler ve bölge komutanları halkın huzur getirmesini beklediği kişilerdir. Eğer [yönetici] iyiyse o zaman oradaki herkes rahat yaşar. Eğer kötüyse o bölge acı içinde olacak ve

1 Veliaht prens anlamına gelir.

2 Dört yıl görev yapmak anlamına gelir. Tang Hanedanı zamanında yetkililerin terfilerine ya da görevden alınmalarına yılda bir kez karar verilirdi.

durum gittikçe kötüleşecektir. Bu nedenledir ki, hükümdar halkı sever, şefkat gösterir ve onlar adına [onları yönetecek] bilge kişiler seçer. Bazıları Dokuz Li'den[1] bereket getirir ki bu başkente fayda sağlar. Bunlar halkın övgüsünü alır ve hayattayken adlarına tapınaklar kurar. Han Hanedanı İmparatoru Xuan şöyle demiştir: 'Benimle birlikte sadece valiler yönetimde.'

Naçizane fikrim şöyle: İmparator hazretlerinin çocukları arasında henüz yaşı küçük olan ve insanları yönetmeyi başaramayanların başkentte kalmalarını ve klasikleri çalışmalarını talep ediyorum. Birincisi, [böylece] Gök'ün otoritesinden korkacak ve yasakları çiğnemeye cesaret edemeyeceklerdir. İkincisi, saraydaki tören adabını gözlemleyip bundan ders alacaklardır. Bu sayede bunları alışkanlık haline getirebilirler. Kendilerini böylece bileceklerdir. Sadece bir bölgeye hükmedebilecek kapasitede oldukları değerlendirildiğinde gönderilmelidirler. Han Hanedanı döneminin üç imparatoru Ming, Zhang ve He'nin[2] çocukları ve kardeşlerine duydukları sevgi her zaman örnek teşkil etmiştir. Her birine tımar verilmesi, henüz yaşı küçük olanların başkentte kalmaları, tören ve yasalar konusunda eğitilmesi ve lütuflar verilmesi emredilmişti. Bu üç imparator döneminde onlarca, hatta yüzlercesine tımarlar verildi. Aralarında kötü olan sadece ikisidir. Geri kalanlar ise dürüst ve uyumluydular. Bu zaten geçmişte kanıtlanmıştır. Ümit ederim ki imparator hazretleri bunları ayrıntılı olarak araştırır."

Taizong memnuniyetle bu sözleri kabul etti.

10. Bölüm
Öğretmenlere Saygı Göstermek Üzerine

[93] Zhenguan 3. yılda [629] Veliaht Prens'in Öğretmeni Li Gang'ın[3] ayaklarında bir hastalık vardı ve ayakkabı giyip

1 Nehrin dokuz li'lik bir alanı sulaması. Birine lütufta bulunmak anlamında kullanılan bir mecazdır.

2 Han Hanedanının üç imparatoru.

3 547 – 631 yılları arasında yaşamıştır.

yürüyemiyordu. Taizong ona, veliaht prensin Doğu Sarayı'na muhafızlar tarafından taşınan bir tahtırevanda girme ayrıcalığını verdi. Veliaht prense, onu şahsen karşılamasını, yürürken bizzat yardım etmesini ve ona saygı göstermesini emreden bir ferman çıkardı. Li Gang, veliaht prense hükümdar ve memur, hükümdar ve oğlu arasındaki ilişkinin Dao'sunu, babanın halini hatırını nasıl sorması gerektiğini anlattı. Söyledikleri o kadar akıcı ve sözleri o kadar açıktı ki onu dinleyenler yorgunluklarını unutmuştu. Veliaht prens sık sık ona antik çağlardan beri hükümdar ve memur arasındaki ilişkileri, sadakat ve dürüstlüğü danışırdı. Li Gang ciddiyetle şunları söyledi: "Küçük yaşta yetim bir prense[1] yüz li'lik bir toprak verilse eskiler bunu zor bir iş olarak görürlerdi. Ama ben bunun kolay olduğunu düşünüyorum." Ne zaman bir konuşma yapsa ya da beyanda bulunsa çehresi ve sözleri her zaman çok sertti. Veliaht prens huşu içinde ve saygıda kusur etmeyerek onu dinlerdi.

[94] Zhenguan 6. yılda [632] bir fermanda şöyle deniyordu: "Son zamanlarda klasikleri ve tarihî metinleri inceledim. Bilge hükümdarlar hiçbir zaman öğretmensiz olmadı. Şimdiye kadar önerilen kanunlarda Üç Öğretmen'in[2] konumuyla ilgili hiçbir şeye rastlamadım. Bu olmaz. Peki neden olmaz? Sarı İmparator, Tai Dian'den; Zhuan Xu, Lu Tu'dan; Yao, Yin Shou'dan; Shun, Wu Chengzhao'dan; Yu, Xi Wangguo'dan; Tang, Wei Zibo'dan; Zhou Hükümdarı Wen,[3] Zi Qi'den; Hükümdar Wu, Guo Shu'dan öğrenmiştir. Eski çağların bilge kralları bu öğretmenlerle karşılaşmamış olsalardı başarıları Göğün Altı'nda tecelli etmeyecek ve isimleri tarihe geçmeyecekti. Bu, birçok hükümdarın ardından gelen benim için ne

1 Konfüçyüs *Konuşmalar* 8.6'ya gönderme yapmaktadır: "Küçük yetimin ve bir devletin [beyliğin] hayatı ona emanet ediliyorsa, tehlike ve varlık yokluk anında titremiyor ve boyun eğmiyorsa, işte böyle bir insan, Üst İnsan değil midir? Elbette Üst İnsan'dır!"

2 Veliaht prensin öğretmenleri.

3 MÖ 1152 – MÖ 1050 yılları arasında yaşamıştır. Zhou Hanedanı'nın kurucusudur. (ç.n.)

kadar geçerlidir? Benim bilgeliğim o bilgelerinkiyle aynı değildir. Öğretmensiz mi kalmalıyım? Bu durumda sayısız insandan oluşan halkı nasıl yönetebilirim? *Şiirler Kitabı*'nda şöyle denmez mi: 'Yolundan sapma ve unutma. Her şeyde eskilerin kurallarına uy.' Öğrenmemek demek eskilerin Dao'sunu anlamamak demektir ve bu durumda yönetimin barış ve huzuru getirmesi mümkün değildir! Derhal Üç Öğretmen makamını tesis etmelisiniz."

[95] Zhenguan 8. yılda [634] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "En yüksek bilgeliğe sahip olanlar çevrelerinden etkilenmez. Sadece orta düzeyde bilgeliğe sahip olanların istikrarı yoktur. Aldıkları eğitime göre değişirler. Bu özellikle veliaht prensin öğretmeni için geçerlidir ve antik çağlardan beri onların seçimi çok zor olmuştur. Zhou Hükümdarı Cheng küçükken, Zhou Beyi ve Shao Beyi onun öğretmenleriydi. Etrafındakiler bilgeydi ve her gün çok iyi bir eğitim aldı. Bu onun insanlığını ve erdemini artırmaya yetti, böylece bilge bir hükümdar oldu. Fakat Qin Hanedanının Hu Hai'ı için [harem ağası] Zhao Gao öğretmen olarak görevlendirildi. Ceza ve yasalar onun tarafından öğretildi. Tahta geçince değerli yetkilileri idam etti ve ailelelerini öldürdü. Acımasız ve zalimdi. Kısa sürede yok oldu. Bu nedenle insanların iyi ya da kötü olmaları gerçekten onlara yakın olanlarla ilgilidir. Şimdi, veliaht prens ve diğer prensler adına, tören kurallarını öğrenmeleri ve bir miktar fayda sağlayabilmeleri için öğretmenler için kapsamlı bir seçim yapacağım. Siz beyler, doğru ve güvenilir olanları araştırın ve her biri için iki üç kişi tavsiye edin."

[96] Zhenguan 11. yılda [637] Törenler Veziri Wang Gui, Wei Prensi Li Tai'a öğretmen olarak atandı. Taizong, Saray Sekreterliği Sol Yardımcısı Fang Xuanling'e şunları söyledi: "Antik çağlardan beri imparatorların oğulları sarayların derinliklerinde doğdu. Yetişkin olduklarında, hepsi kibirli ve tembeldi. Böylece birbiri ardına mahvoldular, çok azı ayakta

kalmayı başardı. Şimdi genç kuşağa ciddi bir disiplinle eğitim veriyoruz ve hepsinin kendilerini güvende tutabilmelerini istiyoruz. Wang Gui, uzun zamandır hizmetimde olan biri; onun sertliğini, doğruluğunu, sadık ve iyi bir evlat olmak için uğraşan biri olduğunu biliyorum. Onu oğlumun öğretmeni olarak seçiyorum. Li Tai'a söyle, Wang Gui'nin huzurunda tıpkı benim huzurumdaymış gibi davransın. Saygıda kusur etmesin ve tembellik yapmasın."

Wang Gui Öğretmenliğin Dao'suna göre davrandı. Bu da o zamanlar [herkes tarafından] onaylanmıştır.

[97] Zhenguan 17. yılda [643] Taizong, Kamu Eğitim Veziri Zhang Sun Wuji'ye ve Bayındırlık Veziri Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Üç Öğretmen, insana erdem ve Dao ile rehberlik eder. Öğretmenin statüsü düşükse veliahtın ondan alacağı hiçbir şey olamaz." Bunun üzerine, veliaht prensin Üç Öğretmen'i nasıl kabul etmesi gerektiğine dair tören kurallarının oluşturulmasını emreden bir ferman yayınladı. Veliaht, saray kapısından dışarı çıkmalı ve onlardan önce Üç Öğretmen'i selamlamalı. Bir kapıdan geçerken onlara öncelik tanımalı ve ancak Üç Öğretmen yerlerini alıp oturduktan sonra veliaht prens de oturmalıdır. Üç Öğretmen'e yazı yazarken, yazının başında adını yazmalı ve "endişeyle" ifadesini kullanmalıdır. Yazısını "korkarak sizi selamlıyorum" ifadesiyle bitirmelidir.

[98] Zhenguan 18. yılda [644] İmparator Gaozong veliaht prens olarak atandı; henüz bilgeliğe saygı ve Dao'ya hürmet göstermeye başlamamıştı. Taizong daha sonra ona kendi iç sarayının yanında oturmasını ve [veliaht prensin ikamet edeceği yer olan] Doğu Sarayı'na gitmemesini emretti. Siyaset Danışmanı Liu Ji de bir yazı yazdı:

"Dört mahalleden herkesi karşılamak için şehrin dış bölgelerine gitmenin İlk Doğan'ın [veliaht prensin] erdemini mükemmelleştirme yöntemi olduğunu duydum. Veliahtın dürüstlüğe ulaşması, kişinin yaşına göre davranması gerektiğini öğren-

mesiyle oldu. Bunlar, hükümdarın törenlerinin yüksek statüsünü mütevazı hale getirmenin ve aşağıdakilerle temas ilkesini genişletmenin örnekleridir. Halktan sıradan insanların sözlerini duyar ve hükümdarın ulu işitme özelliğinin her yere ulaştığından emin olursa, o zaman saraydan hiç ayrılmadan her şeyden haberdar olabilir. Bu yolu takip edenler hanedanı sonsuza kadar sağlam temellere oturtur. İnsan sarayın derinliklerinde doğup, kadınların ellerinde büyümüşse, asla endişeyi, korkuyu ve [ülkenin] geleneklerini bilemez. Bu durumda kişi göksel bir zekâya ve doğuştan gelen göksel bilgiye bile sahip olsa, bir şeyler yapmak ve yönetimin gereklerini yerine getirmek için önünde sonunda dışarıdan yardıma muhtaç olacaktır. Eğer bir kişi töreni, müziği ve öğretileri önemsemiyorsa, şiir ve kitapları çalışmıyorsa, nasıl sayısız şeyi birbirinden ayırır ve insanlar arasındaki ilişkileri anlar? Geçmiş nesillerin bilgilerini araştırınca görülür ki bunları edinmek için çok büyük çabalar harcamışlardır; yeşim taşını diğer taşlardan ayırmak için iyice parlatılmasının gerekmesi gibi. Zhou'nun devamını sağlayacak kişi de yüksek bir bilgeliğe sahipti fakat yanında Wang ve Shi gibi, sahip olduğu kaynakları artıracak öğretmenleri de vardı. Han Hanedanı İmparatoru Hui[1] derin bir iyiliğe sahipti. Doğu Bahçesi Beyi'ni ve Qi Liji'yi[2] getirdi ve onlar da erdeminin daha çok parlamasını sağladı. Veliaht, hanedanı devam ettirecek kişidir, hanedanın devamı onun iyiliği veya kötülüğüne bağlıdır. Başlangıçta dikkatsizlik olursa sonunda da pişmanlık olacaktır. İşte bu nedenle Chao Cuo veliahtın önce yönetme sanatı hakkında kapsamlı bir anlayış kazanmasının sağlanması gerektiğini anlatan bir yazı yazdı ve Jia Yi de veliahtın kendini tören ve öğretileri öğrenmeye adaması gerektiğini anlatan bir teklif sundu.

Naçizane söylemek isterim ki veliaht prens [değerli] bir yeşim taşı gibidir ve çoktan ünü her yere yayılmıştır. Veliaht prensin adalet, dürüstlük gibi erdemleriyle sadakati, dostluğu,

1 MÖ 210 – MÖ 188 yılları arasında yaşamıştır.

2 Han İmparatoru Hui'nin imparator olmasını sağlayan dört bilge adamdan biri. (ç.n.)

iyiliği ve doğruluğu doğuştandır; herhangi birinin bunları araştırmasına veya bunlara ikna edilmesine de ihtiyaç yoktur. Bu nedenle Hua'lar ve Yi'ler başlarını kaldırıp onun erdemine bakmaktadırlar ve havada süzülen kuşlarla suda yüzen balıklar[1] da onun tarzına hayrandır. Veliahtın babasını düşünmesi, bir günde üç kez huzura çıkması onun iyi bir evlat olduğunu göstermektedir. Sarayda Dao'yu tartışması, Dört Sanatı[2] içerecek şekilde genişletilmelidir. Önünde pek çok ilkbahar ve sonbahar olsa da, ilerleme kaydetse de, aylar ve yıllar hızla geçmektedir; eğitimini yarıda bırakması ve alay konusu olması beni gerçekten korkutuyor. Rahat bir yaşam arayışı böyle başlar. Aptallığıma ve eksikliklerime rağmen hizmetkârlarınız arasında olma ayrıcalığına sahibim. Veliaht prensin kavrayışını ve bilgeliğini pekiştirmeyi umuyor ve kısa sürede bunun her yerde duyulmasını istiyorum. Ama geçmiş meseleleri tüm ayrıntılarıyla açıklamaya cüret etmiyor, imparator hazretlerinin bilgece ve erdemli davranışlarının ışığında ciddi bir şekilde konuşmayı talep ediyorum.

İmparator hazretleri göksel bir bilgelikle doğmuş ve tahta çıkarken birbirini izleyen zorlu sınavlardan geçmiştir. Pek çok yeteneğiniz ve beceriniz zamanımızı kurtarmanın Dao'sunu hazırlamıştır. Hem askerî hem de sivil, devam eden fedakârlıklarınız ve başarılarınız bunu mümkün kılmıştır. Dünya düzene girdiğinden, Dokuz Bölge'de[3] barış ve huzur vardır. Yine de siz dinlenirken bile aslında dinlenmiyor, her gün [bu konulara] dikkat ediyorsunuz. En eski çağların en olağanüstü başarılarını arıyorsunuz. Gecenin geç saatlerine kadar okuyorsunuz. Çalışmalarınız ve eserleriniz çoktan Han Hanedanı İmparatoru Guang Wu'yu geride bırakmıştır. At üstünde el yazısıyla yazılmış yazıyı açıp okurken, kararlılığınız Wei İmparatoru Wu'yu geçmiştir. İmparator hazretleri, siz kendi kendinizden bu kadar talepkâr iken veliaht prensin günlerini yazılar ve kitapları

1 Yukarıdakiler ve aşağıdakiler anlamına gelen bir mecazdır.
2 Çin'in en önemli antik klasikleri olan Şiirler, Belgeler, Törenler ve Müzik klasikleri kastedilmektedir.
3 Göğün Altı.

gözden geçirmeden boş uğraşlarla geçirmesine izin veriyorsunuz. Bu benim anlayamadığım birinci meseledir.

Bunun dışında eğer devletin can alıcı meselelerini bırakırsanız ve kendinizi solucan figürleri oymacılığına[1] verirseniz, değerli zihninizi göksel kompozisyonlarla meşgul ederseniz, Uzun Nehir [Samanyolu] parlaklığını kaybeder. Eğer bilgeliğinizi yazılarınıza yansıtırsanız hareket eden bulutlar rengârenk olur. Böylece her çağın edebiyatı sonsuz küçüklükte görünür ve siz bütün hükümdarların en başında olursunuz. Geçmişin meşhur şairleri Qu Yuan[2] ve Song Yu[3] sizin denginiz değildir ve Zhong You[4] ile Zhang Zhi gibi hattatlar da sizin derinliğinize ulaşamaz. İmparator hazretleri edebiyat ve hattatlığa meraklıdır ancak veliaht prensin edebiyat ve hattatlığa hiç ilgi duymadan sessizce yaşamasına izin veriyor. Bu benim anlayamadığım ikinci meseledir.

İmparator hazretleri tüm gizemleri kavramıştır ve evrende benzersiz şekilde üstündür. Ancak yine de göksel zekânızın kararmasından endişe ediyorsunuz. Sıradan insanların bilgilerini öğrenmek için onların seviyesine iniyorsunuz. Divan toplantılarındaki aralarda bütün memurları çağırıyor, onlara geçmiş ve günümüz hakkında nazik ifadelerle sorular soruyorsunuz. Saraydaki doğru ve yanlışları, halkın hoşlandıklarını ve hoşlanmadıklarını dinliyorsunuz. Büyük küçük tüm meseleler sizin ilgi alanınızdadır. İmparator hazretleri bu yolu izlemektedir ancak veliaht prensin saraya gelip uzun süre sizinle kalmasına ve dürüst olmayan insanlarla muhatap olmasına izin veriyorsunuz. Bu benim anlayamadığım üçüncü meseledir.

Eğer imparator hazretleri bunların hiçbir avantajı olmadığını düşünüyorsa o zaman neden ruhunuzu bunlarla rahatsız ediyorsunuz? İmparator hazretleri eğer bunların etkili olacağını

---

1 Şiir ve retorik yazmak anlamına gelir.

2 MÖ 340 – MÖ 278 yılları arasında yaşamış şair ve yönetici.

3 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Savaşan Beylikler döneminin önemli şairlerindendir.

4 151 – 230 yılları arasında yaşamıştır.

düşünüyorsa o zaman bunları çocukları ve torunlarına aktarmalıdır. Sınırlı bilgime rağmen sadakatle hizmet etmeye çalışıyorum. Naçizane yüce örneğinizi onlara tanıtmanızı ve veliaht prensin de bunu öğrenmesini diliyorum. Ona iyi kitaplar okutmalı ve mükemmel ziyaretçiler ile eğlendirmelisiniz. Her sabah klasikleri ve tarihî metinleri okumalı, eskilerin zafer ve yenilgilerini düşünmelidir. Akşamları boş zamanlarında misafir kabul etmeli ve kendi zamanımızın başarı ve başarısızlıklarını sorgulamalıdır. Boş zamanlarında kaligrafi çalışmalı, yazı yazmalıdır. Böylece her gün şimdiye kadar duymadıklarını işitecek ve her gün tanık olmadıklarına tanık olacaktır. Bu onun erdemini artıracak ve halka mutluluk getirecektir.

Merkez Devlet'in [Çin] her yerinde veliaht prens için eş seçiminin yapıldığını ve bilgece amacınızın bir saray yöneticisi bulmak olduğunu düşünüyorum. İmparator hazretlerinin küçük sorunlardan korunması ve uzun vadeli düşünmesi kabul edilebilir bir şeydir. Personel talep etme ve kaydetmeye gelince bu eşlerin seçimine tamamen aykırıdır. Veliaht iki yıl devleti yönetti, orduya komuta etti ve tek bir iyi insana yaklaşmadı. İç avludaki eşler için böyleyse, dış avludakiler için de benzer bir durum olması gerektiğini düşünüyorum. Kamuoyunu kışkırtmaktan korkuyorum. İnsanların imparator hazretlerinin içeriye değer verdiğini ama onun ötesindekileri önemsemediğini söylemesinden korkuyorum. Antikçağ'ın veliahtları, imparatoru selamladıktan sonra huzurdan çekilirlerdi. Bu onların babalarına olan saygılarındandı. Babalarından ayrı bir sarayda otururlardı ve bu sayede kendilerini her türlü şüphe ve kıskançlıktan uzak tutarlardı. Ancak şimdi veliaht ne zaman sarayınıza gelse on gün ya da bir ay sizin yanınızda kalıyor. Bu yüzden öğretmenlerinden hiçbiri onu görememektedir. Veliaht prens boş bir zamanı olup da Doğu Sarayı'na dönse bile orada çok kısa bir süre kalmaktadır. İkaz ve öğütler için hiç zaman yoktur. Eğer siz imparator hazretleri ona bizzat talimat vermezseniz, saraydakilerin sözlerini sunma imkânı olmayacaktır. Doğu Sarayı'nda çok iyi görevliler olsa bile bu şartlarda ne yapabilirler ki?

Naçizane geçmişteki emsalleri takip etmenizi ve [veliahtın] ikincil önemdeki faaliyetlerini durdurmanızı, geniş kapsamlı ve büyük ilkeleri teşvik etmenizi bir öğretmen ve arkadaş olarak diliyorum. Bu sayede veliahtın erdemi her gün artacak ve hanedanın planları büyüyecektir. Göğün Altı'ndaki herkes bunu bir talih olarak görecek, ona güvenecektir. Veliaht prens nazik, mükemmel, saygılı ve tutumludur. Akıllı, zeki, yüce ve bilgedir. Bunu bilmeyen yoktur. Yüzeysel bilgilerimle bu konuda gayretliyim. Bunu en derin sadakat duygularımla ifade ediyor, büyük okyanusun daha da büyümesini, güneş ve ayın parlaklık ve görkemini daha da artırmasını ümit ediyorum."

Taizong bunun üzerine Liu Ji, Cen Wenben ve Ma Zhou'nun sırayla her gün Doğu Sarayı'na gitmesini ve veliaht prensle görüşmeler yapmasını emretti.

11. Bölüm
Veliaht Prens ve Prenslere Talimat ve Uyarılar

[99] Zhenguan 7. yılda [633] İmparator Taizong veliaht prensin sol danışmanları olan Yu Zhining[1] ve Du Zhenglun'a şöyle dedi: "Siz, veliaht prense destek olacak, rehberlik edeceksiniz. Onun iyiliği için halka yarar ve zarar getirecek konuları tartışmalısınız. Ben 18 yaşındayken halkın arasındaydım ve halkın ne büyük zorluklar çektiğini biliyordum. Sonra imparatorluk tahtına oturdum. Bu meseleleri ne zaman tartışıp karar versem bazen hatalar ortaya çıkabiliyordu. Ancak ikazlar yapıldığında hatalarımın farkına varırdım. Sadık ikazcılarım olmasaydı nasıl başarılı olurdum? Veliaht prens sarayın derinliklerinde doğmuş ve büyümüştür. Halkın sıkıntılarını ne duymuş ne de görmüştür! Dahası güven ve tehlike hükümdara bağlıdır ve bir hükümdar asla kibirli davranmamalıdır. Kişisel arzularıma boyun eğip kibirli davransaydım ve öğüt verenlerin hemen kafasının kesileceğini bildiren

1 588 – 665 yılları arasında yaşamıştır. Tang Hanedanı döneminin önemli yöneticilerindendir.

bir emir yayınlasaydım o zaman kesin olarak imparatorluktaki hiçbir âlim veya halktan biri artık doğrudan beyanda bulunmaya cesaret edemezdi. Böylece kendime hâkim oldum ve ikazları hoş görüp kabul ettim. Siz de veliaht prensle görüşmelerinizde ikazlarınızı paylaşmalı, yanlış bir şey gördüğünüzde düzeltilmesini sağlamak için en keskin şekilde itiraz etmelisiniz."

[100] Zhenguan 18. yılda Taizong etrafındaki yetkililere şöyle hitap etti: "Antikçağ'da bir vârise daha anne karnındayken öğretmek diye bir gelenek vardı. Bunu denemek için zamanım yok. Yakın zamanda veliaht prensi belirlediğimden beri ne zaman bir meseleyle karşılaşsam ona bir şeyler öğrettim. Onu yemek yerken gördüğümde şöyle dedim: 'Bu yemek nereden geliyor biliyor musun?' şöyle cevap verdi: 'Bilmiyorum.' Ben de ona şöyle anlattım: 'Bu yemeklerin hepsi insan çabasının bir sonucudur. Ürünler mevsimlere göre hareket edilip yetiştirildiği için bu yemeklere sahibiz.' Onu ata binerken görünce şöyle sordum: 'Atlar hakkında ne biliyorsun?' Bana şöyle cevap verdi: 'Bir şey bilmiyorum.' Ben de ona şöyle dedim: 'Onlar insanların yerine çalışma yeteneğine sahip hayvanlardır. Eğer dinlenmelerine izin verir ve güçlerini tamamen tüketmezsen, her zaman atlara sahip olabilirsin.' Onu bir tekneye binerken görünce şöyle dedim: 'Tekneler hakkında ne biliyorsun?'; 'Bir şey bilmiyorum' diye cevap verdi. Ben de ona şöyle dedim: 'Tekneler, hükümdarlar gibidir. Su ise sıradan halk gibidir. Su bir tekneyi yüzdürebilir de batırabilir de. Hükümdar olacaksın, bundan nasıl endişe etmezsin?' Onu eğri bir ağaca yaslanmış görünce şöyle sordum: 'Bu ağaç hakkında ne biliyorsun?'; 'Bir şey bilmiyorum,' diye cevap verdi. Ben de ona şöyle dedim: 'Bu ağaç eğri de olsa birisi bir şakül kullanarak onu düzeltebilir. Bir hükümdar Dao'ya sahip olmasa bile eğer ikaz ve itirazları kabul ederse işte o zaman bir bilge olabilir. Bu, Fu Yue'nin[1] söylediği bir sözdür ve bunu kendi davranışlarını tartmak için kullanmalısın.'"

1 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Shang Hanedanı hükümdarı Wu Ding'in (MÖ 1250 – MÖ 1192) vezirlerindendir.

[101] Zhenguan 7. yılda [633] Taizong, Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng'a şöyle dedi: "Antikçağ'dan beri bey ve hükümdarların çok azı kendilerini koruyabilmiştir. Bunun nedeni de zengin ve soylu olarak doğup büyümeleridir; kibir ve rahatlığa değer vermiş, birçok durumda Üst İnsanları kendilerine yakın, Küçük İnsanları ise uzak tutmayı bilememişlerdir. Benim oğullarım ve kardeşlerime gelince, ben onların geçmişin söz ve davranışlarını görmelerini, bunlardan ibret almalarını umuyorum." Sonra Wei Zheng'a Antikçağ'dan beri hükümdarların ve çocuklarının başarı ve başarısızlıkları ile ilgili olayları yazmasını emretti. Bu [kitaba] "Antikçağ'dan beri bey ve hükümdarların başarı ve başarısızlıkları" adını verip prenslere dağıttı. Önsözde şöyle yazıyordu:

"Bir kişi zamana ve Göğün Emri'ne bakınca toprakları kavrayan ve âlemi yönetenlerin hepsinin kendi akrabalarına tımarlar verdiğini ve onları hanedan için çitler ve kalkanlar gibi kullandığını görür. Bu kayıtlarda da belirtilmiştir ve bundan söz edilebilir. Sarı İmparator 25 oğluna tımar vermiş, Shun 16 kabileye lider belirlemiştir; Zhou ve Han Hanedanları boyunca Chen ve Sui'ye kadar hüküm sürenler dağ ve nehirleri bölmüş, büyük kayaları yerinden oynatmışlardır.[1] Bazıları hanedanı koruyup yönetmiş, kendi zamanlarında yükseliş ve düşüş yaşamışlardır. Bazıları ise topraklarını kaybedip aniden yıkılmış ve atalarına kurbanlar sunamayacak[2] duruma gelmişlerdir. Ancak nasıl yükseldikleri ve mahvoldukları araştırıldığında başarıya ulaşanların ve itibarlarını sağlamlaştıranların hepsinin tımar verilenler olduğu görülür. Devletlerini kaybedip kendilerini, ailelerini yok edenlerse hükümdarların soyundan gelenlerdi.

Bunun sebebi nedir? İlk kez tahta çıkan hükümdarlar karışık ve karanlık zamanlarla karşılaşmış, hükümdarlığın zorluk ve engelleri görmüşlerdir. Babalarının ve kardeşlerinin katlandıkları zahmetleri, gösterdikleri gayretleri görmüşlerdir.

1 Büyük kaya ülkenin temelleri anlamına gelen bir mecazdır.

2 Devlet ve hanedanın yıkılması anlamına gelen bir mecazdır.

Bu nedenle en üst konuma çıktıklarında kibirli değillerdi. Gece gündüz hiç gevşemediler. Bazıları yetenekli insanlar bulmak için tatlı içkiler ikram etti, bazıları âlimleri karşılamak için [aceleyle] ağızlarındaki yiyeceği tükürdü. Böylece [âlimlerin] kulaklarını tırmalayan sadık ve eleştiri dolu sözlerini duyabildiler. Halkın kalbini kazanabildiler. Kendi hayatlarında kusursuz erdemi yeşertebildiler ve öldükten sonra bile onlara duyulan sevgi devam etti.

Hanedanı devam ettiren oğullar ve torunlar barış dönemiyle karşılaştılar. Sarayın derinliklerinde doğdular, kadınların ellerinde büyüdüler ve yaşadılar. Tahtlarının tehlikede olmasını bir endişe ya da korku meselesi olarak görmediler. Tahıl üretiminin zorluğunu nereden bileceklerdi? Küçük İnsanlarla yakın ilişkiler kurdular ve Üst İnsanları uzaklaştırdılar. Güzel kadınlarla iç içe oldular ve erdemleri hor gördüler. Doğruluğu ihlal ettiler ve edebe karşı çıktılar. Şehvet düşkünüydüler, ölçüsüz bir savurganlık içindeydiler. Kanunlara saygı göstermediler, makamlarının çok ötesinde hareket ettiler. Gerçek vârisle [imparatoriçenin en büyük oğluyla] rekabet etmek için imparatorun o sıradaki gözdesine güveniyorlardı. Küçük bir başarı elde edip övündüler ve sonra doyumsuz beklentilere girdiler. Sadakat ve doğruluk yolunu terk ettiler ve kötülük yolunda yitip gittiler. İkazları reddettiler. Göğün isteklerine karşı çıktılar. Bu yola girdiler ve geri dönmediler. Liu Wu,[1] Sima Jiong,[2] Huai Nan Prensi,[3] Dong'a Prensi;[4] hepsinin hızlı uçmalarını sağlayan kanatları kırıldı ve arabalarda satılan kurutulmuş balıklara döndüler. Qi Beyi Huan'ın veya Jin Beyi Wen'ın meziyetlerini bir kenara attılar ve Liang Ji[5] ile Dong Zhou[6] gibi hareket ettiler. Bu örnekler kesinlikle dikkat edilmesi gereken açık uyarılar olarak aktarılmıştır.

---

1 MÖ 184 – MÖ 144 yılları arasında yaşamıştır.
2 Doğum tarihi bilinmemektedir. 302 yılında ölmüştür.
3 Liu An MÖ 179 – MÖ 122 yılları arasında yaşamıştır.
4 Cao Zhi 192 – 232 yılları arasında yaşamıştır.
5 98 – 159 yılları arasında yaşamıştır.
6 132 – 192 yılları arasında yaşamıştır.

İmparator bilge mizacıyla yıkılan düzeni kurtardı. O, Altı Yönü[1] Yedi Erdem[2] ile temizledi. On bin beyliği[3] bir araya ve halkı hanedanı destekler hale getirdiniz. Uzak Bölgelere merhamet ettiniz ve Dokuz Göbeğe[4] sevgi ve ilgi gösterdiniz. *Şiirler Kitabı*'ndaki 'Kardeşlere Sevgi'yi hatırlattınız ve kaleler kurarak hanedanı korudunuz. Kalbiniz sevgiyle dolu, bunu düşünmediğiniz tek bir gün bile yok. Böylece [biz] kullarınıza yazılı kayıtları inceletip bulduklarımızı bir ayna olarak kullanmaları için yeni nesle bırakıyorsunuz.

Sizin isteğinize göre geçmişten dersler çıkarmak için sınırlı kapasitemi kullandım. Sınırlarda vassal devletlere sahip olan veya tımarları ve haneleri bulunanlar, her durumda iyilikle hareket ettiklerinde refaha ulaşmış; kötülükle hareket ettiklerinde ise yok olmuşlardır. O halde iyilik birikmezse itibar kazanmak mümkün değildir. Kötülük birikmezse de yok oluş gerçekleşmez. Ne talihin ne de talihsizliğin kapısı vardır; uğur ve uğursuzluk da kişinin kendindendir. Bunlar insanın kendinden kaynaklanır. Bu kesinlikle boş bir söz değildir! Şimdi Antikçağ'dan beri prenslerin başarı ve başarısızlıklarını kaydediyorum. Başarılarını başarısızlıklarından ayırıp her birini ayrı bölümlerde topluyorum. Buna *Prenslerin İyilik ve Kötülüklerinin Kaydı* adını verdim. Dilerim ki bu onların iyiyi görüp iyi işler yapanlar gibi olmak istemelerine, itibarlarını artırmalarına ve böylece sonsuza kadar hatırlanmalarına ve kötüyü görüp büyük hatalardan kaçınmalarına yol açar. İyiliğin peşinden giderlerse iyi bir şöhretleri olur. Hatalarını düzeltirlerse hatasız olurlar. Düşüş ve yükseliş buna bağlıdır. Bunun için çabalamak göz ardı edilebilir mi?"

Taizong okuduktan sonra yazıyı övdü ve prenslere şöyle dedi: "Bunu oturduğunuz yerin sağ tarafına koymalısınız ve kendinize temel olarak kabul etmelisiniz."

---

1 Yukarısı [Gök], aşağısı [yer] ve kuzey, güney, doğu, batı toplam 6 yön.

2 Şiddeti yasaklamak, asker almak, büyüklüğü korumak, çok çalışmak, halkı sakinleştirmek, uyumlu olmak ve bolluk.

3 Göğün Altı, bütün dünya anlamına gelir. (ç.n.)

4 Baba, büyükbaba ve büyük büyük baba, oğullar, torunlar ve torunların çocukları dokuz göbek.

[102] Zhenguan 10. yılda [636] Taizong, Jing Prensi Li Yuanjing'e,[1] Han Prensi Yuan Chang'a,[2] Wu Prensi Li Ke'ya, Wei Prensi Li Tai'a şöyle dedi: "Han Hanedanından beri imparatorların sayısız kardeşlerine ve oğullarına topraklar, mülkler verilmiş, hepsi onurlu ve çok rahat hayatlar sürmüştür. [Bunların arasında] sadece Dong Ping Prensi[3] ve He Jian Prensi[4] üstün bir itibara sahip olmuş, varlıklarını ve konumlarını koruyabilmişlerdir. Chu Prensi Wei[5] gibileri ise yok olup gitmişlerdir. Bu [prenslerin] hepsi zengin ve soylu doğup büyümüştür. Kibirli ve ölçüsüz davranışları sonlarını getirmiştir. Onları birer ayna ve uyarı olarak görmeli, bu durumu çok iyi düşünmelisiniz.

Bilge ve yetenekli kişiler seçip yanınıza öğretmen ve arkadaş olarak verdim. Onların ikaz ve itirazlarını kabul etmeli, tek başınıza hareket etmekten kaçınmalısınız. İnsanlara boyun eğdirmenin erdem yoluyla olduğunu duydum. Bu gerçekten boş bir söz değildir. Geçenlerde rüyamda Shun olduğunu söyleyen bir adam gördüm; farkında olmadan ona korkuyla karışık bir saygı duydum ve hayrete düştüm. Şüphesiz bu onun erdemlerine olan saygımdandı. Ancak Jie'yi ve Zhou'yu görseydim onları öldürürdüm. Jie ve Zhou da Göğün Oğluydu; ancak bugün birine onların adını söylesek, duyanlar kesinlikle öfkelenecektir. Yan Hui,[6] Min Ziqian, Guo Linzong[7] ve Huang Shudu[8] sıradan insanlardı ancak bugün birine Dao'ya sahip olanları sorsanız mutlaka bu dört bilgeyi söyleyecek, onların adını mutlulukla anacaklardır. Bu

1 618 – 653 yılları arasında yaşamıştır. Tang İmparatoru Gaozu'nun altıncı oğludur.

2 619 – 643 yılları arasında yaşamıştır. Tang İmparatoru Gaozu'nun yedinci oğludur.

3 Doğu Han Hanedanının kurucusu Han Hanedanı İmparatoru Guangwu'nun oğludur.

4 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 130'da ölmüştür. Han Hanedanı İmparatoru Jing'in oğludur.

5 Sima Wei 271 – 291 yılları arasında yaşamış Jin Hanedanı prenslerindendir.

6 MÖ 523 – MÖ 490 yılları arasında yaşamıştır. Konfüçyüs'ün öğrencilerindendir.

7 128 – 169 yılları arasında yaşamıştır.

8 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir.

nedenle kendilerini yaratan insanlar, değerli olanın erdemli davranışlar olduğunu, makam ve soyluluktan bahsetmeye gerek olmadığını bilir.

Vassal prensler arasında mevkileriniz ve tımarlardan gelirleriniz var. Erdemli davranışlarınız da olsa mükemmel olmaz mıydı? Dahası Üst İnsan veya Küçük İnsan olmak özünde sabit değildir, iyi şeyler yapanlar Üst İnsan, kötü şeyler yapanlar da Küçük İnsan olurlar. Kendinizi dizginlemeli ve iyi işler yapıp bunun her gün duyulmasını sağlamalısınız. Arzularınıza boyun eğmezseniz suç da işlemezsiniz."

[103] Zhenguan 10. yılda [636] Taizong, Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Eski çağlarda kargaşa çıkaran ve hanedan kuran hükümdarları inceledim. Onlar halkın içinde doğup büyümüşlerdi. Gerçek koşullara aşinaydılar; nadiren yenilip yıkıma uğradılar. Kurulu bir düzeni devralıp ona bağlı kalan hükümdarlara gelince: Onlar zengin ve asil doğdu, sıkıntıyı, zorluğu tanımadılar ve kolayca yok edildiler. Küçüklüğümden beri zorluklara göğüs gerdim ve Göğün Altı'ndaki işleri tam olarak anladım, yine de akıl edemediğim şeyler olmasından endişe ediyorum. Jing Prensi[1] gibi sarayın derinliklerinde doğmuş ve bilgileri dar olanlar bununla nasıl başa çıkabilirlerdi? Ben her yemek yediğimde, ekin yetiştirmenin zorluklarını düşünüyorum. Her elbise giydiğimde dokumanın ne kadar meşakkatli olduğunu düşünüyorum. Gençler nasıl benimle aynı olabilir? Vassal prensler için iyi yardımcılar seçeceğim. İyi insanların yakınlarında olması sayesinde aşırılıklardan ve hatalardan kaçınmalarını ümit ediyorum."

[104] Zhenguan 11. yılda [637] Taizong, Wu Prensi Li Ke'ya[2] şöyle dedi: "Babanın oğluna sevgisi, insanların genel eğilimidir ve eğitimle kazanılan bir şey değildir. Oğulun sadık ve iyi bir evlat

1 Taizong'un kardeşi Li Yuanjing.

2 Li Ke Taizong'un üçüncü oğludur.

olması iyi bir şeydir! Eğer [oğullar] öğretiye uymaz, törenleri ve yasaları bir kenara atıp unutursa, ceza ve belayı davet eder. Babaları onları sevse bile bu bir işe yarar mı? Geçmişte Han Hanedanı İmparatoru Wu[1] öldükten sonra Han Hanedanı İmparatoru Zhao[2] onun yerine geçti. Yan Prensi Dan[3] her zaman kibirliydi ve zamanla yalancı ve isyankâr oldu. Huo Guang[4] idam edilmesi için bir emir gönderdi. Öldürüldü ve unvanı da ortadan kaldırıldı. Bu konuda dikkatli ve özenli olmak gerekir."

12. Bölüm
Veliaht Prense Öğütler

[105] Zhenguan 5. yılda [631] Li Baiyao, veliaht prensin sağ danışmanıydı. O sırada Veliaht Prens Li Chengqian, Antikçağ klasiklerine merak salmıştı. Ancak eğlencelerle de rahatlıyordu ama sonra aşırıya kaçtı.[5] Li Baiyao onu dolaylı yoldan ikaz etmek için "Dao'ya Övgü" adlı bir şarkı besteledi. Şarkıda şöyle deniyordu:

"Eskilerin bilgelerinin sözlerini duymaya, kayıtlarda geçen kuralları okumaya geldim. Gök ve Yer'in varoluşundan beri, yüce hükümdarlar devletler kurdular. Derler ki insanlığın kuralları 'sözler ve erdeme' dayanır. Bunlara uyulursa [hükümdar] da doğasına uyacak ve Dao tamamlanacaktır, aksi olursa bozuk düşünceler aşırılığa yol açacaktır. Yükseliş ve düşüş göğün hareketleri gibi gözlemlenebilir. Uğurlu ve uğursuz alametler bir ipe diziliyormuş gibi izlenebilir.

---

1 MÖ 157 – MÖ 87 yılları arasında yaşamıştır. (ç.n.)

2 MÖ 94 – MÖ 74 yılları arasında yaşamıştır.

3 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 80 yılında ölmüştür. Han Hanedanı İmparatoru Wu'nun üçüncü oğludur.

4 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 68 yılında ölmüştür.

5 Zhenguan 5. yılda [631] Li Chengqian geleneksel Çin hesaplamasına göre 13 yaşındaydı. Bu hesaplama sisteminde bir kişi doğduğunda 1 yaşında kabul edilir. 631 yılında Li Chengqian 12 ya da 13 yaşında olmalıdır. Bu, babası Taizong ile 643 yılında doruğa ulaşacak olan ölümcül sürtüşmenin başlangıcıdır. (ç.n.)

Göğün Emri'ni ve sembolleri alan, aynayı elinde tutup hükümdar olan, şeylerin dönüşümünü takip eder ve yüreğindeki endişe de her zaman halktır. Gök ve Yer'in işleyişini kavramalı, geçmiş çağları günümüze kadar incelemelidir. Gece geç saatlere kadar iyi şeyler yapmak için çalışmalı, zamanı iyi değerlendirmelidir. Böylece Hanhai Çölü'ndeki[1] buzu eritebilir, Dailin'deki[2] soğuk vadileri değiştirebilir. O insanlığın ruhunu kuşatınca herkes sevinçli olacaktır. Göğün Altı'ndaki her yere imparatorun şanı ulaşacaktır.

Güçlüdür gerçekten Büyük Tang [hanedanı], büyüktür gerçekten [ona bahşedilen] Göğün Emri. Zamanımız muhteşem bir başlangıçtır. Döngü üstün bilgeleri bir araya getirmiştir. Gök, imparatorluğa bir vâris bahşetmiştir. Temeli sağlamlaştırdınız ve doğru yolda ilerlediniz. Bilginiz geniş ve kapsayıcıdır. Kahramanca duruşunuz insanları aydınlatmaktadır. Üç İyiliği[3] düşünür ve yayar, Dört Erdem'e bağlı kalır ve uygularsınız; her zaman salona koşarsınız ve törenleri dinlersiniz.[4] Babanızın hatırını sorar ona saygılarınızı sunarsınız. Davranışlarınızda bilge öğretileri onurlandırır, Göğün Emri'nin parlaklığından gücünüzü alırsınız. Babanızın Dao'suna ulu bir ağaç gibi bakarsınız ve onu Yüce Kaplumbağa ve Parlak Ayna[5] gibi görürsünüz.

Büyük Dao değişikliğe uğradığından beri,[6] tören ve öğretiler daha da yükselmiş, hükümdar ve tebaası arasındaki ilişkiler düzelmiş, baba ile oğul arasındaki sadakat artmıştır. Hükümdar ile tebaa arasındaki törensel saygı ve babayla oğul arasındaki samimi duygular en son noktaya ulaşmıştır. Şimdi görüyoruz ki 'Dao Büyütülmüştür'[7] ve bu insana bağlıdır.

---

1 Tang döneminde Moğolistan çöllerinin kuzeyindeki bölgeye verilen isim.

2 Hunların sonbahar kurbanlarını sundukları yer. Göktürkler burada Taizong'a tabi olmayı kabul etmişlerdir.

3 Bir veliahttan beklenen üç iyilik: Hükümdarına, babasına ve büyüklerine hizmet etmek.

4 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 16.13.

5 Geçmişten ders almak anlamına gelir.

6 Burada en yüksek yönetim prensipleri anlamında kullanılmıştır.

7 Bkz. Konfüçyüs 15.29.

Sadece Xia Hanedanı Hükümdarı Qi ve Zhou Hükümdarı Song[1] yoktu. Ayrıca Dan Zhu[2] ve Shang Jun[3] gibileri de vardı. Hem oyulmalı hem de cilalanmalı, geçmişe aşina olmalı ve yeni bilinmeli. Kişi ancak sadık ve saygılı olduğunda ona iyi evlat ve iyi insan denir. Işığıyla aşağıda Dört Deniz'dekileri ve yukarıda Üç Gök Cismini [güneş, ay ve yıldızlar] aydınlatır.

Eskiden Üç Hükümdar[4] oğullarını eğitti. Eğitimleri dört mevsime ve yaşlarına göreydi. Saraydan gönderilecekleri zaman tören ve müziğe öncelik verilirdi. Müzik davranışları ve gelenekleri değiştirecekti. Tören yukarıdakileri güvence altına almak ve insanları dönüştürmek içindi. Bu, çanlardan ve davullardan zevk alma meselesi değildi. Hükümdarın amacını ilan etmek ve ruha uyum getirmek içindi. Daha ziyade kendi mizaçlarının üstesinden gelmeyi ve kişiliklerini korumayı amaçladıklarından, yeşim ve ipeğe nasıl ilgi duyabilirlerdi?

[Prensler] sarayın derinliklerinde doğup büyümeye ve tüm soyluların üzerinde yer almaya başladıktan sonra, hükümdarlık hakkında derin düşünmez ve atalar tapınağındaki [hanedanı simgeleyen] sunu kepçesini [kurban törenini][5] değerli görmez oldular. Zenginliklerinin ve makamlarının doğal olduğunu iddia ettiler, kendilerini övmek için yüksek statülerine güvendiler. Bazıları kaçınılmaz olarak kibirli ve gaddar oldu, her hareketlerinde edep ve tevazunun sınırlarını aştılar. Öğretmenlerini ve törenleri küçümsediler. Kötüler ve iftiracılarla iç içe oldular, sefahat içinde yaşadılar. En Önde Gelen Yıldızın [veliaht prensin] parlaklığı aniden kardı ve Shaoyang'ın[6] Dao'su azaldı.

Göğün Altı'ndakileri [veliaht prenslerin ideal olarak yapması gerektiği gibi] kendi aileleri olarak görseler bile, güvenlik ve tehlike aynı değildir. Bazen yetenekleri sayesinde yüksel-

1 Zhou Hükümdarı Cheng.

2 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. İmparator Yao'nun oğludur.

3 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. İmparator Shun'un oğludur.

4 Xia, Shang ve Zhou Hanedanlarının hükümdarlarını ifade eder.

5 Ata Tapınağı'nda yapılan kurban törenlerinde kullanılan bir eşya. Ata Tapınağı'nı ve hanedan yönetimini işaret eden bir mecazdır.

6 Veliaht prensin ikamet ettiği yer. Veliaht prens kastedilmektedir.

mişler, bazen de iftiraya uğrayıp rütbeleri düşürülmüştür. Bu, geçmiş veliahtların talih ve talihsizliklerini incelemek, başarılarını ve başarısızlıklarını gözlemlemek için yeterli bir sebep olmalıdır. Bunları kabaca ortaya koymama izin vermenizi rica ediyor, metni inceleyip gerçekleri doğrulayacağınızı içtenlikle umuyorum.

Zhou Hanedanının atalarının erdem biriktirdiği zamanda yöneticileri bir fırsat yakaladı ve Göğün Emri'ni yerine getirdi. Chang ve Fa'nın[1] vârisleri [veliaht prensleri] olacağına güvenerek 700 yıl sürecek hanedanın temellerini attılar.

Fu Su'nun[2] itibarı çok yüksekti ama Qin Hanedanının veliaht prensi olduktan sonra bile sınır bölgelerini denetlemeye gitmişti. [Qin Shi Huang'ın Ruist Âlimleri diri diri gömme kararına karşı çıkmıştı]. Yaşadığı ilk felaket altın rengiyle saraydan uzaklaştırılmak oldu.[3] Bunun korkunç sonucu da öldürülmesiydi. Bir vâris belirlerken doğru Dao'yu çiğneyen [Qin], atalarına yapılan törenleri hızla kaybetti.

Han Hanedanı [ailesinin] uzun ömürlü olması kesinlikle veliahtların rollerinin birbirini takip etmesinden kaynaklanıyordu. Bununla birlikte İmparator Gaozu, Qi Hanım tarafından kandırılıp Zhao Prensi'ni kayırdı. Göğün Altı'na bir oyun gibi davrandılar. Fakat İmparator Hui, Zhang Liang'a ve Dört Beyaz Saçlı'ya[4] güvenip ittifak kurdu ve böylece bütün imparatorluğun desteğini aldı.

Veliaht prensken İmparator Jing, Deng'ın önünde utandı.[5] Böyle hareket etti çünkü zalim bir yozlaşma içindeydi. Sonunda güçlü Wu'nun [Prens Wu] ellerinden [kendi başına] felaket

---

1 Chang: Zhou Hükümdarı Wen'dır. Fa: Zhou Hükümdarı Wu'dur.

2 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 210'da ölmüştür. Qin Shi Huang'ın en büyük oğludur.

3 Veliaht prensin azledilmesi anlamına gelir.

4 Han Hanedanı İmparatoru Wu'nun veliaht prensken Dört Beyaz Saçlı'dan akıl almasını anlatır.

5 Han Hanedanı İmparatoru Wen hastalanmıştı, Deng onun yarasını temizliyordu. O sırada veliaht olan, sonradan Han Hanedanı İmparatoru olacak Jing babasını ziyaret etmek için gelince bu durumu görüp utanmıştı.

getirmesinin nedeni [henüz veliaht prensken] oyun oynarken kendini kaybedip öfkeyle Liu Pi'yi[1] öldürmesiydi.

Liu Che[2] çok gençken veliaht prens olmuştu, ancak yaşlılığında imparator olarak kendini koruma önerilerini anladı ve Zhou'nun[3] kibrini fark etti. Böylece atalarının başarılarını canlandırabildi ve önceki üç nesilden [İmparator Gaozu, Wen ve Jing] miras kalan ruhu devam ettirebildi.

Veliaht prens Liu Ju[4] Bowang Bahçesi'ni[5] açtığında ismi henüz duyulmamıştı. Bu kadar talihsiz olması ve Jiang Chong[6] gibi bir iftiracıyla karşılaşması ne kadar üzücü. [Jiang Chong'un başlattığı] Ayaklanmayı asker toplayıp bastırmasına rağmen doğruluğa sırtını döndü ve sonu kötü oldu.

Han Hanedanı İmparatoru Xuan'in vârisi [Han Hanedanı İmparatoru Yuan] Ruistleri severdi ve ülke yönetiminin Dao'sunu uyguladı. Erdem ve öğretilerdeki mükemmelliği yaygınlaştırmasına hayranlıkla iç geçiriyor, sadakat ve açık-yüreklilikle konuştuğu için onu övüyoruz. Başlangıçta Dao'yu Wei ve Kuan'dan[7] duydu ancak sonunda [harem ağaları] Gong ve Xian[8] yüzünden başı belaya girdi.

Taisun'un[9] çeşitli becerileri vardı. Bunlar [kardeşi] Dingtao'nunkilerden[10] farklıydı [ve daha az etkileyiciydi] ancak

---

1 MÖ 216 – MÖ 154 yılları arasında yaşamıştır. Han Hanedanı İmparatoru Gao'nun yeğenidir.

2 Han Hanedanı İmparatoru Wu.

3 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 143 yılında ölmüştür.

4 MÖ 128 – MÖ 91 yılları arasında yaşamıştır. Han Hanedanı İmparatoru Wu'nun oğludur.

5 Liu Ju veliaht prensken onun için yaptırılan bahçe.

6 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 91 yılında ölmüştür.

7 Kuan Heng. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Han Hanedanı döneminin önemli klasikler uzmanlarındandır. Wei Xuancheng. Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 36 yılında ölmüştür. Han Hanedanı döneminin önemli yönetici ve edebiyatçılarındandır.

8 Gong Hong. Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 47 yılında ölmüştür. Han Hanedanı İmparatoru Xuan döneminin önemli yöneticilerindendir. Shi Xian. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir.

9 Han Hanedanı İmparatoru Cheng MÖ 51 – MÖ 7 yılları arasında yaşamıştır.

10 Liu Kang. Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 23 yılında ölmüştür.

[imparatorun kullandığı] hızlı yolu seçmeye cesaret edemedi, bu küçük bir erdemin işaretiydi. Yine de bilgili insanlar hâlâ ona saygı duymakta ve tarih kitaplarında övgüyle anılmaktadır.

Han Hanedanı İmparatoru Guang Wu döneminde ülke yeniden canlandı ve gelenekleri sürdürdü, İmparator Ming ve Zhang klasik metinlerde, törenlerde ustalaştılar ve çağın sorunlarını anlayarak özveri ile yönettiler. Onların zamanında üstlere saygı altlara sevgi vardı; hepsi kardeşlerine samimiyet ve iyilikle yaklaştılar. Bu nedenle Dong Hai Prensi'nin [İmparator Ming'in ağabeyi] mirasını koruyup Batı Zhou döneminden kalan gelenekleri sürdürebildiler.

Wei Hanedanı İmparatoru Wen, beş kalem başkanıyken[1] [imparator olmadan önce] erdemiyle tanınmıyordu ve bazen Da Ji[2] tarafından [baştan çıkarıldığı] için alay konusu oluyordu. Üstelik kuşları kovalamaktan [avlanmaktan] zevk alıyordu. Yetenekliydi ve iyi bir öğrenimi olmasına rağmen, sonunda şehvet içinde boğuldu. Tahtı İmparator Ming'e[3] bıraktıktan sonra İmparator Ming üç yıl boyunca [imparatorluk bahçesinde] bir tepe inşa etti. Qin Shi Huang'ın savurganlığına ulaştı. Ancak becerileri Han Hanedanı İmparatoru Wu'nun gerisindeydi. Memurlarını çalışmaya zorladı ama durumun kötüleşmesini engelleyemedi.

Jin İmparatoru Wu [Sima Yan][4] cömert ve sevecendi ve dış görünüşü birçok çarpıcı özelliğe sahipti. Babası, Taofu'ya[5] duyduğu saygı [onda] kafa karışıklığına neden oldu. Yine de Julu Beyi'nin [Pei Xiu][6] söylediklerini kabul etti ve sonunda nehrin uzak [güney][7] tarafındaki pis havayı[8] [savaşı] süpürmeyi ve uzak bölgeler dâhil her yeri kontrol altına almayı başardı.

---

1 En önemli beş yönetim birimi.

2 Shang Hükümdarı Zhou'nun gözdesidir.

3 Wei Hükümdarı Ming, adı Cao Rui'dir. 204 – 239 yılları arasında yaşamıştır.

4 Jin Hanedanı İmparatoru Wu.

5 Jin Hanedanı İmparatoru Sima Yan'in kardeşi.

6 Sima Yan tahta çıktıktan sonra saray sekretaryasının başına getirilmiştir. Sima Zhao başlangıçta Sima You'yu veliaht prens olarak atamak istemiş ancak Pei Xiu ve diğerlerinin telkinleriyle Sima Yan'i veliaht olarak seçmiştir..

7 Yangtze Nehri'nin güneyindeki bölge kastedilmektedir.

8 Savaş anlamına gelen bir mecaz. (ç.n.)

[Sonradan] İmparator Hui,[1] [veliaht prens olarak] Doğu Sarayı'ndayken, [davranışları] orada inceleniyordu. Orada da davranışlarında bir değişiklik olmadı. Gerçekten de imparatorluk tahtına yazık olacaktı!

Yazık ki veliaht prens Minhuai[2] [Sima Yu] [veliaht prens olarak] reddedildiği için, şiddetli bir rüzgârdaki kum gibi savruldu. Kendisini tamamen doğal yeteneklere sahip olduğu uygun becerilere adadı ancak yine de kötü işler yapıp mahvoldu. [İmparator olsaydı kendisinden bekleneceği gibi] Ata Tapınağı'nda nasıl sunu yapacak, bu hanedanı nasıl sürdürecekti?

İmparatorun [Taizong] şefkati ve sevgisi, Kusursuz Dao'ya ulaşmak için bütünlük içinde eğitim sağlamasına [yol açmıştır]. Bu, Han Hanesinin yönetimi tartışması ve [Zhou Hanedanının] [başkentleri] Hao'da[3] [yönetim] ilkelerini geliştirmesi gibidir. Han Feizi'nın[4] bir nüshasını verme emsalinden nefret etti ve klasiklere [Ruist Klasikler] değer verdi. Yönetimde neyin övgüye değer olduğu ve neyin kötü olduğu konusunda istişarelerde bulundu ve vücuduna zarif dövmeler yaptırdı. Sıradan insanlar arasından seçim yapmayı arzulamış ve yaşlılardan tavsiye almakta mütevazı olmuştur. Huzuru herkese yaymak için çaba gösterilmeli, önce insanların güveni kazanılmalıdır ki işler yolunda gitsin. İmparator Yao,[5] bilgeyi tanıyarak onun öğüdünü miras aldı. Zhou Hükümdarı Wen,[6] birçok yetenekli kişiyi [övgü dolu] heyecanlı şarkılarla getirdi. Doğru olanları seçti, [Antikçağ'ın] ruhani aynasına baktı. Kapasitelerini ölçtü ve davranışlarını inceledi.

---

1 Jin Hanedanı İmparatoru Hui. 259 – 307 yılları arasında yaşamıştır. (ç.n.)

2 278 – 300 yılları arasında yaşamıştır.

3 Batı Zhou Hanedanının başkenti. Günümüzde Sha'anxi Eyaleti, Xian Şehri'nin güneyindedir.

4 MÖ 280 – MÖ 233 yılları arasında yaşamış antik Çin düşüncesinin en önemli filozoflarındandır. "Yasacılık" olarak bilinen felsefenin en önemli düşünürlerindendir. (ç.n.)

5 Efsanevi imparatorlardandır. MÖ 2356 – MÖ 2255 yılları arasında yaşamış olduğu düşünülmektedir. (ç.n.)

6 MÖ 1152 – MÖ 1052 yılları arasında yaşamıştır. (ç.n.)

Makamları dağıtırken her zaman değişen koşulları göz önünde bulundurmalı, yönetime aykırı yöntemleri yasaklamalısınız. Eğer işittiklerinize aldanır veya [gerçek] kişileri tanımakta aciz kalırsanız, o zaman Dao'ya sahip olanlar alçalırken, yeteneği olmayanlar yükselir. İftiracılar öne çıkmak ve pohpohlamak için rekabet edecek, oyunbazlar çağrılmadan kendilerini öne çıkaracaklardır. Doğru söz söyleyenler ve doğru öğüt verenler, vefalı ve güvenilir sözleriyle incitecekler, pozisyonlarını kötüye kullananlar, rüşvet yoluyla yakınlık göreceklerdir. Yönetimi kirletecek ve ilkelerimizi yok edeceklerdir. Kötü ellerde Dokuz Kazan[1] uzaklara sürüklenecektir. Halk destek ve iyilik arayacaktır. Varoluştan beri en değerli olan insandır. Davalar iyi yönetilmelidir. Çünkü bu davaların sonucunda ölüm ve yaşam vardır. Şikâyetler çözüme kavuşturulmazsa bu Yin ve Yang'ın uyumunu bozabilir. Bir âlimin fikirlerinin tutarlı olup olmadığı, bilgisi ve kültürünün derinliğiyle anlaşılır. Yaşamların uzunluğu ve kısalığı da merhametsiz yetkililere bağlıdır. İşte bu nedenle İmparator Yao semboller çizdiğinde, [halka] acıyarak konuşmuş ve Yu[2] suçlular için ağladığında, üzüntü ve merhamet dolu duygularını tam olarak ifade etmişti.

Bunun üzerine Da Zhuang'dan[3] semboller aldılar ve yüksek binalar inşa edip duvarlarını süslediler. Ancak yeşim kuleler ve [Jie ve Zhou'nunkiler gibi] mücevherli odalar [inşa etmek], kesinlikle yalnızca direkler dikmek ve kirişleri boyamakla sınırlı değildir. Bazıları [Wei Hanedanının İmparatoru Wen gibi] uzak görüşlere sahip olabilmek için bulutları deldi. Bazıları [Han Hanedanı İmparatoru Wu gibi] daha serin havanın tadını çıkarmak için göklere bağlandı. Sarhoşluğun ve oburluğun sınırlarını zorladılar ve halkın gücünü sömürdüler. Sonunda elden ayaktan düştüler ve cezalarını çektiler. Han Hanedanı İmparatoru Wen ise 'on hanenin ürününe dikkat etmekten'

1 Hanedan ve devleti simgeler.

2 Efsanevi imparatorlardandır. MÖ 2123 – MÖ 2025 yılları arasında yaşadığı düşünülmektedir. Seller ve su taşkınlarını kontrol etmesiyle ünlüdür. (ç.n.)

3 *Değişimler Kitabı*'ndan bir bölüm.

bahsederek,[1] tutumluluğu aydınlattı ve saadeti miras bıraktı. 100 li'lik bir bahçe oluşturmasına rağmen halk, Zhou Hükümdarı Wen için çocuklar gibi oraya akın edip ona destek oldu ve ülke de gelişti.

Neşeli toplantılarda tören adabına uyuldu. İçkiye törenin erdemli bir parçası olarak önem verildi. Çalışmaktan eve gitmeyi unutmak ve bunun faydalarını elde etmek sakin, bilge, yumuşakbaşlı ve kontrollü olmaya bağlıdır. Bir kişi içkiye bağımlı olur ve şaşkına dönerse, içkiyle sarhoş olur ve suç işler. [İçkiyle dolu bir gölet inşa ettiği iddia edilen] Shang Hanedanı Hükümdarı Zhou ve Han Hanedanının Guan Fu'sunun[2] [örnekleri] gerçekten acı vericidir. Çünkü ailelerini yok ettiler ve devletlerini kaybettiler. Bu nedenle Yi Yin, sarhoşken şarkı söylemeyi yasaklayan bir emir çıkardı ve Zhou Beyi sarhoşluğun ülkeye kargaşa getirdiği ilkesini miras bıraktı.

Bu nedenle tenha bir mahalleden gelen sessiz bir kadın bir Üst İnsan için gerçekten iyi bir eştir. Aynı arabayı paylaşmayı reddetmek ve böylece kendini imparatorun sevgisinden mahrum bırakmak, Ban Jie'nin [İmparator Cheng'in ona olan aşkından] utandığı için yaptığı bir şeydir.[3] Zhou Hanedanı zamanında Xuan Jing kendi takılarını çıkardı ve hükümdara kadınların cazibesine kapılmaması ve devlet işlerini ihmal etmemesi için nasihat verdi.[4] Ancak [Zhou Hanedanı döneminde] Jin'e felaket getiren Li Ji vardı[5] ve Zhou'ya yıkım getiren Bao Si vardı.[6] Baştan çıkarıcı cazibeleri tıpkı resimlerdeki gibiydi ve insani ilkelere aykırıydılar. Şehirleri ve devletleri devirdikleri

---

1 Bkz. Bölüm 8 [87]

2 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 131 yılında ölmüştür.

3 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Batı Han Hanedanı döneminin kadın şair ve âlimlerindendir.

4 Xuan Jing Qi Beyi'nin kızıydı. Erdemli, yetenekli ve ahlaklıydı. Bir gün hükümdar erken yatıp geç kalktı ve odasından çıkmadı. Xuan Jing takılarını çıkardı. Bu olaydan ders alan hükümdar devlet işleriyle ilgilenmeye başladı.

5 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 651 yılında ölmüştür. Jin Beyi Xian'in karısıdır.

6 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Zhou Hükümdarı You'nun cariyesidir.

için sonraki hükümdarlara örnek gösterilmişlerdir. Böyle güzellikler ve büyüleyici çehreler, önceki hanedanların tarihlerinden sürekli olarak öğrenilmelidir.

Ayrıca bahar ve kış avı törenleri ve atlı okçuluk yapmak için avlular vardır. Gerçek ilkelerle bu faaliyetlere engel olunmazsa, kişi av bağımlısı olur ve yoldan çıkar. Bu sadece dış görünümün tükenmesi de değildir. Aynı zamanda kişinin kendi içinde aklını kaybetmesidir. Yüksek dağlara ve derin vadilere girmek ancak mahkûmlara yakışır. Şahinler ve av köpekleriyle eğlenmek hizmetçilere yakışır. Veliaht atalarının mabetlerinin ve devletin ağır sorumluluğunu taşır, önceki hükümdarlardan kalan değerli eşyaları elinde tutar. Şimdi ise şahinler ve köpeklerle bir tutuluyor ve tehlikeli yerlerde at koşturuyor. Atlar, [arabanın devrilmesine neden olan] çok hızlı gitmenin tehlikesi ilkesini anlar. Vahşi hayvanlar hayatta kalmanın mümkün olmadığı bir yerde olmaktan korkarlar. O halde çok avlanmaktan utanmak gerekmez mi? Avlanmak gerçek duygulardan yoksun olmaktan utanmak değil midir?

Ben kulunuz ahmaklığım ve sadeliğime rağmen sınırsız lütuf ve imtiyaz sahibi oldum. Otlaklar ve bataklıklar arasında avare olmaktan terfi ettim ve [resmî olarak] şapka iğnesi ve ipi takanlar arasında alçakgönüllü yeteneklerim sıralandı. Büyük Dao ile uygulamada karşılaştım; Gök ve Yer barış içinde. İlk doğanın [veliaht prens] zenginleşmesine ve topraklarımızın refaha ulaşmasına sevindim. Devleti yönetmekten, orduları dizginlemekten kalan boş zamanınızda, her zaman dersler ve tartışmalarla ilgilendiniz ve kendinizi mükemmelleştirdiniz. Ruhunuzun uyanık ve çevik olmasına saygı duyuyorum, bir bilgenin keskin işitme ve algısına yaklaşmanızı görerek hayranlıkla iç geçiriyorum. Hikmetli insanlara [erdemli davranışlar sergilediklerinde] sonbahar meyveleri verirken Dao'ya uygun bir yönetim için çabalarsınız. İyi zamanlardayız ve beklentiler de iyi. Mevsimler yumuşak, hava temiz. Süslü saraylar geniştir, paravanlar ve perdeler sessizlik içindedir. Ormanlar çoğalıyor, rüzgârlar ve bulutlar ise hafif. Çiçeklerin güzel kokuları yayılı-

yor, tomurcuklar da açmak üzere. Sarısasma kuşları birbirlerini çağırıp hüzünlü şarkılar söylüyor. Bütün bu güzel manzaraların içinde hâlâ geleceği düşünüyorsunuz. Yine de gerçeğin yolunda yılmadan yürüyorsunuz. Öğrenmeye ve iyileştirmeye derinden değer veriyorsunuz.

Sıradan biri olarak elime yazı fırçasını aldım 'Dao'ya Övgü' adlı şiiri saraya sundum. Bu şiir Wang Bao'nun Han İmparatoru Gao Zu'yu eğlendirmek için yazdığı 'Mağaradaki Flüte Şiir' ile Cao Zhi'ın yazdığı 'Büyük Ziyafet' şiirlerinden edebi olarak farklıdır. Sizin erdeminizi takdir edebilmek için gereken incelikli sözlerde yetersizim. Bana bahşedilen lütfa bir karşılık vermeye can atıyorum. Huzurunuzda yere kapanmayı ve başımı eğmeyi arz ederim. Umarım imparator hazretleri sonsuza kadar iyi bir ruhu ve itibarı tesis eder. İmparatorluk ruhunu ebediyete aktarmanızı ve güzel itibarınızın Antikçağ'dan beri gelmiş geçmiş tüm bilgelerin üzerine çıkmasını diliyorum."

Taizong bunu görünce Li Baiyao'ya şunları söylemesi için bir haberci gönderdi: "Veliaht prensin evindeydim ve veliahtı uyarmak için Antikçağ'dan beri imparatorluk halefi ile ilgili meseleleri anlatan yazdığın şiiri gördüm. Çok etkileyiciydi. Seni tam olarak bu konularda veliaht prense yardımcı olman için seçtim. Sana emanet ettiğim şeye uygunsun. Ancak hem iyi bir başlangıç hem de iyi bir son gereklidir."

Daha sonra ona [Li Baiyao'ya] ahırından bir at ve 300 duan alacalı ipek hediye etti.

[106] Zhenguan döneminde veliaht prens Li Chengqian düzenlemeler konusunda tekrar tekrar ihmalkârlık gösterdi ve savurganlığı her geçen gün arttı. Veliaht Prensin Sol Danışmanı Yu Zhining *İkaz Bahçesi* adlı 20 ciltlik bir eser derledi. O sıralarda Veliaht Prensin Sağ Danışmanı Kong Yingda[1] her zaman prensin yüzüne karşı ikazlarda bulunurdu. Li Chengqian'in sütannesi Sui'an Hanım, Kong Yingda'ya şunları söyledi: "Veli-

1 574 – 648 yılları arasında yaşamış Çin tarihindeki en önemli Ruist âlimlerdendir.

aht prens artık bir yetişkin. Yüz yüze onu böyle ikaz etmek uygun olur mu?" Kong Yingda şöyle cevap verdi: "Hanedanın lütuflarına mazhar oldum. Ölsem de yapmam gerekeni yapmaktan çekinmem." İtirazları ve ikazları daha sonra her zamankinden daha keskin hale geldi. Li Chengqian ona *İyi Evlatlık ve Doğruluk*[1] adlı klasiğin bir yorumunu derlemesini emretti ve Kong Yingda bu metin aracılığıyla mesajlarını açıkça ortaya koyup itiraz ve ikazlarını daha da genişletti.

Taizong, [veliaht prensin yanındaki bu kişilerin] her ikisinin de tekliflerini memnuniyetle kabul etti ve her birine 500 pi ipek ve birer jin[2] altın verdi. Böylelikle onları Li Chengqian'e gönderecekleri mesajlar konusunda cesaretlendirdi.

[107] Zhenguan 13. yılda [639] Veliaht Presin Sağ Danışmanı Zhang Xuansu, veliaht prens avcılık sebebiyle çalışmalarını ihmal ettiği için bir ikaz yazısı yazdı:

"Duydum ki 'Yüce Gök insanlara yakınlık duymaz. O sadece erdemli olanları destekler.' Kim Göğün Dao'suna[3] aykırı davranırsa, hem insanlar hem de ruhlar tarafından reddedilir. Yine de Antikçağ'ın 'üç tarafı kapalı' [av töreni], katliamı öğretmek için tasarlanmamıştır. Daha çok halkı zarardan korumak içindir. Bu nedenle Tang[4] [çok sayıda hayvanın öldürülmesini önlemek için] sadece bir tarafa ağ koydu ve Göğün Altı iyiliğe geri döndü. Şimdi bahçenizde zevk için avlanırsanız, bu [vahşi doğada] avlanmaktan farklı olsa da, bunu ölçüsüzce yaparsanız, sonuçta uygun davranışların zararına olacaktır.

Ayrıca, Fu Yue şöyle demiştir: 'Öğrenirken Antikçağ'ı örnek almamak, duymadığım bir şeydir.' Öyleyse [gerçek] Dao'yu genişletmek Antikçağ'ı incelemeye bağlıdır ve Antikçağ'ı incelemek, bir öğretmenin eğitiminden yararlanmak anlamına gelmelidir. Kong Yingda'yı yardımcı öğretmen olarak atayan zarif

1 Ruizm'in önemli klasik eserlerinden biridir.
2 Bir Jin yaklaşık 500 gramdır. (ç.n.)
3 Bkz. Temel Kavramlar.
4 Shang Hanedanı İmparatoru Tang.

fermanı aldığınız için, beklenmedik olaylara destek olarak onu sık sık tartışmalar için yanınızda tutacağınızı umuyorum. Ayrıca, hem gündüz hem de gece hazır bulunmak, bilgelerin miras bıraktığı öğretileri okumak ve geçmişteki eylemleri araştırmak için yüksek itibarlı ve iyi davranışlara sahip bilginleri seçeceksiniz; böylece her gün nerede yetersiz olduğunuzun hep farkında olabilirsiniz. Bu da mutlak mükemmellik anlamına gelir, işte o zaman Xia Hanedanının [örnek prensi] Qi'sinden ve Zhou Hanedanının Song'undan bahsetmeye gerek olur mu? En üstün konuma sahip olanlar arasında [imparator ve hükümdarlar] iyiliği aramayan hiç kimse yoktur. Sadece doğaları gereği duygularına hâkim olamayanlar bağımlı hale gelir, şaşkına döner ve kargaşa yaratırlar. Bağımlılık ve şaşkınlık had safhaya ulaştığında sadık sözler tıkanır, görevlileriniz fırsatçılıkla itaat eder ve Hükümdarın Yolu yavaş yavaş başarısız olur. Eskiler şöyle demiştir: 'Küçük kötülükleri gidermekten ve küçük iyilikleri yapmaktan geri durmayın.' Bu [sözden] felaket ve talihin başlangıcını ve yavaş yavaş gelişini görebiliriz.

Veliaht hazretleri, [veliaht prens olarak] bir veliahttır ve ikincil konumda bulunmaktadır, dolayısıyla geniş çaplı iyi stratejiler oluşturmalıdır. Avlanma gibi kötü bir alışkanlığınız varsa kurbanlık törenlerinde kullanılan sunu kepçesinin kontrolünü nasıl ele geçirebilirsiniz? Başlangıçlara olduğu kadar sonlara da dikkat etmeli ve yavaş yavaş bozulmaktan korkmalısınız. Başlangıçlara bile dikkat etmezseniz, sonuna kadar nasıl güvenle dayanabileceksiniz?"

Li Chengqian bunu kabul etmedi ve Zhang Xuansu bir yazı daha yazdı:

"Duydum ki veliaht prensin çalışmaya başlaması ve yaşına göre soyluların arasına [bir üye] olarak girmesi gerekir ki hükümdarla memurun, babayla oğulun, yaşlılarla gençlerin arasındaki ilişkileri anlayabilsin. Hükümdar ile memur arasındaki doğruluk, baba ile oğul arasındaki mahremiyet, üsttekilerle alttakiler arasındaki düzen, yaşlı ile genç arasındaki nizam ve bunların zihinde içselleştirilmesi ve Dört Deniz'in ötesine

yayılması; bütün bu başarılar fiiliyata geçirilmekle elde edildi ve uzun süre anılması da sözlerle yayılmasıyla mümkün oldu. Artık veliaht hazretleri yetişkindir; zekidir ancak yine de eğitim almalı, kültürünü artırmalı, tavırlarında daha olgun olmalıdır. Kong Yingda, Zhao Hongzhi[1] ve diğerleri sadece derin erdemin ve klasiklerin uzmanı olan bilgeler değiller, aynı zamanda yönetimin esaslarının da ustaları olduklarını alçakgönüllülükle gözlemledim. Umuyorum ki onlar, sizin ulu erdeminize parlaklık katmak için size sık sık katılabilir ve [size] ders verebilirler. İnsan davranışlarının ilkelerini açıklayabilirler, geçmişi okuyup bugünü konuşabilirler. Binicilik, okçuluk, avcılık ve geziler, sarhoş olup şarkı söyleme ve fahişelerle eğlenme, geçici olarak kulaklarınızı ve gözlerinizi memnun edecek ancak kalbinizi ve ruhunuzu kirletecektir. Sizi uzun süre boyunca kirlettikten sonra kaçınılmaz olarak karakteriniz ve duygularınız değişecektir. Eskiler şöyle der: 'Zihin her şeyin hükümdarıdır, hareketler düzenlenmezse kargaşa olacaktır.' Korkarım ki veliaht hazretlerinin erdem kaybının kaynağı buradadır."

Li Chengqian bunu okuyunca daha da sinirlendi ve Zhang Xuansu'ya şöyle dedi: "Sağ Danışman, sen delirdin mi?"

[108] Zhenguan 14. yılda [640] Taizong Doğu Sarayı'ndaki [veliaht prensin ikametgâhı] Zhang Xuansu'nun veliaht prensi sık sık ikaz ettiğini fark etti ve ona Gümüş Mühür ve Mavi Kurdelenin Büyük Üstadı,[2] Veliaht Prensin Sol Danışmanı unvanlarını verdi. O zamanlar Li Chengqian sarayda davul çalar, sesi dışarı kadar ulaşırdı. Zhang Xuansu yan kapıyı çalıp onun huzuruna çıkmayı talep etti ve son derece doğrudan sözlerle ikaz etti. Li Chengqian daha sonra davulları sarayından çıkardı ve onları Zhang Xuansu'nun önünde yok etti. Sabah dîvanı toplantısında Zhang Xuansu'yu gözetlemesi için bir köle görevlendirdi. Ona bir kırbaç verdi ve gizlice ona saldırttı.

1 571 – 653 yılları arasında yaşamıştır.

2 Tang Hanedanı döneminin üçüncü derece memur unvanlarındandır.

Zhang Xuansu bu saldırıda neredeyse ölüyordu. O sıralarda Li Chengqian konaklar ve salonlar inşa etmekten gün geçtikçe artan harcamalarla savurganlığın sınırlarında dolaşmaktan hoşlanıyordu. Zhang Xuansu şöyle bir yazı sundu:

"Bilgisizliğim ve aptallığımla iki sarayda [imparatorun dîvanı ve veliaht prensin sarayı] da görev aldım. Bana göre bu, denizleri ve nehirleri dolduracak kadar büyük bir lütfun ifadesidir. Yaptıklarım devlet için sonbahar tüyü[1] kadar bile bir fayda sağlamamıştır. Bu nedenle, bir memurun dürüstlüğünü tam olarak göstermesinin yollarını düşünmek için aptallığımı ve samimiyetimi tüketmem gerekiyor. Veliaht prense verilen güven konusunda, prensin taşıdığı yükün özellikle ağır olduğunu ve biriktirdiği erdem yeterli değilse, hanedan kuruluşundaki başarıyı korumaya nasıl devam edebileceğini alçakgönüllülükle soruyorum. Yukarıdaki imparatorla veliaht prens hazretlerinin ilişkisi baba oğul arasındaki sevgi ilişkisidir. Bu hem hanedan ailesini hem devlet işlerini birleştirmektedir. Sizin için seferber ettiği kaynaklarda hiçbir sınır yoktur. Onun lütufkâr emrinin çıkarılmasından sonraki altmış günden daha kısa bir süre içinde 70.000'den fazla harcadınız. Kibir ve savurganlıkta bu kadarını kim geçebilir? Ejderha Kulelerinin altında sadece zanaatkârlar ve marangozlar toplanmaktadır. Bahçenizde manzara seyredenler arasında iyi karakterli bir kişi bile görülmez. Şimdi iyi evlatlıktan ve saygıdan bahsedecek olursak, veliaht prensin imparatorun rahat olup olmadığını sorması töreni eksiktir. İtaatten söz edersek, siz imparatorunuz ve babanıza itaat ilkelerini çiğnediniz. İyi bir ün kazanmak istiyorsunuz ama eskilerden öğrenmek ve doğru yolu sevmekten yoksunsunuz. Davranışlarınıza bakılınca makamınıza güvenerek insanları öldürmeye çalışıyor ve suç işliyorsunuz. Saray görevlileri ve namuslu âlimler asla sizin yanında değildir. Kötü, şehvetli ve kurnazlar her gün sarayınızın derinliklerine sızmaktadır.

1 Sonbaharda kuşlar ve hayvanların yeni çıkan tüyleri kastediliyor. Bir benzetme olarak kullanılır ve çok küçük ve hafif şeyleri ifade eder. (ç.n.)

Sevdiklerinizin hepsi oyuncular ve hizmetçilerdir. Onlara ödül olarak verdiğiniz eşyaların hepsi resimler ve oymalardır. Dışarıdan bakıldığında bu kusurlar zaten ortadadır. Sarayın içinde saklanan şeyler ise tamamen bu hesabın dışındadır! Saray, planlarını kapısına koyduğunda, bir çarşıdan farkı kalmaz. İnsanlar sabah girip akşam çıkıyorlar ve [sarayın] kötü şöhreti gitgide daha da yayılıyor. Veliaht Prensin Sağ Danışmanı Zhao Hongzhi klasik eserleri bilen ve ince davranışları anlayan günümüzün iyi bir bilginidir. Geçmişte, onu sık sık çağırmanız ve onunla tartışmanız umuduyla, güzel erdeminizin artması için uğraştım. Ancak sizin saygıdeğer talimatlarınız tam tersine küskünlük ve şüpheye işaret ediyor ve onu haksız yere tavsiye ettiğimi söylüyorsunuz. Tıpkı suyun akışını takip etmek gibi iyi tavsiyeleri takip etmek gerekir. Yoksa korkarım ki çok geç olacak. Yanlışı gizlemek ve itirazlara direnmek kesinlikle zarara davetiye çıkarmak olacaktır. Eskiler şöyle der: 'Acı ilaç hastalığa, acı söz davranışlara iyi gelir.' Her gün daha büyük bir özveriyle [şu anda] güven içinde yaşarken tehlikeyi düşünmenizi de alçakgönüllülükle arzuluyorum."

Yazı gönderildi. Li Chengqian çok öfkelendi. Zhang Xuansu'yu öldürmesi için bir suikastçı gönderdi. Ama çok geçmeden Li Chengqian veliaht prenslikten azledildi.

[109] Zhenguan 14. yılda [640] Veliaht Prensin Hane Sorumlusu Yu Zhining, Veliaht Prens Li Chengqian'in çok büyük ölçekli saraylar inşa ettiğini, savurgan ve ölçüsüz olduğunu, müziğe düşkünlüğünü belirten bir yazı sundu:

"Duydum ki tutumlu olmak ve harcamaları düzenlemek Dao'yu yaymanın yoludur. Savurganlığı yüceltmek ve duyguları şımartmak erdemi mahvetmenin köküdür. Bu nedenle [Qin Beyi Mu] bulutları delip güneşi kapatan kuleler inşa ettiğinde Rong'lar onunla alay ettiler. *Belgeler Kitabı*'nın 'Xia shu' bölümünde, bir uyarı vermek için çatıların yükseltilmesinden ve duvarların süslenmesinden bahsedilmiştir. Eskiden Zhao Dun,[1]

1 (? – MÖ 601) Jin Beyliğinin soylularından ve yöneticilerinden. (ç.n.)

[süslü duvarlara harcama yaptığı için beyi ikaz ederek] Jin'i kurtarmıştır; Lü Wang[1] da Zhou hükümdarının öğretmeniydi. Bazen onları kaynaklardan tasarruf etmeye teşvik ettiler. Bazen de yüksek vergiler için onları uyardılar. Herkes devlete yardımcı olabilmek için sadakatlerini sonuna kadar kullandı ve hepsi hükümdarlarına gönülden hizmet etti. Yaptıkları iyi şeylerin sınırsızca yayılmasını, itibarlarının her yerde halkın kulaklarında olmasını sağlamaya çalıştılar. Bütün bunlar kaydedildi ve övgüye konu oldu.

Ancak ikamet ettiğiniz Doğu Sarayı, Sui [Hanedanı] zamanında yapılmıştır. Sarayı görenler savurganlıkla alay etmekte, görkeminden etkilenip şaşkınlıkla bakmaktadır. Öyleyse kaynak harcamaları, inşaat için aralıksız angarya, balta ve balta işçiliğini tüketen, taşlama ve cilalama becerilerini sınırlarına kadar zorlayan bu alanda daha fazla bina inşa etmek neden gereklidir?

Ayrıca, kayıtlı ustalar ve cariyeler saray içine girmekteler ve son zamanlarda fazla denetlenmiyorlar. Aralarında ağabeyleri devlet kurallarını çiğnemiş olanlar veya erkek kardeşleri hanedan yasalarına göre cezalandırılmış olanlar olabilir. İmparatorluk bahçelerine, girilmesi yasak bölgelere girip çıkıyorlar. Üzerilerinde maşa ve keskiler, ellerinde çekiç ve tokmaklar var. Kapı muhafızlarının temel amacı, beklenmedik durumlara karşı savunma ve hanedan korumalarının amacı da öngörülemeyenlere hazır olmaktır. Her iki gözcü de habersiz, Bin Boğalar da onları göremez. Pençeler ve Dişler[2] [saray muhafızları] dışarıdayken, hizmetliler içerideyken, görevli memurlar nasıl rahat olabilir, ben nasıl korkusuz olabilirim?

Ayrıca [Antikçağ'da] Zheng ve Wei'in müziklerine müstehcen sesler denirdi. Geçmişte Chaoge[3] bölgesinde Mozi[4]

---

1 Bkz. Jiang Ziya.

2 İmparatorun muhafızları.

3 Antik bir yer ismi. Shang Hanedanı döneminde bir süre başkent olmuştur.

4 MÖ 470 – MÖ 391 yılları arasında yaşamıştır. Latince "Micius" olarak anılır. Mohizm felsefesinin kurucusudur.

arabasını çevirmişti,[1] Konfüçyüs Jia Vadisi Toplantısı'nda kılıcını [Lu Beyi Ding'in önünde gösteri yapmaya gelen cüceler topluluğuna] savurdu.[2] Eski bilgeler bunların yanlış olduğunu düşündüklerinden tüm bilgeler bunları başarısızlık olarak kabul edeceklerdir. Kısa bir süre önce sarayın içinden sık sık davul sesleri duyuluyor, Müzik Birimi'nden[3] müzisyenler ve dansçılar içeri giriyor, bir daha dışarı çıkmıyorlardı. Bunu işitenler korkudan titriyor, yürekleri titriyordu. Veliaht hazretlerinin imparatorun size verdiği sözlü talimatları yeniden uygulamasını arz ediyorum. İmparatorun mesajı çok ciddiydi. Bu açık uyarı çok içtendi. Siz veliaht hazretleri bunu düşünmeden edemezsiniz. Mütevazı kulunuza gelince, ben de kaygısız olamam.

Saray çevresine [burada hizmet etmek için] geleli yıllar oldu. Köpekler ve atlar kendilerine yapılan iyiliği fark eder, ağaçlar ve taşlar bile iyi duygulara minnettar olurlar. Dar görüşlerimle farkında olduğum şeyleri sonuna kadar açıkça söylemekten başka çarem yok. Bu saf samimiyet olarak kabul edilirse, benim için bir çıkış yolu var demektir. Bunun hanedanın iradesine aykırı olduğu iddia edilirse, o zaman ben bir suçluyum. Başkalarının sevgisini kazanmaya çalışmayı Zang Sun[4] bir hastalık olarak değerlendirmiştir[5] ama hoş olmayan sözleri duyunca *İlkbahar Sonbahar Yıllıkları*'ndakileri[6] bir tedavi olarak görmüştür. İnşaatları durduracağınızı, uzun süre angaryaya mahkûm olanları serbest bırakacağınızı, Zheng ve Wei'in [ahlaksız] müziklerini çaldırmayacağınızı, birçok Küçük İnsanı görevden alacağınızı

1 Müzik çalınmaması ilkesini bozdukları için. (ç.n.)

2 *Kongzi Jiayu* (Konfüçyüs'ün Sözleri) adlı eserde geçmektedir. Lu Beyi Ding ve Qi Beyi Jia Vadisi'nde (günümüzde Shandong Eyaleti, Laiwu'nun güneyinde) bir araya gelmişlerdir. Qi Beyi müzik çalmış ve cüceleri dans ettirmiştir. Konfüçyüs buna çok öfkelenmiştir.

3 Müzik ve danstan sorumlu bir birim.

4 Zuo Zhuan'da geçen bir hikâyedir.

5 Ji Sun'un dalkavukluğunu hastalık olarak nitelemiştir.

6 En önemli Çin klasiklerindendir. MÖ 722 – MÖ 481 arası olayların yıllıklar şeklinde derlendiği bir eserdir. Eseri Konfüçyüs'ün derlediği düşünülür. (ç.n.)

tevazu ile umuyorum. O zaman üç iyilik tam olarak gerçekleşecek ve her yer [dünya] düzene girecektir."

Li Chengqian bunu okudu ve hiç memnun olmadı.

Zhenguan 15. yılda [641] Li Chengqian hasatın ortasında araba sürücülerini ve diğer çalışanları angaryaya çağırdı ve vardiyalar halinde çalışmalarına izin vermedi. Halk buna çok kızmıştı. Ayrıca sarayına [lüzumsuz yere] bir grup Göktürk getirdi. Yu Zhining bu duruma itiraz eden bir yazı sundu:

"Duydum ki Gök yücedir, güneş ve ay da onun erdemini aydınlatır. Akıllı hükümdar mükemmel bilgeliğe sahiptir ve hizmetindekiler onun başarılarını alkışlar. İşte bu nedenle Zhou Hanedanından Ji veliaht prens[1] olmuştur. Mao ve Bi'nin[2] yardımını görmüştür; Han'ın Ying'i de en büyük oğulken [veliahtken] Huang ve Qi'nin[3] yardımını almıştır. Ji Dan,[4] Bo Qin'den[5] [prenslerin uyması gereken] kuralları istemiştir. Jia, Han Hanedanı İmparatoru Wen'a şiddetle karşı çıkmıştır: bu kişiler kendilerini dürüst bilginler ve doğru kişiler olmaya adadı. Çağlar boyunca bilge hükümdarlar, tam da hükümdarın halefi olması nedeniyle veliaht prensin her durumda [konumunu koruması için] ısrar ettiler. Veliaht prens iyi olduğunda, tüm topraklara onun lütfu nüfuz etmiştir. O kötü olduğunda, Dört Deniz'deki herkes [sonradan gelen] felaketlerle acı çekmiştir.

Son zamanlarda hizmetlilerin, kölelerin, araba sürücülerinin ve baytarların ilkbaharın başlamasıyla birlikte saray içinde angaryada çalıştırılmaya başlanıp yaz sonuna kadar burada kaldıklarını ve hiçbirinin [vardiyalı olarak] değiştirilmesine izin verilmediğini duydum. Bazılarının evde ana babaları olabilir, burada oldukları için onlarla ilgilenemezler. Bazılarının evlerinde küçük ve zayıf çocukları olabilir, onları besleyemezler. Hepsi ilkbaharda

1 Daha sonra Zhou Hükümdarı Cheng.

2 Mao Shu ve Bi Gong. Zhou Hükümdarı Cheng veliaht prensken ikisinden destek almıştı.

3 Xia Huanggong ve Qi Liji. Han İmparatoru Hui bu iki adamın da aralarında olduğu dört bilge sayesinde imparator olmuştur.

4 Zhou Beyi Ji Dan. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir.

5 Zhou Beyi Dan'ın büyük oğlu. Zhou Hanedanı zamanında Lu Beyliğinin ilk beyi.

çiftçiliği bırakmak zorunda kalır ve yazın da hasat yapmaları engellenmiş olur. Bunlar besleme ve büyütmeye aykırıdır ve korkarım ki nefrete neden olurlar. Yukarıdaki Göğe [imparatora] bu durum bildirilirse pişmanlığınız bir işe yarar mı? Ayrıca Göktürk Dagezhi'lar[1] insan yüzlüdür ama kalpleri vahşidir. Onlardan tören kurallarına ve doğruluğa riayet etmelerini bekleyemez, onlara insanca ve güvenle muamele edemezsiniz. Kalplerinde sadakati, vefayı bilmezler ve siz de onların sözlerindeki doğruları ve yanlışları ayırt edemezsiniz. Onlara yakın olursanız namınıza gölge düşer. Onlarla içli dışlı olmanız erdeminize bir fayda sağlamaz. Onları kapılarınızdan içeri alırsanız insanlar korkuya kapılır. Bu kadar tedirgin olan sadece ben kulunuz değildir. Veliaht hazretleri, yukarıdaki imparatorun bilge duygularını desteklemeli ve aşağıdaki sıradan halkın temel beklentilerini karşılamalıdır. Kötülüğü hafife almamalı, ondan kaçınmalısınız. Küçük iyilikleri ihmal etmemeli ve uygulamalısınız. Bozulmayı önlemenin yöntemlerine saygı göstermeli ve [kötülüğün] filizlenmesine karşı savunmayı üstlenmelisiniz. Kötülerin geri çekilmesini sağlamalı, akıllıları ve iyileri kendinize yaklaştırmalısınız. Eğer bunu yapabilirseniz o zaman doğru yol her gün büyüyecek ve sizin erdemli sesiniz kendiliğinden uzaklara kadar yayılacaktır."

Li Chengqian çok öfkelendi ve suikastçiler Zhang Shizheng[2] ile Huigan Chengji'yi[3] onu öldürmeye gönderdi. O sırada Yu Zhining annesinin yasını tutuyordu; yas yükümlülüklerini yerine getirince tekrar veliaht prensin hane sorumlusu olarak atandı. İki adam onun evine girdi ve yas kurallarına göre samandan bir kulübede toprağın üzerinde uyuduğunu gördüler. Harekete geçemeyip durdular.

Li Chengqian başarısız olduktan sonra Taizong bu olayı öğrendi ve Yu Zhining'i cesaretlendirdi.

---

1 Dagezhi kelimesinin tam olarak ne olduğu bilinmemektedir. Toplumun alt sınıflarından cambaz ve oyuncular için kullanılan bir kelime olduğu düşünülmektedir. (ç.n.)

2 Kaynaklarda hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

3 (604 – 656). Li Chengqian'in muhafızlarındandır. (ç.n.)

V. Cilt

13. Bölüm
İnsanlık ve Doğruluk Üzerine

[110] Zhenguan 1. yılda [627] İmparator Taizong şöyle dedi: "Antikçağ'ın imparator ve hükümdarlarını inceleyince, iyilik ve doğrulukla yönetenlerin saltanatının uzun süre dayandığını gördüm. Halkı yönetmek için cezalara güvenenler, bazı kusurları düzeltmiş olsalar bile, [hanedanlarının] yıkımını hızlandırdılar. Eski imparator ve hükümdarların başarılarını asli modeller olarak görüyorum. Son nesillerin sığlığını değiştirmeyi umarak yalnızca iyilik, doğruluk, samimiyet ve güvenilirlik ile yönetmek istiyorum."

Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Wang Gui şöyle dedi: "Göğün Altı'nın düşüşü her geçen gün daha da artıyor, imparator hazretlerinin Dao'yu genişletmek ve mevcut gelenekleri değiştirmek için devam etmekte olan hastalıklarla yüzleşmesi on bin neslin iyi talihidir. Ancak bilge insanlar olmadan düzen kurulamaz, bu nedenle asıl mesele doğru insanları bulmaktır."

Taizong şöyle dedi: "Bilgeleri düşünme tutkumdan rüyalarımda bile kurtulamıyorum!"

Denetleme Sekreteri Du Zhenglun öne çıktı ve şöyle dedi: "Bu nesilde kesinlikle yetenekler var; bu kişiler zamanın ihtiyaçlarına göre göreve getirilmeliler. Düzeni sağlamak için Fu Yue'yi rüyada görmek veya Jiang Ziya'yla karşılaşmak mı gerekir?"

Taizong bu sözleri çok beğendi.

[111] Zhenguan Saltanatının başlarında Taizong etrafındaki yetkililere kayıtsızca şunları söyledi: "Zhou Hanedanı Hükümdarı Wu, Hükümdar Zhou tarafından yaratılan kargaşayı ortadan kaldırdı ve böylece Göğün Altı'nı elde etti. Qin Hanedanının ilk İmparatoru Zhou Hanedanının düşüşünden yararlandı ve Altı Beyliği yuttu. Göğün Altı'nı elde etme konusunda birbirlerinden farklı değiller. Öyleyse hanedanın uzun ömürlü olmasını belirleyen nedir?"

Saray Sekreterliği Sağ Yardımcısı Xiao Yu öne çıkıp şöyle dedi: "Hükümdar Zhou, Dao'dan yoksundu ve Göğün Altı onun yüzünden zorluk yaşadı. Bu nedenle 800 yerel bey onu devirmek için bir araya geldi. Zhou'nun hanesi zayıflamış olsa da Altı Beylik onda bir kusur bulamadı. Ancak, Qin zeki ve güçlü olanları atadı, böylece yerel beyleri [tek tek] yuttu. Barış getirmede aynı olmalarına rağmen insani duyguları birbirinden farklıydı."

Taizong şöyle dedi: "Öyle değildi. Zhou, Yin [Shang] Hanedanını yok ettikten sonra iyilik ve doğruluğu yaymaya çalıştı. Qin, hırslarına ulaştıktan sonra sadece aldatmaca ve gücü kullandı. Sadece ülkeyi elde etmek konusunda farkları yoktu. Yönetim konusunda farklıydılar. Uzun ömürlü olmaları arasındaki fark buradan kaynaklanmaktadır."

[112] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Bir süre kargaşadan sonra gelenekleri değiştirmek zordur. Artık halkın yavaş yavaş dürüstlüğü ve utanç duygusunu anlamaya başladığını, yetkililerin yasalara uyduğunu ve haydutların sayısının gün geçtikçe azaldığını görüyorum. Bu nedenle halkın geleneklerinin sabit olmadığını, bunun sadece yönetimin iyi düzenlenip düzenlenmemesi meselesi olduğunu biliyorum. Bu nedenle Devletin Dao'su, iyilik ve doğrulukla desteklenmeli, güç ve güven gösterilmelidir. İnsanların yüreğini kazanan, sert tedbirleri ortadan kaldıran, sapkın görüşleri teşvik etmeyen elbette huzur ve sükûnete kavuşacaktır. Siz beyler mutlaka birlikte çaba gösterip bunu başarmalısınız!"

[113] Zhenguan 4. yılda [630] Fang Xuanling bir yazı yazdı: "Yakın zamanda silah depolarını ve silahları inceledik. Sui dönemini her geçen gün geride bırakmaktalar."

Taizong şöyle dedi: "Askerleri haydutlara karşı yönlendirmek önemli bir görev olsa da ben vezirlerimin kendilerini Yönetimin Dao'suna adamalarını ve en yüksek sadakati göstermeye çabalamalarını, böylece halkı huzur ve mutluluğa kavuşturmalarını istiyorum. İşte bunlar bizim gerçek zırhımız ve silahlarımızdır. Sui Hanedanı İmparatoru Yang silahları yetersiz olduğu için yıkılmadı. İyilik ve doğruluğu tam olarak geliştiremediğinden aşağıdakiler nefretle isyan ettiler. Bunu anlamalı ve beni her zaman bu konularda desteklemelisiniz."

[114] Zhenguan 5. yılda [631] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "'Göğün Dao'su iyilere bereket, ahlaksızlara felakettir. Olaylar bunun yansımalarıdır. Geçmişte Qi Min Kağan[1] devletini kaybetti ve halkı Sui Hanedanı İmparatoru Wen'a[2] geldi. Wen onlardan tahıl ve ipekleri esirgemedi, ordusunu onları korumak için harekete geçirdi ve huzur içinde yerleşmelerini sağladı. Böylece hayatta kalıp güçlendiler. [Qi Min Kağan'ın] oğulları ve torunları imparatorun iyiliğine verecekleri karşılığı düşünmek yerine, Shi Tuo Kağan [Shi Bi Kağan][3] ordu toplayıp Sui Hanedanı İmparatoru Yang'ı Yanmen'de[4]

---

1 (? – 609) (Wade-Giles: Ch'i-min): Togan'a göre 599 –609 veya 600 – 608 tarihleri arasında yaşamış olabilir. Babasının kim olduğu açık değildir. İşbara (Wade-Giles: Sha-po-luo) Kağan'ın oğlu veya yeğeni olduğu şeklinde farklı görüşler vardır. Çin kaynaklarında bahsi geçen kağanlar isim değil unvanlardır. Qi Min Kağan'a bu unvan Sui Hanedanı tarafından verilmiştir. Daha önce Tu Li Kağan (Wade-Giles: T'u-li K'o-Han) olarak da biliniyordu. (Bkz. Togan 2006:71-72) Doğu Göktürk Kağanı. Gerçek ismi Ran Gan'dır (Wade-Giles: Jan-Kan).

2 541 – 604 yılları arasında yaşamıştır. Sui Hanedanı'nın kurucusudur.

3 (? – 619) (Wade-Giles Shih-Pi Kağan T'u-chi): Qi Min Kağan'ın oğlu. Doğu Göktürk Kağanı. Eski Tang tarihinde "Shi Bi Kağan" adıyla anılır.

4 Yanmen Geçidi. Bu geçit Tang Hanedanı zamanında Yanmen Dağı Geçidi olarak biliniyordu ve Çin Seddi'nin önemli geçitlerdendir. Günümüzde Shanxi Eyaleti Dai İlçesinin kuzeyindedir.

kuşattı. Sui Hanedanı kargaşaya düşünce, Shi Bi Kağan iç bölgelere kadar ordusuyla girdi. Daha önce devletine ve halkına huzur içinde yerleşme imkânı verenlerin soyundan gelenlerin hepsi İllig Kağan tarafından yok edildi. Bugün İllig Kağan yenilmiştir. Bunun nedeni de şüphesiz imparatorun iyiliğine sırtlarını dönmeleri ve doğruluğu unutmalarıdır!"

Yetkililer hep birlikte şöyle dediler: "Doğru ifade ettiniz."

[115] Zhenguan 13. yılda [639] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Orman sıksa kuşlar yuva yapar, sular genişse balıklar yüzer. İyilik ve doğruluğun olduğu yerde her şey kendiliğinden doğal seyrine döner. İnsanlar felaketlerden kaçmayı bilir. Bilmedikleri ise iyilik ve doğruluk uygulanmazsa bunun felaketlere yol açacağıdır. İyilik ve Doğruluğun Dao'su öyledir ki zihinde düşünüldüğü anda kaçınılmaz olarak takip edilecektir. Kişi bir an için gevşerse zaten ondan çok uzaklaşmış olur. Bu bedeni beslemek için yemek ve içmeye benzer. Midenin her zaman dolu olması bir kişinin hayatını kurtarabilir."

Wang Gui eğilerek şöyle dedi: "İmparator hazretlerinin bu sözleri Göğün Altı'nın büyük talihidir."

14. Bölüm
Sadakat ve Doğruluk Üzerine

[116] Feng Li[1] Wude Saltanatı döneminde Doğu Sarayı muhafızıydı ve Li Jiancheng ona çok saygı duyuyordu.[2] Veliaht prens öldüğünde ve etrafındakilerin çoğu kaçtığında Feng Li şöyle haykırdı: "Hayatta onun iyiliklerini gören siz, o ölürken nasıl kaçarsınız!" Sonra askerleriyle Xuanwu Kapısı'na saldırdı. Zorlu bir çatışmadan sonra Kamp Generali Jing Junhong'u[3]

1 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Li Jiancheng'ın en güvendiği generallerindendir.

2 Bkz. II. Cilt, 2. Bölüm, 3;25. (ç.n.)

3 576 – 626 yılları arasında yaşamıştır.

öldürdü ve sonra askerlerine şöyle dedi: "Bu veliaht prense borcumuzu ödediğimizi göstermenin en basit örneğidir." Daha sonra askerlerini dağıttı ve kırsal bölgede saklandı. Bir süre sonra cezasını çekmek için teslim olmaya geldi.

Taizong onu şöyle azarladı: "Yakın bir zamanda önce birlikleri savaşa götürdün ve çok sayıda askerimizi öldürdün ve yaraladın. Hangi nedenle ölümden kurtulacaksın?" Feng Li ağlayarak şöyle cevapladı: "Kendimi hükümdara adadım ve sonuçları ne olursa olsun sonuna kadar devam ettim. Çatışmanın olduğu gün hiç korkmadım." Ardından üzüntüsüne hâkim olamayıp hüngür hüngür ağlamaya başladı. Taizong anlayışlı davrandı ve onu bağışladı. Onu sol kamp muhafızlarına komutan olarak atadı. Feng Li, yakınlarına şunları söyledi: "Bana en büyük lütuf bahşedildi ve affedildiğim için şanslıydım. Bunun karşılığını ölmem gerekse bile ödeyeceğim."

Çok geçmeden Göktürkler Bian Köprüsü'ne[1] ulaştılar ve Feng Li düşmanla çarpışırken yüz küsur süvariye komutanlık etti. Çoğunu öldürdü ve esir aldı. Yanlarına yaklaştıkları da bozguna uğrayıp kaçtılar. Taizong bunu duydu ve hayranlıkla iç geçirdi.

Xuanwu Kapısı'ndaki olaylar sırasında, Qi Prensi Li Yuanji'nin muhafız teşkilatındaki Sol Araba ve Süvari Generali Xie Shufang,[2] emrindekileri Feng Li ile güçlerini birleştirmeye ve direnişe katılmaya yönlendirdi. Jing Junhong[3] ve Kumandan Lü Heng'ı[4] öldürdüklerinde [Qin Prensi, Taizong'un] birliklerinin morali kalmamıştı. Qin Prensi'nin Askeri Koruyucusu Yuchi Jingde onlara Li Yuanji'nin [kesik] başını gösterdi. Xie Shufang ağlayarak atından indi, boyun eğdi ve kaçtı. Ertesi gün teslim oldu ve Taizong şöyle dedi: "O dürüst bir askerdir." Serbest bırakılmasını emretti ve onu sol yedek muhafız komutan yardımcısı olarak atadı.

---

1 Wei Nehri yakınlarındadır.

2 Hakkında bilgi bulunmamaktadır.

3 Li Jiancheng öldürüldüğünde, Feng Li ve diğerleri Xuanwu Kapısı'na saldırıya geçtiklerinde onları durdurmaya çalışmıştır.

4 Xuanwu Kapısı Olayı'nda Li Shimin'e (Taizong) destek olmuş ve olay sırasında öldürülmüştür.

[117] Zhenguan 1. yılda [627] Taizong, Sui Hanedanının düşüşü ile ilgili sohbet ediyordu. Derin derin iç geçirerek şöyle dedi: "Yao Silian askerlerin bıçaklarından korkmadı. O sadakatini gösterdi. Eskiler arasında bile onun gibisi yoktur!" Yao Silian o sırada Luoyang'daydı ve Taizong ona 300 duan'lık ipek hediye edip bizzat [bir not] yazdı: "Sadakatin ve doğruluğun için sana bu hediyeyi veriyorum."

Daha önce Daye saltanatının sonunda Yao Silian, Dai Prensi Yang You'nun[1] öğretmeniydi. [Gaozong'un komutasındaki] doğruluğun sancağını taşıyan ordu başkenti ele geçirdiğinde Dai Prensi'nin görevlilerinin çoğu korkudan kaçtı. Prensin yanında sadece Yao Silian vardı ve prensin yanından hiç ayrılmadı. Askerler büyük salona girmek üzereyken Yao Silian onlara sert bir ifadeyle şöyle seslendi: "Tang Beyi'nin [İmparator Gaozu] doğruluğun ordusunu seferber etmesinin nedeni hanedanı desteklemekti. Prense karşı görgü kurallarını hiçbir şekilde ihlal etmemelisiniz!" Kalabalık onun sözlerine itaat etti. Bunun üzerine biraz geri çekildi ve merdivenlerin dibinde sıralar oluşturdu. Kısa bir süre sonra [İmparator] Gaozu geldi. [Yao'nun sözlerini] duyunca onu haklı buldu ve Yang You'ya Shunyang Kapısı'na kadar eşlik etmesine izin verdi. Yao Silian gözyaşları içinde saygıyla eğildi ve ayrıldı.

Buna tanık olan herkes iç geçirerek şöyle dedi: "Sadık ve kahraman bir memur olmanın yanı sıra cesur ve iyi bir insan olmak işte budur!"

[118] Zhenguan 2. yılda [628] Saray Sekreteri Sağ Yardımcısı Wei Zheng ve Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Wang Gui, Prens Li Jiancheng ve Prens Li Yuanji'nin cenazelerinde [mezarlarına kadar] onlara eşlik etmelerine izin verilmesini istediler.

---

1 605 – 619 yılları arasında yaşamıştır. Sui Hanedanı İmparatoru Yang'ın en büyük oğlu Yang Zhao'nun üçüncü oğlu. 617 yılında Li Yuan Chang'an'ı ele geçirdikten sonra onu imparator yaptı. Altı ay tahtta kaldı ve sonra Li Yuan onu tahttan indirip kendisini imparator ilan etti. Xi beyi unvanı verildi ve Chang'an'da kalmaya devam etti. Ertesi yıl öldürüldü.

Şöyle bir dilekçe verdiler:

"Daha önce Ulu İmparator'dan[1] bir emir aldım: Doğu Sarayı'nda ölene kadar [veliaht prense] hizmet etmek. Yaklaşık on iki yıl boyunca Ejderha Kapısı'na[2] gidip geldik. Eski veliaht prens suç işleyerek hanedanda çatlak yarattı, insanları ve ruhları rahatsız etti. Onun suçlarının yükünü omuzlayamadık ve verilecek cezaya katlandık. Sadece hayatı bağışlanan memurlar olarak kayıtlıyız. İmparatorumuzun lütfuna olan büyük borcumuzu nasıl ödeyeceğiz? İmparator hazretlerinin erdemi Dört Deniz'i aydınlatır ve sizin Dao'nuz önceki hükümdarları geride bırakmıştır. İmparator hazretleri ölenleri hatırlamakta ve onları düşünmektedir. Böylece imparator hazretleri hanedanın büyük doğruluğunu ortaya koymaktadır. Kendi kanından ve canından olan iki prens için [cenaze merasimleri için] uygun günü önceden planlamıştır. Sürekli eski günleri düşünüyoruz ve haksız yere 'eski memurlar' olarak adlandırılıyoruz. Bir hükümdarı kaybettik, sonra bir hükümdar kazandık ve şimdi o hükümdara hizmet ediyoruz. Mezarlarının üstünü neredeyse bir yıllık ot kapladı ancak onları uğurlama ve yas tutma şansımız olmadı. İmparatorluk mezarlığına bakıyoruz ve görev duygularımız sıradan insanlardan daha derin. Cenaze gününde [prenslere] mezarlarına kadar eşlik edebileceğimizi umuyoruz."

Taizong bunun doğru olduğunu düşündü ve izin verdi. Daha sonra, Doğu Sarayı'ndaki tüm eski memur ve görevlilerin prenslerin cenazelerine eşlik etmelerini emretti.

[119] Zhenguan 5. yılda [631] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Sadık memurlar ve kahramanlardan hangi çağ yoksundur? Beyler, Sui döneminde kimin sadık ve dürüst olduğunu biliyor musunuz?"

Wang Gui şöyle dedi: "Duydum ki, Törenler Başvezir Yardımcısı Yuan Shanda, Luoyang'da naip iken haydut kalaba-

1 İmparator Gaozu. Taizong lehine tahttan çekildikten sonra "Ulu İmparator" unvanı verilmiştir.

2 Han Hanedanı döneminde veliaht prensin sarayının kapısına verilen isim.

lıklarının serbestçe gezdiğini görmüş, atını çevirip Jiangdu'ya gitmiş ve orada İmparator Yang'ı başkente dönmesi için uyarmıştır. İmparator uyarısını dikkate almayıp reddettikten sonra Yuan Shanda gözyaşları içinde tekrar şiddetle uyarıda bulunmuştur. İmparator Yang sinirlenmiş ve onu başkentten çok uzağa komutan olarak göndermiş, sonunda bir salgın bölgesinde hastalanıp ölmüştür. Kahraman bir savaşçı olan Kumandan Dugu Sheng, Jiangdu'da saray muhafızıydı. Yuwen Huaji ayaklandığında, Dugu Sheng tek başına direndi ve öldürüldü."

Taizong şöyle dedi: "Qutu Tong bir Sui [Hanedanı] generaliydi. Tong Geçidi'nde[1] hanedanımıza karşı savaştı ve başkentin düştüğünü duyunca birliklerini doğuya yönlendirdi. Doğruluğun askerleri olan ordumuz onu takip etti ve Taolin'de[2] yakaladı. Onu affedeceğimi söylemesi için kendi hizmetçilerimden birini gönderdim ama o hemen hizmetçiyi öldürdü. Onunla konuşması için oğlunu gönderdim. Oğluna şöyle dedi: 'Sui Hanedanından görev aldım ve iki imparatora hizmet ettim. Şimdi artık ahlakımla öleceğim sonbahardayız. Sen ve ben önceden baba oğulduk ama artık düşmanımsın.' Sonra ona bir ok attı. Oğlu kaçtı ve beraberindeki birlikler dağıldı. Qutu Tong tek başına güneydoğuya döndü ve ağlayarak umutsuzca haykırdı: 'Sui Hanedanının lütfuna mazhar oldum ve komutan olarak hizmet ettim. Zekâm ve gücüm tükendi, artık mağlup oldum. Bunun nedeni hanedan için samimiyetle hizmet etmemem değildi.' Sözlerini bitirdiğinde askerler onu yakaladı. Ulu İmparator onu göreve getirmek istedi ancak o hastalığını öne sürerek kararlı bir şekilde reddetti. Bu tür bir sadakat ve dürüstlük gerçekten de övgüyü hak ediyor."

Daha sonra Taizong, Da Ye Saltanatı sırasında ikaz ve uyarılar yaptıkları için cezalandırılanların oğullarını ve torunlarını aramak için bir emir yayınladı.

---

1 Günümüzde Sha'anxi Tongguan bölgesi içindedir. Sha'anxi, Shanxi ile Henan arasında ve Luoyang'dan Chang'an'a giderken önemli bir noktadır.

2 Günümüzde Henan Eyaleti Lingbao yakınlarındadır.

[120] Zhenguan 6. yılda [632] Taizong Muhteşem Saadetin Sol Büyük Üstadı Chen Shuda'yı[1] törenler veziri olarak atadı. Taizong ona şöyle dedi: "Wude Saltanatı döneminde bir keresinde İmparator Gaozu'ya benim hanedanın kuruluşuna büyük katkılar sağladığımı söylemiş ve rütbemin indirilmemesi gerektiği konusunda ikazda bulunmuştun. Benim karakterim sert ve açıktır. Eğer bastırılmış olsaydım bunu kaldıramazdım; hastalık ve ölüm tehlikesi bile olabilirdi. Bugün bu terfi senin sadık, dürüst ve açıksözlü oluşunu övmek içindir." Chen Shuda şöyle dedi: "Sui Hanesinin baba ve oğullarının birbirlerini öldürmelerini ve bunun hanedanın yok olmasına neden olmasını gözlemledim. Bir arabanın devrildiğini kendi gözlerimle gördükten sonra aynı yolda devam etmeye kesinlikle dayanamazdım! Bu nedenle ikazımı mutlak bir samimiyetle sundum." Taizong şöyle cevap verdi: "Biliyorum ki sadece beni değil devleti [hanedanı] de düşünüyorsun."

[121] Zhenguan Saltanatı sırasında Xiao Yu, Fang Xuanling ve diğerleri bir ziyafet için toplanmışlardı. Taizong, Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Wude'nın 6. saltanat yılından sonra İmparator Gaozu, o zamanki veliaht prensi azletmeyi istiyordu. O günlerde, kardeşlerim tarafından dışlandım ve ne kadar önemli olursa olsun başarılarımın tanınmamasından korktum. Xiao Yu, ödüllerle baştan çıkarılamaz veya idam tehditleriyle korkutulamazdı. O gerçekten hanedana bağlı bir memurdur." Sonra Xiao Yu için bir beyit yazdı: "Şiddetli rüzgârda sağlam çimenler anlaşılır, çalkantılı zamanlarda kim iyi memur görülür." Sonra Xiao Yu'ye dönüp şöyle dedi: "Eskilerin hiçbiri senin Dao'ya ve dürüstlüğe olan bağlılığını aşamaz. İyi ve kötü ayırt edildiğinde başarısızlık da olacaktır." Xiao Yu iki kez eğilip minnettarlıkla şöyle dedi: "Bu uyarıyı aldım ve affedildim çünkü sadıktım. O gün ölseydim bile o bir tek gün yıllarca hayatta kalmaya bedel olurdu."

1 (573 – 635). Chen Hanedanı İmparatoru Xuan'in 16. oğludur. Sui Hanedanı zamanında önemli görevlerde bulunmuştur. Daha sonra Tang Hanedanına tabi olmuş ve törenler vezirliği dâhil birçok önemli göreve getirilmiştir.

[122] Zhenguan 8. yılda [634] Taizong çeşitli birimlere personel değerlendirme görevlileri göndermek üzereydi ancak henüz başkent ve çevresi için hiç kimse atanmamıştı. Taizong atanacak kişiye şahsen karar verecekti. Bu nedenle Fang Xuanling'e ve diğerlerine şöyle sordu: "Bu mesele çok önemli. Bu göreve kim atanabilir?" Li Jing şöyle dedi: "Başkent ve çevresinin işleri çok önemlidir. Wei Zheng'dan başkası düşünülemez." Taizong'un yüzünün rengi değişti ve ciddiyetle şöyle dedi: "Jiucheng Sarayı'na gitmeye hazırlanıyorum. Oradaki meseleler de önemli. Wei Zheng'ı personel değerlendirme görevlisi olarak oraya nasıl gönderelim? Başkent dışına çıktığımda Wei Zheng'ı yanımdan ayırmak istemem çünkü o benim doğru ve yanlışlarımı benden gizlemez. Siz benim yanlışlarımı söyleyebilir misiniz? O halde neden böyle bir şey öneriyorsun? Gerçekten hiç mantıklı değil." Daha sonra Li Jing'i başkent ve çevresi işleri görevine atadı.

[123] Zhenguan 8. yılda [634] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Sui Hanedanı döneminde halk malını ve mülkünü nasıl koruyabilirdi? Göğün Altı'nın sorumluluğunu aldığımdan beri onları beslemeye ve onlardan hiçbir şey talep etmemeye özen gösteriyorum. Onlara bahşettiğim, geçimlerini sağlama ve varlıklarını koruma yeteneğidir. Eğer başlangıçta onlardan sürekli vergi alıp çalıştırsaydım, onlara vereceğim hiçbir mükâfatın değeri olmazdı."

Wei Zheng şöyle dedi: "Yao ve Shun tahta çıktıklarında halk şöyle dedi: 'Yemek için tarla sürüyor, su içmek için kuyu kazıyoruz', karınları toktu ve şöyle derlerdi: 'İmparatorun bizimle ne ilgisi var?' Şimdi siz imparator hazretleri onları besliyorsunuz, halk imparator hazretlerinden haberdar bile olmadan her gün bunlardan faydalanmaktadır."

Wei Zheng daha sonra bir yazı yazdı:

"Jin Beyi Wen avlanırken geniş bir bataklığa girdi ve kayboldu, çıkış yolunu bir türlü bulamıyordu. Bataklıkta bir balıkçı vardı. Ona şöyle dedi: 'Ben senin hükümdarınım. Hangi yoldan

buradan çıkabilirim? Seni çömertçe ödüllendireceğim.' Balıkçı şöyle cevap verdi: 'Size görüşlerimi sunmak isterim.' Bey şöyle cevap verdi: 'Buradan çıkınca sunabilirsin.' Bunun üzerine balıkçı onu bataklıktan çıkardı. Bey sonra ona şöyle dedi: 'Şimdi söyle bana ne öğreteceksin?' Balıkçı şöyle dedi: 'Kuğular nehirler ve denizler arasında güvendedir ama küçük bir bataklığa sıkışırlarsa avcıların oklarına hedef olup tehlikeye düşerler. Timsah derin sularda güvendedir ancak sığ sularda sıkışırsa ağ ve mızrak tehlikesiyle karşılaşacaktır. Bugün avınızın peşinden Dang'a[1] geldiniz. Neden bu kadar uzağa geldiniz?' Bey Wen şöyle dedi: 'Mükemmel!' Yanındakilere balıkçının adını yazmalarını söyledi. Balıkçı şöyle dedi: 'Hükümdarın benim ismimi yazdırmasına gerek var mı? Hükümdar Gök ve Yer'i onurlandırır, hanedan sunaklarını önemser, ülkenin dört bir yanını korur, halkını sever, [zorunlu] çalışmayı azaltır ve vergileri hafifletirse ben de bundan faydalananlardan olurum. Hükümdar Gök ve Yer'i onurlandırmaz, hanedan sunaklarını önemsemez, Dört Deniz'de [bütün ülkede] savunmayı sağlamlaştırmaz, diğer beylerle bir araya geldiğinde adabı ihlal eder ve insanların isteklerine aykırı davranırsa o zaman o beylikteki [devletteki] herkes kaçar. Bu durumda çok büyük bir ödül alsam da onu korumam mümkün olmaz.' Daha sonra hiçbir şey almadan oradan ayrıldı."

Taizong şöyle dedi: "Ne kadar doğru söyledin."

[124] Zhenguan 11. yılda [637] İmparator Taizong, Han Hanedanının Savunma Veziri Yang Zhen'ın[2] mezarına gitti. Yang'ın sadakati yüzünden zamansız bir ölümle karşılaşmasının yasını tuttu ve onun için bir yazı yazdı. Fang Xuanling öne çıktı ve şöyle dedi: "Yang Zhen genç yaşta bir felaketle karşılaşıp ölmüş olsa da yüz yıllar sonra bir bilgenin ışığıyla aydın-

1 Günümüzde Henan Eyaleti, Xiayi bölgesinin güney batısı.

2 (59 – 124). Kültürlü, üst düzey bir ailedendi. Dürüst ve sadık bir yöneticiydi. Bir komplo sonucu idam edildi. İdam edildikten sonra 126 yılında tahta çıkan Han Hanedanı İmparatoru Shun onun öğrencilerini önemli görevlere getirdi ve Yang Zhen'a itibarı iade edildi.

landı. İmparator, Yang Zhen'ın ruhuna bir sunu yapmak için arabasını durdurdu ve arabasından inip yere bastı. Denebilir ki ölmüş olsa da aslında hâlâ hayatta ve sonsuza kadar [anısı] yaşayacak. İmparatorun bu ziyareti onun Ölüler Âleminde neşeyle dans etmesini sağlamış olmalı. İmparator hazretlerinin yazdıklarını duyunca duygulanıp teselli bulduğuna inanıyorum. Bütün Üst İnsanlar bundan etkilenecek ve iyilik yapmanın mutlaka iyi bir karşılığı olacağını anlayacaklardır!"

[125] Zhenguan 11. yılda [637] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Di'ler, Wei Beyi Yi'yi[1] öldürdüler ve geride sadece karaciğerini bırakarak etlerini tamamen yok ettiler. Bey Yi'nin veziri Hong Yan[2] Göğe doğru ağlayıp kendi karaciğerini çıkardı ve Bey Yi'nin ciğerini de kendisininkinin yerine koydu. Korkarım şimdilerde böyle birini bulmak mümkün değildir."

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Bu sadece hükümdarın onlara nasıl davrandığına bağlı. Geçmişte Yu Rang,[3], Zhi Bo'nun[4] intikamını almak için Zhao Xiangzi'yı[5] öldürmek istedi. Zhao Xiangzi onu yakaladı ve Yu Rang'a şöyle dedi: 'Daha önce Fan ve Zhong Hang[6] ailelerinin hizmetinde değil miydin? Zhi Bo onları yok etti ve şimdi sen intikamını almak için kendini ona adadın ve onlardan intikamını almıyorsun. Bunun yerine Zhi Bo'nun intikamını almak istiyorsun. Neden?' Yu Rang şöyle

1 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 660'ta öldürülmüştür.

2 İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde Wei Beyi Yi'nin en değer verdiği yöneticisi. Sadık yöneticilerin sembolü olarak bilinir.

3 İlkbahar Sonbahar Dönemi Jin Beyliğinde yaşamıştır. MÖ 453'te Zhao, Han ve Wei Beylikleri Zhi'ları yok etmişti. Yu Rang, Zhao Xiangzi'yı öldürmek istedi ama yakalandı ve öldürüldü.

4 Zhi ailesi İlkbahar Sonbahar Dönemi'nin sonunda Jin Beyliğinin önemli yönetici ailelerindendi. Zhibo, kendi ailesini diğer beş aileden daha zengin ve güçlü hale getirince Han, Zhao ve Wei'ler tarafından yok edildiler.

5 Jin beyliği yöneticilerindendir. MÖ 454'te Zhi'lar tarafından bir yıldan uzun süre Jingyang denen yerde kuşatıldı. Astlarından Zhang Mengtan mucizevi bir şekilde Zhi'ların müttefiki Han ve Wei'leri Zhi'lara saldırmaya ikna etti ve Zhi Yao kendini öldürdü.

6 MÖ 458'de Fan ve Zhong Hang aileleri Zhi'lar, Han'lar, Zhao'lar ve Wei'ler tarafından yok edildi ve onlara ait tımarlar da aralarında paylaşıldı.

cevap verdi: 'Eskiden Fan ve Zhong Hang ailelerinin hizmetindeydim ama onlar bana sıradan biriymişim gibi davrandılar; ben de onlara borcumu sıradan biri gibi ödedim. Zhi Bo bana bir devlet adamıymışım gibi davrandı ve ben de ona bir devlet adamı gibi karşılık verdim.' Her şey hükümdarın ona nasıl davrandığına bağlıydı. Böyle kişilerin olmadığını nasıl söyleyebiliriz?"

[126] Zhenguan 12. yılda Taizong Puzhou'ya[1] gitti. Orada şöyle bir ferman yayınladı:

"Geçmişte Da Ye Saltanatı sırasında Şahin Saldırısı Askerleri'nden[2] Yao Junsu,[3] Hedong'a[4] atanmıştı. Orada sadakat ve doğruluğunu bir yetkili olarak sonuna kadar kararlılıkla korudu. Jie'nin köpeğinin Yao'ya havlaması[5] gibi bir durumda olsa da taraf değiştirenlere karşı hükümdarını savundu. Yao Junsu şiddetli rüzgârda sağlam otlar gibiydi ve acı sonunu bilerek devam etti. Bu nedenle, bugün burada geçmiş olaylar üzerine düşünürken başkalarını teşvik etmek için ona bir unvan vermeliyim. Ona ölümünden sonra Puzhou Valisi unvanı verilsin. Ayrıca oğulları ve torunlarının kim olduğunu öğrenin ve bana bildirin."

[127] Zhenguan 12. yılda Taizong Saray Sekretaryası Baş Yardımcısı Cen Wenben'a şöyle dedi: "Liang ve Chen Hanedanlarından hangisi övgüye değerdir? Ayrıca onların soyundan gelen göreve getirebileceğimiz kimse var mı?"

Cen Wenben bir yazı sundu: "Sui Orduları Chen'a girdiğinde yetkililerin hepsi kaçtı ve geride hiç kimse kalmadı. Sadece Başkâtip Yardımcısı Yuan Xian[6] tek başına hükümdarının yanında kaldı. Wang Shichong, Sui'nin tahttan çekilmesini kabul etmek üzereyken, toplanmış yetkililer, onu tahta çıkmaya

1 Günümüzde Shanxi Yongji bölgesi.
2 Sui Hanedanı İmparatoru Yang'ın saltanatında 607 yılında tesis edilmiştir.
3 Sui Hanedanı İmparatoru Yang'ın generallerinden.
4 Günümüzde Shanxi Eyaleti.
5 Bütün kalbiyle efendisine hizmet etmek anlamında kullanılan bir mecazdır.
6 Sui dönemi yöneticilerinden.

çağıran bir talepte bulundular. Hastalığını bahane eden Yuan Xian'in oğlu, Guo Zi Okulu Çalışmalar Yöneticisi[1] Yuan Chengjia[2] yazıyı imzalamadı. Bu baba oğul, sadık ve kahraman kişilerdir. Yuan Chengjia'nın küçük kardeşi Yuan Chengxu,[3] Jianchang'da[4] yöneticidir. Doğru ve iyidir. Atalarının tavrını sürdürmektedir." Bu nedenle Jin Prensine[5] öğretmen olarak atandı. Ardından Edebi İlerleme Enstitüsü'ne âlim olarak atandı.

[128] Zhenguan 19. yılda [645] Taizong Liaodong[6]'daki Anshi Kalesi'ne[7] saldırdı ve Goguryeo [Kore] birliklerinin tümü savaşta yok oldu. Goguryeo'luların Liderleri[8] Yanshou,[9] Huizhen[10] ve diğerlerine teslim olmalarını ve kalenin dışında onlarla görüşeceğini bildiren bir ferman gönderdi. Kale içinde kararlı ve hareketsiz kaldılar. İmparatorun sancağını gördüklerinde kalenin surlarına tırmanıp gürültü çıkardılar. İmparator çok öfkelendi ve Jiangxia Prensi Li Daozong'a[11] kaleye saldırmak için topraktan bir tepe yaptırmasını emretti ancak yine de kaleyi ele geçiremediler. Taizong birliklerini alıp başkente dönerken Anshi Kalesi'ndeki komutanları kararlılıkla kaleyi korudukları için övdü. 300 duan ipek verdi ve hükümdarlarına sadakatle hizmet edenleri ödüllendirdi.

---

1 Çalışmalar Yöneticisi Guo Zi Okulu'nda üst düzey bir unvan.
2 Sui dönemi yöneticilerinden ve Yuan Xian'in büyük oğlu. (ç.n.)
3 Yuan Xian'in oğludur. (ç.n.)
4 Günümüzde Jiangxi Eyaleti Yongxiu.
5 Taizong'un dokuzuncu oğlu Li Zhi.
6 Günümüzde Liaoning Eyaleti.
7 Çin'in kuzey doğusunda Jin Hanedanı zamanında inşa edilmiş bir kale. Günümüzde Liaoning Eyaletindedir.
8 Koredeki kabile liderleri.
9 Doğum tarihi bilinmemektedir. 645 yılında ölmüştür.
10 Hakkında bilgi bulunmamaktadır.
11 Li Yuan'in (Gaozu) kuzenidir. Tang Hanedanının kuruluşunda babası Li Shao, Dongping beyi unvanını almış ve gelirler veziri görevine getirilmiştir. Taizong'un saltanatında birçok önemli görevde bulunmuştur. 644 yılında Taizong Goguryeo'yu fethetmek için ordusunu göndermiş, Li Daozong da şehir surlarının yakınına bir tepe yaptırmıştır. Saldırı emri vermiş ama Tang Ordusu şehri düşürememiştir.

15. Bölüm
İyi Evlatlık ve Arkadaşlık Üzerine

[129] Bayındırlık Veziri Fang Xuanling, üvey annesine baktı ve hatta endişesini yüz ifadesiyle belli etti.[1] Onun saygısı sıradan insanları aşmıştır. Annesi hastalanınca çağırdığı doktoru kapıda gözyaşları içinde saygıyla karşıladı. Onun için yas tutarken üzüntüden bir deri bir kemik kalmıştı. İmparator Taizong, Siyaset Danışmanı Liu Ji'yi taziyelerini iletmesi ve ona bir yatak, pirinç çorbası ve sebze turşusu vermesi için gönderdi.

[130] Yu Shinan daha önce Sui Hanedanına hizmet etmişti ve imparatorluk günlüğü yazarlığına yükselmişti. Yuwen Huaji, Sui İmparatoru'na suikast düzenlediği sırada Yu Shinan'ın ağabeyi Yu Shiji saray sekreterliği yardımcılığı görevindeydi. İdam edilmek üzereyken, Yu Shinan ona sarıldı ve ağlayarak onun yerine ölmek istedi ancak Yuwen Huaji bu teklifi kesin olarak reddetti. Bundan sonra Yu Shinan yas tuttu ve birkaç yıl boyunca bir deri bir kemik kaldı. O zamanlar insanlar bunu övmüşlerdi.

[131] Zhenguan saltanatının ilk yıllarında Han Prensi Li Yuanjia,[2] Luzhou[3] valisiydi. O sırada 15 yaşındaydı ve görev başındayken annesinin hastalandığını duydu. Gözyaşlarına boğuldu, yemek yemeyi reddetti. Başkente varınca annesinin cenazesinin düzenlenmesini üstlendi. Üzüntüsü tören kurallarının ötesine geçti. Taizong onun istisnai karakterini takdir etti ve onu sık sık teselli edip cesaretlendirdi. Li Yuanjia'nın evi fakir bir âliminkine benziyordu. O ve küçük kardeşi Lu Prensi Li Lingkui[4] birbirlerini çok seviyorlardı. İki kardeş bir araya

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 2.8.

2 (618 – 688). Gaozu'nun 11. Oğlu. Zhenguan 6. yılda [632] Luzhou valisi yapıldı ve 700 hanelik bir tımar verildi. Zhenguan 10. yılda [636] Han Prensi unvanı verilmiştir. Genç yaşlarından itibaren binlerce kitap toplamış, antik metin karşılaştırmaları yapmıştır.

3 Günümüzde Shanxi Eyaleti Changzhi.

4 (? – 688). Gaozu'nun 19. Oğlu. Han Prensi Yuan Jia ile aynı anneden doğmuştur. Hattat ve bilgindi.

geldiklerinde sıradan insanları andıran bir tavırla hareket ederlerdi. Daha sonra kişiliğini de geliştirince içi dışı bir hale geldi. O zamanki prenslerin hiçbiri ona erişememiştir.

[132] Huo Prensi Li Yuangui,[1] Wude Saltanatı zamanında prens olarak atanmıştı ve Zhenguan 7. yılda [633] Shouzhou[2] valisi oldu. Gaozu'nun ölümünden kısa süre sonra görevinden ayrıldı ve tören kurallarının öngördüğünün ötesinde üzüntüden zayıflayarak imparator için yas tuttu. Sonra üzüntüsünü göstermek için ömrü boyunca sıradan kumaşlardan kıyafetler giydi.

Taizong bir keresinde görevli memurlara şöyle sordu: "Oğullarımdan hangisi bilge kişilerdendir?" Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Ben bir ahmağım ve onların yeteneklerini anlayamıyorum ancak sadece Wu Prensi Li Yuangui ile konuştuğumda kendimi hep çok eksik hissettim." Taizong şöyle dedi: "Onu geçmişten kiminle karşılaştırabilirsin?" Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Klasikler ve edebi eserler açısından bakılırsa Han Hanedanı prensleri [Liu De] Jian Prensi ve [Liu Cang] Ping Prensi[3] ile, iyi bir evlat olmada Zeng Shen ve Min Sun[4] ile karşılaştırılabilir."

Bu sözlerden sonra Taizong prense özel davranmaya başladı ve Wei Zheng'ın kızıyla evlenmesi talimatını verdi.

[133] Zhenguan Saltanatı sırasında Shi Xingchang[5] adında bir Göktürk, Xuanwu Kapısı'nda görevliydi ve yemeklerde etleri ayırıp saklardı. Ona bunun nedenini sordular. Şöyle cevap

1 Li Yuanquan. Gaozu'nun 14. Oğlu. Tang Hanedanı'nın ünlü vezirlerinden Wei Zheng'ın damadıdır. Wu Zetian'in saltanatına karşı çıktı ve başarısız oldu, hapse gönderilirken yolda öldürüldü.

2 Günümüzde Anhui Eyaleti Shouzhou.

3 Liu De (? – MÖ 130) Batı Han Hanedanı döneminde yaşamış kitap koleksiyoncusu. Han Hanedanı İmparatoru Jing'in üçüncü oğludur. Liu Cang (? – 83) Han Hanedanı İmparatoru Guang Wu'nun oğlu. İkisi de öğrenmeye istekli ve ahlaklı olarak bilinirlerdi.

4 Konfüçyüs'ün öğrencileri. İkisi de iyi evlat olmalarıyla ünlüdür.

5 Asıl soyadı "A Shi Na" (Aşina)dır. Çin'e yerleştikten sonra "Shi" soyadını almıştır.

verdi: "Eve dönünce etleri anneme ikram edeceğim." Taizong bunu duydu ve iç geçirdi: "İyilik ve iyi evlatlık söz konusu olduğunda Çin'dekiler ve Yi'ler arasında ne fark vardır?" İmparator daha sonra ona İmparatorluk Ahırları'ndan bir at ve annesine de et verilmesini emreden bir ferman yayınladı.

16. Bölüm
Adalet Üzerine

[134] Taizong tahta çıktıktan kısa bir süre sonra Saray Sekretaryası Başkanı Fang Xuanling imparatora bir dilekçe sundu: "İmparator hazretlerinin Qin Prensi olduğu zamanlardaki astlarına henüz herhangi bir görev verilmemiştir. Henüz bir göreve getirilmedikleri, eski veliahtın sarayında ve Qi Prensi'nin [Li Yuanji] yanında çalışanlara görevler verildiği için içerliyorlar."

Taizong şöyle dedi: "Eskilere göre mükemmel adalet kişisel çıkarlardan uzak bir karşılıklılık meselesidir. Dan Zhu ve Shang Jun kendi oğulları olmasına rağmen Yao ve Shun onları reddetmişlerdir. Guan Shu[1] ve Cai Shu[2] kendi öz kardeşleri olmasına rağmen Zhou Beyi onları idam ettirmiştir. Bu nedenle bilinir ki Göğün Altı halkın hükümdarının yüreğindedir ve hiçbir şeye karşı kayırmacılık yapmaz. Geçmişte Zhuge Kongming[3] küçük bir beyliğin [devletin] başveziriydi ancak yine de 'zihnim bir terazi gibidir, kimse için onu hafif ya da ağır hale getiremem' demişti. Bu benim için şimdi çok daha geçerlidir çünkü ben şimdi ülkeyi yönetiyorum. Benim ve etrafımdakilerin giysileri ve yiyecekleri halktan geliyor. Halk emeklerini üsttekilere sunmaktadır ama yukarıdan aşağıya gelmesi gereken iyilikler onlara ulaşmamıştır. Akıllı ve yetenekli kişileri seçmemizde yol gösteren ilke, halkın huzurunu sağlamak olmalı. İnsanları göre-

1 Zhou Hükümdarı Wu'nun kardeşi. Ağabeyi öldükten sonra öldürülmüştür.
2 Zhou Hükümdarı Wen'ın beşinci oğlu. Sürgüne gönderilmiş ve orada öldürülmüştür.
3 Zhu Geliang (181 – 234). Üç Devlet dönemi devlet adamı ve stratejisti.

ve getirirken sadece yetenekli olup olmadıklarını sorarız. Yeni ve eski tanıdıklara farklı davranamayız. Bir kez tanıştığın biri hâlâ tanıdık biridir; eski bir arkadaş da birdenbire unutulamaz! Yine de birinin yeteneği o göreve uygun değilse, sırf eski bir dost olduğu için o göreve atanamaz. Yeteneklerini ve eksikliklerini şimdi tartışmayı ihmal etmek ve sadece kırgınlıklarından bahsetmek kesinlikle Adaletin Dao'su değildir!"

[135] Zhenguan 1. yılda [627] biri Taizong Qin prensiyken yanında olan birliklerinin hepsinin göreve getirilmesi ve imparatorluk muhafızı olmalarını talep eden kapalı bir yazı sundu.

Taizong şöyle dedi: "Göğün Altı'ndaki herkes benim ailemdir. Tek bir kişi için bile taraflı davranamam. Kim yetenekliyse göreve o getirilecektir. Kesinlikle onlarla olan ilişkimizin süresine göre ayrım yapamam. Eskiler şöyle demiştir: 'Askerler ateş gibidir. Dikkat edilmezse insan kendini yakar.' Bu teklifin yönetime hiçbir faydası yoktur."

[136] Zhenguan 1. yılda [627] Personel Veziri Zhang Sun Wuji bir gün saraya çağrıldı ve Ziyaretçi Kapısı'ndan girerken bıçağını çıkarmayı unuttu. Kapı Muhafızları Komutanı, o dışarı çıktıktan sonra durumu fark etti. Saray Sekreterliği Sağ Yardımcısı Feng Deyi, Saray Muhafızları Komutanı'nın bunu fark etmemesi suçunun ölüm cezasını gerektirdiğini, Zhang Sun Wuji'nin unutarak huzura bıçakla çıkmasının cezasının da 2 yıl hapis ve 20 jin bakır olduğunu söyledi. Taizong tavsiyesine uydu.

Adli İnceleme Başkan Yardımcısı Dai Zhou bu görüşe karşı çıktı: "Kumandanın farkına varmaması da Zhang Sun Wuji'nin bıçağı unutması da hatadır. Görevlilerin tahta karşı sorumlulukları söz konusu olduğunda 'hata' iddiasında bulunamazlar. Kanuna göre: 'İmparator için sağlanan ilaçlar, erzak ve gemiler [kasıtsız olarak bile olsa] standartlara uygun değilse, cezası ölümdür.' İmparator hazretleri, [cezasını belirlerken] Zhang Sun'un başarılarını hesaba katarsa, yargı organları

böyle karar vermezdi. İmparator hazretleri ilgili yasaya uyarsa, ona bakır cezası vermek uygun bir denge sağlamaz."

Taizong şöyle dedi: "Yasa benim kişisel yasam değildir. Göğün Altı'nın tamamı için geçerli yasadır. Sırf Zhang Sun Wuji hanedanın yakın akrabası diye yasayı nasıl altüst etmeyi isteyebilirim ki!" Davanın yeniden değerlendirilmesini emretti.

Feng Deyi önceki görüşüne bağlı kaldı ve Dai Zhou tekrar karşıt görüşle bir yazı sunduğu sırada Taizong neredeyse onun [Feng Deyi] söylediğini yapmak üzereydi: "Komutan, Zhang Sun Wuji yüzünden suç işlemiştir ki bu nedenle onun cezası daha hafif olmalıdır. Hatalarını inceleyince durumları aynıdır ancak ceza vermek ve öldürmek arasında o kadar büyük fark vardır ki bu nedenle bu güçlü talebi ortaya koymaya cüret ediyorum."

Taizong daha sonra komutanın ölüm cezasını affetti.

Bir defasında sarayda büyük bir sınav devam ediyordu. Adaylardan bazıları sahte belgeler vermişlerdi. Taizong [kim sahte belge verdiyse] söylemesini emretti. Söylemezlerse ölüm cezasına çarptırılacaklardı. Kısa bir süre sonra sahtecilik yapanlardan bazıları ortaya çıktı ve Dai Zhou onlara ömür boyu sürgün cezası verdi ve onay için imparatora gönderdi. Taizong şöyle dedi: "İtiraf etmeyenlerin ölüm cezasına çarptırılmalarına karar verdim. Şimdi ise onlara ömür boyu sürgün cezası verildi ki bu da benim sözlerimin güvenilir olmadığını Göğün Altı'ndaki herkese göstermektedir." Dai Zhou şöyle dedi: "İmparator hazretlerinin onları öldürmesi göz yumabileceğim bir şey değil. Benim birimime havale edildiği için yasayı bozmaya cesaret edemem." Taizong şöyle dedi: "Yasayı koruyarak benim sana olan güvenimi kaybetmeyi göze alır mısın?" Dai Zhou şöyle cevapladı: "Yasa, hanedanın Göğün Altı'na güveni yaydığı araçtır. Sözler sadece anlık bir sevinç ya da öfkeden ortaya çıkar! Bir sabah imparator hazretleri öfkeyle onların idam edilmelerini emretti. Bunun kanuna uymadığını bildiğim için kanunlara göre işlem yaptık. Bu büyük güvenilirliği korumak için küçük bir hayal kırıklığına katlanmak anlamına gelir."

Taizong şöyle dedi: "Yasanın uygulanmasında geride kaldım ve sen bu durumu düzeltebildin. Böylece endişelenecek bir şey kalmadı!"

[137] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong, Fang Xuanling ve diğerlerine şunları söyledi: "Son zamanlarda Sui döneminin yaşlılarının Gao Jiong'u[1] yetenekli bir başvezir olduğu için övdüklerini gördüm. Bu nedenle [onun hanedan tarihindeki] biyografisine baktım. Yönetim ilkelerine özel bir hâkimiyete sahip olduğu, adil ve dürüst olduğu söylenebilir. Sui Hanesinin güvenliği onun varlığına bağlıydı. Sui İmparatoru Yang bir despottu ve bu nedenle öldürüldü. Bu kişiyle tanışmayı çok isterdim! Sonra kitabı bıraktım ve iç geçirdim. Han ve Wei Hanedanlarından beri Zhuge Liang adil ve dürüst bir başvezir olarak bilinir. Bir keresinde hükümdara Liao Li[2] ve Li Yan'in[3] güneye gönderilmesini teklif etti. Liao Li, Zhuge Liang'ın öldüğünü duyunca ağladı ve şöyle dedi: 'O olmasaydı giysilerimizi sol tarafa doğru açanlar olabilirdik!'[4] Li Yan onun öldüğünü duyunca hastalandı ve o da bir süre sonra öldü. Bu nedenle Chen Shou[5] onu şöyle övmüştür: 'Zhuge Liang'ın yönetimi, dürüstlüğü ve adaleti yaymıştır. Sadakatte son noktaya ulaşan ve faydalı olanlar onun düşmanı bile olsalar mükâfatlandırılırken, kanunu çiğneyenler ise akrabası bile olsalar cezalandırılmıştır.' Elbette herkes onun gibi olmaya çalışmalıdır! Ben her zaman eski zamanların iyi hükümdar ve imparatorlarına hayran olmuşumdur, siz de bilge başvezirlere hayran olmalısınız. Eğer bunu yaparsanız itibarınızı koruyabilir ve yüksek konumlar elde edip uzun süre koruyabilirsiniz."

Fang Xuanling şöyle cevap verdi: "Devleti yönetmenin

1 (? – 607). Sui Hanedanı'nın önde gelen siyasetçi ve askerî stratejistlerinden.

2 Shu Hanedanı yöneticilerinden.

3 Cesur ve yetenekli bir askerdir. Daha sonra sürgüne gönderilmiştir.

4 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 14.17. Yabancı halklar bizi yönetebilirdi anlamında kullanılan bir mecaz.

5 (233 – 297) Shu Hanedanı döneminde önemli görevlerde bulunmuştur. *Üç Devletin Kayıtları* eserini yazmıştır.

özünün adalet ve doğruluk olduğunu duydum. Bu nedenle *Belgeler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Adaletli olup yanlı olmazsa hükümdarın yolu [Dao'su] geniştir.' Ayrıca Konfüçyüs şöyle demiştir: 'Doğru insanlar hilekârların üstünde tutulursa halkın desteği kazanılır. Hilekârlar doğru insanların üzerinde olursa, halk destek olmaz.' Bugün imparator hazretlerinin bilgeliği dönüştürücü yönetimin kaynağına ve mükemmel dürüstlüğün özüne ulaşmak için yeterlidir. Gök ve yeri kapsıyor ve dönüştürüyorsunuz."

Taizong şöyle dedi: "Aklımda olan şey buydu. Size söyledikten sonra mutlaka uygulayacağım!"

[138] Prenses Chang Le,[1] İmparatoriçe Wen De'dan doğmuştu ve Taizong onu çok severdi. Zhenguan Saltanatı sırasında evlendirilmek üzereyken, [Taizong] sorumlu yetkililere beraberindeki hediyelerin kıdemli prensesler için olduğu gibi iki katına çıkarılmasını emretti.

Wei Zheng şöyle bir yazı yazdı:

"Geçmişte Han Hanedanı İmparatoru Ming[2] oğluna tımar vermek istedi. İmparator [Ming] şöyle dedi: 'Önceki imparatorların oğullarıyla benim oğlum nasıl aynı muameleyi görebilir? Nasıl olur da Chu Prensi ve Huai Yang Prensinin[3] seviyelerinin yarısı kadar bir unvana sahip olabilir?' Daha önceki tarihler bunu övmüştür. Göğün Oğlu'nun [imparatorun] kız kardeşleri kıdemli prensesler ve Göğün Oğlu'nun kızları da prensesler olur. Kıdemli sıfatıyla prenseslerden çok daha fazla onurlandırılırlar. Duygularda farklılık olsa da doğrulukta farklılık olamaz. Korkarım ki imparator hazretlerinin prenses için yapılacak törenin kıdemli prensesler için yapılan törenleri aşmasını emreden mantığı savunulamaz. İmparator hazretlerinin bu konuyu yeniden düşünmesini ümit ediyorum."

---

1 (621 – 643) Taizong'un en büyük kızıdır. Asıl adı Li Lizhi'dir. Annesi İmparatoriçe Zhang Sun'dur.

2 28 – 75 yılları arasında yaşamıştır. (ç.n.)

3 Liu Ying ve Liu Bing. Han Hanedanı İmparatoru Guangwu'nun oğulları.

Taizong onun yorumunun mükemmelliğini övdü. Daha sonra imparatoriçeye bunu bildirince, [imparatoriçe] iç geçirip şöyle dedi: "İmparator hazretlerinin Wei Zheng'a derin saygısı olduğunu duymuştum ama bunun nedenini bilmiyordum. Ancak bugün onun ikazını duyunca hükümdarın duygularını doğrulukla anlayabiliyorum. O gerçekten de hanedan adına hareket eden bir görevlidir! Siz imparator hazretleri ve ben karı-koca olmak için saçlarımızı düğümledik.[1] Bu nedenle lütuflarınıza mazhar oluyorum ve karşılıklı duygularımız derin ve güçlü ama imparator hazretlerine bir şey söylediğimde yine de yüz ifadenize dikkat ediyor, en ufak bir şekilde bile sizin otoritenize karşı olabilecek bir şey söylemeyi göze alamıyorum. Memurlar ise hem duygular hem de kurallar ve normlar açısından çok daha uzaklar. Onlar imparator hazretlerini gücendirmeye kesinlikle daha az eğilimliler. Bu nedenle Han Feizi buna 'konuşmanın zorluğu'; Dong Fangshou[2] da 'hükümdarla konuşmak kolay değildir' demişlerdir. Bunun için iyi sebepler vardır. Sadık sözler kulağa hoş gelmese de uygulandıklarında faydalı olabilirler. Devlet ve hanedana karşı sorumluluğu olanlar bunlara büyük önem verir. Eğer kabul ederlerse düzen gelir; engellerlerse de yönetim düzensizleşir. İmparator hazretlerini bunlara çok dikkat etmeye davet ediyorum. İşte o zaman Göğün Altı'na iyi talih gelecektir!"

Bunun üzerine imparator, 500 pi ipek kumaşla bir elçiyi Wei Zheng'ın ikametgâhına ona hediye vermesi için gönderdi.

[139] Cezalar Veziri Zhang Liang isyan planlamaktan suçlu bulundu ve hapse atıldı. Bir fermanla yetkililerin konuyla ilgili görüş bildirmeleri emredildi. Birçoğu Zhang Liang'ın idam edilmesi gerektiğini söylediler. Sadece Saray İdaresi Başkan Yardımcısı Li Daoyu,[3] Zhang Liang'a karşı açılan isyan davasının

1 Evlenme için kullanılan bir mecaz. (ç.n.)

2 (MÖ 154 – MÖ 93) Han Hanedanı İmparatoru Wu zamanında yaşamıştır. Edebiyat ve tarih konusunda uzmandır. İmparatora askerî ve sivil meselelerle ilgili bir rapor sunmuş, imparatorun önemli başarılar kazanmasını sağlamıştır.

3 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Tang döneminin önemli yöneticilerindendir. (ç.n.)

somut olmadığını ve bunun da açıkça onun suçlu olmadığını gösterdiğini söyledi. Taizong çok öfkelendi ve sonunda Zhang Liang'ı idam ettirdi. Kısa bir süre sonra cezalar vezir yardımcılığı makamı boşalmıştı ve başvezirine bu makam için dikkatlice birini seçmelerini emretti ancak imparatora defalarca nihai bir karara varamadıklarını bildirdiler. Taizong şöyle dedi: "Makama getirilecek adam zaten elimizde. Geçmişte Li Daoyu, Zhan Liang'ın davasında 'isyan davasının somut olmadığını' söylemişti. Bunun adaletli olduğu söylenebilir. O zaman söylediklerini uygulamamış olsak da şimdi bu konuda pişmanım." Daha sonra Li Daoyu'yu cezalar veziri yardımcılığı görevine getirdi.

[140] Zhenguan Saltanatının başlarında Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Sürekli âlimler arıyor, kendimi doğru yönetim yoluna adamak istiyorum. İyi bir insan olduğunu işittiğimde o kişiyi bir göreve getiririm. Fikir beyan edenler genellikle 'Bunların hepsi vezirlerin akrabaları ya da eski dostları' diyorlar. Ancak siz görevlerinizi adaletli bir şekilde yerine getirmelisiniz. Böyle sözlerden çekinerek bir şey yapmayın ve onları özgürce değerlendirin. Eskiler şöyle demiştir: 'İçeriden birini göreve getirirken akrabalardan, dışarıdan birini göreve getirirken de düşmanlardan kaçınma.' İşte böylece gerçek bilgeleri seçip göreve getirebilmişlerdir. Bu sadece yetenekli kişileri göreve getirmekle ilgili de değildir. Hatta oğullar ve kardeşler veya aranızda husumet olanlar bile seçilip göreve getirilebilir."

17. Bölüm
Samimiyet ve Güvenilirlik Üzerine

[141] Zhenguan Saltanatının başlangıcında dalkavuk memurların görevlerinden alınmasını talep eden biri vardı. Taizong ona şöyle dedi: "Ben göreve getirdiğim herkesin bilge olduğunu düşünüyorum. Dalkavuk olduğunu düşündüğün kişi kim?"

Adam şöyle cevap verdi: "Ben taşrada [halkın arasında] yaşıyorum ve bu nedenle dalkavukların kim olduğunu tam olarak bilmiyorum. İmparator hazretlerinden toplanan yetkilileri sınamak için öfkeliymiş gibi davranmasını istiyorum. Gürleyen öfkeniz karşısında yılmadan durabilir ve açık sözlerle ikaz edebilirlerse o zaman onlar doğru adamlardır. Sizin hislerinize uyar ve isteğinize boyun eğerlerse o zaman dalkavukturlar."

Taizong, Feng Deyi'ye şöyle dedi: "Akan suyun berraklığı kaynağındandır. Hükümdar yönetimin kaynağıdır ve sıradan insanlar da su gibidir. Hükümdar kendisi hileye başvurur ve memurlarının düzgün davranmasını isterse bu tıpkı kaynağı çamurlu bir suyun berrak olmasını beklemek gibidir. Hiç mantıklı değil. Geçmişte Wei Hanedanı İmparatoru Wu'nun [Cao Cao] ikiyüzlü olduğunu ve bu nedenle de hor görüldüğünü biliyorum. Öyleyse onu emsal kabul edemeyiz!" Teklifi sunan kişiye şöyle dedi: "Ben Göğün Altı'nda güveni yaymak istiyorum ve halkı yönlendirmek için hileye başvurmayacağım. Sözlerin iyi olsa da ben onları benimsemeyeceğim."

[142] Taizong bir keresinde Zhang Sun Wuji ve diğerlerine şöyle dedi: "Tahta ilk çıktığımda bana tavsiyelerde bulunanlar arasında farklı görüşler vardı. Bazıları bir hükümdarın tek başına güce ve yetkiye sahip olması, işleri astlarına emanet etmemesi gerektiğini söyledi. Diğerleri silahları cilalamak ve Yi'leri her yönden korkutmak için orduyu harekete geçirmek istedi. Sadece Wei Zheng beni uyardı: 'Zırhı bir kenara bırakır, medeni değerlerin gelişmesine izin verirseniz, erdem yayacak ve iyi kalpliliği aşılayacaksınız. Merkez Devlet [Çin] huzura kavuştuktan sonra uzaktakiler de kendi istekleriyle boyun eğeceklerdir.' Onun tavsiyesine uydum. Göğün Altı büyük huzura kavuştu ve uzaklardan saraya haraç sunmaya gelen kabile liderleriyle büyük bir barış sağlandı. Dokuz Yi[1] için yeniden çevirmenler aradılar

1 Antik dönemde doğudaki dokuz halk için kullanılan genel bir isim.

ve yolda gidip gelirken birbirlerini gördüler. Genel olarak, bu olayların hepsi Wei Zheng'ın gücü sayesinde oldu. Birini göreve getirirken [o göreve] uygun kişiyi seçmeliyim!"

Wei Zheng eğilip imparatora şükranlarını sundu: "İmparator hazretlerinin bilge erdemi Gök'ten gelmektedir ve zihniniz yönetim sanatına odaklanmıştır. Benim eksiklerim var ama sürekli olarak göreve getirildim. Sizin parlak bilgeliğinize kesinlikle kattığım bir şey yoktur."

[143] Zhenguan 11. yılda [637] harem ağaları sık sık elçi olarak atandılar ve bazı yanıltıcı yazılar sundular. Bu fark edilince Taizong çok öfkelendi.

Wei Zheng öne çıktı ve şöyle dedi: "Harem ağalarının rütbeleri düşük olsa da [her zaman] sizin yakınınızdalar. Zaman zaman bir şeyler söylediklerinde, onlara inanmak kolaydır. 'Kişinin aklına sızan iftira'dan gelen zarar özellikle derindir.[1] Bugün, imparator hazretlerinin dehası sayesinde kesinlikle bu konuda endişelenmiyoruz. Ancak oğullarınıza ve torunlarınıza bunu öğretmek için bu uygulamayı kaynağında kesmeliyiz."

Taizong şöyle dedi: "Sen olmasan bunu başka kimden duyacaktım? Bundan böyle harem ağalarından elçi atanmasına son verilmelidir."

Wei Zheng [konuyla ilgili] ayrıntılı bir yazıyı imparatora sundu:

"Duydum ki hükümdarlar 'iyi işlere iyi, kötü işlere kötü bakarlar,' bu nedenle Üst İnsanları [kendilerine] yakın ve Küçük İnsanları da uzak tutarlar. İyi şeylere iyi karşılık verdikleri açıksa Üst İnsanlar öne çıkar ve kötü şeylere kötü karşılık verdikleri de açıksa Küçük İnsanlar kendiliğinden geri çekilir. Üst İnsanları [kendilerine] yakın tutarlarsa sarayda kusurlu bir yönetim olmayacaktır. Küçük İnsanları uzak tutarlarsa ne taraflı konuşmalar ne de iftiralar duyarlar. Bu Küçük İnsanların küçük iyilikleri olmaması ya da Üst İnsanların küçük kusurları olmaması

1 Bkz. *Konuşmalar* 12.6.

anlamına gelmez. Ancak Üst İnsanların küçük kusurları beyaz bir yeşim taşı parçasında küçük bir lekeye, Küçük İnsanların küçük iyilikleri de kurşundan yapılmış bir bıçakla atılmış bir kesiğe benzer. Kurşundan yapılmış bir bıçakla atılmış bir kesik iyi bir zanaatkârın değer verdiği bir şey değildir ve bu küçük güç birçok dezavantajı gizlemek için yeterli değildir. Beyaz bir yeşim taşı parçasının küçük bir lekesi varsa bu iyi bir tüccarın onu bir köşeye atması için yeterli bir neden değildir. Küçük kusur, büyük güzelliğinden uzaklaşmak için yeterli değildir. Küçük İnsanların küçük iyi işlerini övgüye değer görmek veya Üst İnsanların küçük hatalarını kötü olarak görmek misk otu ve orkidelerin [aynı şekilde] kötü koktuğunu söylemek ya da yeşim taşı ile sıradan bir taş arasında fark yoktur demekle aynıdır. İşte bu nedenle Qu Yuan kendini nehre atmıştır. Bian He'nın kanlı gözyaşları dökmesinin nedeni budur.[1] Yine de [bir kişi] yeşim taşı ile sıradan bir taş arasındaki farkı, misk otu ile orkide arasındaki farkı anlayabiliyorsa bunları birbirinden ayırabilir ancak iyiyi görüp onu öne çıkarmamak, kötüyü görüp onu uzaklaştırmamak felaketle sonuçlanır. İşte bu nedenle Guo Ailesinin[2] [beyliği] harabeye dönmüştür. Yine bu nedenle Shi Yu kızgınlığını göstermiştir.

İmparator hazretlerinin ayırt edici ve hayranlık uyandırıcı göksel zekâsı nüfuz edicidir. İmparator hazretlerinin iradesi her şeyi kuşatan bir sevgi besler ve kabul ettiğiniz tavsiyeler de çok farklı yönlerdendir. İyi şeylere düşkünsünüz ancak özellikle bu tür kişileri göreve getirmeyiniz. Kötü şeylerden nefret ediyorsunuz ama dalkavukları henüz uzak tutamıyorsunuz. Dahası konuştuğunuzda hiçbir şeyi gizlemez ve kötülerden şiddetle nefret edersiniz. Bir kişinin iyi yönünü duyduğunuzda ona tam

1 İlkbahar Sonbahar Dönemi Chu Beyliğindendir. Efsaneye göre bir yeşim taşı bulmuş ve bunu beyine vermiştir ancak daha sonra beyini kandırdığı iddia edilerek iki ayağı da kesilmiştir. Chu Beyi Wei yönetime gelince elinde yeşim taşıyla Jingshan Dağı'nın eteğinde ağlamış daha sonra bey adamlarını gönderip yeşim taşını almıştır.

2 Burada İlkbahar Sonbahar Dönemi Guo Beyliği kastedilmektedir.

olarak güvenmezsiniz ancak birinin kötü yönünü duyduğunuzda söylenenlerin kesinlikle doğru olduğunu düşünürsünüz. İmparator hazretleri benzersiz berraklıkta bir içgörüye sahip olsa da korkarım ki akıl yürütmeniz bazen mükemmel değildir.

Neden böyledir? Üst İnsan başkalarının iyiliklerini över, Küçük İnsan başkalarının kötü yönlerini ortaya koyar. Biri kötü bir şey işittiğinde buna kesin olarak inanırsa o zaman Küçük İnsanların yolu açılır. İyi şeyleri duyup da şüpheye düşerse Üst İnsanların yolu kapanır. Devleti yöneten kişi Üst İnsanların ilerlemesine ve Küçük İnsanların geri çekilmesine öncelik verir. Şimdi, Üst İnsanların yolunun daralmasına ve Küçük İnsanların yolunun açılmasına neden olunursa o zaman hükümdar ve memur hiyerarşisi kaybolacak, üst ve ast ayrılacak ve düzensizlik giderilemeyecektir. Böyle yönetmek mümkün müdür?

Dahası, sıradan insanların düşünceleri geniş kapsamlı değildir, bu nedenle tutkuları başkalarının ifşasında yatar ve gruplar hakkında konuşmayı severler. Övgüye değer nitelikler temelinde birbirini tamamlamaya 'erdemleri paylaşmak', aşağılık nitelikler temelinde birbirini desteklemeye ise 'hizip oluşturmak' denir. Bugün saf ve çamurlu su birlikte akıyor. Öyle ki övülen ve aşağılanan ayırt edilemiyor. Başkalarını suçlamak samimi doğruluk, erdemi paylaşmak da hizip oluşturmak gibi görülüyor. Bazılarının bir hizip oluşturduklarına inandığımızda, bu bir şeylerden bahsettiklerinde onlara güvenilemeyeceği anlamına gelir. Bazılarının söylediklerini içtenlikle doğru kabul etmek, söyledikleri her şeyin güvenilir olduğu anlamına gelir. Bu nedenle hükümdarın lütfu aşağıdakilere ve görevlilerin sadakati de hükümdara ulaşamaz. Üst düzey görevliler neyin doğru olduğunu ayırt edemediğinde ve daha alt düzeydeki görevliler bunu tartışmaya cesaret edemediğinde, o zaman yakın ve uzaktakiler kabul göreni benimseyecek ve bir karışıklık içinde bu bir gelenek haline gelecektir. Bu ise hanedan için iyi talihin ve yönetimin yolu değildir. Bu, yalnızca ahlaksızlığı artırabilir ve duyuları karıştırabilir. Böylece hükümdar kime güveneceğini bilemez ve astlar güvende olduklarını hissedemez.

Eğer imparator hazretleri bunu çok önceden düşünmez ve kaynağında kesemezse, bundan sonraki musibetleri durdurmak mümkün olmayacaktır.

Şanslı olmamızın ve bir felaketle karşılaşmamamızın sebebi, hükümdarımızın ileri görüşlü olması, yani başlangıçta sapmalar olsa da sonunda bunların gideriliyor olmasıdır. Bir süre sonra küçük bir krizle karşılaşır ve geri çekilmeden ilerlersek, pişmanlık duysak da durumu kurtarma şansımız kalmaz. Bu ilke sizin soyunuzdan gelenlere aktarılamazsa, imparator hazretleri gelecek için nasıl bir model ortaya koymuş olacaktır? Üstelik yetenekli ve erdemlileri göreve getirip kötü ve ahlaksızları uzaklaştırmak başkaları için yapılan bir şeydir, tarihten ders çıkarmak ise kendimiz içindir. Nesneler ancak durgun suda yansır, bilgeler de kendilerini yansıtır. Eğer kendi işleriniz için bir ayna olarak eski zamanların bilge hükümdarlarını kullanabiliyorsanız, o zaman güzel ve çirkin olan her şey gözünüzün önünde ortaya çıkacaktır. İmparator hazretleri her olayda güzel ve çirkin olanı zihninde kavrar, eylemlerinizi geçmişin erdemli hükümdarlarıyla kıyaslayarak kendinize bakabilirseniz, iyiler ve kötüler apaçık ortaya çıkacaktır. O zaman tarihçilerin kaydetmesine ya da halkın tartışmasına gerek kalmaz. Doğruları ve yanlışları kendiniz görürsünüz O zaman görkemli başarılarınız her geçen gün daha da çok ortaya çıkacak ve şanlı şöhretiniz daha da yayılacaktır. Bir hükümdar olarak, imparator hazretleri çabalarını kesinlikle buna adamalıdır!

Duydum ki Sarı İmparator ve Yao'yu erdemlerinin derinliğinde geçen olmamıştır. İyilik ve doğruluk söz konusu olduğunda Shun ve Yu kadar parlağı yoktur. Eğer imparator hazretleri Sarı İmparator ve Yao'nun tarzını devam ettirmek veya Shun ve Yu'nün izlerini takip etmek istiyorsa, kendini erdemle donatmalı ve onu insanlık ve doğrulukla dışa doğru genişletmelidir. İyileri terfi ettirip onlara makamlar vermeli ve onların söylediklerini uygulamalısınız. İmparator hazretleri iyiyi seçip gücü yetenleri göreve getirmez de yönetimi sıradan görevlilere emanet ederse, uzun vadeli plan yapmayacakları için yönetimin

büyük özünü kesinlikle kaybedeceklerdir. İmparator hazretleri sadece Dört Deniz'deki insanları bağlamak için kanunları vurgularsa, isteseniz de ahlaki tesirle elde edilen mütevazı bir yönetimin peşinden gitmek mümkün olmaz. Bu nedenle bilgeliğe sahip bir hükümdar eski gelenekleri değiştirir. Ağır cezalara veya sert yasalara dayanmaz. Onun yönetimi yalnızca iyilik ve doğrulukta yatmaktadır. Bu nedenle etkiniz ancak iyilikle geniş çapta uygulanabilir ve imparator hazretleri ancak doğrulukla kendini düzeltebilir. Eğer imparator hazretleri, astlarına iyi davranır, kendini doğrulukla düzeltirse o zaman yönetime, sert olmadan düzen hâkim olur ve çok katı olmadan da ahlaki rehberlik sağlanır. Hükümdarlığın kökü olan iyilik ve doğruluk işte böyledir. Cezalar, yönetimin ikincil bir yönüdür. Yönetme bağlamında cezaların varlığı, kamçılı bir araba sürücüsü gibidir. Halkın hepsi itaatkâr olduğunda, ceza uygulamak için bir neden yoktur. At gücünü tüketiyorsa, kamçı kullanmanın bir anlamı yoktur. Bu örnekten anlaşılan şey cezaların dünyaya düzen getiremeyeceği olmalı. *Bir Keşişin Tezleri*[1] adlı eserde şöyle denir:

'Bir hükümdarın yönetiminde hiçbir şey ahlaktan ve dönüştürücü eğitimden daha önemli değildir. İnsanların tabiatları, duyguları, davranışları ve gelenekleri vardır. Tabiatları ve duyguları zihindir. Bunlar köktür. Davranışlar ve gelenekler ise dallardır. Bu nedenle [üstte bulunan] hükümdar, dünyayı huzura kavuşturduğunda önce kökle sonra da dallarla ilgilenir. Zihinleri uyumlu hale getirir, eylemlerini adım adım gerçekleştirir. Zihinleri ve duyguları doğruysa, o zaman ahlaksızlığın büyüyeceği kötü düşünceleri oluşturacak hiçbir şey kalmaz. Bu nedenle tüm bilge hükümdarlar kendilerini insanların zihinlerini düzenlemeye adadı. Bu nedenle şöyle denir: "Davalar ile ilgili ben de başkalarından farklı değilim. Davaların tamamen ortadan kalkması en iyisidir."[2] Kişi insanları nezaketle yönlendirir

1 Doğu Han Hanedanı zamanında Wang Fu'nun (85 – 163) yazdığı bir siyaset kitabıdır.

2 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 12.13.

ve duygularını netleştirirken doğalarını güçlendirmeye kendini adar. İnsanlar birbirine sevgi duyduğunda, birbirlerine zarar verme düşüncesi olmaz. Eylemde bulunurken doğruluğu düşünürlerse, ahlaksızlık barındıran zihinlere sahip olmazlar. Yani bunları emreden kanun ve düzenlemeler değildir. Dönüştürücü eğitimin öncülük ettiği şey budur. Bilgeler cezalandırmayı ve yargılamayı reddederken erdemi ve doğruluğu över.

Bu nedenle, Shun ilk olarak Xie'ye Beş Öğreti'nin sorumluluğunu verdiğinde[1] Beş Ceza'nın[2] sorumluluğunu da verdi. Genel olarak kanun koymak, insanların eksikliklerini gidermek ve hatalarını cezalandırmak için değildir. Bunun yerine, kötülüklerden korunmak ve felaketleri önlemek, kötülüğü dizginlemek ve doğru yolu telkin etmektir. İnsanlar böyle mükemmel bir dönüştürücü etkiyi kabul ederse, bir Üst İnsan'ın zihnine sahip olacaklardır. Kötü bir yönetimle karşılaşırlarsa, insanlar kötülük ve huzursuzluk düşüncelerine kapılır. Bu nedenle insanları bu mükemmel dönüştürücü etki ile beslemek, iyi bir içki yapmak gibidir. Sanki dünyadaki insanlar tek bir yerde gibidir.[3] Halk da [fermente edilerek yapılan] iyi bir içki gibidir. Davranışlarını dönüştürmek sadece onlara liderlik etmekten geçer. İyi yetkililerle karşılaştıklarında sadakat ve güvenilirliği benimser, iyilik ve cömertlik yolundan giderler. Kötü yetkililerle karşılaştıklarında cehalet ve ciddiyetsizlikle hareket ederler. Sadakat ve cömertlik biriktiğinde Büyük Huzur olacaktır. Cehalet ve ciddiyetsizlik biriktiğinde [ülke] yıkılır, harap olur. Bu nedenlerle, bilge imparator ve hükümdarların tümü, erdem yoluyla dönüşüme değer verir ve göz korkutucu cezaları küçümser. Erdem, kişinin kendini geliştirmesinin aracıdır ve otorite, kişinin başkalarına nasıl emir verdiği ile ilgilidir. Halkın hayatı bir fırında altın eritmek gibidir. Altının formu kare,

1 Babaya saygı, anneye sevgi, arkadaşlara sevgi, kardeşlere sevgi ve iyi evlat olma.

2 Antik dönemdeki beş cezalandırma. Suçlunun alnına mürekkeple yazı kazınması, burnunun kesilmesi, bacaklarının kırılması, hadım edilmesi ve idam.

3 Gök, yer ve dört yön. Göğün Altı anlamına gelir.

yuvarlak, sığ veya derindir ve erimiş altın sadece kalıba göre şekil alır. Yani hem çağın ahlakı [iyiliği ve kötülüğü] hem de gelenekler hükümdara bağlıdır. Çağın hükümdarı gerçekten herkesi ana istikametler içinde tutabilirse, tüm insanların cehalet ve savurganlık probleminden kaçınmalarını sağlayıp dürüstlük ve cömertlik duygularını benimsetirse, her birine adaleti ve dürüstlüğü kabul ettirip alçak düşüncelerden kaçınmalarını sağlarsa o zaman yeni gelenekler ortaya çıkacaktır.'

Her ne kadar daha sonraki hükümdarlar iyilik ve doğruluğa odaklanma konusunda Antikçağ'ı takip etmeseler de yine de cezalara karşı temkinli davrandılar, yasaları merhametle yaptılar ve önyargısız bir şefkatle hareket ettiler. Bu nedenle Guanzi şöyle demiştir: 'Bilge bir hükümdar zekâya değil, hukuka dayanır. Ön yargılara değil, adalete dayanır.' İşte Göğün Altı'nı böyle yönettiler, devleti ve aileyi düzenlediler.

Zhenguan Saltanatının başlarında amaç adalet yolunu korumaktı. İnsanlar suç işlediklerinde teker teker kanun önüne çıkarılırlardı. Kararlar anında verilse de, cezalar bazen hafif, bazen ağır olsa da imparator hazretleri yetkililerin bildirdiği görüşlerini okuyunca [mutlulukla onların görüşlerini] kabul ederdi. Halk cezaların adaletli olduğunu biliyordu. Bu nedenle memnun oldular, kin beslemediler. Yetkililer sözlerinin isyan sayılmadığını gördüler. Bu nedenle bütün güçleriyle sadakatlerini ifade ettiler. Son yıllarda imparator hazretlerinin düşünceleri yavaş yavaş sertleşti. Gevşek olan bir ağ atsanız da nehirdeki balıkları yakalamak ya da serbest bırakmak sizin hoşlanıp hoşlanmadığınız şeylere bağlıdır. Onlara davranışlarınız da o anda mutlu ya da kızgın olmanızla ilgilidir. Hoşunuza giden kişilerin suçları ağır bile olsa mazur görmek istersiniz ve hoşunuza gitmeyen kişilerin küçük hatalarının bile sebebini araştırırsınız. Yasaların uygulanmasında tutarlılık yoktur. Tamamen sizin hoşgörü ve ciddiyet duygularınıza bağlıdır. İnsanların [davalar hakkında] önerecek fikirleri varsa, acaba yalan mı söylüyorlar diye merak ediyorsunuz. Bu nedenle, mahkûm edilenlerin 'başvuru hakkı yoktur' ve görev yapanlar

dürüstçe konuşmaya cesaret edemezler. İmparator hazretleri onların zihinlerini susturmamaktadır, sadece seslerini sınırlamaktadır. İmparator hazretleri, cezalarının şiddetini artırmak isterse, savunmalarında kesinlikle söyleyecekleri bir şey olmayacaktır! Ayrıca, beşinci sınıf veya daha üst rütbedekiler bir suç işlediğinde, kaçınılmaz olarak çeşitli makamlara davayla ilgili görüş bildirmelerini emrediyorsunuz. Aslında şartları araştırmak istiyorsunuz ve acıdığınız kişiler de oluyor. Bugünlerde kusur aramaya, suçlar abartılmaya çalışılıyor. İnsanlar suçlanıp ifşa ediliyor ve cezaların hafif olmasından korkuluyor. Herhangi bir konuyu kapsayan ciddi bir kanun yoksa imparator hazretleri kanun dışında bir gerekçe aramaktadır. Bu tür [imal edilmiş davalar] cezaların yüzde 60 veya 70'ini oluşturmaktadır. Bu nedenle, son yıllarda suçlular imparator hazretlerinin davayı duyacağından korkmakta ve davanın yasal makamlara devredilmesini şans olarak görmektedir. Suçlamaların bir sonu yoktur ve soruşturmalar aralıksız devam etmektedir. Hükümdar taraflıysa aşağıdaki yetkililer de hilekâr olur. Bunun sonucu küçük hatalar aramaları ve büyük özü unutmaları olacaktır. Bir kişiyi cezalandırarak birçok kötülüğe sebep oluyoruz. Bu durum adalete sırtını dönmek ve merhamet fikrini saptırmaktır. Bu gibi durumlarda, istesek de halk arasındaki çekişmeyi durdurmak mümkün değildir.

Bu nedenle *Öz Üzerine*[1] adlı eserde şöyle denir:

'Halk ahlaksızlığı ve hırsızlığı kötü olarak görür. Onları takip edip [bulup] cezalandırırsam, [cezalandırmada] uygun olanın ötesine geçsem bile, halk beni zalim olarak görmeyecektir, bu adaletimden dolayıdır. Halk ayrıca yalnız kalmayı, soğuk ve açlığı da kötü olarak görür. Bunlardan kaçınmaya çalıştıklarında ve kanunun tuzağına düştüklerinde, onlara yumuşak davranırım. Halk beni taraflı görmez. Bu adaletim sayesindedir. Şiddetle davrandıklarım halkın hor gördüğü kişilerdir. Benim hoşgörülü davrandığım kişiler, halkın sempati duyduklarıdır.

1 Dört bölümden oluşan, Du Shu (198 – 252) tarafından yazılmış kitap.

Bu nedenle az mükâfatla iyiler teşvik edilir, cezalar esnetilir ama kötülük önlenmiş olur.'

Bu açıdan bakıldığında, yasaya karşı adil olunduğunda, hoş görülmeyen hiçbir şey yoktur. Aşırı hoşgörü bile kabul edilebilirdir. Kişi yasaya karşı önyargılı olduğunda, hiçbir şey mümkün değildir. Kişi çok hoşgörülü olduğunda dizginleri ahlaksızlara bırakır; çok şiddetli olduğundaysa iyiye zarar verir. Bilgelerin yasaya karşı tutumu adaleti vurgulamıştır. Ancak yine de tamamen adaletli olmamaktan korkmuş ve dönüştürücü etkileriyle durumu kurtarmaya çalışmışlardır. Antik çağlardan beri kendilerini buna adadılar. Ancak daha sonra davaları yönetenler böyle değildi. Bir suçluyu sorgulamadan önce, suç hakkında zaten bir fikirleri olurdu; suçluyu sorguya çektiklerinde, sadece [kendi] görüşlerini doğrulamasını istiyorlardı. Buna da 'yetenek' diyorlardı. Suçun sebebini incelemeden önce suçun seviyesini belirlemek için hükümdarın tavrına bakarlardı. Buna 'sadakat' deniyordu. Bunu ün ve ödüller izlerdi. Ahlaki dönüşümün peşinde koşsalar da insanları tuzağa düşürerek bunun başarılması zordur.

Genel olarak, davaları dinlerken ve cezaları yönetirken, baba ve oğul arasındaki sevgiyi kaynak almalı, hükümdar ile memur arasında görev bilincini korumalı, hoşgörü ve sertlik sıralamasında uygun dengeyi kurmalı ve kapsamı ölçülmelidir. İnsan, [hükümdarına] sadakatini ve [halka karşı] sevgisini mükemmelleştirirken zekâsını da geliştirir. Ancak bundan sonra bir [dava] araştırılır ve eğer bir şüphe varsa halkla fikir birliğine varılır. Bir şüphe olduğunda yumuşak yolu izlemek, davaları ciddiye almanın yoludur. Bu nedenle Shun, Gao Yao'yu görevlendirdiğinde şöyle demiştir: 'Hâkimlik yaparken cezalarına acıma hissinin rehberlik etmesine izin ver.' Ayrıca, adaletin idaresi 'üç istişare'[1] ile desteklenmelidir, böylece kararlar insanların iyi olarak gördükleri şeyler temelinde alınır. Bu nedenle hukukta insan duygularına atıfta bulunulur. Bu

1 Vezirler, yetkililer ve halkla istişare.

nedenle *Zuo Zhuan*'da şöyle denir: 'Büyük ve küçük meselelerin karara bağlanmasında, ayrıntılar tam olarak bilinmese de her zaman insan hissine göre karar verin.' Ancak sıradan, aptal ve sert yetkililer, insan duygularını rüşvet almanın, sevdiği kişileri korumanın, akrabalarına yardım etmenin ve düşmanlarını tuzağa düşürmenin bir yolu olarak görür. Sıradan küçük memurların duyguları, gerçekten de eskilerin düşüncelerinden çok uzaktır! Üstleri bu tür duygulardan dolayı daha düşük görevliler hakkında şüpheler beslediğinde ve hükümdar da bu tür duygulardan dolayı düşük seviyedeki görevlilerin üstleri hakkında şüpheler beslediğinde, karşılıklı şüphe, hükümdar ile memur ve üstler ile astlar arasındaki ilişkilere yayılır. Böylesine yaygın bir şüphe içinde kişinin istese bile tamamen sadakat içinde olması ve ahlakını koruması zordur.

Genel olarak bir davayı ele alırken, esas olarak suçla ilgili gerçekleri ana kaygı olarak kabul etmek gerekir. Suçlanan kişi sert bir şekilde sorgulanmalı, alakasız yan meseleler aranmamalı, zekâyı ortaya çıkarmak için karmaşıklıklara değer verilmemelidir. Bu nedenle kanun, bir suçlamanın getirilme yöntemini düzenler. Tanıklıkları gözden geçirmek gerçeğe ulaşmanın bir yoludur, onu süslemenin değil. Tanıklığı dikkatlice derleyen ve yakından dinleyen kulaklar, sadece yasal kâtiplerin kanıt üretmesini, tanıklığı süslemesini ve kendi elleriyle belgeler üretmesini engeller. Konfüçyüs şöyle der: 'Eskiler davalara bakarken insanların canlarını korumanın yollarını aradılar. Bugün davalara bakanlar ise onları öldürmenin yollarını arıyor.' Bu nedenle hükümdarlar 'süslü sözlerle yasayı bozmaya' çalışanları, iftira dolu eski davaları örnek alanları, kötü yollara başvurarak yönetimi bozanları cezalandırmalıdır. *Huainanzi*[1] eserinde şöyle denir: 'Feng Nehri[2] 10 ren[3] derinliğindedir. Altın ve demirden

1 Daoist, Ruist ve Legalist [Yasacı] felsefeler üzerine tartışmalar içeren antik bir metin.

2 Chang'an'ın güneybatısındaki Qinling Dağları'ndan doğan ve kuzeye doğru akarak Wei Nehri'yle birleşen nehir.

3 Bir ren 7 chi'a eşittir. 1 chi 0.2 metredir. (ç.n.)

yapılmış nesneler [nehrin içinde] kıyıdan görülebilir. Kesinlikle hem derin hem açıktır ama nehirde yaşayan canlılar oraya geri dönmüyor [çünkü onları besleyecek ve koruyacak hiçbir şey yok].' Bu nedenle, yöneticilerin ciddiyeti araştırma, yoğunluğu parlaklık, astları korkutmayı sadakat ve birçok insanın hatalarını ortaya çıkarmayı başarı olarak alması da büyük bir deri parçasına benzer. Evet, büyük olabilir ama aynı zamanda çatlamaya karşı daha savunmasızdır. Artık ödüller cömertliğe, cezalar ise hoşgörüye yönelmelidir. Cömertlik bütün hükümdarların evrensel ilkesidir. Zang Sun[1] katı ve acımasızdı ve bütün Lu Beyliği onun ortadan kalkmayacağından endişe ediyordu; Zi Chan[2] ise hoşgörülü ve insancıldı ve bütün Zheng Beyliği de onun ölmesinden korkuyordu. Cezaların hafif ya da şiddetli olması, lütufların azlığı ve çokluğu, [kişinin] özlem duyulan biri mi yoksa istenmeyen biri mi olacağını belirleyecektir. Bu ikisi nasıl aynıdır denebilir ki! Ayrıca kanunlar devletin terazisi ve çağın kıstasıdır. Terazi, hoşgörüyü veya ciddiyeti belirlemenin aracıdır ve kıstaslar eğriyi düzeltmenin yoludur. Bugün imparator hazretleri yasaları yaparken hoşgörü ve adalete değer veriyor ancak insanları mahkûm ederken sertlik istiyor. Hoşlandıklarınız ve öfkeniz niyetlerinizi yönlendirmektedir. Kim değerli, kim değil; bu da ancak sizin zihninizdedir. Bu eğriyi düzeltmek için kıstası atmak, müsamaha ve ciddiyeti belirlemek için teraziyi bırakmak anlamına gelir. Bu kesinlikle yanlıştır! Geçmişte Zhuge Kongming [Zhuge Liang] küçük bir beyliğin [devletin] başveziriydi ancak yine de şöyle demişti: 'Zihnim bir terazi gibidir. Herhangi biri için onu hafif ya da ağır hale getiremem.' On bin savaş arabasına sahip bir devletin hükümdarı, büyük bir çağın eşiğinde yasaları terk edip halkın nefretini üstüne çekmemelidir!

Bazen imparator hazretleri başkalarının duymasını istemediği küçük meseleler olduğunda, eleştirel fikirleri bastırmak için aniden korkunç bir öfke sergiliyor. İmparator hazretleri

1 Lu Beyliğinden bir yönetici (ç.n.)

2 (? – MÖ 522). Zheng Beyliğindendir. (ç.n.)

doğru hareket ederse sarayın dışına çıkacak haberlerin ne zararı vardır? Ve eğer imparator hazretleri bir hata yaptıysa bunu örtbas etmenin ne faydası vardır? Bu nedenle eski bir özdeyiş şöyledir: 'İnsanların bilmesini istemiyorsan hiçbir şey yapmamaktan daha iyisi yoktur. İnsanların duymasını istemiyorsan söylememekten daha iyisi yoktur.' Bir şey yapıp insanların bunu bilmemesini istemek veya bir şey söyleyip bunu insanların duymamasını istemek bir serçeyi yakalamaya çalışırken kendi gözünü kapatmaya ya da bir zili çalarken kendi kulaklarını kapatmaya benzer. Böyle yaparak insan ancak alay konusu olabilir. Bunun ne faydası olur? Duydum ki sürekli kargaşa içinde olan bir devlet ve yönetilemeyecek halk diye bir şey yoktur. Her şey hükümdarın iyi ve kötü eylemlerine ve dönüşümün sağlamlığına bağlıdır. Bu nedenle, Yu ve Tang bu temelde düzeni sağlarken Jie ve Zhou kargaşa getirdi. Hükümdar Wen ve Hükümdar Wu bu temelde barış ve huzuru sağladı. Hükümdar You ve Hükümdar Li[1] ise tehlike getirdiler. Bu nedenle Antikçağ'ın bilge kralları, başkalarını suçlamak yerine kendilerine sert davranmış, astlarını azarlamak yerine sorunların nedenlerini kendi kişiliklerinde aramışlardır. Bu nedenle şöyle denir: 'Yu ve Tang kendilerini suçladılar ve çabucak geliştiler. Jie ve Zhou başkalarını suçladılar ve yıkımları hızlı oldu.' Günümüzde başkalarını suçlama alışkanlığı sona ermemiştir, kendini suçlama ise hiç duyulmamıştır. Merhametin aşırılığı gerçekten kötülüğe giden yolu açmıştır. Wen Shu'nun geçmişte nefret ettiği şeyden[2] bugün de nefret edilmesini istiyorum. Hükümdarın lütuflarının halkın kalbinde olduğu ancak cezaların uygulanmadığı bir durum hiç duyulmamıştır. Duydum ki Yao itiraz etmek isteyenler için davullar koymuştu,[3] Shun eleştiriler görülsün diye bir pano

1 Zhou Hükümdarı You ve Zhou Hükümdarı Li. İkisi de Batı Zhou döneminin zalim hükümdarlarıdır.

2 Batı Han Hanedanı zamanında yaşamıştır. Qin Hanedanı zamanındaki sert cezaları eleştiren bir yazı sunmuştu.

3 Yao, halkın yönetimdeki yanlışları dile getirebilmesi için saraya davullar yerleştirmişti.

yaptırmıştı.[1] Tang'ın hataları fark etmek için yazıcıları vardı[2] ve Hükümdar Wu'nun ona dikkatli davranmasını hatırlatan bir yazıtı vardı. Bunların hepsi, problemler oluşmadan önce dinleme ve ortaya çıkmadan önce hataları arama durumlarıydı. Bu hükümdarlar, alttakilerin duyguları yukarıya çıkabilsin diye altlarındakilerle başa çıkmak için kendi arzularını zihinlerinden boşalttılar. Bunlar, astların ve üstlerin çıkarlarının olmadığı, hükümdarlar ile görevlilerin erdemli bir şekilde bir araya geldiği durumlardı. Wei Hanedanı İmparatoru Wen şöyle demiştir: 'Erdemli hükümdar, nahoş sözler ve saldırgan ikazlar duymaktan zevk alır. Sadık memurlara şefkatle yaklaşır, eleştiri yapan âlimleri ödüllendirir, iftiracıları azarlar ve dalkavukları uzak tutar çünkü gerçekten kendini tamamlamak, hanedanı ve devletini korumak, yıkımı önlemek ister.' Genel olarak, hükümdarlar yönetme yetkisini aldıklarında, henüz üstler ve astlar arasındaki kişisel çıkarları ortadan kaldıramazlar; hükümdar ile memurlar arasında ortak bir erdem elde edilememişse, kendilerini ve devleti korumayı, felaketten uzak durmayı başarabilirler mi? *Belgeler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Ahşap ip takip edilerek düz olur, hükümdar da ikazları önemseyerek bilge olur.' Bu nedenle Antikçağ'dan beri başarılı ve bilge hükümdarlar hep erdemleri ve zihinlerini paylaşanlar arasından çıkmıştır. Bu bir 'ben hata yapınca sen düzeltirsin' meselesidir.

Geçmişte Zhenguan Saltanatının ilk yıllarında, imparator hazretleri kendisini dikkatle geliştirdi, tevazu içinde gelişmeyi sağladı ve neyin iyi olduğuna dair açıklamaları duyduğunda kaçınılmaz olarak değişti. Zaman zaman küçük bir hata olduysa, sadakatle ortaya konan düzeltmeleri kabul etti; imparator hazretleri her açık sözü işittiğinde yüz ifadesi sevinçli olurdu. Bu nedenle, sadık ve kahramanlar arasında sayılanların hepsi gerektiği gibi konuştu. Son yıllarda ülkede kriz yaşanmadı ve

1 Yao, Shun'dan kalabalık yerlere ahşaptan panolar koymasını istemişti. Halk yanlışları bu panolarda dile getirecek ve yönetimdeki yanlışları gösterecekti.

2 *Huainanzi* adlı esere göre Shang hükümdarı Tang tarihçiler görevlendirmiş ve eksik ve yanlışlarını söylemelerini istemişti.

uzaktaki Yi'ler huşu içinde boyun eğdiler. İmparator hazretlerinin niyetleri gerçekleşti ancak işlerin ele alınması önemli ölçüde değişti. İmparator hazretleri, kötülük ve yanlışlardan nefretle bahseden ulvi sözler söylüyor ama kendi niyetlerine uygun görüşleri duymaktan hoşlanıyor. İmparator hazretleri, sadakat dolu tavsiyelerle ilgili soyut tartışmalara giriyor ancak eleştirel itirazlardan memnun değil. Böylece adam kayırmanın yolu yavaş yavaş açıldı ve gerçek adaletin yolu gün geçtikçe daha da tıkandı. Sokaklarda yürüyenler bile bunu biliyor. Bu nedenle kararlılıkla direnenler ve boş yere kaygılananlar ortaya çıktı. Sert uyarılarda bulunmak isteyenler kaygılarını dile getiremedi. Bir ülkenin yükselişi ve çöküşü tam olarak bunlardandır. Üst mevkilerdeki kişiler bunun için gayret göstermek zorunda değil mi? Ben yıllardır bir ferman aldığında vezirlerin hiçbirinin içten konuşmayacağından derin bir endişe duyuyorum. Bunları düşündüm ve bunların sebepleri olduğu kanaatine vardım.

Son zamanlarda, yetkililer periyodik olarak görüş bildirdiğinde, konular hakkındaki görüşlerinin güçlü noktaları ve hataları bulunmaktadır ancak sadece eksikliklerinin muhasebesinin yapıldığını gördüm. Güçlü yönlerine övgü yoktur. Ayrıca, imparator hazretleri doğal olarak yüksek bir konuma sahiptir ve rahatsız edici ejderha pulları tehlikelidir. Bu nedenle yetkililer stres altındayken konuşmaya cesaret edemezler. Bazen bir şey ortaya koyarlarsa, [o şey konusunda] düşüncelerini tam olarak ifade edemezler. Tekrar itiraz etmeyi düşünseler bile, konuyu tartışmaları için başka bir fırsat olmaz. Üstelik söylenenler makul ise mükâfatlandırılacağı da kesin değildir. Bununla birlikte, eğer zaman zaman itaatsizlik ederlerse bunu kesinlikle utanç ve aşağılama izleyecektir. Hiç kimsenin görevini yerine getirememesi de bundan kaynaklanmaktadır. Sağ ve solunuzdaki [etrafınızdaki] saray görevlileri gece gündüz görevde olsalar da, imparator hazretlerini rahatsız edebilecek bir şey olup olmadığını bildirmekten endişe duyarlar. Uzakta ve imparator hazretleri ile doğrudan bağlantısı olmayan yetkililerin, sadık duygularını tam olarak ifade etme olasılıkları daha da düşük-

tür. Ayrıca, zaman zaman imparator hazretleri şöyle söylemektedir: 'Siz yetkililer meseleler hakkında görüşleriniz olduğunda, onları sunmak için gelebilirsiniz ama benden her söylediğinize uymamı nasıl beklersiniz?' Bunlar eleştiriyi engelleyen ve sadık eleştiriyi kabul etme niyetiyle gerçekten tutarlı olmayan sözlerdir. Bunu neden söylüyorum? Neyin kabul edilebilir ve neyin edilemez olduğuna dair görüşler sunarak hükümdarı rahatsız etmek, onun iyi noktalarını fark etmesine ve hatalarını düzeltmesine yardımcı olur. Onları dinledikten sonra eğer vefalı sözlerini tam olarak ifade ettikleri ve hükümdara yardım etmek için güçlerini tükettikleri halde şüpheleriniz varsa ve onların tavsiyelerine uymazsanız, endişem odur ki sorunlarla karşılaştıklarında dürüst düşüncelerini ortaya koymak konusunda korkacaklar ve isteksiz davranacaklardır. İmparator hazretlerinin kusursuz fermanında belirtildiği gibi yetkililerin görüşlerini açıkça ifade etmelerine izin verilip de siz onları tam olarak konuşmadıkları için azarlarsanız, ortaya çıkıp çıkmamalarına veya geri çekilmelerine karar vermeleri için hiçbir dayanakları olmayacaktır. Eleştiriyi teşvik etmek istemek bu tür eleştirilere değer vermekle olur. Bu nedenle Qi Beyi Huan mor giysilere düşkündü ve bu nedenle bütün beylikte başka bir renk yoktu. Chu Beyi ince belli kadınlardan hoşlandığı için haremdeki birçok kadın açlıktan öldü. Göz ve kulak zevkleri için uğraşan bir hükümdara karşı bile insanlar ölseler de isyan etmiyorlarsa, bilge bir hükümdar sadık ve dürüst yetkililer aradığında bin li öteden bile geleceklerdir. Sadece söz olur ve öz olmazsa onları getirmek imkânsız olacaktır."

Taizong şahsen bir ferman yazdı:

"İkazını baştan sona inceledim, keskin sözlerden oluşuyor. Senden istediğim buydu. Eskiden basit bir meskende oturduğum sıralarda henüz olgunlaşmamış bir çocuktum. Henüz veliaht prensin hocasının talimatlarına göre eğitilmemiştim ve eski değerli kişilerin sözlerini nadiren duymuştum. Sui Hanedanının çöküşüne gelince, her yer tam bir sefalet içindeydi. Halk korku içindeydi, sığınacak hiçbir yer yoktu. 18 yaşımdan itibaren

kafamda halkı kurtarma fikri vardı ve bu nedenle memnuniyetsizliğimi ifade ederek bu konuda bir şeyler yapmak için kolları sıvadım. Sonra askerlikle uğraştım, zorlu koşullara göğüs gerdim, doğuya ve batıya seferlere çıktım. Ne rahat bir gün, ne de huzurlu bir yıl gördüm. Göğün bilgeliği sayesinde atalarımın planlarını devam ettirdim. Doğruluk bayrağımızın olduğu yer huzur buldu. Ruoshui[1] ve Liusha[2] bölgelerine elçilerimiz [arabalarla] gitti. Bir zamanlar insanların saçlarının [tepede] bağlı olmadığı, elbiselerini sola doğru kapattıkları yerlerin hepsi[3] şimdi düzgün giysiler giyen bölgeler haline gelmişlerdir.[4] Yeni takvimimiz ilan edildiğinde en uzaktaki yerlerden bile buna uymayan olmadı. Sonra benim tahtı saygıyla kabul ettiğim ve imparator olmayı üstlendiğim an geldi. Eylemsizlikle başladım ve savaşın tozlu bulutları barış ile beraber ortadan kalktı. Bu durum da on yıldan fazladır devam etmektedir. Bunun nedeni, muhtemelen, sağ kolum gibi olan yetkililerimin yönetime uygun stratejilerde başarılı olmaları ve askerlerin gücün zirvesine ulaşmalarıdır. Erdemde birleşerek ve aynı fikirleri paylaşarak bu durumu meydana getirmişlerdir. Bu iyi talihten faydalanmamı sağlayan tek başına zavallı karakterimiz değildir elbette. Değerli imparatorluk tahtını ne zaman düşünsem, derin endişelere dalarım; bunun yükü [sorumluluğu] çok ağırdır. Devletin sayısız işi ve imparatorluğun dört yanındakilerden haberdar olamamaktan endişe ederim her zaman. Bütün gece korkudan titreyerek oturmama şaşmamalı! Cezaları gereksiz kılmak için yüksek vezirlerden en alt seviyedekilere kadar yol göstericilik bekliyor, onlara tamamen güveniyorum. Geçmişin bilge ve hoşgörülü yöneticileri, barış ve huzuru sağlamak için ahlaki etki yoluyla yönetmeye güvenirlerdi. İyiliği böyle teş-

1 Günümüzde Gansu Eyaleti'nin kuzeybatısı ve İç Moğolistan Özerk Bölgesi'nin batısındadır.

2 Antik dönemde Çin'in kuzeybatısındaki çöl bölgesini ifade eder. Doğu batı ulaşımının devam ettiği yerdi.

3 Merkez düzlüğün dışında yaşayan halkları kastetmektedir.

4 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 14.17.

vik ederlerdi. Ji ve Xie[1] gibi yöneticiler sayesinde Mükemmel Dao'nun gelişmesini böyle sağladılar. Daha sonra sivil erdemler ve askerî başarılar çanlara ve dikilitaşlara işlendi. Tarihî kayıtlar sayesinde saflık ve mükemmel erdem sonraki nesillere aktarıldı. Böylece itibarlarını yayabildiler ve onlar sonsuza kadar övüleceklerdir. Yetersiz yeteneklerim nedeniyle kendimi geçmiş ile karşılaştırdığımda sıklıkla utanırım. Bir kişi kayık ve kürek olmadan nehri nasıl geçebilir? Tuza ve eriklere güvenilmezse kazandaki tatlar nasıl ayarlanır?"

Taizong sonra Wei Zheng'a 300 pi [ipek] verdi.

[144] Zhenguan 11. yılda [637] Wei Zheng [aşağıdaki] ayrıntılı yazıyı imparatora sundu:

"Duydum ki devletin temeli mutlaka erdem ve törendir. Hükümdar özellikle samimiyeti ve iyi niyeti korumalıdır. Samimiyet ve iyi niyet sağlandığında, aşağıdakiler ikilemde kalmayacaktır. Erdem ve törene biçim verildiğinde, uzaktakiler bile düzeltilecektir. Eğer durum böyleyse o halde erdem, edep [tören], samimiyet ve iyi niyet devletin en büyük ilkeleridir. Baba-oğul, hükümdar-memur ilişkilerinde bunlar bir an bile ihmal edilemez. Bu nedenle Konfüçyüs şöyle demiştir: 'Hükümdar, hizmetindekileri geleneklere göre çalıştırmalı ve hizmetindekiler de ona sadakatle hizmet etmelidir.'[2] Ayrıca şunu da demiştir: 'En eski zamanlardan beri ölümden kaçmanın yolu yoktur. Eğer halk yöneticilere güvenini kaybederse beylik ayakta kalamaz.'[3]; *Wenzi*'da[4] şöyle denmiştir: 'Söz ve güven bir araya getirirken, güven mutlaka sözden önce gelmelidir. Bir emrin uygulanmasında samimiyet emirden sonra gelir.' Bir kişi bir şeyi uygulamadan söylerse, sözlerine güven duyulmaz. Emirler yerine getirilmezse, emirler samimiyetten yoksun demektir. Güvenilmez sözler ve samimiyetsiz emirler,

1 Yao ve Shun zamanında yaşamış iki bilge.

2 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 3.19.

3 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 12.7.

4 Laozi'nın öğrencilerinden olduğu düşünülen Wenzi'nın Savaşan Beylikler döneminde yazdığı Daoist bir eser.

yukandakiler için erdemi yok eder, aşağıdakilerin hayatlarını da tehlikeye atar. Bir Üst İnsan en zor koşullarda bile bunu yapmaz.[1]

İmparator hazretleri bir kez daha Hükümdarın Yolu'nun gelişmesini sağlayalı on yıldan fazla olmuştur. Otoriteniz denizleri aştı, on bin ülke size saygılarını sunuyor. Tahıl ambarları gün geçtikçe doluyor, topraklarımız sürekli genişliyor. Ancak ahlak ve erdem ile iyilik ve doğruluk neden daha yaygın hale gelmedi? Çünkü imparator hazretleri astlarınızla olan ilişkilerinizde samimiyet ve güvenilirliği sonuna kadar götürmediniz. İmparator hazretleri iyi bir başlangıcın titizliğine sahip olsa da, başarılı bir sonun mükemmelliğini henüz görmedik. Bunun kaynağı yavaş yavaş gelişmelidir; tek bir sabah ya da akşamda olacak bir şey değildir. Eskiden, Zhenguan Saltanatının başlangıcında, iyi uygulamalarla ilgili tartışmaları duyduğunuzda duygulanırdınız. Sekiz dokuz yıl boyunca imparator hazretleri eleştirileri dinlemekten mutlu olurdu. Ancak ondan sonra imparator hazretleri yavaş yavaş dürüst konuşmalardan nefret etmeye başladı. İmparator hazretleri zaman zaman kendini gösterse ve zaman zaman da eleştiriye müsamahalı davransa da eski zamanlardaki kadar eleştiriye açık değildir. Sonuç olarak, açıksözlü olanlar sizinle karşılaşmaktan kaçınma eğilimindedir ve dalkavuklar kalabalığının dolambaçlı fikirlerine boyun eğilmektedir. Ortak fikirde olanlara 'hizip', imalarda bulunanlara da 'mükemmel adaletli' diyorlar. Düzgün olanların otoriteye karşı kibirli olduğunu, sadakatli ikazlarda bulunanların iftira attığını söylüyorlar. Eğer insanlar bir 'hizip' içindeyse sadık olsalar ve iyi niyetle konuşsalar bile söylediklerinden şüphe duyulur. Mükemmel Adalet'e sahip oldukları söylenirse, yalan söyleseler de hiçbir suçlamayla karşılaşmazlar. Sert mizaçlılar yetkilerini kötüye kullanma suçlamasından, sadık olanlarsa iftiraya uğramaktan çekinir. İkaz ve tavsiyelerde bulunanlar da aşağılanmaktan endişe edeceklerdir. Tıpkı unutkan adamın baltasını yanlış yere koyup komşusunu suçlamasının hikâyesi gibi. Konfüçyüs'ün

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 4.5.

öğrencisi Zeng Shen'ın annesi, oğlunun birini öldürdüğüne dair tekrarlanan söylentileri duyunca dokuma tezgâhını böyle bırakıp kaçtı.[1] Doğru insanlar düşüncelerini tam olarak söyleyemez ve yüksek memurlar dalkavuklarla rekabet edemezler. Duyuları şaşırtmak Büyük Dao'yu karartır. Zayıflayan yönetim ve azalan erdem kesinlikle bunlardan kaynaklanır! Bu nedenle Konfüçyüs şöyle demiştir: 'Beyliğe meydan okuyan ve hızlı konuşmaları ile her şeyi altüst edenler tiksinti vericidir.'[2]

Şimdi Üst İnsanlar ve Küçük İnsanlar aynı görünüme ama farklı zihinlere sahipler. Üst İnsan başkalarının kusurlarını gizler ve onların iyi yanlarını över. Yaklaşan bir felaketten kaçınmak için uygunsuz hiçbir şey yapmaz ve iyilik için kendini feda eder.[3] Küçük İnsan iyi olmamaktan utanmaz, doğruluktan yoksun olmaktan korkmaz. O yalnızca çıkarlarıyla ve kendini tatmin etmek için başkalarını tehlikeye atmakla ilgilenir. Şimdi eğer başkalarını tehlikeye atmakla meşgullerse, kesinlikle ellerinden gelen her şeyi yapacaklardır. İmparator hazretleri şu anda mükemmel bir yönetim oluşturmak istiyorsa bunu Üst İnsanlara emanet etmelidir. Her işte başarı ve başarısızlık olabileceğinden imparator hazretleri zaman zaman Küçük İnsanlara da danışacaktır. Ancak Üst İnsanlarla muhatap olurken saygılı ve mesafelisiniz, Küçük İnsanlarla muhatap olurken ise onları küçük görmekte ve sanki tanıdıklarınızmış gibi davranmaktasınız. Yakın davrandığınız için Küçük İnsanlar bütün söyleyeceklerini dile getirir ama Üst İnsanlarla mesafe koyduğunuz için size ulaşamamaktadırlar. Övgü ya da suçlama Küçük İnsanlara bağlı olduğunda ve Üst İnsanlara ceza verildiğinde çöküş söz konusudur. Buna dikkat edilmelidir! Sun Qing[4] bunu kasteder: 'Bilge kişilerden plan yapmalarını

1 İnsanların düşüncelerini sarsacak kadar çok dedikodu olması anlamında kullanılan bir mecazdır.

2 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 17.18.

3 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 15.9.

4 (MÖ 310 – MÖ 283). Xunzi olarak bilinir. Çin tarihinin önemli filozoflarındandır.

ister fakat kararı aptallarla birlikte veririm. Erdemlilerin işleri yürütmelerini ister, sonra sığ ve aşağılık insanlarla birlikte onların yaptıklarından şüphe ederim. Bir işi başarmak istiyorsanız bu şekilde bir yere varabilir misiniz?' Orta düzeyde bilge olanlar kesinlikle dar kavrayışa sahiptir. Ancak [bunların] ne yetenekleri devleti yönetebilecek düzeydedir ne de düşünceleri geniş kapsamlıdır. Güçlerini sonuna kadar tüketip tam bir samimiyete kavuşsalar bile devletin çöküşünü önleyemezler. Bu, imparatorun mesajlarını takip edecekleri ve emirlerine göre hareket edeceklerinden kötülük ve çıkar arzusu besleyenler için daha da geçerlidir. Onların verecekleri zarar kesinlikle daha da büyük olacaktır. Düz ağacın gölgesinin eğri olacağından şüphe ederseniz ne kadar çaba harcasanız da boşa gidecektir; bir sonuca ulaşmanız imkânsızdır.

Hükümdar memurlarına nezaket gösterirse memurlar da hükümdara sadık olacaktır. Burada iç ve dış ilişkilerde çıkar gözetmemek, hükümdar ve memurları arasında karşılıklı güvenin tesis edilmesi esastır. Üstün güveni olmazsa astı göreve getirmenin bir yolu yoktur; astın güveni olmazsa da üstüne hizmet etmesinin bir yolu yoktur. Bir yönetim biçimi olarak güvenin önemi budur. Bu nedenle şöyle denir: 'Gökten bir yardım geldiğinde herhangi bir talihsizlik olmaz ve her şey iyi gider.'

Geçmişte Qi Beyi Huan, Guanzi'ya şöyle sordu: 'Eğer sürahilere kötü içki, tabaklara da çürük et koymaya meyilli olsaydım bunun otoriteme bir zararı olur muydu?' Guanzi şöyle cevap vermişti: 'Bu çok kötü bir fikir ancak otoritenize bir zarar vermezdi.' Bey sonra şöyle sordu: 'Peki otoriteme ne zarar verebilir?' Guanzi cevap verdi: 'İnsanları anlamamak otoritenize zarar verir. İnsanları anlamak ama onları göreve getirmemek otoritenize zarar verir. İnsanları göreve getirmek ama onlara güvenememek otoritenizi zayıflatır. Onlara güvendikten sonra Küçük İnsanlara onları denetlettirmek otoritenizi zayıflatır.'

Jin Hanedanı zamanında Zhonghang Mubo,[1] Gu'ya[2] saldırdı ancak tam bir yıl boyunca kontrol altına alamadı. Kui Jianlun[3] şöyle dedi: 'Gu'nun insanlarını anladım. Lütfen askerleri yormayın. Gu [başka şekilde] ele geçirilebilir.' Zhonghang Mubo yanıt vermedi. Etrafındakiler şöyle sordu: 'Tek bir mızrak kırmadan ve tek bir asker yaralanmadan Gu ele geçirilebilir. Neden onun tavsiyesini dinlemiyorsunuz?' Zhonghang Mubo şöyle dedi: 'Kui Jianlun bir dalkavuk ve iyi bir insan değil. Kui Jianlun onlara boyun eğdirirse onu ödüllendirmem gerekmeyecek mi? Onu ödüllendirirsem, bu bir dalkavuğu ödüllendirmek anlamına gelir. Bir dalkavuk amacını güvence altına alırsa, Jin'in memurlarının iyiliği terk etmesine ve dalkavukluk yapmasına neden olacaktır. O zaman Gu'yu ele geçirmenin ne faydası olur?' Zhonghang Mubo bir eyalette yöneticiydi ve Guanzi da hükümdarın yardımcısıydı ama insanları güven temelinde göreve getiriyorlar ve dalkavukları da bu şekilde uzak tutmaya dikkat edebiliyorlardı. Bin yıl öncesinin bilge imparatorlarına cevap veren Dört Deniz'in içindeki herkesin büyük hükümdarı, yükselen erdeminde kesinlikle hiçbir boşluk bırakmayacaktır!

Üst İnsanların doğrularını Küçük İnsanların yalanlarından ayırt etmeyi istemek, hepsini erdemle kucaklamayı, onlara iyi niyetle davranmayı, onları doğrulukla sınırlandırmayı ve onları edeple terbiye etmeyi gerektirir. O zaman cezaları belirlemek ve ödülleri açıklığa kavuşturmak için iyinin iyi, kötünün de kötü olduğu düşünülürse Küçük İnsanlar dalkavukluğa son verecek, Üst İnsanlar da kendilerini sürekli geliştireceklerdir. O zaman müdahaleci bir eyleme ihtiyaç duymayan bir yönetim kesinlikle yakınınızda olacaktır. İyiyi iyi olarak kabul edip ilerlemiyorsa, kötü uzaklaştırılmıyorsa, suçlular cezalandırılmıyor ve hak edenler ödüllendirilmiyorsa tehlike zamanında [o devleti] koru-

1 İlkbahar Sonbahar Dönemi Jin Beyliği vezirlerinden.

2 İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde bir beyliktir. Günümüzde Hebei Eyaleti sınırlarındadır.

3 Jin Beyliğinin yöneticilerindendir.

mak mümkün değildir. O zaman 'tahtın soyunuzdan gelenlere ebediyen verileceği'ne dair hiçbir umut olmayacaktır."

Taizong yazıyı okudu ve iç geçirdi: "Eğer seninle tanışmamış olsaydım kesinlikle bu sözleri işitemezdim."

[145] Zhenguan 17. yılda [643] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "*Zuo Zhuan*'da şöyle denir: 'Yiyecekten vazgeç ama güvenden vazgeçme.' Konfüçyüs de şöyle der: 'Yiyecekten vazgeçilebilir. Yiyecek olmadan ölümler başlar ancak en eski zamanlardan beri ölümden kaçmanın yolu yoktur. Eğer halk yöneticilere güvenini kaybederse beylik ayakta kalamaz.'[1] Geçmişte Xiang Yu,[2] Xianyang'a girdikten sonra Göğün Altı'nı ele geçirdi. Eğer iyilik ve güveni getirebilseydi kim onları elinden alabilirdi ki?"

Fang Xuanling şöyle cevap verdi: "İyilik, doğruluk, tören, bilgelik ve güvenilirlik. Bunlara beş sabit erdem denir. Birini bile ihmal etmek kabul edilemez. Bunları gayretle uygulamaya koyabilirseniz, fayda çok büyük olacaktır. Shang Hanedanı Hükümdarı Zhou beş sabit erdemi önemsizleştirdiğinde, Zhou Hanedanı Hükümdarı Wu tahtı onun elinden aldı. Xiang Yu, iyilik ve güvenden yoksun olduğu için, Han Hanedanı İmparatoru Gaozu gücü onun elinden aldı. Yani imparator hazretlerinin gözlemi doğrudur."

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 12.7.

2 (MÖ 232 – MÖ 202). Chu Beyliği soylularındandır. Qin Ordusu'nu yendikten sonra Batı Chu beyi olmuştur. Daha sonra Han Hanedanı tarafından yenilmiştir.

VI. Cilt

18. Bölüm
Tutumlu ve Ölçülü Olmak Üzerine

[146] Zhenguan 1. yılda [627] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Antikçağ'dan beri bütün inşa işlerinde hükümdar ve imparatorların halkı onurlandırması ve duygularına saygı göstermesi gerekmiştir. Geçmişte [Büyük] Yu, Dokuz Dağa[1] kanal kazıp Dokuz Nehri[2] bağladığında çok insan çalıştırmıştı ama bunların hiçbiri şikâyet etmedi. Bunun nedeni halkın isteğinin de aynı yönde olmasıydı. Qin Shi Huang saraylar inşa ederken birçok kişi bunları kendi arzuları için yaptığını ve halkla paylaşmadığını söyleyerek onu eleştirmişti. Şimdi ne zaman bir salon inşa etmeye niyetlensem malzemeler hazır bile olsa Qin Shi Huang aklıma geliyor ve hemen vazgeçiyorum. Eskiler şöyle der: 'Fayda getirecek şeyler pahasına fayda getirmeyen şeyleri yapmayın' ve 'Kendi bencil arzularımızı ortaya koymazsak halkın kafası da karışmaz.' Çok iyi biliyoruz ki [bencil] arzu denilen şey görünür hale gelirse halkın kafası mutlaka karışacaktır. Çok iyi işlenmiş eşyalar, inciler, yeşim taşlarıyla süslü kıyafetlerle böbürlenirsek tehlike ve yıkım yakında beklenebilir. Prensler ve beylerden aşağıya kadar, konaklar, arabalar, kıyafetler, evlilik ve cenaze törenleri, bunların hepsi-

1 Dokuz bölgedeki büyük dağlar kastedilmektedir.
2 Dokuz bölgedeki büyük nehirler kastedilmektedir.

nin rütbelere göre yapılması gerekir. Giyilmesi ve kullanılması uygun olmayan şeylerin hepsinin yasaklanması gerekir. Sonuç olarak son 20 yılda gelenek ve görgü kuralları sade hale gelmiş, elbiseler nakışlarla süslenmemiştir. Zenginlik artmış ve bu sayede de açlık ve soğuktan acı çeken kalmamıştır."

[147] Zhenguan 2. yılda [628] üst düzey vezirler şu yazıyı sundular: "*Törenler Kitabı*'na göre yaz mevsiminin son ayında imparator hazretleri teraslar ve konaklarda ikamet edebilir. Şimdi yaz sıcakları henüz azalmamıştır ve sonbahar yağmurları da yeni başlamıştır. Saray ve bölgesi basık ve rutubetlidir. Sizin ikamet etmeniz için yüksekte bir ikametgâh inşa edilmesine izin verin." Taizong şöyle cevap verdi: "Solunum şikâyetlerim var ve kesinlikle basık ve nemli bir yerde olmamalıyım. Ancak isteğinizi kabul edersem masraflar çok olacaktır. Geçmişte Han Hanedanı İmparatoru Wen açık bir teras inşa edecekti bunun 10 hanenin zenginliğine eşit olduğunu görüp vazgeçti. Benim erdemim Han İmparatorundan azdır ancak harcamalarım onu geçecektir. Bu kesinlikle halka iyi bir ebeveyn olmakla bağdaşmaz!" Vezirler ısrarla birkaç kez daha bu talebi ilettiler ama imparator bu isteği yerine getirmedi.

[148] Zhenguan 4. yılda [630] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Saray binalarını süslemek, havuzlar ve terasların manzaralarından keyif almak hükümdarlar ve imparatorların arzuladığı, ancak halkın yapamadığı şeylerdir. İmparator ve hükümdarların istediği şey sınırsız zevktir ve halkın istemediği şey ise yorucu zahmettir. Konfüçyüs şöyle demiştir: 'Hayat boyu takip edilecek bir söz varsa o da merhamettir! Kendine yapılmasını istemediğini başkalarına yapma.'[1] Yorucu angarya halka zorla yaptırılmamalı. Ben imparator unvanının haysiyetini taşıyorum ve Dört Deniz'in zenginliklerinin tadını çıkarıyorum. Bütün işler benden başladığına göre gerçekten

1 Bkz. Konfüçyüs 15.24.

kendimi kontrol edebileceğim bir noktadayım. Halkın istemediği şeylere gelince, mutlaka onların duygularına göre hareket etmeliyim."

Wei Zheng şöyle dedi: "İmparator hazretleri her zaman halka merhamet göstermiştir ve her zaman onları memnun etmek için kendini dizginleyecektir. Duydum ki: 'Arzularını halka uygun hale getirenler abad olur, halkı kendi arzuları için kullananlarsa mahvolur.' Sui İmparatoru Yang'ın sınırsız ve doyumsuz hırsları vardı. Takıntılı ve abartılıydı. Ne zaman yetkililer onun arzularına uymayan tekliflerde bulunsa ya da onun zevkine uymayan binalar yapılsa, bunu sert ve şiddetli cezalar izlerdi. Yukarıdakilerin sevdiği şeyler her zaman aşağıdakiler tarafından en aşırı şekilde yerine getirilir, aralarındaki rekabet kontrolden çıktıkça önünde sonunda yıkıma yol açar. Bu sadece tarih kayıtlarında yoktur. İmparator hazretlerinin kendi gözleriyle de şahit olduğu bir şeydir. İmparator Yang ahlaktan yoksun olduğu için Gök siz imparator hazretlerine onun yerine geçme yetkisi vermiştir. Eğer imparator hazretleri bundan hoşnutsa o zaman bugün sahip olduklarınız yeterli olacaktır. Eğer imparator hazretleri bundan hoşnut değilse o zaman elinizdekilerin on bin kat fazlası bile yeterli görünmeyecektir!"

Taizong şöyle dedi: "Soruma çok iyi bir cevap verdin. Sen olmasan ben bu sözleri kimden işitebilirdim?"

[149] Zhenguan 16. yılda [642] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Yakın zamanda *Liu Cong'un Biyografisi*'ni[1] okudum. İmparatoriçe Liu için Huangyi[2] Sarayı'nı inşa ettirmek üzereyken Kolluk Kuvvetleri Nazırı Chen Yuanda buna şiddetle karşı çıkmış. Liu Cong çok öfkelenmiş ve onun idam edilmesini

1 Jin Tarihi içinde bir bölümdür. Liu Cong, Hunların Han Devleti'nin kurucusu Liu Yuan'in dördüncü oğludur. 310 yılında babasının ölümünden sonra tahta çıkmıştır.

2 On Altı Devlet döneminde Doğu Jin Hanedanı zamanında Liu Cong'un imparatoriçe için yaptırdığı saray.

emretmiş ama İmparatoriçe Liu kendi eliyle ona bir dilekçe sunmuş. Sözleri o kadar duygusal ve içtenmiş ki Liu Cong'un öfkesi yatışmış ve çok utanmış. İnsanlar bilgilerini genişletmek ve kendilerine fayda sağlamak için [kitap] okurlar. Bana göre bu olaydan derin bir ders çıkarmak mümkündür. Yakın zamanda küçük bir saray salonu inşa ettirmek istedim. Lantian'den[1] kereste getirilmesi emri verdim. Her şey hazırdı. Ama sonra Liu Cong'un hikâyesini okudum ve inşa işini iptal ettim."

19. Bölüm
Tevazu ve İtaat

[150] Zhenguan 2. yılda [628] İmparator Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "İnsanlar Göğün Oğlu'nun [imparator] özgüven ve yücelik duygusu kazandığını ve korkusu kalmadığını söylüyorlar. Ama ben tevazu ve saygıyı korumanın ve sürekli bir endişe içinde yaşamanın uygun olduğuna inanıyorum. Geçmişte Shun, Yu'yü şöyle uyarmıştı: 'Kendini önemsemediğin için Göğün Altı'nda hiç kimse seninle yetenek konusunda rekabet edemez. Övünmediğin için hiç kimse seninle başarı konusunda boy ölçüşemez.' *Değişimler Kitabı*'nda şöyle denir: 'İnsanlığın Dao'su kibirlilerden nefret etmek ve alçakgönüllülere değer vermektir.' Eğer bir kişi Göğün Oğlu olarak kendini üstün görüyor, tevazu ve saygısını korumuyorsa yanlış bir şey yaptığında kim onu uyarmaya cesaret edebilir?

Ne zaman bir şey söylemek ya da bir şey yapmak istesem daima yukarıdaki Gök'ten ve aşağıdaki yetkililerden çekinirim. Gök yücedir ancak aşağıda olan da her şeyi duyar. Nasıl olur da ondan korkulmaz? Vezirler ve yetkililerin hepsi bana saygıyla bakar. Nasıl olur da korkulmaz? Bunu düşünerek ancak sürekli bir tevazu ve korku hali içinde yaşayabilirim ve yine

1 Günümüzde Sha'anxi Eyaleti Lantian.

de Gök'ün isteğini ve halkın beklentilerini karşılayamamaktan endişe ederim."

Wei Zheng şöyle dedi: "Eskiler şöyle derdi: 'Herkes bir başlangıç yapabilir ama çok azı tamamlamayı başarır.' Umarım imparator hazretleri bu sürekli tevazu ve korkuyu sürdürür ve her gün daha dikkatli olur. O zaman atalarının sunakları [hanedan] kalıcı şekilde güvende olacak ve asla devrilmeyecektir. Yao ve Shun barış ve huzuru böyle getirmiştir."

[151] Zhenguan 3. yılda [629] Taizong Denetleme Sekreteri Kong Yingda'ya şöyle sordu: "*Konuşmalar* eserinde şöyle deniyor: 'Kabiliyeti olup da kabiliyeti olmayanlara danışmak, bilgisi çok olup da bilgisizlere soru sormak, sahip olmak ama sahip değilmiş gibi davranmak. Bilgi dolu olup da bomboşmuş gibi olmak'[1] Bunun anlamı nedir?"

Kong Yingda şöyle cevapladı: "Bilgeler öğretilerini tasarlarken insanların zekâları konusunda mütevazı olmalarını istediler. Yeteneğe sahip olsak bile bununla övünülmemeli, yeteneğe sahip olmayanlara neler yapabilecekleri sorulmalıdır. Bir kişinin yetenekleri çok olsa bile az saymalı ve daha az yetenekli olanlardan da yararlanmaya çalışmalıdır. Kendinde olsa bile yokmuş gibi davranmalı, sahip olsa da sahip değilmiş gibi görünmelidir. Sadece sıradan insanlar değil imparator ve hükümdarların erdemi de böyle olmalıdır. İmparatorlar ve hükümdarlar göksel bir kavrayışa sahiptir ancak dışarıdan anlaşılmaz ve sessiz görünmeleri gerekir. Bu onları bilinmez yapacak kadar derinliklidir. Bu nedenle *Değişimler Kitabı*'nda 'gelişmemişliği alır ve ondan doğruluğu çıkarır' ve 'bilgelikle halk kitlelerini yönetir' denir. En yüksek makamda olan parlak idrak gücünü ortaya koyar ve bunu insanları aşağılamak, kendi hatalarını örtmek, ikazları engellemek için kullanırsa yukarıdakiler de aşağıdakiler de yabancılaşır. Hükümdar ve

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 8.5.

memurlarının arası açılır. Antikçağ'dan beri devletin yıkılması hep bundan kaynaklanmıştır."

Taizong şöyle dedi: "*Değişimler Kitabı*'na göre: 'Tevazuyla çok çalışan Üst İnsan hedefine ulaşacaktır.' Gerçekten söylediğin gibidir." Ona 200 duan ipek verilmesi için bir emir verildi.

[152] Hejian Prensi Xiao Gong,[1] Wude Saltanatının ilk yıllarında Zhao prensi unvanını almıştı daha sonra da güneydoğu bölgesi devlet işleri başkan yardımcısı görevine getirilmişti. Xiao Xian ve Fu Gongshi'ın isyanlarını bastırdı. Daha sonra Jiang, Huai ve Lingnan bölgelerini yönetti. Bütün bölgede tek otorite olduğu için hayranlık uyandıran ünü herkesçe biliniyordu. Törenler vezirliğine yükseldi. Xiao Gong'un karakteri nazik ve saygılıydı. Hiçbir zaman kibir belirtisi göstermedi. O sıralar Jiangxia Prensi Dao Zong askerî stratejiler konusunda özel bir üne sahipti ve aynı zamanda öğrenmeyi seven biriydi. Bilge ve âlimlere saygı gösterirdi, bütün davranışlarında saygılı ve edepliydi. Taizong ikisiyle de çok yakındı. Hanedanın bütün üyeleri arasında Xiao Gong ve Dao Zong ile karşılaştırılabilecek hiç kimse yoktu. O neslin en seçkin hanedan ailesi üyeleri oldukları söyleniyordu.

20. Bölüm
İyilik ve Merhametli Olmak Üzerine

[153] Zhenguan Saltanatının başlangıcında İmparator Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "İmparatorluk sarayının derinliklerinde tutulan ve kapatılan kadınların durumu gerçekten üzücü. Sui Hanedanının son yıllarında hiç durmadan saray için kadınlar arandı, öyle ki çok sayıda saray kadını kısa süreli konaklanan taşra saraylarında ve imparator tarafından nadiren ziyaret edilen konutlarda toplandı. Bütün bunlar insanların kaynaklarını tüketti. Ben bunu benimsemeyeceğim.

1 (591 – 640) Erken Tang dönemi generallerinden ve Gaozu'nun yeğeni.

Ayrıca yerleri süpürmek gibi ev işleri dışında başka ne iş yapabiliyorlar? Şimdi kendilerine eş aramaları izniyle serbest bırakılacaklar. Bu sadece masrafları azaltmakla kalmayacak aynı zamanda her birinin doğalarını yaşamalarına da izin vermek olacak." Bunun üzerine üç binden fazla kadın haremden ve sarayın müştemilatlarından çıkarıldı.

[154] Zhenguan 2. yılda [628] Guanzhong bölgesinde büyük bir kuraklık ve kıtlık yaşandı. Taizong yetkililere şöyle dedi: "Sel ve kuraklık kontrolden çıkıyorsa bunun nedeni hükümdarın erdemden yoksun olmasıdır. Erdemimi geliştirmediğim için Gök beni suçlamalı. Halkın ne suçu var ki bu kıtlık ve sıkıntıları çekiyor! İnsanların oğullarını, kızlarını sattıklarını duydum. Bundan çok rahatsızım." Daha sonra Baş Denetçi Du Yan'i[1] araştırma yapmakla görevlendirdi. Saray hazinesindeki altın ve değerli eşyaları, satılan çocukları kurtarmak ve ailelerine iade edilmeleri için kullanmak üzere gönderdi.

[155] Zhenguan 7. yılda [633] Xiangzhou[2] Bölgesi Başkomutanı Zhang Gongjin[3] öldü. Taizong bu haberi duyduktan sonra yas tutmak için saraydan ayrıldı. İlgili yetkililer şu yazıyı sundular: "*Yin ve Yang Kitabı*'na[4] göre: 'Bu tarih gözyaşı dökmek için uygun değildir.' Bu aynı zamanda geleneksel olarak da yasaklanmıştır." Taizong şöyle cevap verdi: "Hükümdar ve memurları arasındaki doğruluk, baba ve oğul arasındakine benzer. Duygu ortaya çıkınca hangi tarih olduğuna bakılır mı?" Onun yasını tutmaya ve gözyaşı dökmeye devam etti.

[156] Zhenguan 19. yılda [645] Taizong ordusunu Goguryeo'ya [Kore] göndermişti. Ordu Dingzhou'da[5] durdu. İmparator, daha

1 (? – 628) Sui dönemi yöneticilerinden. Tang Hanedanı zamanında da önemli görevlerde bulunmuştur.

2 Günümüzde Hubei Eyaleti Xiangfan.

3 (594 – 632) Wang Shichong'un generaliyken, Taizong'un tarafına geçmiştir.

4 Antik dönemde uğurlu günler, astroloji ve fengshui ile ilgili metinler kastediliyor.

5 Günümüzde Hebei Eyaleti Dingzhou.

önce gelen birlikler arasında olanları teselli etmek için surlarla çevrili şehrin kuzey kapısındaki kuleyi ziyaret etti. Öne çıkamayacak kadar hasta olan bir asker vardı. İmparator onu divanın önüne çağırdı ve hastalığını sordu. Daha sonra bölge doktoruna onu tedavi etmesini emretti. Bu nedenle tüm subay ve askerler, imparatoru [savaşta] takip etmeyi memnuniyetle arzuladılar. Büyük ordu Liucheng'a[1] döndüğünde, savaşta ölenlerin bedenlerini toplamak ve boğa kurban törenini düzenlemek için özel bir ferman çıkarıldı. İmparator büyük bir hüzünle yas tuttu. Bütün askerler gözyaşı döktü. Kurban törenini gören askerler evlerine dönüp bunu [ölenlerin] ana babalarına anlattıklarında ana babalar şöyle dedi: "Göğün Oğlu oğlumuzun ölümüne ağladı. [Oğlumuz] ölmüş olsa da pişman değiliz." Taizong ordusunu Liaodong'a gönderdiğinde, Baegam Şehri'ne[2] saldırdılar. Sağ Koruma Büyük Generali Li Simo[3] serseri bir okla vuruldu. İmparator bizzat kötü kanı temizlemek için yarasından gelen kanı emdi. Subaylar ve askerler bunu görünce duygulanıp cesaretlendiler.

21. Bölüm
Tercihlere Dikkat Etmek

[157] Zhenguan 2. yılda [628] İmparator Taizong yetkililere şunları söyledi: "Eskiler şöyle der: 'Hükümdar bir gemi, halk da su gibidir. Geminin şekli vardır, suyun ise yoktur.' Bu nedenle

1 Günümüzde Hebei Eyaleti Luanxian'in doğusu.

2 Günümüzde Lioning Eyaleti Liaoyang'ın doğusu.

3 (? – 649) A Shi Na Si Mo, asıl soyadı A Shi Na (Aşina)'dır. Tang Hanedanı dönemi Göktürk soylusu. Zhenguan 4. yılda [630] Tang Hanedanı Doğu Göktürkleri ortadan kaldırınca Simo Tang Hanedanına tabi oldu. Taizong ona çok güvendiği için kendi soyadını [Li] verdi. Taizong ayrıca ona Huaihua prensi unvanını verdi ve sol büyük generali yaptı. Zhenguan 13. yılda [639] Yi Mi Ni Shu Kağan adını aldı ve Göktürkleri Sarı Nehir'in kuzeyine götürdü. Zhenguan 21. yılda [647] Chang'an'da hastalandı ve öldü. Ölümünden sonra anıt mezar Zhaoling'e defnedildi. Taizong öldükten sonra İmparator Gaozong yabancı halklardan olan 14 önemli kişinin Zhaoling'de heykellerinin yapılmasını emretti. Li Simo da onlardan biridir.

Yao ve Shun Göğün Altındakileri iyilikle yönetirken halk onları takip etti; Jie ve Zhou Göğün Altı'nı gaddarlıkla yönettiğinde de halk onları takip etti. Aşağıdakilerin davranışları her zaman yukarıdakilerin tercihlerini takip eder. Liang Hanedanı İmparatoru Wu ve oğlu, onlar yüzeysel ve göstermelik olana saygı duydular ve sadece Buddha ve Laozi'nın öğretilerine hayrandılar. İmparator Wu'nun saltanatının son yıllarında sık sık Tongtai Tapınağı'na[1] gittiler ve kişisel olarak Buddhist sutralar üzerine dersler verdiler. Büyük şapkalı ve yüksek ayakkabılı memurlar, maiyetlerinde arabalara biner, gün boyu 'acı ve boşluk'[2] konusunda tartışır, askerî meseleleri veya kanuni düzenlemeleri akıllarına getirmezlerdi. Hou Jing ordusuyla başkente saldırdığında en üst vezirlerden en düşük memurlara kadar birçoğu ata nasıl bineceğini bilmiyordu. Yaya olarak çaresizce kaçtılar. Ölenler yolları doldurdu. İmparator Wu ve oğlu İmparator Jian Wen,[3] Hou Jing tarafından yakalanıp hapsedildikten sonra öldüler.

Liang Hanedanı İmparatoru Xiao Yuan,[4] Jiangling'de[5] Wanniu Yujin[6] tarafından kuşatıldığında imparator Laozi'yı tartışmaya devam ediyor, tüm yetkililer savaş kıyafetleri içinde onu dinliyordu. Kısa süre sonra şehir düştü. İmparator ve yetkililerin hepsi hapse atıldı. Yu Xin[7] buna hayıflanarak *Jiangnan'a Ağıt*'ı yazdı: 'Vezirler, kalkan ve baltaları çocuk oyunu sandılar. İpekler içindeki soylular "saf sohbeti" sarayın stratejisi sandılar.' Bu olay gerçekten de bir uyarıdır. Benim şimdi hayran olduklarım yalnızca Yao ve Shun Dao'su, Zhou Beyi ve Konfüçyüs'ün öğretileridir. Bir kuşun kanadı kuş için

1 Günümüzde Jiangsu Eyaleti Jiangning'dedir. Liang Hanedanı İmparatoru Wu saltanatı sırasında 521 yılında inşa edilmiştir.

2 Buddhist bir kavramdır. Fani dünyada her şey acı ve boş anlamına gelir.

3 (503 – 551) Liang İmparatoru Wu'nun üçüncü oğlu. Ağabeyi erken yaşta ölünce 531 yılında veliaht prens ilan edilmiştir. 549 yılında Hou Jing ayaklanmasında İmparator Wu hapsedilip açlıktan öldükten sonra tahta çıkmış ve 551 yılında Hou Jing tarafından öldürülmüştür.

4 508 – 555 yılları arasında yaşamıştır.

5 Günümüzde Hubei Eyaleti Jingzhou.

6 Kuzey Wei, Batı Wei ve Kuzey Zhou dönemlerinin ünlü generali.

7 (513 – 581) Şair, siyasetçi ve yazar.

neyse ya da bir balık için su neyse onlar da benim için odur. Onları kaybedersem yok olurum. Bir an bile onlarsız olamam."

[158] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Ölümsüzlerin işleri aslında boş ve yanlıştır. İsimlerinin arkasında hiçbir şey yoktur. Qin Shi Huang onlara çok değer verdi ve büyücüler onu kandırdı sonra büyücülerle binlerce genç erkek ve kadını ölümsüzlüğün iksirini aramak için denize sefere gönderdi. Büyücüler Qin'in zulmünden kaçmak için uzak durdular ve geri dönmediler. Qin Shi Huang denizin kenarında kararsız bir halde onları bekledi, sonra Shaoqiu'ya[1] döndü ve orada öldü. Han Hanedanı İmparatoru Wu ölümsüzleri ararken kızlarından birini Daoist sanatlarda usta bir adamla evlendirdi ama adam iddialarını kanıtlayamayınca onu idam ettirdi. Bu iki olay ölümsüzleri boş yere aramanın zahmete değmeyecek bir şey olduğunu gösteriyor."

[159] Zhenguan 4. yılda Taizong şöyle dedi: "Sui İmparatoru Yang, karakteri gereği şüphe ve savaşa meyilliydi. Bozulmuş Dao'ya inanıyordu ve Hu'lardan[2] öyle nefret ediyordu ki 'Hu Sandalyesi'nin adını katlanır sandalye, Hu Kabağı'nın adını sarı kabak olarak değiştirdi ve Hu'lardan korunmak için Çin Seddi'ni yeniden inşa ettirdi. Yine de sonunda [bir Hu generali olan] Yuwen Huaji'nin elçisi Linghu Xingda tarafından öldürüldü. Ayrıca Li Jincai'ı ve Li soyadına sahip herkesi idam ettirdi.[3] Ama bunların ona ne faydası oldu? Bu nedenle Göğün Altı'nı yönetirken hükümdar yalnızca kendini düzeltmeli ve erdemini geliştirmelidir. Geri kalan her şey boş iştir, dikkate almaya değmez."

---

1 Günümüzde Hebei Eyaleti'nin Julu bölgesinin güneydoğusundadır. Qin Shi Huang'ın gezi sırasında öldüğü yerdir.

2 Kuzey ve Batı bölgelerinde yaşayan halklara verilen genel bir isim.

3 Sui dönemi generallerinden. Daye Saltanatı 11. yılda (615) Li soyadına sahip birinin Sui Hanedanına son verip imparator olacağına dair kehanetle ilgili söylentiler sebebiyle onu ve bütün ailesini toplam 32 kişiyi öldürmüştür.

[160] Zhenguan 5. yılda [631] birisi Kehanet Şeması üzerine bir yorum sundu. Taizong şöyle dedi: "Bu gerçekten de uygunsuz bir konu ve kimse bundan hoşlanamaz. Ben erdeme güvenirim ve doğrulukla yürürüm. Göğün Altı'ndaki herkese yardım ederim. Yukarıda Gök bana Dört Deniz'deki her şeyin hükümdarı olma yetkisini verdi. Öyleyse nasıl kehanet şemalarını kullanırım?" Sonra şemaların yakılmasını emretti.

22. Bölüm
Konuşmaya Dikkat Etmek

[161] Zhenguan 2. yılda [628] İmparator Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Her gün dîvanı toplayıp bir şey söylemek istediğimde; önce bu söylediklerimin halka faydası olup olmadığını düşünüyorum ve bu nedenle çok konuşmaya cesaret edemiyorum." Denetleme Sekreteri ve İmparatorluk Günlük Yazarı Du Zhenglun öne çıkıp şöyle dedi: "Hükümdarın eylemleri kaydedilmeli ve sözlerini Sol Tarihçi kaydetmelidir. Görevim imparatorluk günlüğünü tutmaktır bu nedenle dürüstçe kayıt tutmak için elimden geleni yapamamak en büyük endişemdir. İmparator hazretlerinin bir sözü ilkelere aykırı olursa bin yıl sonra bile bilge erdeminizden ödün verdiğiniz düşünülebilir. Bu sadece halka zarar vermekle ilgili değildir. İmparator hazretlerinin bu konuda dikkatli olmasını dilerim."

Taizong çok memnun oldu ve Du Zhenglun'u 100 duan ipekle ödüllendirdi.

[162] Zhenguan 8. yılda [634] Taizong yetkililere şunları söyledi: "Kelimeler ve konuşma Üst İnsan'ın temel araçlarıdır. Konuşmanın kolay olduğu nasıl düşünülebilir? Sıradan insanlar arasında bile bir kişi iyi olmayan şeyler söylese bir başkası bunu hatırlayacak, bu da ona utanç ve zarar getirecektir. On bin arabası olan bir hükümdarın konuşurken hata yapmaktan

daha çok kaçınması gerekir. Onun vereceği zarar çok daha büyüktür. Sıradan bir insanla karşılaştırılamaz bile. Bunda bir uyarı olduğunu sık sık görüyorum. Sui İmparatoru Yang Tatlı Kaynak Suyu Sarayı'nı[1] ilk ziyaret ettiğinde, kaynak suları ve taşları çok sevdi ancak hiç ateş böceği olmamasını tuhaf bulmuş ve şu emri vermişti: 'Biraz ateş böceği getirin ki gece saray aydınlansın.' Bunun üzerine yetkililer telaşla birkaç bin kişiyi ateş böceği toplamaları için gönderdi ve 500 araba dolusu ateş böceği saraya getirildi. Eğer küçük meselelerde böyleyse, büyük önem arz eden meselelerde kim bilir nasıldı?"

Wei Zheng şöyle yanıtladı: "Hükümdar, Dört Deniz içindeki en onurlu yerdedir. Eğer bir kusuru olursa eskiler gibi bunu güneş veya ay tutulmasına benzetmeli: Herkesin göreceği bir şey. Gerçekten imparator hazretleri bu konuda çok dikkatlidir."

[163] Zhenguan 16. yılda [642] Taizong ve vezirleri ne zaman Antikçağ'daki yönetim konusunu konuşsalar, [Taizong] onlara zor konularda sorular soruyordu. Siyaset Danışmanı Liu Ji bunlar hakkında yazılı bir ikazda bulundu:

"İmparator ve sıradan insanlar, bilgeler ve aptallar arasındaki ilişkide, yüksek ve düşük arasında büyük bir uçurum ve karşılaştırılamazlık vardır. Biliyoruz ki en aptal en bilgeyle karşılaştığında, en alçak en şerefliye cevap verdiğinde kendilerini öne çıkarmaları anlamsızdır. İmparator hazretleri bize lütufkâr fikirlerini bahşetse ve sonra merhametli bir tavır takınsa, sözlerimizi dinlemeye devam etse, tavsiyelerimizi almak için zihnini açsa bile korkarım ki biz astlar yine de cevap vermeye cesaret edemeyiz. Göksel zekânızı kullandığınızda, göksel ayrım yapma yeteneğinizle düşündüğünüzde, sözlerinizi akıl yürütmelere baskın çıkmak için detaylandırdığınızda ve savları reddetmek için Antikçağ'dan yararlandığınızda, biz sıradan insanların bunlara nasıl cevap vermesini istersiniz?

1 Han Hanedanı dönemi sarayı. Adını yakınında bulunan dağdan almıştır.

Duydum ki Yüce Gök konuşmamaya değer verir ve bilgeler de konuşmamayı erdem olarak kabul edermiş. Laozi buna "Etkili konuşanların dili bağlıdır', Zhuangzi 'Mükemmel Dao'nun süsü yoktur' der. Bunların ikisi de konuşmada aşırı ayrıntılandırmanın reddidir. Bu nedenle Qi Beyi Huan kitap okurken, Tekerlek Ustası Bian [metinleri] eleştirdi;[1] Han Hanedanı İmparatoru Wu eskilere hayran olunca Chang Ru[2] onunla alay etti. Böyle durumlarda aşırı çaba önerilmez. Ayrıca çok şey hatırlamak kalbi incitir. Çok konuşmak zindeliği bozar. Kalp ve zindelik içeriden bozulursa, o zaman beden ve ruh dışarıda mücadele eder. Başlangıçta fark edilmese de bu durum daha sonra birikecektir. Hanedan için kendinize dikkat etmelisiniz. Tercihleriniz uğruna kendinize zarar vermemelisiniz.

Bugünkü huzur tamamen imparator hazretlerinin yoğun çabasının bir sonucudur. Bunun devam etmesi isteniyorsa bu geniş bilgi ve tartışma sayesinde olmayacaktır. Hoşlandığınız ve hoşlanmadığınız şeyleri unutmalı, neyi seçip neyi reddettiğinize dikkat etmelisiniz. Her durumda dürüst, açık ve adil olunmalı. Zhenguan Saltanatının başlangıcında olduğunuz gibi. Ancak Qin Shi Huang gibi olmamalı; o gururu yüzünden halk desteğini kaybetti veya Wei Hanedanı İmparatoru Wei'in olağanüstü yeteneği boş tartışmalarla halkın beklentilerini karşılamayı başaramadı. Bunlar tartışmanın birikmiş etkisi için son derece açık ve anlaşılır örneklerdir.

İmparator hazretlerinin bu şiddetli tartışmaları azaltmasını ve bunun yerine içsel gücünü beslemesini tevazu içinde diliyorum. Sararmış kitapları okumayı azaltın ve bunun yerine sessizlik içinde memnun ve mutlu olun; bu sayede Güney Dağı[3] gibi sayısız yaşlara erişecek ve Dong Hu[4] gibi halkı düzene sokacaksınız. Böylece Göğün Altı mutlulukla dolacak ve imparatorluğunuzun lütufları yerine getirilmiş olacaktır."

---

1 Bkz. Zhuangzi Metinleri, "Göğün Daosu" bölümü.

2 (? – MÖ 112) Batı Han Hanedanı dönemi önemli yöneticilerden. (ç.n.)

3 *Şiirler Kitabı*'nda geçen bir dağ ismi.

4 Jizi olarak da bilinir. Efsanevi bir hükümdardır.

Taizong bizzat kendisi yazarak cevap verdi: "Endişe duymadan aşağıdakileri denetlemenin bir yolu yoktur, konuşma olmadan kişinin endişelerini dile getirmesinin bir yolu yoktur. Son zamanlarda [dîvanda] çok fazla konuşma ve tartışma oldu ve bu da laf kalabalığına yol açtı. Bu uygulamadan saygısızlık ve küstahlık çıkmasından korkarım ama [hükümdarın] bedeni, ruhu, kalbi ve enerjisi bunlarla yorulmamalıdır. Şimdi bu samimi tavsiyeyi işittiğime göre, zihnimi açacak ve [kendimi] düzelteceğim."

23. Bölüm
İftira ve Dalkavukluğu Engellemek

[164] Zhenguan Saltanatının başlangıcında Taizong yetkililere şunları söyledi: "Geçmiş devirlerin iftiracı ve dalkavuklarının hepsinin devleti kemiren parazitler olduğunu gördüm. Süslü sözlerle etraflarında bir grup insan topladılar. Akılsız ve vasat hükümdarlar, sadık memurlar ve iyi evlatların kanlı gözyaşlarına, kızgınlıklarına rağmen onları kabul etmişti. Çiçeklenmek üzere olan orkidelerin sonbahar rüzgârıyla harap olması gibi parlamak üzere olan bir hükümdarı iftiracılar engeller. Bütün bunlar tarih kayıtlarındadır ve bunların ayrıntılarını burada tartışmamız mümkün değildir. Ama sizinle Qi ve Sui Hanedanları zamanında bazılarına benim de şahit olduğum ve işittiğim iftiraları ve hainlikleri kısaca tartışacağım.

Hulü Mingyue,[1] Kuzey Qi Hanedanının[2] düşmanlarını sarsan büyük generallerindendi. Zhou Hanesi [Kuzey Zhou Hanedanı] her yıl Qi ordusunun batıya geçmesi endişesiyle Fen Nehri[3] üzerindeki buzları parçalardı. Hulü Mingyue, Zu Xiaozheng[4] tarafından iftira ve saldırıya uğrayıp idam edilince, Zhou'lar Qi'yi yutmak için bir plan yaptı.

---

1 (515 – 572) Kuzey Hanedanları döneminin önemli generallerindendir.

2 550 – 577 yılları arasında kuzeydoğu Çin'i hâkimiyeti altına alan hanedan. (ç.n.)

3 Sarı Nehirin ikinci büyük kolu ve Shanxi Eyaletinin en büyük nehridir.

4 Kuzey Qi Hanedanı yöneticilerinden.

Gao Jiong, devlet yönetiminde büyük bir yeteneğe sahipti ve Sui İmparatoru Wen'ı desteklemişti. Yirmi yıldan uzun süre devleti yönetti. Göğün Altı'na huzur ve barış getirdi. Ancak İmparator Wen saray kadınlarının sözlerine kulak verdi ve Gao Jiong'un kovulmasını emretti. Gao Jiong, Sui Hanedanı İmparatoru Yang tarafından öldürüldükten sonra kanun ve düzen bozulmaya başladı.

Ayrıca Sui Veliaht Prensi Yang Yong[1] vakası var. Ordu ve devlet meselelerini yirmi yıl ele aldı; veliaht prens olarak konumu çok erken zamanda belirlenmişti. Fakat [güçlü vezir] Yang Su[2] hükümdarı kandırdı. Bir sabah baba ve oğul arasındaki ilişkinin bahşedilmiş göksel doğasını, iyi ve değerli olanı sebepsiz yere yok etti. İsyanı da orada başlamıştı.

Oğullarının durumları konusunda kafa karışıklığı yaşayan İmparator Wen, sonunda bu felaketten kişisel olarak zarar gördü: devletin sunakları devrildi ve yok edildi. Eskiler 'isyan çağında iftira hâkim olur' derler. Bu gerçekten de boş bir söz değildir. Her zaman bunun başlangıcını ve kademeli işaretlerini önlemeye, iftira ve ihaneti kaynağında durdurmaya çalıştım, yine de irademin yetersiz kalmasından veya [ihanet ve iftirayı] anlayamamaktan korkuyorum. Eski tarihlerde şöyle denir: 'Vahşi hayvanlar dağlarda, ormanlarda yaşar ve yabani otları [kendimiz için] toplamamıza engeldir. Dürüst yetkililer huzurdayken, kötü niyetliler tuzak kuramaz.' Sizden beklentim kesinlikle budur."

Wei Zheng şöyle yanıtladı: "*Törenler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Görülmediği zamanlarda da dikkatli, başkaları duymazken de korkar.' *Şiirler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Samimi bir hükümdar iftiralara inanmaz. İftiraların sınırı yoktur, devleti ve dört yönü

1 (? – 606) Sonradan veliahtlıktan alınmış ve sıradan bir insan olarak başkentten uzaklaştırılmıştır.

2 Doğum tarihi bilinmemektedir. 606 yılında ölmüştür. Sui Hanedanı döneminin güçlü yönetici ve generallerindendir. 604 yılında İmparator Wen'ın öldürülmesine karıştığı düşünülmektedir. Oğlu Yang Xuangan da 613'te İmparator Yang'a isyan etmiş ancak başarısız olup öldürülmüştür.

kargaşaya sürükler.' Ayrıca Konfüçyüs şöyle demiştir: 'Beyliğe meydan okuyan ve hızlı konuşmaları ile her şeyi altüst edenler tiksinti vericidir.'[1] Hiç şüphe yok ki antik çağlardan beri devleti yönetenlerin, iftiraları dinlediklerinde sadık ve iyi olanlara haksız yere zarar verdikleri, ata tapınaklarının tümsek ve harabelere döndüğü, şehirlerinin ıssızlaştığı görülmüştür. İmparator hazretlerinin bu konuda çok dikkatli olmasını dilerim."

[165] Saray Sekreterliği Sol Yardımcısı Du Ruhui şöyle bir yazı sundu: "Soruşturmacı Chen Shihe[2] *Yetenekli Kişileri Seçme Üzerine*[3] adlı eseri sundu. İnsanların düşünsel yeteneklerinde sınırlar olduğunu, bir kişinin aynı anda birden fazla görevde olmaması gerektiğini savunarak bizi eleştirdi." Taizong, Dai Zhou'ya şunları söyledi: "Göğün Altı'nı kusursuz bir adaletle yönetmek için, Fang Xuanling ve Du Ruhui'ye görevler verdim. Bunu eski değerli hizmetlerinden dolayı değil yetenekli oldukları için yaptım. Bu kişinin pervasız suçlama ve iftiraları benimle göreve getirdiklerimin arasını açmaya yöneliktir. Geçmişte Shu'nun son hükümdarı Liu Shan[4] zayıftı ve aldanmıştı; Kuzey Qi Hanedanı İmparatoru Wenxuan da kibirli ve mantıksızdı ama yine de iyi bir yönetimleri olduğu söylenir çünkü Shu'da Zhu Geliang ve Kuzey Qi'de de Yang Zunyan'i[5] göreve getirdiler ve onlardan asla şüphe etmediler. Benim Du Ruhui ve diğerlerini göreve getirmem de böyledir." Sonra Chen Shihe'yı güneye Lingnan'a sürgüne gönderdi.

[166] Zhenguan Saltanatı sırasında Taizong bir keresinde Fang Xuanling ve Du Ruhui'ye şunları söyledi: "Duydum ki antik çağlardan beri imparator ve hükümdarlar Göğün İsteği'ne uyduklarında barış ve huzur getirdiler. Bunu da yakın-

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 17.18.
2 Hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)
3 Yetenekli insanları seçmek üzerine yazılmış kitaplar.
4 (207 – 271) Shu Hanedanının son imparatorudur.
5 (511 – 560) Kuzey Qi Hanedanı dönemi yöneticilerinden.

larındaki yardımcıları sayesinde başardılar. Son zamanlarda, adaletsizlikler veya suistimaller hakkında bilgi edinmek, öğüt ve itiraz duymak arzusuyla doğrudan tavsiye ve yorum yolunu açtım. Tahta gizli yazılar sunanların çoğu diğer yetkililerin aleyhine bilgiler verdi ancak bu suçlamaların hepsi ciddiye alınmayacak kadar küçük şeyler. Eski hükümdarlardan örneklere baktığımda, hükümdarın memurlarından şüphelendiği her durumda aşağıdakilerin duygularını hükümdara iletmesi mümkün olmamış. Bir hükümdar en sadık ve düşüncelileri bulmak istese de onları nasıl böyle bulabilir ki? Ayrıca bilgisiz insanlar, iftira ve kötülüğü yaymak, devlete büyük zararı olan hükümdar ve memurları arasındaki kargaşayı körüklemek için ellerinden geleni yaparlar. Bugünden sonra küçük suçlar hakkında yazanlar olursa onları iftiradan suçlu sayacağım."

[167] Wei Zheng, saray kütüphanesi başkanı görevindeyken biri onun isyan hazırlığında olduğunu bildirdi. Taizong şöyle dedi: "Wei Zheng bir zamanlar benim düşmanımdı ama hizmet ettiği kişiye sadakatinden düşmanımdı ve ben onu bu nedenle bu göreve getirdim. O halde bu pervasız iftira nasıl ortaya çıkabilir?" Wei Zheng'ı soruşturmayıp onu ihbar edeni idam ettirdi.

[168] Zhenguan 10. yılda [636] Wei Zheng'a kini olan güçlü ve asil biri vardı. Taizong'a sürekli şöyle derdi: "Wei Zheng'ın tüm tavsiye ve öğütleri dolambaçlı ve tutarsızdır. İtaatkâr değildir, hatta siz imparator hazretlerine olgun bir hükümdar değil bir çocuk gibi davranmak istemektedir." Taizong şöyle dedi: "Yüksek bir memurun oğlu olsam da gençken öğrenmeyi değil avlanmayı ve ata binmeyi severdim. Haklı isyanımızla büyük işler başardık. Prens tayin edildim. Lütufkâr bir şefkatle çok alaka gördüm. Ne Dirlik Yolu'na ne de Yönetim Sanatı'na bağlı kaldım ve onları anlamadım. Ne zaman ki veliaht prens oldum ve Doğu Sarayı'na [öğrenmek için] gittim, işte o zaman Göğün Altı'na huzur getirmeyi düşündüm ve kendimi kontrol edip

düzen getirmeyi istedim. Sadece Wei Zheng ve Wang beni tören kuralları, doğruluk ve Yönetimin Dao'su ile zenginleştirdiler. Onların [tavsiyelerine uymak için] çabaladığımdan beri faydaların farkına vardım ve hiç durmadan devam ettim. Bugün elde edilen barış ve huzur Wei Zheng ve diğerlerinin çabaları sayesinde olmuştur. Onlara edepli ve saygılı davranmamın ve her konuda nasihatlarına uymamın sebebi kişisel değildir." Konuşan kişi utanıp sustu. Taizong onu azarlayıp kovdu.

[169] Zhenguan 11. yılda [637] Chang'an İlçesinden Huo Xingbin adlı biri o sıralarda saray sekreteri sağ yardımcısı olan Wei Zheng'ın da karıştığını iddia ettiği bir ayaklanma hazırlığını bildirdi. Taizong ihbarı inceledi ve etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Bu ihbar kesinlikle temelsiz ve gerçekten bir soruşturma gerektirmiyor. Huo Xingbin suçuyla ilgilenilmesi için yetkililere teslim edilmelidir." Wei Zheng şöyle dedi: "Sizin yakın danışmanlarınızdan biri olarak hizmet etme şansına eriştiğimden beri henüz iyi bir ün kazanma şansım olmadı ancak şimdi hain damgası yiyorum ki bu on bin ölüm cezasını hak eden bir suçtur. İmparator hazretleri konunun incelenmesine izin vermemiş olsa bile gelecekte nasıl huzurlu olabilirim?" Tevazu içinde defalarca eğilerek teşekkür etti. Taizong şöyle dedi: "İyiliğinin ve başarılarının farkındayım. Aptal bir adamın iftirası ile yaptıkların arasında nasıl bir ilgi olabilir? Teşekkür etmene gerek yok."

[170] Taizong, Fang Xuanling ve yanındakilere şöyle dedi: "Dün Huangfu Decan bir yazı gönderdi. Luoyang'da saray ve salonlar yaptırmamın halk için aşırı iş yükü olduğunu, arazi vergilerinin özellikle ağır olduğunu ve yüksek saç topuzu tarzının [modasının] bütün saraylara yayıldığını yazmış. Bu adamın isteklerini incelediğimde şunu görüyorum. Devletin tek bir kişiyi bile işe koşmamasını, vergi toplanmamasını, saraydaki kadınların tamamen saçsız olmasını istiyor, ancak o zaman memnun olacak."

Wei Zheng öne çıktı ve şöyle dedi: "Jia Yi, Han Hanedanı İmparatoru Wen zamanında bir yazı yazdı ve şöyle dedi: 'Üç şey için acı acı ağlanır ve beş şey için de derin derin iç geçirilir.' Antikçağ'dan beri sunulan yazılarda genellikle heyecanlı bir dil kullanılır. Heyecanlı olmasalar hükümdarın dikkatini çekemezlerdi. Ama heyecan iftiraya benzerse buna delinin dili denir. Bilgeler birini diğerinden ayırmıştır. Bu meseleyi incelemek imparator hazretlerinin işidir ve sonunda [Huangfu Decan'ın] cezalandırılmaması gerektiğini göreceksiniz."

Taizong şöyle dedi: "Başta bu adamı cezalandırmak istedim ancak doğrudan konuşmalara çok önceden izin verdim. Eğer onu cezalandırırsam kim bir daha doğrudan görüşlerini sunmaya cesaret edebilir?" Huangfu Decan'a 20 pi ipek verdi ve geri dönmesini emretti.

[171] Zhenguan 16. yılda [642] Taizong İkaz Memuru Chu Siliang'a şöyle sordu: "İmparatorluk günlüğü yazarlığı görevini de yürütüyorsun. Kayıtlarınız arasında yaptığım iyi ve kötü şeyler var mı?" Chu Siliang şöyle dedi: "Tarihçilerin kayıtlarında hükümdarın yaptığı her şey yazılmalıdır. İyi şeyler yazıldığı gibi kusurlar da gizlenmemelidir." Taizong şöyle dedi: "Şimdi üç konuda gayret ediyorum ve tarihçilerin kötü yaptıklarımızı kaydetmeyeceğini umuyorum. Birincisi önceki nesillerin başarısızlıklarını yol gösterici örnekler olarak incelemek, ikincisi iyi insanlara görev vermektir. Üçüncüsü ise Küçük İnsanları kınamak, reddetmek ve iftiralarını dinlememektir. Eğer bunları sürdürebilirsem ömrümün sonuna kadar değişmeme gerek yoktur."

24. Bölüm
Hatalardan Pişman Olmak

[172] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong Fang Xuanling'e şöyle dedi: "İyi bir insan olmak için öğrenmeye çok ihtiyaç vardır. Geçmişte kitap okumak için hiç boş zamanım yoktu çünkü

asilerin orduları huzursuzluk veriyordu. Doğu ve batıya seferler düzenliyordum ve bizzat savaşla meşguldüm. Yakın zamanda Dört Deniz huzura kavuştu ve ben de artık saray salonlarındayım fakat hâlâ kitap tomarlarını şahsen tutup [okumuyorum] bu nedenle başkalarına [benim için] okumalarını emrediyorum. Hükümdar ve memuru, baba ve oğul arasındaki ilişkiler, yönetim ve öğretinin yolu hepsi kitaplardadır. Eskiler şöyle demiştir: 'Eğer öğrenmezsen, bir duvara bakıyorsun demektir ve her işin beladan başka bir şey getirmez.' Bunlar boş sözler değildir. [Şimdi] gençlikte yaptıklarımı düşününce [çoğunun] yanlış olduğunu görüyorum."

[173] Zhenguan Saltanatı sırasında veliaht prens Li Chengqian sık sık kuralları ihlal etti. Oysa Wei Prensi Li Tai, Taizong tarafından yetenekleri ve kapasitesi nedeniyle çok önemseniyordu. Özel bir fermanla Li Tai, Wude İkametgâhı'na[1] taşındı. Wei Zheng şöyle bir ikaz yazısı yazdı: "Bu ikametgâh sarayın içindedir. Açık ve ulaşılması kolay bir yerdedir. [Dîvan toplantılarına] katılmak için gerçekten de hem güvenli hem de yakındır. Ancak Wei Prensi'nin imparator hazretlerinin en değerli oğlu olduğu düşünülürse, imparator hazretleri her zaman onun güvenliğini sağlamalı ve bütün işlerde onun küstahlığını engellemelidir. Böylece şüpheli durumlar olmaz. Şimdi onu bu ikametgâha taşırsanız Doğu Sarayı'nın batısında olacak. Burası Hailing Prensi Li Yuanji'nin eski ikametgâhıdır ve geçmişte insanlar bunun uygun olmadığını düşündüler. Zaman değişmiş ve durum farklı olsa da insanların eleştirilerinden korkuyorum. Dahası prensin yüreği de huzur içinde değil. Sizin lütfunuzu görmüş olsa da hâlâ endişeli. Onun dileğinin yerine gelmesini dilerim."

Taizong şöyle dedi: "Neredeyse bu konuyu tam olarak düşünmekte başarısız olacaktım. Benim hatam [da] büyüktür." Sonra Li Tai'ı kendi ikametgâhına geri gönderdi.

---

1 Tang Hanedanı dönemi Taiji Sarayı'nın ana binalarından.

[174] Zhenguan 5. yılda [631] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Kuzey Qi Hanedanı İmparatoru Wenxuan nasıl bir hükümdardı?" Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Son derece çılgın ve vahşiydi, yine de prensipler konusunda insanlarla tartıştığında kendi eksik ve yanlışlarını fark eder, tavsiyeleri dinlerdi. Duydum ki Qi Devrinde [Kuzey Qi Hanedanı zamanında] Wei Kai,[1] Qingzhou'nun[2]'nun yöneticisiydi. Bir keresinde Liang'a elçi olarak gönderilmişti ve dönüşte Guangzhou yöneticisi yapılarak rütbesi düşürüldü ama o bu görevi üstlenmedi. Yang Zunyan durumu imparatora bildirdi. İmparator Wenxuan çok öfkelendi. Onu huzura çağırıp azarladı. Wei Kai şöyle dedi: 'Önce Qingzhou'nun büyük sınır yöneticisi olarak görev yaptım. Şimdi elçi olarak [Liang'a gidip] görevimi başarıyla tamamlayıp geldim. Hiçbir suç işlemedim, hata yapmadım ama bana küçük bir yerin yöneticiliği verildi. İşte bu nedenle ben de görevi almadım.' İmparator Yang Zunyan'e döndü ve 'Çok haklı,' diyerek serbest bırakılmasını emretti."

Taizong şöyle dedi: "Geçmişte Lu Zushang[3] görevi kabul etmediğinde onu idam ettirdim. İmparator Wenxuan gittikçe delirmiş olmasına rağmen, böyle bir durumda hâlâ hoşgörülü olabilmiş ki bu da benim yapabildiğimden fazlasıdır. Lu Zushang emrimi yerine getirmedi. Resmi görevin kurallarına aykırı davrandı ve onu idam ettirdim ama o zaman çok acele davrandım. Bir kez öldüğünde insan yeniden canlanamaz ve pişmanlık için çok geç olur. Resmî unvanını oğullarına vermek doğru olacaktır."

[175] Zhenguan 17. yılda [643] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "İnsanların yaşayabileceği üzüntüler arasında hiçbiri ana babasını gömmekten daha acı değildir. Bu nedenle Konfüçyüs şöyle demiştir: 'Üç yıllık yas Göğün Altı'ndaki herkesin yaptığı bir şeydir.'[4] Bu Göğün Oğlu'ndan sıradan insanla-

1 Hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

2 Günümüzde Shandong Eyaletinde bir bölgedir (ç.n.)

3 (600 – 628) Sui Hanedanı sonunda isyan etmiştir. Daha sonra Tang Hanedanına tabi olmuştur. Taizong'un emrine karşı geldiği için öldürülmüştür. (ç.n.)

4 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 17.21.

ra kadar herkes için geçerlidir. Konfüçyüs ayrıca şöyle demiştir: 'Neden sadece Gaozong'dan bahsediyoruz? Eski zamanlarda herkes böyleydi.'[1] Son zamanlarda imparator ve hükümdarlar böyle yapmadı. Han Hanedanı İmparatoru Wen adaba aykırı hareket edip aylar yerine günlerce yas tuttu. Dün, Xu Gan'ın[2] *Zhong Lun* eserindeki *Üç Yıllık Yası Geri Getirmek Üzerine* adlı bölümü okudum. Doğruluğu çok derin ve kesin. Bu kitabı daha önce okumadığım için çok pişmanım. İmparator Gaozu için tuttuğum yas çok sıradan ve kısaydı; tek yapabileceğim hatamı fark etmiş olmak ve kendimi suçlamak ama artık pişman olmak için çok geç!" Sonra uzun süre acı içinde ağladı.

[176] Zhenguan 18. yılda [644] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Yetkililer hükümdar ile konuşurken, genellikle onun görüş ve isteklerini onaylar ve tatlı sözlerle rızasını kazanmaya çalışırlar. Şimdi hatalarımı duymak istiyorum. Hepiniz doğrudan konuşmalısınız." Siyaset Danışmanı Liu Ji şöyle cevap verdi: "İmparator hazretleri ne zaman vezirler ve yetkililerle bir konuyu tartışsa veya görüşlerinize uymayan bir yazı gönderilse o kişiyi bazen sorguya çekiyorsunuz ki konuşan kişi daha sonra utanç içinde huzurdan çekiliyor. Korkarım ki doğrudan eleştirileri teşvik etmenin yolu bu değildir." Taizong şöyle dedi: "Ben gerçekten [o kişileri] sorguya çekmekten pişmanım. Söylediklerin doğrudur. Bunu değiştireceğim."

25. Bölüm
Savurganlık ve Pervasızlık Üzerine

[177] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong, Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Wang Gui'ye şunları söyledi: "Sui Hanedanı Kaihuang Saltanatı 14. yılda [549] büyük kuraklık vardı ve

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 14.40.

2 (170 – 217) Doğu Han Hanedanı son döneminde yaşamış edebiyatçı ve filozof.

çok insan açlık çekti. O sırada tahıl ambarları dolu olsa da imparator halka dağıtılmasına izin vermedi. Halka başlarının çaresine bakmalarını emretti. Sui Hanedanı İmparatoru Wen, ambardaki tahıllara halktan daha fazla değer verdi. Saltanatının sonunda Göğün Altı'nda biriktirdiklerinin bütün halkı elli altmış yıl boyunca besleyebileceği tahmin ediliyordu. Sui Hanedanı İmparatoru Yang bu bolluğa güvendi ancak müsrifliği, savurganlığı ve ahlak yoksunluğu nedeniyle Sui Hanedanının yıkımına ve yok olmasına neden oldu. İmparator Yang'ın devletini kaybetmesinin nedeni babasıydı: hükümdar kendini tahıl ambarlarını doldurmaya değil insanları için yiyecek bulmaya adamalıdır. Eskiler şöyle demiştir: 'Eğer halkın harcamalarına yetiyorsa, sizin için nasıl yeterli olmaz? Eğer halkın harcamalarına yetmiyorsa sizin için nasıl yeterli olur?'[1] Tahıl ambarlarının kötü zamanlar için hazır olacak şekilde yapılması gerekir. Neden bunu aşan istifleme ve depolama zahmetine girilsin ki? Sonraki nesiller akıllıysa Göğün Altı'nı koruyabilirler. Eğer bunu hak etmiyorlarsa tahıl ambarları ne kadar dolarsa o kadar müsrif ve savurgan olurlar; bu da tehlike ve yok oluşun temelidir."

[178] Zhenguan 7. yılda [633] Taizong, Guo Xiaoke'yı Xizhou[2] bölge komutanlığına atadı. 3000 kişilik piyade ve süvariye komuta ederek Yinshan'dan geçip Yanqi'ye[3] saldırmasını emretti. Guo Xiaoke şehre gece gizlice saldırdı ve onları yendi. Hükümdarları Long Tu Qi Zhi'yı[4] esir aldı. Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Guo Xiaoke 8. ayın ortasında yola çıkarsa ve Yanqi'ye 20 günde ulaşırsa 22. günde onları yeneceğini ve bana bildirmesi için bir haberci göndereceğini hesaplamıştım. Onun ilerleyişi ile ilgili hesaplamalarım doğru çıkarsa bugün iyi haberi almalıyız." Henüz konuşmasını bitirmeden

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 12.9.
2 Günümüzde Xinjiang sınırları içindedir.
3 Günümüzde Xinjiang sınırları içindedir. (ç.n.)
4 (632 – 644) Yanqi Hükümdarı. (ç.n.)

bir atlı Guo Xiaoke'nın Yanqi'yi yenilgiye uğrattığı haberini getirdi. Taizong çok memnun oldu.

Qiuci'ya[1] yapılacak sefer için Guo Xiaoke'yı Kunqiu[2] bölgesine başkomutan yardımcısı olarak atadı. Başkenti ele geçirdikten sonra Guo Xiaoke orayı elde tutmak için orada kaldı. Kalan kuvvetler farklı yollar izleyerek ayrı ayrı ilerlediler. Şehir surlarının dışındaki bölgeler henüz teslim olmamıştı. Bu nedenle Guo Xiaoke karargâhını terk edip dışarı çıktı. Qiuci'lı bir adam Guo Xiaoke'nın yanına geldi ve şöyle dedi: "Na Li[3] ülkenin başveziridir ve uzun zamandır insanlar ona yürekten bağlıdır. Şimdi vahşi doğada saklanıyor ve kesinlikle bir isyan planlıyor olmalı. Şehirdeki insanlar arasında çok fazla çekişme var. Buna karşı bir önlem almanız gerekebilir." Guo Xiaoke bunu bir endişe nedeni olarak görmedi. Na Li ve diğerleri on binden fazla adam topladılar ve gizlice şehirdeki teslim olmuş Hu'larla anlaştılar. Surların içindeki ve dışındakiler mükemmel bir koordinasyon içinde hareket ettiler. Guo Xiaoke gafil avlandı ve ne olduğunu ancak isyancılar şehre büyük bir gürültüyle girdiklerinde anladı. Bir Hu okuyla vuruldu ve öldü.

Guo Xiaoke karakter olarak müsrif ve savurgandı. Evindeki hizmetçilerden kullandığı eşyalara kadar her şeyi gösterişin uç noktalarındaydı. Hatta seferde bile yatağı, günlük kullandığı eşyaları altın ve yeşim taşlarıyla süslenmişti. Daha sonra altın yatağı, gösterişli yatak perdeleri ve diğer bütün eşyaları Ordu Başkomutanı Ashina She'er'a[4] verildi ama o eşyalardan tek bir şey bile kabul etmedi.

Taizong bunu duyunca şöyle dedi: "İki general [karakter olarak] birbirlerinden ne kadar da farklı. Guo Xiaoke'nın haydutlarca katledilmesi denebilir ki tamamen kendi hatasıdır!"

---

1 Kuçar Tarım havzasında Batı Göktürk Kağanlığı koruması altında olan Buddhist bir krallık. (ç.n.)

2 Kunlun Dağları yakınındadır. (ç.n.)

3 Hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

4 Göktürk Prensi ve Tang ordusunda komutan olan Shibi Kağan'ın küçük oğlu. (ç.n.)

[179] Zhenguan 9. yılda [635] Taizong Wei Zheng'a şöyle dedi: "Yakın zamanda Kuzey Zhou[1] ve Kuzey Qi Hanedan tarihlerini okudum. Düşen devletlerin yöneticilerinin son yıllarında yaptıkları kötülükler oldukça benzerdir. Qi Hükümdarı [Gao Wei] savurganlığa batmıştı. Depolardaki her şeyi neredeyse tüketti; sınırlardaki pazar yerlerinde bile vergi alınmayan hiçbir şey yoktu. Ben bunu her zaman kendi bedeniyle beslenen, eti bitince ölecek aç bir adama benzetmişimdir. Hükümdar durmadan vergi alıyorsa halkın hiçbir şeyi kalmayınca hükümdar da yok olacaktır. Qi [Hanedanının] son hükümdarı tam olarak böyledir. Yine de Tian Yuan[2] ve Qi Hanedanının son hükümdarı, bunlardan hangisi iyiydi ve hangisi kötüydü?"

Wei Zheng şöyle yanıtladı: "Bu iki hükümdar da devletlerini kaybetmelerine rağmen davranışları birbirinden farklıydı. Qi [Hanedanının] son hükümdarı zayıf ve omurgasızdı. Yönetimdeki birçok kişi tarafından etkileniyordu. Yönetimi istikrar ve normlardan yoksundu ve bunun sonucu da yıkım oldu. İmparator Tian Yuan'in mizacı zalim ve güçlüydü ve gücü kendi tekeline aldı. Devletin yıkımından tamamen kendisi sorumluydu. Böyle bakılırsa Qi hükümdarı daha kötüdür."

[180] Zhenguan 11. yılda [637] Taizong zanaatkârlarına 50 parça altın ve gümüş eşya yaptırdı. Denetçi Ma Zhou bir yazı sundu:

"Önceki hanedanları inceledim. Xia, Yin, Zhou ve Han hanedanları Göğün Altı'na sahip oldu ve taht nesilden nesile geçti. Uzun süren hanedanlar 800 yıl, kısa olanlarsa 400-500 yıl devam etti. Bütün bunlar erdemli başarıları biriktirmelerinden ve böylece minnettarlığın insanların yüreklerinde yer etmesindendi. Bu dönemde elbette kötü hükümdarlar vardı ancak felaketlerden kaçınmak için önceki bilge hükümdarların mirasına güveniyorlardı. Wei ve Jin hanedanlarından Zhou

1 557 – 581 yılları arasındaki Kuzey – Güney Hanedanlarından biri. (ç.n.)

2 Kuzey Zhou Hükümdarı Xuan 559 – 579 yılları arasında yaşamıştır.

ve Sui hanedanlarına kadar, uzun süren hanedanlar 50-60 yılı geçemedi. Kısa sürenlerse yıkılmadan önce ancak 20-30 yıl hüküm sürebildi. Bunun nedeni kurucu hükümdarların kendilerini, lütufları ve ahlaki dönüşümü geniş çapta yaymaya adamamalarıdır. Kendi zamanlarında sadece kendi hayatlarını koruyabiliyorlardı, bu nedenle daha sonra akla getirilebilecek hiçbir erdem kalmadı. Bu nedenle sonraki her hükümdarın yönetiminde ahlak da gitgide azalmış, hatta öyle ki tek bir adam bağırsa ülke çökecek hale gelmiştir.

Şimdi imparator hazretleri büyük başarılarla Göğün Altı'nı elde etmiş olsa da erdem gün geçtikçe daha da sığlaşmaktadır. Yu, Tang, Wen ve Wu'nun Dao'suna saygı göstermeli ve erdem ile ahlaki dönüşümü teşvik etmelisiniz. Bu lütfunuzu ileriye doğru genişletir. Oğullarınız ve torunlarınız için on bin nesil sürecek bir temel inşa edilmesini sağlar. Yönetim ve öğretinin sadece şimdi için kusursuz olması nasıl istenebilir ki? Antikçağ'dan beri bilge hükümdarlar diğer insanlar aracılığıyla zamanın koşullarına göre hoşgörülü ya da sert bir şekilde öğretileri [ahlakı] yaymış olabilirler ancak en önemlisi kendilerini iki şey yapmaya adamışlardır: tutumlu ve ılımlı olmuşlar ve lütuflarını insanlara ihsan etmişlerdir. Bu nedenle aşağıdakiler onları ana babalarını sever gibi sevmiştir. Onlara güneş ve aya baktıkları gibi bakmış, tanrılar gibi saygı duymuşlardır. Onlardan gök gürültüsünden korkar gibi korkmuşlardır. Bu sayede uzun süre tahtta kalmışlar, felaketler ve kargaşa olmamıştır.

Ölüm ve kargaşanın ardından hayatta kalan halk bugün Sui Hanedanı zamanının yalnızca onda biri kadar ve yine de yönetim için zorunlu iş gücü sağlamakta. Yollarda ardı arkası kesilmeyen kervanlar var, ağabeyler evlerinden ayrılırken kardeşleri geri dönüyor ve bu kesintisiz devam ediyor. 5000-6000 li yol gidip gelirler ve ilkbahar, sonbahar, yaz, kış hiç dinlenmezler. İmparator hazretleri sürekli zorunlu çalıştırmanın azaltılmasını isteyen merhametli fermanlar gönderse de inşa işlerinden sorumlu olanlar bundan vazgeçmezlerse doğal olarak [çalışacak] insanlara ihtiyaç duyulacaktır. Resmî yazılar boşa çıkacak, zorunlu çalıştırma eski-

si gibi devam edecektir. Ne zaman bu konuyu araştırsam son dört beş yıldır halkın şikâyet ettiğini ve imparator hazretlerinin onları koruyup beslemediğine inandıklarını gördüm.

Geçmişte Yao toprak merdivenli sazdan çatılı binalarda yaşıyordu ve Yu sade giysiler giyip basit yemekler yiyordu. Bunların bugün olamayacağını ben de biliyorum. Han Hanedanı İmparatoru Wen yüz altın bile harcama konusunda isteksizdi, sırf bu nedenle bir açık hava terasının yapımını durdurdu. Yazı gönderen görevlilerin [bez] çantalarını toplattırıp saraya perde yaptırdı; en sevdiği cariyesinin elbisesi yerde sürüklenmedi [uzun değildi]. Han Hanedanı İmparatoru Jing ipekli ve alacalı dokumaların kadınların [iğne] işlerine zarar verdiğini düşündü ve bu tür kumaşları yasaklayan özel bir ferman yayınlayarak halkı huzur ve mutluluğa kavuşturdu. Wei Hanedanı İmparatoru Xiaowu çok müsrif olmasına rağmen İmparator Wen ve Jing'den kalan erdemi miras aldığı için insanlar öfkeye kapılmadı. Eğer İmparator Wu, Gaozu'dan [Han Hanedanının kurucu imparatoru] hemen sonra tahta çıkmış olsaydı Göğün Altı güvende olmazdı. Bu olayların delillerini zaman olarak günümüze nispeten yakın oldukları için inceleyebiliriz. Şimdi eleştirenler başkentte üretilen, Yizhou'dan ve çeşitli bölgelerden haraç olarak gönderilen şeylerin, prens ve prenseslerin kıyafetleri ve süs eşyaları da dâhil olmak üzere her şeyi abartılı buluyorlar. Duydum ki 'şafağın ilk saatleri ne kadar parlak olursa olsun sonraki nesiller gevşek olabilir.' Prensiplere göre kurallar oluşturulabilir ancak bu bir kez yıprandığında kargaşa olacaktır. İmparator hazretleri çocukken halkın arasında yaşadı, onların çektiği acıları ve yaşadıkları zorlukları bilmektedir. Önceki hanedanın başarı ve başarısızlıklarını kendi gözleriyle görmüştür. Durum hâlâ aynıdır ve veliaht prens dış dünyadan habersiz sarayın derinliklerinde doğmuş ve büyümüştür. Bilgeliğinizle gerçekten endişe etmeniz gereken şey 'on bin yıllık saltanatınızdan sonra'[1] ne olacağıdır.

1 İmparatorun ölümünü kastetmektedir.

Geçmişin başarı ve başarısızlıklarının koşullarını incelediim. Halkın kinlenmesi, isyan etmesi, haydutlar ve isyancılar olarak bir araya gelmesi sonrası devlet kaçınılmaz olarak çökecektir. Hükümdar pişmanlık duysa ve yaptıklarını değiştirmeye istekli olsa bile hiçbirinin kendini koruyabilmek için ikinci bir şansı olmamış. İmparator yönetim ve öğretileri onarmak istiyorsa, bunu henüz yapabiliyorken yapmalıdır. İsyan çıktıktan sonra pişmanlığın bir faydası yoktur. Bu nedenle hükümdarlar ne zaman önceki hanedanların çöküşlerini düşünseler, yönetim ve öğretilerdeki başarısızlıkların nedenlerini anlayabilirler ama hiçbiri kendi hatalarını kabul etmez. İşte bu nedenle Shang Hanedanı Hükümdarı Zhou, Xia Hanedanı Hükümdarı Jie'nin yıkılmasına, Zhou Hükümdarı You[1] ve Zhou Hükümdarı Li de,[2] Yin Hükümdarı Zhou'nun yıkılmasına güldüler. Ayrıca Sui İmparatoru Yang da Kuzey Zhou ve Qi Hanedanlarının yıkılmasına gülmüştü. Ama bugün biz Sui İmparatoru Yang'ı, o zamanında Zhou ve Qi'yi nasıl gördüyse öyle görüyoruz. Bu nedenle Jing Fang[3] Han Hanedanı İmparatoru Yuan'e şöyle demiştir: 'Korkarım gelecek nesiller bizi, biz bugün önceki nesilleri nasıl görüyorsak öyle görecekler!' Bu sözler bir uyarı olmalıdır!

Daha önce, Zhenguan Saltanatının başlangıcında, hasat dondan zarar gördü. Bir pi ham ipekle ancak bir dou tahıl alınabiliyordu ama Göğün Altı [bütün ülke] memnundu. Halk imparator hazretlerinin onlar için endişelendiğini ve onları önemsediğini biliyordu; bu nedenle herkes huzur içindeydi ve tek bir şikâyet bile olmadı. Son beş altı yılda hasat bollaştı, bir pi ham ipekle on dan'dan fazla tahıl alınabiliyor. Ama halk imparator hazretlerinin onlarla ilgilenmediğini ve umursamadığını düşünüyor, her birinin şikâyeti var. Bunun nedeni son zamanlarda yapılanların çok önemli ve acil şeyler olmamasıdır. Antikçağ'dan beri bir hanedanın yükselişi ve düşüşü depolarındaki zenginliklere değil halkının mutlu olup olmamasına bağlı olmuştur. Bu son olaylardan da

1 MÖ 795 – MÖ 771 yılları arasında yaşamıştır.
2 MÖ 890 – MÖ 828 yılları arasında yaşamıştır.
3 MÖ 77 – MÖ 37 yılları arasında yaşamıştır.

anlaşılabilir. Sui Hanedanı'nın Lukou Tahıl Ambarı[1] doluydu ama Li Mi bu fırsattan yararlandı ve Doğu Başkenti'nde [Luoyang] kumaş ve ipek biriktirdi ve Wang Shichong buna güvendi. Batı Başkenti'ndeki [Chang'an] depolar ise hanedanımız tarafından kullanıldı ve bugüne kadar hiç tükenmedi. Eğer Lukou [tahıl ambarı] ve Doğu Başkenti'nde tahıl ve ipek olmasaydı, Wang Shichong ve Li Mi orada büyük bir kalabalık [ordu] toplayamazdı. Kaynakların biriktirilmesi bir devlet için sıradan bir iştir ancak devlet bunu halkın artan gücünden yapmalıdır. Halk çalışmaktan yorgun düştüğünde haraç almakta ısrar edilirse bu sadece isyancılara yarar ve depolananlardan da hiçbir fayda elde edilemez. Ancak insanların dinlenebilmesi için tasarruf edilecek olsaydı, Zhenguan Saltanatının başında imparator hazretleri zaten bunu yaptı ve bugün de bunu tekrar yapmak zor değildir. Bunu bir günlüğüne yapsanız, Göğün Altı'nın tamamı bunu öğrenecektir; [halk bu haberi duyunca] hem şarkı söyler hem dans eder. Ama halk çalışmaktan yorgun düşmüştür; dinlenmelerine izin verilmeden çalıştırıldıklarını ve ardından da Merkez Devlet'te [Çin] sel veya kuraklık, sınırlardan rüzgâr ve toz[2] için uyarı geldiğini düşünelim, [işte o zaman] hırslılar ve hainler bundan faydalanıp gizlice harekete geçer ve olacakların sonuçlarını tahmin etmek mümkün değildir. Bu durum imparator hazretlerinin uzun saatler çalıştıktan sonra yemek yemesi ve geç saatlere kadar çalışıp sonra uyuması ile çözülebilecek bir mesele değildir. Eğer imparator hazretlerinin bilgeliği yönetime adanacaksa en eski çağların yönetim tekniklerini araştırma zahmetine girmenize gerek yoktur. Zhenguan Saltanatının başlangıcındaki yönetimi geri getirebilirseniz işte o zaman Göğün Altı'nda iyi talih olacaktır."

Taizong şöyle dedi: "Son zamanlarda bazı küçük kişisel eşyalar yapılmasını emrettim ve halkın şikâyet ettiğini fark edemedim. Bu benim hatamdır." Hemen bir emir verip eşyaların yapımını durdurdu.

---

1 Daye Saltanatı zamanında 606 yılında inşa edilmiştir.

2 Savaş ve kargaşa için kullanılan bir mecaz.

26. Bölüm
Hırs ve Alçaklık Üzerine

[181] Zhenguan Saltanatının başlangıcında Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Parlak incisi olan bir kişi bu inciye değer vermeyip onu serçe vurmak için kullansa yazık olmaz mı? İnsan hayatının değeri parlak bir inciden çok daha fazladır. Ama bir kişi altın, gümüş, para ya da ipek görse ve cezalandırılma korkusu olmadan hemen almaya gitse bu kişinin hayatı boşa harcanmış olur. Parlak inci kişinin benliğinin bir parçası değildir, yine de hiç kimse bir serçeyi vurmak için inci kullanmaz. Hayat bu kadar değerliyken maddi zenginlik için heba edilebilir mi? Siz memurlar eğer sadık ve dürüstseniz devlete ve insanlara faydalıysanız o zaman unvanlar ve onurlar hemen gelir. Bu yoldan gitmeyip para ve mal kabul edenlere gelince, haksız kazançlarının delilleri ortaya çıkınca hayatları sona erecektir. Bu gerçekten de gülünçtür. İmparatorlar ve hükümdarlar için de durum aynıdır. Tutkularını dizginlemezlerse zorunlu çalışmanın sonu gelmeyecektir. Küçük bir gruba güvenirlerse sadık ve dürüst olanlar uzaklaşır. Eğer böyle olursa o hükümdar nasıl yok olmasın? Sui İmparatoru Yang, müsrif ve savurgandı, yine de kendini bilge sanıyordu ve sıradan bir adamın elinde öldü. Bu gerçekten gülünçtür."

[182] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Her zaman açgözlülerin zenginliğe değer vermekten anlamadıklarını düşünmüşümdür. Saray ve dışındaki beşinci rütbenin üzerindeki memurlar yüksek maaşlar alıyor, bir yılda büyük bir miktar ellerine geçiyor. Ancak alacakları rüşvet on binden fazla olmayacaktır; yetkililer bunları kabul ederse ve bir sabah yaptıkları ortaya çıkarsa ellerindeki maaşa da el koyulacaktır. Öyleyse zenginliğe değer vermekten anlamıyorlar demektir. Küçük bir şey elde etmek için büyük bir kayıp yaşamaktır bu. Gongyi Xiu balık yemeyi çok severdi ama başkalarından balık kabul etmezdi; böylece kendi tuttuğu balıkları

uzun süre yiyebildi. Bir hükümdar çok açgözlü olursa mutlaka devletini kaybeder; bir memur açgözlü olursa kesinlikle canını kaybeder. *Şiirler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Büyük rüzgârın bir yönü vardır ve açgözlüler hepimizi mahveder.' Bu kesinlikle yanlışlıkla söylenmiş bir söz değildir. Geçmişte Qin Beyi Hui,[1] Shu'ya saldırmak istedi ama yolları bilmiyordu. Sonra taştan beş boğa yaptırdı ve kıçlarının bulunduğu yere altın yerleştirdi. Shu'lular bunu görünce boğaların altın sıçtığını sandılar. Shu Beyi beş güçlü kuvvetli adama boğaları Shu'ya sürüklemelerini emretti ve böylece bir yol oluştu. Qin ordusu onları takip edip saldırdı ve Shu Beyliğini yok etti. Han dönemi Hazine Nazırı Tian Yannian[2] otuz milyon rüşvet aldı ve ortaya çıkınca da kendini öldürdü. Bu tarz olaylar o kadar çoktur ki! Ben, Shu Beyi'ni[3] ibret olarak görüyorum ve siz beyler Tian Yannian'i 'devrilmiş arabanın geçtiği yol'[4] olarak görüp ibret almalısınız."

[183] Zhenguan 4. yılda [630] Taizong önde gelen vezirlerine şunları söyledi: "Halkı düşünüyor ve siz memurların uzun süre servet ve itibarınızı korumanız için bütün gün yorulmadan çalışıyorum. Bu, Gök'ün yüce, Yer'in de sağlam olmamasından değildir. Ben her zaman temkinli ve dikkatliyim çünkü Gök ve Yer'den korkar, saygı duyarım. Siz de beyler, benim Gök ve Yer'den korktuğum gibi kanuna dikkat eder, kamu işlerini ona göre yaparsanız, halk sadece huzur içinde olmakla kalmaz aynı zamanda siz de her zaman neşe ve mutluluk içinde olursunuz. Eskiler şöyle demiştir: 'Çok zengin olan bilge kendi amaçlarına zarar verir, çok zengin olan bir aptal mutlaka hata yapar.' Bu sözlerde derin bir uyarı vardır. Kişi şahsi menfaatleri peşinde koşarsa bu hem kanunlara hem de halka zarar verir. Yaptıkları ortaya çıkmasa bile kalbinde her zaman dehşet olmaz mı? Dehşet fazla olduğunda ise mutlaka ölümüyle karşılaşması için bir

1 MÖ 356 – MÖ 311 yılları arasında yaşamıştır.
2 Doğum tarihi bilinmemektedir. MÖ 72'de ölmüştür.
3 Geçmişte yaşanmış ibretlik olay anlamına gelir.
4 Geçmişte yaşanmış ibretlik olay anlamına gelir.

sebep olacaktır. Öyleyse makam sahipleri nasıl olur da maddi zenginlik için pervasızca açgözlü olabilir, kendilerine zarar verip oğulları ve torunlarına sonsuza kadar sürecek bir utanç bırakırlar? Siz beyler bu sözleri derin derin düşünmelisiniz."

[184] Zhenguan 4. yılda [630] Puzhou Valisi Pang Xiangshou açgözlülüğü ve yolsuzluklarıyla nam salmıştı. Geri çağrıldı ve görevinden alındı. İmparatorun huzurunda eskiden askeri karargâhta çalıştığını, yolsuzluk ve usulsüzlük yapmadığını iddia etti. Taizong ona acıdı ve bir hizmetkârını ona şunları söylemesi için gönderdi: "Sen eskiden benim yanımda çalışmış birisin. Bu nedenle sana acıyorum. Başkalarının parasını ve malını aldın ve bu nedenle yolsuzlukla suçlanmalısın. Şimdi sana 100 pi düz ipek veriyor ve seni eski görevine iade ediyorum. Başka suç işleme."

Wei Zheng öne çıktı ve şöyle dedi: "Pang Xiangshou[1] açgözlü ve yozlaşmıştır. Uzakta ve yakında herkes bunu bilmektedir. Şimdi eskiye dayanan şahsi duygularla onun yolsuzluk ve yozluk suçlarını bağışladınız. Dahası onu cömertçe ödüllendirip görevine iade ettiniz. Pang Xiangshou karakteri gereği utanç ve onursuzluğun ne demek olduğunu bilmemektedir. Karargâhınızda yanınızda çok sayıda kişi çalışıyordu; eğer her biri sizin kişisel iyilik ve lütuflarınıza güvenirse o zaman titizlikle iyi hizmet edenleri korkutmak için bu yeterli olacaktır."

Taizong sevinerek bu eleştiriyi kabul etti. Pang Xiangshou'yu huzuruna getirmelerini emretti ve ona bizzat şunları söyledi: "Daha önce prenstim ve sadece bir karargâhın başındaydım. Şimdi ise imparatorum [Göğün Oğlu'yum] ve Dört Deniz'in hükümdarıyım. Mademki Dört Deniz'in hükümdarıyım tek bir karargâhın başındaymış gibi taraf tutamam ve lütufta bulunamam. Daha önce seni görevine iade etmek istedim ancak etrafımdakiler bunun titizlikle iyi hizmet edenleri ihmalkâr hale getireceğine inanıyor. Şimdi etrafımdakilerin söylediklerinin

1 Erken Tang dönemi yöneticilerinden. (ç.n.)

doğru olduğunu gördüğüm için artık kişisel olarak yapmak istediğim şeyi yapamam. Seni azlediyorum." Böylece ona çeşitli şeyler ihsan etti ve sürgüne gönderdi. Pang Xiangshou ağlayarak ayrıldı.

[185] Zhenguan 6. yılda [632] Sağ Muhafız Generali Chen Wanfu,[1] Jiucheng Sarayı'ndan başkente gitti. Yasayı çiğneyerek kervansaraydan birkaç dan buğday kepeği aldı. Taizong ona [bu] buğday kepeklerini sırtında taşıması için verdi ve onu utandırmak için dışarıda bizzat taşımasını emretti.

[186] Zhenguan 10. yılda [636] Sekretarya Denetçisi Quan Wanji şöyle bir yazı sundu: "Xuanzhou[2] ve Raozhou'nun[3] dağlarının gümüş yatakları zengindir. Buralardaki madenleri işletmek çok kârlı olurdu. Her yıl milyonlarca [ortası delik madenî] para dizisi[4] üretebilirdik."

Taizong şöyle dedi: "Ben Göğün Oğlu olarak yüceyim, bu konuda bir eksiğim yok. Tek ihtiyacım olan şey iyi tavsiyeler ve halkın yararına olan iyi işlerin teşvik edilmesidir. Üstelik ülke birkaç milyon [ortası delik madenî] para elde edecek olsa bile bu tek bir yetenekli insanı elde etmekle nasıl karşılaştırılabilir? Bilge kişileri tavsiye ettiğini ya da iyi işler yaptığını görmedim. Ayrıca kanunları ihlal edenleri araştırıp kınamıyor, otoritenle yüksek mevkilerdekileri ve güçlüleri korkutmuyorsun. Bana söylediğin tek şey kâr elde etmek için gümüş madenlerini işlettirmek. Geçmişte Yao ve Shun yeşim taşlarını dağ ormanlarına, incileri de derin vadilere fırlattılar bu sebeple de isimleri bin yıldır onurlandırıldı ve övüldü. Daha sonra gelen Han Hanedanı imparatorları Huan ve Ling[5] kâr etmeye düşkündüler; doğru-

1 Hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

2 Günümüzde Anhui'de bulunmaktadır.

3 Günümüzde Jiangxi'de bulunmaktadır.

4 Eskiden Çin'de ortası delik olan paralar bir iple bağlanır ve bir dizi halinde kullanılırdı. (ç.n.)

5 Doğu Han Hanedanı İmparatoru Liu Zhi (132 – 167) ve Doğu Hanedanı İmparatoru Liu Hong (156 – 189).

luğu küçümsediler ve sonuçta son zamanların vasat ve bilgisiz hükümdarları olarak anıldılar. Benim de Huan ve Ling'e benzetilmemi mi istiyorsun?" Aynı gün Quan Wanji'yi görevden aldı ve ikametgâhına dönmesini emretti.

[187] Cen Wenben saray sekretaryası başkanı olarak görev yaptı ancak ikametgâhı çok mütevazıydı. Perde ve paravan yoktu. Birisi ona mülkünü artırmasını söyledi ama Cen Wenben iç geçirerek şöyle dedi: "Aslında ben Hannan'dan [Nanyang] halktan gelen biriyim ve hiçbir askerî başarım yoktur. Saray sekreteryası başkanlığına gelmemin tek nedeni edebî yeteneğimdir ve bu da gelebileceğim son nokta. İyi bir maaş alıyorum ve bu nedenle birçok korkum var. Hâlâ bana nasıl mülkümü artırmamı söylersin?" Sözü söyleyen kişi iç geçirerek çekildi.

[188] Gelirler Veziri Dai Zhou öldü. Taizong onun ikematgâhının harap halde ve çok mütevazı olduğunu ve kurban törenine uygun olmadığını düşündü ve onun için özel olarak bir tapınak inşa edilmesini emretti.

[189] Wen Yanbo, saray sekreterliği sağ yardımcılığı görevini yürütmüştü. Ailesi fakirdi ve ikametgâhında düzgün bir yatak odası yoktu. Öldüğünde tabutu yan odaya yerleştirildi. Taizong bunu duydu ve derin derin iç geçirdi. Hemen ilgili birimlere emir verdi ve bir kabul salonu inşa edilmesini istedi. Cömertçe taziye hediyeleri bahşetti.

[190] Wei Zheng'ın ikametgâhında başlangıçta bir kabul salonu yoktu. Wei Zheng hastalandığında Taizong [sarayına] küçük bir salon inşa ettirmeyi düşünüyordu. Malzemeleri alıp Wei Zheng için bir salon inşa ettirdi ve inşaat beş günde bitti. Taizong hediye olarak imparatorluk temsilcisi ile düz yatak takımları ve kumaş battaniyeler gönderdi, bu [Taizong'un] tercihiydi.

[191] Zhenguan 7. yılda [633] Taizong şahsen Puzhou'yu ziyaret etti. Vali Zhao Yuankai[1] bölgenin yaşlılarının [önde gelenlerinin] astarsız sarı elbiseler giyip yol kenarında imparatoru selamlamasını istedi. İmparatorun gözüne girebilmek için resmî binaları süsledi. Kuleler ve mazgallı siperler inşa ettirdi. Dahası imparatorun akrabalarına ziyafet vermek için gizlice yüzden fazla koyun ve birkaç bin balık yetiştirdi.

Taizong bunların farkındaydı. Zhao Yuankai'ı çağırdı ve azarladı: "Sarı Nehir ve Luo Nehri bölgesini dolaşarak birçok vilayetten geçtim. Ne zaman ihtiyaç duyulsa halka devlet kaynakları sağlandı. Ama sen koyun besledin ve balık yetiştirdin, resmî binaları süsledin. Bunlar Sui Hanedanını yok eden yıkıcı alışkanlıklardır ve bugün devam ettirilemez. Benim niyetimi anlamalı ve eski tavrını düzeltmelisin." Zhao Yuankai, Sui Hanedanı döneminde utanmaz bir dalkavuk olduğu için Taizong onu bu sözlerle uyarmaktaydı. Zhao Yuankai çok utandı, korktu, birkaç gün yemek yiyemedi ve sonunda öldü.

[192] Zhenguan 16. yılda [642] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Eskiler şöyle demiştir: 'Kuşlar ormanda tüner ancak hep yeterince yüksek olmadığından korkar ve yuvalarını ağaç tepelerinde yaparlar. Balıklar suda saklanır ama hep suyun yeterince derin olmadığından korkar ve suyun altında mağaralarda saklanırlar. Yine de insanlar onları yakalarlar. Bunun nedeni yem için açgözlülük etmeleridir.' Şimdi memurlara görevleri verilmiştir. Yüksek mevkileri işgal ediyor ve bol maaşlarını yiyorlar. Sadakat ve doğruluk yolunda yürümeli, dürüstlük ve bencil olmama prensiplerine uymalılar. Bunu yaparlarsa uzun süre servet ve rütbelerinin tadını çıkarıp felaket ve zarardan kaçınırlar. Eskiler şöyle demiştir: 'Talihsizlik ve talihin [girilecek] kapısı yoktur, onları sadece insanlar davet eder.' Kendilerini tuzağa düşürenlerin hepsi açgözlülük ve çıkar sebebiyle tuzağa düşer. Balıklardan ve kuşlardan ne farkları vardır? Siz beyler bu sözler üzerinde düşünmeli ve bunları bir uyarı olarak görmelisiniz."

1 Sui dönemi vezirlerinden. Tang döneminde de yöneticilik yapmıştır.

VII. Cilt

27. Bölüm
Ruizme [Konfüçyanizme] Saygı Duymak

[193] Taizong tahta ilk çıktığında Ana Salon'un sol tarafında Edebî İlerleme Enstitüsü'nü kurdu. Göğün Altı'ndaki edebiyat âlimlerinin arasından özenle seçim yaptı ve kendi görevlerini devam ettirirken onlara âlim olarak da hizmet etmelerini emretti. Onlara beşinci sınıf üstü memurlara verilen yemekleri verdi. Her gün sırayla geceleri de çalışarak bu görevleri üstlendiler. İmparator, dîvan toplantılarından sonra vakti olunca onları İç Salon'a çağırdı ve onlarla klasikler ve yönetim meselelerini tartıştı. Bazen tartışmaları gece yarılarına kadar sürerdi. Ayrıca üçüncü derece ve daha yüksek rütbedeki memurların ve bilgelerin oğulları ve torunlarının da Edebî İlerleme Enstitüsü'nde öğrenci olmaları için bir ferman çıkardı.

[194] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong, Zhou Beyi'ne "Kadim Bilge" olarak saygı gösterilmesine son veren bir ferman çıkardı. Daha sonra Devlet Akademisi'nde bir Konfüçyüs tapınağı kuruldu. Geçmişteki kaideler incelendikten sonra Konfüçyüs "Kadim Bilge" ve Yan Hui de "Kadim Öğretmen" olarak derecelendirildiler. Daha sonra önce tapınakta kalkanlar ve baltalar da dâhil olmak üzere kurban

törenleri için eşyalar hazır edildi. O yıl imparator Göğün Altı'ndaki bütün Ruist âlimleri kabul etti. Onlara seyahatlerinin karşılığı olarak ipek kumaşlar, arabalar ve yiyecek tedarik edildi. İmparator başkente gelmelerini emretti ve hepsi kurallara bağlı kalmadan terfi ettirildi. Birçoğu sarayın çeşitli birimlerinde görev yaptı. Birden fazla klasik eseri[1] kapsamlı şekilde okuyup anlayan öğrenciler resmî bir göreve getirildiler. Devlet Akademisi'ne dört yüzden fazla oda eklenerek genişletildi. Guo Zi,[2] Tai Xue,[3] Si Men,[4] Guang Wen[5] gibi okullardaki öğrenci sayısı da arttı. Kaligrafi Okulu ve Matematik Okulu da âlimler ve öğrenciler bütün bu sanatları icra edebilsin diye tamamlandı. Bilgeler, Xuanwu Kapısı'nda konuşlanmış Uçan Süvariler[6] Karargâhı'ndakilere klasikleri öğretmekle görevlendirildi. Klasikleri kapsamlı şekilde okuyup anlayanlar göreve gelmek için sınavlara katılabileceklerdi. Taizong, sık sık Devlet Akademisi'ni ziyaret etmişti. Ziyaretleri sırasında Devlet Akademisi Başkanı'na Çalışmalar Başkanı'na ve oradaki âlimlere dersleri ve tartışmaları düzenlemelerini emretmişti. Bu tartışmaların ardından her birine bir shu[7] ipek hediye ediliyordu. Dört bir taraftan birkaç bin âlim başkente geldi. Çok geçmeden Tubo [Tibet][8] ve Gaochang'dan, Goguryeo [Kore] ve Silla'dan[9] ve Yi'lerin kabile reislerinden oğullarının başkentteki bu okullara öğrenci olarak kabul edilmesi talepleri geldi. Böylece Devlet

1 Tang döneminde Li Ji ve Chun Qiu büyük klasiklerden sayılıyordu.

2 Eski Çin'de en yüksek öğretim kurumu.

3 İmparatorluk Okulu. Guo Zi ile birlikte eski Çin'deki en yüksek öğretim kurumudur.

4 Tang Hanedanı döneminde Guo Zi'nın altındaki dört önemli öğretim kurumundandır.

5 Edebiyatı İlerletme Okulu. (ç.n.)

6 Tang döneminde hususi birliğin adıdır. Zhenguan 12. yılda Xuanwu Kapısı yakınında sol ve sağ garnizonlar kuruldu, bu birliğin askerlerine de "uçan süvariler" adı verildi. (ç.n.)

7 Bir shu 5 pi'ye eşittir. (ç.n.)

8 7 ve 9. yüzyıllar arasında Tibet'te hüküm sürmüş ve Tang Hanedanı ile yakın ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmuş yönetim.

9 57 – 935 yılları arasında hüküm sürmüş Kore'nin güneybatısındaki krallık.

Akademisi'nde kısa sürede on bine yakın öğrenci ve öğretmen oldu. Ruizmin [Konfüçyanizm] böyle gelişmesi en eski zamanlardan beri görülmemiş bir şeydi.

[195] Zhenguan 14. yılda [640] şöyle bir ferman çıkarıldı: "Liang Hanedanı döneminden Huang Kan[1] ve Chu Zhongdu,[2] Kuzey Zhou Hanedanı döneminden Xiong Ansheng,[3] Shen Zhong,[4] Chen Hanedanı döneminden Shen Wen,[5] Zhou Hongzheng,[6] Zhang Ji,[7] Sui Hanedanı döneminden He Tuo[8] ve Liu Xuan[9] gibi ünlü Ruistler. Bugün birçok öğrenci onların yorum ve açıklamalarını benimsemektedir. Sonraki nesillerin âlimlerini teşvik etmek için onlara ödüller vermeliyiz. Onların hâlâ hayatta olan oğullarını ve torunlarını arayın, isimlerini kaydedin ve kayıtlara geçirin."
[Zhenguan] 21. yılda [647] başka bir fermanda şöyle denmiştir: "Aşağıdaki yirmi bir âlimin yazılarını benimsiyoruz: Zuo Qiuming, Pu Zixia, Gongyang Gao, Guliang Chi, Fu Sheng, Gao Tangsheng, Dai Sheng, Mao Chang, Kong Anguo, Liu Xiang, Zheng Zhong, Du Zichun, Ma Rong, Lu Zhi, Zheng Xuan, Fu Qian, He Xiu, Wang Su, Wang Bi, Du Yu ve Fan Ning. Onların yazdıklarını devlet büyüklerinin oğullarının okullarında okutun. Mademki onların yolunu benimsedik onları onurlandırmalıyız. Bugünden itibaren Tai Xue Okulu'nda ne zaman bir tören düzenlenirse Konfüçyüs Tapınağı'nda da tören düzenlensin." İmparatorun Ruist âlimlere ve onların Dao'suna olan saygısı ve takdiri işte böyleydi.

---

1 (488 – 545) Ruist bilginlerdendir.
2 Liang Hanedanı dönemi bilginlerindendir.
3 Kuzey Hanedanları dönemi klasik metin bilginlerindendir.
4 (500 – 583) Kuzey Zhou dönemi bilginlerinden.
5 (503 – 563) Güney Hanedanları dönemi bilginlerinden.
6 (496 – 574) Klasikler üzerine yaptığı çalışmalarla ünlü bilgin.
7 Güney Hanedanları döneminde yaşamış ve klasikler üzerine çalışmış bilgin.
8 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Liang Hanedanı zamanında yaşamıştır. Soğd kökenlidir. 8 yaşında Guo Zi Okulu'na girmiştir, klasik metinler üzerine yazdığı eserlerle tanınmaktadır.
9 (546 – 613) Klasikler üzerine çalışmaları olan bir bilgin.

[196] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Yönetimin özü yalnızca doğru insanları [bulup] göreve getirmektir. Yetersiz kişiler göreve getirilirse düzenli bir yönetim oluşturmak çok zordur. Bugün bütün atamalarda erdemli davranışlar ve öğrenilmiş bilgiler temel kıstas olmalıdır."

Büyük İkaz Memuru Wang Gui şöyle dedi: "Eğer bir yetkili öğrenimden yoksunsa ve bu nedenle geçmişin söz ve davranışlarını bilmiyorsa ona büyük görevler verilemez. Han Hanedanı İmparatoru Zhao[1] zamanında bir adam İmparatoriçe Wei'den olma veliaht prensi olduğu yalanını söyledi. On binlerce insan onu görmek için toplandı, o da hepsini kandırdı. Jun Buyi[2] durumu Kuai Kui olayı'na[3] bakarak değerlendirdi. İmparator Zhao şöyle dedi: 'Üst düzey yetkilileri, klasikleri ve Antikçağ'ı anlayan âlim kişilerden seçmeliyiz. Sıradan kâtipler onlarla boy ölçüşemez.'"

Taizong şöyle dedi: "Çok haklısın."

[197] Zhenguan 4. yılda [630] Taizong klasik eserler ve bilgeler [bilgelerin yaşadıkları dönemler] arasında uzun zaman aralıkları olduğunu ve metinlerde hatalar olduğunu düşündü. Eski Saray Sekretaryası Baş Yardımcısı Yan Shigu'nun Saray Kütüphanesi'ne gelip *Beş Klasik*'i incelemesini emreden bir ferman çıkardı. Bu bittikten sonra Saray Sekreterliği Sol Yardımcısı Fang Xuanling'e önemli Ruist âlimleri toplamasını ve tekrar ayrıntılı bir şekilde tartışmalarını emretti. O zaman Ruist âlimler kendi öğretmenlerinin yorumlarını ve uzun süre devam etmiş hataları aktardı. Ruist âlimler, Yan Shigu ile tartıştılar ve farklı yorumlar çoğaldı. Yan Shigu, Jin ve Song Hanedanı zamanlarından kalan orijinal metinlerden alıntılar ve atıflar yaparak onların sorularına net yanıtlar verdi. Ayrın-

1 MÖ 94 – MÖ 74 yılları arasında yaşamıştır.

2 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Batı Han Hanedanı döneminde yaşamıştır.

3 MÖ 480 – MÖ 478 yılları arasında Wei Beyliği'ni yönetmiştir.

tılı ve açık şekilde delillendirerek cevaplarıyla hepsini şaşırttı. Ruist âlimlerin hepsi onu övdü ve takdir etti.

Taizong da Yan Shigu'yu uzun süre övdü ve ona 500 pi ipek verdi. Onu doğrudan siyaset danışmanı görevine getirdi. Yan Shigu'nun çalışması Göğün Altı'na yayıldı ve âlimlerin incelemesi emredildi. Taizong ayrıca birçok klasik okulunun metinlerle ilgili yorumlarının kafa karıştırıcı olduğunu göz önünde bulundurarak, Yan Shigu, Guo Zi Okulu Başkanı Kong Yingda ve diğerlerine *Beş Klasik*'in açıklamalarını derlemelerini emretti. Bu eser toplam 180 ciltti ve adı da *Beş Klasik'in Gerçek Anlamı*'ydı. Devlet Akademisi eserin yayılmasından sorumlu olmuştur.

[198] Taizong, Saray Sekretaryası Başkanı Cen Wenben'a şunları söyledi: "Her ne kadar insanların önceden belirlenmiş doğaları olsa da, ahlaklarını geliştirmek için öğrenmeye açık olmaları gerekir. Tıpkı büyük bir istiridyenin doğasında suyu tutma olması ama ancak ay ışığında suyu boşaltması gibi, tıpkı ağacın doğasında ateşin olması ancak yalnızca çakmaktaşı ile tutuşturulması gibi. İnsan doğası bir ruha sahiptir ve bu doğasını ancak öğrenimi tamamladığında mükemmelen ortaya koyabilir. Su Qin'in kendi uyluğunu delmesi[1] [böylece çalışırken uyumaması] ve Dong Zhongshu'nun perdeyi indirmesi [böylece rahatsız edilmeden çalışması] gibi şeyler bunlardandır.[2] Dao'nun sanatlarında [öğrenmede] çok gayretli oldukları için ün kazanmışlardır." Cen Wenben şöyle dedi: "İnsanların doğaları birbirine yakındır ama duyguları harekete geçebilir. Doğayı mükemmelleştirmek için duyguları kontrol etmeyi öğrenmek şarttır. *Törenler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Kesilmemiş yeşim taşından eşya yapılamaz; insan öğrenmezse Dao'yu bilemez.' Bu nedenle eskiler mükemmel erdemi öğrenmek için gayretli olmak gerektiğini söylemişlerdir."

1 Su Qin (MÖ 380 – MÖ 284). Guiguzi'nın öğrencilerinden olduğu söylenir.
2 Han İmparatoru Jing döneminde yaşamış bilginlerden.

28. Bölüm
Edebiyat ve Tarih Üzerine

[199] Zhenguan Saltanatının başlangıcında Taizong, Hanedan Tarihi Baş Derleyicisi Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Son zamanlarda önceki ve sonraki *Han Tarihi*'ni Yang Xiong'un[1] *Pınarın Suyu* ve *Hükümdarın Avı*'nı, Sima Xiangru'nun[2] *Hayali Beyefendi* ve *İmparatorluk Bahçesi*'ni; Ban Gu'nun[3] *İki Başkent* eserlerini okudum. Edebî tarzları çok abartılı ve ölçüsüzdür. Bunlarda cesaretlendirme ya da nasihat yoktur öyleyse neden hanedan tarihlerine kaydedilmişlerdir? Yönetime katkısı olabilecek kesin ve doğrudan bir dille yazılmış, idari işlerle ilgili kayıtların tümü benim onayım olsun olmasın mutlaka kaydedilmelidir."

[200] Zhenguan 11. yılda [637] Yazı İşleri Başkan Yardımcısı Deng Long, Taizong'un yazılarının derlenmesini talep eden bir yazı sundu. Taizong şöyle dedi: "Benim politikalarım ve emirlerim insanlara faydalıysa tarihçiler kaydeder. Böylece yaptıklarım ölümsüz olacaktır. Geçmişten ders almadan işleri yürütür, yönetimde kargaşa yaratır ve [her şeye] zarar verirsem, yaptıklarım süslü bir edebî tarzla da yazılsa nesiller boyu alay konusu olurum. Bu gerekli değildir. Örneğin Liang Hanedanı İmparatoru Wu ve onun oğulları, Chen Hanedanının son imparatoru ve Sui İmparatoru Yang, bunların hepsinin yazıları derlenmiştir. Ancak yaptıkları kurallara uygun değildi ve hanedanları çok kısa sürede yıkıldı. Hükümdarlar kendilerini sadece erdemli davranışlara adamalıdır. Neden edebî çalışmalar yapsınlar?" Taizong sonunda bu talebi reddetti.

[201] [Kuzey] Zhou, Qi, Liang, Chen ve Sui, Beş Hanedanın tarihlerinin derlenmesi Zhenguan 10. yılda [636] tamamlandı. Saray Sekreterliği Sol Yardımcısı Fang Xuanling, Kançılarya

1 (MÖ 53 – MS 18). Batı Han Hanedanı dönemi bilginlerinden.
2 (MÖ 179 – MÖ 117) Han Hanedanı döneminin önemli edebiyatçılarından.
3 (32 – 39) Tarihçi ve edebiyatçı. *Han Tarihi*'ni derlemiştir.

Yöneticisi Wei Zheng, Siyaset Danışmanı Yao Silian, Veliaht Prensin Sağ Danışmanı Li Baiyao ve Kong Yingda; Eski Saray Sekretaryası Baş Yardımcısı Cen Wenben, Törenler Vezir Yardımcısı Linghu Defen,[1] Kâtip Xu Jingzong[2] ve diğerleri eseri imparatora sundular.

Taizong onları överek şöyle dedi: "İyi tarihçi hem iyi hem de kötü şeyleri mutlaka kaydeder ve bu kayıtların hem tenkit hem de cesaretlendirme işlevi vardır. Qin Hanedanının ilk imparatorunun savurganlığı sınırsızdı ve kötülüklerini gizlemeyi amaçladı. Kitapları yaktı ve Ruist bilginleri canlı canlı gömdü, böylece kendisini eleştirenlerin ağzını kapattı. Sui Hanedanı İmparatoru Yang da kötü işlerini gizlemeyi amaçladı. Öğrenmeye istekli olduğunu iddia etmesine ve Göğün Altı'ndaki bilginleri toplamasına rağmen onlara düzgün davranmadı. Sonuç olarak tek bir hanedan tarihi bile yazılamadı. Birkaç yüzyıllık olaylar neredeyse unutulmaya yüz tuttu. Ben şimdi geçmiş hanedanların hükümdarlarının iyi ve kötü davranışlarını ibret olsun diye görmek istiyorum. Bu nedenle size derlemenizi emrettim ve böylece *Beş Hanedan Tarihi* bitirilmiş oldu. Bundan çok memnunum ve bu iş kesinlikle övgü ve takdiri hak ediyor."

Daha sonra derleyenler rütbelerine göre terfi ettirilip ödüllendirildi.

[202] Zhenguan 13. yılda [639] Chu Siliang ikaz memurluğu ve aynı zamanda imparatorluk günlüğü yazarlığı görevini yürütmekteydi. Taizong şöyle sordu: "Yakın geçmişte İmparatorluk Günlüğü'nü tutmaktan sorumluydun. Ne tür olaylar kaydedildi? İmparatorun bunlara bakması mümkün müdür? Başarılarımı ve eksiklerimi görmek ve ibret almak için bu kayıtları görmek istiyorum."

Chu Suiliang şöyle dedi: "Bugünkü imparatorluk günlük tutucuları geçmişteki sağ ve sol tarihçilere benziyor. Hükümdarın

1 (583 – 666) Tang Hanedanı döneminde yaşamış tarihçi.

2 (592 – 672) Tang dönemi tarihçi ve yöneticilerinden. (ç.n.)

söz ve eylemlerini kaydederler. Hem iyi hem de kötü şeyler yazılır ve hükümdarın kurallara uygun hareket edeceği beklentisiyle kaydedilir. Bir hükümdar ya da imparatorun kendi tarih kayıtlarını okuduğunu hiç duymadım." Taizong şöyle dedi: "Ben iyi olmayan bir iş yapsam onları da kaydetmen gerekir mi?" Chu Siliang şöyle dedi: "Duydum ki görevini yapmak hükümdarın emrini yerine getirmekten önemlidir. Kaydetmek benim görevim, nasıl yazmam!" Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Liu Ji öne çıkıp şöyle dedi: "Hükümdarın eksikleri güneş ve ay tutulmalarına benzer, herkes onları görür. Chu Suiliang onları kaydetmese bile Göğün Altı'ndaki herkesin hafızasında zaten kayıtlılar."

[203] Zhenguan 14. yılda [640] Taizong, Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Ne zaman geçmiş hanedanların tarihlerini okusam iyi şeylerin övüldüğünü, kötü şeylerin de kınandığını ve bunların gelecek nesillere öğüt olarak yazıldığını görüyorum. Antikçağ'dan beri hükümdar ve imparatorların kendi saltanatları döneminde kayıtları şahsen okumalarına izin verilmemiştir. Bunun nedenini biliyor musun?" Fang Xuanling şöyle dedi: "Kayıtlarda hem iyi hem de kötü şeyler mutlaka kaydedilir ve hükümdarın kurallara uygun hareket etmesi beklenir. Tarihçiler bazı kayıtların hükümdarın görüşleriyle uyuşmayacağından korktukları için hükümdarın bunları görmesine izin verilmez." Taizong şöyle dedi: "Benim görüşüm eskilerden farklıdır. Şimdi kayıtları okumak istiyorum. İyi şeyler kaydetmesi durumunda zaten tartışacak bir şey yoktur. Eğer kötü şeyler varsa hatalarımı düzeltebilmek ve ibret almak için okumak isterim. Kayıtları derleyip bana sunabilirsiniz."

Fang Xuanling ve diğerleri Taslak Hanedan Tarihi'ni yıllık şeklinde düzenledi. Her biri 20 ciltten oluşan Gaozu ve Taizong'un "Gerçek Kayıtları"nı derleyip sundular. Taizong 6. Ayın 4. Günü Olayı'nı [Xuanwu Kapısı Olayı][1] okuyunca

1 Xuanwu Kapısı Olayı, 626 yılında Taizong'un kardeşlerini öldürüp babasını tahttan inmeye zorladığı olay.

kaydın çok dolaylı ve örtülü eleştiriler yapan bir dille yazıldığını gördü. Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Geçmişte Zhou Hükümdarı[1] kardeşlerini idam etmesinden sonra Zhou Hanedanı huzura kavuştu. Ji You[2] [hükümdarının talimatına uyup] kardeşi Shu Ya'yı[3] zehirleyip öldürdükten sonra Lu Beyliği huzur buldu. Benim yaptığım şey de aynıdır: Hanedan sunaklarına [ülkeye] huzur getirmek ve halka fayda sağlamaktır. Tarihçiler bu olayı [Xuanwu Kapısı Olayı] kaydederken neden meseleyi muğlaklaştırdılar? Gereksiz kelimeler derhal kaldırılmalı ve yaşananlar doğrudan yazılmalıdır."

Kançılarya Yöneticisi Wei Zheng şöyle bir yazı yazdı: "Duydum ki hükümdar en yüce makamdadır ve hiçbir şeyden korkmaz. Bununla birlikte Taslak Hanedan Tarihi kötü eylemleri kınamak ve iyi eylemleri teşvik etmek içindir. Eğer yazılanlar gerçeğe uygun olmazsa gelecek nesiller ne okuyacaktır? İmparator hazretleri şimdi tarihçilere bu ifadeleri düzeltme talimatı veriyor. Bu son derece adildir."

29. Bölüm
Tören ve Müzik Üzerine

[204] Taizong tahta geçtiğinde etrafındakilere şunları söyledi: "*Zhou Törenleri Kitabı*'na[4] göre bir kişinin ismi ancak ölümünden sonra tabu haline gelir. Eski imparator ve hükümdarların bile yaşarken isimlerinin yazılması yasak değildi. Zhou Hükümdarı Wen'ın ismi *Zhou Şiirler Klasiği*'nde "Chang" [güneşin ışığı] olarak yazılmıştı: Ona şöyle hitap edilmişti: "Gelecek nesilleri aydınlatan." İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde Lu Beyi Zhuang'ın[5] ismi "Tong" [birlik içinde] olarak yazıl-

1 İki kardeşinin başlattığı isyanı bastırması.
2 İlkbahar Sonbahar Dönemi Lu Beyi Huan'ın en küçük oğlu.
3 Lu Beyi Huan'ın oğlu.
4 MÖ 2. yüzyılda yazılmış önemli klasiklerden. (ç.n.)
5 MÖ 706 – MÖ 662 yılları arasında yaşamıştır. (ç.n.)

mıştı. Lu Beyi Zhuang'ın 16. yılında *İlkbahar Sonbahar Yıllıkları*'nda şöyle yazılmıştır: 'Qi Beyi ve Song Beyi ittifak yaptı.' Sadece son hanedanlarda imparatorlar, isimlerinin yaşamları boyunca yazılmasını yasaklayan düzenlemeler yaptı. Bu düzenleme mantıksızdır, bunu değiştirmeliyiz." Taizong sonra bir ferman çıkardı: "*Törenler Kitabı*'na göre bir ismi yazarken kullanılan iki [Çince] karaktere tabu olarak bakmak uygun değildir. Konfüçyüs büyük bir bilgedir. O da böyle bir şeye işaret etmemiştir. Yakın çağlarda düzenlemeler çarpıtılmış ve bir ismin iki [Çince] karakterinin yazılması yasaklanmıştır. Sonuç olarak isimlerdeki birçok [Çince karakter] kaldırılmış ya da eksik kalmıştır. Böyle pervasız ve keyfi bir uygulama klasiklerde söylenenlere aykırıdır. Şimdi tören klasiklerine uygun olarak kısıtlama ve sadeliğin peşinden gitmeliyiz. Kadim bilgelere benzemeye çalışarak gelecek için kaideler bırakıyoruz. Şu andan itibaren, resmî unvanlarda, kişisel isimlerde, resmi ve özel belgelerde, iki [Çince] karakter "shi" ve "min"[1] art arda gelirse artık bundan kaçınılmamalıdır."

[205] Zhenguan 2. yılda [628] Sekretarya Taslakçısı Gao Jifu şunları söyleyen bir yazı sundu: "Fark ettim ki Mi Prensi Li Yuanxiao[2] ve diğerleri sizin yakın akrabalarınızdır ve imparator hazretlerinin onlara olan sevgisi antik çağlardan ve eskilerden üstündür. Onlara arabalar ve kaftanlar dağıtıyor, sınırları koruma görevini veriyorsunuz. Onların da kurallara uygun hareket etmesi gerekir. Son zamanlarda imparatorun oğullarının amcalarını selamlayıp eğildiklerini ve amcalarının da onlara hemen karşılık vererek selamladıklarını görüyorum. Soylu unvanları prenstir ve aynıdır, bir ailenin üyelerine uygun tören kaidelerini takip etmeleri gerekir. Nasıl olur da aile kurallarını böyle tersine çevirebilirler? Uyulması gereken kalıcı bir kural koyulması talimatını vermenizi ümit ederim." Taizong

1 Shi ve Min bir araya gelince Taizong'un ismi olan Shimin oluşur. (ç.n.)

2 Gaozu'nun 21. oğlu ve Taizong'un kardeşi.

hemen kardeşlerinden Yuan Xiao ve diğerlerinin; oğulları Wu Prensi Li Ke ve Wei Prensi Li Tai'ın selamlarına karşılık vermemesi gerektiğine karar verdi.

[206] Zhenguan 4. yılda [630] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Son zamanlarda başkentteki yetkililer ve sıradan insanların bazılarının ebeveynlerinin yasını tuttukları sırada büyücülük kitaplarında söylenenleri uyguladıklarını duydum. Chen Gününde[1] ağlamayı bırakmakta ve bunu taziyelerini ileten insanları reddetmek için bahane etmektedirler. Tereddütler yaşamakta ve kederlerini dizginlemektedirler. Bu geleneklere zarar vermektedir ve ahlak kurallarına aykırıdır."

[207] Zhenguan 5. yılda [631] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Buddhizm ve Daoizm öğretilerinin temeli iyi işler yapmaktır. Ancak Buddhist rahipler ve rahibeler, Daoist keşişler kendilerini yanlış bir şekilde yüceltmektedirler. Onlar otururve anne babaları önlerinde saygıyla eğilir! Bu geleneklere zarar vermektedir ve klasik eserlerdeki kurallara da aykırıdır. Bu tür uygulamalar derhal yasaklanmalıdır. Ayrıca Buddhist ve Daoist din adamlarının ana babalarının önünde saygıyla eğilmeleri emredilmelidir."

[208] Zhenguan 6. yılda [632] Taizong, Saray Sekreterliği Sol Yardımcısı Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Shandong'daki dört aile Cui, Lu, Li ve Zheng nesillerdir düşüşte ancak hâlâ geçmişteki seçkin sosyal statülerine dayanıyorlar. Kendilerini büyük görüyor, soyluluklarını ilan ediyorlar. Bu ailelerin kızları ne zaman başka ailelerin oğullarıyla evlense çok miktarda nişan hediyesi talep eder ve daha fazlasını sunanlara değer verirler. Nişan hediyelerinin miktarı, tüccarların pazar yerlerinde yaptıklarına benzer şekilde evliliğin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini belirler. Bu geleneklere zarar vermektedir ve klasik eser-

1 Altmış günlük döngü.

lerdeki kurallara aykırıdır. Nişan hediyelerine yapılan vurgu uygunsuz olduğu için reformlara ihtiyaç vardır." Taizong daha sonra Personel Veziri Gao Shilian ve Baş Denetçi Wei Ting, Saray Sekretaryası Baş Yardımcısı Cen Wenben, Törenler Vezir Yardımcısı Linghu Defen ve diğerlerinin soyadlarını düzeltmesi gerektiğine karar verdi. Göğün Altı'ndaki soy kütüklerini tarih kayıtlarıyla birlikte incelettirdi. Laf kalabalığını attılar ve kanıtların doğruluğunu teyit ettiler. Sadık ve bilgeler övülüp terfi ettirildi, sadakatsiz olanların rütbesi düşürüldü veya görevden alındılar. Böylece *Aileler Üzerine İnceleme*'yi derlediler. Gao Shilian ve meslektaşları nihai aile sıralamasını sunduklarında Cui Gan'ın[1] ailesini birinci sınıf olarak değerlendirdiler. Taizong şöyle dedi: "Shandong'daki Cui, Lu, Li ve Zheng ailelerine karşı hiçbir zaman kötü niyet beslemedim. Bununla birlikte, birbirini izleyen nesiller boyunca düşüşte olmalarına ve hiçbiri yönetimde bir pozisyona sahip olmamasına rağmen kendilerine hâlâ soylu demekteler. Evliliklerde çok fazla hediye talep ediyorlar. Bazıları kabiliyetsizlikleri ve vasat bilgilerine rağmen kendilerini büyük görüyor. Atalarının mezarlarının yakınına dikilen çam ağaçları ve çayı satarak, zenginlik ve asaletlerine [atalarının şan ve şöhretine] güvenirler. İnsanların neden onlara saygı duyduğunu anlamıyorum. Ayrıca bu soylu aileler değerli işler yaparlarsa, asalet mertebeleri yüksek olur. Hükümdar ve babaları için yararlı olurlar. Sadakatleri ve iyi evlatlıkları övülür veya ahlakla ve doğrulukla devam edip geniş bilgi sahibi olurlarsa, [ancak o zaman] yüksek mertebede aileler olmayı hak etmiş olurlar. Ancak o zaman onlara Göğün Altı'nın soylu aileleri denebilir. Bugün Cui ve Lu gibi aileler atalarının resmî kaftanlarını ve şapkalarını yüceltmektedir. Onlar şimdiki hanedan ailesiyle karşılaştırılabilirler mi? Neden üst düzey yetkililer ve diğer insanlar onlara para ve hediyeler sunuyor, ihtişamlarını yüceltiyor, şöhretlerinin peşinden gidiyor, gerçek koşulları görmezden geliyor ve onlar tarafından tanınmalarını

1 (? – 649) Sui ve Tang hanedanları dönemlerinde yönetici.

bir onur olarak görüyor? Şimdiki hanedanın yetkilileri tarafından giyilen şapkaların statüsünü sağlam bir şekilde belirlemek için ailelerin sıralamasını sabitliyorum. Elbette Cui Gan'ın ailesi ilk sırada yer almamalı. Bu, sizin resmî unvanlarınızı ve soyluluk derecelerimizi tanımadığınızın bir işaretidir! Başarılarda önceki nesiller artık dikkate alınmamalıdır. Sıralamada sadece resmî rütbe ve şu andaki yetenek dikkate alınmalıdır. Tek tip bir standart oluşturulmalı ve kalıcı bir kılavuz olarak kabul edilmelidir." Cui Gan daha sonra üçüncü sınıf olarak tanımlandı. Zhenguan 12. yılda [638] 100 ciltlik kitap tamamlandı ve Göğün Altı'ndaki her yere dağıtıldı.

Bir başka fermanda şöyle dendi:

"Ailelerin refahı gerçekten de aile üyelerinin sahip olduğu resmî pozisyonlara bağlıdır. Evlilikte, iyilik ve doğruluk en önemlisidir. Wei [hanedanı] imparatorluk tahtını kaybettiğinden ve Qi ortadan kaldırıldığından beri, yönetim, halk ve gelenekler düşüşte olmuştur. Yan ve Zhao bölgelerinin birçok eski soyadı makamlarını kaybetti ve Qi ve Han'daki bazı eski aileler ahlak ve doğruluk geleneklerine karşı geldi. İsimleri kendi vilayetlerinde ve köylerinde bile tanınmamaktadır. Yoksulluktan ve düşük statüden kaçınamazlar. Kendilerine zengin ve soylu ailelerin torunları diyorlar ama evlilik törenlerini geleneklere uygun yapmıyorlar. 'İsimleri sorma'nın[1] nedeni yalnızca gizlice servet elde etmektir. Evliliklerini gerçekleştirirken varlıklı ailelerle bağ kurmaya çalışırlar. Memuriyete yeni girenler ve zengin aileler, [bu ailelerin] atalarına olan hayranlıklarından dolayı evlilik bağlarını güvence altına almak için birbirleriyle yarışır. Tüccarlar gibi değerli eşyalardan bolca sunmaktadırlar. Bazıları kendi ailelerinin durumunu küçümsüyor ve gelinin ailesinden hakaretler işitiyor. Bazıları ailelerinin eski itibarını zedeler, kayınpeder ve kayınvalidelerinin önünde görgü kurallarını ihlal eder. Bu alışkanlıklar birikerek günümüzde de süren bir gelenek

1 Evliliği tamamlamanın altı adımından biri. Erkek tarafının bir mektupla kızın adını ve ay, gün, yıl olarak doğum tarihini sorması anlamına gelir. Burada evlenme teklifi anlamında kullanılmıştır.

haline gelmiştir. Sadece insan ilişkilerini karıştırmakla kalmaz aynı zamanda görgü kurallarının öğretilmesinde de yetersizliğe neden olurlar. Gece gündüz tedbirliyim ve durmaksızın yönetimle ilgilendiriyorum. Geçmiş hanedanların zararlı uygulamalarının tamamı ortadan kaldırılmış ve düzeltilmiştir. Sadece bu zararlı âdeti henüz tamamen dönüştüremedim. Bundan sonra evlilik usulleri ve görgü kuralları için açıklayıcı bir yazı yayınlattıracağım. Ancak o zaman tatmin olacağım."

[209] Törenler Veziri Wang Gui'nin oğlu Wang Jingzhi, Taizong'un kızı Prenses Nan Ping ile evlendi. Wang Gui şöyle dedi: "*Görgü Kuralları ve Törenler Kitabı*[1] evli bir kadının kayınpeder ve kayınvalidesini selamlaması için bazı kurallar öngörür. Son zamanlarda gelenekler düşüşe geçmiştir. Bir prenses evlendiğinde, bu [kayınpeder ve kayınvalideyi selamlama] kuralına artık uyulmamaktadır. İmparator hazretleri yasalar ve kurallara uygun hareket eder. Prensesin saygısını kabul etmem kişisel şan uğruna değildir. Aslında hanedanı ve devleti mükemmelleştirmenin yolu budur." O ve karısı yerlerine geçtiler. Prensesten bir havlu tutmasını ve [gelinin kayınpederi ve kayınvalidesine saygısının bir göstergesi olarak] el yıkama ve yemek sunma törenini uygulamasını istediler. Prenses tören tamamlandıktan sonra onların huzurundan çekildi. Taizong bunu duyduktan sonra övdü. O zamandan beri ne zaman bir prenses, kayınpeder ve kayınvalidenin hâlâ hayatta olduğu bir aileye gelin gitse her zaman bu töreni tam olarak yerine getirmesi sağlandı.

[210] Zhenguan 12. yılda [638] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Antikçağ'da yerel beyler dîvan toplantılarına katılmak için başkente gittiğinde, konaklamaları ve yıkanmaları için bir yer, atlarını beslemeleri için de yüz araba saman verilmiştir. Misafir gibi karşılanmışlardır. Gündüzleri

1 Ruizm'in en önemli klasik eserlerindendir. (ç.n.)

ana salonda oturmuşlar, geceleri de avluda meşaleler yakılmıştır. Hükümdar, onların katlandığı zahmetlere sempatisini göstermek için onlarla görüşmek istemiştir. Ayrıca Han Hanesinin başkentinde,[1] saraya gelen yerel komutan ve yöneticiler için kalacak yerler inşa edilmiştir. Son zamanlarda duydum ki yerelden başkente gelen yetkililer konaklama için yerler kiralamaktadır. Tüccarların kaldığı yerlerde onların arasına karışarak zorlukla bir yer bulmaktadırlar. Uygun şekilde ağırlanmadıkları için kırgın olmalılar. Bu durumda elbette kendilerini tamamen ortak yönetime adamaya istekli olmazlar." Taizong daha sonra her vilayetin yerel temsilcileri için başkentte boş arazilerde konaklayacak yerler yapılmasını emretti. İnşaatlar tamamlandıktan sonra bizzat gidip inceledi.

[211] Zhenguan 13. yılda [639] Törenler Veziri Wang Gui şöyle bir yazı sundu: "Kanunlara göre 3. sınıf ve üstü memurlar yolda prenslerle karşılaştıklarında atlarından inmemelidir. Şimdi hepsi saygılarını göstermek için kanuni düzenlemeleri ihlal ediyor. Bu hanedanın kanunlarına aykırıdır." Taizong şöyle dedi: "Kendinizi yüceltmek ve oğullarımı küçük düşürmek mi istiyorsun?" Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Han ve Wei Hanedanları zamanından beri, imparatorluk prenslerinin rütbesi 3. sınıf beylerden daha aşağıdadır. Bugün 3. sınıf memurlar, Göğün Oğlu'na [imparatorun] Altı Vezir ve Dokuz Nazır[2] prenslere saygılarını göstermek için atlarından inmektedir. Prensler bunu kabul etmemelidir. Emsallere baktığımızda

1 Han Hanedanı kastedilmektedir. (ç.n.)

2 Sui ve Tang Hanedanı dönemindeki altı vezir. Gelirler Veziri, Törenler Veziri, Savaş Veziri, Cezalar Veziri ve Çalışma Veziri. Altı Vezirlik Sui ve Tang Hanedanları sonrası ana yönetim yapısı olmuştur. Dokuz Nazır Çin tarihinde her hanedan döneminde farklı olmuştur. Batı Han Hanedanı zamanında bütün yönetimi ifade ederken Sui ve Tang Hanedanları zamanında İmparatorluk Törenleri Baş Nazırı, Muhteşem Saadet Nazırı, İmparatorluk Muhafız Kumandanlığı Nazırı, Hanedan Ailesi Nazırı, Yardımcı Nazır, Adli İncelemeler Nazırı, Devlet Merasimleri Nazırı, Hazine Nazırı, Hanedan Hazinesi Nazırı. Dokuz Nazır'ın hiçbir idari yetkisi yoktu.

bu uygulamayı destekleyecek hiçbir şey yoktur. Bu uygulamayı bugün devam ettirmek devlet düzenlemelerinin ihlalidir. Prensip olarak da uygun değildir." İmparator şöyle dedi: "Hanedanıma bir veliaht atadığımda onu geleceğin hükümdarı yapmayı planlıyorum demektir. İnsanların erdemleri ve eksiklikleri yaşa bağlı değildir. Veliaht prens yoksa aynı imparatoriçeden doğan daha küçük bir oğul daha sonra tahta geçecektir. Bu açıdan bakıldığında oğullarımı nasıl küçümseyebilirsin?" Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Yin Hanedanı halkı sadeliği savunurdu. Küçük bir erkek kardeşin, ağabeyinin ölümünden sonra ağabeyinin yerine geçmesi ilkesini izlediler. Zhou Hanedanından beri sadece imparatoriçenin en büyük oğlu tahta çıktı. Bu şekilde cariyelerin oğullarının tahta çıkma niyetleri engellenmiş ve isyan ihtimali kökten çözülmüştür. Bir devleti yönetenlerin buna çok dikkat etmesi gerekir." Taizong daha sonra Wang Gui'nin yazısını onayladı.

[212] Zhenguan 14. yılda Wei Zheng şöyle bir yazı sundu:

"Duydum ki hükümdar baştır ve onun görevlendirdikleri [yardımcıları] de uzuvlardır. İşbirliği yaptıklarında ve aynı zihni paylaştıklarında birleşip tek bir beden oluştururlar. Bunlar yoksa beden oluşturulamaz. Baş, her ne kadar itibarlı ve yüce de olsa, bir vücudu meydana getirmek için mutlaka kollara ve bacaklara ihtiyaç vardır. Bir hükümdar aydınlanmış ve bilge de olsa, iyi bir düzen sağlamak için sağ koluna ve uzuvlarına güvenmelidir. *Törenler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Halk için hükümdar zihin gibidir, hükümdar için halk beden gibidir. Zihin sakinleştiğinde, beden rahattır, zihin saygılı olduğunda, yüz saygılıdır.' *Belgeler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Baş akıllı olduğunda, uzuvlar iyidir ve her şey yolundadır' ve 'Baş sinirlendiğinde uzuvlar boşta kalır, her şey mahvolur.' Ancak uzuvlar ihmal edildiğinde ve sadece zihin çalıştığında başarı sağlandığını hiç duymadım.

Hükümdar ve memurların birbirlerini anlamaları antik çağlardan beri zor olmuştur. Hükümdarın memurların tavsi-

yelerini kabul etmesi, tıpkı 'taşın suyun akışına boyun eğmesi' gibidir ve bin yılda bir olur. Hükümdarın memurların tavsiyelerini reddetmesi tıpkı 'taşa su atmak' gibidir;[1] yaygın bir durumdur. Adaletli şekilde yolu açan bir hükümdar, Göğün Altı'ndaki yetenekleri toplar ve kullanır. İç organların gücünü kullanan ve uzuvların gücünü tüketen, görev verdikleriyle uyumlu çalışan onları "tuz ve erik" gibi gören, onlarla altın ve taş gibi ilişkisi olan hükümdar onlara sadece cömert maaşlar ve yüksek makamlar sunmakla kalmaz aynı zamanda hepsine nazik davranır.

Geçmişte Zhou Hanedanı Hükümdarı Wen, Fenghuang bölgesinden geçerken tozlukları gevşedi. Yardımcıları etrafında değildi. Tozluklarını kendisi bağladı. Acaba Zhou Hükümdarı Wen'ın döneminde herkes erdemli miydi? Şimdi bu aydınlık çağda Üst İnsan eksikliği mi vardır? Bu sadece hükümdar ve memurları arasındaki ilişkilerin yakınlığı ve saygı meselesidir. Yi Yin, You Xin[2] ailesinden bir geline eşlik eden hizmetkârdı. Han Xin,[3] Xiang Yu'nün sürgüne gönderilen bir yöneticisiydi. Shang Hanedanı İmparatoru, Tang Hanedanının temelini Nanchao'da[4] attı. Han Hanedanı İmparatoru Gaozu[5] sunağa çıkıp Han Xin'i general olarak atadı ve onun görevi Gaixia'da[6] tamamlandı. Xia Hanedanından Jie, Yi Yin'i terk etmemiş olsaydı ve Xiang Yu, Han Xin'e lütufta bulunsaydı, kurmuş oldukları hanedanları mağlup olup yok olmayacak, kendileri de tutsak düşmeyecekti. Dahası, Wei Zi[7] onun kanından canındandı.[8] Yine de Song Beyliğine [Zhou Hanedanı Hükümdarı Zhou tarafından bahşedilen]

1 Taş ve su mecazı. Hükümdar ile memurların uyum içinde olması; taşın suya direnci veya hükümdarın resmî tavsiyeye direnci.

2 Günümüzde Henan, Kaifeng'da bulunan eski bir beyliktir.

3 (? – MÖ 196). Dönemin generallerindendir.

4 Günümüzde Anhui, Huichao'nun güneybatısındadır.

5 MÖ 256 – MÖ 195 yılları arasında yaşamıştır. (ç.n.)

6 Günümüzde Anhui, Nantuo Nehrinin kuzey kıyısındadır. MÖ 202'de Chu – Han Savaşı sırasında Xiang Yu burada yenilmiştir.

7 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Song Beyidir. Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 18. Bölüm.

8 Shang Hanedanı Hükümdarı Zhou'nun üvey kardeşiydi. (ç.n.)

bey olmayı kabul etti. Ji Zi iyi bir memurdu. Zhou Hükümdarı için *Büyük Plan*'ı[1] hazırladı. Konfüçyüs her iki adamın da iyiliğini övdü ve onları kınayan hiç kimse olmadı. *Törenler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Lu Beyi Mu,[2] Zi Si'ya[3] emekli olmuş bir memurun hükümdarı için yas kıyafetleri giymesinin eski bir gelenek olup olmadığını sordu. Zi Si şöyle dedi: "Geçmişin hükümdarları, insanları adap kurallarına göre terfi ettirir veya görevden alırlardı. Bu nedenle eski bir hükümdar için yas elbisesi giymekle ilgili bir kural vardı. Günümüzde hükümdarlar terfi ettirdiklerini âdeta dizlerinin üstünde oturtuyor, görevden aldıklarında da sanki onları bir uçuruma itiyorlar. Eski bir hükümdar için yas kıyafetleri giymek şöyle dursun böyle davranılan kişilerin isyana öncülük etmemesi bile zaten yeteri kadar iyi bir şey!" Qi Beyi Jing, Yan Zi'ya şöyle sordu: 'Sadık bir memur hükümdarına nasıl hizmet etmelidir?' Yan Zi şöyle cevap verdi: 'Hükümdarın başı belaya girdiğinde onun için ölmez. Hükümdar sürgüne giderse onu takip etmez.' Bey şöyle dedi: 'Hükümdar memurlarına tımarlar verir ve onlara soyluluk unvanları bahşeder. Hükümdarın başı beladayken onun için ölmez ve sürgüne gittiğinde de peşinden gitmez bu nasıl olur?' Yan Zi şöyle cevap verdi: 'Eğer memuru konuşur ve onun tavsiyesine uyulursa, hükümdar hayatı boyunca tehlikeye düşmez. Öyleyse memur neden ölsün? Memur ikaz eder ve bu kabul edilirse, hükümdar asla sürgüne gitmez, öyleyse nasıl ona eşlik etsin? İkazı dikkate alınmaz ve hükümdar başını belaya sokup ölürse, boşuna ölmüş olacaktır. İkazları dikkate alınmaz ve hükümdar sürgüne giderse sadakati sahtedir.' *Zuo Zhuan*'da şöyle denir: 'Cui Zhu[4] Qi Beyi Zhuang'ı[5] öldürdü. Yan Zi, Cui Zhu'nun evinin kapısının önünde duruyordu. Birileri ona şöyle sordu: "Beyinle birlikte

1 *Belgeler Kitabı*'ndan bir bölüm.

2 İlkbahar Sonbahar Dönemi Lu Beyliğinin 29. Beyi.

3 (MÖ 483 – MÖ 402) Konfüçyüs'ün torunlarındandır. Dönemin önemli düşünürlerindendir.

4 (? – MÖ 546) İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde Qi Beyliği yöneticilerindendir.

5 MÖ 553 – MÖ 548 yılları arasında Qi Beyi.

ölecek misin?" O şöyle cevap verdi: "O bir tek benim beyim mi? Neden ben öleyim?" Sonra şöyle sordular: "Kaçacak mısın?" Cevap verdi: "Beyin ölmesi benim suçum mu? Niye kaçayım? Eğer bir hükümdar hanedanın sunakları için ölür veya sürgüne giderse memur da onun için ölmeli veya sürgüne gitmelidir. Hükümdar kendi çıkarları için ölür veya sürgüne giderse en yakınları dışında kim bu sorumluluğu alabilir?" Cui Zhu'nun evinin kapısı açılınca Yan Zi içeri girdi. Qi Beyi Zhuang'ın naaşının üstüne kapanıp ağladı. Sonra ayağa kalktı üç kez sıçrayıp dışarı çıktı."[1] Mengzi der ki: 'Bir hükümdar memurlarını elleri ve ayakları gibi görürse memurlar da hükümdarı mideleri ve akılları olarak görür. Hükümdar memurlarını köpek ve atlar gibi görürse memurları da hükümdarı halktan biri gibi görür. Bir hükümdar memurlarını çamur ve yabani otlar gibi görürse, memurlar da hükümdarı haydut ve düşman olarak görür.' Bir memur hükümdarına ikiyüzlülük olmaksızın hizmet etse de gitmesi ya da kalması hükümdarın ona olan tavrına bağlıdır. Bu yüzden bir hükümdar memurlarına uygun şekilde davranmalıdır. Önemli meselelerden sorumlu saray görevlilerinden bazılarının Qi ve Jin[2] bölgelerini korumakla, bazılarınınsa sarayda önemli devlet işleriyle görevlendirildiğini gözlemledim. Hepsi yaptıkları işlerde başarı ve liyakat kazandılar. Çağımızın seçilmişleri olarak etkili makamlarda bulunuyor ve ağır sorumluluklar üstleniyorlar. Ağır sorumluluklar üstlenseler de samimiyetle güvenilmiyorlar. Samimiyetle güvenilmezse kendilerini güvende hissetmezler. Kendilerini güvende hissetmediklerindeyse sadece durumu idare etmeye çalışırlar. İdare etmeye odaklandıklarında yüksek ahlak prensipleri ve doğruluk sağlanamaz. Yüksek ahlak prensipleri ve doğruluk sağlanamazsa ahlak kuralları tesis edilemez. Ahlak kuralları geçerli olmazsa 700 yıl sürecek kalıcı barış ve saltanatı sürdürmek mümkün değildir.

---

1 Antik dönemde cenaze törenlerinde ölüye karşı sıçranır ve yüksek sesle ağlanırdı. Cenaze töreninin üç aşamasında da bu ritüel vardır bu nedenle "üç sıçrama" olarak adlandırılır.

2 Günümüzde Shanxi ve Sha'anxi eyaletlerinin bulunduğu bölge.

Ayrıca duydum ki hanedanımız liyakatli memurlara değer verir ve onların eski kötülüklerini görmezden gelirmiş. Bu önceki bilgelerin yaptıklarından hiç farklı değildir. Ancak siz büyük işlerde yumuşak, küçük suçlarda ise sabırsızsınız. Aniden öfkeye kapılırsınız. Kendinizi sevgi ve nefretten kurtarmadan yönetemezsiniz. Bir hükümdar yasakları sıkı bir şekilde uygulasa bile bazı yetkililer bunlara karşı çıkabilir. Dahası en üsttekiler kuralları ihlal etmeye başlarsa, aşağıdakiler de kuralları çokça ihmal etmeye başlarlar. Bir nehrin önü tıkanınca etrafına taşması ve sel oluşturarak büyük zarar vermesi gibi. Bu durumda halk güvenli bir yer bulabilir mi? Hükümdar suyun kaynağındaki bentleri açar açmaz aşağıda sayısız ihlaller meydana gelir. İhmaller meydana geldiğinde düzensizlik kaçınılmazdır. *Törenler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Sevgi göstermek ama kötülüğü bilmek, nefret etmek ama iyiliği kabul etmek.' Eğer birine karşı onun iyiliğini bilmeden nefret edersen, iyilik yapanlar muhakkak kendilerini tehlikede hisseder. Bir insana kötülüğünü tanımadan saygı gösterirsen, kötülük yapanların sayısı mutlaka artar. *Şiirler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Hükümdar eğer öfkelenseydi düzensizlik çabucak sona ererdi.' Bu nedenle eskilerin gazabı aşağılık eylemleri cezalandırmak için kullanılırdı. Ancak şu anda otorite ve ceza kurnazlığı teşvik ediyor. Elbette bu ne Yao ve Shun'un niyeti, ne de Yu ve Tang'ın başarısıdır. *Belgeler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Bizi yatıştıran hükümdarımızdır. Bize zulmeden düşmanımızdır.' Sun Qingzi [Xunzi] şöyle demiştir: 'Hükümdar gemi, halk ise sudur. Gemiyi yüzdüren de batıran da sudur.' Konfüçyüs şöyle demiştir: 'Su olmadan balık ölür ancak balık olmadan su yine de sudur.' Bu nedenle Yao ve Shun korkup günden güne daha da temkinli oldular. Bunun üzerine derinlemesine düşünmelisiniz!

Büyük işleri büyük vezirlere, küçük işleri küçük memurlara vermek ülkeyi yönetmenin genel kuralıdır, aynı zamanda devleti idare etmenin doğru yöntemidir. Şimdi bir görev verdiğinizde rütbeli memurlara yüksek, küçük memurlara da düşük itibar veriyorsunuz. Ancak bir şey olduğunda, küçük

görevlilere güvenir ve rütbeli görevlilerden şüphelenirsiniz. Değer verdiğiniz kişilere güvenir, çok değer verdiklerinizden ise şüphelenirsiniz. Bu şekilde iyi bir yönetim oluşturmak imkânsızdır. Ayrıca uygulamada devamlılığa önem verir ve sık sık değişim olmamasını amaçlarız. Şimdi bazen devletin büyük işlerini küçük memurlara emanet ediyorsunuz, bazen de küçük işleri üst makamlardakilere emanet ediyorsunuz. Küçük memurlar, işgal etmemeleri gereken makamlar alıyor, rütbeli memurlar artık bulundukları makamı tutamıyor. Üst düzey memurlar küçük meseleler için ve küçük memurlar da büyük meseleler için cezalandırılabilir. Görev makamla uyuşmaz ve ceza da suç ile. Elbette o zaman yetkililerden adaletli hareket etmelerini ve gönülden hizmet etmelerini beklemek çok zordur. Küçük memurlara önemli işler emanet edilemez, rütbeli memurlar küçük suçlardan dolayı cezalandırılamazlar. Büyük görevler verilenler küçük kusurlar için çağrıldığında, fırça kullanan kâtipler her fırsatta sizin isteklerinizi yerine getirmek için atılacak, zanaatlarını düzenlemelerin anlamını çarpıtmak için kullanacak ve yanlış suçlamalarda bulunacaklardır. Üst düzey yetkililer kendilerini açıklarsa, hükümdar itiraf etmekte isteksiz olduklarını düşünebilir. Sessiz kalırlarsa, hükümdar kendilerine yöneltilen suçlamaları gerçek sayacaktır. Konuşmak da susmak da bela getirecektir çünkü suçsuzluklarını ispat edemeyeceklerdir. Suçsuz olduklarını ispatlayamayacakları durumda hayatta kalmak için beladan kaçınırlar. Üst düzey memurlar beladan kaçındığında kurnazlık ve hileler ortaya çıkar. Kurnazlık ve hile ortaya çıktığında, yalan âdet haline gelir. Yalan âdet haline geldiğinde, mükemmel düzene ulaşılamaz.

Ayrıca üst düzey memurları tayin ederken onların kendilerini zorlamalarını istiyorsunuz. Ne zaman bir makam boşalsa onları birini işe almakla görevlendiriyorsunuz. Bir tanıdık önermek kişisel çıkar olarak kabul edilir. Konuşmaktan çekinmek, çabalamamak olarak görülür. Uygun bir kişi ise neden eski bir tanıdığı önermekten kaçınılmalı ki? Eğer önerilen kişi uygunsa, neden eski bir arkadaş olduğu için görev verilmesin;

eğer önerilen kişi uygun değilse de neden tanıdık değil diye değerli olsun? Eğer yetki verdiklerinize güvenmiyorsanız onların sadakatlerini sorgulayamazsınız. Yetkililer bazen yetersiz kalıyorsa hükümdar henüz onları elde etmemiş demektir. Eğer yukarıdakiler aşağıdakilere güvenmiyorsa alttakiler de güven duymuyordur. Eğer aşağıdakilere güvenilmiyorsa üsttekilerden şüphelenmek için neden olmalıdır. *Törenler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Üsttekiler şüpheye düştüğünde halk yoldan çıkar. Aşağıdakileri tanımak zor olduğunda hükümdarın işi uzar.' Üstler ve astlar birbirlerinden şüphelenirken kusursuz düzenden söz edilemez. Şu anda gördüğüm kadarıyla uzak bölgelerde hizmet eden memurların hiçbiri –onlar hakkında defalarca söylentiler duyduğunuz için– tam güveninize mazhar olamamaktadır. Dört Deniz'in genişliği içinde bu kadar çok memur ve halk arasında güvenilebilecek bir iki kişi mutlaka olmalı! Onlara bir kez güvenirseniz her konuda güvenebileceğinizi düşünürsünüz. Onlardan şüphelenirseniz onları tamamen güvenilmez olarak değerlendirirsiniz. Bu elbette sadece sizin yetki verdiklerinizin hatalarından kaynaklanmamaktadır. Sıradan insanlar arkadaş olduklarında hayatları üzerine yemin ederler, ölümde bile bu yemini bozmazlar. Balık ve su arasındaki ilişkiyi andıran bu bağ, hükümdar ve memurları arasındaki bağ için de geçerlidir. Hükümdar Yao ve Shun ve onların yöneticileri Ji ve Xie küçük bir meseleyle karşılaştıklarında kesinlikle kararlarını değiştirmemişlerdir! Küçük bir fayda için de fikirlerini değiştirmezler! Yalnızca aşağıdakiler açıkça sadakatlerini göstermedikleri için değil, aynı zamanda hükümdar astlarına güvenmediği ve onlara kötü davrandığı için. Elbette hükümdar yetki verdiklerine nazik davrandığında, bir yetkili de hükümdarına sadakatle hizmet ettiğinde böyle olmaz. İmparator hazretlerinin parlak bilgeliği ve başarıları göz önüne alındığında eğer zamanımızın yetenekli kişilerini arayıp bulur, üstler ve astlar arasında fikir birliği olursa, Üç Hükümdar'ın yönetim şekline ulaşıp dördüncü hükümdar olarak tarihe geçebilirsiniz veya Beş İmparatordan sonra siz Altıncı olabilirsiniz. O zaman Xia, Yin, Zhou

ve Han Hanedanları bile sizin hanedanınız yanında büyük sayılmazlar!"

Taizong tavsiyesini çok takdir etti ve ona bir at verdi.

[213] Zhenguan 14. yılda [640] Taizong tören memurlarına şöyle söyledi: "Aynı ocağı ortak kullanan insanlar biri öldükten sonra üç ay yas kıyafetleri giyer. Ancak küçük erkek kardeş veya ağabeylerin karısı öldüğünde birbirleri için yas kıyafeti giymezler. Ayrıca kişinin dayıları ve teyzeleriyle olan ilişkisi de benzer şekilde uzaktır. Ancak yas yükümlülüğünde, ahlak kurallarını ihlal eden bir fark vardır. Bu konuyu tartışmak için âlimleri bir araya getirmeliyiz. Aralarındaki ilişkiler yakın olan, ancak yas yükümlülüğü hafif başka durumlar varsa bunlar da bildirilmeli. O ay içinde saray sekreterliğindeki sekiz makam[1] ve tören memurları şu karara vardılar:

"Tören kurallarının, belirsizlikleri netleştirmek, farklılıkları ayırt etmek, doğru ve yanlışı birbirinden ayırmak için olduğunu duyduk. Bunlar ne Gök'ten aşağı inenler ne de Yer'den çıkanlardır. Bunlar insan duygularından başka bir şey değildir. İnsan geleneklerinde hiçbir şey, dokuz kuşak boyunca akrabalar arasında uyumlu bir ilişkiyi teşvik etmekten daha önemli değildir. Dokuz kuşak boyunca akrabalar arasında uyumlu bir ilişki, yakın ilişkilere değer vermekle başlar ve yakınlardan uzak akrabalara kadar uzanır. Akrabaların yakınlığı değiştiği için yas yükümlülükleri de farklıdır. Yas yükümlülükleri için düzenlemeler, sevginin derinliğine, ağırlığına göre belirlenir, böylece her durumda insan duygularıyla eşleşir. Dayı ve teyzeler kardeş olsalar da annenin bakış açısına göre yakınlığın derecesi değişir. Neden? Bunun nedeni dayının annenin geldiği ailede kalması, teyzelerin ise diğer soyadlarına sahip ailelere mensup olmalarıdır. Annenin ailesi açısından teyzeler ailenin üyeleri olarak kabul edilmezler. Klasikler ve tarih kayıtlarının

1 Saray Sekreterliği Başkanı'nı ifade eder. Yardımcılar ve altı vezirlik: Personel Veziri, Gelirler Veziri, Törenler Veziri, Savaş Veziri, Cezalar Veziri, Çalışma Veziri; toplam sekiz makam.

incelenmesi dayılara gerçekten daha fazla saygı duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle Zhou Hükümdarı Qi, beyliğini düşündüğünde bu beylikle olan ilişkilerini dayı ve yeğen arasındaki ilişki olarak görüyordu. Qin Bo,[1] Jin'in durumunu hatırladığında duygularını *Wei'in Kuzeyi*[2] adlı şiirde dile getirmişti. Şimdi dayılar için üç aylık yas süresi varken, teyzeler için beş aylık bir süre vardır. Bu metinlere uygundur ama esastan bağımsız olarak önemsiz olanın peşinden koşmak gerçek insani duyguların kaybedilmesine neden olur. Eskilerin duygularına henüz ulaşılamamıştır. Yas sürelerinde uygun bir uzatma veya kısaltma aslında bundan başlamalıdır.

Törenler Kitabı'nda şöyle denir: 'Kardeşin oğlu için yas, öz oğul için tutulan yas gibi olmalı. Amaç onu kendine daha da yakınlaştırmaktır. Bir ağabeyin karısı ve bir küçük erkek kardeş birbirleri için yas tutmaz. Bunun amacı aralarındaki mesafeyi korumaktır.' Tören kurallarına göre bir kişi üvey babası ile birlikte yaşıyorsa bir yıl boyunca yas kıyafetleri giymelidir. Hiç birlikte yaşamamışlarsa yas kıyafetleri giymemelidirler. Teyzelerin kocaları ve dayıların karıları için de aynı yas kuralı vardır. Şöyle denir: 'Aynı ocağı paylaşanlar için üç ay yas kıyafeti giyilmelidir. Üvey babayla kan bağı olmasa da aynı ocağı paylaşma nedeniyle yas tutulmalı. Eğer ayrı yerlerde yaşıyorlarsa bu geçerli değildir.' O halde, yas yükümlülüklerinin düzenlenmesinin yalnızca bir akraba için kullanılan isme değil, aynı zamanda sevgi derecesine de bağlı olduğu açıktır. Bazen yaşlı bir kadın kocasının çocuk yaştaki erkek kardeşiyle bir arada yaşar. Onu büyütmek için çabalar ve ona gösterdiği sevgi kendi çocuklarına gösterdiği sevgiyle aynıdır. Açlık ve soğuğa birlikte dayanır, yaşlılığa kadar birlikte yaşarlar. Üvey babasıyla yaşayan bir oğulla ya da aynı ocağı paylaşan iki insanla olan ilişkilerini karşılaştırın, elbette sevginin derinliği tartışılamaz. Hayattayken sevgileri aynı kandan olan akrabalar arasında

1 (MÖ 697 – MÖ 628). Chong'er olarak da bilinir. Uzun süre sürgünde kaldıktan sonra beyliğini geri almıştır.

2 *Şiirler Kitabı*'ndan bir bölüm.

olduğu kadar samimidir ancak ölümden sonra uzaklaşırlar. Bunun kökenini araştırdığımızda açıklamanın zor olduğunu görürüz. Eğer uzak bir ilişki gerçekten uygunsa, bir kadın hayatı boyunca kocasının küçük erkek kardeşi ile birlikte yaşamamalıdır. Hayatı boyunca onunla birlikte yaşaması uygunsa ölümünden sonra da onu yoldan geçen biriymiş gibi görmemesi gerekir. Hayattayken saygısını göstermek, öldükten sonra ise hafife almak insan duygularına aykırıdır. Ayrıca tarih kayıtları ağabeylerinin karısına hizmet ettikleri için övülen birçok örnekle doludur. Zheng Zhongyou[1] ağabeyinin karısı ve çocuklarına samimiyetle baktı, Yan Hongdu[2] ağabeyinin kör karısına öyle bir sadakat gösterdi ki tanrılar bile duygulandı. Ma Yuan[3] ağabeyinin karısını ziyaret ettiğinde her zaman şapkasını çıkarırdı. Kong Ji[4] ağabeyinin karısının mezartaşı önünde feryat ederek ağladı. Tüm bunlar doğruluğu ve iyiliği öğrenmenin derin bir iyi evlatlık ve kardeşlik bağlılığı olduğunu göstermektedir. Davranışlarının nedenlerini incelediğimizde kuşkusuz akıllıca bir öngörüye sahip oldukları görülmektedir. Ancak yukarıda bilge kralların olmadığı bir zamanda aşağıdakiler de törenleri düşünmez. Derin duygular bin yıl, ana ilkeler ise on bin kuşak boyunca korunur. Bu çok eskiden beri böyledir.

Şimdi imparator hazretleri üst ve astlar arasındaki hiyerarşi açık bir şekilde ortaya konmuş olmasına rağmen yas düzenlemelerinde insani duygular ve törenler arasında henüz bir denge olmadığını kabul etmektedir. Ata Tapınağı Kurban Görevlileri'ne yas dönemlerinde uzatma veya kısaltma yapmak için ayrıntılı tartışmalar yapmalarını emrettiniz. Aydınlanmış emrinize saygıyla uyduk ve benzer durumları kapsamlı şekilde araştırdık. Klasik metinler ve tarih kayıtlarındaki bütün örnek-

---

1 Doğu Han Hanedanı döneminde yaşamıştır.

2 Batı Jin Hanedanı yöneticilerinden. Ağabeyleri ölünce ailenin başına geçmiş, yengesinin gözünü tedavi ettirmek için uğraşmış ve sonunda başarmıştır. Ailesine bakmak için on yıl evden çıkmamıştır.

3 (MÖ 14 – MÖ 49) Doğu Han Hanedanı döneminin önemli generallerinden.

4 Bkz. Zi Si.

leri seçtik, kayıtları karşılaştırdık. Hem metinde geçeni hem de gerçek duyguları göz önünde bulundurarak seçim yaptık. Aşırı ve uzun yas sürelerini azalttık. Bu şekilde açık hükümler içermeyen törenler artık düzene girmiştir. Uyumlu ilişkileri teşvik eden insani duygular tam olarak ortaya konmuştur. Geçmişten gelen zararlı gelenekleri değiştirdik ve gelecek nesillere gerçek ilkeleri aktardık. Altı klasik metinde[1] ayrıntıları belirtilmeyen şeyleri açıkladık. Sadece imparator hazretleri yüz hükümdarı geride bırakarak böyle bir başarıya ulaşmıştır.

Eski kurallara göre, kişinin büyük büyükanne ve büyük büyükbabasına yasını tutmak için üç ay boyunca çul giydiğini saygıyla belirtiyoruz. Bu yasın beş aya çıkarılmasını talep ediyoruz. En büyük yasal oğlun karısı için yas süresi eski düzenlemelere göre dokuz aydı. Bunun on iki aya çıkarılmasını talep ediyoruz. Eski kurallara göre diğer oğulların eşleri için yas süresi beş aydı. Şimdi, erkek kardeşlerinin oğullarının eşleri için yas süresine benzer şekilde, dokuz aya çıkarılmasını talep ediyoruz. Küçük bir erkek kardeş ve ağabeyin karısının geçmişte yas kıyafeti giymesi gerekmiyordu. Şimdi beş aylık yas istiyoruz. Erkek kardeşinin karısının ve kocasının ağabeyinin matem süresi de beş aydır. Eski kurallara göre, dayı için yas süresi üç aydı. Teyze için tutulan yas gibi bu sürenin de beş aya çıkarılmasını talep ediyoruz."

Bu öneriyi kabul etmek için bir ferman çıkarıldı. Bütün bunlar Wei Zheng tarafından hazırlandı.

[214] Zhenguan 17. yılın 12. ayının Guichou Gününde[2] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Bugün benim doğum günüm. Halk, doğum günlerini kutlama yapılacak neşeli günler olarak görür. Fakat ben bugünün düşünmek için olduğunu hissediyorum. Hükümdar Göğün Altı'nı yönetir ve Dört Deniz'deki bütün zenginliklere sahiptir ancak aile büyük-

1 Antik dönem Çin Klasikleri. (ç.n.)

2 Ganzhi 60'lık döngü. Çin takvimindeki 60'lık döngülerin her birine Guichou denir. (ç.n.)

lerine bakma isteğini asla gerçekleştiremez. Zhong You[1] ana babası için pirinç taşıyamadığına pişman oldu. Bunun nedenini anlamak zor değildir. Ayrıca *Şiirler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Yazık anama babama, yazık beni büyütme çabalarına!' Ana babamın beni büyütmek için çabaladığı bir zamanı nasıl ziyafet ve keyif nedeni olarak değerlendirebilirim? Bu ahlak kurallarının ihlalidir." Sonra uzun süre bunun için ağladı.

[215] Zhenguan 2. yılda [628] İmparatorluk Törenleri Başveziri Zu Xiaosun[2] yakın zamanda bestelediği bir şarkıyı imparatora sundu. Taizong şöyle dedi: "Tören ve müzik, bilgelerin insanlara talimat vermek ve onları dizginlemek için kullandıkları şeylerdir. Yönetimin iyiliği ve kötülüğü elbette bunlardan gelmez!"

Baş Denetçi Du Yan şöyle cevap verdi: "Önceki hanedanların yükseliş ve düşüşü gerçekten müzikten gelmiştir. *Yeşim Ağaçların Arkasındaki Saray Çiçekleri*[3] Chen Hanedanı[4] sona ermek üzereyken, *Eşlik Eden Şarkı*[5] da Qi Hanedanının çöküşünden kısa bir süre önce bestelenmiştir. Bu şarkıları duyan bütün yolcular hüzün içinde ağlamıştır. Bunlara 'Yıkılan Hanedanın Sesleri' denir. Böyle bakıldığında iyi veya kötü yönetim gerçekten de müzikten gelmektedir."

Taizong şöyle dedi: "Öyle değil. Müzik insanları harekete geçirebilir mi? Mutlu bir insan bir ses duyduğunda sevinir, endişeli bir insan bir ses duyduğunda mutsuz hisseder. Hüzün ve neşe insanın zihnindedir ve müzikten gelmez. Bir yönetim yok olmanın eşiğine geldiğinde, halkı mutlaka zorluklarla karşılaşır. Bu nedenle yorgun zihinleri bir ses duyduğunda üzülürler. Istıraplı bir müzik sesi nasıl mutlu bir insanı kederli hissettirebilir?

---

1 Konfüçyüs'ün öğrencilerindendir.

2 (? – 628) Sui ve Tang dönemi yöneticilerinden.

3 İmparatoriçe Chen tarafından bestelenmiş şarkı.

4 Chen Hanedanı 557 – 589 yılları arasında Kuzey Güney Hanedanlarının sonuncusu.

5 Xiao Baojuan'in (483 –501) bestelediği şarkı.

Günümüzde *Yeşim Ağaçları* ve *Eşlik Eden* şarkıları varlıklarını sürdürüyor. Onları size çalayım. Eminim ki bu şarkılar çalındığında üzülmeyeceksiniz."

Saray Sekreteri Sağ Yardımcısı Wei Zheng öne çıktı ve şöyle dedi: "Eskiler şöyle der: 'Tören! Tören! Sadece yeşim taşı ve ipek mi demektir? Müzik! Müzik! Sadece çan ve davullar gibi müzik aletleri midir?'[1] Müzik, insanlar arasındaki uyumda yatar. Şarkılardan gelmez." Taizong bunu kabul etti.

[216] Zhenguan 7. yılda [633] İmparatorluk Törenleri Başveziri Xiao Yu şöyle bir yazı sundu: "Bugün *Chen'ın Yıkılışını Kutlama Müziği ve Dansı*[2] adlı parça Göğün Altı'nda her yere yayılmıştır. Ancak imparator hazretlerinin mükemmel erdeminin tasviri henüz tamamlanmamıştır. Liu Wuzhou, Xue Ju, Dou Jiande, Wang Shichong ve diğerlerine karşı zaferlerinizi ve başarılarınızı resmetmek istiyorum." Taizong şöyle dedi: "Dört Bir Taraf henüz huzura kavuşmamışken, Göğün Altı'ndaki insanları yanmak ya da boğulmaktan kurtarmak için seferler düzenlemekten başka seçeneğim yoktu. Sonuç olarak halk arasında böyle bir dans ortaya çıktı ve benim hanedanım da buna göre bir ezgi besteledi. Bununla birlikte, zarif müzikteki tasvir, yalnızca zaferlerin ve fetihlerin geniş bir tasvirini sunabilir. Daha ayrıntılı bir tasvirle, koşulların anlaşılması kolay olacaktır. Bugün generallerim ve vezirlerim olan kişilerin birçoğunun bir zamanlar diğerlerinin hizmetinde olduğunu görüyorum. Geçmişte başka bir hükümdara hizmet eden memurlar olduklarından, eski hükümdarlarının ele geçirilmesini tasvir eden bir şeyle tekrar karşı karşıya kalmaya dayanamazlar. Onları düşündüğüm için bunu yapmayacağım." Xiao Yu minnettarlıkla şöyle dedi: "Bunu düşünememiştim."

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 17.11.

2 Tang Hanedanı döneminde bir zafer şarkısı.

VIII. Cilt

30. Bölüm
Çiftçi Olmak

[217] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Her durumda kişi kendini temel meselelere adamalıdır. Devletimiz insanı [halkı] temel alır, halk da giyecek ve yiyeceği temel mesele sayar. Giysi ve yemek meselesinin yönetiminde doğru mevsimi kaçırmamak temeldir. Doğru mevsimi kaçırmamak ancak hükümdar tutumlu ve sükûnet içinde olduğunda mümkündür ve ancak bu şekilde elde edilebilir. Ordu sık sık seferber ediliyorsa ve inşa faaliyetleri durmuyorsa, insanları doğru mevsimlerden mahrum bırakmamak elbette mümkün değildir!"

Wang Gui şöyle dedi: "Geçmişte Qin Hanedanının ilk imparatoru, Han Hanedanı İmparatoru Wu dışarıda askerî kapasitelerini sonuna kadar tükettiler ve içeride de gösterişli saraylara değer verdiler. Halkın gücü tükendi, ardından da felaketler geldi. Onlar belki de halkın huzur içinde olmasını istemiyorlardı! Aslında insanları huzura kavuşturmanın yolunu kaybetmişlerdi. Yakın zamanda yıkılan Sui Hanedanı ve Yin Hanedanı bize ayna tutmaktadır. İmparator hazretleri bu suistimalleri miras aldı ama onları nasıl değiştireceğini bilmektedir. Başlangıç kolaydır ancak sonunu başarıyla getirmek gerçekten zordur. Naçizane, en sonda da tıpkı başlangıçtaki gibi uyanık

olmanızı dilerim; ancak o zaman mükemmelliği tam olarak idrak edeceksiniz."

Taizong şöyle dedi: "Söylediklerin doğru. Halkı ve ülkeyi huzura kavuşturmak hükümdara bağlıdır. Hükümdar Eylemsiz kalırsa halk mutlu olur. Hükümdarın çok arzusu olursa halk acı çeker. Bu yüzden duygularımı bastırıyor, arzularımı kısıtlıyor, kendimi dizginliyorum."

[218] Zhenguan 2. yılda [628] başkent bölgesinde kuraklık vardı. Çok sayıda çekirge ortaya çıktı. Taizong tahıllara bakmak için imparatorluk bahçesine girdi. Çekirgeleri görünce bir avuç aldı ve onlara lanet etti: "Halk için tahıl hayattır ve siz onları yiyorsunuz. Bu şekilde halka zarar veriyorsunuz. Eğer halk haddini aşmışsa sorumluluk yalnızca bana aittir. Eğer sizde idrak varsa sadece benim kalbimi kemirin ve halka zarar vermeyin." Avucunda tuttuklarını yutmak üzereyken etrafındakiler itiraz etti: "Hastalanırsınız, yapmayın!" Taizong şöyle dedi: "Felaketi kendi bedenime aktarmayı umuyorum. Neden hastalanmaktan kaçınayım?" Bunu söyledikten sonra onları yuttu. Bunun ardından bir daha çekirge felaketi yaşanmadı.

[219] Zhenguan 4. yılda [630] Taizong tüm eyalet denetçilerine[1] şöyle dedi: "Devletimiz insanları temel alıyor ve insanlar [halk] da yiyeceği hayat olarak görüyor. Eğer hububat olgunlaşmazsa, bunun onlara bakmamamdan kaynaklanmasından endişe ederim. Bu nedenle ayrı bir avluda 3 mu'dan[2] fazla araziye hububat ektim. Zaman zaman filizleri bizzat çapaladım. Yorgun düştüğümde sadece yarım mu'luk araziyi bitirmiştim. Bunu düşününce çiftçiliğin ne kadar zor ve emek isteyen bir iş olduğunu anlarsınız. Bir çiftçinin gerçekten çok zor bir hayatı vardır. Az önce Guandong'da[3] ve diğer yerlerde tahılın

1 Han Hanedanı zamanında her yerel yönetim yılda bir kez başkente rapor gönderirdi ve bundan sorumlu görevlilere de eyalet denetçileri denirdi.

2 Bir mu yaklaşık 670 metrekaredir. (ç.n.)

3 Hanggu Geçidi'nin doğusundaki bölge.

2,5 [para] ve pirincin de 4 qian olduğunu duydum. Bilmeyen insanların pirincin ucuz olduğunu görünce üretimi yavaşlatmalarından endişe duyuyorum. Sel ve kuraklık olursa kıtlığa maruz kalacaklardır. Siz vilayetlere vardığınızda, tarlalara gidip çiftçileri teşvik etmeleri için ilçelere memurlar göndermelisiniz. Onlara sizi karşılamamalarını veya uğurlamamalarını emretmelisiniz. Her gidiş gelişinizde sizi karşılarlarsa birçok çiftçilik faaliyeti için zamanı boşa harcarlar. Eğer çiftçiliği böyle teşvik edecekseniz oralara hiç gitmemek daha iyidir."

[220] Zhenguan 5. yılda [631] bazı birimler şöyle bir yazı sundu: "Veliaht prensin şapka giyme töreni yapılacak.[1] İkinci ay bunun için uğurlu zamandır. Tören hazırlıkları için askerlerin görevlendirilmesini talep ediyoruz."

Taizong şöyle dedi: "İlkbahar çift sürmeleri daha yeni başladı. Bunun çiftçilik faaliyetlerini engellemesinden endişe ediyorum. Tören onuncu ayda yapılsın." Veliaht Prensin Koruyucusu Xiao Yu bir dilekçede şunları yazdı: "Yin Yang uzmanlarına göre ikinci ay en iyi zamandır." Taizong şöyle dedi: "Yin ve Yang Okulu'na inanmıyorum. Eğer eylemler sadece Yin ve Yang'a dayanırsa neyin uygun olduğuna dikkat edilmez. Bu durumda mutluluğa nasıl erişebiliriz? Yaptığınız her işte doğru yola saygı duyarsanız doğal olarak iyi talihle karşılaşırsınız. Ayrıca iyi ve kötü talih insanlara bağlıdır, Yin ve Yang'a bağlı değil! Tarım için mevsimler çok önemlidir ve kısa bir süre için bile ihmal edilemez."

[221] Zhenguan 16. yılda [642] Göğün Altı'nda [ülkede] bir dou tahıl beş qian'di. Bazı yerlerde bir dou tahıl üç qian'di[2] ve çok ucuzdu. Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Devletimiz insanı [halkı] temel alır ve insanlar [halk] da yiyeceği hayat

1 Antik dönemden itibaren Çin'de erkekler 20 yaşına geldiklerinde yapılan tören. İmparatorlar ve beyler için 20 yaşından önce de bu tören yapılabilirdi. Erkeklerin yetişkinliğe ulaştıklarını gösteren bir törendir.

2 Bir qian 5 gramdır. (ç.n.)

olarak görüyor. Hububat olgunlaşmazsa devletin nüfusu artamaz. Böyle bereketli bir hasatla ben halkın anası babası olarak elbette mutluyum. Kendimi kişisel olarak tutumlu ve ölçülü olmaya adamak istiyorum, müsrifliğe teslim olmamalıyım. Her zaman Göğün Altı'ndaki insanlara lütuflarda bulunmayı ve hepsinin zenginlik içinde yaşamasını sağlamayı diliyorum. Şimdi angaryayı ve vergileri azaltmak ve onları doğru mevsimde çalıştırmak tüm hanelerin tarlalarda çalışmalarını ve refah içinde yaşamalarını sağlayacaktır. Bütün yerleşimlerde edep ve tevazuyu yüksek tutmak, gençlerin yaşlılara, karının kocaya saygı duymasını sağlamak onları asil yapacaktır. Göğün Altı böyle olsaydı ben müzik dinlemesem ve avlanmaya gitmesem de neşe yine de burada olurdu!"

31. Bölüm
Cezalar ve Yasalar Üzerine

[222] Zhenguan 1. yılda [627] ölümle sonuçlanan suçları işleyenlerin sağ ayağının kesilmesini emreden bir ferman vardı. Bunun üzerine Taizong yetkililere şunları söyledi: "Önceki nesiller uzun süredir bedensel cezalar uygulamamıştır. Şimdiyse suçluların sağ ayağını kesiyoruz, bunu yapmaya katlanamam." İkaz Memuru Wang Gui şöyle cevap verdi: "Geçmişteki uygulamalarda bedensel cezalar küçük suçlar içindi. Şimdi imparator hazretleri birçoğunun idam edilmesine üzülüyor. Bu nedenle yasa onların ayaklarını kesmek için yapıldı. Bir ayaklarını kaybedip hayatlarını korumak suçlulara büyük fayda sağlar. Ayrıca onların bu halini görenler için de yeterli bir uyarı olacaktır." Yetkililer arasında Chen Shuda şöyle dedi: "Antikçağ'ın bedensel cezaları ölüm cezasının kapsamı dışındaydı. İmparator hazretleri ölüm cezasını ayak kesme cezasına indirgerse, bu ölümün yerine yaşamı koymak gibidir ve yumuşak bir yasa olarak değerlendirilir."

[223] Zhenguan 1. yılda [627] Taizong yetkililere şöyle dedi: "Ölüler dirilemez. Yasaları uygularken hoşgörü ve sadelik korunmalıdır. Eskiler şöyle der: 'Tabut satanlar her yıl hastalık olsun ister, insanlardan nefret ettikleri için değil, tabut satışından kâr ettikleri için.' Şimdi bir davaya bakan hukuk yetkilileri değerlendirmeleri geçmek istedikleri için her zaman eksiksiz ve keskin olmaya çalışıyorlar. Onların adil olmasını sağlamak için hangi yasalar çıkarılmalıdır?" İkaz Memuru Wang Gui öne çıktı ve şöyle dedi: "Ancak adil, dürüst ve iyi insanları seçer ve göreve getirirseniz, adil karar verenleri altın ile ödüllendirir ve terfi ettirirseniz, o zaman doğal olarak kötülük sona erecektir." Bunu kapsayan bir ferman yayınlandı.

Taizong tekrar şöyle dedi: "Antikçağ'da hüküm verenler her zaman Üç Sofora Ağacı ve Dokuz Hünnap Ağacı'nı[1] kontrol ettiler. Şimdi Üç Bey ve Dokuz Üst Düzey Memur bu makamları işgal ediyor. Şu andan itibaren ölüm cezaları ile ilgili davalar, Saray Sekreteryası ve Kançılarya'daki 4. düzey üstü memurlar ve Başkâtiplik, Dokuz Üst Düzey Memur tarafından tartışılmalıdır. Böylece adaletsizliğin önüne geçmeyi umabilirim." O andan itibaren Zhenguan 4. yıla kadar [630] bütün ülkede sadece 29 kişi ölüm cezasına çarptırıldı. Diğer cezalar da neredeyse hiç uygulanmadı.

[224] Zhenguan 2. yılda [628] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Geçenlerde bir köle isyan planlayan efendisiyle ilgili bilgi verdi. Bu özellikle yasaklanması gereken son derece zararlı bir şeydir. Birinin isyan planladığını varsayalım, tek başına başarılı olamayacaktır ve sonunda başkalarıyla birlikte plan yapacaktır. Eğer bir grup insanın plan yapması söz konusuysa o zaman diğerleri bunun hakkında konuşacaktır. Bir kölenin sözlerine güvenilebilir mi? Şu andan itibaren bir kölenin efendisini ihbarı artık kabul edilmemelidir. Köle boynu vurularak idam edilsin."

1 Zhou Hanedanı zamanında sarayın bahçesinde üç sofora ve dokuz hünnap ağacı vardı. Memurlar ve yetkililer imparatorla görüşecekleri zaman rütbelerine göre bu ağaçların altında beklerlerdi. Bu daha sonra kullanılan bir deyim haline gelmiştir.

[225] Zhenguan 5. yılda [631] Zhang Yungu[1] saray adli inceleme görevlisi idi. Xiangzhou'lu[2] Li Haode[3] zihinsel bir hastalığa yakalanmıştı. Sihir ve büyücülük hakkında tuhaf tuhaf konuşuyordu. Bir fermanla davasının görülmesi emredildi. Zhang Yungu şöyle dedi: "Li Haode'nın zihinsel bir hastalığa yakalandığına dair kanıtlar var. Kanuna göre suçlu bulunmamalı." Taizong bunu kabul etti ve onu affetmek üzereydi. Zhang Yungu gizlice imparatorun kararını bildirdi ve ardından onunla birlikte kumar oynamaya gitti. Sekretarya Denetçisi Quan Wanji onu imparatora şikâyet etti. Taizong çok öfkelendi ve Doğu Pazarı'nda[4] boynunun vurulmasını emretti.

Daha sonra pişman oldu ve Fang Xuanling'e şöyle dedi: "Eğer başka bir kişinin sağladığı maaşla[5] geçiniyorsa o kişiyi endişelendiren şey hakkında endişelenmelisin. Küçük ya da büyük her işe dikkat etmelisin. Bugünlerde ben bir şey sormazsam sen de konuşmuyorsun ve bir şeyler gördüğünde hiç uyarmıyorsun. Böyle üst düzey yetkili olur mu? Örneğin Zhang Yungu bir hâkimdir. Bir hükümlüyle kumar oynadı ve benim sözlerimi sızdırdı. Bu gerçekten çok ağır bir suçtur. Yine de normal kanunlara göre ölüm cezasını gerektirecek bir suç değildir. O sırada çok öfkeliydim ve onun idam edilmesini emrettim. Hiçbiriniz tek kelime etmediniz ve hiç kimse bu konuda bir dilekçe yazmadı. Daha sonra emir uygulandı ve idam edildi. Bu kesinlikle Dao'nun ilkesi değildir." Bunun üzerine bir ferman çıkardı: "Bütün ölüm cezalarında infaz emri verilmiş olsa bile imparatora beş kez dilekçe verilmesi şarttır." Beş kez dilekçe verme uygulaması Zhang Yungu'nun davasıyla başlamıştır. Ayrıca şunları söylemiştir: "Kanunları uygularken ve suçu belirlerken zaman zaman adaletin bozulmasından korkarım. Şu andan itibaren Kançılarya yasalara göre ölüm cezasını hak eden ama koşullara

1 Taizong tahta çıktıktan sonra birçok göreve gelmiştir.
2 Günümüzde Henan, Anyang'ın güneyi.
3 Zhang Yungu'nun iyi arkadaşıdır.
4 Tang döneminde Chang'an şehrinin doğusu. Suçlular burada cezalandırılırdı.
5 İmparatorun verdiği maaş kastedilmektedir. (ç.n.)

göre af edilme ihtimali olan davaları soruşturacaktır. Bunların hepsi kaydedilmeli ve imparatora bildirilmelidir."

Zhang Yungu, Zhenguan 2. yılda [628] Youzhou[1] Bölgesi Komutanlığı Kayıt Sorumlusu olarak Saray Sekretaryası'na *En Büyük Hazineye Uyarı*[2] [imparatorluk tahtına atıfta bulunarak] başlığıyla bir yazı sundu. Hem üslubu hem de içeriği övgüye değerdi ve bir yol gösterici, bir uyarı olarak kabul edilebilirdi. Yazı şöyleydi:

"Antikçağ'dan günümüze yukarı ve aşağı bakıldığında sadece hükümdar iyi talih yaratır. Hükümdar olmak zordur. Hükümdar Göğün Altı'nda ikamet eder, prens ve beylerin üzerindedir. İhtiyaçlarını karşılamak için toprağa dayanır ve amaçlarını uyumlu hale getirmek için memurları bir araya getirir. Böylece endişeli zihni gün geçtikçe rahatlar ve doğru olmayan duygular da terk edilir. Olayların ihmal ettiği şeylerden, talihsizliklerin de beklenmedik şeylerden kaynaklandığını bilemez! Elbette bilge bir hükümdar Göğün Emri'ni aldığında boğulanları kurtarır, sıkıntı çekenlere ulaşır. Bütün suçu üstlenir ve halka merhamet gösterir. Aylar ve günler parlar. Adildir ve bencillikten uzaktır. Bu nedenle Göğün Altı'nı yöneten tek bir kişi, Göğün Altı'nı tek bir kişiye hizmet etmek için kullanmaz. Savurganlığı yasaklamak için törenleri, ahlaksızlığı önlemek için müziği kullanır. Soldaki kâtip onun sözlerini, sağdaki kâtip ise olayları kaydeder. Saraydan çıkınca yolu açılır, kimsenin yürümesine izin verilmez. Dört mevsim onun hiddetini ve merhametini düzenler. Üç Işık[3] başarı ve başarısızlıklarını belirler. Böylece kendisi kanun, sesi de kural olur. Bilmiyorum deme, çünkü yüksek makamdakiler mütevazı olanları dinler. Zararı yok deme, çünkü küçük zararlar birikir ve büyük felakete dönüşür. Sevinç aşırıya kaçmamalıdır çünkü aşırı sevinç kedere dönüşür. Arzular dizginlenmelidir çünkü kontrolsüz arzular felakete dönüşür. Saraylar genişletilebilir ancak hükümdarın yaşam alanı kendi dizlerinin genişliği

1 Antik bir yerleşim.
2 İmparator kastedilmektedir.
3 Güneş, ay ve yıldızlar.

kadardır. Ahmak ve cahil hükümdarlar değerli yeşim taşlarından teraslar yapmış, odalarını süslemişlerdir. Hükümdarın önüne Sekiz Lezzet[1] konduğunda sadece bir kısmını yemelidir. Sadece düşüncesiz delilerin arkasından artıklar bir tepe haline gelir ve içkiden bir göl oluşur. İçerideyken şehvetle, dışarıdayken av ile kendinizi kaybetmeyin, elde edilmesi zor şeyleri önemsemeyin, yok olmuş devletlerin müziğini dinlemeyin. Kendinizi içeride kaybetmek insan doğasına zarar verir; dışarıda kaybetmekse zihni huzursuz eder. Elde edilmesi zor şeyler savurganlığa neden olur. Yok olmuş devletlerin müzikleri yakışıksızdır. Kendinizi yüce görüp yetenekli ve erdemlilere kibirle davranmayın. Kendinizi akıllı görüp uyarı ve ikazları reddetmeyin ve böbürlenmeyin. Duydum ki Xia Hükümdarı[2] yemek yerken işlerle ilgilenmek için defalarca ayağa kalkardı. İmparator Wei bir yetkili onun elbisesinin kolundan tuttuğunda durmadı. İtaatsiz insanları yatıştırırken ilkbahar güneşi ve sonbahar çiyi gibi nazik olun. Yardımsever olun, İmparator Gaozu gibi yüce olun. Yönetimde sanki ince bir buz üzerinde adım atıyormuş ya da bir uçuruma bakıyormuş gibi dikkatli olun. Zhou Hükümdarı Wen gibi ihtiyatlı olun.

Şiirler Kitabı'nda şöyle denir: 'Bilgisi olmayan akıllı değildir'. *Belgeler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Taraflı olma, isyankâr olma.' Hükümdar eşit şekilde bunları düşünmeli, zihninde sevdiği ve sevmediği şeyler arasındaki ayrımı ortadan kaldırmalıdır. Çoğunluk bir şeyden vazgeçtiğinde cezaya karar vermeli, bir şeyden memnun olduğunda ödüllendirmelisiniz. Güçlüyü zayıflatarak kargaşaya düzen getirin, çarpık olanı düzelterek yanlışlara son verin. Bu nedenle denir ki: 'Heng gibi dan gibi,[3] bunlar nesneleri sayılarla değerlendirmez, bir şey asıldığında ağır mı hafif mi hemen görülür. Su gibi ayna gibi, bunlar cisimlerin gerçek şeklini göstermez, bir nesnenin sureti yansıdığında güzelliği veya çirkinliği kendiliğinden ortaya çıkacaktır.' Karmaşık olanı temiz,

1 Sekiz pişirme yöntemiyle pişirilmiş yemekler.
2 Yu'yü kastetmektedir
3 Ağırlık birimleri. 120 Jin bir dan'a eşittir.

parlak ve göz kamaştırıcı olanı açık, karanlığı bilgisizlik, araştırmayı açıklık sanmayın. Şapkanızın üzerindeki yeşim taşlı püsküller gözlerinizi kapatsa da henüz şekillenmemiş olana [henüz gerçekleşmemiş olan olaylara] dikkat edin. Sarı ipekler kulaklarınızın duymasını engellese de henüz sesi olmayanı işitin. Zihniniz sessizlikte dolaşsın, ruhunuz Mükemmel Dao'da olsun. Müzik aletlerine vurulduğunda, vuruş büyüklüğü ve küçüklüğüne göre akseder, içki kapları derinliklerine göre içki alır. Bu nedenle şöyle denir: 'Gök Dao'yu elde ederek saflaşır, Yer Dao'yu elde ederek huzur bulur, Hükümdar Dao'yu elde ederek doğruluk ve adaleti sağlar."[1] Dört mevsim konuşmaya gerek kalmadan birbirini takip eder, her şey eylemsizlikle büyür. İmparator da bu güce sahiptir, Göğün Altı'nda barış vardır. Hükümdarımız düzensizliğe son verdi, bilgelik ve güç ile zafer kazandı. Halk sizin müthiş gücünüzden korkar ama sizin erdeminizi henüz benimsemiş değil. İmparator devletin talihini kontrol eder ve saf geleneği destekler. Halk başlangıcı benimsemiştir ancak son henüz güvence altına alınmış değil. O halde Altın Ayna'yı[2] takip edin. Açık bir zihinle halkı çalıştırın, verdiğiniz sözleri eyleme dönüştürün. İyi yönetimin ilkelerini tam olarak benimseyin ve emirlerinizi duruma uygun şekilde değiştirin. Göğün Altı herkesindir, bu da hükümdarın iyiliğidir. İmparator Tang'ın ağın üç tarafını açıp hayvanları kurtarması gibi, İmparator Shun gibi enstrümanınızı alıp şiirler söyleyerek halkı eğitin. Her gün bunları düşünün ve unutmayın. İyi talih ve felaket insanlara bağlıdır, Gök [sadece] yardımcı olur. İkaz memuru olarak sorumluluğum açıksözlü olmaktır, bu nedenle düşüncelerimi anlatmaya cüret edebiliyorum."

Taizong onun düşüncelerini övdü, 300 duan ipek verdi ve onu saray adli inceleme görevlisi yardımcısı olarak atadı.

[226] Zhenguan 5. yılda [631] şöyle bir ferman yayınlandı: "Başkentteki görevliler, yakın zamanda ölüm cezalarında beş

1 *Daodejing*'e atıf.

2 Aşikâr olan doğru yol anlamında kullanılan bir mecaz.

inceleme yapıldığını söylese de bunların hepsi sadece bir günde yapılmıştır. Bunların hiçbirinde davayı dikkatle ele almak için zaman yoktur. Öyleyse beş kez incelemenin ne faydası vardır? Sanık pişmanlığını ifade etse bile bununla zamanında ilgilenmeleri mümkün değildir. Şu andan itibaren başkentte ölüm cezalarını bildiren tüm yetkililer iki gün içinde beş inceleme sunmalı ve Göğün Altı'ndaki tüm vilayetlerde üç inceleme yapılmalıdır." İmparator ayrıca bizzat yazarak bir ferman yayınladı: "Son zamanlarda yetkililer davalara bakarken esas olarak yasa metnine dayanmaktadır. Koşullar merhamet için zemin oluştursa da yasalara karşı gelmeye cesaret edememektedirler. Yasa metinleriyle ve suçun belirlenmesiyle adaletin sağlanamayacağından endişe ediyorum. Şu andan itibaren Kançılarya, yasaya göre bir ölüm cezasını hak eden ancak koşulları nedeniyle merhamet gösterilebilecek bir davayı incelerken bunu imparatora bildirmelidir."

[227] Zhenguan 9. yılda [635] Yanze Ordusu'nun[1] ve Min Bölgesinin[2] Başkomutanı Gao Zengsheng, Askerî Komiser Li Jing'e itaatsizlikle suçlandı. Ölüm cezası hafifletilerek sınıra sürüldü. O sırada bazıları şöyle yazılar sundular: "Gao Zengsheng, siz Qin prensiyken hanenizin değerli bir memuruydu. Ona hoşgörü göstermenizi temenni ediyoruz."

Taizong şöyle dedi: "Gao Zengsheng, Askerî Komiser Li Jing'e itaatsizlik etti ve onu isyan planlamakla haksız yere suçladı. Geçmişte hanemde çalışmış olsa da –ki bunu unutmam mümkün değildir– devleti yönetmede ve yasayı korumada tutarlılık olmalı. Şimdi onu affedersem fırsatçılığın önünü açmış olurum. Ayrıca Taiyuan'de devlet kurulduğundan beri beni takip eden ve savaşlarda başarılar kazanan birçok kişi vardır. Eğer Gao Zengsheng affedilirse bunu kim kıskanmaz? Liyakat ve başarı sahibi olan herkes o zaman yasayı ihlal edecektir. İşte tam bu nedenle onu kesinlikle bağışlayamam."

1 Günümüzde Xinjiang, Lop Nor.

2 Gansu, Min ilçesi.

[228] Zhenguan 11. yılda [637] Wei Zheng bir yazı sundu: "*Belgeler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Ahlakı savunun ve ceza verirken şefkatli olun!' *Törenler Kitabı*'nda da şöyle denir: 'Üstlere hizmet etmek kolay olduğunda astlar her şeyi kolayca anlar ve o zaman cezalar karmaşık olmaz. Üstler şüphe duyduğunda halkın da kafası karışır. Astlar anlamakta güçlük çekince hükümdar çok çalışır.' Üstlere hizmet etmek kolay olunca astlar kolayca hizmet ederler. Hükümdar çok çalışmak zorunda kalmaz ve halkın kafası karışmaz. Bu nedenle hükümdar erdem sahibi olduğunda astlarının kafası karışık olmayacaktır. Üstler sadakat ve dürüstlük konusunda samimi niyetlerini kitlelere duyurduğunda astlar bütün güçleriyle çalışacak ve böylece Büyük Huzur'un temelleri atılacak, 'Huzur ve Düzen Çağı'nı ilan eden kutlama sesleri duyulacaktır.

Şimdi Dao hem Hua'ları [Çinlileri] hem de Rong'ları [yabancıları] kapsamaktadır. Başarılarınız kâinat kadar yüksektir. Hiç kimse size itaat etmemeyi düşünmemekte, en uzaklardan bile size ulaşılabilmektedir. Sade sözlere değer verirsiniz; niyetiniz her zaman detaylı araştırma yapmaktır. Ancak ceza ve ödüllendirmede henüz başarılamamış bazı şeyler vardır. Ceza ve ödülün temeli, iyi işleri teşvik, kötü işleri de kınamaktır. İmparator ve hükümdarlar Göğün Altı'nı birleştirir. Yakınlık ve uzaklığa bakmadan ceza ve ödüllendirmede ağırlaştırma ya da hafifletme yapmazlar. Şu anda ceza ve ödüller henüz bu duruma gelmemiştir. Bazıları ceza ve ödülü kendi iyi ya da kötü duygularına göre eğip bükerek vermekte, bazıları ceza ve ödülün ağırlığını kendi sevinç ve öfkesine göre belirlemektedir. Sevinçli anlarda yasada mazur görülecek yerler aramakta, öfkeli olduklarında ise suç bulmaya çalışmaktadırlar Sevdiklerinizin 'derilerini kanat çıkarsın diye delersiniz,'[1] sevmediklerinizin 'yaralarını bulmak için pisliklerini yıkarsınız.'[2] Bir yara izi bulunca ceza aşırıdır, kanatlar çıkıyorsa ödül yersizdir. Cezalar

1 Kendi sevdiklerini kayırmak ve pohpohlamak anlamında kullanılır.

2 Sevmediklerinde hata ve kusur aramak anlamında kullanılır.

aşırı olunca Küçük İnsanlara yol açılır. Ödüller yersiz olunca Üst İnsanların yolu kapanır. Küçük İnsan'ın kötülüğü kontrol altında tutulmazsa, Üst İnsan'ın iyiliği teşvik edilmezse düzenli bir yönetim ve cezalara gerek kalmaması gibi bir durum oluşabileceğini hiç duymadım.

İnsanlar boş zamanlarında konuştuklarında Konfüçyüs ve Laozi'yı takdir ederler. Ancak öfkenin zirvesindeyken Shen Buhai ve Han Feizi'nin[1] düşüncelerini uygularlar. Kişi doğru davrandığında birçok kez görevinden atılır.[2] Kendilerini güvende tutmak için başkalarını tehlikeye atanların sayısı gittikçe artar. Bu nedenle erdem ve ahlak henüz geniş şekilde tezahür etmemiştir ve zalim uygulamalar gittikçe artmaktadır. Zalimlik teşvik edildiğinde her türlü sorun ortaya çıkar. İnsanlar fırsatlar için rekabet edince birlik olmaz. Bu da bilge hükümdarların yaptıklarıyla karşılaştırıldığında Hükümdarın Yolu'ndan geri kalır. Geçmişte Zhou Li bir elini kaldırıp diğer elini indirerek işaret etmiştir.[3] Böylece Chu Beyliği'nin yasaları yetersiz kalmıştır. Zhang Tang[4] cezaların şiddetini kendisi belirlemiş ve böylece Han Hanedanı ceza sistemi bozulmuştur. Memurlar önyargılı olursa aldatmacalar alenileşemez, hükümdarın ahlakı anlaşılamaz ve halk ne yapacağını bilemez. İmparator hazretlerinin berrak anlayışıyla bütün karanlıklar ve belirsizlikler aydınlanır. Ruhunuz her şeyi kapsar ve bilginiz her şeye nüfuz eder. Huzurlu olanla huzur bulanlar, ceza verirken merhamet göstermekle ilgilenmez. Mutlulukla mutlu olanlar, ilk gülenlerin talihinin nasıl değiştiğini unutur. İyi ve kötü talih birbirine bağlıdır, uğurlu ve uğursuz aynı yerde bulunur. Bunlar sadece insanların meydana getirdiği şeylerdir. Buna dikkat etmelisiniz. Son zamanlarda cezalar biraz artmış, öfkeniz biraz daha keskinleşmiştir. Bun-

1 Shen Buhai (MÖ 420 – MÖ 337) ve Han Feizi, Savaşan Beylikler Dönemi'nin Yasacılık Okulunun temsilcileridir.

2 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 18.2.

3 Hile yapmak anlamına gelir.

4 (? – MÖ 115). Batı Han Hanedanı döneminde İmparator Wu'nun saltanatında önemli bir yönetici.

ların nedeni bazen ziyafetlerin yeterli olmaması, bazen de inşa işlerinin planlandığı gibi gitmemesidir; bazen maddi şeylerin sizi tatmin etmemesi, bazen de emirlerinize uyulmamasıdır. Ancak bunların hiçbiri düzeni sağlamada öncelikli değildir. Korkarım ki bu kibir ve aşırılığın hızla artmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle şunun boş bir söz olmadığını biliyoruz: 'Kişi ne kadar soylu ve zengin olsa da kibirli olmamalıdır.'

Üstelik değiştirdiğimiz şey elbette Sui'dir [hanedanın yönetimi]. Sui Hanesinin çöküş nedenini imparator hazretleri çok iyi bilmektedir. Sui Hanesinin depolanmış servetini günümüz kaynaklarıyla karşılaştırın, Sui ordusunu bugünün ordusuyla karşılaştırın, Sui dönemiyle bugünün nüfusunu yan yana koyun, bunların büyüklükleri karşılaştırılabilir mi? Ancak Sui Hanesi zenginlik ve gücüne rağmen halk harekete geçtiği için yenilmiştir. Biz ise yoksulluk ve mahrumiyet içinde olsak da huzur içindeyiz çünkü halka sükûnet getirdik. Sükûnet huzur, hareket ise kargaşa getirir. Bunu herkes bilir. Bu gizlenmiş ya da görülmesi zor bir şey değildir. Yine de çok az kişi düz ve kolay yoldan yürür ve çoğu devrilmiş arabanın izlerini takip eder. Neden? Çünkü huzur varken tehlike düşünülmez. Düzen varken kargaşa, hayattayken ölüm düşünülmez. Geçmişte Sui [hanedanı], kargaşaya düşmeden önce kesinlikle kargaşa çıkmayacağını söylemişti. Sui yok olmadan önce asla yok olmayacaklarını söylemişti. Bu nedenle ordu tekrar konuşlandırıldı ve angaryalar sona ermedi. Yok olmanın utancı ortaya çıkarken bile yok oluşlarının sebebini hâlâ anlayamamışlardı! Bu çok acınası değil mi?

Bir yüzün güzellik ve çirkinliğini anlamak için durgun suya bakmak gerekir. Devletin huzur ve tehlikesini yansıtmak için yok olmuş devletlerin örneklerinden ders almak gerekir. Bu nedenle *Şiirler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Yin Hanedanının bize tuttuğu ayna bizden uzak değildi, Xia Hanedanı hükümdarlarının dönemi de.' Ayrıca şöyle denmektedir: 'Baltayla ağaç kesip o ağaçtan balta sapı yapmak uzakta değildir.' Dilerim ki bugün sükûnet ve hareket arasında seçim yaparken Sui Hanesinin durumunu

düşünüp, Yin Hanedanının aynasını aklınızdan çıkarmazsınız. O zaman hayatta kalmakla ölümü, düzen ve kargaşayı anlarsınız. Devletin nasıl tehlikeye düştüğünün farkına varabilirseniz güvende olursunuz. Devletin nasıl kargaşaya düştüğünü anlarsanız düzen gelir. Yok oluşun nasıl başlayacağını düşünürseniz hayatta kalırsınız. Hayatta kalmanın ve yok olmanın neye bağlı olduğunu bilerek halkın itaat etmesi için kendi arzularınızı dizginlemelisiniz. Av gezilerinizden tasarruf edip, muhteşem inşa işlerini, acil olmayan işleri durdurmalısınız. Taraflı olmaktan kaynaklanan öfkeden kaçınmaya özen göstermelisiniz. Sadık ve samimi olanlara yakın, dalkavuklaraysa uzak durmalısınız. Kulağa hoş gelen yanlış sözleri reddedin, ağızda acı tat bırakan dürüst ve sadık sözlerden zevk alın. Hızla yükselen memurları görevden alın ve elde edilmesi zor ürünleri küçümseyin. Yao ve Shun'un uygulamalarını takip edin. Yu ve Tang gibi özeleştiri yapın. Hanelerin ürettiklerini idareli kullanın ve halkın isteklerini dinleyin. Kendinizden başlayın ve başkalarıyla ilişkilerinizde merhametli olun. Fayda elde etmek için düşüncelerinizi titizlik ve tevazu ile uygulayın. Kibirli olmayın çünkü bu kayıpların habercisidir. Bunları uygularsanız, harekete geçtiğinizde halk sizinle uyum içinde olacaktır. Konuştuğunuz zaman sözleriniz bin li ötede yankılanacaktır. Eski çağların en yüksek erdemini aşacak ve sonraki nesiller için bir örnek olacaksınız. Bunlar bilge kişilerin ve ataların büyük planı, imparatorların ve hükümdarların ulu işleridir. Tüm bunları başarmak ancak temkinli ve ölçülü davranmakla mümkündür.

Korumak kolay ancak elde etmek zordur. Yine de elde edilmesi zor olanı elde ettiniz. Şüphesiz kolay olanı korumaya muktedirsiniz! Eğer zaman zaman [ülke] ciddiyetle korunmuyorsa bunun nedeni kibir, savurganlık ve sefahatin onu istikrarsızlaştırmasıdır. Başlangıçta olduğu gibi sonuna kadar uyanık kalmaya çalışmamayı göze alabilir misiniz? *Değişimler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Üst İnsan güvendeyken tehlikeyi unutmaz, varken yok olmayı unutmaz, düzende kargaşayı unutmaz. Böylece kendisini ve ülkesini koruyabilir.' Bu sözleri

derinlemesine düşünmemek olmaz. İmparator hazretlerinin mükemmellik arzusunun önceki zamanlara göre azalmadığını, ancak değişmesi gereken bir şey duyduğunuzda eskiye göre değiştirme isteğinizin biraz azalmış olduğunu görüyorum. Eğer şimdiki huzur zamanında geçmişin saygı ve tutumluluğunu uygulayabilirseniz, bu kesinlikle en mükemmeli olacaktır. Böylece hiç kimse size yetişemeyecektir."

Taizong bu sözleri övgüye değer buldu ve kabul etti.

[229] Zhenguan 14. yılda [640] Daizhou[1] Valisi Jia Chong[2] çalışanları arasında On Kötü Suç'tan[3] birini işlemiş biri vardı. Vali durumu imparatora bildirdi. Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Geçmişte Dan Zhu, büyük bilge Tao Tang'ın[4] oğlu babasına hiç benzemiyordu. Haydut Zhi[5] bilge Liu Xiahui'nin[6] kardeşi olmasına rağmen çok kötü bir adamdı. Tao Tang ve Liu Xiahui gibi bilgeler onları eğitmesine rağmen oğul ve küçük kardeş değiştirilememiş, kötülüğü terk edip iyiliği takip etmeleri sağlanamamıştır. Şimdi emrindekileri değiştirmesi için bir vali gönderdiğimde hepsinin iyiye dönmesi mümkün değildir. Eğer böyle durumlarda valilerin rütbelerinin düşürülmesini emredersem yetkililerin suçları örtmesinden ve suçluların bulunamamasından endişe ederim. Bütün vilayetlerde On Kötü Suç ile ilgili davalarda valiler eğer suç ortağı değilse cezalandırılmamalı. Ancak onlara kapsamlı bir soruşturma yürütmeleri ve cezalandırmaları emri verilmelidir. Belki o zaman bu kötülükleri ortadan kaldırabiliriz."

---

1 596 yılında kurulmuştur.

2 Hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

3 Antik Çin'de affedilmez kabul edilen suçlar: İsyan planlamak, Büyük İhanet: hükümdara, babaya, tapınaklara ve saraya karşı işlenen suçlar, Hanedana ihanet etmek ve yabancı bir ülkeye teslim olmak, Aile büyüklerini dövmek ya da öldürmek, ahlaksızlık, imparatora saygısızlık, iyi evlat olmamak, uyumsuzluk, doğru olmamak, kargaşa çıkarmak.

4 Hükümdar Yao.

5 Bkz. Zhuangzi Metinleri.

6 Lu Beyliği yöneticilerinden. Ahlakıyla ünlüdür.

[230] Zhenguan 16. yılda [642] Taizong, Adli İncelemeler Başkanı Sun Fujia'ya şöyle dedi: "Kalkan yapan kişi sağlam olmasını ister ve insanların yaralanmasından korkar. Ok yapan kişi keskin olmasını ister ve insanları yaralamayacağından korkar. Neden? Çünkü herkesin bir görevi vardır ve onların çıkarları görevlerini yerine getirmelerine bağlıdır. Hâkimlere sık sık cezaların hafif mi yoksa ağır mı olduğunu soruyorum. Her seferinde adalet sisteminin eski hanedanlardan daha müsamahalı olduğunu söylüyorlar. Yine de korkarım ki hapishanelerden sorumlu yetkililerin çıkarları insan öldürülmesinde ve insanlara zarar verilmesindedir ki böylece isimleri öne çıksın. Bu günlerde endişelendiğim şey tam olarak budur. Buna bir son vermeli, kendimizi hoşgörü ve adalete adamalıyız."

32. Bölüm
Af Üzerine

[231] Zhenguan 7. yılda [633] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Göğün Altı'nda cahil insan çok ve bilgili insan az. Bilgili insanlar kötülük yapmaya isteksizdir ve cahil insanlar kuralları ihlal etmeyi çok severler. Genel olarak af yoluyla bahşedilen lütuf sadece yıkıcı olacaktır. Eski bir söz şöyledir: 'Küçük İnsan'ın şansı Üst İnsan'ın şanssızlığıdır.' 'Bir yılda iki af çıkarsa iyi insanlar şaşkına döner.' Genel olarak zararlı otları beslemek tahıllara ve kötü niyetli kişilere karşı hoşgörülü olmak da iyi insanlara zarar verir. Geçmişte 'Zhou Hanedanı Hükümdarı Wen cezalandırdığında cezaların uygulanmasında af yoktu.' Ayrıca Shu Hanedanının ilk hükümdarı[1] bir seferinde Zhu Geliang'a şöyle demişti: 'Chen Yuanfang[2] ve Zheng Kangcheng[3]'ın yazdıklarını gözden geçirdiğimde sık sık düzenli bir yönetimin yolunu tam olarak açıkladıklarını görüyorum ve af konusundan hiç bahsetmiyorlar.'

1 Liu Bei. Doğu Han Hanedanının sonunda Shu beyi olmuştur.
2 Chen Ji olarak da bilinir. Doğu Han döneminin önemli bilginlerinden.
3 Doğu Han Hanedanı döneminde yaşamış Ruist Klasikler uzmanı bir bilgin.

Bu nedenle Zhu Geliang, Shu'yu yönettiği on yıl boyunca hiç af çıkarmadı ve yine de çok iyi bir yönetim kurdu. Liang İmparatoru Wu her yıl birkaç defa af çıkardı ve sonunda devrildi. Küçük iyilikler yapmak için plan yapanlar büyük iyiliklerin hırsızlarıdır. Bu nedenle ben Göğün Altı'nı ele geçirdikten sonra hiçbir zaman af çıkarmadım. Şimdi Dört Deniz huzur içindedir ve kurallar ve doğruluk gelişmiştir. Bu istisnai lütuf ölçülemeyecek kadar yaygındır. Cahil insanların sürekli şanslarını denemek için sabırsızlanmalarından korkuyorum. Onlar sadece kanunları çiğnemek isterler ve yanlışlarını düzeltmezler."

[232] Zhenguan 7. yılda [633] Çalışma Veziri Duan Lun,[1] Yang Siqi'yi[2] tavsiye etmek için bir yazı sundu. Yang Siqi gelince Taizong onun sınavdan geçirilmesini emretti ve Duan Lun ona kuklalar ve sahne dekorları yapmasını söyledi. Taizong, Duan Lun'a şunları söyledi: "Önerilen zanaatkârlar önemli devlet işlerine katkıda bulunmalıdır. Sen ise öncelikli olarak bu nesneleri yapmasını emrediyorsun! Bu kesinlikle tüm zanaatkârları işe yaramaz şeyler yapmamaya teşvik etme niyetimle uyumlu değil!" Sonra Duan Lun'un rütbesinin düşürülmesi için emir verdi ve kukla gösterilerini de yasakladı.

[233] Zhenguan 10. yılda [636] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Devletin yasa ve düzenlemeleri kısa ve öz olmalıdır. Bir suç için birden fazla madde olmamalıdır. Çok sayıda yönetmelik ve tüzük varsa yetkililer hepsini hatırlayamayacak ve bu da hileli davranışlara yol açacaktır. Eğer birini cezadan muaf tutmak isterlerse hoşgörülü bir madde öne sürecek, birinin cezalandırılmasını isterlerse ağırlaştırıcı koşullar için bir başka maddeden alıntı yapacaklardır. Yasaları defalarca değiştirmek gerçekten düzenli bir yönetimin yoluna katkıda bulunamaz. Yasalarda anlaşılmazlıkları önlemek için ayrıntılı olarak incelemek yerinde olur."

1 (? – 642) Sui ve Tang hanedanları dönemlerinde önemli yöneticilerdendir. (ç.n.)
2 Hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

[234] Zhenguan 11. yılda [637] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Eğer fermanlar, emirler, yasalar ve yönetmelikler sabit değilse halkın aklı karışacak, hileli davranışlar çoğalacaktır. *Değişimler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Ter gibi akan onun büyük duyurularıdır.' Emir vermek insan vücudunun terlemesi gibidir. Bir kez vücuttan çıkınca dönüşü yoktur. *Belgeler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Emir verirken dikkatli ol. Emirler sadece ileri doğru gidebilir.' Han Hanedanı İmparatoru Gaozu her gün çok meşguldü ve Xiao He küçük bir kâtipti [sonra yükselip imparatora yardım etti]. Yasaları oluşturduktan sonra denebilir ki birlik oluştu. Şimdi bunun anlamını dikkatle düşünmeliyiz. Ferman ve emirleri rahatça çıkarmalı. Kalıcı bir model haline gelmeleri için mutlaka incelenmeli ve onaylanmalılar."

[235] İmparatoriçe Zhang Sun Wuji hastalanmıştı ve durumu gittikçe kötüleşiyordu. Veliaht Prens Li Chengqian imparatoriçeye şöyle dedi: "Bütün ilaçlar denendi ancak değerli vücudunuz iyileşmedi. Müsaade edin imparatordan zindanlardaki mahkûmlar için bir af çıkarmasını isteyeyim. Tüm arzularından vazgeçip kendilerini Buddhizm'in Dao'suna adayanlardan size şifa olmalarını rica edeyim." İmparatoriçe şöyle dedi: "Ölüm ve yaşam kader tarafından yönetilir. İnsanın gücü bunu değiştirmeye yetmez. Eğer iyilikle hayat uzatılabiliyorsa, ben hayatımda hiçbir zaman kötülük yapmadım. Eğer iyilik yapmanın bir etkisi yoksa yapılacak bir şey var mı? Af büyük bir devlet meselesidir. Buddhizm'e gelince imparator çoğu zaman yabancı öğretileri koruduğunu göstermiştir. Ancak sık sık bunların yönetim organizasyonunu bozmasından endişe etmektedir. Elbette benim yüzümden, tek bir kadın için Göğün Altı'ndaki kanunları altüst edemez. İsteğini yerine getiremem."

[236] Zhenguan 11. yılda [637] şöyle bir ferman çıkarıldı:

"Duydum ki ölüm denen şey sondur ve her şey gerçek doğasına döner. Gömmek denen şey saklamaktır ve kişi başkalarının naaşını görmemesini ister. Antikçağ'dan beri

geleneklerde mezarı ağaçlarla kapamayı hiç duymadık. Sadece sonraki nesillerde kural haline gelen iç ve dış tabutlar olmuştur. Savurganlığı kınayanlar bu tarz cenaze törenlerindeki masraflardan hoşlanmaz. Sadeliği ve tasarrufu övenler, sadece zarar vermemiş olmasına önem verirler. İşte bu nedenle bilge bir hükümdar olan Yao'nun Gulin'deki[1] mezarının her tarafına ağaç diktirdiğine dair bir efsane vardır. Qin Beyi Mu bilge bir hükümdardı, Qin'deki Tuoquan Sarayı'nda[2] onun için bir mezar höyüğü yoktu. Konfüçyüs iyi bir evlattı ama Fang'da[3] ebeveynleri için bir mezar höyüğü yaptırmadı. Yan Ling,[4] kendini evlatlarına adamış bir babaydı ama oğlu başka bir yerde ölünce cenazesini memleketine götürmedi, Ying ve Bo[5] denen yerlerin arasına gömdü. Bu adamların hepsi uzun vadeli düşünüyordu ve tek başlarına doğru karar verme yetisine sahipti. Ölenin ölüler diyarında rahat etmesine izin veriyorlardı, nesiller boyunca sürecek şöhretin peşinde değillerdi. He Lü[6] kurallara karşı geldi. İnciler ve yeşim taşları mezarlara gömülen ördek ve kaz [figürleri] haline geldiler. Qin Shi Huang ölçüsüz biriydi, mezarına göller ve denizler yaptırmak için cıva kullandı.[7] Ji Sun,[8] Lu beyliğini gasp etti. Öldükten sonra bedeni

1 Yer ismi. Yao'nun gömüldüğü yer. Günümüzde Shandong, Fuchun ilçesi.

2 Günümüzde Sha'anxi, Fengxiang'ın güneyindedir.

3 Yer ismi. Günümüzde Shandong, Fei ilçesindedir.

4 MÖ 620 – MÖ 561 yılları arasında yaşamış Wu Beyi'nin 4. Oğlu.

5 Qi Beyliği şehirleri. Günümüzde Shandong, Laiwu'nun kuzeybatısındadır.

6 İlkbahar Sonbahar Dönemi sonunda Wu beyliği yapmıştır.

7 Si Maqian'in *Tarihçinin Kayıtları* (Shi Ji) adlı eserine göre Qin Shi Huang'ın yeraltındaki mezar kompleksinde cıvadan nehirler ve deniz yapılmıştır. Cıva hem gömülenleri korumakta hem de zehirli olduğu için mezar soyguncularını uzak tutmaktadır. *Tarihçinin Kayıtları*'ndaki bu bilginin doğruluğu iki bin yıldan fazladır ispatlanamamıştır. Mezarın yeri bilinmektedir ancak henüz açılmamıştır ve yakın zamanda yapılan araştırmalarda mezar kompleksinin bulunduğu yerde toprakta gerçekten de cıvaya rastlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Chang Yong, Li Tong, "Application of mercury survey technique over the mausoleum of emperor qin shi huang", *Journal of Geochemical Exploration*, Volume 23, Issue 1, 1985, sayfa 61-69; Zhao, G., Zhang, W., Duan, Z. et al. Mercury as a Geophysical Tracer Gas - Emissions from the Emperor Qin Tomb in Xi'an Studied by Laser Radar. Sci Rep 10, 10414 (2020). (ç.n.)

8 Lu Beyliği soylularındandır.

değerli yeşim taşlarıyla kaplandı. Huan Tui,[1] Song Beyliği'nde gücü ele geçirdi ve taştan yapılmış bir tabutla gömüldü. Hepsi mezarlarında çok şey olduğundan hızla talihsizliği davet ettiler. Mezarları soyulmaya değer olduğundan yıkıma neden oldular. Mezar açıldıktan sonra mezar yerinin yakılmasına neden oldular. Selvi ağacından yapılmış tabut yeniden açıldığında, [bedenin] kalıntıları da ağaç parçalarıyla birlikte etrafa saçıldı. Geçmişin olayları dikkatle düşünülürse bunun ne kadar acı verici olduğu görülür!

Bu açıdan bakıldığında müsrifliğin olumsuz örneklerinden ibret, tutumlu olanlardan da ders almalıyız. Ben Dört Deniz'in en yüce konumundayım. Önceki hanedanların bütün hükümdarlarının kusurlarını da miras aldım. Hâlâ zihinsel dönüşümü nasıl gerçekleştirebileceğimi anlamış değilim ve geceleri içim korkuyla doluyor. Ölen kişiye refakat etme kuralları tören düzenlemelerinde ayrıntılı olarak açıklanmış ve uygun törenlerin ihmal edilmesine karşı yasaklar ceza kanununda belirtilmiştir. Yine de üst düzey yetkililerin aileleri, hanedanın akrabaları ve sıradan insanlar arasında da gelenekleri israf yoluyla ihlal edenler vardır. Gösterişli bir cenaze törenini ölülere saygının, yüksek bir mezar höyüğünü iyi evlatlığın işareti olarak kabul ederler. Defin giysileri ve tabutlar çok süslüdür, cenaze arabası ve mezar eşyaları altın ve yeşim taşlarıyla süslenir. Zenginler birbirlerini geçmek için yasanın sınırlarını aşar. Yoksullar da ellerindeki avuçlarındakini bunun için çarçur eder yine de yeterli görmezler. Bu ahlaki dönüşümün anlamına aykırıdır. Öteki tarafa da bir faydası yoktur. Verilen zarar derindir. Bunun tamamen değiştirilmesi gerekiyor.

Bugünden itibaren prens, bey ve daha düşük makamlardakiler ve bütün sıradan insanlar için cenaze töreninde kullanılan nesnelerin emirlere uygun olup olmadığını valilik ve ilçe yetkilileri çok iyi araştırmalı ve duruma göre ceza vermelidir. Başkentte beşinci derece ve daha yüksek rütbede olanlar, değerli

1 Song Beyliği soylularındandır.

aileler ile hanedanın akrabalarının durumu ise eskiden olduğu gibi imparatora bildirilecektir."

[237] Zhenguan 15. yılda [641] şöyle bir ferman çıkarıldı: "Dîvan toplantılarından sonra dinlenmeye çekildiğimde eski hanedan tarihlerini incelerim ve her seferinde önemli bir zamanda yardım eden ünlü bir bilge veya sadık bir yetkiliyle ilgili şeyleri okurum. İşte o anda gerçekten o kişilerle karşılaşmayı diler, hayranlıkla iç geçirerek kitabı kapatırım. Yakın zamanlara gelince, üzerinden çok zaman geçmemiş olması nedeniyle bu insanların çocuklarının bir kısmının hayatta olması gerekir. Onlar için anıtlar dikmek mümkün olmasa da onların neslinden gelenleri terk etmemeliyiz. Kuzey Zhou ve Sui Hanedanlarının ünlü yetkilileri ve sadık tebaasının oğulları ve torunları arasında, Zhenguan dönemi başladığından beri suç işlemiş veya sürgüne gönderilmiş olanlar varsa sorumlu memurlar durumlarını yazıya döküp imparatora bildirmelidir." Sonra bulunanların çoğu affedildi.

33. Bölüm
Vergi Üzerine

[238] Zhenguan 2.yılda [628] Taizong, bölgesel temsilcilere[1] şunları söyledi: "Toprağın sağladığı olanaklara dayalı olarak vergi sunmak geçmiş düzenlemelerde açıklanmıştır. Belirli bir vilayetin ürettiği şeyler sarayda sergilenir. Son zamanlarda komutanların ve valilerin şöhret peşinde koştuklarını duydum. Bazıları kendi bölgelerinin ürünlerini küçük gördükleri için kendi bölgelerinin sınırlarının dışına çıkıp başka ürünler aramaktaymış. Birbirlerinden görüp hepsi böyle yapmaya başladılar. Bu çok rahatsız edici. Bu istismarı ortadan kaldırmanın zamanı gelmiştir. Devam etmesine izin veremeyiz."

1 Han Hanedanı döneminde her bir bölge yılda bir kez başkente yönetim ve bütçe ile ilgili rapor vermesi için bu temsilcileri gönderirdi. Sonraki hanedanlarda da devam etmiştir.

[239] Zhenguan Saltanatı sırasında Linyi Ülkesi[1] hediye olarak beyaz bir papağan sundu. Zeki ve etkileyici bir hayvandı. Özellikle sorulara cevap vermede yetenekliydi ve birkaç kez soğukta çok acı çektiğini söyledi. Taizong ona acıdı ve geri götürülüp ormana bırakılmasını emrederek [Linyi Ülkesi'nden gelen] elçiye emanet etti.

[240] Zhenguan 12. yılda [638] Shule,[2] Zhujubo[3] ve Gantang[4] yerel ürünlerinden hediyeler [haraç] sunmak için elçiler gönderdi. Taizong bir görevli topluluğuna şunları söyledi: "Merkez Devlet'in [Çin] huzur içinde olmadığı varsayarak, Rinan'dan[5] ve Batı Bölgesi'nden haraçla [hediye] elçileri buraya ne getirmiş olabilir? Bu benim hangi erdemli hareketimle açıklanabilir? Bunu görünce endişe etmemek mümkün değil. Yakın zamanda Göğün Altı'nın birleşmesi, sınır bölgelerinin gelişmesi ve istikrarı; Qin Shi Huang ve Han Hanedanı İmparatoru Wu dönemleri dışında hiçbir zaman görülmemiştir. Qin Shi Huang sert ve baskıcıydı. Oğlu tahta geçince hanedan çöktü. Han Hanedanı İmparatoru Wu, kibirli ve savurgandı. Bu nedenle hanedanı neredeyse yok oluyordu. Üç chi uzunluğundaki kılıcımı kaldırdım ve Dört Deniz'i sakinleştirdim. Uzaklardaki Yi'ler birbiri ardına boyun eğdi, sayısız insana huzur getirdim ve bu iki hükümdardan da [Qin Shi Huang ve Han Hanedanı İmparatoru Wu] geri kalmadığımı düşünüyorum. Ancak bu iki hükümdar da hayatlarının sonunda kendini koruyamadığı için her zaman endişe içindeyim ve gevşemeye cesaret edemiyorum. Beni doğru yola sevk etmek ve bana yardımcı olmak için yaptığınız açık konuşmalarınızdan ve itirazlarınızdan yararlanıyorum. Sadece iyiliklerimi övüp

1 Champa: Günümüz orta ve güney Vietnam'ında bulunan bir krallık.

2 Tarihte Batı Bölgeleri'nde bulunan ülkelerden.

3 Tarihte Batı Bölgeleri'nde bulunan ülkelerden.

4 Tarih kayıtlarında "Büyük Deniz'in güneyi" olarak anlatılan bu ülke veya bölgenin Afrika'nın doğu kıyılarında olduğu düşünülmektedir.

5 Doğu Jin Hanedanı zamanında Vietnam'ın güney ve orta bölgelerinde bulunan ülke.

kusurlarının üstünü iltifatlarla örtseydiniz o zaman devletin tehlikeye düşmesi ihtimali pusuda beklerdi."

[241] Zhenguan 18. yılda [644] Taizong Goguryeo'ya [Kore] saldırmak üzereyken Goguryeo'nun Molizhi'ı[1] gümüş bir hediyeyle bir elçi gönderdi. Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Chu Suiliang ikaz ederek şöyle dedi: "Goguryeo'nun Molizhi'ı kendi hükümdarını vahşice öldürdü. Doğudaki Dokuz Yi buna müsamaha göstermeyecektir. Bu nedenle imparator hazretleri bir orduyu seferber etti. Halkın acı çekmesinin ve Liaodong'daki halkın aşağılanmasının intikamını almak için bunu yapmaktadır. Tarihsel olarak hükümdarını öldüren bir zalimi cezalandırırken ondan rüşvet kabul edilmez. Geçmişte Song Beyliği'nin koruyucusu devletin kazanını Lu beyine bıraktı ve Bey Huan onu Büyük Tapınak'a koydu. Zang Aibo[2] şöyle ikaz etti: 'Halkın hükümdarı olan kişi erdemi desteklemeli ve suçu ortadan kaldırmalıdır. Şimdi ise o erdemi yok ediyor ve suçu örnek alıyor. Büyük Tapınak'a rüşvet olarak verilmiş bir kazan yerleştirildi. Bütün memurlar bunu bir sembol olarak görürlerse bu nasıl bir cezadır! Hükümdar Wu, Shang Hanedanını devirdiğinde Dokuz Kazanı Luoyi'ya[3] taşıdı. Doğruluktan yana olanlar bunun yanlış olduğunu söylediler. O halde bu kazanı alıp Büyük Tapınak'a yerleştirmek bundan daha az bir yanlış olabilir mi?' *İlkbahar Sonbahar Yıllıkları* eseri tarih boyunca hükümdarların örneği olmuştur. Kendi hükümdarına ihanet edenlerden hediye kabul edip isyancı ve suikastçılardan haraç alır, bunu yanlış saymazsanız o zaman misillemenin gerekçesi kalır mı? Molizhi'ın sunduğu şeyin kesinlikle kabul edilmemesi gerektiğini savunuyorum."

Taizong onun söylediklerini dinleyip kabul etti.

---

1 Mangniji: Goguryeo'ya has bir makamdır. Tang Hanedanındaki başkomutana eşittir. En yüksek sivil ve askerî yetkili unvanıdır.

2 İlkbahar Sonbahar Dönemi'nde Lu Beyliği yöneticilerinden.

3 Luoyang'ın eski ismi. (ç.n.)

[242] Zhenguan 19. yılda [645] Goguryeo [Kore] Hükümdarı Go Bojang[1] ve onun Molizhi'ı Gai Suwen[2] iki güzel kadın sunmak için elçiler gönderdi. Taizong elçilere şunları söyledi: "Bu kadınların kendi ülkelerinden, ana babalarından ve kardeşlerinden ayrı kalmalarından rahatsızım. Cazibelerini sevecek olsam da bu onların kalplerini kıracaktır. Onları kabul edemem." İkisini de reddetti ve ülkelerine gönderdi.

[243] Zhenguan 9. yılda [635] imparator yetkililere şunları söyledi: "Yönetimin esaslarını ortaya koyacaksak yozlaşmış ikincil işleri [zanaat ve ticaret] kesinlikle yasaklamalıyız. Tarih kayıtlarında şöyle denir: 'Oyma ve kakma tarımsal faaliyete zarar verir. Nakış işleri kadınların işlerine zarar verir.' Bilgeler kanunları derlerken hepsi tutumlu olmayı övmüş ve savurganlığı ortadan kaldırmak istemiştir. Aynı şekilde hükümdar ve imparatorlar ne zaman inşa işlerine girseler halkın duygularına saygı göstermek zorunda olmuşlardır. Geçmişte Büyük Yu, Dokuz Dağ'a kanal kazıp Dokuz Nehir'i bağladığında çok insan çalıştırılmıştı ama bunların hiçbiri şikâyet etmedi çünkü yapılanlar halkın isteklerine uygundu. Buna karşılık Qin Shi Huang saray inşa ettiğinde bencillik peşinde koştuğundan ve halkla hiçbir şeyi paylaşmadığından sık sık anlaşmazlıklar ortaya çıkıyordu. Şimdi malzemeleri temin edilmiş bir saray inşa etmek istediğim zaman Qin Shi Huang'ı hatırladım ve inşa işini devam ettirmemeye karar verdim. Eskiler şöyle der: 'Avantajlı olmayanı yapma, arzu edileni görme ki zihnin karışıklıktan kurtulsun.' Oyma ve işlemeli ürünler veya inci ve yeşim taşlarıyla süslenmiş giysiler söz konusu olduğunda, eğer kişi keyfine düşkün olup savurganlığa kapılırsa tehlike ve yıkım çok yakında demektir. Bugünden itibaren prensler ve beyler ile onların altındakiler statülerine göre sıralanacaktır. Prensler ve beyler de dâhil olmak üzere konutlar, arabalar, kıyafetler, düğün ve

1 642 – 682 yılları arasında 28. ve son Goguryeo kralı.

2 Yeon Gaesomun. 603 – 666 yılları arasında yaşamıştır. Goguryeo'nun son zamanlarında Taizong ve daha sonra oğlu Gaozong'a direnişi ile bilinir. (ç.n.)

cenaze törenlerinde rütbe ve statülerine uygun olmayan her şey yasaklanmalıdır." Sonraki on yıllarda sadelik gelenek haline geldi. Temel ürünlerden bol miktarda bulunabiliyordu. Açlık ve yoksulluk acıları bir daha hiç tekrarlanmadı.

34. Bölüm
Hanedanların Yükseliş ve Çöküşü Üzerine

[244] Zhenguan Saltanatının başlangıcında Taizong etrafındaki yetkililere sakince şunları söyledi: "Zhou Hükümdarı Wu, Shang Hükümdarı Zhou'nun çıkardığı kargaşayı bitirdi ve Göğün Altı'nı ele geçirdi. Qing Shi Huang, Zhou Hanedanının düşüşünden sonra altı beyliği yuttu. Göğün Altı'nı birbirinden farksız yöntemlerle ele geçirdiler. Peki neden hanedanlarının talihleri birbirlerinden bu kadar farklıdır?" Saray Sekreterliği Sağ Yardımcısı Xiao Yu öne çıkıp şöyle dedi: " Hükümdar Zhou ahlaksız davrandı ve Göğün Altı'nın acı çekmesine neden oldu. Sonuç olarak 800 yerel bey önceden plan yapmadan ona karşı ayaklanmak için bir araya geldi. Zhou Hanesi tehlikedeydi ancak altı beylik onlarda bir suç bulamadı. Qin Hanesi yalnızca kurnazlığa ve beylere boyun eğdirme gücüne güveniyordu. Kontrolü sağlama konusunda aynı olsalar da insanların duyguları birbirinden farklıydı."

Taizong şöyle dedi: "Hayır, Zhou Hanedanı Yin'i [Shang Hanedanı] fethettikten sonra iyilik ve doğruluğu yaymaya çalıştı. Qin ise amacına ulaştıktan sonra sadece hile yaptı ve şiddet uyguladı. Sadece ele geçirme konusunda farksızdılar; nasıl korudukları konusunda farklıydılar. Tahtı ellerinde tutma sürelerinin farklılığı bundan kaynaklanmaktadır!"

[245][1]Zhenguan 2. yılda Taizong, Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Wang Gui'ye şöyle dedi: "Sui Hanedanı zamanı

1 Bu kısım VI. Cilt 25. Bölüm, 177 ile hemen hemen aynıdır.

Kaihuang Saltanatı 14. yılda [549] büyük kuraklık vardı ve çok insan açlık çekti. Tahıl ambarları dolu olsa da imparator halka dağıtılmasına izin vermedi. Halka başlarının çaresine bakmalarını emretti. Sui Hanedanı İmparatoru Wen, ambardaki tahıllara halktan daha fazla değer verdi. Saltanatının sonunda Göğün Altı'nda biriktirdiklerinin bütün halkı elli, altmış yıl boyunca besleyebileceği tahmin ediliyordu. Sui Hanedanı İmparatoru Yang bu bolluğa güvendi ancak müsrifliği, savurganlığı ve ahlak yoksunluğu nedeniyle Sui Hanedanının yıkımına, yok olmasına neden oldu. İmparator Yang'ın devletini kaybetmesinin nedeni buydu: hükümdar kendini, tahıl ambarlarını doldurmaya değil insanları için yiyecek bulmaya adamalıdır. Eskiler şöyle demiştir: 'Eğer halkın harcamalarına yetiyorsa, sizin için nasıl yeterli olmaz? Eğer halkın harcamalarına yetmiyorsa sizin için nasıl yeterli olur?'[1] Tahıl ambarlarının kötü zamanlar için hazır olacak şekilde yapılması gerekir. Neden bunu aşan istifleme ve depolama zahmetine girilsin ki? Sonraki nesiller akıllıysa doğal olarak Göğün Altı'nı koruyabilir. Eğer bunu hak etmiyorlarsa ne kadar çok ürün yığılırsa o kadar müsrif ve savurgan olurlar ki tehlike ve yıkımın temeli işte budur."

[246] Zhenguan 5. yılda [631] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Göğün Dao'su iyilere bereket, kötülere felaket getirir. Bu, bir şekli takip eden bir gölge veya bir sesi takip eden bir yankı gibidir. Geçmişte Qi Ren [Qi Min Kağan] yıkılan ülkesinden geldi ve Sui Hanedanı İmparatoru Wen ondan ne yiyecek ne de para esirgedi. Büyük bir gücü onu korumak ve [halkıyla birlikte onu] yerleştirmek için seferber etti. Ancak böylece hayatta kalabildiler. Güçlenip zenginleşince oğulları ve torunları bu iyiliğin karşılığını vermeyi düşünmedi. Oğlu Shi Tuo [kağan] zamanında ayaklandılar ve Yanmen'da İmparator Yang'ı kuşattılar. Sui Devleti kargaşaya düşünce, güçlerine güvenerek Sui topraklarının derinliklerine saldırdılar;

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 12.9.

böylece geçmişte devletlerine ve kendilerine huzur getirilenlerin çocukları ve torunları İllig Kağan tarafından yok edildi.

Bu muhakkak ki iyiliğin karşılığını vermemelerinin ve doğruluğu unutmalarının bir sonucudur!" Yetkililerin hepsi: "Gerçekten de imparator hazretlerinin söylediği gibidir" dediler.

[247][1] Zhenguan 9. yılda [635] Taizong Wei Zheng'a şöyle dedi: "Yakın zamanda Kuzey Zhou ve Kuzey Qi Hanedan tarihlerini okudum. Düşen devletlerin yöneticilerinin son yıllarında yaptıkları kötülükler oldukça benzerdir. Qi Hükümdarı [Gao Wei] savurganlığa batmıştı. Depolardaki her şeyi neredeyse tüketti; sınırlardaki pazar yerlerinde bile vergi alınmayan hiçbir şey yoktu. Ben bunu her zaman kendi bedeniyle beslenen, eti bitince ölecek aç bir adama benzetmişimdir. Eti bitince ölecektir. Hükümdar durmadan vergi alıyorsa, halkın hiçbir şeyi kalmayınca hükümdar da yok olacaktır. Qi [Hanedanının] son hükümdarı tam olarak böyledir. Yine de Tian Yuan[2] ve Qi Hanedanının son hükümdarı, bunlardan hangisi iyiydi ve hangisi kötüydü?"

Wei Zheng şöyle yanıtladı: "Bu iki hükümdar da devletlerini kaybetmelerine rağmen davranışları birbirinden farklıydı. Qi [Hanedanının] son hükümdarı zayıf ve omurgasızdı. Yönetimdeki birçok kişi tarafından etkileniyordu. Yönetimi istikrar ve normlardan yoksundu ve bunun sonucu da yıkım getirdi. İmparator Tian Yuan'in mizacı zalim ve güçlüydü ve gücü kendi tekeline aldı. Devletin yıkımından tamamen kendisi sorumluydu. Böyle bakılırsa Qi hükümdarı daha kötüdür."

1 Bu kısım VI. Cilt 25. Bölüm, 179 ile hemen hemen aynıdır.

2 Kuzey Hanedanlarından Zhou Hanedanı Hükümdarı Xuan 559 – 580 yılları arasında yaşamıştır.

IX. Cilt

35. Bölüm
Cezalandırıcı Seferler Üzerine

[248] Wude 9. yılın [626] kışında iki Göktürk Kağanı, İllig Kağan ve Tuli Kağan[1] 200.000 kişilik bir orduyla Wei Nehri'ndeki Bian Köprüsü'nün kuzeyine [başkent Chang'an'ın kuzeyi] geldiler. Durumu anlaması için Zhishi Sili'yi[2] saraya gönderdiler.

---

1 Ashina Shibobi, Shibi Kağan'ın oğlu ve İllig Kağan'ın yeğenidir. Sui Hanedanı Daye Saltanatı sırasında Shibi Kağan onu Dongya'ya bir orduyla göndermiştir. Sui Prensesi Huainan ile evlenmiştir. Shibi Kağan öldükten sonra yerine geçen İllig ona Youzhou'nun kuzeyine gitmesini emretmiştir. Tang topraklarına girdikten sonra Taizong ile kardeş olmuşlardır. 629 yılında İllig Kağan'a saldırmış ve Tang Hanedanından yardım istemiştir. Aynı yılın sonunda ordusuyla birlikte Tang Hanedanına tabi olmuştur. 630 yılında sağ koruma büyük generali olmuş ve Beiping prensi unvanını almıştır Ertesi yıl dîvana katılmaya başlamıştır.

2 Göktürk. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. İllig Kağan Chang'an'a saldırısında Wugong'u (günümüzde Sha'anxi sınırları içindedir) zapteder. Araları iyi olmayan Tuli Kağan ile kabile lideri Qibi Heli ve diğerleri gelmemişti. İllig Kağan onlara karşı temkinli davranıp hemen Chang'an'a saldırmadı. Güvendiği adamı Zhishi Sili'yi elçi olarak Li Shimin'e teslim olmasını istemek için gönderdi. Asıl niyeti Tang ordusunun durumunu öğrenmekti. İllig Kağan ordusunu güneye götürdü. Zhishi Sili bu harekâtta öncüydü ve Chang'an'a çok yakın Wei Nehri üzerindeki Bian Köpürüsü'ne önce o ulaşmıştı. İllig Kağan onu şehrin içine Tang Ordusu'nun durumunu anlaması için gönderdi ama Li Shimin onu yakaladı. Birkaç gün sonra İllig Kağan ve Li Shimin bir anlaşma yapıp ittifak kurdular. İllig Kağan kuzeye çekildi. Li Shimin de Zhishi Sili'yi serbest bıraktı. Zhenguan 3. yılda [630] Doğu Göktürkler Tang Hanedanı tarafından mağlup edildi ve İllig Kağan esir alındı. Zhishi Sili, Tang Hanedanına teslim olduktan sonra sol ordu generali unvanı verildi; Qibi Heli ile Ashina She'er erken Tang döneminin en ünlü generalleri oldu.

Kağanları överek şöyle dedi: "İki kağan bir milyon asker topladı ve çoktan buradalar." Ardından emirleri geri almasını istedi.

Taizong şöyle dedi: "Ben Göktürklerle şahsen 'evlilik ittifakı' yaptım ve şimdi buna sırt çeviriyorsunuz. Benim utanacak bir şeyim yok. Neden askerlerinizi başkent bölgemize soktunuz? Neden gücünüz ve zenginliğinizle övünüyorsunuz? Seni hemen burada öldürmeliyim!" Zhishi Sili korktu ve hayatını bağışlaması için yalvardı. Xiao Yu ve Feng Deyi ona uygun davranılmasını ve geri gönderilmesini istediler. Taizong şöyle dedi: "Olmaz. Şimdi onu salıverirsem kesinlikle korktuğumuzu söyleyecekler." Sonra Zhishi Sili'yi hapse attırdı. Taizong şöyle dedi: "İllig hanedanımızın son zamanlarda iç kargaşalar yaşadığını duydu. Ayrıca benim tahta yeni geçtiğimi de duyunca askerlerini doğruca buraya getirdi ve ona karşı çıkmaya cesaret edemeyeceğimi düşündü. Şimdi kapıları kapatır ve savunmaya geçersek birliklerini büyük bir yağma için serbest bırakacaklardır. Güç veya zayıflığa yol açan şey şu an vereceğimiz karara bağlıdır. Tek başıma dışarı çıkacağım. Onları küçük gördüğümü göstereceğim ve dahası askerî disiplinimizle onlarla savaşmaya hazır olduğumuzu bildireceğim. İşler istedikleri gibi gitmeyecek ve asıl planları bozulacak. Bu Hunları[1] kontrol altına almak buradan başlayacak." Sonra tek başına atına binip ilerledi ve [Wei] Nehri'nin kenarında onunla konuştular. İllig bunun ne anlama geldiğini kavrayamadı. Kısa bir süre sonra Altı Ordu[2] [imparatorluk ordusunun tamamı] ardı ardına oraya ulaştı. İllig ordunun disiplin ve görkemini görünce ve Zhishi Sili'nin de hapsedildiğini öğrenince çok korktu ve anlaşma isteyip geri çekildi.

[249] Zhenguan Saltanatının başlangıcında, Lingnan'ın çeşitli bölgelerinde, Gaozhou şefleri Feng Ang[3] ve Tan Dian'in[4]

1 Göktürkleri kastetmektedir. (ç.n.)

2 Bütün imparatorluk ordusu.

3 (? – 646) Erken Tang dönemi yöneticilerinden.

4 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Sui Hanedanı çökerken Lingnan bölgesini ele geçirmişti.

orduyu engelliklerini ve isyan ettiklerini belirten yazılar sunuldu. General Lin Mo'ya,[1] cezalandırıcı bir sefer için Jiang ve Ling'daki[2] bölgelere asker göndermesi için bir ferman gönderildi.

Saray Kütüphanesi Başkanı Wei Zheng şöyle bir ikazda bulundu: "Merkez Devlet [Çin] daha yeni istikrara kavuştu, yaralar henüz iyileşmedi. Lingnan hastalıklı bir yerdir. Dağlar sarp, nehirler derindir. Orduya tedarik sağlamak zordur, bazen de salgınlar patlak verir. İşler planladığınız gibi gitmezse pişman olursunuz ama telafi edemezsiniz. Ayrıca, eğer Feng Ang isyan ettiyse uzaklardaki insanlarla temas kurmuş, gücünü stratejik geçitleri işgal etmek için bölmüş, vilayetleri ve ilçeleri yağmalamış ve Merkez Devlet henüz huzura kavuşmamışken kendi görevlilerini yerleştirmiş olmalı. Nasıl oluyor da yıllardır raporlar gelmesine rağmen askerleri henüz sınırı geçmemiştir? Herhalde isyan henüz şekillenmediğinden. Bu nedenle kitleleri alarma geçirmemeliyiz. İmparator hazretleri henüz oraya araştırma yapması için bir müfettiş göndermedi. Huzura gelip açıklama yapsalar da korkarım ki durumu net olarak anlayamayız. Şimdi bir müfettiş gönderir ve birlikleri kesinlikle yormayacağınızı açıkça ilan ederseniz Feng kendisi huzura gelir."

Taizong onun tavsiyesine uydu ve Lingnan bölgesi tamamen sakinleşti. Yetkililer şöyle bir yazı sundu: "Geçmiş yıllarda Feng Ang ve Tan Dian sürekli savaş halindeydi. O zamanki tartışmalarda, onlara karşı sefer yapılması için tekrarlanan talepler vardı. İmparator hazretleri tek bir müfettiş gönderdi ve Ling Dağları'nın ötesindeki bölgeye sükûnet getirdi." Taizong şöyle dedi: "İlk başta Lingnan bölgesinin tamamı Feng Ang'ın isyan haberleriyle çalkalanıyordu, ben de onu bastırmak istedim. Wei Zheng bunu yapmamam gerektiğine, sadece ona erdemi göstermeme ve o zaman cezalandırıcı bir sefere gerek kalmadan kendi isteğiyle geleceğine inanarak

1 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Taizong saltanatı dönemi generallerinden.

2 Jiangnan ve Lingnan.

hızla itiraz etti. Onun planını uyguladım ve Lingnan bölgesinde hiçbir sorun olmadı. Bölge zahmetsizce sakinleşti. Bu 100.000 askerin alacağından daha iyi bir sonuçtu." Bunun üzerine Wei Zheng'a 500 pi ipek verdi. Wei Zheng ise bunu şu sözlerle reddetti: "İmparator hazretlerinin erdemli etkisiyle en uzak yerler şimdi barış içindedir. Göğün bahşettiğini kendi çabam gibi görmeye cesaret edemem." Taizong şöyle dedi: "Bir yetkili iyi bir şey yaparsa, övülmelidir. Böyle olmasını emretmem doğrusudur." Du Ruhui şöyle dedi: "İmparator hazretleri bilgedir. Bu nedenle kendi başarılarınızı astlarınıza atfedersiniz. Önceki Hanedanların hükümdarları bunu yapmakta zorluk çekmişlerdir."

[250] Zhenguan 4. yılda [630] yetkililer şunları belirten bir yazı sundu: "Linyi Ülkesi [Vietnam] sarayla yazışmalarında itaatsizdir. Cezalandırıcı bir sefer için bir ordunun görevlendirilmesini talep ediyoruz." Taizong şöyle dedi: "Ordu ölümcül bir araçtır, sadece son çare olarak kullanılmalıdır. Bu nedenle, Han Hanedanı İmparatoru Guangwu şöyle demiştir: 'Ne zaman bir ordu göndersem, farkında olmadan saçlarım ağarır.' Antikçağ'dan bu yana, askeri güç kullanmanın sebepsiz yok oluşa yol açmadığı bir durum yoktur. Fu Jian,[1] ordusunun gücü konusunda küstahtı ve Jin'i yutmaya kararlıydı. Bir milyon askeri seferber etti, ancak tek bir seferde [Fei Nehri Savaşı'nda] yok edildi. Sui hükümdarı da aynı şekilde Goguryeo'yu [Kore] ele geçirmeye kararlıydı ve her yıl angarya uyguladı ancak halk çok öfkelendi ve daha sonra ölümü sıradan birinin elinden oldu. İllig Kağan geçmiş yıllarda defalarca devletimizi işgal etmeye geldi ancak kabileleri seferlerden yoruldu ve bu onun yok olmasına yol açtı. Bunları gördükten sonra orduyu hemen harekete geçirmem nasıl mümkün olur? Dağlardaki tehlikeli yerlerden geçmek zorunda kalırız ve bu topraklar pislik

1 (338 – 385) 16 Hanedan döneminde Qin Hükümdarı.

içindedir. Askerlerime salgın bir hastalık bulaşırsa, o güneyli Man'ları[1] fethedip yok etsem bile bunun neye faydası olur? Sözleri gücendirici olsa da buna değmez!" Sonunda Linyi'ye sefer yapmamaya karar verdi.

[251] Zhenguan 5. yılda [631] Kang Ülkesi[2] [Soğdya] vassal olmayı talep etti. Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Önceki Hanedanların imparator ve hükümdarları, ölümden sonra anlamsız bir itibar arayışı içinde topraklarını genişletmek için büyük çaba harcadılar ancak bu onların şahsına herhangi bir fayda getirmedi ve halk büyük zorluklar yaşadı. Bana fayda sağlayıp, halka zarar verecek bir şeyi kesinlikle yapmam. Gereksiz bir itibar peşinde koşmak ve halka zarar vermekten daha kötüsü olabilir mi? Şimdi Kang Devleti bize tabi olmaya geldi; kabul edersek acil bir durumda onu kurtarmak zorunda kalacağım. Ordu on bin li gidince yorulmaz mı? İtibar arayışında insanları zora sokmak benim arzu ettiğim bir şey değildir. Vassal olma talepleri kabul edilmemelidir."

[252] Zhenguan 14. yılda [640] Savaş Veziri Hou Junji,[3] Gaochang'a saldırdı. Ordu Liugu'da[4] kamp kurduğunda Süvari Komutanı şöyle dedi: "Gaochang Hükümdarı Qu Wentai[5] öldü. Cenaze töreni için tarih belirlendi. Ülkenin

1 Tarihte Çin'in güneyinde yaşayan halklara verilen genel isim. (ç.n.)

2 Han Hanedanı zamanında Jukang Ülkesi olarak biliniyordu. Kaynaklarda Chang'an'dan binlerce li uzakta olduğu yazmaktadır. Yuezhi'lardan oldukları bilinmektedir. Göçebe bir yaşam süren bu halk Seyhun Nehri'nin orta ve kuzey bölgelerinde hâkimiyet kurmuştur. Han Hanedanının ilk yıllarında müreffeh bir ülkeydi. Jin Hanedanı zamanında hâlâ Çin'e tabi olan bölge Çin'e elçiler gönderiyordu. Tang döneminde Kang Ülkesi olarak biliniyordu.

3 (? – 643) Taizong'un önemli generallerindendir.

4 Batı Bölgeleri'nde bulunan bir yer. Günümüzde Xinjiang, Turfan'ın güneydoğusundadır.

5 Erken Tang döneminde Batı Göktürklerle barış yapıp Tang Hanedanının batıya ulaşmasını engellemiştir. Zhenguan 13. yılda [639] Taizong, Hou Junji'yi Gaochang'a göndermiştir. Ertesi yıl Tang ordusunun üzerine geldiğini duyunca korkudan ölmüştür. Ölümünden sonra oğlu Zui Zhisheng tahta geçmiştir. Tang ordusu gelince teslim olmuş ve Gaochang ortadan kalkmıştır.

bütün insanları toplanacak. 2000 hafif süvari ile saldırırsak hepsini ele geçirebiliriz." Yardımcılar Xue Wanjun[1] ve Jiang Xingben[2] de hemfikirdi. Hou Junji şöyle dedi: "Göğün Oğlu [imparator] göksel bir cezayı saygıyla yerine getirmemiz için bizi buraya gönderdi çünkü Gaochang kibirli davrandı. Cenaze sırasında onları mezarlıkta pusuya düşürmeye askerlik onuru denmez. Ordumuz da bir suçu cezalandıran bir ordu olmaz." Sonra askerleri durdurdu ve cenaze töreninin bitmesini bekledi. Ancak ondan sonra orduyu ilerletip ülkeyi ele geçirdi.

[253] Zhenguan 16. yılda [642] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Kuzey Di'leri nesiller boyunca sınır baskınlarıyla kargaşaya neden oldular. Şimdi [Batı Göktürk] Xue Yantuo inatçı ve güçlüdür. Bu konuda bir an önce bir şeyler yapmalıyım. Bunu uzun zamandır düşünüyorum ve sadece iki strateji var: Eğer yüz bin asker toplar, onlara saldırır ve onları yakalarsak, bu sorunu gideririz ve yüz yıl daha bela olmaz. Bu ilk stratejidir. Onların 'evlilik ittifakı' kurma isteklerini yerine getirirsem, halkın anası babası olarak onlara fayda sağlayacaksa bir kız çocuğumu esirgemem söz konusu değildir! Kuzey Di'lerinin âdeti, yönetimin genellikle eş tarafından devam ettirilmesidir. Aynı şekilde, kızımın bir oğlu olursa, bu benim torunum olur. Onun Merkez Devlet'i [Çin] işgal etmeyeceğinden emin olabiliriz. Bu açıdan bakınca sınır bölgesi otuz yıl içinde sorunsuz hale gelecektir. Bu iki stratejiyi öneriyorum, hangisi tercih edilmelidir?" Bayındırlık Veziri Fang Xuanling şöyle cevap verdi: "Sui Hanesinin [Hanedanının] büyük kargaşasından beri nüfusun yarısından fazlası henüz toparlana-

1 Sui Hanedanının sonunda Youzhou'da (günümüzde Pekin) kardeşi Wan Che ile birlikte yaşamıştır. Daha sonra Tang Hanedanına tabi olmuş Yong An beyi unvanını almıştır. Youzhou'dayken Luo Yi'ye Dou Jiande'yı yenmesinde yardım etmiştir. Zhenguan 9. yılda [635] Li Jing ile birlikte Tuyuhun'ları ve Hou Junji ile birlikte de Gaochang'ı yenmiştir. Sonradan önemsiz bir mesele yüzünden hapsedilmiş, endişe ve öfkeden ölmüştür.

2 Erken Tang döneminin önemli generallerinden.

madı. Ordu ölümcül bir araçtır ve savaş tehlikelidir. İmparator hazretlerinin dikkatle değerlendirdiği şeylerden, 'evlilik ittifakı' stratejisi Göğün Altı için en iyisi olurdu."

[254] Zhenguan 17. yılda [643] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Gai Suwen [Gaesomun] efendisini öldürdü ve ülkesinin yönetimini zorla ele geçirdi. Bu affedilmez bir şeydir. Hanedanın mevcut askerî gücü ile onu yakalamak zor olmayacaktır. Birliklerimizi hemen harekete geçiremezsek, [Goguryeo'nun kuzeyinde yaşayan ve Tang'a tabi olmuş] Qidan[1] ve Mohe'lara[2] onu taciz etmelerini emretmek konusunda ne düşünüyorsunuz?" Fang Xuanling şöyle yanıtladı: "Geçmişin çeşitli durumlarına baktığımda, istisnasız olarak güçlüler zayıflara hükmetti ve çok sayıda olanlar az sayıda olanları yok etti. İmparator hazretleri halkı besliyor. Subaylar ve askerler cesur ve güçlü. Böyle bir kişiyi güçlüyken yakalamamak, 'askeri harekâtın durdurulması gerçek savaştır'[3] sözüne uygun bir durumdur. Geçmişte Han Hanedanı İmparatoru Wu, Hunlara defalarca saldırdı, Han Hanedanı hazinesini zayıflattı ve Sui Hanedanının son imparatoru Liao Nehri'nin sol kıyısına[4] [Goguryeo'nun bulunduğu yere] üç kez ceza kuvveti gönderdi. Halkın yoksullaşması ve devletin yenilgisi aslında bunlardan kaynaklandı. İmparator hazretleri bunu detaylı bir şekilde incelemelidir."

Taizong şöyle dedi: "Mükemmel!"

[255] Zhenguan 18. yılda [644] Goguryeo'nun [Kore] Mangniji'si, efendisini [hükümdarını] öldürdüğü ve onun astlarını taciz ettiği için Taizong askerî yetkililerıyle ona karşı bir

1 Hıtaylar: Tarihte Çin'in kuzeyinde Liao Nehri boylarında yaşamış bir halk. Erken Tang döneminden itibaren Tang Hanedanına tabi olmuşlardır.

2 Tarihte Çin'in kuzeyinde Songhua Nehri, Mudan Nehri ve Heilongjiang'ın aşağısında yaşamış bir halk.

3 Gerçek savaş sanatı savaşı ve silah kullanımını durdurmak anlamına gelir.

4 Liadong. Antik Çin'de doğu yerine sol denirdi. Burada kastedilen Goguryeo'dur.

ceza seferi düzenlemeyi görüştü. İkaz Memuru Chu Suiliang öne çıktı ve şöyle dedi: "İmparator hazretlerinin askerî stratejileri çok yaratıcıdır bu nedenle tahmin edilememektedir. Geçmişte, Sui'nin sonundaki kargaşayı ve isyancıları bastırdınız. Kuzey Di'leri sınırlarımızı işgal ettiğinde ve Batı Fan'ları[1] tören kurallarına uymadıklarında imparator hazretleri onlara saldırmak için emir vermek istedi. Tüm yetkililer şiddetle karşı çıktı; sadece imparator hazretlerinin net bir stratejisi vardı ve tek başına karar verdi. Böylece sonunda tüm Yi'ler cezalandırıldı. Şimdi imparator hazretlerinin Goguryeo'ya saldırmak üzere olduğunu duyuyoruz ve aklımız karışmıştır. Ama imparator hazretleri, [Kuzey] Zhou ve Sui Hanedanlarının hükümdarlarının aksine göksel bir savaşçılığa ve kahramanca bir üne sahiptir. Askerler Liao Nehri'ni geçerse galip geleceksiniz. Fakat tesadüfen başarılı olamazsanız ve uzak bölgelere kudretinizi gösteremezseniz, ister istemez daha da öfkelenir ve yeniden birlikleri harekete geçirirsiniz. İş buraya gelirse, güvenlik ve tehlikeyi tahmin etmek zor olacaktır." Taizong onun söylediklerine katıldı.

[256] Zhenguan 19. yılda [645] Taizong Goguryeo'ya karşı yapılan bir sefere bizzat katılacaktı. Komutan Yuchi Jingde bir yazı sundu: "Eğer imparator hazretleri bizzat Liao Nehri'ne gider ve veliaht prens Dingzhou'dan naip olarak hareket ederse o zaman Doğu [Luoyang] ve Batı [Chang'an] başkentleri, yani imparatorluk hazinesinin bulunduğu yerler korumasız kalır. Liaodong'a giden yol uzundur ve korkarım Yang Xuangan'ın [Sui İmparatoru Yang'ın Goguryeo'ya karşı seferi sırasında çıkan] isyanı gibi bir isyan olabilir. Üstelik Goguryeo küçük ve uzak bir ülke, imparator hazretlerinin imparatorluk ordusuyla gidip bizzat uğraşmasına değmez. Eğer zafer kazanırsanız bu gerçek savaş cesaretine eşit olmaz; zafer kazanamama

1 Zhenguan Saltanatı sırasında Çin'in batısındaki Tuyuhun ve Gaochang'lar için kullanılan genel bir isim.

durumundaysa alay konusu olursunuz. Bu konuyu zamanı geldiğinde onları yok edebilecek bir generale emanet etmenizi naçizane diliyorum." Taizong onun ikazını kabul etmedi ama ileri görüşlü olanlar onun bu görüşünü takdir etti.

[257] Li Daozong, Törenler Veziri ve Jiangxia Prensi Goguryeo'ya [Kore] sefere Taizong'un yanında gitti. Li Daozong'un Li Ji ile birlikte keşif gücü olarak gönderilmesi için bir ferman çıkarıldı. Liao Nehri'ni geçip Gaimou Kalesi'ni[1] ele geçirdiklerinde çok sayıda düşman askeriyle karşılaştılar. Ordudakiler Taizong'un gelmesini beklerken ve ilerlemeden önce derin bir hendek kazarak stratejik bir yerde savunma pozisyonu almak istediler. Li Daozong şöyle fikir belirtti: "Bu olmaz. Düşman uzun bir mesafeyi hızla kat etti. Askerleri aslında tamamen yıpranmış durumda. Sayıları nedeniyle bizi küçümsüyorlar ancak bir savaşta yok edilebilirler. Geçmişte, Geng Yan,[2] düşmanı hükümdarına [Han Hanedanı İmparatoru Guangwu] bırakmadı. Öncü olarak görevlendirildim ve yolu temizleyip imparatorluk arabasını beklemem gerekiyor." Li Ji, önerisini kabul etti. Li Daozong daha sonra birkaç yüz cesur süvariyle doğrudan düşman ordusuyla çatıştı. Sağdan soldan gelip gittiler. Sonra Li Ji saldırıya katıldı ve onları tamamen ezdiler. Taizong geldiğinde, hizmetlerinden dolayı onları cömertçe ödüllendirdi. Li Daozong'un savaşta ayağı yaralanmıştı. İmparator akupunktur ile onu bizzat tedavi etti ve kendi yiyeceklerinden verdi.

[258] Taizong'un *İmparatorun Örneği*[3] kitabında şöyle yazar: "Ordu devletin ölümcül bir aracıdır. Toprakları geniş bile olsa, hükümdar savaştan hoşlanırsa halk zayıf düşer. Toprakları huzur içinde olsa bile hükümdar savaşı düşünmeyi

1 Gaemo Kalesi. Günümüzde Liaoning, Yingkougai ilçesi sınırları içindedir [günümüz Shenyang'ın doğusunda].

2 (MS 3 – MS 58) Doğu Han Hanedanı dönemi generallerinden.

3 648'de geleceğin imparatoru Gaozong'a bir rehber olarak yazılmıştır.

unutursa halk tehlikeye düşer. Zayıflatma, bütünü korumanın, tehlikeye atma da istila ile başa çıkmanın yöntemi değildir. Savaş tamamen ortadan kaldırılamaz ama sürekli olarak kullanılamaz da. Bu nedenle, tarım için durgun mevsimlerde askerî eğitimler olur ve askerî işlere bakılır. Üç yıllık eğitimden sonra, birliklerin kategorileri ve rütbeleri belirlenir. Bu nedenle Yue hükümdarı Gou Jian 'Kurbağaya Saygılarını Sundu'[1] ve bir hegemon olmayı başardı. Xu Hükümdarı Yan[2] askerî güçten vazgeçti ve sonunda devletini kaybetti. Neden? Yue Beyliği heybetli otoritesini kullanırken, Xu Beyliği hazırlıkları düşünmedi. Konfüçyüs der ki: 'Eğitilmemiş bir halkın savaşa girmesi, o halkın mahvolması demektir.'[3] Bu nedenle, yayın ve okun etkileyici gücünü anlamak ve Göğün Altı'nın yararına planlama yapmak, orduyu kullananın sorumluluğudur."

[259] Zhenguan 22. yılda [648] Taizong, Goguryeo'ya karşı yeniden bir ceza seferi başlatmak üzereydi. O sırada Fang Xuanling giderek ağırlaşan hastalığıyla yatağa mahkûm olmuştu. Oğullarına bakıp şöyle dedi: "Şu anda Göğün Altı huzur ve sükûnet içinde ve her şey yerli yerinde. Ancak doğuda Goguryeo'yu cezalandırma arzusu durmazsa ülkeye zarar gelecek. Hükümdar öfkeli ve kararlıdır ve yetkililerin hiçbiri ona bir şey söylemeye cesaret edemiyor. Bunu bilip de sesimi çıkarmazsam pişmanlık içinde toprağa gireceğim." Bunun üzerine bir dilekçede şunları söyledi:

"Duydum ki savaşın kötülükleri sonsuzdur ve değerli olan savaşın durdurulmasıdır. Şu anda, sizin bilgece dönüştürücü

---

1 Yue Beyi Gou Jian, Wu Beyliği'ne saldırdı. Askerlerinin cesareti yoktu. Yolda cesaretle şişmiş bir kurbağa gördü. Böylece askerleri cesaretlenmişti. Gou Jian arabasından kurbağaya saygılarını sundu. Askerlerden biri beye şöyle sordu: "Bey neden kurbağaya saygılarını sunuyor?" Gou Jian şöyle cevap verdi: "Askerlerin uzun zamandır öfkeli olduğunu biliyorum. Ancak aralarında bir kişi bile benim kafamdakine yakın bir durumda değil. Kurbağaların duyguları yoktur ama düşmanlarını görünce cesaret ve öfkeyle karşılık verirler."

2 Batı Zhou Hanedanı döneminde Xu Beyi.

3 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 13.30.

etkinizin ulaşmadığı hiçbir uzak yer yoktur. Antikçağ'da boyun eğmeyenlerin tümü imparator hazretlerine boyun eğmiştir. Kontrol edilemeyenlerin tümü artık kontrol altındadır. Bugüne ve geçmişe ayrıntılı olarak baktığımızda, Merkez Devlet'e [Çin] verdikleri zararda hiçbiri Göktürkleri geçememiştir. Zamanı gelince, oturarak göksel stratejik planlar yapabildiniz ve saray salonundan çıkmadan büyük ve küçük kağanlar birbiri ardına çaresiz kaldılar. Saray muhafızlarını denetlediler veya statülerine göre onların saflarına katıldılar. Bundan sonra Xue Yantuo, kanatlarını açan baykuşlar gibi güçlerini yaydı ancak kısa bir süre sonra yok edildiler. Sizin doğruluğunuza hayran olan Tuli[1] [teslimiyetlerinin bir simgesi olarak] kendileri için vilayetler ve ilçeler kurulmasını istediler ve çölün on bin li kuzeyinde [bile] artık hiçbir savaş işareti yoktu. Gaochang'ın çöldeki isyankâr davranışı ve Tuyuhun'ların lideri, Jishi Dağları'nda[2] öngörülemez bir şekilde davranıyordu. Küçük bir kuvvetle sefer gerçekleştirildi ve hepsi boyun eğdi. Goguryeo [Kore], nesiller boyu cezadan kurtuldu, kimse bir ceza seferiyle onu bastıramadı. İmparator hazretleri, [Gai Suwen] hükümdarını öldürüp kargaşa çıkarmaktan onları sorumlu tuttu. Şahsen Altı Ordu'ya [bütün imparatorluk ordusu] komuta ederek Liao ve Jie bölgelerinde hesap sordunuz. On günden kısa bir süre içinde Liaodong alındı. Sefer öncesinde ve sonrasında yüz binlercesi yakalandı. Tüm vilayetlere dağıtıldılar; öyle ki kapasitesi dolmayan hiçbir yer kalmamıştı. Geçmiş nesillerin uzun süredir devam eden utancını temizlediniz ve savaşlarda ölmüşlerin zafer tepesi haline getirilmiş kurumuş kemiklerini uygun bir şekilde gömdünüz. Eski hükümdarlarla karşılaştırıldığında, başarılarınız ve erdeminiz on bin kat daha fazladır. Bilge imparator hazretleri bunu zaten biliyor, elbette mütevazı kulunuzun bütün bunları izah etmesine gerek yok.

---

1 Zhenguan 20. yılda [646] Li Daozong, Xue Yantuo'ları yendi. Onlar da kendileri gelip Tang Hanedanına tabi oldular.

2 Qinghai'in güneydoğusundadır. Gansu'nun güney sınırına kadar uzanır. Kunlun dağlarının bir parçasıdır.

İmparator hazretlerinin iyiliği her yeri kaplıyor ve iyi evlatlığıyla erdemi Gök gibi parlıyor. Yi ve Di'lerin ansızın yok oluşunu gözlemleyerek, geride kalan yıllarının sayısını tahmin ettiniz. Generallere karar verme yetkisi verdiniz ve on bin li öteden kesin kararları yerine getirdiniz. Günleri parmaklarınızla saydınız, habercileri beklediniz, raporların gelmesini beklerken güneşin gölgesini izlediniz. Tahmin ve sonuç arasındaki uyum gökseldi ve hesaplarınız arasında tutmamış hiçbir strateji yoktu. Generalleri sıradan askerler arasından terfi ettiriyorsunuz ve askerleri sıradan insanların en mütevazılarından seçiyorsunuz. Uzaktaki Yi'lere bir tek elçi gönderilse onu bir kez gördükten sonra bir daha asla unutmazsınız. Alt düzey bir yetkilinin adını bir kez duymanız yeterlidir ikinci bir kez asla adını sormazsınız. Attığınız oklar yedi katlı zırhı deler, çektiğiniz yayın ağırlığı altı jun'ü[1] aşar.

Dahası kendinizi klasik metinlere adadınız, edebî eserlere de önem verirsiniz. Hattatlığınız, Zhong ve Zhang'dan[2] üstün, kelimeleriniz Jia ve Ma'dan[3] ileridedir. Edebî yeteneğiniz harekete geçtiğinde doğal bir ahenk oluşturan notalar ortaya çıkar. Hünerli fırçanız birdenbire hareket ettiğinde yazınız açmak için birbirleriyle yarışan çiçeklere benzer. Kitleleri şefkatle teselli edersiniz, astlarınıza nazik davranırsınız. En küçük iyiliği över, yasanın ağlarını gevşetirsiniz. Daima kulak tırmalayan ikazları dinler, iftiralara son verirsiniz. Her şeyi kuşatan şefkatli erdeminiz, nehirlerde ve göllerde bentler [balık ağları] kurmayı yasaklıyor ve öldürmekten nefret eden iyiliğiniz kasaplarda hayvanların kesilmesine son veriyor. Ördekler ve turnalar çeltik tarlalarında yiyecek bulma lütfuna, köpekler ve atlar binek arabalarının üzerini örten örtülerle gömülme lütfuna ulaşıyorlar. Atınızdan indiniz ve Li Simo'nun [Goguryeo'ya karşı yapılan seferde] enfekte yarasını bizzat emerek temizlediniz; Wei Zheng'ın tabutuna

1 Bir jun, 30 jin'e (15 kg) eşittir. (ç.n.)

2 Han ve Wei Hanedanları zamanında yaşamış kaligraflar Zhong You ve Zhang Zhi.

3 Batı Han Hanedanı döneminde yaşamış edebiyatçılar Jia Yi ve Sima Xiangru.

bakmak için salonun basamaklarını tırmandınız. Savaşta ölen askerler için ağladığınızda kederiniz Altı Ordu'yu duygulandırdı. Goguryeo'dan çekilirken çamurlu yolda ilerlemek için tahta kütükleri bizzat taşıdığınızda Gök ve Yer'i duygulandırdınız. Halkın kaderini önemli buluyorsunuz ve kendinizi onların davalarına adadınız. Aklım ve anlayışım donuk ve bulanık; imparator hazretlerinin erdemlerinin ne kadar derin ve uzak olduğunu tartışmaya ya da göksel erdeminizin ne kadar yüksek ve büyük olduğundan bahsetmeye layık değilim! İmparator hazretleri tüm övgüye değer erdemlere sahiptir. Hiçbiri eksik değildir. Tevazu sahibi kulunuz hepsini derinden takdir ediyor, saygı duyuyor ve onları imparator hazretleri için sevip değer veriyor.

Değişimler Kitabı'nda şöyle denir: 'Kibir nasıl ilerleyeceğini bilmek ama geri çekilmeyi bilmemek, korumayı bilmek ama yıkımı bilmemek, kazancı bilmek ama kaybı bilmemektir!' ayrıca şu da söylenir: 'Nasıl ilerleyeceğini, geri çekileceğini, varlığını nasıl sürdüreceğini ve yok edeceğini bilen ama dik duruşunu kaybetmeyen, işte böylelerine bilge denir!" Bu sözlere göre ilerlemenin geri çekilme anlamını içerdiğini söyleyebiliriz. Koruma, yıkım anını içerir, kazanç da aynı zamanda kaybı içerir. Yaşlı hizmetkârınızın imparator hazretleri adına buna değer vermesinin nedeni budur. Laozi şöyle demiştir: 'Yeterli olanı bilen rezil olmaz, ne zaman duracağını bilen tehlikeye düşmez.' Söylemek istediğim imparator hazretlerinin gücünden gelen ünü ve erdemleri yeterli olmalıdır. Toprakların ve sınırların genişlemesi durdurulmalıdır. Goguryeo'lulara gelince, onlar aşağı bir tür sınır Yi'sidir. İnsanca ve doğrulukla muamele etmeye değmezler; geleneksel kurallardan sorumlu da tutulamazlar. Antik çağlardan beri balıklar ve kaplumbağalar gibi yönetilirler. Onlara hoşgörüyle yaklaşmak gerekir. Eğer gerçekten onları tamamen yok etmek istiyorsanız köşeye sıkışmış bir canavar gibi dövüşeceklerinden derinden endişeliyim.

Ayrıca, ne zaman bir suçlu ölüme mahkûm edilse, siz her zaman üç inceleme yapılmasını ve beş dilekçe verilmesini emrettiniz. Böyle durumlarda sade yemekler yiyor ve müzi-

ği durduruyorsunuz. Şüphesiz bu, insan hayatına verdiğiniz önemden ve bilgece şefkatinizdendir. Hiç suç işlememiş, sebepsiz yere savaş düzenine giren askerler için bu daha çok geçerli olmalı! Bir bıçağın keskin kenarının altında bırakılırlar, böylece ciğerleri ve beyinleri toprağı boyar ve ruhlarının huzur bulacağı bir yer bulamazlar. Yaşlı babaları, yetim oğulları, yalnız eşleri ve sevgi dolu anneleri, elleriyle yüzlerini kapatıp ağlarken cenaze arabasını gözlerler. Kalpleri kırık, kuru kemiklere sarılırlar. Bu, Yin ve Yang dengesini bozmaya ve qi'nin [enerjinin] uyumuna zarar vermeye yeterlidir. Bu Göğün Altı'nda gerçek bir adaletsizlik ve acıdır!

Dahası ordu ölümcül bir araçtır ve savaş tehlikeli bir iştir. Sadece son çare olarak kullanılmalıdır. Goguryeo'nun bir vassal gibi sadakat ortaya koymadığını varsayalım. O zaman imparator hazretleri onları cezalandırabilir. İşgal edip halkı rahatsız etselerdi imparator hazretleri onları ortadan kaldırabilirdi. Uzun süredir Merkez Devlet [Çin] için bir bela olsalardı, imparator hazretleri onları ortadan kaldırabilirdi. Bu üç durumdan biri olsaydı, her gün on bin insanın öldürülmesi bile vicdanınıza yük olmazdı. Ama şimdi bu üç durum da olmadan Merkez Devlet'e yük getiriyoruz. İçeride, önceki hükümdarın intikamını ve dışarıda Silla'nın intikamını alsanız da durum böyledir. Kazanılan küçük, kaybedilen büyük olacaktır!

Yüce isminizi gelecek on bin nesil boyunca korumak için imparator hazretlerinin imparatorluğun atası Laozi'nın seferleri durdurma ve yeterli olanı bilme konusundaki uyarısına saygı duymasını diliyorum. Lütuflarınızı yayın ve bir ferman çıkarın. Her şeyi ilkbahar güneşi gibi iyiliklerle örtün ve Goguryeo'nun kendini yenilemesine izin verin. Dalgaları aşacak gemileri yakın, askerlik çağrısına yanıt veren kitleleri durdurun. O zaman Hua'lar [Çinliler] ve Yi'ler doğal olarak sevinecek, uzaktakiler saygılı, yakınlardakiler barışçıl olacaktır. Ben yüksek rütbeli de olsam yaşlı ve hasta bir memurum ve toprağa girmeme de az kaldı. En sonunda denizlere ve dağlara eklenecek bir toz ya da çiy olmadığım için üzgünüm. Ölümümden sonra iyiliklerinizin

karşılığını verecek bir samimiyetle kalan gücümü ve nefesimi saygıyla kullandım. Bu son sözlerin kaydedilmesi şansına sahip olursam, ben ölsem de yazdıklarım kalacaktır."

Taizong yazıyı okuyunca iç geçirerek şöyle dedi: "Bu insan çok hasta olmasına rağmen hâlâ devletimiz için endişelenmektedir." Fang Xuanling'in itirazını kabul etmese de onun söyledikleri mükemmel bir politikanın ifadesiydi.

[260] Zhenguan 22. yılda [648] ordu sürekli hareket halindeydi ve sarayların hepsi aynı anda inşa edildi, bu nedenle halk çok yorgun ve bitkindi. Cariye Xu Hui aşağıdaki ikaz yazısını sundu:

"Zhenguan saltanatı 22. yılında; rüzgârlar elverişli, yağmurlar yumuşak ve hasat her yıl bol oldu. Halk ne sel felaketi ne de kuraklık yaşadı. Devletimiz de kıtlık felaketi yaşamadı. Geçmişte Han Hanedanı İmparatoru Wu, yerleşik düzenlemelere uyan sıradan bir hükümdardı. Göğe sunmak için oyulmuş yeşim tabletleri vardı. Qi Beyi Huan küçük bir beyliğin vasat hükümdarıydı ancak Göğe altın sunmayı planladı.[1] İmparator hazretleri erdemlerini küçümser ve kendini dizginler. Başkalarına da erdemlerinizi yayarsınız, erdemi tekelleştirmezsiniz. Halk bütün kalbiyle size yönelmiştir ama siz henüz yaptıklarınızın tamamlandığını ilan eden töreni yapmadınız. Ayrıca Yun, Ting'de[2] tören yapmadınız. Başarılarınız ve erdeminiz geçmiş yüz hükümdarla karşılaştırılabilir ve bin nesle yol gösterecektir. Ancak, eskilerin bir sözü vardır: 'İyi şeyler olsa da mutlu olmamalısın.' Bu söz çok doğrudur. Başlangıcı korumayı ve sonun güvenliğini sağlamayı nadiren de olsa bir bilge bile başarabilir. Buradan yapılan işler büyük olursa kibirli olmanın kolay olduğu çıkarılmalı. Dilerim ki imparator hazretleri için kibirli olmak zor olsun. İyi başlayanlar sonuna kadar devam etmekte zorluk yaşar. Dilerim ki imparator hazretleri için bu kolay olsun.

1 Büyük Tören kastedilmektedir.

2 Tai Dağı'nın güneyindeki Yunyun ve Tingting dağları. Antikçağ'da imparator ve hükümdarların törenler yaptıkları yerdir.

Son yıllarda angarya ile askerlik hizmetinin aynı anda yürütüldüğünü gördüm. Doğuda, Liaodong'da [Goguryeo'ya karşı savaşan] ordular var. Batıda Kunlun Dağları bölgesinde savaş var. Askerler ve atlar zırhlarını giymekten yorulurken, gemiler ve arabalar ulaşım sağlanırken tükenmektedir. Dahası askere alınanlar ve geride kalanlar ölüm ve hayat [ayrılık] acılarını düşünürler. Şiddetli fırtına ve dalgalar nedeniyle tahılla yüklü geminin batma ihtimali vardır. Bir çiftçi bütün gücüyle çalışsa bir yılda ancak on dan ürün elde edebilir. Bir gemi battığında ise yüzlerce dan tahıl heba olur. Bu, zaten mükemmel durumda olan ordumuzu bir başkasının halkını ele geçirmek için kullanırken kaybetmeye benzer. Kötülüğün kökünü kazımak ve kötüleri cezalandırmak hükümdarlar için genel ilkeler olsa da, geçmişin bilge kişileri, savaşçı bir tutuma ve orduyla oynamaya karşı uyarıda bulunmuşlardır. Geçmişte İlk Qin İmparatoru altı beyliği fethetti ancak bu onun hızla yok olmasının temeli oldu. Jin Hanedanı İmparatoru Wu üç Beyliği [imparator olmadan önce] fethetti ancak bu da sonuçta başarısız bir işe dönüştü. Açıktır ki bunun sebebi itibar için gaddar olmaları, erdemleri terk etmeleri ve devleti hiçe saymaları, faydayı hesaplarken zararı unutmaları, duygu ve hırslarına kapılmalarıdır! Sınırsız toprakları onları yıkımdan kurtaramadı. Gözyaşı döken halk mahvoldu ve felaket geldi. Bundan, toprakların büyüklüğünün barışı sağlamanın bir yolu olmadığını ve insanları çok çalıştırmanın kargaşanın kaynağı olduğunu anlayabiliriz. İmparator hazretlerinin iyiliği yaymasını, çalışmaktan tükenmiş olanların halinden anlamasını, angarya yükünü hafifletmesini ve cömertliğinin çiy damlaları gibi artmasını diliyorum.

Ayrıca duydum ki iyi yönetimin temelinde en değerli olan şey eylemsizliktir. İnşa projelerinin aynı anda yürütülemeyeceğini de gözlemledim. Kuzeyde sarayın kuleleri ilk dikildiğinde, güneyde Cuiwei Sarayı'nın inşası planlandı ve bir mevsim geçmeden Yuhua Sarayı'nın[1] inşasına başlandı. Arazinin doğal

1 Sha'anxi sınırları içindedir. Zhenguan 21. yılda [647] inşa edilmiştir.

özellikleri iyi olsa bile inşa, insan çalıştırmadan mümkün olamaz. Hatırı sayılır işçilik maliyeti de bulunmaktadır. Sonunda sazdan yapılmış bir çatı ile tutumluluğunuzu sergileseniz bile inşanın getirdiği yorgunluk olacaktır. Devlet birimleri seçilen işçileri tazmin etse bile onları huzursuz etme sorunu hâlâ vardır. Bu nedenle bilge hükümdarlar mütevazı saraylarda oturup basit yemekler yemişlerdir. Altın odalar ve yeşim taşından teraslar kibirli hükümdarların süsüdür. Dao'ya sahip olan hükümdar rahat ederek halkı da rahatlatır. Dao'ya sahip olmayan hükümdar müziği kendini eğlendirmek için kullanır. İmparator hazretlerinin halkı mevsimine göre çalıştırmasını, enerjilerini tüketmemesini ve onları çalıştırırken de dinlenmelerine izin verip çalışmaktan mutlu olmalarını sağlamasını dilerim.

Nadir bulunan eşyalar yok oluşa giden bir devleti yıkan baltalardır. İnciler, yeşim taşları ve işlemeli kumaşlar aldatılmış bir zihnin zehirleridir. Giysilerin, eşyaların zarif ve narin olduklarını, doğanın bir dönüşümü gibi olduklarını naçizane gözlemliyorum. Vassallardan gelen haraç ürünleri sanki olağanüstü varlıklar tarafından yapılmış gibi değerli ve harikadır. Yozlaşmakta olan toplum için gösterişli bir hayat sürmek mümkün olsa da aslında sadelik ve ahlak bozulmuş olur. Biliyoruz ki cilalanmış eşyalar isyanı kışkırtan şeyler olmasa da, Jie onlardan ürettirince halk isyan etmişti. Yeşim taşından bardaklar da yok oluşa neden olmaz ancak Jie onları kullandı ve devlet yıkıldı. İsrafın kaynağı tespit edildiği anda bunun önüne geçilmelidir. Sadelik temelinde yasalar koyulduğunda bile savurganlıktan korkulur. Savurganlık temelinde yasalar koyulduğundaysa kontrolü sağlamak imkânsızdır!

Henüz şekillenmemiş şeyleri görülür kılan ve bilgisi boşluk bırakmadan her yere ulaşan imparator hazretlerine bu durumu tevazuyla arz ederim. Yetkililerinizle derin gizemleri ve bilgililerle gerçekleri araştırıyorsunuz. Sonuç olarak, düzen ve kargaşa yaratmış olan çok sayıda hükümdarın, yüz nesillik barış ve tehlikenin izleri, yükseliş ve düşüşün, iyi ve kötü talihin sebepleri, kazanç ve kayıp, başarı ve başa-

rısızlığı tetikleyen mekanizmalardır. Her şey gözlerinizin önünde olmaktadır. İmparator hazretleri bunları uzun süre incelemiştir. Bu konuda benim söyleyeceğim bir iki söze gerek yoktur. Beni endişelendiren bunu bilmenin kolay, buna göre hareket etmenin ise zor olmasıdır. Başarılar kibir getirir. Barış zamanında vücut rahatlar. Naçizane dileğim isteklerinizi dizginleyip başlangıçtaki hedeflerinizi sonuna kadar devam ettirmenizdir. Erdeminizi tazelemek için küçük hataları ortadan kaldırır, geçmişte yanlış olanı değiştirmek için şimdi iyi olanı seçersiniz. İşte o zaman şanlı isminiz güneş ve ay gibi sonsuz olacak, başlattığınız şey Gök ve Yer gibi sonsuza kadar devam edecektir!"

Taizong onun sözlerinin mükemmel olduğunu düşündü ve ona özel olarak büyük lütuflar ihsan etti.

36. Bölüm
Sınırları Huzura Kavuşturmak Üzerine

[261] Zhenguan 4. yılda [630] Li Jing, Göktürk İllig Kağan'a saldırdı ve onu yendi. Kabilelerin çoğu ona teslim oldu. Sınırları huzura kavuşturma meselesini tartışmak için bir ferman çıkarıldı. Saray Sekretaryası Başkanı Wen Yanbo şunu önerdi: "Onların Sarı Nehir'in güneyine yerleştirilmelerine izin verin. Han Hanedanı İmparatoru Jianwu[1] saltanatı zamanında teslim olan Hunların Wuyuan'e[2] yerleştirilmesi örneğini takip edebiliriz. Kabileler bir arada tutulur, böylece koruyucu perdemiz olurlar. Kendi gelenek göreneklerinden vazgeçmemiş olurlar ve böylece yatıştırılırlar. Birincisi, böylece boş bir alana nüfus getirilmiş olur. İkincisi onlardan şüphelenmediğimizi göstermiş oluruz. Bu onları yerleştirmenin ve beslemenin yoludur."

Taizong bunu kabul etti.

---

1 MS 25 – 56 yılları. (ç.n.)

2 Günümüzde İç Moğolistan Özerk Bölgesi'nin Wuyuan İlçesi.

Saray Kütüphanesi Başkanı Wei Zheng şöyle dedi: "Antik çağlardan bu yana Hunlar[1] hiç böyle bir yenilgiye uğramamıştır. Gök onları yok etmek istemektedir. Ata tapınağının göksel savaşçılığı ortaya çıkmıştır. Dahası nesiller boyunca Merkez Devlet'i [Çin] işgal ettiler ve halk onlara kin duymaktadır. İmparator hazretlerine boyun eğdikleri için onları cezalandıramaz ve yok edemezsiniz. Onları Sarı Nehir'in kuzeyine, eski topraklarında yaşamaları için göndermeniz uygun olur. Hunlar insan yüzlüdür ama kalpleri vahşidir. Onlar bizimle aynı [soydan] değildir. Güçlü olduklarında istila ve talan edecekler ve zayıf olduklarında ise alçakgönüllü ve itaatkâr olacaklardır. Onlara yapılan iyilikler ve doğruluk umurlarında değildir. Doğaları böyledir. Qin ve Han Hanedanları onlar yüzünden felakete uğradıklarından en sert generallerini üzerlerine gönderdi. Sarı Nehir'in güneyindeki bölgeyi alıp komutanlıklar ve ilçeler kurdular. İmparator hazretleri onları iç bölgelere yerleştirmemelidir! Dahası şimdi imparator hazretlerine tabi olanların sayısı yüz bine yakındır. Birkaç yıl içinde bu sayı birkaç katına çıkacak; çok yakınımızda başkentin yanı başında bile yaşamaya başlayacaklar. Bu da kalp ve mide hastalıkları gibi daha sonra belalara yol açacaktır. Kesinlikle nehrin güneyine yerleştirilmemeliler." Wen Yanbo şöyle dedi: "Göğün Oğlu'nun [dünyadaki] her şeye karşı tavrı, tıpkı her şeyi kapsayan Gök ve her şeyi besleyen Yer gibidir. Bize boyun eğip tabi olanları kabul edip onlara bakmak zorundayız. Bugün Göktürkler yenilmiştir ve geriye kalan kabileler bize tabi olmuşlardır. Eğer imparator hazretleri onlara merhamet etmez ve reddederse bu Göğün ve Yerin Dao'suna uygun olmaz ve Yi'lerin bu niyetlerle bize gelmelerini de engeller. Her ne kadar aptal olsam da ben de bunun yanlış olduğuna ikna oldum. Onları nehrin güneyine yerleştirmek 'öldükten sonra onları diriltmek, yok olmaktan kurtarmak'tır. Sizin büyük cömertliğinize minnettar olacak ve asla isyan etmeyeceklerdir." Wei Zheng şöyle dedi: "Jin

1 Göktürkleri kastetmektedir.(ç.n.)

Hanedanı, Wei Hanedanının yerini aldığında Hu Kabileleri başkent bölgesine yakın komutanlıklara dağılmış halde yaşıyordu. Guo Qin[1] ve Jiang Tong,[2] hükümdarı onları sınırların dışına sürmeye ikna etmeye çalıştılar ama Jin İmparatoru Wu onların tavsiyelerine kulak asmadı. Birkaç yıl sonra Chan ve Luo nehirleri[3] arasındaki başkente [Luoyang] yıkım getirdiler. Önceki hanedanların yıkılışları ve Yin'in aynası [örneği] da çok uzakta değildir. İmparator hazretleri eğer Wen Yanbo'nun tavsiyesine uyup onları nehrin güneyine yerleştirirse, insanın başına felaket getirmek için canavar beslemesi gibi olur." Wen Yanbo tekrar şöyle dedi: "Duydum ki bilgelerin Dao'su her yere nüfuz eder. Göktürklerden geriye kalanlar hayatlarını bize emanet etti. Hepsini iç bölgelere yerleştirirsek, onlara tören ve kanunları öğretirsek ve liderlerinin arasından seçtiklerimizi imparatorluk muhafızları yaparsak, hanedanın gücünden korkar, imparatorun bahşettiği lütuflara minnettar olurlar. Bu durumda bir felaket ortaya çıkabilir mi? Han Hanedanı İmparatoru Guangwu, Güney Chanyu'sünü[4] iç bölgelere yerleştirdi ve onları Han Hanedanının koruyucu kalkanı haline getirdi; hanedanın sonuna kadar da isyan olmadı."

Taizong sonunda onun tavsiyesine uydu; Youzhou'dan Lingzhou'ya[5] kadar Shun, You, Hua ve Chang bölge komutanlığı kuruldu ve on bine yakın aile Chang'an'a yerleştirildi.

13. yılda [639] Taizong, Jiucheng Sarayı'nı ziyaret etti. Tuli Kağan'ın küçük kardeşi Kumandan Ashina Jie She Shuai[6] kabilesiyle gizlice görüştü. Tuli Kağan'ın oğlu He Luo Gu'nun[7]

---

1 Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Jin Hanedanı yöneticilerinden. (ç.n.)

2 (? – MS 310). Jin Hanedanı yöneticilerinden.

3 Henan, Luoyang yakınlarındadır. Burada kastedilen Doğu Han Hanedanı başkenti Luoyang'dır.

4 Hun kabile birliğinin lideri.

5 Günümüzde Ningxia Hui Özerk Bölgesi'ndeki Lingwu.

6 Göktürk Kağanı'nın kardeşi, Zhenguan 4. yılda [630] sarayda komutan olarak görevlendirilmiştir.

7 Kaynaklarda hakkında bilgi bulunmamaktadır. (ç.n.)

desteğiyle gece imparatorun otağına[1] saldırdılar. Plan başarısız oldu. Hepsi yakalanıp kafaları kesildi. Taizong bir daha Göktürklere güvenmedi ve çok sayıda kabileyi Merkez Devlet'e [Çin] yerleştirdiğine pişman oldu. Nehrin kuzeyindeki eski kabilelere döndü ve karargâhlarını Ding Xiang Kalesi'nde kurdu ve Li Simo'yu [Taizong ona sonradan kendi soyadını vermiştir] Yiminishusilibi Kağan[2] olarak onların kağanı yaptı. Taizong sonra etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Merkez Devlet'in halkı, Göğün Altı'nın kökü ve gövdesidir. Yi'ler ise bu gövdenin dalları ve yapraklarıdır. Kök ve gövdeyi rahatsız ederek, dalları ve yaprakları güçlendirerek kalıcı huzur elde edildiği görülmemiştir. Başlangıçta Wei Zheng'ın tavsiyesini kabul etmedim ancak daha sonra zahmet ve maliyetin her geçen gün arttığını fark ettim; neredeyse kalıcı huzur yolunu kaybediyordum."

[262] Zhenguan 14. yılda [640] Taizong ve yetkilileri Göktürklerin yerleşimi meselesini tartışıyorlardı. Saray Sekretaryası Başkanı Wen Yanbo şöyle dedi: "Sui Hanedanı İmparatoru Wen, askerlerini ve atlarını yordu, ambarlardaki her şeyi boşa harcadı. Bir kağanlık kurdu ve devletlerini yeniden kurmalarını emretti. Sonra yapılan iyiliği unuttular ve onun güvenini sarstılar. İmparator Yang'ı Yanmen'da kuşattılar. Şimdi imparator hazretlerinin iyiliği derindir; istedikleri gibi nehrin kuzeyinde ve güneyinde yaşamalarına izin veriyorsunuz. Her kabilenin kendi lideri vardır ve birbirlerine de tabi değiller. Güçleri bölünmüştür. Bir zarar vermeleri nasıl mümkün olur?"

Denetleme Sekreteri Du Chuke[3] öne çıkıp şöyle dedi: "Kuzey Di'lerinin yüzleri insan ama kalpleri vahşidir. Erdemle kontrol altına alınmaları zordur ancak güç ile boyun eğdirmek kolaydır. Şimdi bu kabileleri nehrin güneyine dağınık halde yerleştirirseniz, Merkezdeki Çiçek'e [Çin] yakın olmalarına

1 İmparatorun gezilerinde kullandığı otağ (çadır).
2 Zhenguan 13. yılda [639] Göktürk Kağanı olmuştur.
3 Du Ruhui'nin kardeşi.

izin verilirse uzun vadede kesinlikle bir felaket yaşanacaktır. Yanmen seferine[1] gelince, Göktürklerin bahşedilen nimetlere sırt çevirdiği doğrudur ancak Sui Hükümdarı[2] da [o sırada] Dao'yu kaybetmişti ve bu nedenle Merkez Devlet'te [Çin] kargaşa vardı. Bu kesinlikle düşmüş bir devletin yeniden canlandırılmasının felakete yol açtığı bir durum değildi! Yi'lerin Uygar Devletimiz'de kargaşa çıkarmasına izin vermemek geçmişin bilgelerinden alınan bir derstir. Yok olanı korumak ve yıkılanı kurtarmak hükümdarların kuralıdır. Korkarım ki bu konularda geçmişi örnek almazsanız uzun süre devam edilemez." Taizong sözlerini övdü ama o sırada onlarla uzlaşmayı istiyordu. Onun önerisini uygulamadı.

Göktürk İllig Kağan'ın yenilmesinden sonra teslim olan bütün kabile reisleri orduya general ve komutan olarak atandı. Sarayda rütbelerine göre sıralandılar. Yüzden fazla beşinci sınıf üstü olarak atanmıştı ve dîvandaki yetkililerin neredeyse yarısı onlardan oluşuyordu. Sadece Tuo Ba[3] gelmedi. Taizong onu teslim olmaya teşvik etmek için elçiler gönderdi. Gönderdiği elçilerin sayısı o kadar çoktu ki gidip gelirken yolda birbirlerini görüyorlardı. Liangzhou[4] Komutanı Li Daliang bu işin hiçbir şeye faydası olmadığı ve Merkez Devlet [Çin] için israf olduğu görüşündeydi. Şunları belirten bir dilekçe yazdı:

"Duydum ki uzaktakileri yatıştırmak için önce yakındakileri huzura kavuşturmak gerekir. Merkez Devlet'in [Çin] halkı Göğün Altı'nın gövdesi ve köküdür. Yi'ler de dallar ve yapraklar gibidir. Kök ve gövdeyi rahatsız ederek, dalları ve yaprakları güçlendirerek kalıcı huzur elde edildiği görülmemiştir. Antik çağlardan beri akıllı hükümdarlar Merkez Devlet'i güvenle dönüştürdüler. Yi ve Di'leri güçle dizginlediler. Bu nedenle *İlkbahar Sonbahar Yıllıkları*'nda şöyle denir: 'Rong ve Di'ler çakal ve kurtlar gibidir, tatmin edilemezler.

1 615 yılında Sui Hanedanı ve Göktürkler arasında yaşanmış savaş. (ç.n.)
2 Sui Hanedanı İmparatoru Yang'ı kastetmektedir. (ç.n.)
3 Bkz. Tuo She.
4 Günümüzde Gansu, Wuwei.

Bütün Xia [Çin] birbiriyle yakından ilişkilidir ve terk edilmemeleri gerekir.' İmparator hazretleri Bütün âlemi yönetmeye başladığından beri, kökler derinleşmiş gövde sağlamlaşmıştır. Halk huzur içindedir ve ordu güçlüdür. Dokuz Bölge bolluk içindedir ve Yi'ler de kendiliklerinden tabi olmuşlardır. Şimdi Göktürkleri [dîvana] davet ettiniz. Onlar sınırların bir parçası olurlarsa ben naçizane bunun için çekilecek zahmete ve masrafa değmeyeceğini düşünüyorum ve bunda hiçbir fayda görmüyorum. Bununla birlikte Hexi'nin[1] halkı, sınırdaki Fan ve Yi'lere karşı koruma sağlamaktadır. Oradaki vilayet ve ilçeler ıssız ve seyrek nüfusludur. Buna Sui Hanedanı zamanındaki kargaşayı ekleyince giderler çok fazladır. Göktürkler sakinleştirilmeden önce huzur içinde işlerini yürütemiyorlardı. Ancak Hunlar[2] zayıfladığından beri tarlaları ekip biçmeye başladılar. Eğer angarya getirilirse bunun zarar vermesinden korkuyorum. Naçizane onu boyun eğmeye teşvik etmeyi bırakmanızı arz ediyorum.

Üstelik bu bölgeye 'ekilmemiş bölge'[3] dediğimiz için boyun eğseler de onları imparatorluğun içine kabul edemeyiz. İşte bu nedenle Zhou Hanedanı halka acıdı, yabancıları püskürttü ve 700 yıl hüküm sürdü. Qin Shi Huang savaşları hafife aldı, Hu'larla savaştı ve kırk yılda yok oldu. Han Hanedanı İmparatoru Wen orduyu besledi, sınırlara sükûnet getirdi, Göğün Altı'nda huzur ve bolluk vardı. Han Hanedanı İmparatoru Xiaowu askerî gücünü uzak bölgelerde planlar yaparak gösterdi ve ülke heba edildi. Luntai[4] konusunda duyduğu pişmanlığı dile getirmiş olsa da kayıplar için artık çok geçti. Sui Hanedanı'na gelince, onlar önce Yiwu'yu[5] [Hami] sonra Shan

1 Günümüzde Gansu'nun kuzeybatısı.

2 Göktürkleri kastetmektedir.

3 Antikçağ'da hükümdarın bulunduğu şehrin beş yüz li dışındaki her bir bölge için farklı kavramlar kullanılırdı. En uzakta bulunana "ekilmemiş bölge" denirdi ve başkentten 2000 – 2500 li uzaklıkta bulunurdu.

4 Antik bir yer ismi. Günümüzde Xinjiang, Luntai'ın güneyindedir.

5 Sui ve Tang Hanedanları öncesinde Hami için kullanılan eski isim.

Shan[1] ve Qiemo'yu[2] ele geçirdiler. Bu toprakları ele geçirdikten sonra iş gücü ve masraflar her gün arttı ve dışarıda toprak elde etmek için iç bölgeleri tükettiler. Sonunda sadece kayıplar oldu ve hiçbir fayda elde edilemedi. Uzak geçmişteki Qin ve Han hanedanlarına bakarsak, yakın geçmişteki Sui Hanedanını gözlemlersek, kargaşa ve huzur, güvenlik ve tehlike açıkça ortaya çıkmaktadır. Yiwu tabi olsa da uzakta ve yabancı bir çöldedir. Halkı Xia [Çinli] değildir, topraklarının çoğu kum ve tuzdur. Bu bölgelerde kendilerini tebaamız ilan edenleri kabul etmenizi ve sınır dışında yerleşmelerine izin vermenizi arz ederim. Mutlaka sizin kudretinizden korkacak, erdemi benimseyecek ve sonsuza dek vassalımız olacaklardır. Bu hayalî bir lütufta bulunup gerçek fayda elde etmektir. Son zamanlarda Göktürklerin yıkılan beylikleri saraya geldi. Yangtze ve Huai nehirleri bölgelerine yerleştirilip gelenekleri değiştirilemez. Onları başkente uzak olmayan iç bölgelere yerleştirdiniz. Bu geniş bir iyilik ve doğruluk niyetini gösterir ancak kalıcı huzur için bir plan değildir. Gördüm ki her bir kişi boyun eğdiğinde kendisine beş pi [ipek] ve bir kaftan verilir. Bütün kabile liderleri cömert maaşlar alıyor, yüksek ve saygın makamlardalar. Masraflar çok fazladır. Merkez Devlet'ten [Çin] gelen vergileri birçok zalimlik yapmış kişilere veriyoruz. Sayıları gittikçe artıyor ve bu Merkez Devlet'in yararına değil."

Taizong onun tavsiyesini kabul etmedi.

[263] Zhenguan 14. yılda [640] Hou Junji, Gaochang'ı ele geçirdikten sonra Taizong orayı vilayet ve ilçelere dönüştürmek istedi. Wei Zheng şöyle dedi: "İmparator hazretleri Göğün Altı'nı ilk yönetmeye başladığında Gaochang Hükümdarı imparatorun huzuruna gelen ilk kişiydi. Bundan sonra Hu tüccarlar, Tang Hanedanı'nın haraç sunmayı yasakladığını ve ayrıca büyük devletimizin elçilerine uygun şekilde davranma-

1 Loulan Krallığı. Günümüzde Xinjiang, Ruoqiang'da bulunmaktadır. Han Hanedanı İmparatoru Zhao döneminde Shan Shan adı verilmiştir.

2 Günümüzde Xinjiang, Qiemo (Çerçen). (ç.n.)

dığını birkaç kez iddia ettiler. Daha sonra onu cezalandırmak için bir kez daha adamlar gönderdiniz. Eğer suç sadece Wen Tai'ın olsa buna izin verilebilirdi. Ancak bu halkını yatıştırmak için oğlunu hükümdar yapmak kadar iyi değildir. Buna suçlu hükümdarı cezalandırıp halkın imdadına koşmak denir. Uzak diyarları güç ve erdemle kuşatmak devlet için en iyisidir. Şimdi onları vilayet ve ilçelere bölerseniz korumak için de sürekli binden fazla askere ihtiyaç duyulacaktır. Birkaç yılda bir asker rotasyonu olacak, seyahatlerde her on kişiden üç ya da dördü ölecektir. Gönderilenler ailelerini ve sevdiklerini geride bırakacak, giysiler ve diğer kaynaklar gerekecektir. Bu şekilde on yıl sonra Longyou tamamen boşalacaktır ve imparator hazretleri sonunda Merkez Devlet'e destek olmak için Gaochang'dan ne bir kap pirinç ne de bir chi kumaş elde edebilecektir. Yararlıyı dağıtıp yararsızın peşinden koşmak diye buna denir. Bunun kabul edilebilir olduğu bir durum henüz görmedim."

Taizong onun tavsiyesine uymadı ve sonunda onların [Gaochang] topraklarında Xizhou'yu kurdu; Xizhou'da da Anxi Valiliği'ni kurdu. Bölgeyi korumak için her yıl binden fazla insan gönderdi.

Kançılarya Yöneticisi Yardımcısı Chu Siliang da bunun kabul edilemez olduğunu düşündü ve şöyle bir yazı sundu:

"Duydum ki Antikçağ'da bilge ve akıllı hükümdarlar kurumlar oluşturduklarında mutlaka Xia'lara [Çinlilere] öncelik verir, Yi ve Di'leri ikinci sıraya koyarlardı. Onlara ahlak ve erdemi yaydılar ancak uzak bölgelerle uğraşmadılar. Bu nedenledir ki Zhou Hanedanı Hükümdarı Xuan ceza seferlerinde sınıra kadar gidip oradan geri döndü. Qin Shi Huang Çin Seddi'ni inşa etti [ve bir sınır koruması oluşturdu] ve Merkez Devlet [Çin] dağıldı. İmparator hazretleri Gaochang'ı cezalandırıp ortadan kaldırdı. Müthiş gücünüz batı bölgelerine ulaştı. Bu canavarı aldınız ve ondan vilayetler, ilçeler çıkardınız. Hanedan ordusunun ilk gönderildiği yıl, Hexi'nin katkıda bulunmak zorunda olduğu yıldı. Hızla yiyecek ve erzak sevk edildiği için [Hexi'de] on evden dokuzu boş kalmıştı. Çok sayıda komutan-

lık o kadar ıssız kaldı ki beş yılda toparlanamazlar. İmparator hazretleri her yıl binden fazla insan gönderiyor ve bunlar uzak diyarlarda koruma [garnizon] görevi yapıyorlar. Ölene kadar ailelerinden ayrı kalıyor ve on bin li uzaktaki evlerine dönmeyi düşünüyorlar hep. Ayrıca evlerinden ayrılan bu insanlar kendi kaynaklarını kendileri sağlamakta, masraflarını kendileri karşılamaktadırlar. Tahıllarını ve dokumalarını çoktan sattılar. Bazıları yolda öldü, söylenecek söz kalmadı. Onların yanında savunmayı güçlendirmek için hükümlüler de gönderiyorsunuz. Gönderilen [hükümlüler] arasında kaçanlar da oluyor ve görevliler onları yakalamaya çalışıyorlar. Devletin başına bela oluyorlar. Gaochang'a giden yol bin li boyunca çölden geçiyor. Kışın rüzgâr buz gibi, yazın ise ateş gibidir ve birçok yolcu bu şartlara dayanamayıp ölmektedir. *Değişimler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Huzur içindeyken tehlikeyi, düzen içindeyken kargaşayı unutma.' Zhangye'de[1] bir sorun olduğunda veya Jiuquan'de fenerler yandığında imparator hazretleri Gaochang'dan tek bir kişi için bile tahıl temin edebilir mi? Sonunda Longyou'nun çeşitli yerlerinden hızlı bir saldırı için ordu göndermeniz gerekecek. Bu açıdan bakılınca, Hexi kendi kalp ve mideniz gibidir ve Gaochang da bir başkasının elleri ve ayakları gibidir. Böylesine faydasız bir şey için Merkezdeki Çiçek'in [Çin] kaynakları nasıl harcanabilir? İmparator hazretleri İllig Kağan'ı çöl sınır bölgesinde pasifize etti ve Xihai'daki Tuyuhun'ları ortadan kaldırdı. Göktürklerden geriye kalanlar için yeni bir kağan belirledi. Tuyuhun'lardan geriye kalanlar için yeni bir lider belirledi. Gaochang'ı yeniden kurmak, daha önce yapılmamış bir şey değildir. Buna suçlu olanı cezalandırmak, boyun eğeni korumak denir. Gaochang'a hükümdar olabilecek birini seçmeli, onu çağırıp görüşmeli sonra ülkesine göndermelisiniz. Sizin bu lütfunuz sebebiyle uzun süre bir kalkan olacaktır. Merkez Devlet [Çin] refah ve huzur içinde olacaktır. Bu oğul ve torunlarınıza ve gelecek nesillere bırakacağınız iyi bir mirastır."

1 Günümüzde Gansu, Hexi Koridoru'nun ortasında bulunmaktadır.

Dilekçe imparatora sunuldu ama imparator bu önerileri kabul etmedi.

16. yılda [642] Batı Göktürkler Xizhou'ya baskın yapmak için asker gönderdiler. Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Xizhou'da acil bir durum olduğunu duydum. Herhangi büyük bir zarara yol açacak kadar ciddi olmasa da nasıl endişe etmem? Geçmişte Gaochang ilk kez pasifize edildiğinde, Wei Zheng ve Chu Suiliang, Qu Wentai'ın oğlunu ya da kardeşini tahta geçirip Gaochang'ın eskisi gibi devam etmesi konusunda beni ikna etmeye çalıştılar. Sonunda onların planını benimsemedim ve şimdi bundan pişmanım. Geçmişte Han Hanedanı İmparatoru Gaozu Pingcheng Kuşatmasında,[1] Lou Jing'i [başarılı müzakereler sebebiyle] ödüllendirdi. Yuan Shao,[2] Guandu'da[3] yenilince [onu saldırmaya teşvik eden] Tian Feng'i[4] cezalandırdı. Ben bu iki olayı da hep birer uyarı olarak görüyorum. Elbette bana bunları söyleyenleri [beni uyaranları] unutmam!"

1 MÖ 201'de Modu Chanyü (Mete) Mayi'yi kuşatınca Han Wangxin teslim oldu. Ertesi yıl Jinyang'a (Shanxi, Taiyuan) saldırdı. Han Hanedanı İmparatoru Gaozu bu haberi alınca üç yüz bin kişilik büyük bir orduyla yola çıktı ve Pincheng'daki Baideng Dağı'nda Hunlar tarafından kuşatıldı. Chen Ping, Hunların Chanyu'süyle anlaştı ve ancak bu şekilde kurtulabildiler.

2 (? – 202). Doğu Han Hanedanı zamanında yaşamış general.

3 Günümüzde Henan, Zhongmu'nun kuzeyi.

4 Günümüzde Hebei, Julu bölgesi.

X. Cilt

37. Bölüm
İmparatorun Gezileri Üzerine

[264] Zhenguan Saltanatının başlarında Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Sui Hanedanı İmparatoru Yang seyahat etme isteği uyandırması için her yere saraylar yaptırdı. Batı Başkenti'nden [Chang'an] Doğu Başkenti'ne [Luoyang] kadar yol boyunca saraylar karşılıklı duruyordu. Bingzhou[1] ve Zhuojun[2] bölgelerine kadar bile durum farklı değildi. İmparatorluk yollarının hepsi birkaç yüz adım genişliğindeydi ve kenarlarını süslemek için ağaçlar dikilmişti. Halkın gücü tükendi ve haydut çeteleri kurmaya başladılar. İmparator Yang'ın döneminin sonunda artık bir chi toprağı ve tek bir adamı bile kalmamıştı. Bu açıdan bakılınca saraylar ve seyahat sevgisinin gerçekten bir faydası var mıdır? Bunların hepsini kendi kulaklarımla duydum ve kendi gözlerimle gördüm. Bu beni derinden etkiledi, insanların gücünü tüketmeye cesaret edemem. Halkın rahatını sağlamak, herhangi bir isyanı önlemek demektir."

[265] Zhenguan 11. yılda [637] Taizong Luoyang Sarayı'na gitti. Jicui Göleti'nde[3] tekneyle gezerken dönüp etrafındaki yet-

1 Günümüzde Shanxi, Taiyuan.
2 Günümüzde Pekin; Hebei'in kuzeyi ve Liaoning'in güneyi.
3 Han ve Tang Hanedanı dönemlerinde sarayın içindeki gölet.

kililere şöyle dedi: "Bu saray, teraslar ve gölet İmparator Yang zamanında yapılmıştır. Bu ihtişam için halkı zorla çalıştırdı ancak öyle bir noktaya geldi ki başkenti koruyamaz oldu ve halkı hiç düşünmedi. Hiç durmadan seyahat etmek halkın kaldıramayacağı bir şeydir. Geçmişte bir şair şöyle demiştir: 'Otlar nerede sararmaz? Seyahat edilmeyecek gün mü vardır?' ve 'Doğu'nun küçük ve büyük ülkeleri, tezgâhlarındaki kumaşlar bile yağmalandı!' Bunlar tam olarak ifade edilmiştir. İşte bu Göğün Altı'nı kin ve isyana sürüklemenin, hayatını ve devletini yok etmenin yoludur. Bugün bütün bu saray ve bahçeler benimdir. Sui Hanedanı sadece hükümdarı ilkesiz olduğu için yıkılmadı. Düşüşü, yardımcılarının ahlaksızlığından da kaynaklandı. Örneğin Yuwen Shu, Yu Shiji ve Pei Yun[1] yüksek makamlardaydı, iyi maaşlar aldılar, insanların güvenini kazandılar. Yine de dalkavukluk yaparak gerçeklerin görülmesini engellediler. Bu durumda devletlerini tehlikeden uzak tutmaları mümkün değildi!"

Bayındırlık Veziri Zhang Sun Wuji şöyle bir yazı yazdı: "Sui Hanedanının sonu, hükümdarının sadık ve samimi sözlerden mahrum kalması ve yetki verdiklerinin yalnızca kendilerini koruma niyetinde olmalarındandır. Çevresindeki herkes kusurluysa ve daha en başta düzeltilmezse, haydutluk ve hırsızlık yayılacak ve bunlar doğru şekilde bildirilmeyecektir. Eğer bunu kabul edersek sadece Göğün Dao'su ile ilgili değil aslında hükümdar ve memurunun birbirlerini düzeltmemesi ve birbirlerine yardım etmemesi nedeniyledir."

Taizong şöyle dedi: "Ben ve siz bu zararlı etkileri miras aldık. Gelecek nesillerin buna güvenebilmesi için Dao'yu savunmak ve gelenekleri değiştirmek zorunludur."

[266] Zhenguan 13. yılda [639] Taizong, Wei Zheng ve diğerlerine şöyle dedi: "Sui Hanedanı İmparatoru Yang, Sui Hanedanı İmparator Wen'ın bitmemiş işlerini miras aldı ve ülkede bolluk vardı. Eğer İmparator Yang, Guanzhong'u kalıcı olarak elinde

1 (? – 618). Sui dönemi yöneticilerinden.

tutabilseydi düşürülme olasılığı düşüktü. Halka ilgi göstermedi. Sürekli gezilerdeydi ve Jiangdu'ya giderken Dong Chun,[1] Cui Xiang[2] ve diğerlerinin ikazlarına kulak asmadı. Ömrünü boşa harcamış, devleti batırmış ve alay konusu olmuştur. Tahtta kalış süresinin uzunluğu Gök'ün bir lütfu olsa da talih ve felaket insanlardan kaynaklanmaktadır. Her zaman hükümdar ve yetkililerin ilişkilerinin uzun vadeli olmasını, devletin tehlike ve yıkımdan uzak olması için yetkililerin açık konuşmaları gerektiğini düşünüyorum. Sizin ikaz ve itirazlarınızı dinliyor, her durumda aynı fikirde olmasak da tekrar tekrar düşünüyor ve kaçınılmaz olarak en iyi olanı seçip uyguluyorum."

38. Bölüm
Av Üzerine

[267] Taizong avlanmayı çok seviyordu. Saray Kütüphanesi İdarecisi Yu Shinan şöyle bir yazı sundu:

"Duydum ki sonbaharda kovalama ve kışın tuzak kurma eski bir gelenektir. Bir yay ve okla, şahinlerle avı kovalamak eskiden beri ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. İmparator hazretleri arz edilenleri dinlemekten ve dîvan toplantılarından kalan zamanlarda kaplanı devirmek ve ayıyı yok etmek, kaplan derisiyle süslenmiş arabanın dizginlerini kendi eline almak, vahşi bir hayvanı mağarasına kadar takip etmek ve ormanlardaki en vahşi olanları avlamak için uğraşmaktadır. Kötülüğü yok etmek ve zorbalığı ortadan kaldırmak halkı korumanın araçlarıdır. Askerî teçhizat sağlamak için post almak, tüy yolmak, flamalar asmak ve avları ata tapınaklarına sunmak, bunların hepsi saygı duyulan şeylerdir. Böylece Sarı Gölgelik'in[3] onuru ve Altın Tahtırevan[4]

1 (? – 613) Sui dönemi yöneticilerinden.

2 Sui dönemi yöneticilerinden. 616 yılında Sui Hanedanı İmparatoru Yang Jiangdu'ya yola çıkarken imparatoru ikaz edince öldürülmüştür.

3 İmparatorların kullandığı sarı renkte gölgelik. Burada imparatorun arabası kastedilmektedir.

4 İmparatorun kullandığı tahtırevan.

statüsü, herkesin örnek aldığı erdem modelleri ve tüm devletler için bir endişe kaynağı olur. Yolculuklarınızda yolları açmak, dizginleri kontrol etmek gerekiyor. Hanedanın Sunakları için en küçük aksiliklere karşı bile dikkatli ve uyanık olmak gerekiyor. İşte bu nedenle Ma Qing [Sima Xiangru] ikazını felaket ortaya çıkmadan yaptı. Zhang Zhao[1] olaydan sonra sakin kalamadı. Bunları içtenlikle en ince ayrıntılarına kadar inceledim. Önemlerini nasıl göz ardı etmeye cesaret edebilirdim? Ayrıca her yerde ok, yay ve tuzaklar bulunuyor; çok sayıda hayvan vurulmuş. Av arabanızı durdurmanızı ve uzun baltanızı kaldırmanızı, naçizane benim gibi bir taşralının isteğini geri çevirmemenizi diliyorum. Av giysilerinizi çıkarıp bu işleri hizmetkârlarınıza bırakarak sizden sonra gelecek hükümdar ve yeni nesiller için sonsuza kadar hatırlanacak parlak bir örnek bırakın."

Taizong onun sözlerini tamamen onayladı.

[268] Gu Nalü[2] İkaz Memuru iken Taizong'a avda eşlik ediyordu. Gezi sırasında yağmur başladı. Taizong şöyle sordu: "Giysilerin su sızdırmaması için ne yapılmalıdır?" Gu Nalü şöyle cevap verdi: "Eğer kiremitten giysi yapabilseydik su sızdırmaz hale gelirdi!" Taizong'un bu kadar sık ava çıkmamasını ima ettiği bu söz çok iyi karşılandı. 200 duan ipek ve altın bir kemerle onurlandırıldı.

[269] Zhenguan 14. yılda [640] Taizong, Tongzhou'daki[3] Shayuan'de[4] kaldı. Birkaç gün vahşi hayvanlarla boğuşmak için şafakta yola çıkıp gece geç döndü. Wei Zheng şöyle bir yazı sundu:

---

1 (156 – 236) Doğu Han Hanedanının son döneminde yaşamış hattat, general ve askerî stratejist.

2 (? – 650). Zhenguan Saltanatında Guo Zi Okulu'ndandır. Birçok kitabı çok iyi bilirdi. Chu Siliang onu överek "Dokuz Klasik Kütüphanesi" adını vermişti. Kong Yingda'nın kitap çalışmalarına katılanlardan biriydi. İkaz Memuru ve Edebî İlerleme Enstitüsü âlimi olarak görev yapmıştır.

3 Günümüzde Sha'anxi, Dali.

4 Günümüzde Sha'anxi, Dali'nin güneyi.

"Duydum ki *Kitap*'ta[1] Zhou Hükümdarı Wen avlanma isteğini dizginlediği için övülmüştür; *Zuo Zhuan*'da da 'Yu'nün ikazı'[2] ve Yi Yi'yi[3] çok avlanmaması için uyarması vardır. Geçmişte Han Hanedanı İmparatoru Wen, Ba Kayalıkları'na baktığında ve dörtnala aşağı inmek üzereyken, Yuan Ang[4] dizginleri tuttu ve şöyle dedi: 'Bilge bir hükümdar riske girmez ve şansına güvenmez. İmparator hazretleri şimdi altı atın dizginlerini serbest bırakacağına ve henüz tam olarak bilinmeyen bir dağdan hücum edeceğine, öncelikle atların ürkeceğini ve arabanın devrilme olasılığını düşünmelisiniz. İmparator hazretleri kendi kaderini hafife almak isteyebilir peki ya atalarının tapınağını hafife alabilir mi?' Han Hanedanı İmparatoru Wu vahşi hayvanlarla boğuşmayı severdi, bu nedenle Sima Xiangru bir ikaz yazısı yazdı: 'Wu Huo'yu[5] gücü ve Qing Ji'yi[6] çevikliği için överler. Eğer insanlar arasında gerçekten böyle durumlar varsa hayvanlar arasında da olması doğaldır. Çıkışı olmayan bir yerde çok güçlü bir canlıyla karşılaşsaydınız ve korkuya yenilseydiniz, Wu Huo veya Pang Meng[7] bile size yardım edemezdi. Ayrıca kırılgan veya çürüyen bir ağaç bile zorluklara neden olur. Tehlikelerden hiç bahsetmemek ve her şeyin mükemmel gittiğini varsaymak imparator için uygun olmayan bir davranıştır aslında. Bunlar Göğün Oğlu'nun atılmaması gereken tehlikelerdir.' Liang İmparatoru Xiao Yuan, Yuan şehir surlarının dışına kurban töreni için çıktı ve daha sonra av için dönüşünü uzattı. Xue Guangde şöyle bir yazı sundu: 'Guandong'da büyük sorunlar var. Halk bir felaket yaşıyor

1 *Belgeler Kitabı* kastedilmektedir. (ç.n.)

2 Antik dönemde avdan vazgeçilmesi için yazılmıştır.

3 Kargaşadan faydalanarak Xia Hanedanının başkentini ele geçirmiştir. Halkı umursamamış, bütün zamanını avlanarak geçirmiş ve çok geçmeden öldürülmüştür.

4 Batı Han Hanedanı dönemi yöneticilerinden.

5 Savaşan Beylikler Döneminde Qin Beyliğinin en güçlü adamlarındandır. Sonradan güçlü insanlar için kullanılan genel bir isim haline gelmiştir.

6 İlkbahar Sonbahar Dönemi Wu Beyi Liao'nun oğludur. Çok çevik olduğu ve kuşları bile havada yakalayabildiği söylenir.

7 Xia Hanedanı döneminin ünlü okçularından.

ama şu anda her gün mağlup Qin'in çanları çalınıyor. Zheng ve Wei'in müziğiyle şarkılar söyleniyor. Askerler düştükleri yerde yattığında ve size yakın yetkililer tükendiğinde hanedanın ata tapınağındaki sunaklarına ne olacağına dair endişeleniyorum.' Nehri yürüyerek geçmek ve çıplak elle kaplanla boğuşmak örnekleri yeterli bir uyarı olmadı. Görüyorum ki bu imparatorların kalpleri tahta veya taş gibidir; hangisi bir atın dizginlerini serbest bırakmanın heyecanını sevmez ki? Ancak duygularını bastırdılar, kendilerini kontrol ettiler ve kullarının tavsiyelerine uydular. Amaçları devlet için yaşamaktı; kendileri için bir şey yapmadılar. Duydum ki arabanızla kısa yolculuklara çıktığınızda, vahşi hayvanlarla tek başınıza mücadele ediyor, şafakta yola çıkıp gece geç dönüyorsunuz. On bin savaş arabasına sahip büyük bir devletin en yücesi vahşi kırlarda bilinmeyen yollara girdiğinde, ormanların derinliklerine ilerlediğinde ve yüksek otların arasından geçtiğinde, bunların hiçbiri iyi planlar değildir. İmparator hazretleri, heyecan ve zevklerinizi göz ardı edip öncelikle ata tapınağı ve sunaklarına, ikincil olarak da yönetiminiz ve tebaanıza saygınızdan vahşi hayvanlarla boğuşma eğlencesinden kaçınabilirseniz çok memnun olurum."

Taizong şöyle dedi: "Geçtiğimiz günlerdeki faaliyetler rastgele bir odaklanma kaybıydı ama bu her zaman olmaz. Bugünden itibaren bunu ciddi bir uyarı olarak kabul edeceğim."

[270] Zhenguan 14. yılın [640] kış mevsiminde, onuncu ayda Taizong avlanmak için Liyang'da[1] bir süre kalmayı planladı. İlçe Yöneticisi Liu Ren Gui[2] imparatorun bulunduğu yere gitti ve henüz hasat bitmediği için hükümdarın mevsimlik bir geziye çıkmasının zamanı olmadığını anlatan keskin bir itirazda bulundu. Taizong bunun üzerine avı iptal etti ve Ren Gui'yi Xin An[3] valiliği görevine terfi ettirdi.

1 Günümüzde Sha'anxi, Lintong'un kuzeyi.
2 (601– 685) Tang dönemi yöneticilerinden.
3 Günümüzde Henan, Xinan.

39. Bölüm
Felaket ve Talih İşaretleri

[271] Zhenguan 6. yılda [632] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Son zamanlarda talihin işaretlerinin sevinçli olaylar olarak kabul edildiğini ve sık sık bu mutluluğu kutlamak için tahta sunulduğunu gördüm. Benim asıl niyetim sadece Göğün Altı'na barış ve huzur getirmek ve tüm hanelerin bolluk içinde yaşadığını görmektir. Talihin işaretleri değilse bile, erdemim Yao ve Shun ile karşılaştırılabilir. Halk yeteri kadar şeye sahip değilse, Yi ve Di'ler topraklarımızı işgal ederse, o zaman başkentin caddeleri Lingzhi mantarlarıyla[1] dolu olsa, anka kuşları meyve bahçelerinde yuva yapsa, yine de hayat Jie veya Zhou'nun zorba yönetimleri altında yaşamaktan farklı olur muydu? Bir keresinde Shi Le[2] zamanında dalları iç içe geçen ağaçları yakan ve içlerindeki beyaz sülünleri pişirip yiyen bir komutan olduğunu duydum. Shi Le akıllı bir hükümdar olarak düşünülebilir mi? Ayrıca Sui Hanedanı İmparatoru Wen, talih işaretlerine çok düşkündü. Bir seferinde Saray Kütüphanesi İdarecisi Wang Shao'dan[3] kep ve cübbe giyerek taht salonunda tütsü yakmasını ve liyakat derecelendirme görevlilerinin önünde *Sui Hanedanı'nın Muhteşem Uğurlu İşaretleri*'ni[4] okumasını istedi. Bu gerçekten de çok gülünç bir olaydır. Şimdi bir hükümdar olarak Göğün Altı'nı yönetmek ve halkı memnun etmek için kesinlikle adaletli davranmak gerekir. Geçmişte Yao ve Shun en yüksek mevkilerdeyken halk onlara Gök ve Yer gibi saygı duyuyordu ve onları kendi ana babaları gibi seviyordu. Halkı harekete geçirip inşa işlerine giriştiklerinde, emirler verilip uygulandığında halk bundan hoşnut oluyordu. Bunlar en büyük uğurlu işaretlerdir. Şu andan itibaren eyaletlerde ne kadar uğurlu işaret ortaya çıkarsa çıksın bunların imparatora bildirilmesine gerek yoktur."

---

1 Reishi mantarı. (ç.n.)
2 (274 – 333) 16 Devlet döneminde Sonraki Zhao'nun kurucusu.
3 Sui dönemi tarihçisi.
4 Wang Shao'nun yazdığı kitap.

[272] Zhenguan 8. yılda [634] Longyou'da bir toprak kayması meydana geldi. Büyük yılanlar görüldü ve Shandong'daki Yangtze ve Huai nehirleri boyunca birçok büyük sel meydana geldi. Taizong etrafındaki yetkililere bunu sorunca Saray Kütüphanesi İdaresici Yu Shinan şöyle cevap verdi: "İlkbahar ve sonbaharda Liang Dağı'da[1] bir toprak kayması meydana geldi." Jin Beyi, Bo Zong[2] bu konuda sorgulamaya çağrılınca şöyle dedi: 'Dağlar ve nehirler devletin temel dayanağıdır. Bu nedenle bir dağda toprak kayması olur veya bir nehir kurursa hükümdar yeni işlere girişmez, abartılı giysiler giymez, süslü arabalara binmez ancak dağ için ipeklerle bir sunu töreni düzenler. Liang Dağı, Jin Beyliği'nin ana dağıdır.' Jin Beyi tavsiyesine uydu ve böylece başka felaket yaşanmadı. Han Hanedanı İmparatoru Wen'ın saltanatının ilk yılında, Qi ve Chu bölgesinde 29 dağda toprak kayması meydana geldi, nehirler taştı. İmparator Göğün Altı'na iyilik ihsan etmek için eyaletlerden vergi alınmamasını emretti. Yakın ve uzaktaki insanlar bunu sevinçle karşıladı; toprak kayması ve seller de bir daha yaşanmadı. Han Hanedanı İmparatoru Ling'in[3] saltanatı sırasında imparatorluk tahtının yanında yeşil bir yılan görüldü,[4] Jin Hanedanı İmparatoru Hui'nin saltanatı sırasında Qi Bölgesinde 300 bu[5] uzunluğunda büyük bir yılanın yabani otların arasından çıktığı ve pazar yerinden geçip saraya girdiği görüldü. Yılanların, dağlar ve ormanlarda olması gerektiği düşünüldüğünde, pazar yeri ve saraya girmesi olağanüstü kabul edilmektedir. Dağlarda ve bataklıklarda yılanların görülmesi hiç tuhaf değildir çünkü uzaktaki dağlarda, bataklıklarda yılan-

1 Shanxi'de bulunan Lüliang Dağı. Bir başka anlatıma göre de Sha'anxi, Hancheng sınırları içindeki Liang Dağı'dır.

2 İlkbahar Sonbahar Dönemi Jin Beyliği yöneticilerinden.

3 (159 – 189) Saltanatında harem ağalarını dinleyip sadık yöneticilerini öldürmüştür. Bu nedenle yönetimi günden güne zayıflamıştır. 184 yılında isyan başlamış, hanedan düşüş ve kargaşa içine girmiştir.

4 Hanedanın çöküşünün alameti olarak görülür. (ç.n.)

5 Antikçağ'dan itibaren kullanılan bir uzunluk birimi. Bir "Bu" [adım] yaklaşık 1,6 metredir.

lar ve ejderhaların bulunması olağandır. Ayrıca Shandong'da çok yağmur yağar ve bu nedenle bu tür olaylar yaygındır ancak hava çok uzun süredir kapalı. Korkulur ki bir adaletsizlik yapılmış olabilir. Göğün İsteği'ne uygun olarak mahkûmların davaları incelenmeli ve yargılanmalıdır. Ayrıca doğal olmayan erdeme üstün gelemez, olağanüstü şeylerin ortadan kaldırılması ancak erdemin geliştirilmesiyle mümkün olabilir."

Taizong bu düşüncelere katıldı. Açlık çekenlere yardım etmek için bir elçi gönderdi. Davalar yeniden incelendi ve birçokları affedildi.

[273] Zhenguan 8. yılda [634] güneyde altı zhang[1] uzunluğunda bir kuyruklu yıldız ortaya çıktı ve yüz günden uzun süre gökte kaldı. Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Gökte bir kuyruklu yıldızın görünmesi, benim erdem eksikliğimden ve yönetimimdeki eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Bu nasıl olağanüstü bir şey?"

Yu Shinan şöyle cevap verdi: "Geçmişte Qi Beyi Jing zamanında bir kuyruklu yıldız ortaya çıktı. Bey, Yan Zi'ya sordu. Yan Zi şöyle cevap verdi: 'Göletleri kazarken yeterince derin olmamasından korkuyorsunuz, teraslar ve konaklar inşa ederken yeteri kadar uzun olmamalarından korkuyorsunuz, cezaları uygularken de yeterince ağır olmamasından korkarsınız. Gökte bir kuyruklu yıldızın görülmesi size bir uyarıdır!' Bey Jing ürktü ve erdemini geliştirdi. On altı gün sonra kuyruklu yıldız kayboldu. İmparator hazretleri eğer erdemli bir yönetim geliştiremezse, o zaman Qilin ve anka kuşları[2] sık sık ortaya çıksa bile sonunda hiçbir faydaları olmayacaktır. Ancak yönetimde eksiklikler yoksa, halk huzur içinde ve memnunsa, o zaman uğursuz işaretler veya olağanüstü şeyler olsa bile zamanımıza herhangi bir zarar verebilirler mi? Umarım imparator hazretleri

1 Bir Zhang 3.3 metreye eşittir. (ç.n.)

2 Qilin antik Çin efsanelerinde geçen bir hayvandır. Kafasında boynuzları, pullarla kaplı vücudu ve boğa kuyruğu olan bir geyik şeklindedir. Uğurlu bir hayvan olarak görülürdü. Anka kuşu da iyi şansı temsil ederdi.

eskilerin başarılarını çok aştığı için kibre kapılmaz, kalıcı huzur ve barış nedeniyle mağrur ve tembel olmaz. Başlangıçtaki gibi sonuna kadar uyanık olursanız, o zaman bir kuyruklu yıldızın ortaya çıkması endişe yaratmamalıdır."

Taizong şöyle dedi: "Benim devlet yönetimimde Bey Jing'in yaptığı türden hatalar kesinlikle olmadı. Ancak ben on sekiz yaşındayken hanedan işleriyle uğraşıyordum. Kuzeyde Liu Wuzhou'yu[1] ortadan kaldırdım, batıda Xue Ju'yü[2] bastırdım, doğuda Dou Jiande ve Wang Shichong'u ele geçirdim. Yirmi dört yaşıma geldiğimde Göğün Altı [hanedan] kurulmuştu ve yirmi dokuz yaşında tahta çıktım. Dört yönden gelen Yi'lere boyun eğdirdim ve Dört Deniz'in içindeki her şey düzen ve barışa kavuştu. Antikçağ'dan beri huzursuzluğu ortadan kaldıran en iyi ve seçkin imparator ve hükümdarların hiçbirinin benimle karşılaştırılamayacağını söyleyebilirim. Bu da bir rahatlık getirmektedir ve bu benim hatamdır. Göklerde olağanüstü bir şeyin ortaya çıkması elbette bundandır. Qin Shi Huang altı beyliği bastırdı. Sui Hanedanı İmparatoru Yang, Dört Deniz'deki bolluğa sahip oldu. Hem kibirli hem de tembel oldukları için kısa sürede yenildiler. Onlar gibi kibirli olmayı nasıl göze alabilirim? Bunu düşününce kaygı ve korkuya kapılıyorum!"

Wei Zheng öne çıktı ve şöyle dedi: "Duydum ki Antikçağ'dan beri yönetimi sırasında uğursuz bir işaret veya olağanüstü bir şey görülmemiş bir hükümdar olmamıştır. Ancak bir hükümdar erdemi geliştirirse, uğursuz olaylar ve olağanüstü şeyler doğal olarak ortadan kalkacaktır. İmparator hazretleri Gök'te olağanüstü bir şey yaşandığı için uyarıyı görebilmiştir. Konuyu defalarca düşünüp tarttınız ve kendinizi sert bir biçimde eleştir-

1 (? – 622) Cesur, iyi ata binen ve ok atan biriydi. Sui Hanedanına isyan etmiştir. Kuzeyde belli bir bölgeyi kontrol etmiş, Li Yuan Tang Hanedanını kurduktan sonra Doğu Göktürklerin desteğiyle kısa bir süre Li Yuan'in kontrol ettiği Taiyuan'i ele geçirmiştir. 620'de Li Shimin (Taizong) karşı saldırıya geçmiş, Taiyuan'i ve Liu'nun kontrolündeki Mayi'yi de ele geçirmiştir. Liu Doğu Göktürklere sığınmış ve orada idam edilmiştir.

2 (? – 618) Sui Hanedanının sonunda çok kısa süre ayakta kalan Qin Hanedanı imparatoru olmuştur. Bu hanedan, Tang kuvvetleri tarafından yok edilmiştir.

diniz. Bu olağanüstü şeyler ortaya çıkmış olsa da kesinlikle bir felakete dönüşmeyecektir."

[274] Zhenguan 11. yılda [637] Gu Nehri[1] şiddetli yağmur nedeniyle taştı. Sel suları Luoyang şehir kapılarına geldi ve Luoyang Sarayı'nı beş chi derinliğinde su kapladı. Sarayda on dokuz binaya zarar verdi ve yedi yüzden fazla hanenin evini yıktı. Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Erdemim eksik olduğu için Gök başımıza bir felaket gönderdi. Bu benim gördüklerimi, duyduklarımı yeterince idrak edemememden, cezalarımın ölçüsüz olmasından kaynaklanıyor. Sonuçta Yin ve Yang sıradışıydı ve yağışlar normal değildi. Halka acıyor ve kendimi suçluyorum. Yüreğim sıkıntı ve korku dolu. Tek başıma lezzetlerin tadını çıkarmaya nasıl dayanabilirim? Her gün Çeşnicibaşı'na yemeklerde et değil sadece sebze getirmesini emrediyorum. Gizli yazışmalarında sivil ve askeri yetkililer başarısızlıklarımı şiddetle eleştiriyor."

Saray Sekretaryası Baş Yardımcısı Cen Wenben şöyle bir gizli yazı sundu:

"Duydum ki kargaşayı bastırmak zordur ve zaten temeli kurulmuş bir yapının savunulması da zor iştir. Bu nedenle, başarıları güvence altına alacak olan barış zamanlarında teyakkuzda olmaktır. Temeli sağlamlaştıracak olan başlanmış olanı tamamlamaktır. Bugün sayısız insan barış ve güven içinde; sınır bölgeleri huzur ve sükûnet içinde. Kargaşanın sonuçlarını [Sui Hanedanından sonra], düşüş ve yıkımı miras aldınız. Hane sayısı önemli ölçüde azaldı, ekilen tarla sayısı hâlâ çok düşük. Halka lütuflarınız ortada ancak savaşın yaraları tamamen iyileşmiş değil. Ahlakın yayılması herkesi kapsamaktadır ancak maddi sıkıntılar devam etmektedir. Eskiler ağaç dikme örneğini bunu tanımlamak için kullanmıştır: Eğer ağaçlar yıllar önce dikilmişse dalları ve yaprakları bereketli olacaktır ancak yakın

1 Eski bir nehir ismi. Matou Vadisi'nden doğar Luoyang şehrinin etrafından Luo Nehri'ne bağlanırdı.

zamanda dikilmişlerse kökleri henüz sağlam değildir. Üzerlerine verimli kara toprak yığılıp ilkbahar güneşinde ısınsalar da tek bir adam gelip ağacı sallasa ağaç kuruyacaktır. Bugün halkın durumu da işte böyledir. Onları sürekli beslerseniz sayıları her geçen gün artar ama ansızın angarya ortaya çıkarsa bir anda yorgun düşerler. Yorgunluk şiddetlenirse insanlar ayakta duramaz, insanlar ayakta duramadığındaysa öfke hâkim olur. Öfke hâkim olursa isyan çıkar. Bu nedenle İmparator Shun şöyle demiştir: 'Sevilen kişi hükümdar değil midir? Korkulan halk değil midir?' Kong Anguo bunu açıklamak için şöyle demiştir: 'Halk hükümdarı kaderi olarak kabul eder ve bu nedenle ona değer verir. Eğer hükümdar Dao'yu kaybederse halk ayaklanacaktır. İşte korkunun nedeni budur.' Konfüçyüs şöyle demiştir: 'Hükümdar gemi, halk ise sudur. Gemiyi yüzdüren de batıran da sudur.' Bu nedenle antik dönemin bilge hükümdarları hiç dinlenmediler, her gün daha temkinli davrandılar. Sebebi de kesinlikle buydu.

Naçizane ümit ederim ki imparator hazretleri hem geçmişin hem de günümüzün meselelerini gözden geçirir, huzur ve tehlikenin sebeplerini inceler. Yukarıda devletin sunaklarının çok önemli olduğunu, aşağıda ise her zaman sayısız insan olduğunu aklınızda tutun. Yetenekli kişileri seçerken, ödül ve cezaları dağıtırken dikkatli olun; bilgeleri terfi ettirin ve beceriksizlerin rütbelerini düşürün. Hataları duyar duymaz düzeltin, itirazları hemen kabul edin. İyilik yapmakta tereddüt etmeyin ve emir verirken güvenilir olun. Ruhunuzu besleyin ve avlanmayı azaltın. Savurganlıktan kurtulun ve tutumlu olun. İnşa işlerini ve giderleri azaltın. Kendinizi ülkeyi huzura kavuşturmaya adayın, yeni topraklar edinmeye çalışmayın. Yay ve okları uzakta tutun ama askerî hazırlıkları da ihmal etmeyin. Bütün bunlar bir devleti idare etmenin yoludur ve elbette imparator hazretleri bunları uygulamaktadır. Bununla birlikte cahilliğimle imparator hazretlerinin yorulmadan bunları düşünmesini, yolunun mükemmelliğinin Üç Hükümdar ve Beş İmparator ile kıyaslanmasını, hanedanınızın Gök ve Yer var oldukça var olmasını diliyorum.

Dut ağaçları olağandışı bir tezahür olsa da ejderha ve yılanlar gibi uğursuz işaretler olsa da, sülünler tören kaplarında ötse de veya Jin Bölgesinde konuşan kayalar olsa da siz yine de talihsizliği talihe ve felaketi mutluluğa çevirebilirsiniz. Ayrıca yağmur sularının neden olduğu ıstırap, Yin ve Yang'ın değişiminin doğal sonucudur. Kim bunun Gök'ün imparator hazretlerini kınamak, üzmek için yaptığı bir şey olduğunu söyleyebilir? Duydum ki eskilerin şöyle bir sözü vardır: 'Çiftçiler çalışır ve hükümdar onları besler. Cahil olan konuşur ve akıllı da iyi olanı seçer.' Bu aptalca ve cahilce düşünceleri bilerek ortaya koydum ve şimdi savaş baltasıyla cezalandırılmayı bekliyorum."

Taizong sözlerini takdir ve kabul etti.

40. Bölüm
Sonuna Kadar Uyanık Olmak

[275] Zhenguan 5. yılda [631] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Antik çağlardan beri imparator ve hükümdarlar sürekli ahlaki dönüşüme giremediler. İçeride huzur varken dışarıda kaçınılmaz olarak kargaşa vardı. Şimdi uzaktaki Yi'lerin hepsi boyun eğdi, tahıllar olgunlaştı, bol bol da üretildi. Hırsız, haydut kalmadı, içeride ve dışarıda huzur ve sükûnet var. Bu sadece benim çabamla değil, hepinizin yardımlarıyla olmuştur. Ancak barış zamanında tehlike unutulamaz, düzenin olduğu zamanlarda kargaşa unutulamaz. Şu anda bir sorun olmasa da başladığımız işi tamamlamayı düşünmeliyiz. Bunu sürekli hale getirebilirsem, başlamanın bir değeri olacaktır."

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Antik çağlardan beri hükümdar ve memurları her şeyi düzene koyamamışlardır. Bazen hükümdar akıllı olurken memurları akılsız olurdu, bazen de memurlar akıllı olurdu ama bilge bir hükümdar olmazdı. Şimdi imparator hazretleri akıllı ve aydınlanmıştır, bu sayede düzen getirdiniz. Önceden bilge memurlar olsa da hükümdar ahlaki

dönüşümle ilgilenmiyorsa faydası olmazdı. Şu anda Göğün Altı'nda Büyük Barış ve Huzur olmasına rağmen henüz bunu bir kutlama nedeni olarak görmüyorum. Tek dileğim imparator hazretlerinin huzur zamanında tehlikeyi düşünmesi ve yorulmadan çaba göstermesidir!"

[276] Zhenguan 6. yılda [632] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Antik çağlardan beri iyi işler yapan hükümdarların birçoğu sonuna kadar devam edememiştir. Han Hanedanı İmparatoru Gaozu, Si Nehri'nin[1] kuzeyinde sadece bir istasyon memuruydu. Başlangıçta insanları tehlikeden kurtarmayı ve şiddeti ortadan kaldırmayı başardı ve böylece imparatorluğun büyük başarısını fark etti. Ancak birkaç on yılda kendini tembelliğe kaptırarak yenildi ve bu nedenle başarısını koruyamadı. Bunu nereden biliyoruz? Xiao Hui, tahtın vârisiydi. Nazik, saygılı, insancıl ve iyi bir evlattı ama İmparator Gaozu sevdiği cariyesinin oğlu tarafından kandırıldı ve Xiao Hui'yi veliaht prenslikten alıp onun yerine atamak istedi. Xiao He ve Han Xin'in çok önemli başarıları vardı. Xiao He haksız yere tutuklandı ve Han Xin'in de haksız yere rütbesi düşürüldü. Qing Bu[2] gibi başarılı yetkililer korku içindeydi. Sonunda isyan ettiler. Hükümdar ile memur, baba ile oğul arasındaki bağların bu şekilde bozulmuş olması başlangıçtaki başarıların sürdürülmesi ve korunmasının zor olduğunun açık bir kanıtı değil midir? Göğün Altı'ndaki huzura güvenmeye cesaret edememenin

1 Si Nehri'nin kuzeyindeki bölge.

2 (? – MÖ 195). Ying Bu olarak da bilinir. Erken Han Hanedanı döneminde yaşamıştır. Önce Qin Hanedanında yaşamış ve suçlu bulunup Qing adı verilen, yüzüne suçlu olduğunu gösteren bir dövme yapılıp Qin Shi Huang'ın mezar kompleksi inşasına çalışmaya gönderilmiştir. Daha sonra Qin Hanedanına karşı başarısızlıkla sonuçlanan bir isyana katılmıştır. Sonradan Qin Hanedanını ortadan kaldıran Xiang Yu'nün yanında yer almıştır. Xiang Yu ve Liu Bang arasında Çin'e hükmetmek için yaşanan mücadelede önce Xiang Yu'nün, ardından da Liu Bang'ın yanında yer almıştır. Liu Bang başarılı olup MÖ 202'de Han Hanedanını kurduktan sonra Huainan prensi unvanı almıştır. MÖ 195'te Han Hanedanına isyan etmiş, başarısızlıkla sonuçlanan isyanın ardından idam edilmiştir. (ç.n.)

sebebi tehlike ve yok oluşu sürekli düşünmem ve başlangıçtaki başarıları sonuna kadar koruyabilme isteğimdir."

[277] Zhenguan 9. yılda [635] Taizong bütün üst düzey yetkililere şöyle dedi: "Eylemsizlik içinde ellerimi kavuşturmuş dimdik ayakta durarak [bir şey yapmadan] Yi'lere boyun eğdirdim. Bu elbette benim tek başıma ulaştığım bir sonuç değil; hepinizin çabalarıyla olmuştur! İyi başlayıp iyi bitirmeyi düşünmeliyiz. Sonsuza kadar sürecek sağlam ve büyük bir iş yapmalıyız. Oğullarımız ve torunlarımız, nesiller birbirine yardım ederek devam etmeli. Böylece büyük başarılarımız ve getirdiğimiz yararlar gelecek nesillere de uzansın. Birkaç yüz yıl sonra hanedanımın tarihini okuyanlar muhteşem başarılarımızı görsün. Elbette sadece Zhou ve [önceki ve sonraki] Han Hanedanlarının, Jianwu ve Yongping'in hikâyelerini görmeyeceklerdir!"

Fang Xuanling öne çıktı ve şöyle dedi: "Yakın geçmişte kargaşayı sona erdiren hükümdarların kırk yaşın üzerinde olduklarını gözlemledim. Sadece Han Hanedanı İmparatoru Guangwu otuz üç yaşındaydı. Şüphesiz siz imparator hazretlerinin on sekiz yaşında devlet işlerini planlaması, Göğün Altı'na huzur ve barış getirmesi, yirmi dokuz yaşında Göğün Oğlu [imparator] olmasına denk değillerdir. Bu, sizin askerî hüner ve zaferlerinizin eskilerden üstün olduğunu göstermektedir. Gençken seferlere çıktınız, okumak için vaktiniz olmadı ama Zhenguan Saltanatının başlangıcından beri ellerinizde her zaman kitap tomarları olmuştur. Ahlaki dönüşümün temelinin farkındasınız ve düzenli bir yönetimin kaynağını biliyorsunuz. Birkaç yıl bunları uyguladıktan sonra Göğün Altı'nı düzene soktunuz. Bu aynı zamanda sizin kültürel başarılarınızın eskilerden üstün olduğunu göstermektedir. Geçmişte Zhou ve Qin Hanedanlarından beri Rong ve Di'ler ülkeyi işgal ederdi, bugünse başlarını eğmiş ve sadık hizmetkârlarınız olmuşlardır. Bu bir kez daha göstermektedir ki sizin uzaktakilere duyduğunuz ilgi eskilerden fazladır. Bu başarıları çoktan elde ettiğinize göre, sonuna kadar uyanık olarak kesinlikle iyi bir başlangıç yapmış oldunuz."

[278] Zhenguan 12. yılda [638] Taizong etrafındaki yetkililere şunları söyledi: "Okuduğum kitaplarda eski hükümdarların iyi işlerini gördüm. Hepsi yorulmadan çabalamışlar. Göreve getirdikleri kişiler gerçekten bilge olarak kabul edilebilir. Ancak düzen getirme konusunda neden Üç Hükümdar ve Beş İmparator ile karşılaştırılamazlar?" Wei Zheng şöyle cevapladı: "Bugün Dört Yi boyun eğdi, Göğün Altı'nda hiçbir olay yok. Bu da eskilerin zamanından beri hiç gerçekleşmemiş bir şey. Ancak antik çağlardan beri imparator ve hükümdarlar kendilerini bütün güçleriyle yönetime adamak, tahta çıktıktan sonra da Yao ve Shun'un izinden gitmek istediler. Ama huzur ve mutluluk içinde kibirli, savurgan hale geldiler ve hiçbiri sonunu iyi getiremedi. Başlangıçta atanan tüm yetkililer hükümdarı, Ji ve Xie'nin yolunu takip etmeye iknaya çalıştı. Ancak zengin ve nüfuzlu hale geldikten sonra sadece rütbe ve statülerini korumakla meşgul oldular. Hiçbiri tam olarak sadakat ve dürüstlük göstermedi. Hükümdar da memur da asla tembellik etmezse, her biri başarılarını sonuna kadar sürdürürse işte o zaman Göğün Altı'nın kargaşayla karşı karşıya kalacağı endişesi olmaz. Antikçağ'ı aşabiliriz."

Taizong şöyle dedi: "Gerçekten de söylediğin gibi."

[279] Zhenguan 13. yılda [639] Wei Zheng, Taizong'un sonuna kadar tutumlu ve ılımlı kalamayacağından endişelendi. Son yıllarda savurganlığa düşkün hale gelmişti. Wei Zheng şöyle bir ikaz yazısı yazdı:

"Gördüm ki en eski zamanlardan beri Nehir Atlası'nı elde eden ve kazanları sabitleyenler on bin nesil saltanatlarının devam etmesini istediler ve torunları için planlar yaptılar. Bu nedenle bir şey yapmadan sarayın verandasından aşağı bakarak Göğün Altı'nı yönettiler. Dao'dan bahsettikleri zaman sadelik ve samimiyeti ön planda tuttular, yüzeysellik ve süslemeden kaçındılar. Başkalarını değerlendirirken daima sadakat ve iyiliği ön planda tuttular, kötülüğü, dalkavukluğu küçümsediler. Düzenlemeleri ve kurumları tartışırken israfa son verdiler, tutumluluğa

ve ölçülülüğe değer verdiler. Maddi şeyler hakkında konuştuklarında tahıl ve ipeğe önem verdiler ve az bulunan şeylere değer vermediler. Göğün Emri'ni ilk aldıklarında düzeni sağlamak için bunlara bağlı kaldılar ancak biraz huzur bulduktan sonra çoğu bunlara sırtını döndü ve geleneği bozdu. Bunun sebebi nedir? Kuşkusuz saygıdeğer ve en yüksek makamda olmaları, Dört Deniz'in zenginliklerine sahip olmaları, konuştuklarında hiç kimsenin onların söylediklerine karşı çıkmaya cesaret edememesi, insanların onların peşinden gitmesidir. Ayrıca adaletlerinin bencillikleri tarafından mağlup edilmesi ve tören kurallarının kendi arzularının gölgesinde kalmasıdır. Derler ki: 'Bilmek zor değil, uygulamak zordur. Uygulamak zor değil, sonuna kadar götürmek zordur.' Bu söz gerçekten çok doğrudur.

İmparator hazretleri [yeni ve hafif] şapkalarını giydiklerinde[1] Göğün Altı'nı bütün gücüyle büyük bir kargaşadan kurtarmış ve hanedanın temellerini atmıştır. Zhenguan Saltanatının başlarında, siz genç ve güçlüyken arzularınızı bastırdınız; kişisel olarak tutumluluğu ve ılımlılığı uygulamaya koydunuz. İçte ve dışta barış hüküm sürdü ve bunun sonucunda düzen sağlandı. Başarılar açısından Tang ve Wu sizinle karşılaştırılmaya layık değildir. Erdemden bahsedersek Yao ve Shun'a ulaşmanız uzak değildir. Terfi ettiğimden ve sizin yakınınızda görev yapmaya başladığımdan beri on yıldan fazla geçmiştir. Her zaman stratejik planlamalara katıldım ve sık sık sizin parlak emirlerinizi saygıyla kabul ettim. Her zaman iyilik ve doğruluk yoluna bağlı kaldınız ve vazgeçmediniz. Tutumluluğunuz ve ölçülülüğünüz baştan sona hiç değişmedi. Buna bir sözle ülkeyi ayağa kaldırmak denir. Erdemli sözleriniz kulaklarımdadır, bunları unutmaya nasıl cüret edebilirim? Ancak son yıllarda eski isteklerinizden biraz saptınız, yavaş yavaş samimiyet ve sadelik ilkelerini sonuna kadar uygulayamamaya başladınız. Öğrendiklerimi saygıyla aşağıda belirttim:

1 Eskiden Çin'de erkekler yirmi yaşında yetişkin kabul edilir ve ilk kez şapka giydirilirdi. Vücutları henüz büyük ve ağır şapkaları taşıyacak kadar güçlü olmadığından buna "hafif şapka" denirdi.

Zhenguan Saltanatının başlarında, imparator hazretleri eylemsizliği uyguladı; hırsları da yoktu. Saflık ve sükûnet getiren ahlaki dönüşüm uzaktaki çorak topraklara kadar ulaştı. Bugünü inceleyince bu etkinin yavaş yavaş azalmakta olduğunu görüyorum. Sözlerinizi dinlediğimizde, eski zamanların bilgelerinden çok daha üstünsünüz ama uygulamalarınızı tartıştığımızda ortalama bir hükümdarı bile geçmiyorsunuz. Bunu neden söylüyorum? Han Hanedanı İmparatoru Wen ve Jin Hanedanı İmparatoru Wu olağanüstü ahlak ve erdeme sahip olmayan yöneticilerdi. İmparator Wen, günlük bin li gidebilen bir atı reddetti. İmparator Wu, sülün tüylerinden yapılmış bir paltoyu yaktı. Şimdi on bin li öteden güzel atlar talep ediyor ve bölgemizin dışından değerli ve olağanüstü eşyalar satın alıyorsunuz. Yollarda şaşkın bakışlara maruz kalıyor, Rong ve Di'ler [yabancılar] tarafından hor görülüyorsunuz. Bu giderek sonunu getiremeyecek hale geldiğinizi gösteren ilk şeydir.

Geçmişte Zi Gong,[1] Konfüçyüs'e halkı yönetme konusunda sorular sordu. Konfüçyüs şöyle cevap verdi: 'Dizginleri kopmuş altı atlı bir arabayı sürüyormuş gibi kaygılı olmalısın.' Zi Gong şöyle dedi: 'Neden bu kadar korkutucu olsun?' Konfüçyüs şöyle cevap verdi: 'Dao ile rehberlik edilmediğinde atlar düşmana dönüşür.' Eğer durum buysa kesinlikle korkunçtur. Bu nedenle *Belgeler Kitabı*'nda şöyle denir: 'Bir ülkenin kökü halktır, kök sağlam olunca ülke huzur içindedir.' Halkı yöneten hükümdar nasıl olur da onları önemsemez? İmparator hazretleri, Zhenguan Saltanatının başlangıcında halka âdeta bir yarayı tedavi edermiş gibi baktınız. Onların zahmetlerini gördünüz ve kendi çocuklarınız gibi sevdiniz. Sadeliği ve ölçülülüğü her zaman ön planda tuttuğunuz için büyük projeler hayata geçirilmedi. Ama son zamanlarda, aklınız savurganlık ve kendini beğenmişliktedir. Birdenbire alçakgönüllülüğü ve tutumluluğu unuttunuz, onları hafife alarak çalıştırdınız ve sonra şöyle dediniz: 'Halkın işi yoksa kibirli olur, angaryalar olursa onlara

1 Konfüçyüs'ün öğrencilerindendir (ç.n.)

talimat vermek kolay olur.' Antik çağlardan bu yana, halkı mutlu olduğu için yıkılan bir devlet olmamıştır. Halk kibirli ve rahatına düşkün olmasın diye onlara angarya yükleyerek yük bindirmekten nasıl korkmazsınız? Korkarım bunlar ülkeyi ayağa kaldıracak türden mükemmel sözler değil. Bu kesinlikle insanları rahatlatacak uzun vadeli bir plan da değildir. Bu giderek sonunu getiremeyecek hale geldiğinizi gösteren ikinci şeydir.

Zhenguan Saltanatının başlarında, imparator hazretleri başkalarına fayda sağlamak için kendini kısıtlamıştır. Bugünse kişisel arzularınız için onlara yük bindirecek olan dizginleri serbest bırakıyorsunuz. Alçakgönüllülük ve ölçülülüğün kalıntıları her yıl değişmektedir, kibir ve ölçüsüzlük ifadeleri ise her gün artmaktadır. İnsanlara olan ilginizden bahsetmeye devam etseniz de, aslında aklınızda olan kendinizi eğlendirmektir. İnşa projeleri yapmak istediğinizde, insanların karşı çıkmasından rahatsız oluyorsunuz ve sonra şöyle diyorsunuz: 'Bunu yapmazsam bana rahatsızlık verecek.' Yetkililer buna nasıl tepki verebilir? Bunun tek amacı ikaz edenlerin ağızlarını kapatmaktır. İyiliğin tercih edilip uygulandığı nasıl söylenebilir? Bu giderek sonunu getiremeyecek hale geldiğinizi gösteren üçüncü şeydir.

Kendini gerçekleştirmenin başarı ve başarısızlığı başkalarının etkisinde yatar. Orkideler ve tuzlu balıklar;[1] kişi bunlardan birinin etkisinde tamamen dönüşür. Daha yakın hissettiğiniz taraf üzerinde dikkatli düşünmek gerekir. Zhenguan Saltanatının başlangıcında İmparator hazretleri iyi bir üne, ahlak ve dürüstlüğe sahip olanları sık sık ziyaret etti, başkalarına karşı adaletliydi ve sadece iyilikle ilişkilendirildi. Üst İnsanlarla samimiydiniz ve kendinizi Küçük İnsanlardan ayırıp aranıza mesafe koydunuz. Şimdi böyle değildir. Küçük İnsanlara yakın davranıyor, Üst İnsanları ise sadece nezaketen önemsiyorsunuz. Üst İnsanlara önem veriyor ve saygı duyuyorsunuz ama onları uzağınızda tutuyorsunuz. Küçük İnsanları küçümsüyorsunuz

1 Orkide iyi ve ahlaklı insanları, tuzlu balık ise ahlaksız ve kötü insanları ifade eden mecazlardır.

ama onları kendinize yakın tutuyorsunuz. Yakınınızda tuttuklarınızın hatalarını görmez, uzakta tuttuklarınızın haklı olduğunu kabul etmezsiniz. Hiç kimse onların doğru olduğunu kabul etmediğinde doğal olarak hiç kimsenin müdahalesi olmadan onlardan ayrılmış olacaksınız. Onların hatalı ve haksız olduklarını görmediğinizdeyse zamanla onlarla yakınlaşacaksınız. Küçük İnsanlarla yakın olmak ve onları yakın tutmak düzeni sağlamanın yolu değildir. Üst İnsanlardan uzak olmak ve onları uzak tutmak, elbette ülkeyi ayağa kaldıracak şey değildir. Bu giderek sonunu getiremeyecek hale geldiğinizi gösteren dördüncü şeydir.

Belgeler Kitabı'nda der ki: 'Fayda getirecek şeyler pahasına fayda getirmeyen şeyleri yapmayın. O zaman başarıya ulaşılabilir. Olağanüstü şeylere, faydalı şeyler zararına değer vermemeli; halk ancak o zaman memnun olacaktır. Kendi topraklarına yabancı köpek ve atlar yetiştirilemez. Değerli kuşlar ve tuhaf hayvanlar onun ülkesinde yetiştirilemez.' Zhenguan Saltanatının başlangıcında imparator hazretleri Yao ve Shun'un yolunu takip etti. Altın ve yeşimi bir kenara atıp sadeliğe döndü. Ama son yıllarda sıradışı olan şeylere düşkünlüğünüz arttı, onlara öncelik verir oldunuz. Elde edilmesi zor mallar en uzak yerlerden getiriliyor, nadir şeylerin üretimi bir an bile durmuyor. Yukarıdakiler savurgansa aşağıdakilerin sade ve saf olması mümkün değildir. İkincil işlerin [zanaat ve ticaret] gelişmesine izin vermekle çiftçilerin bolluk içinde yaşaması için çaba göstermenin [aynı anda yapılmasının] imkânsız olduğu zaten açıktır. Bu giderek sonunu getiremeyecek hale geldiğinizi gösteren beşinci şeydir.

Zhenguan Saltanatının başlangıcında bilge kişileri sanki susamış gibi aradınız. Güvenip çalıştırdıklarınız iyi kimselerin tavsiye ettikleridir. Onları güçlü yönleri için seçerken, sürekli olarak potansiyellerini tam kullanamamaktan endişe duyuyordunuz. Ama son yıllarda sizin hoşlandığınız ve hoşlanmadığınız şeylere göre bazıları çok sayıda iyi kişinin tavsiyeleriyle göreve getirilenler veya tek bir kişi tarafından kınandıktan

sonra görevlerinden alınanlar olmuştur. Bazıları uzun yıllar hizmet ettikten sonra güven duyulmuş ve aniden ortaya çıkan bir şüphenin ardından gönderilmiştir. Davranış için belirlenmiş yollar ve işler için yerleşik modeller vardır. Eleştirenler, tavsiye edenlerden daha inandırıcı olmayabilirler, iyi davranışların yıllar sonra bir anda kaybolmaması gerekir. Üst İnsan iyilik ve doğruluğu uygulamakla ilgilenir ve erdemi yayar. Doğası gereği Küçük İnsanlar, kendileri için entrikalar kurarken başkalarını kötülemeyi ve onlara zarar vermeyi sever. İmparator hazretleri bunun kökenini titizlikle incelemez ve yüzeysel değerlendirmeler yaparsa, bu Dao'yu koruyanların her geçen gün daha da uzaklaşmasına ve kendilerine fayda sağlamak için isteklere önem verenlerin her geçen gün daha da yakınlaşmasına neden olacaktır. İnsanların sadece beladan kaçınmayı düşünmelerinin ve ellerinden gelenin en iyisini yapamamalarının nedenleri bunlardır. Bu giderek sonunu getiremeyecek hale geldiğinizi gösteren altıncı şeydir.

İmparator hazretleri ilk tahta çıktığında yükseklerde oturuyor ve uzağı görebiliyordu. Her işte saflık ve sükûnete ulaşmak için çalıştınız, hiç hırsınız yoktu. Saray içinde ağlar ve oklar gibi tüm av malzemelerini kaldırdınız, sarayın dışında tüm av izlerini yok ettiniz. Fakat birkaç yıl sonra hırslarınız konusunda sağlam duramadınız. Yüz günlük dağılma dönemleri olmamasına rağmen, bazen 'üç tarafı kapalı'nın da ötesine geçtiniz. Böylece av gezisi eğlencelerinizle halkın alay etmesine neden oldunuz, atmaca ve köpeklerle av gösterileriniz Dört Yi'nin yaşadığı uzak bölgelere kadar ulaştı. Bazen bunu o kadar uzak yerlerde yaptınız ki sabah erkenden çıkıp ancak gece döndünüz. Öngörülemeyen durumları bir kez bile düşünmeden dörtnala gitmekten zevk alıyorsunuz. Öngörülemeyen bir şey olursa, bundan kurtulabilir misiniz? Bu giderek sonunu getiremeyecek hale geldiğinizi gösteren yedinci şeydir.

Konfüçyüs der ki: 'Hükümdar, hizmetindekileri geleneklere göre çalıştırmalı ve hizmetindekiler de ona sadakatle hizmet

etmelidir."[1] Eğer öyleyse hükümdar memurlarına güvendiği için doğruluk azalmamalıdır. İmparator hazretleri ilk tahta geçtiğinde astlarınızı saygıyla karşıladınız. Hükümdarın lütufları arttı ve yetkililerin duyguları yükseldi. Hepsi kalplerinde gizli planlar olmadan ellerinden gelenin en iyisini yapmayı düşündüler. Son yıllarda bunların çoğu ihmal edilmektedir. Bazen, taşrada görev yapan vilayet yetkilileri, gördüklerini bir dinleyici kitlesine ulaştırmak umuduyla imparatora rapor vermeye gelir, ancak konuşmak istediklerinde yüz ifadeniz onları kabul etmek istemediğinizi göstermektedir. Bir istekte bulunmak istediklerinde yine lütufkâr olmuyorsunuz. Bazen yetersiz kaldıklarında, küçük hatalar için onları azarlıyorsunuz. Bu nedenle önerilerini sadakat ve samimiyetle ortaya koyamıyorlar. Yukarı ve aşağının aynı fikirleri paylaşmasını, hükümdar ve memurlarının aynı fikirde olmasını bekliyorsunuz ama bu durumda çok zor değil mi? Bu giderek sonunu getiremeyecek hale geldiğinizi gösteren sekizinci şeydir.

Kibrin gelişmesine izin verilmemeli, isteklere teslim olunmamalıdır. Neşe ve hırs aşırı olmamalıdır. Bu dördüne dayanarak, eski hükümdarlar iyi talihi getirdi; akıllı ve bilge kişiler derin yöntemler oluşturdu. İmparator hazretleri, Zhenguan Saltanatının başlangıcında, kendinizi yorulmadan bunların uygulamasına verdiniz, kendinizi kontrol ettiniz ve asla yeterli olmayacakmış gibi başkalarını ısrarla dinlediniz. Son yıllarda biraz kendini beğenmiş ve gevşek davrandınız, başarılarınızın büyüklüğünden eminsiniz; eski hükümdarları küçümsediniz. Bilgeliğinizin aydınlığına güvenmektesiniz ve şimdiki zamanı önemsiz görmektesiniz. Bu kibrin geliştiğini gösterir. Ne zaman bir şey yapmak isteseniz heveslerinizin peşinden gitmektesiniz. Bazen ikazları kabul edip duygularınızı bastırdığınızda bile sonunda onları görmezden gelmektesiniz. Bu isteklerinize düşkünlüğünüzü göstermektedir. Eğlenme ve gezme hırslarınızdan hiç bıkmayacaksınız. Yönetim meselelerini henüz

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 3.19.

tamamen bırakmamış olsanız bile artık zihninizi Yönetim Yolu üzerinde yoğunlaştırmıyorsunuz. Bu haz arayışının aşırıya kaçtığını göstermektedir. Ülkede düzen ve huzur var ve Dört Yi samimiyetle bize tabi olmuştur. Yine de askerlerinizi uzak bölgelere gönderiyor, yabancı halklara seferler düzenliyorsunuz. Bu, hırsın aşırı olduğunu gösteriyor. Yakınlarınızdakiler sizi övüyor, seslerini çıkarmak istemiyorlar. Uzak duranlar, sizin kudretinizden korkup karşı çıkmaya, ikaz etmeye cesaret edemiyorlar. Bu böyle devam ederse bilge erdemliliğiniz azalacaktır. Bu giderek sonunu getiremeyecek hale geldiğinizi gösteren dokuzuncu şeydir.

Geçmişte Tao Tang ve Cheng Tang zamanları felaketsiz değildi. Ancak bilgece erdemleri için övüldüler. Bunun nedeni, başladıkları işi tamamlamaları, eylemsizliği uygulamaları ve hırslarının olmamasıydı. Felaketle karşılaştıklarında ilgili ve özveriliydiler, barış zamanlarında, kibirli veya rahat düşkünü olmadılar. Zhenguan Saltanatının başlangıcında her yıl don ve kuraklık yaşadık. Başkentin yakın çevresindeki haneler Geçit ötesine taşındı. Yaşlılar ve çocukların ellerinden tutulur veya sırtlarda taşınırdı. Birkaç yıl hareket ettikten sonra tek bir hane bile kaçmadı ve tek bir kişi bile kızgınlık göstermedi. Bunun nedeni, imparator hazretlerinin kalbindeki şefkat ve terbiye duygularının farkında olmalarıydı; bunun sayesinde ölseler de size karşı herhangi bir sadakatsizlik duygusu beslemediler. Son yıllarda angaryalarla bitkin düştüler, özellikle Guanzhong bölgesi halkı ciddi şekilde rahatsız. Her çeşit zanaatkâr işleri bittikten sonra yönetim için daha fazla çalışmaya zorlandı. Askerler birliklerindeyken başka yerlere gönderildi. Kırsaldan sürekli ürün alınıyor ve öyle ki bu ürünleri taşıyanlar yoğunluktan yolda birbirleriyle karşılaşıyor. Bu tür sorunlarla birlikte kafa karışıklığı ve düzensizlik zaten kolayca ortaya çıkacaktır. Korkarım ki, sel veya kuraklık nedeniyle tahıllar hasat edilemezse, halk eskisi kadar barışçıl ve itaatkâr olmayacaktır. Bu giderek sonunu getiremeyecek hale geldiğinizi gösteren onuncu şeydir.

Duydum ki 'Talihsizlik ve talihin [girilecek] kapısı yoktur. Onları insanlar davet eder.' İnsanlar ayıplanacak bir şey yapmamışlarsa, sebepsiz yere uğursuz işaretler ortaya çıkmaz. Naçizane imparator hazretlerinin ülkeyi on üç yıldır yönettiğini, ahlak ve doğruluğun yayıldığını ve kudretinizin denizleri aştığını düşünüyorum. Hasatlar bol oldu ve adaba uyum gelişti. Bütün haneler onurlandırıldıkları için sevinçlidir. Tahıl, ateş ve su gibi boldur. Ancak bu yıl sık sık doğal afetler yaşandı. Sıcak hava vilayetlere yayılan kuraklığı da beraberinde getirdi. Kötü huylular birdenbire başkente yakın yerlerde sorun çıkardılar. Şimdi Gök ne diyor?[1] Bunlar uyarı olarak ortaya çıkmaktadır. Zaman artık imparator hazretlerinin telaşlanma, endişe ve özveri zamanıdır. Bu uyarıyı görüyor ve endişeleniyorsanız iyi bir tavsiyeyi seçin ve onu takip edin. Zhou Hanedanı Hükümdarı Wen kadar dikkatli olun ve kendinizi suçlarken Yin Hanedanı Hükümdarı Tang'ın yolundan gidin. Eski hükümdarların düzeni sağlamak için kullandığı araçları özenle kullanın. Şimdi erdeminizin neden eksik olduğunu düşünün ve bu durumu değiştirin. Kendinizi her şeyle birlikte yenileyin, insanların görüşlerini değiştirin, o zaman egemenliğiniz sınırsız olacak ve tüm Göğün Altı saadete kavuşacaktır. Böyle olursa felaket ve başarısızlık yaşanır mı? Devlet Sunakları'nın güvende olup olmaması, devletin düzen ya da kargaşa içinde olması, hepsi sadece tek bir kişiye bağlıdır. Atılan barış ve huzur temelleri neredeyse Gök'e kadar erişmiş vaziyette ama bu temele son bir kova toprağı dökecek çabadan yoksunsunuz. Bu bin yıldaki en uygun zamandır ve tekrar elde edilmesi zor bir fırsattır. Siz akıllı bir hükümdarsınız ve bunu başarabilirsiniz ancak bunu yapmıyorsunuz. İşte bu nedenle ben mütevazı hizmetkârınız endişe ile derin derin iç geçiriyorum.

Gerçekten cahilliğim ve yetersizliğim ile işlerin püf noktasını kavrayamam, ancak tanık olduğum on meseleyi özetledim. Bunu sizin akıllıca incelemenize sunuyorum. İmparator haz-

1 Bkz. Konfüçyüs, *Konuşmalar* 17.19.

retlerinin pervasız sözlerimi alıp diğerlerinin fikirleriyle yan yana getirmesini naçizane diliyorum. Umarım birçok düşünce arasında hükümdara faydası olan bir şey çıkar. Öldüğüm gün yaşamak gibi olacak ve savaş baltasının altına seve seve uzatacağım başımı."

Yazıyı okuduktan sonra Taizong Wei Zheng'a şöyle dedi: "Hükümdarlarına hizmet ederken memurların onun emirlerini yerine getirmeleri çok kolay, ancak onun duygularının tersine gitmeleri çok zordur. Sen benim kulaklarım, gözlerim, kollarım ve bacaklarım olarak sürekli tartışıp tavsiyelerde bulunuyorsun. Bugün taşkınlıklarımı işittim ve onları değiştirebilir, hatta belki iyi işleri tamamlayabilirim. Bu sözlerini görmezden gelseydim bir daha seni görmeye dayanamaz ve Göğün Altı'nı yönetmeye de gücüm kalmazdı. Yazını aldığımdan beri defalarca inceledim ve derinden anladım ki kelimelerin güçlü, akıl yürütmen doğrudur. Ben de yazıyı bir paravanın üzerine koydum ki sabah akşam bakabileyim. Ayrıca bin yıl sonra bile hükümdar ile memur arasındaki sorumlulukları hatırlatmaları ümidiyle onları yazıp Tarihçi'ye kaydetmesi için verdim."

Daha sonra Wei Zheng'a on jin altın ve saray ahırından iki at verdi.

[280] Zhenguan 14. yılda [640] Taizong etrafındaki yetkililere şöyle dedi: "Göğün Altı'na huzur getirmiş olsam da bunu sürdürmek için kötü bir plan yaparsam başarılarımızı korumak çok zor olacaktır. Qin Hanedanının ilk imparatoru da başlangıçta altı beyliği fethetti ve Dört Deniz'deki her şeye sahip oldu ancak son yıllarında kazandıklarını koruyamadı. Bu bir uyarıdır. Hepiniz devleti düşünmeli ve kişisel çıkarlarınızı unutmalısınız. O zaman onur ve itibarınız, yüksek makamlarınız sonuna kadar mükemmel şekilde korunabilir."

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Duydum ki savaşarak zafer kazanmak kolay, zaferi korumak zordur. İmparator hazretleri çok dikkatli olmalı, bunu göz önünde bulundurmalı ve barış

içindeyken tehlikeyi düşünmeyi ihmal etmemelidir. Başarınız aşikârdır, erdemli öğretiler yeniden yaygınlaşmıştır. Böyle yönetmeye devam ederseniz ata tapınakları ve sunaklar devrilmeyecektir."

[281] Zhenguan 16. yılda [642] Taizong, Wei Zheng'a şöyle sordu: "Geçmişin imparator ve hükümdarlarını inceledim. Bazılarının tahtı on, bazılarınınkiyse ancak bir iki nesil boyunca devam etmiş, bazıları da tahtı daha yaşarken kaybetmiş. Bu sürekli endişe duyduğum bir şeydir. Bazen halkın ihtiyacı olanı alamamasından endişe ederim. Bazen de kibirli ve rahata düşkün olmaktan, sevinç ve öfkede ölçüsüz olmaktan endişe ederim. Ancak bunu ben bilemem. Bana bu durumdaysam söylemelisiniz. Bunu bir kural olarak benimseyeceğim."

Wei Zheng şöyle cevap verdi: "Alışkanlık, hırs, mutluluk ve öfke duyguları hem akıllılar hem de aptallar için aynıdır. Akıllı kişi kendini kontrol eder ve sınırlar içinde kalabilir. Aptalsa kısıtlamaları bir kenara bırakır ve çoğu zaman kontrolü kaybeder. İmparator hazretlerinin bilge erdemi derin ve geniştir; barış zamanında da tehlikenin farkındasınız. Elbette sizin duygularınız bu sıradan duygularla aynı değildir. Naçizane imparator hazretlerinin her zaman kendini kontrol etmesini, mükemmel erdemini sonuna kadar sürdürmesini ve on bin neslin dayanağı olmasını diliyorum."

Wu Jing (670 - 749): Tang Hanedanı dönemi tarihçilerindendir. 8. yüzyıl başlarında yazdığı Yönetim Sanatı, *Tang Hanedanı'nın ikinci imparatoru Taizong'un yönetimiyle ilgili günümüze ulaşan en önemli ve kapsamlı eserdir. Wu Jing, imparator ve yöneticiler için bir başvuru kaynağı olarak tasarladığı eserinde, erişebildiği bütün tarih kayıtlarından Taizong'un 23 yıllık saltanatı boyunca vezir ve danışmanlarıyla yaptığı konuşmaları derleyip konulara göre ayırmıştır. Devlet organizasyonundan edebiyata, tarımdan askerliğe, yönetimle ilgili çok geniş bir yelpazedeki konuları içeren* Yönetim Sanatı, *Taizong'un açık fikirli, eleştiriye önem veren, önce halkının refahını gözeten adil ve ideal yönetim anlayışını örnekleriyle ortaya koyar.* Yönetim Sanatı *yazıldığı tarihten beri Batı ve İslam dünyasındaki benzerleri gibi Doğu Asya'da yönetim konusunda en uzun süre okunan ve model kabul edilen eserdir.* Yönetim Sanatı *özgün dili Çinceden yapılan çevirisiyle Türkçede ilk kez yayımlanıyor.*

Prof. Dr. Giray Fidan (1980): Ankara Üniversitesi Sinoloji Bölümü'nde lisans, yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. Pekin Dil ve Kültür Üniversitesi ve Min Zu Üniversitesi'nde öğrenim gördü. Princeton Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. Çin klasiklerinden yaptığı çevirilerin yanı sıra çeşitli alanlarda verdiği telif eserleri de vardır. Halen Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Xie Baocheng (1943): Çin Sosyal Bilimler Akademisi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Çin Tang Tarihi Araştırmaları Kurumu Üyesidir. Uzun yıllardır Sui ve Tang hanedanları tarihi üzerine araştırmalar [illegible]r. Derleyip notlandırdığı Yönetim Sanatı*'ndan [illegible]e Tang hanedanlarıyla ilgili birçok eseri bul[illegible]*

THG
0871617
VFZ

9 786254 296536